

Wydawnictwo Wyższej Szkoły Agrobiznesu w Łomży

R ROZWAŻANIA O BEZPIECZEŃSTWIE

Redakcja naukowa

Dariusz BRAKONIECKI
Roman KORDOŃSKI

Łomża, 2022

Wydawnictwo Wyższej Szkoły Agrobiznesu w Łomży

ROZWAŻANIA O BEZPIECZEŃSTWIE

Redakcja naukowa
DARIUSZ BRAKONIECKI
ROMAN KORDOŃSKI

Łomża 2022

WYDAWNICTWO WYŻSZEJ SZKOŁY AGROBIZNESU W ŁOMŻY

REDAKCJA NAUKOWA

Dariusz Brakoniecki

Roman Kordoński

RECENZENCI

Prof. dr hab. Markijan Malskyj, Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki

Dr hab. Sergiusz Terepiszczy, Kijowski Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny im. M.P. Dragomajnowa

AUTORZY ROZDZIAŁÓW

Mariusz Grajko	Iwona Nierwińska
Klaudia Tomaszewska	Szymon Jaźwiński
Izabela Adamowska	Magdalena Dobrowolska
Milena Skrobecka	Łukasz Kobyliński

PROJEKT OKŁADKI

Rościsław Romaniuk

ISBN 978-83-958584-1-3

Publikacja zawiera naukową wizję autorów na temat współczesnych wyzwań w obszarze szeroko rozumianego bezpieczeństwa. Została opracowana na podstawie wyników badań przeprowadzonych na potrzeby prac dyplomowych, które powstały podczas seminariów magisterskich odbywających się w Wyższej Szkole Agrobiznesu w Łomży w okresie od 01 października 2021 r. do 30 czerwca 2022 r.

W publikacji zachowano ortografię, interpunkcję i styl zaproponowany przez autorów. Za treść artykułów, weryfikację faktów i danych statystycznych odpowiadają autorzy.

Wszelkie prawa zastrzeżone. Kopiowanie, przedruk i rozpowszechnianie całości lub części tej pracy bez zgody redakcji jest zabronione.

Copyright © by Wyższa Szkoła Agrobiznesu w Łomży

Łomża 2022

Wszelkie prawa zastrzeżone.

Wydawnictwo Wyższej Szkoły Agrobiznesu w Łomży

18-402 Łomża, ul. Studencka 19

Tel. +48 (86) 216 94 97, fax +48 (86) 215 11 89 e-mail: rektorat@wsa.edu

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie.....	4
Mariusz Grajko	
<i>Prawa i wolności obywateli w stanach nadzwyczajnych .....</i>	<i>5</i>
Klaudia Tomaszewska	
<i>Działalność detektywistyczna – zagadnienia administracyjnoprawne .....</i>	<i>47</i>
Izabela Adamowska	
Postępowanie administracyjne w sprawach uzyskania pozwolenia na broń palną.....	83
Milena Skrobecka	
<i>System penitencjarny i postpenitencjarny .....</i>	<i>129</i>
Iwona Nierwińska	
<i>Bezpieczeństwo inwestycji w fundusze bankowe w Polsce w ofercie Banku Credit Agricole.....</i>	<i>171</i>
Szymon Jaźwiński	
<i>Zjawisko cyberprzemocy .....</i>	<i>227</i>
Magdalena Dobrowolska	
<i>Wpływ 18 „Łomżyńskiego” Pułku Logistycznego na poziom społeczności lokalnej ....</i>	<i>261</i>
Łukasz Kobyliński	
<i>Cyberterroryzm jako forma zagrożenia terrorystycznego .....</i>	<i>306</i>

WPROWADZENIE

Przedłożone Państwu opracowanie, stanowi warię zagadnień z obszaru szeroko rozumianego bezpieczeństwa i porządku publicznego, bezpieczeństwa aparatu państwa, prywatyzacji bezpieczeństwa, bezpieczeństwa społeczności lokalnych, bezpieczeństwa inwestycyjnego. Rozważania autorów zawarte w monografii mają charakter interdyscyplinarny, prawno-porównawczy i odnoszą się do zagadnienia tytułowego w sposób właściwy dla danej gałęzi prawa i nauk o bezpieczeństwie. Internacjonalizacja badań pozwoliła na zwiększenie pluralizmu prowadzonego wywodu poprzez uwzględnienie oceny danych zagadnień z różnych perspektyw.

Monografia ma charakter pracy zbiorowej, nie wyczerpuje ona w całości zagadnienia tytułowego lecz odnosi się jedynie do wybranych jej aspektów. Została opracowana na podstawie wyników badań przeprowadzonych na potrzeby prac dyplomowych, które powstały podczas seminariów magisterskich odbywających się w Wyższej Szkole Agrobiznesu w Łomży w okresie od 01 października 2021 r. do 30 czerwca 2022 r.

dr Dariusz Brakoniecki

dr Roman Kordoński

mgr Mariusz Grajko

PRAWA I WOLNOŚCI OBYWATELI W STANACH NADZWYCZAJNYCH

Wstęp

Stan nadzwyczajny rozumieć należy jako wystąpienie w państwie sytuacji szczególnie groźnego zagrożenia, którego rozwiązanie wiąże się z koniecznością sięgnięcia po środki szczególne. Jest to stan w wewnętrznym porządku państwa, w którym część obowiązujących regulacji konstytucyjnych zostaje zawieszona, a w ich miejsce wprowadza się regulacje wyjątkowe. W Polsce możliwość wprowadzenia stanów nadzwyczajnych została przewidziana w treści Konstytucji RP. Wyszczególniono w niej możliwość wprowadzenia stanu wyjątkowego, wojennego oraz stanu klęski żywiołowej. W ustawie zasadniczej poświęcono cały rozdział tematyce stanów nadzwyczajnych. Poza tym Konstytucja RP tworzy katalog zamknięty tych stanów, a także określa najważniejsze kwestie z nimi związane. Stwierdzić należy również, że uregulowanie stanów nadzwyczajnych w Konstytucji RP wskazuje na ich duże znaczenie dla funkcjonowania państwa oraz obywateli.

Pojęcie i rodzaje stanów nadzwyczajnych

Stany nadzwyczajne rozumiane w sposób szeroki związane są z bardzo poważnymi zagrożeniami dla wolności oraz praw człowieka i obywatela. Z tego względu pojawia się potrzeba uregulowania w sposób precyzyjny tego rodzaju stanów i ich skutków prawnych w obrębie sfery interesów podmiotów indywidualnych. Dokonując próby określenia czym są stany nadzwyczajne warto odnieść się do kilku elementów. Pierwszym z nich jest to, że są to stany, które przewidziano w treści Konstytucji lub też ustawach zwykłych. Mogą być one również określone mianem instytucji obowiązującego prawa zwyczajowego. Jako drugi element pozwalający na zdefiniowanie omawianego pojęcia wskazuje się to, że wprowadzenie w życie jakiegokolwiek stanu nadzwyczajnego wpływa na tworzenie sytuacji prawnej oraz społeczno-politycznej, która charakteryzuje się odejściem od normalnych zasad funkcjonowania porządku prawnego, a niekiedy również i normalnego działania systemu politycznego. Z tego względu tego typu stany za każdym razem powinny posiadać charakter wyjątkowy,

a co za tym idzie powinny być przejściowe, czyli nadzwyczajne. Stosowanie określenia nadzwyczajne ma na celu zaakcentowanie ich odmienności oraz odejścia od normalnego porządku polityczno-prawnego. Wskazane cechy powodują, że stany nadzwyczajne cechują się wyjątkowością¹.

Jako trzeci element charakteryzujący pojęcie stanów nadzwyczajnych wskazać należy to, że postrzega się je jako odpowiedź na pojawiające się zagrożenie dla konkretnych dóbr publicznych, które potrzebują specjalnej oraz natychmiastowej ochrony lub obrony poprzez wprowadzenie środków o charakterze nadzwyczajnym. Wskazać należy, że wprowadzenie koniecznych, nadzwyczajnych oraz mających wyjątkowy charakter środków wynika z potrzeby odsunięcia skonkretyzowanego zagrożenia albo zmniejszenia jego skutków. Podkreślić należy, że takie zagrożenie może dotyczyć²:

- najwyższego dobra narodu, a więc suwerennego bytu państwowego,
- podstaw ustroju państwa,
- spokoju publicznego oraz życia obywateli,
- mienia społecznego albo indywidualnego,
- podstaw egzystencji gospodarczej narodu oraz bytu ekonomicznego ludności.

Na podkreślenie zasługuje to, że charakter zagrożonego dobra publicznego oddziałuje w sposób decydujący na dokonanie zróżnicowania postaci stanów nadzwyczajnych. Równocześnie typ zagrożonego dobra publicznego, jak i powód takiego zagrożenia mają wpływ na dobranie środków nadzwyczajnych, które są podejmowane po to, aby przeciwdziałać takiemu zagrożeniu³.

Jako czwarty element charakteryzujący stany nadzwyczajne wskazuje się na to, że ich istota sprowadza się do wdrożenia ograniczeń praw i wolności obywateli albo ich częściowego lub całkowitego zawieszenia. Równocześnie dochodzi także do zawieszenia demokratycznych mechanizmów związanych ze sprawowaniem władzy. Taka sytuacja związana jest z istotą oraz celem wejścia w życie określonego stanu. Sens jego wprowadzenia koncentruje się na ratowaniu dobra nadrzędnego poprzez poświęcenie innego dobra⁴.

Biorąc pod uwagę powyższe stany nadzwyczajne mogą być definiowane jako decyzje wyrażone w Konstytucji, a niekiedy w ustawach zwykłych przez podmioty, do których zalicza się Parlament albo głowę państwa, ukierunkowane na zapewnienie bezpieczeństwa, ładu

---

¹R. Socha, *Stany nadzwyczajne w państwie*, „Wiedza Obronna”, 2010, nr 2, s. 49.

²E. Kurzępa, *Stany nadzwyczajne w polskim porządku prawnym*, Wydawnictwo Poltext, Warszawa 2017, s. 19.

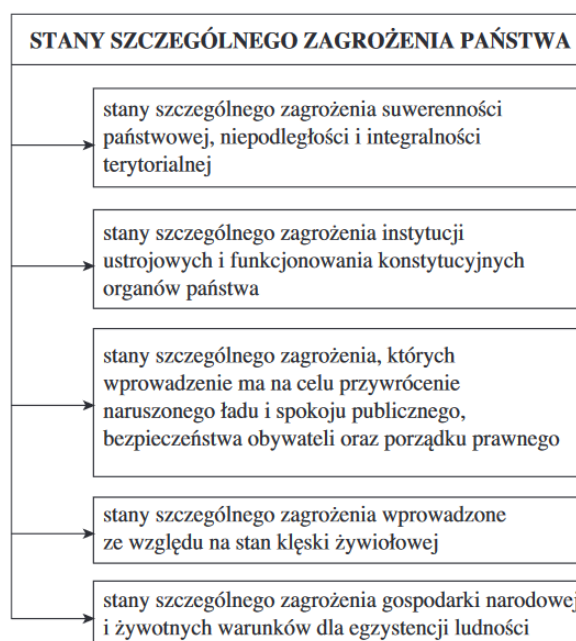
³W. J. Wołpiuk, *Państwo wobec szczególnych zagrożeń*, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2002, s. 93.

⁴K. Prokop, *Stany nadzwyczajne w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, Wydawnictwo Temida2, Białystok 2005, s. 85.

oraz porządku publicznego, a także odpowiednie działanie gospodarki w sytuacji wystąpienia zagrożeń o charakterze zewnętrznym albo wewnętrznym. Stany nadzwyczajne mogą być wprowadzane w obrębie części albo całego kraju. W efekcie ich wprowadzenia dochodzi do ograniczenia albo zawieszenia zapewnionych w Konstytucji praw oraz wolności obywatelskich, a administrowanie krajem odbywa się w szczególny sposób. Sprowadza się to do przyjęcia przez głowę państwa, rząd oraz podlegające jemu organy administracji ogólnej i organy wojskowe oraz policyjne specjalnych uprawnień. Definiując stany nadzwyczajne warto nadmienić, że w literaturze często napotkać można się ze stosowaniem zamiennego terminu, którym jest stany szczególnego zagrożenia⁵.

Odnosząc się do podziału stanów nadzwyczajnych wskazać należy, że typologia stanów szczególnego zagrożenia została stworzona przez S. Gebethnera. Klasyfikacja ta została zaprezentowana na rysunku 1.

Rysunek 1. Typologia stanów nadzwyczajnych według S. Gebethera

Źródło: opracowanie własne na podstawie S. Gebethner, *Stany szczególnego zagrożenia jako instytucja prawa konstytucyjnego*, „Państwo i Prawo”, 1982, nr 8, s. 9-15.

Na podstawie powyższego rysunku, w ramach klasyfikacji stanów szczególnego zagrożenia, wyszczególnia się stany szczególnego zagrożenia suwerenności państwowej, niepodległości i integralności terytorialnej. Pośród nich wyszczególnia się wszelkie stany wojen-

⁵S. Sagan, *Prawo Konstytucyjnej Rzeczypospolitej Polskiej*, Wydawnictwo Prawnicze PWN, Warszawa 2001, s. 251.

ne, których wprowadzenie następuje ze względu na prowadzenie działań wojennych albo wojny. Poza tym zalicza się do nich również stany mające związek z przygotowaniem się do obrony. Drugim rodzajem są stany szczególnego zagrożenia instytucji ustrojowych i funkcjonowania konstytucyjnych organów państwowych. Wskazać przy nich należy, że są one związane przykładowo z wystąpieniem kryzysu wewnętrznego. Trzeci rodzaj to stany szczególnego zagrożenia, których wprowadzenie ma na celu przywrócenie naruszonego ładu i spokoju publicznego, bezpieczeństwa obywateli i porządku publicznego. Autor typologii podkreśla, że do tego rodzaju stanów zaliczyć należy te, które wprowadza się w okolicznościach związanych z powszechnym, zbiorowym zakłóceniem spokoju oraz porządku publicznego. W efekcie takich sytuacji pojawia się narażenie na poważne niebezpieczeństwo takich wartości jak życie i zdrowie obywateli oraz ich mienia, jak i mienia społecznego. Natomiast stany szczególnego zagrożenia wprowadzone ze względu na stan klęski żywiołowej posiadają związek z wystąpieniem takich zagrożeń jak żywioły, które stwarzają zagrożenie dla życia, zdrowia i mienia. Zagrożenie nie jest więc związane z wystąpieniem konfliktów albo napięć społecznych. Autor klasyfikacji wskazuje, że stan klęski żywiołowej posiada najczęściej zasięg miejscowy, ale istnieją sytuację, w których obejmuje on cały kraj, co przyczynia się do sparaliżowania normalnego życia społeczeństwa i gospodarki⁶.

Dokonując klasyfikacji stanów nadzwyczajnych w myśl regulacji zawartych w Konstytucji RP⁷ wyszczególnić należy stan wojenny, stan wyjątkowy oraz stan klęski żywiołowej. Podkreślić należy, że każdy ze wskazanych stanów może zostać wprowadzony wyłącznie na podstawie ustawy w drodze rozporządzenia. Natomiast zasady funkcjonowania organów władzy publicznej, a także zakres, w którym możliwe jest ograniczenie wolności oraz praw człowieka i obywatela podczas obowiązywania określonych rodzajów stanów nadzwyczajnych określa ustawa. Poza tym w ustawie może nastąpić określenie podstaw, zasad oraz trybu wyrównywania strat majątkowych, które związane są z ograniczeniem podczas stanu nadzwyczajnego wolności oraz praw człowieka i obywatela⁸.

Odwołując się do art. 229 Konstytucji RP wskazać należy, że „w razie zewnętrznego zagrożenia państwa, zbrojnej napaści na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub gdy z umowy międzynarodowej wynika zobowiązanie do wspólnej obrony przeciwko agresji, Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów może wprowadzić stan wojenny na części albo

---

⁶S. Gebethner, *Stany szczególnego zagrożenia jako instytucja prawa konstytucyjnego*, „Państwo i Prawo”, 1982, nr 8, s. 9 – 15.

⁷Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. 1997 nr 78 poz. 483.

⁸T. Bryk, *Przegląd regulacji stanów nadzwyczajnych w przepisach Konstytucji RP*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego”, 2011, nr 1(5), s. 224.

na całym terytorium państwa”. Warto podkreślić, że wprowadzenie tego stanu następuje na czas nieoznaczony, co związane jest z zewnętrznym charakterem sytuacji, której rozwiązaniu ma posłużyć wejście w życie stanu wojennego. Podkreślić należy, że wprowadzenie tego stanu nie pozwala na zawieszenie funkcjonowania Parlamentu dopóki organ ten będzie posiadał realne zdolności do działania. Poza tym nie daje on podstawy do zawieszenia działalności sądów oraz Trybunałów⁹. Natomiast powołując się na art. 230 Konstytucji RP wskazać należy, że „w razie zagrożenia konstytucyjnego ustroju państwa, bezpieczeństwa obywateli lub porządku publicznego, Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów może wprowadzić, na czas oznaczony, nie dłuższy niż 90 dni, stan wyjątkowy na części albo na całym terytorium państwa”. Jak pokazuje przytoczony przepis wprowadzenie stanu wyjątkowego może nastąpić wyłącznie w trzech sytuacjach, do których zalicza się zagrożenie konstytucyjnego organu państwa, zagrożenie bezpieczeństwa obywateli oraz zagrożenie porządku publicznego. Stan ten wprowadza się na czas oznaczony, który może wynieść maksymalnie 90 dni. Jednakże istnieje możliwość jego przedłużenia za zgodą Sejmu na kolejne 60 dni. Natomiast stan klęski żywiołowej wprowadzany jest na podstawie art. 232 Konstytucji RP, który mówi o tym, że „w celu zapobieżenia skutkom katastrof naturalnych lub awarii technicznych noszących znamiona klęski żywiołowej oraz w celu ich usunięcia Rada Ministrów może wprowadzić na czas oznaczony, nie dłuższy niż 30 dni, stan klęski żywiołowej na części albo na całym terenie państwa. Przedłużenie tego stanu może nastąpić za zgodą Sejmu”. Wprowadzenie stanu klęski żywiołowej związane jest z tak zwanym solidarnym zwalczaniem przeciwności natury. Stan klęski żywiołowej rozumie się jako katastrofę naturalną albo awarię techniczną, których skutki stanowią zagrożenie dla życia albo zdrowia znacznej liczby ludności, mieniu wielkich rozmiarach albo środowisku na znacznym obszarze. Natomiast pomoc oraz ochronę można podjąć wyłącznie poprzez zastosowanie nadzwyczajnych środków¹⁰. Zestawienie porównawcze stanów nadzwyczajnych przewidzianych w Konstytucji RP przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Porównanie stanów nadzwyczajnych przewidzianych w Konstytucji RP

Stan	Stan wojenny	Stan wyjątkowy	Stan klęski żywiołowej
Cechy	Wprowadza się go w razie: - zagrożenia państwa, - zbrojnej napaści na terytorium RP lub	Wprowadza się go w razie zagrożenia: - konstytucyjnego ustroju państwa, - bezpieczeństwa państwa,	Wprowadzany jest w celu: - zapobieżenia skutkom katastrof naturalnych lub awarii technicznych noszących znamiona klęski ży-

⁹Ibidem, s. 225.

¹⁰T. Bryk, *Przegląd regulacji...*, op. cit., s. 226.

	- gdy z umowy międzynarodowej wynika zobowiązanie do wspólnej obrony.	- porządku publicznego.	wiołowej oraz w celu ich usunięcia.
Kto wprowadza?	Prezydent RP na wniosek Rady Ministrów	Prezydent RP na wniosek Rady Ministrów	Rada Ministrów
Forma wprowadzenia	Rozporządzenie	Rozporządzenie	Rozporządzenie
Na jaki czas jest wprowadzany?	Brak	Na czas oznaczony maksymalnie 90 dni. Przedłużenie może nastąpić tylko raz za zgodą Sejmu na maksymalnie 60 dni.	Na czas oznaczony maksymalnie 30 dni. Przedłużenie może nastąpić za zgodą Sejmu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Konstytucji RP.

Podsumowując, stan nadzwyczajny rozumieć należy jako wystąpienie w państwie sytuacji szczególnego zagrożenia, którego rozwiązanie wiąże się z koniecznością sięgnięcia po środki szczególne. Jest to stan w wewnętrznym porządku państwa, w którym część obowiązujących regulacji konstytucyjnych zostaje zawieszona, a w ich miejsce wprowadza się regulacje wyjątkowe. W Polsce możliwość wprowadzenia stanów nadzwyczajnych została przewidziana w treści Konstytucji RP. Wyszczególniono w niej możliwość wprowadzenia stanu wyjątkowego, wojennego oraz stanu klęski żywiołowej.

Zasady stanów nadzwyczajnych

Analizując tematykę stanów nadzwyczajnych należy odnieść się do zasad z nimi związanych. W art. 228 Konstytucji RP doszło do określenia zasady wyjątkowości, legalności, proporcjonalności, celowości, ochrony podstaw systemu prawnego oraz zasady ochrony organów przedstawicielskich. Zasada wyjątkowości została wyrażona w art. 228 ust. 1 Konstytucji RP, gdzie doszło do wskazania ogólnych przesłanek niezbędnych do tego, aby możliwe było wprowadzenie określonego stanu nadzwyczajnego. Do takich przesłanek zalicza się sytuację szczególnego zagrożenia, a także niewystarczalność zwykłych środków konstytucyjnych. Warte podkreślenia jest to, że wprowadzenie stanu nadzwyczajnego jest możliwe jedynie wówczas, gdy wystąpią warunki ogólne, a także szczególne, które przewidziano dla poszczególnych rodzajów stanu nadzwyczajnego¹¹.

¹¹K. Prokop, *Stany nadzwyczajne w Konstytucji RP*, „Infos BAS”, 2020, nr 6(272), s. 2.

Wgłębiając się w przesłankę szczególnego zagrożenia wskazuje się na to, że charakteryzuje się ona znacznym stopniem uznaniowości. Odczytuje się ją jako dyrektywę, której adresatem są organy decydujące o wprowadzeniu stanu nadzwyczajnego, aby nie dochodziło do jego wprowadzenia w sytuacji wszystkich zagrożeń, które opisano w dalszych przepisach rozdziału XI Konstytucji RP, ale wyłącznie wówczas, gdy zaistnieje szczególne zagrożenie. Jednocześnie stopień zagrożenia powinien być odnoszony do charakteru zagrożenia, który stanowi powód wprowadzenia konkretnego stanu nadzwyczajnego. W związku z tym organ, który wprowadza stan nadzwyczajny jest zobowiązany do poszukania odpowiedzi na pytanie dotyczące tego, czy pojawiające się zagrożenie jest wyjątkowe i realizuje przesłankę szczególnego zagrożenia. Poza tym przesłanka ta musi być realna oraz w sposób obiektywny możliwa do stwierdzenia. W związku z tym nie może stanowić subiektywnego odczucia¹².

W sytuacji, gdy dojdzie do stwierdzenia, że faktycznie organ wprowadzający ma do czynienia ze szczególnym zagrożeniem, konieczne staje się wskazanie, czy do jego usunięcia niezbędne staje się zastosowanie regulacji o stanie nadzwyczajnym. W związku z tym organ wprowadzający musi odpowiedzieć na pytanie, czy do usunięcia tego zagrożenia nie będą wystarczające zwykłe środki konstytucyjne. Jako zwykłe środki konstytucyjne uznaje się każdą normę prawną, którą można skonstruować w oparciu o przepisy konstytucyjne zawarte poza rozdziałem XI oraz odpowiednich ustawach. W związku z tym niezbędne jest zbadanie tego, czy możliwe będzie uruchomienie środków, których nie zalicza się do nadzwyczajnych w rozumieniu rozdziału XI Konstytucji RP. Jeśli odpowiedź na to pytanie będzie twierdząca to nie zachodzi potrzeba wprowadzania stanu nadzwyczajnego, a nawet uznaje się to za niedozwolone. Warto zauważyć, że stan wojny, pomimo jego opisanie poza rozdziałem XI Konstytucji RP, nie może być postrzegany jako zwykły środek konstytucyjny. Zaistnienie stanu wojny postrzegać należy jako nadzwyczajne wydarzenie w życiu każdego kraju. Z tego względu nie można go postrzegać w inny sposób, nawet jeśli wynika to z semantyki konstytucji. Zamieszczenie stanu wojny poza rozdziałem XI Konstytucji RP wynikało z konieczności podkreślenia jego odmiennej natury względem stanu wojennego, a nie uznania go za zwykły środek konstytucyjny¹³.

Druga zasada to zasada legalności, która wyrażona została w art. 228 ust. 2 – 4 Konstytucji RP. Zgodnie z przedmiotową zasadą wprowadzenie stanu nadzwyczajnego, a także realizacja działań w jego ramach, wymaga podstawy prawnej. W taki sposób dochodzi do

---

¹²Ibidem, s. 2.

¹³Ł. Szewczyk, *Institucja stanów nadzwyczajnych w polskim ustawodawstwie. Praktyczne uwagi*, „Zeszyty Naukowe SGSP”, 2020, nr 2(74), s. 200.

nawiązania w rozdziale XI do zasady legalizmu, która została zawarta w art. 7 Konstytucji RP, a także zasady demokratycznego państwa prawa wskazanej w art. 2 tego samego aktu prawnego. Zasada legalności odnosi się do sposobu wprowadzenia oraz ogłoszenia stanu nadzwyczajnego, a także zakresu regulacji ustaw o stanach nadzwyczajnych¹⁴.

Biorąc pod uwagę art. 228 ust. 2 Konstytucji RP wprowadzenie ustawy może nastąpić wyłącznie na podstawie ustawy w drodze rozporządzenia. Takie rozporządzenie podlega dodatkowemu podaniu do publicznej wiadomości. Taka regulacja pozwoliła na ustanowienie trójstopniowej struktur regulowania stanów nadzwyczajnych. Pierwszy poziom w takiej regulacji zajmują przepisy konstytucyjne. W ich treści doszło do określenia zasad ogólnych związanych ze stanami nadzwyczajnymi, które wyrażono w art. 228. Poza tym doszło również do określenia warunków oraz trybu ich wprowadzania o czym mówią art. 229 – 233. Natomiast kwestie związane z ograniczeniem prawa i wolności zostały wyrażone w art. 233. Poza tym w art. 234 wskazano na możliwości wydawania w czasie stanu wojennego rozporządzeń z mocą ustawy¹⁵.

Jako drugi poziom odnoszący się do regulowania stanów nadzwyczajnych wskazać należy na ustawy o stanach nadzwyczajnych. W ich treści odnaleźć można kwestie dotyczące¹⁶:

- zasad działania organów władzy publicznej,
- zakres, w jakim mogą zostać ograniczone wolności oraz prawa człowieka i obywatela,
- podstawy, zakres i tryb wyrównywania strat majątkowych wynikających z ograniczenia w czasie stanu nadzwyczajnego wolności oraz praw człowieka i obywatela.

Natomiast trzeci poziom regulowania stanów nadzwyczajnych jest tworzony jako rozporządzenie wydawane przez Prezydenta albo Radę Ministrów. Do wydania takiego rozporządzenia dochodzi w chwili zaistnienia potrzeby i przesłanek związanych z wprowadzeniem konkretnego stanu nadzwyczajnego. Warto przy tym podkreślić, że rozporządzenie dotyczące stanu nadzwyczajnego posiada inny charakter niż klasyczne rozporządzenia. Nie jest ono rozporządzeniem wydawanym z upoważnienia ustawy, ale z upoważnienia Konstytucji RP. Jest to jedyna sytuacja, w której Konstytucja RP dokonuje odesłania do rozporządzenia, a nie do ustawy. Podkreślić przy tym należy, że takie rozporządzenie powinno zostać wydane przez Prezydenta albo Radę Ministrów i ściśle odnosić się do wprowadzenia stanu nadzwyczajnego. W związku z tym ma ono stanowić czynnik uruchamiający całość mechanizmów związanych

---

¹⁴Ibidem, s. 201.

¹⁵K. Eckhardt, *Stan nadzwyczajny jako instytucja polskiego prawa konstytucyjnego*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Prawa i Administracji, Przemyśl – Rzeszów 2012, s. 41.

¹⁶Ibidem, s. 42.

z konkretnym stanem nadzwyczajnym. W szczególności rozporządzenie powinno wskazywać na to, jakie postanowienia ustawy będą stosowane w zaistniałej sytuacji¹⁷.

Jako kolejną zasadę związaną ze stanami nadzwyczajnymi wskazać należy zasadę proporcjonalności. W odniesieniu do stanów nadzwyczajnych można być ona analizowana z kilku punktów widzenia. W pierwszym przypadku zasadę tę można odnosić do Prezydenta oraz Rady Ministrów w aspekcie podejmowania przez nich decyzji o wprowadzeniu konkretnego stanu nadzwyczajnego. W drugim ujęciu zasada ta jest skierowana do wszystkich organów władzy publicznej po to, aby kierowały się nią podczas realizacji działań w sytuacji danego stanu. Zasada proporcjonalności może odnosić się również do właściwych organów, które dokonują rozpatrywania sprawy odpowiedzialności podmiotów, które zdecydowały się na wprowadzenie stanu nadzwyczajnego oraz realizowały podczas niego konkretne działania. Poza tym zasada ta może mieć również zastosowanie podczas rozpatrywania przez Trybunał Konstytucyjny tego, czy akty prawne, które są wydawane podczas obowiązywania stanu nadzwyczajnego pozostają w zgodzie z Konstytucją RP¹⁸.

Potrzeba uwzględnienia analizowanej zasady w czasie podejmowania decyzji o wprowadzeniu stanu nadzwyczajnego nie powinna wzbudzać żadnych wątpliwości nawet pomimo tego, że zgodnie z literalną wykładnią art. 228 ust. 5 sugeruje się, że dotyczy ona wyłącznie działań, które podejmuje się w wyniku wprowadzenia stanu nadzwyczajnego. Pomimo tego zasada proporcjonalności powinna być postrzegana jako klauzula generalna, która dotyczy wszystkich kroków mających związek z rozpoczęciem, trwaniem oraz zakończeniem konkretnego stanu nadzwyczajnego. Z tego względu Prezydent w czasie wydawania rozporządzenia dotyczącego wprowadzenia stanu wojennego lub stanu wyjątkowego, a także Rada Ministrów decydująca o wprowadzeniu stanu klęski żywiołowej, jak i podczas występowania z wnioskiem do Prezydenta o wprowadzenie stanu wojennego albo wyjątkowego, są zobowiązani do uwzględniania zarówno regulacji dotyczących poszczególnych stanów, ale także zasady proporcjonalności, która ma związek z zasadą wyjątkowości. Poza tym Sejm powinien brać pod uwagę zasadę proporcjonalności podczas zajmowania stanowiska względem rozporządzenia wydanego przez Prezydenta o wprowadzeniu stanu wojennego albo wyjątkowego. Jeśli nie nastąpi dochowanie przedmiotowej zasady istnieje możliwość uchylecia wydanego rozporządzenia¹⁹.

---

¹⁷K. Prokop, *Stany nadzwyczajne...*, op. cit., s. 3.

¹⁸Ibidem, s. 3.

¹⁹K. Prokop (2005), *Stany nadzwyczajne w Konstytucji...*, op. cit., s. 31.

Warto jednak podkreślić, że zasada proporcjonalności dotyczy przede wszystkim sposobu realizowania środków prawnych podejmowanych podczas obowiązywania stanu nadzwyczajnego. Ma to zastosowanie do każdego organu władzy publicznej, jak również osób, które odpowiadają za wdrażanie regulacji związanych ze stanem nadzwyczajnym. W ujęciu praktycznym podmioty te muszą rozważyć, czy działania, które chcą podjąć spełniają zasadę proporcjonalności, a także czy nie istnieje możliwość ich zastąpienia poprzez inne działania, charakteryzujące się mniejszą uciążliwością²⁰.

Następna z zasad to zasada celowości, która została wyrażona w art. 228 ust. 5 *in fine*. W myśl przedmiotowej zasady środki, które podejmuje się w ramach obowiązującego stanu nadzwyczajnego powinny być ukierunkowane na przywrócenie normalnego funkcjonowania państwa, a także realizowanie przez obywateli ich praw i wolności. W Konstytucji RP wskazano wyłącznie na to, aby każde z działań realizowane podczas stanu nadzwyczajnego ukierunkowane było na możliwie jak najszybsze przywrócenie normalnego funkcjonowania państwa. Jednocześnie nie doszło do odniesienia się do przywrócenia pełnej realizacji praw i wolności przez jednostki. Z tego względu zasadzie celowości zarzuca się akcentowanie wyłącznie potrzeby przywrócenia normalnego funkcjonowania państwa. Nie doszło bowiem do zwrócenia uwagi na normalne, a więc pełne i rzeczywiste korzystanie z praw człowieka. Należy jednak pamiętać o tym, że organy władzy publicznej poprzez realizację poszczególnych działań w czasie obowiązywania stanu nadzwyczajnego powinny brać pod uwagę zarówno dążenie na rzecz przywrócenia normalnego funkcjonowania państwa, ale również pełnego realizowania praw i wolności jednostek. Takie stanowisko może wynikać z art. 5 Konstytucji RP²¹.

Ważne jest to, aby zasada celowości była rozpatrywana wspólnie z zasadą wyjątkowości. W sytuacji, gdy za podstawę wprowadzenia stanu nadzwyczajnego uznaje się sytuację szczególnego zagrożenia i niewystarczające jest zastosowanie zwykłych środków konstytucyjnych, to wówczas działania, które realizuje się podczas stanu nadzwyczajnego muszą być ukierunkowane na usunięcie szczególnych zagrożeń w taki sposób, aby zwykłe środki konstytucyjne mogły zyskać miano wystarczających. W związku z tym tak jak stwierdzono w art. 228 ust. 5 *in fine* zachodzi potrzeba przywrócenia normalnego funkcjonowania państwa. Warto przy tym podkreślić, że zasada celowości wskazuje na to, aby normalne funkcjonowanie państwa mogło zostać przywrócone możliwie jak najszybciej. Z tego względu ten cel ma być zrealizowany poprzez wszystkie siły oraz środki, które znajdują się w posiadaniu demokra-

---

²⁰Ibidem, s. 32.

²¹Ibidem, s. 33.

tycznego państwa. Nie jest jednak dopuszczalne podejmowanie działań, które będą pozostawać w sprzeczności z zasadą demokratycznego państwa prawnego. Zasada celowości wskazuje na to, że stan nadzwyczajny jest tymczasowy i z tego względu można wskazać na jego ograniczenie czasowe. Jeśli dojdzie do przywrócenia normalnego funkcjonowania państwa za celowe uznaje się zniesienie stanu nadzwyczajnego²².

Poprzez art. 228 ust. 6 Konstytucji RP doszło do wyrażenia zasady ochrony podstaw systemu prawnego. Wskazany został w nim kompleks regulacji, które podczas obowiązywania stanu nadzwyczajnego nie mogą zostać zmienione. Ustawodawca wyraził w ten sposób swoją wolę odnoszącą się do ochrony części porządku prawnego. W związku z tym wskazane przepisy posiadają szczególną moc obowiązywania podczas stanu nadzwyczajnego. Wskazano, że podczas obowiązywania stanu nadzwyczajnego nie można zmieniać Konstytucji RP, ordynacji wyborczej do Sejmu, Senatu oraz organów samorządu terytorialnego, a także ustawy o wyborze Prezydenta RP, a także ustawy o stanach nadzwyczajnych²³.

Powyższy zakaz powinno traktować się w sposób szeroki, a więc wbrew reguły, iż wyjątki interpretuje się zawężająco. Wynika to z potrzeby ochrony aktów prawnych mających szczególnie ważne znaczenie z prawnego, ale i również politycznego punktu widzenia. Z tego względu zakaz wprowadzania zmian we wskazanych aktach prawnych odnosi się do wszystkich stanów nadzwyczajnych. Nie ma przy tym również znaczenia zasięg terytorialny ich obowiązywania. Warto przy tym podkreślić, że omawiany zakaz nie odnosi się jedynie do uchwalania ustaw nowelizujących przez Sejm w trzecim czytaniu. Wraz z wejściem w życie stanu nadzwyczajnego konieczne staje się również zawieszenie wszelkich prac, które dotyczą nowelizacji ustaw wskazanych w powyższym zakazie. Poza tym zakaz ten dotyczy także powoływania nowych aktów prawnych, które dotyczyłyby regulowania materii wyrażonej we wskazanych ustawach. Sytuacja ulega nieco skomplikowaniu wówczas, gdy projekt ustawy odnosi się do innej materii, a która „przy okazji” dokonuje zmian w przepisach ustaw wskazanych w art. 228 ust. 3. W takiej sytuacji przyjmuje się, że również w tym przypadku niezbędne jest zawieszenie prac nad takim projektem²⁴.

Wraz z wydaniem rozporządzenia w sprawie wprowadzenia stanu nadzwyczajnego dochodzi do zawieszenia wszelkich czynności, które mają związek z nowelizacją aktów prawnych wskazanych w art. 228 ust. 6. Następuje to z mocy prawa. Natomiast podmioty, którym przypisano inicjatywę ustawodawczą nie mają możliwości wnoszenia projektów

---

²²Ibidem, s. 35.

²³P. Winczorek, *Komentarz do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, Wydawnictwo Liber, Warszawa 2008, s. 124.

²⁴Ibidem, s. 127.

ustaw, które powodowałyby nowelizację przedmiotowych aktów prawnych. Jednocześnie jeśli taki projekt zostanie wniesiony to Marszałek Sejmu jest zobowiązany do odmówienia przyjęcia takiego projektu. Jeśli chodzi o inicjatywę społeczeństwa to również czynności, które dotyczą zbierania podpisów należy zawiesić. W sytuacji, gdy w chwili wprowadzenia stanu nadzwyczajnego projekt ustawy znajdował się w Sejmie, to wszystkie prace z tym związane – bez znaczenia na to na jakim etapie procedury ustawodawczej się znajdują – należy zawiesić. Jeżeli ustawa została przekazana do Prezydenta w celu złożenia przez niego podpisu, to głowa państwa powinna ją odłożyć *ad acta*. Dzień, w którym doszło do wprowadzenia stanu nadzwyczajnego powoduje zawieszenie biegu terminu 21 dni, które przysługują Prezydentowi na złożenie podpisu pod ustawą. Natomiast w sytuacji, gdy ustawa znalazła się w Trybunale Konstytucyjny, również wszelkie działania z tym związane ulegają zawieszeniu²⁵.

Ostatnia z zasad związanych ze stanami nadzwyczajnymi to zasada ochrony organów przedstawicielskich. Podkreślić należy, że stan nadzwyczajny stanowi czas, w jakim dochodzi do znacznego zagrożenia wymierzonego wobec demokratycznego ustroju państwa. Z tego względu niezmiernie istotne jest, aby doszło do wprowadzenia mechanizmów chroniących w tym czasie ten ustrój. Dlatego też w art. 228 ust. 7 Konstytucji RP wskazano, że „w czasie stanu nadzwyczajnego oraz w ciągu 90 dni po jego zakończeniu nie może być skrócona kadencja Sejmu, przeprowadzane referendum ogólnokrajowe, nie mogą być przeprowadzone wybory do Sejmu, Senatu, organów samorządu terytorialnego oraz wybory Prezydenta Rzeczypospolitej, a kadencje tych organów ulegają odpowiedniemu przedłużeniu. Wybory do organów samorządu terytorialnego są możliwe tylko tam, gdzie nie został wprowadzony stan nadzwyczajny”. Przytoczony przepis wskazuje na to, że wyrażony w nim zakaz obowiązuje podczas stanu nadzwyczajnego oraz 90 dni po jego zakończeniu. Wskazane 90 dni, które muszą upłynąć od zakończenia stanu nadzwyczajnego należy wykorzystać na przygotowanie się do tego, aby zostały przywrócone normalne mechanizm demokratyczne. Warto nadmienić, że w odniesieniu do stanu wojennego w Konstytucji RP nie doszło do wyrażenia czasu jego trwania. W związku z tym zniesienie obowiązującego zakazu następuje 90 dni od dnia wejścia w życie rozporządzenia, które znosi stan wojenny²⁶.

Podsumowując, w art. 228 Konstytucji RP doszło do określenia zasad związanych ze stanami nadzwyczajnymi. Do tych zasad zalicza się zasadę wyjątkowości, legalności, proporcjonalności, celowości, ochrony podstaw systemu prawnego oraz zasadę ochrony organów

---

²⁵Ibidem, s. 128.

²⁶K. Prokop (2005), *Stany nadzwyczajne w Konstytucji...*, op. cit., s. 37.

przedstawicielskich. Każda ze wskazanych zasad ma na celu ochronę państwa i obywatelami przed zmianami, które mogłyby negatywnie oddziaływać na porządek prawny oraz polityczny. Poza tym zasady te pozwalają na określenie kiedy wprowadzenie stanu nadzwyczajnego uznaje się za odpowiednie.

Stany nadzwyczajne jako reakcja państwa na zagrożenia egzystencjalne

Bezpieczeństwo jako stan pożądany i wartościowany pozytywnie jest przedmiotem licznych zabiegów człowieka²⁷. Hierarchię potrzeb osoby ludzkiej w sposób najbardziej czytelny i jednoznaczny przedstawił, powszechnie już cytowany A. Maslow²⁸, wg. którego potrzeba bezpieczeństwa, obok potrzeb fizjologicznych, stanowi podstawę i fundament funkcjonowania każdego człowieka, określając te wartości jako potrzeby niższego rzędu²⁹. Podejmując próbę zdefiniowania pojęcia bezpieczeństwo i porządek publiczny w zakresie nauk prawnych, opierając się jedynie na aktach prawnych, należy dokonać tego poprzez wskazanie jego desygnatów, przy czym zagadnienie to należy postrzegać jako domenę prawa publicznego³⁰.

Mimo rangi i zapotrzebowania na dobro jakim jest bezpieczeństwo i porządek publiczny, którego zapewnienie stanowi jednocześnie jedną z podstawowych funkcji administracji publicznej, dotychczas ustawodawca jedynie w sposób fragmentaryczny przedstawiał to zagadnienie, odnosząc się tylko do szczególnych dziedzin prawa, które mimo licznych wyroków oraz bogatego dorobku doktryny, nadal stwarza pewne wątpliwości interpretacyjne³¹.

Zapewnienie bezpieczeństwa stanowi jedną z podstawowych funkcji państwa. Bezpieczeństwo może przyjmować różne formy, a tym samym zagrożenia dla niego mogą dotyczyć różnych obszarów funkcjonowania państwa oraz jednostek. Podejmując tematykę związaną ze stanami nadzwyczajnymi należy odnieść się do nich jako reakcji państwa na zagrożenia egzystencjalne. Rozważania w tym zakresie należy rozpocząć od określenia bezpieczeństwa w nieco szerszym kontekście, którym jest bezpieczeństwo jednostki. Jest ono związane z troskami życia codziennego, a także zagrożeń, które z nich wynikają. W takim ujęciu mniejsze znaczenie dla jednostki posiadają globalne kataklizmy oraz ich prawdopodobieństwo. Warto zauważyć, że z bezpieczeństwem jednostki wiąże się dylemat bezpieczeństwa, a więc egzystencjalny stan niepewności, co jest właściwe dla wszelkich relacji międzyludzkich. Taki stan

---

²⁷J. Stańczyk, *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Warszawa 1996. 12.

²⁸Zob.: A. Maslow, *A Theory of Human Motivation*, „Psychological Review” 50, 1943.

²⁹D. Brakoniecki, *Security and public order in Polish public law*, „Internal Security”, vol. 9, issue 1, 2017, s. 109.

³⁰D. Brakoniecki, *W poszukiwaniu definicji bezpieczeństwa [w:] Bezpieczeństwo społeczności lokalnych. Wyzwania i dylematy w obszarze regulacji prawnej*, D. Brakoniecki (red.), SRID, Lwów – Łomża 2018 s. 19.

³¹Ibidem.

postrzega się jako stałą oraz nieprzewycięzoną przypadłość w egzystencji jednostki, ale również całych grup społecznych³².

Wskazuje się, że bezpieczeństwo jednostki można postrzegać docelowo jako wolność od lęku. Jednakże zagłębiając się w tę tematykę można zauważyć odnoszenie się do poszczególnych rodzajów zagrożeń, do których zalicza się chorobę, głów, prześladowanie, alienację społeczną i inne. Bezpieczeństwo jednostki pozostaje w ścisłym związku z rozwojem społeczeństwa oraz prawami człowieka. Natomiast bezpieczeństwo egzystencjalne zwraca uwagę na bardziej miękkie oraz niekiedy trudno mierzalnym warunkom świadczącym o dobrostanie egzystencji ludzkiej. W związku z tym bezpieczeństwo egzystencjalne jest bliskie założeniom bezpieczeństwa ontologicznego. Koncepcja ta stanowi jedną z postaci poczucia bezpieczeństwa. Dotyczy ufności, z jaką człowiek podchodzi do ciągłości swojej tożsamości, a także stałości otaczającego jednostkę środowiska społecznego oraz materialnego. Posiadanie przekonania na temat wiarygodności osób oraz rzeczy, co jest niezmiernie ważne dla zaufania, stanowi podstawowy element bezpieczeństwa ontologicznego. W związku z tym obie sprawy są ze sobą powiązane³³.

Poza powyższym podejściem warto odnieść się do niebezpieczeństwa ontologicznego. Termin ten postrzegać można jako upadek zaufania do doświadczeń codzienności. Jest to zagrożenie, które odnosi się do podstawowych wartości człowieka, do których zalicza się zdrowie i życie. Wzrost prawdopodobieństwa wystąpienia takiego zagrożenia lub rzeczywiste jego wystąpienie powodować może ograniczenie życia społecznego, zahamowanie rozwoju jednostek, grup społecznych, a tym samym całego państwa. Ze względu na podobieństwo do siebie bezpieczeństwa egzystencjalnego i ontologicznego, również zagrożenia egzystencjalne należy postrzegać jako tożsame dla niebezpieczeństwa ontologicznego. W związku z tym zagrożenia egzystencjalne godzą w najważniejsze i podstawowe dla człowieka i obywatela wartości. Zapewnienie braku zagrożeń egzystencjalnych to kluczowa funkcja, którą powinno pełnić państwo. Z tego względu bezpieczeństwo egzystencjalne i jego zagrożenia należy postrzegać jako wartości szczególnie chronione przez państwo³⁴.

Państwo chcąc chronić swoich obywateli i zapewniając im bezpieczeństwo rozumiane w sposób szeroki, podejmuje szeregi działań. Powoływane są odpowiednie instytucje, których zadaniem jest stanie na straży bezpieczeństwa mieszkańców kraju. Poza tym dochodzi do

---

³²R. Harabin, *Bezpieczeństwo, istnienie, zagrożenie. Relacyjna typologizacja bezpieczeństwa i wnioski dla teorii zarządzania kryzysowego*, „The Peculiarity of Men”, 2018, nr 27, s. 201.

³³Z. Danielewicz, *Bezpieczeństwo egzystencjalne i specyfika jego wybranych noetycznych zagrożeń*, „Studia Koszalińsko-Kołobrzeskie”, 2016, nr 23, s. 294.

³⁴Ibidem, s. 295.

tworzenia aktów prawa, które pozwalają na wdrażanie szczególnych rozwiązań wówczas, gdy zaistnieją sytuacje, w których standardowe rozwiązania uznaje się za niewystarczające³⁵.

Przeciwdziałanie zagrożeniom egzystencjalnym jest tak ważne, że ustawodawca przewidział możliwość wprowadzenia stanów nadzwyczajnych, które mają na celu przywrócenie normalnego funkcjonowania państwa. Bezpieczeństwo egzystencjalne postrzega się jako głęboko zakorzenione i równocześnie niezbywalne dla życia. W związku z tym potrzeba jego zachowania może ujawnić się dopiero wówczas, gdy zostaje ono zagrożone. Analizowany rodzaj bezpieczeństwa postrzegać można jako powietrze, gdyż stanowi coś, co jest niezbędne dla prawidłowego funkcjonowania państwa oraz obywateli. Wprowadzenie stanów nadzwyczajnych stanowi więc reakcję państwa na zaistnienie zagrożenia dla podstawowych wartości człowieka, które postrzega się jako sytuację szczególnego zagrożenia. Równocześnie są to sytuacje, dla których rozwiązania nie są wystarczalne zwykłe środków konstytucyjnych. Zagrożenia te postrzega się jako takie, które stanowią niebezpieczeństwo dla podstaw demokratycznych państwa, które stanowią gwarancje zapewnienia praw człowieka i obywatela. Wprowadzenie do Konstytucji RP możliwości powołania do życia stanów nadzwyczajnych to odpowiedź na możliwość wystąpienia nieprzewidzianych sytuacji, które zagrażają normalnemu funkcjonowaniu państwa oraz realizacji w sposób nieograniczony praw i wolności człowieka oraz obywatela³⁶.

Podsumowując, zapewnienie bezpieczeństwa rozpatrywać należy jako najważniejsze zadanie realizowane przez państwo. Przejawia się to poprzez powoływanie odpowiednich instytucji, których zadaniem jest zapewnienie bezpieczeństwa oraz porządku publicznego. Poza tym dochodzi do tworzenia aktów prawnych, które pozwalają na ochronę zdrowia, życia oraz mienia posiadanego przez obywateli. Ochrona bezpieczeństwa życia i zdrowia mieszkańców oraz obywateli, a także ich praw i wolności odbywa się poprzez możliwość wprowadzenia jednego ze stanów nadzwyczajnych. Stanowi to reakcję państwa na zagrożenia egzystencjalne. Poprzez wprowadzenie stanu nadzwyczajnego ma nastąpić przywrócenie normalnego funkcjonowania państwa oraz realizacji praw i wolności człowieka oraz obywatela.

Uregulowania konstytucyjne

Podstawowymi wartościami wpływającymi na byt jednostki w społeczeństwie są prawo i bezpieczeństwo. Wartości te wzajemnie się uzupełniają, ponieważ obowiązujące prawo

---

³⁵P. Solhaj, *Prawne podstawy bezpieczeństwa*, Wydawnictwo Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Kraków 2018, s. 21.

³⁶Ibidem, s. 109.

jest podstawą bezpieczeństwa. Zapewnienie bezpieczeństwa wymaga od ustawodawcy stowienia takiego prawa, które oprócz akceptacji społecznej zapewnia bezpieczne funkcjonowanie jednostki³⁷. W polskim porządku prawnym, kierunki w których zmierzać ma prawna ochrona szeroko rozumianego bezpieczeństwa określona została w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 r., a następnie doprecyzowane w aktach prawnych rangi ustawy i rozporządzeniach oraz prawie miejscowym. Znaczący wpływ na ustawodawstwo, w tym obszarze, w Polsce mają również przepisy prawa i regulacje Unii Europejskiej oraz traktaty międzynarodowe których Polska jest sygnatariuszem³⁸.

Do wprowadzenia stanów nadzwyczajnych dochodzi w sytuacjach nagłych, stanowiących poważne zagrożenie dla bytu państwowego. Dotyczy to zarówno sytuacji zewnętrznych, ale również wewnętrznych. W związku z tym może to nastąpić w związku z wystąpieniem klęski żywiołowej, awarii technicznej i tym podobnych. W treści Konstytucji RP doszło do wskazania *expressis verbis* w rozdziale XI trzech stanów nadzwyczajnych, do których zaliczono stan wojenny, wyjątkowy oraz stan klęski żywiołowej. Ich wskazanie nastąpiło odpowiednio w art. 229, 230 oraz 232. Zauważyć należy, że stworzenie osobnego rozdziału w Konstytucji RP dotyczącego stanów nadzwyczajnych odbierać należy jako przejaw szczególnego zainteresowania nadzwyczajnym, czyli anormalnym trybem działania państwa³⁹.

Ze względu na szczególną moc prawną posiadaną przez ustawę zasadniczą doszło do przyznania jej najwyższego miejsca w ramach hierarchii systemu aktów prawnych obowiązującej w Polsce. Posiadanie przez Konstytucję RP najwyższej mocy prawnej sprawia, że każdy pozostały akt musi pozostawać z nią w zgodzie. W związku z tym akty prawne niższego szczebla nie mogą być sprzeczne z Konstytucją i dlatego mówi się o negatywnym aspekcie nadrzędności Konstytucji. Poza brakiem sprzeczności akty niższego rzędu muszą być również spójne z treścią Konstytucji RP. Z tego względu treść niższych aktów jest zdeterminowana w taki sposób, że muszą one w możliwie jak najpełniejszy sposób oddawać treść oraz sens norm znajdujących się w Konstytucji. W związku z tym mówi się o pozytywnym aspekcie nadrzędności Konstytucji. Taki pogląd powinien być w szczególności zaakcentowany. Poza powyższym wskazuje się na to, że zapisy znajdujące się w Konstytucji RP muszą być stosowane przez podmioty, które są ich adresatami. Z tego względu działania podejmowane przez

---

³⁷ A. Sęk, M. Róg, *Prawo a bezpieczeństwo. Analiza wybranych aspektów*, „Studia Prawnicze. Rozprawy i Materiały” 2017 nr 1 (20), s. 53.

³⁸ D. Brakoniecki, *Privatization of public tasks in the field of security and public order in Polish and international law*, Grodno 2022, s. 90.

³⁹ P. Bała, *Constitutional Failure. Regulacja stanów nadzwyczajnych i zbliżonych w Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r., a praktyka ustrojowa zwalczania epidemii COVID-19/SARS-CoV-2*, „Przegląd Konstytucyjny”, 2020, nr 2, s. 69.

takie podmioty – z organami władzy publicznej włącznie – nie mogą być sprzeczne z tego rodzaju regulacjami. Natomiast w odniesieniu do organów władzy publicznej dostrzec można obowiązek konkretyzowania norm konstytucyjnych w prawodawstwie, jak i działaniach, które są rzeczywiście podejmowane⁴⁰.

W Konstytucji RP doszło do ramowego uregulowania trybu wprowadzania w życie poszczególnych stanów nadzwyczajnych. Poza tym odniesiono się do ich celu, przesłanek, zakresu terytorialnego, maksymalnego czasu obowiązywania, jak i granic dotyczących zastosowania tego rodzaju środków o charakterze nadzwyczajnym. Równocześnie wszystkie wskazane elementy zostały w sposób precyzyjny określone, co pozwala na uniknięcie niejasnych deklaracji oraz postanowień. Z tego względu stany nadzwyczajne zostały oparte o zasadę wyjątkowości, legalności, proporcjonalności, celowości, ochrony podstaw systemu prawa oraz zasadę ochrony systemu organów przedstawicielskich. W Konstytucji RP doszło do precyzyjnego zdefiniowania trybu, a także przesłanek pozwalających na wprowadzenie stanów nadzwyczajnych. Jednocześnie doszło do znacznego wyeliminowania możliwości arbitralnego podejmowania decyzji w tym zakresie przez organy władzy publicznej⁴¹.

Podczas wprowadzania oraz obowiązywania stanów nadzwyczajnych ustrojodawcy dokonał wskazania *expressis verbis* dwóch generalnych dyrektyw. Warto przy tym podkreślić, że działania podjęte przez władze publiczne w czasie obowiązywania stanu nadzwyczajnego powinny być adekwatne do poziomu zagrożenia. Natomiast ich podstawowym celem powinno być działanie na rzecz przywrócenia normalnego działania struktur państwa dzięki zlikwidowaniu powodów stanowiących podstawę wprowadzenia stanu nadzwyczajnego. W tym miejscu warto odnieść się do art. 228 ust. 5 Konstytucji RP, w którym wskazano, że „działania podjęte w wyniku wprowadzenia stanu nadzwyczajnego muszą odpowiadać stopniowi zagrożenia i powinny zmierzać do jak najszybszego przywrócenia normalnego funkcjonowania państwa”. W przytoczonej regulacji doszło do zwrócenia szczególnej uwagi na potrzebę możliwie jak najszybszego przywrócenia normalnego funkcjonowania państwa. Jest to wyraz zasady celowości. Jednocześnie pominięto konieczność zaniechania ograniczeń związanych z ochroną praw człowieka oraz obywatela związanych z obowiązywaniem stanów nadzwyczajnych. Takie podejście sprawiało, że w doktrynie spotkać można było się z zarzucaniem „etatyzmu” względem przytoczonej regulacji. Jednakże jeśli przyjmiemy, że państwo należy postrzegać jako gwaranta ochrony praw oraz wolności człowieka i obywatela

---

⁴⁰T. Miłkowski, *Stany nadzwyczajne a szczególne zagrożenia państwa*, Oficyna Wydawnicza Humanitasz, Sosnowiec 2015, s. 11.

⁴¹L. Garlicki, *Polskie prawo konstytucyjne*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2010, s. 38.

to dostrzec można w powyższym pewną logikę wskazującą na to, że w sytuacji jak najszybszego przywrócenia normalnego działania państwa dochodzi do jednocześnie do przywrócenia odpowiedniej i pożądanej ochrony prawa oraz wolności⁴².

Analizując zapisy zawarte w Konstytucji RP dotyczące stanów nadzwyczajnych należy wskazać, że zasada proporcjonalności dotyczy:

- Prezydenta RP oraz Rady Ministrów w czasie procesu wdrażania stanu nadzwyczajnego,
- wszystkich organów władzy publicznej podczas obowiązywania poszczególnych stanów nadzwyczajnych,
- organów zajmujących się rozpatrywaniem spraw związanych z odpowiedzialnością względem podmiotów, które odpowiadają za wprowadzenie w życie poszczególnych stanów nadzwyczajnych,
- Trybunału Konstytucyjnego w czasie badania, czy akty prawne związane ze stanami nadzwyczajnymi są zgodne z Konstytucją RP.

W związku z powyższym można stwierdzić, że wskazana zasada dotyczy wszystkich działań podejmowanych przez organy, które mają związek z wprowadzeniem stanów nadzwyczajnych, a także takich, które podjęta w powiązaniu z działaniami rzeczywistymi oraz prawnymi⁴³.

Odwołując się do Konstytucji RP wskazać należy, że jako podstawą regulowania stanu nadzwyczajnego jest ustawa. Natomiast jako formę jego wprowadzenia wskazuje się na rozporządzenie o czym mówi art. 228 ust. 2 Konstytucji RP. Zarówno ustawa, jak i rozporządzenie podlegają publikacji w Dzienniku Ustaw. Warto również wspomnieć o tym, że potrzeba uchwalenia ustaw pozwalających na regulowanie stanów nadzwyczajnych, które normują sytuacje szczególnego zagrożenia, na co wskazuje art. 228 ust. 1 Konstytucji RP, została dostrzeżona również przez Trybunał Konstytucyjny⁴⁴.

Ustrojodawca odniósł się do dwóch podstawowych obszarów, na jakie w szczególności oddziałuje wprowadzenia stanu wyjątkowego. Są to: funkcjonowanie aparatu państwa oraz zakres ograniczeń konstytucyjnych praw i wolności jednostki. W treści Konstytucji doszło do uregulowania wskazanych kwestii w sposób ramowo. W związku z tym rozwinięcie norm konstytucyjnych pozostawiono aktom niższego rzędu – przede wszystkim ustawom. Warto ponownie w tym miejscu wspomnieć o zasadzie wskazującej na to, że działania, które podej-

---

⁴²P. Tuleja (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2019, s. 651.

⁴³P. Bała, *Constitutional Failure. Regulacja stanów...*, op. cit., s. 71.

⁴⁴Przykładowo: Postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2001 r., S 1/01.

muje kompetentna władza po wprowadzeniu w życie stanu nadzwyczajnego powinny być adekwatne do poziomu zagrożenia. Natomiast celem takich działań jest możliwie jak najszybsze powrót do normalnego działania państwa, gdyż stan nadzwyczajny postrzega się jako sytuację przejściową mającą charakter temporalny⁴⁵.

Analizując regulacje związane ze stanami nadzwyczajnymi w Konstytucji RP warto wskazać na wprowadzenie ograniczenia w funkcjonowaniu w pierwszej kolejności władzy ustawodawczej, a więc w myśl normy wyrażonej w art. 10- Sejmu oraz Senatu. W związku z tym takie ograniczenie następuje przez⁴⁶:

- Ograniczenia w zakresie funkcji ustrojodawczej oraz ustawodawczej. Powołując się na art. 228 ust. 6 Konstytucji RP podczas obowiązywania stanu nadzwyczajnego nie jest możliwe dokonywanie zmian w: Konstytucji RP, ordynacji wyborczej do Sejmu, Senatu, a także organów samorządu terytorialnych, ustawie o wyborze Prezydenta RP, a także ustawie o stanach nadzwyczajnych.
- Wprowadzenie zmiany czasu trwania kadencji izb. W art. 228 ust. 6 i 7 wskazano, że kadencja Sejmu oraz Senatu nie może być skrócona, a także nie może zostać zakończona. W związku z tym obligatoryjnie zostaje ona wydłużona.

Poza tym art. 227 ust. 7 Konstytucji RP wskazuje, że w czasie 90 dni od zakończenia stanu nadzwyczajnego nie zachodzi prawem przewidziana możliwość do przeprowadzenia referendum ogólnokrajowego. Oprócz tego w tym samym czasie nie można przeprowadzać wyborów do Sejmu oraz Senatu, jak i nie jest możliwe wybieranie Prezydenta RP i przeprowadzanie wyborów samorządowych. Dopuszczalne jest jednakże przeprowadzenie wyborów samorządowych wyłącznie na terenie, na którym nie doszło do wprowadzenia stanu nadzwyczajnego⁴⁷.

Jak drugą cechą stanów nadzwyczajnych, która wynika z Konstytucji RP – obok ich oddziaływania na funkcjonowanie aparatu państwa – wskazuje się na możliwość czasowego ograniczenia prawa oraz wolności człowieka i obywatela. Ze względu na to, że ograniczenie zakresu ochrony wolności oraz prawa jednostek stanowi sprawę bardzo ważną, Konstytucja RP pozostawiła organom publicznym ograniczoną swobodę odnośnie tego, które wolności oraz prawa mogą zostać ograniczone. W art. 233 ust. 1 Konstytucji RP doszło do wyliczenia prawa oraz wolności człowieka i obywatela niepodlegających ograniczeniom. Z tego względu wolności i prawa, które nie zostały wyszczególnione we wskazanym przepisie mogą podlegać

---

⁴⁵K. Dobrzyński, *Prawo wobec sytuacji nadzwyczajnych. Między legalizmem a koniecznością*, Wydawnictwo Dom Organizatora, Toruń 2018, s. 27.

⁴⁶P. Tuleja (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej...*, op. cit., s. 654.

⁴⁷Ibidem, s. 655.

ograniczeniom. W tym miejscu warto przytoczyć wskazany przypis, w którym wskazano, że „ustawa określająca zakres ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela w czasie stanu wojennego i wyjątkowego nie może ograniczać wolności i praw określonych w art. 30 (godność człowieka), art. 34 i art. 36 (obywatelstwo), art. 38 (ochrona życia), art. 39, art. 40 i art. 41 ust. 4 (humanitarne traktowanie), art. 42 (ponoszenie odpowiedzialności karnej), art. 45 (dostęp do sądu), art. 47 (dobra osobiste), art. 53 (sumienie i religia), art. 63 (petycje) oraz art. 48 i art. 72 (rodzina i dziecko)”. Zauważyć należy, że w ust. 2 tego samego artykułu zawarto zapis, który wskazuje na to, że nie jest dopuszczalne wprowadzanie ograniczeń w zakresie wolności i praw człowieka oraz obywatela jedynie ze względu na rasę, płeć, język, wyznanie albo jego brak, czy też pochodzenie społeczne, urodzenia albo majątek. Jest to tak zwana klauzula antydyskryminacyjna. W literaturze zwraca się uwagę na to, że prawodawca mógł mieć na myśli to, że tego typu ograniczenia nie pozostają w logicznym powiązaniu z efektywnym działaniem na rzecz pokonywania szczególnych zagrożeń. Poza tym ich prowadzenie postrzegać można byłoby jako naruszenie fundamentu ustroju, którym jest zachowanie zasady równości względem prawa oraz ochrony godności człowieka⁴⁸.

Kwestie szczegółowe dotyczące powyższych ograniczeń reguluje ustawa. Taka ustawa ma możliwość ograniczenia wolności i praw wyłącznie spoza powyżej wskazanego katalogu. W doktrynie wskazuje się na domniemanie tego, że w treści rozporządzenia dotyczącego wprowadzenia konkretnego stanu nadzwyczajnego powinno znaleźć się odniesienie do ograniczenia praw oraz wolności w zakresie delegacji konstytucyjnej oraz ustawowej. Z względu na to, że wprowadzenie stanu nadzwyczajnego odbywa się w drodze rozporządzenia również takie rozporządzenie powinno odnosić się w sposób precyzyjny do tego, które wolności oraz prawa człowieka i obywatela mają zostać ograniczone. Powołując się na art. 228 ust. 6 i 7 Konstytucji RP wskazać należy, że nie jest dopuszczalne, aby podczas obowiązywania stanu nadzwyczajnego doszło do zmian w regulacjach prawnych, które dotyczą sytuacji jednostki. W związku z tym wskazuje się również na zakaz wprowadzania zmian w ustawie zasadniczej, a także ustawie o stanach nadzwyczajnych. Warto również nadmienić, że ustrojodawca dokonał zawężenia do minimum uprawnień posiadanych przez Prezydenta RP w zakresie ustawodawstwa delegowanego. Wynika to z tego, że materia rozporządzeń z mocą ustawy może odnosić się jedynie do kwestii, które nie zostały usystematyzowane w ustawie o stanie wojennym⁴⁹.

---

⁴⁸M. Chmaj (red.), *Wolności i prawa człowieka w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2016, s. 19.

⁴⁹P. Bała, *Constitutional Failure. Regulacja stanów...*, op. cit., s. 73.

W omawianej sytuacji to Rada Ministrów jest zobowiązana do wniesienia w ramach inicjatywy ustawodawczej projektów ustaw, które pozwalają na wprowadzenie stanów nadzwyczajnych. Taki pogląd uzasadniać może art. 236 ust. 1, a także 146 ust. 1 i 2, jak i konstrukcji Rady Ministrów w systemie parlamentarno-gabinetowym. Przemawia za tym również fakt wskazujący na posiadanie fachowego zaplecza, które pozwala na właściwe realizowanie dyspozycji ustawy zasadniczej. Równocześnie uznaje się za niewłaściwe odczytywanie normy wyrażonej w art. 236 ust. 1 Konstytucji RP w taki sposób, który wskazuje na to, że Rada Ministrów posiada wyłączną kompetencje związaną z występowaniem z inicjatywą ustawodawczą w wyrażonej w tym miejscu materii. Jako intencję posiadaną przez ustrojodawcę wskazuje się na chęć wskazania na podmiot, który zostałby zobowiązany do podejmowania tego typu działań w sytuacji, gdy inne podmioty do tego uprawnione nie zdecydowałyby się na działanie⁵⁰.

Poza tym w art. 228 ust. 4 Konstytucji RP doszło do wskazania, że „ustawa może określić podstawy, zakres i tryb (...)” dokonywania wyrównywania strat o charakterze majątkowym, które wynikają z wprowadzenia ograniczeń wolności i praw człowieka oraz obywatela, które wprowadzono podczas stanu nadzwyczajnego. Warto również nadmienić, że w art. 228 ust. 2 ze względu na szczególne znaczenie rozporządzenia wprowadzającego stan nadzwyczajny, doszło do zastrzeżenia, że taki akt normatywny podlega dodatkowemu podaniu do publicznej wiadomości. W takim kontekście dodatkowy termin uznaje się za rozszerzony tryb konwencjonalny ogłaszania aktów prawnych. W związku z tym odpowiednie organy władzy publicznej powołujące się na powyższy zapis powinny przeprowadzić taką czynność w sposób, który pozwoli na dotarcie do możliwie jak najszerszego grona odbiorców⁵¹.

Powyższe rozważania dotyczące uregulowań konstytucyjnych z zakresu stanów nadzwyczajnych pozwalają na stwierdzenie, że w ustawie zasadniczej poświęcono cały rozdział tematyce stanów nadzwyczajnych. Poza tym Konstytucja RP tworzy katalog zamknięty tych stanów, a także określa najważniejsze kwestie z nimi związane. Stwierdzić należy również, że uregulowanie stanów nadzwyczajnych w Konstytucji RP wskazuje na ich duże znaczenie dla funkcjonowania państwa oraz obywateli.

---

⁵⁰J. Filaber, *Zarządzanie kryzysowe a prawa i wolności człowieka – wybrane uwarunkowania*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2010, s. 241.

⁵¹P. Bała, *Constitutional Failure. Regulacja stanów...*, op. cit., s. 74.

Regulacje ustawowe

Jednym z podstawowych i fundamentalnych zadań państwa jest ochrona jego obywateli, a co za tym idzie, także środowiska w którym dana społeczność przebywa, miejsc pracy, granic państwowych w których dana społeczność funkcjonuje, zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego, odseparowanie jednostek szkodliwych społecznie, zapewnienie egzekwowania prawa. Dla osiągnięcia tych celów państwo powołało szereg organów i instytucji, które realizują swoje ustawowe cele⁵².

Kwestie dotyczące stanów nadzwyczajnych – poza Konstytucją RP – uregulowane zostały również na gruncie ustaw. Do aktów prawnych rangi ustawowej dotyczących stanów nadzwyczajnych zalicza się:

- ustawę z dnia 29 sierpnia 2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej⁵³,
- ustawę z dnia 21 czerwca 2002 r. o stanie wyjątkowym⁵⁴,
- ustawę z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej⁵⁵,
- ustawę z dnia 22 listopada 2002 r. o wyrównywaniu strat majątkowych wynikających z ograniczenia w czasie stanu nadzwyczajnego wolności i praw człowieka i obywatela⁵⁶.

Pierwsza z wymienionych ustaw określa tryb wprowadzania oraz znoszenia stanu wojennego. Poza tym wskazuje ona na zasady działania organów władzy publicznej, jak i zakres ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela w czasie stanu wojennego. Przedmiotowa ustawa określa również kompetencje Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych oraz zasady jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej⁵⁷.

Ustawa o stanie wojennym wskazuje na to, że wówczas, gdy dojdzie do wystąpienia zewnętrznego zagrożenia państwa, które może być wywołane również działaniami o charakterze terrorystycznym albo w cyberprzestrzeni, możliwe staje się wprowadzenie stanu wojennego. Stan ten może być również wprowadzony wówczas, gdy dojdzie do zbrojnej napaści na

---

⁵² D. Brakoniecki, *Legal and administrative aspects of State security – selected issues* [w:] R. Kordoński, A. Kordońska, Ł. Muszyński (red.), *Wojna – konflikt – spór. Obszary rywalizacji w przestrzeni międzynarodowej. Tom 1*, Olsztyn-Lwów 2020, s. 34-35.

⁵³Ustawa z dnia 29 sierpnia 2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. 2017 poz. 1932.

⁵⁴Ustawa z dnia 21 czerwca 2002 r. o stanie wyjątkowym, Dz. U. 2017 poz. 1928.

⁵⁵Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej, Dz. U. 2017 poz. 1897.

⁵⁶Ustawa z dnia 22 listopada 2002 r. o wyrównywaniu strat majątkowych wynikających z ograniczenia w czasie stanu nadzwyczajnego wolności i praw człowieka i obywatela, Dz. U. 2002 nr 233 poz. 1955.

⁵⁷J. Buczkowski, *Stany nadzwyczajne*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Prawa i Administracji, Przemysł 2008, s. 97.

terytorium Polski albo gdy z umowy międzynarodowej wynika zobowiązanie do wspólnej obrony przeciwko agresji. Powyższe sytuacje stanowią przesłanki do tego, aby Prezydent RP na wniosek Rady Ministrów wprowadził stan wojenny. Warto przy tym podkreślić, że istnieje możliwość jego wprowadzenia w całym kraju, ale również tylko na jego części⁵⁸.

Omawiana ustawa została podzielona na sześć rozdziałów. Pierwszy rozdział odnosi się do przepisów ogólnych. Natomiast kolejny poświęcony został zasadom działania organów władzy publicznej w czasie stanu wojennego. W art. 9 wskazano, że podczas obowiązywania stanu wojennego organy władzy publicznej funkcjonują w dotychczasowych strukturach organizacyjnych państwa oraz w ramach przysługujących im kompetencji z zastrzeżeniem regulacji zawartych w ustawie o stanie wojennym. Rozdział trzeci skupia się na Naczelnym Dowódcy Sił Zbrojnych. W art. 16 ust. 1 wskazano, że Naczelnym Dowódcą Sił Zbrojnych podlega Prezydentowi RP. Natomiast w ust. 2 określono, że Naczelnym Dowódcą Sił zbrojnych dowodzi Siłami Zbrojnymi, a także innymi jednostkami organizacyjnymi, które zostały jemu podporządkowane zgodnie z narodowymi planami użycia Sił zbrojnych do obrony państwa. Rozdział czwarty ustawy dotyczy zakresu ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela. W art. 18 ust. 1 zauważono, że na terenie, na którym wprowadzono stan wojenny, ograniczeniom wolności i praw człowieka i obywatela podlegają wszystkie osoby fizyczne zamieszkałe lub przebywające tam chociażby czasowo. Poza tym takie ograniczenia są stosowane również względem osób prawnych oraz jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej mających siedzibę lub prowadzących działalność na obszarze objętym stanem wojennym. W ust. 2 tego samego przepisu wskazano, że rodzaj ograniczeń określa się w rozporządzeniu. Poza tym podkreślono, że ich rodzaj powinien odpowiadać charakterowi oraz intensywności zagrożeń będących powodem wprowadzenia stanu wojennego. Rozdział piąty analizowanej ustawy to przepisy karne. Określono w nim kary związane z niestosowaniem się do regulacji z zakresu stanu wojennego. Ostatni, rozdział szósty, nazwany został zmiany w przepisach obowiązujących i przepisy końcowe.

Drugą ustawą regulującą stany nadzwyczajne jest ustawa o stanie wyjątkowym. Wskazać należy, że przedmiotowa ustawa pozwoliła na określenie trybu wprowadzania oraz znoszenia stanu wyjątkowego, jak również odnosi się do zasad działania organów władzy publicznej. Poza tym w treści ustawy doszło do sformułowania zakresu, w jakim mogą być ograniczone wolności i prawa człowieka i obywatela podczas obowiązywania stanu wyjątkowego. Ustawa została podzielona na pięć rozdziałów. Pierwszy z nich odnosi się do przepi-

---

⁵⁸M. Czuryk, *Podstawy prawne bezpieczeństwa narodowego w czasie kryzysu i wojny*, „Rocznik Nauk Społecznych”, 2013, nr 3, s. 74.

sów ogólnych. Wskazano w nim między innymi na przesłanki wprowadzenia stanu wyjątkowego. Powołując się na art. 2 ust. 1 analizowanego aktu prawnego zauważyć należy, że Rada Ministrów ma możliwość podjęcia uchwały o skierowaniu do Prezydenta RP wniosku o wprowadzenie stanu wyjątkowego wówczas, gdy zaistnieją odpowiednie przesłanki. Jako przesłanki takiej możliwości wskazano na sytuacje szczególnego zagrożenia konstytucyjnego ustroju państwa, bezpieczeństwa obywateli lub porządku publicznego, w tym spowodowanego działaniami o charakterze terrorystycznym lub działaniami w cyberprzestrzeni, które nie mogą być usunięte poprzez użycie zwykłych środków konstytucyjnych. Rozdział drugi ustawy został poświęcony zasadom działania organów władzy publicznej w czasie stanu wyjątkowego. W art. 8 wskazano, że podczas obowiązywania stanu wyjątkowego organy władzy publicznej działają w dotychczasowych strukturach organizacyjnych państwa i w ramach przysługujących im kompetencji, z zastrzeżeniem przepisów omawianej ustawy. Natomiast w art. 9 podkreślono, że działania, które ukierunkowane są na przywracanie konstytucyjnego ustroju państwa, bezpieczeństwa obywateli albo porządku publicznego są wykonywane przez Prezesa Rady Ministrów oraz właściwego wojewodę. Prezes Rady Ministrów zajmuje się tym wówczas, gdy stan wyjątkowy został wprowadzony na obszarze, który wykracza poza jedno województwo. Natomiast właściwy wojewoda odpowiada za to wówczas, gdy stan wyjątkowy wprowadzono na terenie jednego województwa albo na jego części. Rozdział trzeci porusza tematykę związaną z zakresem ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela. W art. 15 ust. 1 zastrzeżono możliwość wprowadzenia tego rodzaju ograniczeń, któremu podlegają wszystkie osoby fizyczne zamieszkujące albo przebywające chociaż czasowo na terenie objętym stanem wyjątkowym. Ograniczenia te odnoszą się również do osób prawnych oraz jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej mających siedzibę lub prowadzących działalność na terenie objętym stanem wyjątkowym. Rozdział czwarty dotyczy przepisów karnych, które można użyć względem osób niestosujących się do stanu wyjątkowego. Ostatni rozdział – piąty – to zmiany w przepisach obowiązujących oraz przepisy końcowe.

Kolejną ustawą dotyczącą stanów nadzwyczajnych jest ustawa o stanie klęski żywiołowej. Przedmiotowa ustawa składa się z pięciu rozdziałów. Pierwszy z nich stanowią przepisy wprowadzające. W art. 1 wskazano, że ustawa określa tryb wprowadzania i znoszenia stanu klęski żywiołowej. Natomiast w art. 2 określono cel wprowadzania omawianego stanu. W związku z tym wprowadzenie stanu klęski żywiołowej następuje po to, aby zapobiegać skutkom katastrof naturalnych albo awarii technicznych, które noszą znamiona klęski żywiołowej. Poza tym wprowadzenie takiego stanu ma pozwolić również na usunięcie powstałych skutków. W art. 3 doszło do zdefiniowania podstawowych pojęć, takich jak klęska żywioło-

wa, katastrofa naturalna, awaria techniczna oraz cyberprzestrzeń. Rozdział drugi dotyczy zasad działania organów władzy publicznej. W art. 8 wskazano, że podczas obowiązywania stanu klęski żywiołowej działaniami prowadzonymi w celu zapobieżenia skutkom klęski żywiołowej lub ich usunięcia kieruje:

- wójt/burmistrz/prezydent miasta – jeżeli stan klęski żywiołowej wprowadzono tylko na terenie gminy,
- starosta – jeżeli stan klęski żywiołowej wprowadzono na obszarze więcej niż jednej gminy wchodzącej w skład powiatu,
- wojewoda – jeżeli stan klęski żywiołowej wprowadzono na obszarze więcej niż jednego powiatu wchodzącego w skład województwa,
- minister właściwy do spraw administracji publicznej lub inny minister, do zakresu działania którego należy zapobieganie skutkom danej klęski żywiołowej lub ich usuwania, a w przypadku wątpliwości co do właściwości minister lub w przypadku gdy właściwych jest kilku ministrów – minister wyznaczony przez Prezesa Rady Ministrów – jeżeli stan klęski żywiołowej wprowadzono na obszarze więcej niż jednego województwa.

Rozdział trzeci skupia się na zakresie ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela. W art. 21 określono zakres ograniczeń, które mogą zostać wprowadzone na terenie objętym stanem klęski żywiołowej. Podobnie jak w przypadku wcześniejszych ustaw, również w omawianej ustawie znajduje się rozdział poświęcony przepisom karnym. Natomiast rozdział piąty zatytułowany został zmiany w przepisach obowiązujących i przepisy końcowe.

Jako ostatnia ustawę odnoszącą się do stanów nadzwyczajnych wskazać należy ustawę o wyrównywaniu strat majątkowych wynikających z ograniczenia w czasie stanu nadzwyczajnego wolności i praw człowieka i obywatela. Ustawa ta jest najkrótszą spośród omawianych, gdyż zawiera jedynie 11 artykułów. W art. 1 wskazano, że przedmiotowa ustawa pozwala na określenie podstawy, zakresu oraz trybu wyrównywania strat majątkowych, które powstały w efekcie wprowadzenia ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela podczas wprowadzonego stanu nadzwyczajnego. W kolejnym artykule podkreślono, że każdy, kto poniósł stratę majątkową w efekcie wprowadzonych ograniczeń posiada roszczenie o odszkodowanie. Takie odszkodowanie obejmuje wyrównanie straty majątkowej, bez korzyści, które poszkodowany mógłby osiągnąć, gdyby strata nie powstała. W art. 3 ust. 1 podkreślono, że odszkodowanie przysługuje od Skarbu Państwa.

Odnosząc się do powyższych rozważań dotyczących stanów nadzwyczajnych w regulacjach ustawowych zauważa się, że każdy ze stanów jest regulowany w osobnej ustawie. Dzięki temu możliwe jest określenie szczegółów dotyczących ich funkcjonowania. Jako ustawę wspólną, a więc taką, która odnosi się do każdego stanu nadzwyczajnego uznaje się ustawę o wyrównywaniu strat majątkowych wynikających z ograniczenia w czasie stanu nadzwyczajnego wolności i praw człowieka i obywatela.

Istota i rodzaje praw i wolności obywatelskich

Odnosząc się do istoty oraz rodzajów praw i wolności obywatelskich wskazać należy, że podstawowe prawa i obowiązki obywatelskie zostały wyrażone w Konstytucji RP. Poza Konstytucją RP do innych źródeł praw i wolności obywatelskich zalicza się ustawy, które pozwalają na dookreślenie konstytucyjnych praw i wolności lub dochodzi w nich do ich ograniczenia pod warunkiem, że dopuszcza to Konstytucja.

Wskazuje się, że źródłem wolności i praw człowieka oraz obywatela jest przyrodzona i niezbywalna godność człowieka. Nie jest dopuszczalne jej naruszenie, a jej poszanowanie oraz ochrona stanowią obowiązek przypisany władzy publicznej. Każdy ma obowiązek szanowania wolności oraz praw innych osób. Nie jest dopuszczalne zmuszanie innych osób do dokonywania czynności, które zakazane zostały jemu w regulacjach prawnych. Podkreślić przy tym należy, że wolność człowieka podlega ochronie prawnej, a do jej ograniczenia może dojść wyłącznie w drodze ustawy i sytuacjach, które zostały wyszczególnione w Konstytucji. Warto również zauważyć, że każdy jest równy względem prawa. W związku z tym wszyscy dysponują prawem do równego traktowania przez władze publiczne. Nie jest również dopuszczalne dyskryminowanie kogokolwiek w życiu politycznym społecznym albo gospodarczym ze względu na jakikolwiek powód⁵⁹.

Podkreślić należy, że prawa i wolności obywatelskie klasyfikuje się w ramach następujących grup⁶⁰:

- wolności i prawa osobiste,
- wolności i prawa polityczne,
- wolności prawa ekonomiczne, socjalne i kulturalne.

---

⁵⁹K. Kurowski, *Wolności i prawa człowieka i obywatela z perspektywy osób z niepełnosprawnościami*, Wydawnictwo Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, Warszawa 2014, s. 131.

⁶⁰M. Jabłoński (red.), *Realizacja i ochrona konstytucyjnych wolności i praw jednostki w polskim porządku prawnym*, Wrocław 2014, Wydawnictwo Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, s. 29.

Jeśli chodzi o wolności prawa osobiste to pozwalają one na zapewnienie ochrony życia osobistego, rodzinnego oraz społecznego. Warto przy tym podkreślić, że wolności i prawa osobiste odnoszą się do obywateli polskich, ale również cudzoziemców. Wolności i prawa osobiste zostały wyszczególnione w art. 38 – 56 Konstytucji RP. Zalicza się do nich między innymi prawo do życia, a także nietykalność oraz wolność osobistą. Oprócz tego w ramach tej grupy wyszczególniono prawo do prywatności, prawo do sprawiedliwego oraz jawnego procesu, a także prawo rodziców do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniami. Warto również wspomnieć o wolności poruszania się po terytorium państwa oraz prawie do wyjazdu za granicę. Inną wolnością jest również wolność wyrażania poglądów oraz rozpowszechniania informacji, a także wolność sumienia i religii⁶¹.

Drugą grupę stanowią wolności i prawa polityczne, które wyszczególnione zostały w art. 57 – 63 oraz art. 118 ust. 2 Konstytucji RP. We wskazanych przepisach doszło do określenia praw i wolności politycznych, do których zaliczono⁶²:

- wolność zgromadzeń,
- wolność zrzeszania się,
- prawo do informacji o działalności organów państwowych,
- prawo do uczestniczenia w życiu publicznym,
- prawo do składania petycji oraz skarg.

Trzecia grupa to wolności i prawa ekonomiczne, socjalne i kulturalne, które określone zostały w art. 64 – 76 Konstytucji RP. Zalicza się do nich prawo do posiadania własności oraz prawo do dziedziczenia. Poza tym wskazano również na swobodę działalności gospodarczej, a także wolność wyboru miejsca pracy i wykonywania zawodu. Innym prawem klasyfikowanym do wskazanej grupy jest prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy, a także prawo do ochrony zdrowia oraz bezpłatnej nauki. W ramach omawianej grupy mieści się również prawo do ochrony prawnej rodziny oraz praw dziecka, a także wolność twórczości artystycznej i badań naukowych oraz ogłaszania ich wyników i wolność nauczania. Poza tym do tej grupy zalicza się wolność korzystania z dóbr kultury⁶³.

Podsumowując powyższe stwierdzić należy, że prawa i wolności obywatela zostały uregulowane w Konstytucji RP. Prawa i wolności obywatela zostały usystematyzowane w ramach trzech grup, do których zalicza się wolności i prawa osobiste, wolności i prawa polityczne oraz wolności i prawa ekonomiczne, socjalne i kulturalne.

---

⁶¹Ibidem, s. 30.

⁶²Ibidem, s. 297.

⁶³Ibidem, s. 515.

Ograniczenia o charakterze konstytucyjnym

W art. 31 ust. 3 Konstytucji RP wskazano, że „ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanowione tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw”.

Odwołując się do ograniczeń o charakterze konstytucyjnym wskazać należy, że w art. 41 przedmiotowego aktu prawnego zauważono, że pozbawienie lub ograniczenie nietykalności osobistej oraz wolności osobistej może nastąpić wyłącznie na zasadach oraz w trybie określonym w ustawie. Natomiast w art. 48 ust. 2 podkreślono, że ograniczenie albo pozbawienie praw rodzicielskich może mieć miejsce wyłącznie w sytuacjach, które określono w ustawie oraz w oparciu o prawomocne orzeczenie sądu. Również tajemnica komunikowania się może zostać ograniczona wyłącznie w przypadkach wskazanych w ustawie oraz w sposób, który w niej określono, na co wskazuje art. 49 Konstytucji RP. Natomiast w art. 51 ust. 3 wskazano, że przysługujące prawo do dostępu do dotyczących obywatela dokumentów urzędowych oraz zbiorów danych następuje w drodze ustawy. W ten sam sposób może dojść do ograniczenia wolności poruszania się po terytorium kraju oraz prawo do wyboru miejsca zamieszkania i pobytu oraz swoboda opuszczania terenu Polski⁶⁴.

Odwołując się do art. 53 ust. 5 wolność uzewnętrzniania religii może zostać ograniczona wyłącznie na podstawie ustawy i wyłącznie wówczas, gdy jest to niezbędne do ochrony bezpieczeństwa państwa, porządku publicznego, zdrowia, moralności albo wolności i praw innych osób. Ograniczeniu może podlegać również wolność organizowania pokojowych zgromadzeń oraz uczestniczenia w nich, co również następuje w drodze ustawy. Podobnie w art. 64 ust. 3 wskazano, że własność może zostać ograniczona wyłącznie w drodze ustawy oraz w zakresie, który nie powoduje naruszenia istoty prawa własności⁶⁵.

Podsumowując, w Konstytucji RP dopuszczono możliwość ograniczenia niektórych praw i wolności obywateli. Ograniczenia te mogą nastąpić jedynie na podstawie i w zakresie, który został określony w ustawie. W związku z tym nie jest możliwe ograniczenie praw i wolności obywateli bez istnienia ku temu ważnych przesłanek.

---

⁶⁴M. Granat, *Prawo konstytucyjne. Pytania i odpowiedzi*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2020, s. 241.

⁶⁵B. Banaszak, *Prawo konstytucyjne*, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2017, s. 194.

Sposób realizacji ograniczeń w drodze ustawowej w czasie klęski żywiołowej

Ograniczenie wolności i praw w czasie stanu klęski żywiołowej następują w zakresie wskazanym w Konstytucji RP, na co wskazuje art. 22 (wolność działalności gospodarczej), art. 41 ust. 1, 3, 5 (wolność osobista), art. 50 (nienaruszalność mieszkania), art. 52 ust. 1 (wolność poruszania się i pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej), art. 59 ust. 3 (prawo do strajku), art. 64 (prawo własności), art. 65 ust. 1 (wolność pracy), art. 66 ust. 1 (prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy) oraz art. 66 ust. 2 (prawo do wypoczynku⁶⁶).

Wskazuje się, że ograniczenia w czasie stanu klęski żywiołowej mogą sprowadzać się do następujących działań⁶⁷:

- zawieszaniu działalności prowadzonej przez określonych przedsiębiorców,
- wprowadzaniu nakazu albo zakazu prowadzenie działalności gospodarczej konkretnego typu,
- wprowadzaniu całkowitej albo częściowej reglamentacji zaopatrzenia w pewnego typu artykuły,
- wprowadzaniu obowiązku poddania się badaniom lekarskim, leczeniu, szczepieniu ochronnemu, jak również zobowiązanie do zastosowania innego rodzaju środków profilaktycznych oraz zabiegów, które uznawane są za niezbędne do zwalczania choroby zakaźnej, jak również skutków wywołanych skażeniem chemicznym, czy też promieniotwórczym,
- wprowadzenie obowiązkowej kwarantanny,
- nakazanie ewakuowania się w konkretnym czasie ze wskazanych miejsc albo obiektów,
- wprowadzeniu nakazu albo zakazu przebywania w konkretnych miejscach oraz obiektach,
- wprowadzeniu zakazu organizacji albo przebywania na imprezach masowych,
- wprowadzeniu nakazu albo zakazu konkretnego sposobu przemieszczania się,
- wykorzystywaniu bez zgody właściciela nieruchomości albo rzeczy ruchomej,
- wprowadzeniu zakazu prowadzenia strajku.

---

⁶⁶P. Sołhaj, *Prawne podstawy ...*, op. cit., s.121.

⁶⁷Ł. Szewczyk, *Instytucja stanów...*, op. cit., s. 207.

Warto zauważyć, że powyżej wymienione działania w zakresie realizacji możliwości ograniczenia praw i wolności nie stanowią katalogu zamkniętego, a więc możliwe jest podejmowanie innych działań związanych z obowiązywaniem stanu klęski żywiołowej.

Sposób realizacji ograniczeń w drodze ustawowej w czasie stanu wyjątkowego

Wprowadzenie stanu wyjątkowego może powodować występowanie ograniczeń w zakresie wolności oraz praw człowieka i obywatela na obszarze, na którym go wprowadzono. Takie ograniczenia są stosowane względem osób prawnych oraz jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej, które mają siedzibę albo prowadzą działalność na terenie, który został objęty stanem wyjątkowym. Pośród ograniczeń w zakresie praw i wolności, które mogą być wprowadzone na terenie objętym stanem wyjątkowym wymienia się⁶⁸:

- ograniczenie wolności zgromadzeń oraz stowarzyszeń,
- ograniczenie prawa do strajku, a także prowadzenia akcji protestacyjnych w ramach innych form,
- wprowadzenie ograniczenia w zakresie wolności przemieszczania się, przebywania, czy też opuszczania we wskazanym czasie konkretnych miejsc, obszarów albo obiektów,
- możliwość wprowadzenia ograniczeń związanych z prawem do informacji oraz tajemnicy korespondencji, możliwość wprowadzenia tak zwanej cenzury prewencyjnej, a także kontroli przesyłek, listów oraz przekazów pod kątem ich zawartości, ograniczenie usług kurierskich, kontrolowanie rozmów telefonicznych, czy też sygnałów, które są przesyłane w sieciach telekomunikacyjnych,
- możliwość wprowadzenia reglamentacji dóbr, a więc ograniczenie dostępu do towarów konsumpcyjnych w wyniku całkowitej albo częściowej reglamentacji zaopatrzenia ludności,
- wprowadzenie ograniczeń związanych z wolnością gospodarczą poprzez nakazanie czasowego zaprzestania prowadzenia działalności gospodarczej danego rodzaju, czy też wprowadzenie obowiązku pozyskania zezwolenia związanego z rozpoczęciem prowadzenia działalności gospodarczej danego typu,
- wprowadzenie ograniczenia związanego z transportem drogowym, kolejowym oraz lotniczym, a także w ruchu jednostek pływających, a także wprowadzenie ograniczeń względem niektórych osób.

---

⁶⁸A. Rost, *Instytucje polskiego prawa konstytucyjnego*, Poznań 2013, Wydawnictwo UAM, s. 196.

W odniesieniu do ostatniego z wymienionych ograniczeń, które mogą być wprowadzone na terenie objętym stanem wyjątkowym wskazać należy, że ograniczenia wobec niektórych osób odnosić mogą się do ich odosobnienia lub rozmowy ostrzegawczej. Wskazuje się, że odosobniona może zostać osoba, która skończyła 18 lat i zachodzi względem niej uzasadnione podejrzenie, że w sytuacji pozostawania na wolności będzie dopuszczać się działalności, która zagrażać będzie konstytucyjnemu ustrojowi państwa. Poza tym taka działalność może również stanowić zagrożenie dla bezpieczeństwa obywateli albo porządku publicznego. Warto również podkreślić, że odosobnienie może zostać nałożone ze względu na jego niezbędność dla zapobieżenia popełnienia czynu karalnego, czy też uniemożliwienie ucieczki po jego dokonaniu. Podstawa do odosobnienia jest decyzja wydana przez właściwego ze względu na mniejsze pobytu stałego albo czasowego wojewodę. Przedmiotowa decyzja jest wykonywana przez właściwego komendanta wojewódzkiego Policji. Polega to na zatrzymaniu osoby i przymusowym jej doprowadzeniu do miejsca odosobnienia, które podlega Ministerstwu Sprawiedliwości⁶⁹.

Natomiast rozmowa ostrzegawcza sprowadza się do wezwania do prokuratury, Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Straży Granicznej, Żandarmerii Wojskowej albo Wojskowych Służb Informacyjnych osoby, która ukończyła 17 lat. Takie wezwanie jest kierowane względem osoby, wobec której można mówić o podejrzeniu, że nie przestrzega porządku prawnego. Taka rozmowa sprowadza się do udzielenia pouczenia dotyczącego prawnych oraz osobistych skutkach nieprzestrzegania porządku prawnego, a także braku dostosowania się do określonych na czas obowiązywania stanu wyjątkowego ograniczeń wolności i praw⁷⁰.

Sposób realizacji ograniczeń w drodze ustawowej w czasie stanu wojennego

W przypadku obowiązywania stanu wojennego na terenie, który został nim objęty możliwe jest wprowadzanie ograniczeń wolności i prawa. Ograniczenia te obowiązują zarówno osoby fizyczne, jak i prawne, a także jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, których siedziba znajduje się na terenie objętym stanem wojennym albo prowadzą na takim obszarze działalność.

W odniesieniu do ograniczeń, które mogą być wprowadzone wskazuje się, że mogą one dotyczyć ograniczenia prawa do strajków, a także prowadzenia innego rodzaju akcji pro-

---

⁶⁹M. Kaziemierzczuk, *Pojęcie, istota oraz źródła wolności i praw człowieka*, „Studia Prawnoustrojowe”, nr 26/2014, s. 104.

⁷⁰M. Jabłoński, *Idee i zasady przewodnie konstytucyjnej regulacji wolności i praw jednostki w RP*, Warszawa 2010, Wydawnictwo Wolters Kluwer, s. 93.

testacyjnych. Poza tym mogą być wprowadzone ograniczenia w zakresie prawa do nietykalności osobistej względem osób, których działalność stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa albo obronności państwa. Oprócz tego w przypadku takich osób może nastąpić ich przeszukanie albo przeszukanie ich mieszkań, jak również może dojść do zajęcia przedmiotów, które są wykorzystywane przez te osoby do prowadzenia tego rodzaju działalności. Należy również zauważyć, że może nastąpić wprowadzenie ograniczeń w zakresie prawa do informacji. Takie ograniczenia mogą polegać na cenzurze prewencyjnej środków społecznego przekazu, które obejmują materiały prasowe⁷¹.

Na terenie objętym stanem wojennym może dojść do ograniczenia prawa do korespondencji, co polegać może na kontrolowaniu treści korespondencji, jak i rozmów telefonicznych. Kontroli mogą podlegać również przesyłki, listy, paczki oraz przekazy, które przekazywane są w ramach usług pocztowych o charakterze powszechnym albo usług kurierskich. Poza tym ograniczona może być wolność zgromadzeń, wolność zrzeszania się, a także może nastąpić wprowadzenie nakazu zaprzestania prowadzenia działalności przez zarejestrowane stowarzyszenia, partie polityczne, a także związki zawodowe oraz ruchy obywatelskie ze względu na to, że działania przez nie prowadzone mogą utrudniać realizowanie zadań obronnych. Stan wojenny może powodować wprowadzenie ograniczeń związanych z możliwością przemieszczania się, a także w zakresie dostępu do towarów konsumpcyjnych. Istnieje również możliwość ograniczenia prawa w sferze wolności działalności gospodarczej. W tym ostatnim zakresie może nastąpić nałożenie na przedsiębiorców dodatkowych zadań, których wykonanie będzie uznane za konieczne dla zapewnienia bezpieczeństwa albo obronności kraju. Poza tym na rolników może zostać nałożony obowiązek wykonywania dostaw produktów rolno-spożywczych, jak i uprawa konkretnych gatunków roślin, czy też hodowli określonych zwierząt⁷².

Warto również wspomnieć, że na terenie objętym stanem wojennym może nastąpić zajęcie nieruchomości na potrzeby Sił Zbrojnych, a także wprowadzenie najmu przymusowego na podstawie decyzji administracyjnej lub kwaterowanie osób. Poza tym istnieje również możliwość wprowadzenia ograniczeń w zakresie transportu, ograniczeń w sferze ruchu granicznego, jak i może dojść do nałożenia powszechnego obowiązku wykonywania pracy, co dotyczy osób między 16. a 65. rokiem życia⁷³.

---

⁷¹P. Sołhaj, *Prawne podstawy ...*, op. cit., s.123.

⁷²Ibidem, s. 123.

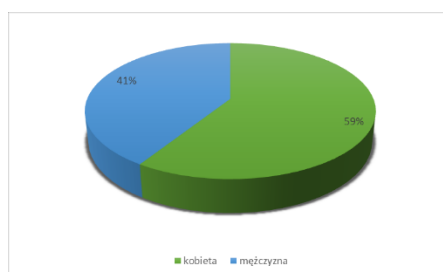
⁷³Ibidem, s. 124.

Spoleczna ocena ograniczeń praw i wolności obywatelskich w stanach nadzwyczajnych w świetle badań ankietowych

Badanie zostało przeprowadzone przy zastosowaniu metody sondażu diagnostycznego. W ankiecie udział wzięło 100 osób zamieszkujących województwo warmińsko-mazurskie. Większość respondentów stanowiły kobiety, których było 55%. Natomiast mężczyźni stanowili 41% ankietowanych (wykres 1).

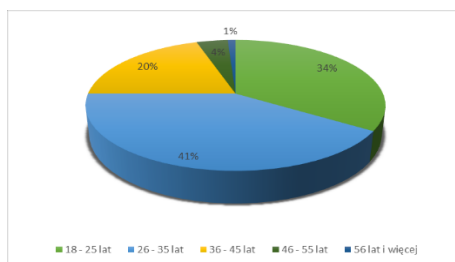
Uczestnicy ankiety byli w różnym wieku. Pośród respondentów 41% z nich było w wieku 26 – 35 lat. Natomiast 34% ankietowanych swój wiek określiło między 18 a 25 lat. W przedziale wiekowym 36 – 45 lat było 20% badanych, a w wieku 46 – 55 lat 4% respondentów. Tylko 1% ankietowanych miało 56 lat i więcej (wykres 2).

Wykres 1. Respondenci ze względu na płeć

Źródło: opracowanie własne.

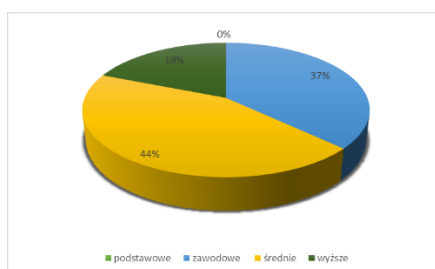
Wykres 2. Respondenci ze względu na wiek

Źródło: opracowanie własne.

Pośród respondentów najwięcej, bo 44% ankietowanych posiadało wykształcenie średnie. Natomiast 37% ankietowanych wskazało na posiadanie wykształcenia zawodowego. Pozostali uczestnicy badania, czyli 19% posiadali wykształcenie wyższe. Nikt z respondentów nie zadeklarował posiadania wykształcenia podstawowego (wykres 3).

Wykres 3. Respondenci ze względu na wykształcenie

Źródło: opracowanie własne.

Respondenci zostali poproszeni o wskazanie stanów, które zaliczają do stanów nadzwyczajnych. Uzyskane wyniki pokazały, że najczęściej badani wskazywali na stan wyjątkowy (95%), wojenny (85%) oraz stan klęski żywiołowej (54%). Warto również nadmienić, że spośród wskazywanych przez respondentów stanów nadzwyczajnych pojawiał się stan zagrożenia (19%) oraz epidemii (44%), co pokazano w tabeli 2. Podkreślić należy, że te dwa stany zgodnie z prawem nie są klasyfikowane do stanów nadzwyczajnych.

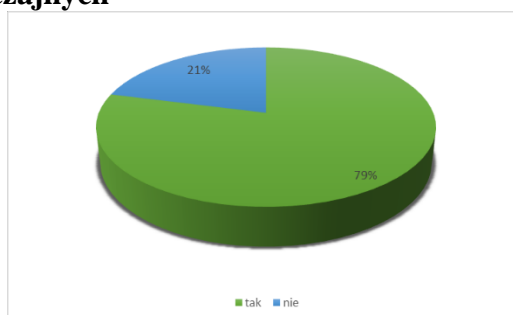
Tabela 2. Stany zaliczane do nadzwyczajnych w opinii respondentów

Stan	% wskazań
Wojenny	85%
Wyjątkowy	95%
Klęski żywiołowej	54%
Zagrożenia	19%
Epidemii	44%

Źródło: opracowanie własne.

Badanych zapytano to to, czy wiedzą o możliwości ograniczania praw i wolności obywatelskich w stanach nadzwyczajnych. Twierdząco na to pytanie odpowiedziało aż 79% badanych. Natomiast brak wiedzy w tym temacie wykazało 21% respondentów (wykres 4).

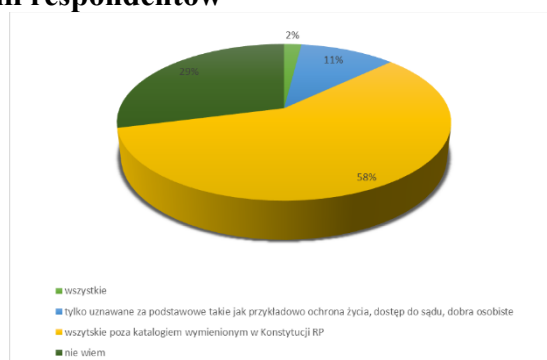
Wykres 4. Wiedza respondentów o możliwości ograniczania praw i wolności obywatelskich w stanach nadzwyczajnych

Źródło: opracowanie własne.

W kolejnym pytaniu respondenci mieli wskazać jakie ich zdaniem prawa i wolności mogą zostać ograniczone w stanach nadzwyczajnych. Aż 58% badanych uznało, że mogą to być wszystkie prawa i wolności poza katalogiem, który został wymieniony w konstytucji RP. Natomiast 29% respondentów uznało, że nie wie jakie są to prawa oraz wolności. Zdaniem 11% badanych ograniczone mogą być wyłącznie prawa i wolności, które uznawane są za podstawowe, a więc przykładowo ochrona życia, dostęp do sądu oraz dobra osobiste. Jedynie 2% respondentów było zdania, że ograniczone mogą być wszystkie prawa i wolności bez wyjątku (wykres 5).

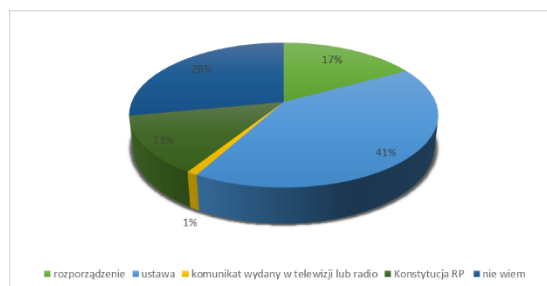
Wykres 5. Prawa i wolności obywatelskie, które mogą zostać ograniczone w stanach nadzwyczajnych w opinii respondentów

Źródło: opracowanie własne.

Poza powyższym respondenci zostali poproszeni o wyrażenie swojej opinii na temat tego co ich zdaniem jest podstawą do ograniczenia praw i wolności w stanach nadzwyczajnych. Dla 41% badanych była to ustawa, a dla 17% respondentów było to rozporządzenie. Zdaniem 13% ankietowanych podstawą do ograniczenia praw i wolności w stanach nadzwyczajnych jest Konstytucja RP, a 1% uczestników badania wskazało, że jest to komunikat wydany w telewizji albo radio. Pozostali badani (28%) nie wiedzieli jaka jest podstawa ograniczenia praw i wolności w stanach nadzwyczajnych (wykres 6).

Wykres 6. Podstawa do ograniczenia praw i wolności w stanach nadzwyczajnych w opinii respondentów

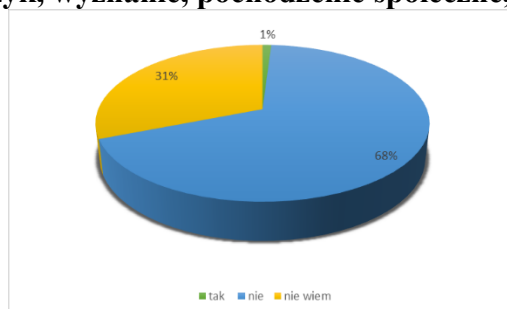

Źródło: opracowanie własne.

Respondenci zostali zapytani o to, czy ich zdaniem w czasie obowiązywania któregośkolwiek ze stanów nadzwyczajnych możliwe jest dyskryminowanie jednostek ze względu na rasę, płeć, język, wyznanie, pochodzenie społeczne, urodzenie albo majątek. Twierdząco na to pytanie odpowiedziało jedynie 1% badanych. Natomiast odmienne zdanie prezentowało 68% badanych. Pozostali respondenci (31%) wskazało, że nie ma wiedzy w tym temacie (wykres 7).

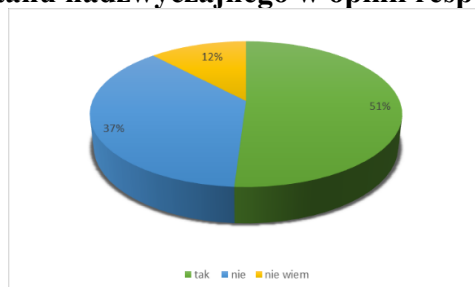
Wykres 7. Opinia respondentów na temat możliwości dyskryminowania jednostek ze względu na rasę, płeć, język, wyznanie, pochodzenie społeczne, urodzenie albo majątek

Źródło: opracowanie własne.

W dalszej części ankiety, badani mieli wyrazić swoje zdanie na temat tego, czy dla jednostek przewidziano wyrównywanie strat majątkowych wynikających z ograniczenia wolności i praw w czasie stanu nadzwyczajnego. Zdaniem 51% badanych taka możliwość została przewidziana. Natomiast 37% ankietowanych wskazało na brak takiej możliwości. Pozostali respondenci (12%) uznali, że nie mają wiedzy w tym temacie (wykres 8).

Wykres 8. Możliwość wyrównywania strat majątkowych wynikających z ograniczenia wolności i praw w czasie stanu nadzwyczajnego w opinii respondentów

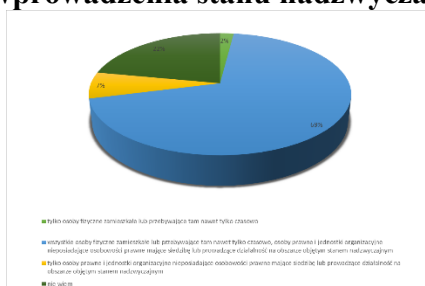

Źródło: opracowanie własne.

Badanych zapytano o to, kto ich zdaniem podlega ograniczeniom praw i wolności obywatelskich na terenie, na którym doszło do wprowadzenia stanu nadzwyczajnego. Zdaniem 69% badanych takim ograniczeniom podlegają wszystkie osoby fizyczne zamieszkałe lub przebywające tam nawet tylko czasowo, osoby prawne i jednostki organizacyjne niepo-

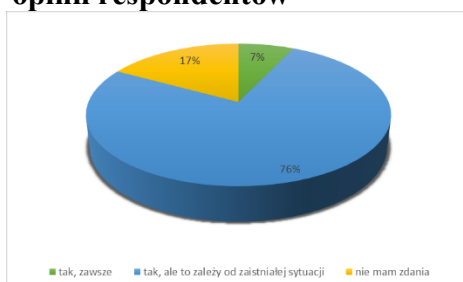
siadające osobowości prawne mające siedzibę lub prowadzące działalność na obszarze objętym stanem nadzwyczajnym. Natomiast 7% respondentów uznało, że takie ograniczenia odnoszą się tylko do osób prawnych i jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawne mające siedzibę lub prowadzące działalność na obszarze objętym stanem nadzwyczajnym. Zdaniem 2% respondentów ograniczenia te dotyczą tylko osób fizycznych zamieszkałych lub przebywających tam nawet tylko czasowo. Aż 22% respondentów wskazało na to, że nie ma wiedzy w tym temacie (wykres 9).

Wykres 9. Podmioty podlegające ograniczeniom praw i wolności obywatelskich na terenach, na których doszło do wprowadzenia stanu nadzwyczajnego w opinii respondentów

Źródło: opracowanie własne.

Wykres 10. Konieczność wprowadzenia ograniczeń praw i wolności obywatelskich w stanach nadzwyczajnych w opinii respondentów

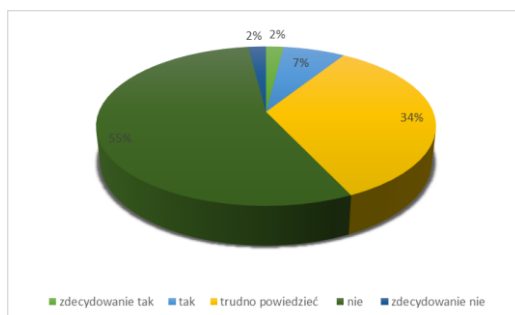
Źródło: opracowanie własne.

Ankietowani zostali poproszeni o wyrażenie swojej opinii na temat tego, czy konieczne jest wprowadzanie ograniczeń praw i wolności obywatelskich w stanach nadzwyczajnych. Jedynie 7% badanych uznało, że jest to konieczne zawsze bez względu na zaistniałą sytuację. Natomiast 76% respondentów wskazało, że jest to zależne od zaistniałej sytuacji. Pozostali badani (17%) wskazało, że nie ma zdania w tym temacie. Nikt z respondentów nie zdecydował się na to, że nigdy nie zachodzi konieczność wprowadzania ograniczeń praw i wolności obywatelskich w stanach nadzwyczajnych (wykres 10).

Ostatnie pytanie skierowane do respondentów dotyczyło tego, czy ich zdaniem należy zlikwidować możliwość wprowadzania ograniczeń praw i wolności obywatelskich w stanach nadzwyczajnych. Aż 55% badanych uznało, że nie należy likwidować takiej możliwości,

a 2%, że zdecydowanie nie należy tego likwidować. Odmienne zdanie wykazało łącznie 9% respondentów, z czego 2% uznało, że zdecydowanie należy zlikwidować taką możliwość. Brak zdecydowania w tym temacie przejawiało 34% respondentów (wykres 11).

Wykres 11. Opinia badanych na temat zlikwidowania możliwości wprowadzania ograniczeń praw i wolności obywatelskich w stanach nadzwyczajnych

Źródło: opracowanie własne.

Podsumowanie

Stany nadzwyczajne mogą być definiowane jako decyzje wyrażone w Konstytucji, a niekiedy w ustawach zwykłych przez podmioty, do których zalicza się Parlament albo głowę państwa, ukierunkowane na zapewnienie bezpieczeństwa, ładu oraz porządku publicznego, a także odpowiednie działanie gospodarki w sytuacji wystąpienia zagrożeń o charakterze zewnętrznym albo wewnętrznym. Stany nadzwyczajne mogą być wprowadzane w obrębie części albo całego kraju. W efekcie ich wprowadzenia dochodzi do ograniczenia albo zawieszenia zapewnionych w Konstytucji praw oraz wolności obywatelskich, a administrowanie krajem odbywa się w szczególny sposób. W Konstytucji RP wyszczególnia się trzy stany nadzwyczajne, do których zalicza się stan wojenny, stan wyjątkowy oraz stan klęski żywiołowej. W art. 228 Konstytucji RP doszło do określenia zasad związanych ze stanami nadzwyczajnymi. Do tych zasad zalicza się zasadę wyjątkowości, legalności, proporcjonalności, celowości, ochrony podstaw systemu prawnego oraz zasadę ochrony organów przedstawicielskich. Każda ze wskazanych zasad ma na celu ochronę państwa i obywatelami przed zmianami, które mogłyby negatywnie oddziaływać na porządek prawny oraz polityczny. Poza tym zasady te pozwalają na określenie kiedy wprowadzenie stanu nadzwyczajnego uznaje się za odpowiednie.

Zapewnienie bezpieczeństwa rozpatrywać należy jako najważniejsze zadanie realizowane przez państwo. Przejawia się to poprzez powoływanie odpowiednich instytucji, których zadaniem jest zapewnienie bezpieczeństwa oraz porządku publicznego. Poza tym dochodzi do

tworzenia aktów prawnych, które pozwalają na ochronę zdrowia, życia oraz mienia posiadanego przez obywateli. Ochrona bezpieczeństwa życia i zdrowia mieszkańców oraz obywateli, a także ich praw i wolności odbywa się poprzez możliwość wprowadzenia jednego ze stanów nadzwyczajnych. Stanowi to reakcję państwa na zagrożenia egzystencjalne. Poprzez wprowadzenie stanu nadzwyczajnego ma nastąpić przywrócenie normalnego funkcjonowania państwa oraz realizacji praw i wolności człowieka oraz obywatela. Każdy ze stanów jest regulowany w osobnej ustawie. Dzięki temu możliwe jest określenie szczegółów dotyczących ich funkcjonowania. Jako ustawę wspólną, a więc taką, która odnosi się do każdego stanu nadzwyczajnego uznaje się ustawę o wyrównywaniu strat majątkowych wynikających z ograniczenia w czasie stanu nadzwyczajnego wolności i praw człowieka i obywatela.

Prawa i wolności obywatela zostały uregulowane w Konstytucji RP. Prawa i wolności obywatela zostały usystematyzowane w ramach trzech grup, do których zalicza się wolności i prawa osobiste, wolności i prawa polityczne oraz wolności prawa ekonomiczne, socjalne i kulturalne. W Konstytucji RP dopuszczono możliwość ograniczenia niektórych praw i wolności obywateli. Ograniczenia te mogą nastąpić jedynie na podstawie i w zakresie, który został określony w ustawie. W związku z tym nie jest możliwe ograniczenie praw i wolności obywateli bez istnienia ku temu ważnych przesłanek.

Przeprowadzona analiza społeczno-prawna wśród mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego pokazała, że respondenci w większości wiedzą jakie stany zaliczane są do stanów nadzwyczajnych, ale również wskazują na inne stany, które według nich się do nich zalicza. Poza tym większość badanych wie o możliwości ograniczania praw i wolności obywatelskich w stanach nadzwyczajnych. Jednakże wiedza, jakie prawa i wolności mogą być ograniczane widoczna była jedynie wśród 58% badanych. Również na niewielkim poziomie kształtowała się wiedza na temat podstawy wprowadzenia ograniczeń w stanach nadzwyczajnych. Większość badanych prawidłowo wskazała, że niedopuszczalne jest dyskryminowanie jednostek ze względu na rasę, płeć, język, wyznanie, pochodzenie społeczne, urodzenia albo majątek w stanach nadzwyczajnych. Tylko połowa badanych prawidłowo wskazała, że przewidziano możliwość wyrównywania strat majątkowych wynikających z ograniczenia wolności i praw w stanach nadzwyczajnych. Prawie 7% badanych prawidłowo wskazała podmioty, które podlegają wprowadzonym ograniczeniom. Większość respondentów dostrzegało potrzebę wprowadzania ograniczeń w stanach nadzwyczajnych, ale tylko w zależności od zaistniałej sytuacji, a nie w każdym przypadku. Nieco ponad połowa respondentów nie widzi potrzeby likwidowania możliwości wprowadzania ograniczeń praw i wolności obywateli w stanach nadzwyczajnych.

Bibliografia

- Bała P., *Constitutional Failure. Regulacja stanów nadzwyczajnych i zbliżonych w Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r., a praktyka ustrojowa zwalczania epidemii COVID-19/SARS-CoV-2*, „Przegląd Konstytucyjny”, 2020, nr 2.
- Banaszak B., *Prawo konstytucyjne*, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2017.
- Brakoniecki D., *Legal and administrative aspects of State security – selected issues* [w:] R. Kordoński, A. Kordońska, Ł. Muszyński (red.), *Wojna – konflikt – spór. Obszary rywalizacji w przestrzeni międzynarodowej. Tom 1*, Olsztyn-Lwów 2020.
- Brakoniecki D., *Privatization of public tasks in the field of security and public order in Polish and international law*, Grodno 2022.
- Brakoniecki D., Security and public order in Polish public law, „Internal Security”, vol. 9, issue 1, 2017.
- Brakoniecki D., *W poszukiwaniu definicji bezpieczeństwa* [w:] D. Brakoniecki (red.), *Bezpieczeństwo społeczności lokalnych. Wyzwania i dylematy w obszarze regulacji prawnej*, SRID, Lwów – Łomża 2018.
- Bryk T., *Przegląd regulacji stanów nadzwyczajnych w przepisach Konstytucji RP*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego”, 2011, nr 1(5).
- Buczkowski J., *Stany nadzwyczajne*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Prawa i Administracji, Przemyśl 2008.
- Chmaj M. (red.), *Wolności i prawa człowieka w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2016.
- Czuryk M., *Podstawy prawne bezpieczeństwa narodowego w czasie kryzysu i wojny*, „Rocznik Nauk Społecznych”, 2013, nr 3.
- Danielewicz Z., *Bezpieczeństwo egzystencjalne i specyfika jego wybranych noetycznych zagrożeń*, „Studia Koszalińsko-Kołobrzeskie”, 2016, nr 23.
- Dobrzyński K., *Prawo wobec sytuacji nadzwyczajnych. Między legalizmem a koniecznością*, Wydawnictwo Dom Organizatora, Toruń 2018.
- Eckhardt K., *Stan nadzwyczajny jako instytucja polskiego prawa konstytucyjnego*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Prawa i Administracji, Przemyśl – Rzeszów 2012.
- Filaber J., *Zarządzanie kryzysowe a prawa i wolności człowieka – wybrane uwarunkowania*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2010.
- Garlicki L., *Polskie prawo konstytucyjne*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2010.
- Gebethner S., *Stany szczególnego zagrożenia jako instytucja prawa konstytucyjnego*, „Państwo i Prawo”, 1982, nr 8.

- Granat M., *Prawo konstytucyjne. Pytania i odpowiedzi*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2020.
- Harabin R., *Bezpieczeństwo, istnienie, zagrożenie. Relacyjna typologizacja bezpieczeństwa i wnioski dla teorii zarządzania kryzysowego*, „The Peculiarity of Men”, 2018, nr 27.
- Jabłoński M. (red.), *Realizacja i ochrona konstytucyjnych wolności i praw jednostki w polskim porządku prawnym*, Wrocław 2014, Wydawnictwo Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Jabłoński M., *Idee i zasady przewodnie konstytucyjnej regulacji wolności i praw jednostki w RP*, Warszawa 2010, Wydawnictwo Wolters Kluwer.
- Kaziemierzuk M., *Pojęcie, istota oraz źródła wolności i praw człowieka*, „Studia Prawno-ustrojowe”, nr 26/2014.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. 1997 nr 78 poz. 483.
- Kurowski K., *Wolności i prawa człowieka i obywatela z perspektywy osób z niepełnosprawnościami*, Wydawnictwo Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, Warszawa 2014.
- Kurzępa E., *Stany nadzwyczajne w polskim porządku prawnym*, Wydawnictwo Poltext, Warszawa 2017.
- Maslow, *A Theory of Human Motivation*, „Psychological Review” 50, 1943.
- Miłkowski T., *Stany nadzwyczajne a szczególne zagrożenia państwa*, Oficyna Wydawnicza Humanitasz, Sosnowiec 2015.
- Postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2001 r., S 1/01.
- Prokop K., *Stany nadzwyczajne w Konstytucji RP*, „Infos BAS”, 2020, nr 6(272).
- Prokop K., *Stany nadzwyczajne w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, Wydawnictwo Temida 2, Białystok 2005.
- Rost A., *Instytucje polskiego prawa konstytucyjnego*, Wydawnictwo UAM, Poznań 2013.
- Sagan S., *Prawo Konstytucyjnej Rzeczypospolitej Polskiej*, Wydawnictwo Prawnicze PWN, Warszawa 2001.
- Socha R., *Stany nadzwyczajne w państwie*, „Wiedza Obronna”, 2010, nr 2.
- Sołhaj P., *Prawne podstawy bezpieczeństwa*, Wydawnictwo Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Kraków 2018.
- Stańczyk J., *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Warszawa 1996.
- Szewczyk Ł., *Instytucja stanów nadzwyczajnych w polskim ustawodawstwie. Praktyczne uwagi*, „Zeszyty Naukowe SGSP”, 2020, nr 2(74).
- Tuleja P. (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2019.

- Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej, Dz. U. 2017 poz. 1897.
- Ustawa z dnia 21 czerwca 2002 r. o stanie wyjątkowym, Dz. U. 2017 poz. 1928.
- Ustawa z dnia 22 listopada 2002 r. o wyrównywaniu strat majątkowych wynikających z ograniczenia w czasie stanu nadzwyczajnego wolności i praw człowieka i obywatela, Dz. U. 2002 nr 233 poz. 1955.
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. 2017 poz. 1932.
- Winczorek P., *Komentarz do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, Wydawnictwo Liber, Warszawa 2008.
- Wołpiuk W.J., *Państwo wobec szczególnych zagrożeń*, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2002.

mgr Klaudia Tomaszewska

DZIAŁALNOŚĆ DETEKTYWISTYCZNA – ZAGADNIENIA ADMINISTRACYJNOPRAWNE

Wstęp

W rozumieniu polskiego prawa prowadzenie działalności gospodarczej w obszarze usług detektywistycznych należy do działalności regulowanej, wymagającej wpisu do rejestru tego typu działalności. Agencje detektywistyczne funkcjonujące w Polsce jako prywatne podmioty świadczące usługi w sferze bezpieczeństwa, stają się obecnie coraz bardziej popularnym narzędziem. Korzystają z nich nie tylko osoby dobrze sytuowane, ale również mniej zamożne oraz duże podmioty gospodarcze.

Zakres oferowanych przez detektywów usług jest niezwykle różnorodny. Najpopularniejsze zlecenia tej branży to między innymi poszukiwanie zaginionych bądź uprowadzonych osób, gromadzenie dowodów małżeńskiej niewierności, poszukiwanie przedmiotów skradzionych, wywiad oraz kontrwywiad gospodarczy, kontrola kontaktów towarzyskich (szczególnie małoletnich), analizowanie kandydatów do pracy, wykrywanie podsłuchów, ochrona przed prześladowaniem (*stalkingiem*). Do usług detektywistycznych należy również zdobywanie dokładnych informacji na temat partnerów gospodarczych, klientów, kontrahentów oraz przeciwdziałanie szpiegostwu przemysłowemu. Część agencji w ramach prowadzonej działalności oferuje ponadto usługi konsultingowe, a także kontrolę pomieszczeń pod kątem obecności aparatury podsłuchowej. Niektórzy detektywi przeprowadzają ekspertyzy kryminalistyczne, w tym badania poligraficzne. Do najbardziej niebezpiecznej działalności detektywa należy prowadzenie spraw kryminalnych.

Detektyw działa na podstawie licencji, która jest podstawowym warunkiem wykonywania tego zawodu. Zawód detektywa traktuje się jako elitarny, gdyż wynika to z samej istoty usług detektywistycznych. Profesja ta pełni szczególną rolę społeczną z uwagi na kompetencje społeczne, nie zastrzeżone dla monopolu władzy państwowej, wymagające odpowiednich cech charakteru, predyspozycji oraz kwalifikacji. Ustawodawca wyposażył detektywa w liczne uprawnienia, nakładając na niego znacznie więcej obowiązków.

Prywatni detektywi z Polski z otrzymanym na podstawie licencji tytułem zawodowym detektywa są zrzeszeni w Polskim Stowarzyszeniu Licencjonowanych Detektywów. PSLD zostało przyjęte w poczet członków *Internationale Kommission der Detektiv-Verbände* – IKD. Przykładem zrzeszania się polskich przedsiębiorców branży detektywistycznej jest także Polska Federacja Detektywów Stowarzyszenie Przedsiębiorców.

Prywatyzacja zadań publicznych

Bezpieczeństwo jako stan pożądany i wartościowany pozytywnie jest przedmiotem licznych zabiegów człowieka⁷⁴. Hierarchię potrzeb osoby ludzkiej w sposób najbardziej czytelny i jednoznaczny przedstawił, powszechnie już cytowany A. Maslow⁷⁵, wg. którego potrzeba bezpieczeństwa, obok potrzeb fizjologicznych, stanowi podstawę i fundament funkcjonowania każdego człowieka, określając te wartości jako potrzeby niższego rzędu⁷⁶. Podejmując próbę zdefiniowania pojęcia bezpieczeństwo i porządek publiczny w zakresie nauk prawnych, opierając się jedynie na aktach prawnych, należy dokonać tego poprzez wskazanie jego desygnatów, przy czym zagadnienie to należy postrzegać jako domenę prawa publicznego⁷⁷.

Odpowiedzialność za bezpieczeństwo i porządek publiczny od zarania dziejów znajdowała się w gestii aparatu państwowego. Z zapisów ustawy zasadniczej⁷⁸ wynika, iż zapewnianie bezpieczeństwa państwa to jedna z podstawowych zadań Rzeczypospolitej Polskiej⁷⁹. Zdaniem S. Pieprznego zapewnianie suwerenności państwa, bezpieczeństwa obywateli oraz porządku publicznego stanowi priorytetowe zadanie państwa⁸⁰. Utrzymanie i ochrona bezpieczeństwa publicznego jest jednym z podstawowych zadań publicznych organów administracji⁸¹.

W ostatnich trzech dziesięcioleciach ogromne znaczenie przypisuje się nowemu zjawisku, polegającemu na coraz częstszym przekazywaniu przez swoich zadań podmiotom prywatnym, w tym również zadań z zakresu ochrony bezpieczeństwa. Zmianie uległa też sama

⁷⁴J. Stańczyk, *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Warszawa 1996, 12.

⁷⁵Zob.: A. Maslow, *A Theory of Human Motivation*, „Psychological Review” 50, 1943

⁷⁶D. Brakoniecki, *Security and public order in Polish public law*, „Internal Security”, vol. 9, issue 1, 2017, s. 109.

30.

⁷⁷D. Brakoniecki, *W poszukiwaniu definicji bezpieczeństwa* [w:] *Bezpieczeństwo społeczności lokalnych. Wyzwania i dylematy w obszarze regulacji prawnej*, D. Brakoniecki (red.), SRID, Lwów – Łomża 2018 s. 19.

⁷⁸Ustawa z dnia 2 kwietnia 1997 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. z 1997 r. nr 78, poz. 483.

⁷⁹P. Kubiński, *Prywatyzacja zadań Policji na podstawie ochrony osób i mienia*, Przegląd Prawa Publicznego 2008, nr 5, s. 62.

⁸⁰S. Pieprzny, *Administracja bezpieczeństwa i porządku publicznego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2009, s. 554.

⁸¹P. Sarnecki, P. Czarny, *Kompetencje organów władzy publicznej w zakresie ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego*, [w:] J. Widacki, J. Czapska, *Bezpieczny obywatel - bezpieczne państwo*, Lublin 1998, s. 76; M. A. Krąpiec, *Człowiek i prawo naturalne*, Lublin 1993, s. 154-155.

koncepcja ochrony bezpieczeństwa, pojmowanego obecnie jako globalne, bez wyraźnego podziału na publiczne i prywatne⁸².

Nie jest rozwiązaniem pożądanym całkowity monopol państwa w obszarze utrzymania bezpieczeństwa, albowiem indywidualne poczucie bezpieczeństwa to zjawisko subiektywne, uzależnione od osobistych predyspozycji psychicznych każdej jednostki, także od warunków życia w jej miejscu zamieszkania. Z tego względu próba zapewnienia przez państwo poczucia bezpieczeństwa wszystkim obywatelom w takim samym stopniu z góry skazana jest na niepowodzenie, ponieważ musiałaby się wiązać z koniecznością objęcia kontrolą państwa wszystkich sfer życia społecznego. W rezultacie obawa przed zagrożeniami zostałaby zastąpiona lękiem przed państwem⁸³.

Prywatyzacja bezpieczeństwa, pojmowana w kategoriach prywatyzacji zadań administracji publicznej w obszarze bezpieczeństwa i porządku publicznego w Polsce to zjawisko stosunkowo nowe, a jego początki datuje się na przełom lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych minionego stulecia. Wiąże się ono bezpośrednio ze zmianami ustrojowymi, społeczno-gospodarczym i ukierunkowanymi na demokratyzację życia publicznego, jak również na przyjmowanie kapitalistycznego systemu gospodarki⁸⁴.

W naszym kraju doszło do przekazania ochrony zadań związanych z zapewnianiem bezpieczeństwa i porządku publicznego prywatnemu sektorowi w określonym zakresie. Obecnie następuje proces „prywatyzacji bezpieczeństwa”. Bezpieczeństwo stało się cennym towarem, przedmiotem transakcji handlowej, co sprawiło, że przestało wchodzić w zakres usług określonych w katalogu dóbr gwarantowanych przez państwo⁸⁵.

Stale rosnące standardy bezpieczeństwa oraz potrzeba subiektywnego odczuwania poczucia bezpieczeństwa przez członków społeczeństwa w naturalny sposób „wypchną” niektóre usługi komunalne, które są niezdolne do wystarczająco szybkiego dostosowania się do oczekiwań i potrzeb obywateli, na rzecz profesjonalnych podmiotów prywatnych. Zdaniem

---

⁸²J. Jabłońska-Bońca, *Zacieranie granicy między publicznym a prywatnym bezpieczeństwem w XXI wieku, a problemy prywatnych detektywów – szkic tematu*, [w:] J. Świeczkowski (red.), *Wszelkie prawo stanowione jest dla ludzi*, Wydawnictwo Multimedialne Kowalewski i Wolf, Gdańsk 2014, s. 153-154.

⁸³R. Netczuk, *Prywatyzacja zadań policyjnych. Analiza podstaw prawnych zjawiska prywatyzacji funkcji policyjnych w prawie polskim* [w:] R. Netczuk (red.), *Prywatyzacja zadań policyjnych. Korzyści i niebezpieczeństwa*, Uniwersytet Śląski, Katowice 2016, s. 23.

⁸⁴D. Brakoniecki, *Ustawa o usługach detektywistycznych jako forma prywatyzacji zadań administracji publicznej w obszarze bezpieczeństwa i porządku publicznego*, „Journal of Modern Science” 2018, T. 1/36, s. 218.

⁸⁵A. Wentkowska, *Rzecznik Praw Obywatelskich a prywatyzacja zadań bezpieczeństwa publicznego. Przegląd spraw*, [w:] R. Netczuk (red.), *Prywatyzacja zadań policyjnych. Korzyści i niebezpieczeństwa*, Uniwersytet Śląski, Katowice 2016, s. 55.

Brakonieckiego stan ten wydaje się być nieunikniony, jednakże nie nastąpi raczej w najbliższej przyszłości⁸⁶.

Prywatyzacja może objąć szeroki obszar zadań leżących do tej pory wyłącznie w gestii administracji publicznej. Przekazano już prywatnemu sektorowi ochrony zadania ze sfery publicznej, w szczególności związane z obowiązkową ochroną obiektów, obszarów i urządzeń, ważnych dla obronności, interesu gospodarczego i bezpieczeństwa publicznego państwa. Prywatny sektor ochrony nie może wypełniać innych zadań z zakresu ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego. Nie przekazano mu zadań dotyczących zapewniania bezpieczeństwa jednostek i grup ludzkich, ochrony ich życia, zdrowia, mienia, możliwości normalnego funkcjonowania różnych instytucji i organizacji, warunków gwarantujących niezakłócony rozwój człowieka i całego społeczeństwa⁸⁷.

Prywatyzację bezpieczeństwa należy rozpatrywać w kategoriach:

- zrezygnowania administracji publicznej z realizacji konkretnego zadania publicznego z wyłączeniem odpowiedzialności,
- dopuszczenia prywatnych podmiotów komercyjnych do wykonania jakiegoś zadania publicznego na zasadzie outsourcingu,
- stworzenia ram prawnych, ułatwiających podejmowanie działań na rzecz bezpieczeństwa i porządku publicznego przez organizacje pozarządowe,
- usankcjonowania oddolnie podejmowanych inicjatyw obywatelskich⁸⁸.

Do podstawowych i najpopularniejszych form prywatyzacji bezpieczeństwa należy zaliczyć: podmioty ochrony osób i mienia, wywiadownie gospodarcze, agencje detektywistyczne, prywatne zakłady karne, prywatne firmy wojskowe, organizacje pozarządowe funkcjonujące bezpośrednio bądź pośrednio na rzecz bezpieczeństwa i porządku publicznego, w tym Ochotniczą Straż Pożarną, Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, Polski Czerwony Krzyż, Ligę Ochrony Kraju, a także oddolną działalność obywatelską, przykładowo grupy sąsiedzkiej czujności, straż obywatelską czy patroli obywatelskie⁸⁹.

Zdania na temat przekazywania uprawnień policyjnych podmiotom prywatnym są wśród polskiego środowiska naukowego i społeczeństwa podzielone. Niektórzy uważają, że w skrajnym scenariuszu może to zagrozić suwerenności państwa, jeśli nastąpi brak skutecz-

---

⁸⁶D. Brakoniecki, *Detektywistyka, Prawne i funkcjonalne aspekty działalności detektywistycznej w Polsce i na świecie*, Difin, Warszawa 2016, s. 202.

⁸⁷J. Ziarko, *Publiczno-prywatne partnerstwo...*, op. cit., s. 162.

⁸⁸D. Brakoniecki, *Ustawa o usługach detektywistycznych...*, op. cit., s. 223.

⁸⁹Ibidem.

nego nadzoru. Prawdopodobnie pozbycie się uprawnień policyjnych w stosunku do obywateli na rzecz podmiotów prywatnych i słaby nadzór nad nimi, może w dużej mierze zagrażać swobodom obywatelskim i bezpieczeństwu publicznemu. Inni z kolei dowodzą, że proces ten jest korzystny dla państwa i jego indywidualnych obywateli. Uznają, że funkcjonowanie prywatnego sektora ochrony nie zagraża bezpieczeństwu państwa⁹⁰.

Pojęcie i zakres usług detektywistycznych w prawie polskim

Świadczenie usług detektywistycznych w aktualnym zakresie oraz kształcie to pewne novum w naszym kraju, ponieważ detektywi pojawili się nad rzeką Wisłą dopiero w latach pięćdziesiątych ubiegłego wieku, łącznie z prywatnym sektorem ochrony. W tamtym okresie szczególnie nasiliło się zapotrzebowanie na wszelkie usługi powiązane z profesjonalnym zbieraniem informacji dla przedsiębiorców, osób fizycznych czy towarzystw ubezpieczeniowych, ale także dla kancelarii prawnych, udzielających profesjonalnej pomocy prawnej. Informacja zaczęła być traktowana jako wartościowy towar. Jednakże nie oznacza to, że tego rodzaju usługi nie były uprzednio świadczone czy regulowane prawnie. Jednym z istotnych dokumentów jest między innymi Rozporządzenie Prezydenta RP z dn. 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowym⁹¹, które wskazuje na istnienie przedsiębiorstw prywatnych detektywów⁹².

Po transformacji ustrojowej jakość świadczonych usług detektywistycznych była niska, co wynikało z braku należytego unormowania. W związku z dynamicznym rozwojem rynku usług detektywistycznych konieczne było precyzyjne uregulowanie⁹³, co miało miejsce dopiero z początkiem XXI wieku. Działalność detektywistyczna jest w naszym kraju kompleksowo regulowana ustawą o usługach detektywistycznych z dnia 6 lipca 2001 r.⁹⁴. Reguły wykonywania działalności detektywistycznej zostały określone przez ustawodawcę z uwagi na potrzebę dbałości o jej odpowiedni rozwój, a w dalszej perspektywie ze względu na stabilizację sektora tego rodzaju usług⁹⁵. Głównie przemawiała za tym istota ochrony interesów

---

⁹⁰A. Wentkowska, *Rzecznik Praw Obywatelskich* ..., op. cit., s. 55.

⁹¹Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej o prawie przemysłowym z dnia 7 czerwca 1927 r., Dz. U.Nr 53, poz. 468, A.G. Harla, *Pojęcie kupca i przedsiębiorcy w prawie polskim (1918–2005)*, „PPH” 2006, nr 12, s. 50–51.

⁹²J. Kudła, R. Pawlik, *Wykonywanie usług detektywistycznych z użyciem środków technicznych umożliwiających uzyskiwanie w sposób niejawni informacji i dowodów*, „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 4, s. 108.

⁹³G. Gozdór, *Przestępstwa z ustawy o usługach detektywistycznych*, „Prokuratura i Prawo” 2005, nr 6, s. 85–87; G. Gozdór, *Status prawo-karny pracownika ochrony*, „Prokuratura i Prawo” 2001, nr 3, s. 143.

⁹⁴Ustawa z dnia 6 lipca 2001 r. o usługach detektywistycznych, t.j. Dz.U. 2020 poz. 129, dalej jako u.u.d.

⁹⁵A. Borkowski, *Działalność gospodarcza regulowana (kilka uwag na tle reglamentacyjnej funkcji państwa)*, [w:] J. Grabowski, K. Pokryszka, A. Hołdy–Wydrzyńska (red.), *25 lat fundamentów wolności działalności go-*

klientów, a także zabezpieczenia interesu publicznego⁹⁶. Obszar regulacji obejmuje zagadnienia związane z podejmowaniem oraz wykonywaniem działalności gospodarczej, obowiązkami detektywów, jak również problematykę trybu i zasad procesu zdobywania uprawnień do świadczenia usług detektywistycznych. Ponadto zostały wprowadzone i zdefiniowane kluczowe pojęcia dotyczące świadczenia usług detektywistycznych. W ustawie zawarte są także przepisy karne, na bazie których detektywi i przedsiębiorcy, którzy prowadzą własną działalność gospodarczą w obszarze usług detektywistycznych, podlegają odpowiedzialności karnej. Przedmiotem ochrony prawnokarnej norm jest prawidłowa jakość świadczenia usług detektywistycznych, interes wymiaru sprawiedliwości, bezpieczeństwo obywateli oraz bezpieczeństwo publiczne, a także prawo do dysponowania informacją⁹⁷.

Aktualnie świadczenie działalności gospodarczej w obszarze usług detektywistycznych umożliwia wpis do prowadzonego przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji rejestru działalności detektywistycznej oraz uzyskanie licencji, dzięki której otrzymuje się tytuł zawodu detektywa⁹⁸.

Działalność detektywistyczna zgodnie z art. 3 u.u.d. jest jedną z działalności regulowanych⁹⁹, w rozumieniu ustawy z dn. 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców¹⁰⁰. Stanowi ona jedyną postać, w jakiej mogą być świadczone usługi detektywistyczne w Polsce. Zawodem regulowanym nazywa się działalność zawodową lub zespół działalności, które wymagają w sposób bezpośredni czy pośredni ujętych w przepisach kwalifikacji zawodowych¹⁰¹.

W zakres działalności detektywistycznej wchodzi świadczenie usług detektywistycznych, co oznacza czynności, które polegają na pozyskiwaniu, a następnie przetwarzaniu i przekazywaniu informacji o osobach, zdarzeniach i przedmiotach. Są one realizowane na podstawie zawartej ze zleceniodawcą umowy, w formie oraz zakresie niezastrzeżonym zgodnie z odrębnymi przepisami dla instytucji i organów państwowych:

- w sprawach mających związek ze stosunkami gospodarczymi, które dotyczą zobowiązań majątkowych bądź wiarygodności w owych stosunkach, realizacji zdolności płatniczych, bezprawnego używania nazw handlowych, znaków towarowych, ujawniania in-

---

spodarczej. Tendencje rozwojowe, Uniwersytet Śląski, Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa im. Wojciecha Korfańtego, Katowice 2013, s. 101.

⁹⁶T. Aleksandrowicz, J. Konieczny, A. Konik, *Podstawy detektywistyki. Usługi detektywistyczne, prawo, taktyka, moralność*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008, s. 10–17.

⁹⁷J. Brylak, *Ustawa o usługach detektywistycznych. Komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2016, s. 7.

⁹⁸D. Brakoniecki, *Ustawa o usługach detektywistycznych* ....op. cit.,s. 224.

⁹⁹M. Berent, W.J. Modrakowski, *Etyka zawodu detektywa w kontekście standardu minimalnego Internationale Kommission der Detektiv-Verbände*, „Krytyka Prawa”2016, Vol. 8, nr 1, s. 14,

¹⁰⁰Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców, t.j. Dz.U. 2021 poz. 162.

¹⁰¹Art. 3 ust. 1 lit.a Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2005/36/WE, w sprawie uznawania kwalifikacji zawodowych z dnia 7 września 2005 r., Dz. Urz. UE L 255, s. 22.

formacji stanowiących tajemnicę przedsiębiorstwa lub tajemnicę handlową, nieuczciwej konkurencji

- w sprawach mających związek z dotyczącymi osób fizycznych stosunkami prawnymi,
- poszukiwanie zaginionych bądź ukrywających się osób,
- poszukiwanie mienia,
- sprawdzanie rzetelności informacji na temat zgłaszanych zakładom ubezpieczeniowym szkód,
- gromadzenie informacji w przypadkach, w których ma miejsce postępowanie karne bądź postępowanie w sprawach o wykroczenia lub przestępstwa skarbowe oraz inne, jeżeli mogą być zastosowane w toku postępowania przepisy karne (art. 2 ust. 1 u.u.d.)¹⁰².

Zakres oferowanych przez detektywów usług jest niezwykle różnorodny i ograniczany wyłącznie przez przepisy prawa. Najpopularniejsze zlecenia tej branży to między innymi poszukiwanie zaginionych bądź uprowadzonych osób, gromadzenie dowodów małżeńskiej niewierności, poszukiwanie przedmiotów skradzionych, wywiad oraz kontrwywiad gospodarczy, kontrola kontaktów towarzyskich (szczególnie małoletnich), analizowanie kandydatów, wykrywanie podsłuchów, chronienie przed stalkingiem¹⁰³. Wszelkie czynności są podejmowane przez detektywa na podstawie zawieranej pomiędzy zleceniodawcą a przedsiębiorcą umowy pisemnej, o czym informuje art. 23 ust. 1 pkt 2 u.u.d.¹⁰⁴.

Pojęcie usług detektywistycznych istnieje również w zakresie Kwalifikacji Wyrobów i Usług GUS. Zostało tam zaszerogowane jako usługi dochodzeniowe, pod numerem 80.30.10.0. Do usług tych zaklasyfikowano dochodzenie w sprawach karnych, nieuczciwości, defraudacji, kradzieży (w tym również kradzieży sklepowych), ochrony sklepów przed grabieżami, spraw rodzinnych, osób zaginionych, a także innych działań, związanych lub niezwiązanych z postępowaniem procesowym; jawne jak również tajne dochodzenia. Do podziału tego nie zostały zakwalifikowane usługi z kategorii o numerze 82.91.11.0. w obszarze oceny zdolności kredytowej¹⁰⁵.

---

¹⁰²D. Brakoniecki, *Detektywistyka*. .... op. cit., s. 26; R. Kmieciak, „Dowód prywatny” i tzw. zasada swobody dowodzenia w postępowaniu karnym, „Państwo i Prawo” 2013, nr 2, s. 33–38, s. 42; J. Jabłońska–Bonca, *Prywatna ochrona bezpieczeństwa: koncepcje, podmioty, zadania, normy, konteksty*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2017, s. 451.

¹⁰³D. Brakoniecki, *Detektywistyka*..... op. cit., s. 27.

¹⁰⁴T. Aleksandrowicz, J. Konieczny, A. Konik, *Podstawy detektywistyki*.... op. cit., s. 24.

¹⁰⁵P. Zawadzki, *Prawo swobody przepływu usług detektywistycznych w Unii Europejskiej*, [w:] I. Kraśnicka, W. Hryniewicka-Filipkowska (red.), *Umiejdzynarodowienie krajowego obrotu prawnego. Tom II*, Wydawnictwo Prawo i Partnerstwo, Białystok 2017, s. 168.

Postanowienie Sądu Najwyższego z 28.11.2013 r.¹⁰⁶ określa granice prawne metod stosowanych przez podmioty, które świadczą usługi detektywistyczne. Sąd Najwyższy przedstawił pogląd, według którego na podstawie prawa nie są dostępne dla detektywów czynności operacyjno-rozpoznawcze, które są zastrzeżone wyłącznie dla upoważnionych instytucji państwowych oraz organów, na mocy art. 45 w zw. z art. 7 u.u.d. Obejmuje to czynności operacyjno-rozpoznawcze, które są wypunktowane wprost w ustawach, jednocześnie z oznaczeniem warunkujących ich podjęcie przesłanek. Oznacza to zastrzeżone dla prawidłowych organów czynności operacyjno-rozpoznawcze, które obejmują zakresem tylko działania podejmowane przez organy władzy publicznej w granicach ustawowego upoważnienia. Zastrzeżenie to jest rozumiane jako zezwolenie przez ustawodawcę na stosowanie specyficznych środków, czynności i metod przez właściwe organy. Wszelkie ich zastosowanie bez posiadania odpowiedniego upoważnienia jest uważane za nielegalne i przez to jest powiązane z odpowiedzialnością karną¹⁰⁷.

Warunki prowadzenia działalności detektywistycznej

Agencje detektywistyczne, które działają w formie prywatnych podmiotów świadczących usługi w sferze bezpieczeństwa, stają się coraz bardziej popularnym narzędziem we współczesnych czasach w Polsce. Sięgają po nie tylko osoby dobrze sytuowane, ale również mniej zamożne. Funkcjonowanie agencji ma źródło w stale rosnącym stopniu potrzeby poczucia bezpieczeństwa, ochrony osób bliskich, a także potrzeby efektywnego reagowania w kryzysowych sytuacjach. Wiele jednostek, których bezpieczeństwo uległo zagrożeniu, stara się samodzielnie zadbać o ochronę własną, a także chronić bliskich. Sprawia to głównie brak wiary w skuteczność działania instytucji państwowych, szczególnie organów ścigania. Taki stan rzeczy dotyczy również spraw, w których działające w sferze bezpieczeństwa oraz porządku publicznego organy publiczne odmawiają rozpoczęcia konkretnych działań. Oferta dotycząca świadczenia bezpieczeństwa określona przez agencje detektywistyczne jest w głównej mierze skierowana do operujących znaczącym kapitałem podmiotów gospodarczych. W takich miejscach skutkiem nieprawidłowych inwestycji mogą być wielomilionowe straty. Oferta agencji detektywistycznych obejmuje wywiad gospodarczy. Wychodzi to naprzeciw potrzebom, a także oczekiwaniom znacznej grupy przedsiębiorstw. Kluczem jest sprawdzanie uczciwości ze strony pracowników, szczególnie piastujących stanowiska kierownicze, jak również ze strony potencjalnych kontrahentów. Kontrwywiad gospodarczy to

---

¹⁰⁶Postanowienie Sądu Najwyższego z 28.11.2013 r. I KZP 17/13, Legalis.

¹⁰⁷J. Brylak, *Ustawa o usługach detektywistycznych*..... op. cit. s. 8.

natomiast szczególnie istotny element w przypadku przedsiębiorstw, dla których know-how oraz tajemnica produkcji są żywotnym interesem. W Polsce sektor detektywistyczny wchodzi w skład posiadającej związek ze świadczeniem komercyjnych usług w zakresie szeroko rozumianego bezpieczeństwa drugiej kategorii prywatyzacji bezpieczeństwa. Taki typ usług, zorientowany na podmioty, które są stroną stosunku cywilnoprawnego, ma również obok wymiaru oferty handlowej wydźwięk publiczny¹⁰⁸.

W rozumieniu polskiego prawa prowadzenie działalności gospodarczej w obszarze usług detektywistycznych to tak zwana działalność regulowana, która wymaga wpisu w rejestrze działalności regulowanej. Wskazuje to na znaczny rygorizm prawny w obszarze jej prowadzenia w Polsce. Przekłada się to na obostrzenia ustawowe w stosunku do przedsiębiorców z pozostałych państw Unii Europejskiej, świadczących swoje usługi detektywistyczne czasowo na terenie Rzeczypospolitej Polskiej¹⁰⁹.

Pozytywną okoliczność rozpoczęcia działalności w obszarze usług detektywistycznych stanowi konieczność posiadania przepisowych kwalifikacji. Wymóg personalny określa potrzebę posiadania odpowiedniej licencji detektywa, o czym mówi art. 15 pkt 1 u.u.d. Przedsiębiorca będący osobą fizyczną lub pełnomocnik przez niego ustanowiony musi posiadać wspomnianą licencję. Jeśli przedsiębiorca wykonuje działalność gospodarczą w rozumieniu osoby prawnej bądź tzw. ułomnej osoby prawnej, to zasada ta musi zostać spełniona przez minimum jedną osobę, która ma uprawnienia do bycia reprezentantem przedsiębiorcy lub ustanowiony przez przedsiębiorcę pełnomocnik, który ma kierować działalnością detektywistyczną. Konieczność posiadania właściwej licencji skutkuje tym, że tego typu działalność gospodarcza będzie wykonywana wyłącznie przez osoby, które są odpowiednio wykwalifikowane. Ustanowienie pełnomocnika, który sam posiada licencję, wspomaga poszerzenie swobody w sferze wykonywania działalności gospodarczej związanej z usługami detektywistycznymi¹¹⁰.

Następna przesłanka do prowadzenia działalności detektywistycznej zgodnie art. 15 pkt 2 u.u.d posiada wydźwięk negatywny. Związana jest z brakiem istnienia wpisu danego przedsiębiorcy do zestawienia niewypłacalnych dłużników KRS. Tym sposobem zostało zabezpieczone przez ustawodawcę wykonywanie działalności detektywistycznej wyłącznie przez podmioty, których sytuacja finansowa jest stabilna. Organ sporządzający rejestr działalności regulowanej odrzuca prośbę o wydanie wpisu do wspomnianego rejestru bazując na

---

¹⁰⁸ D. Brakoniecki, *Ustawa o usługach detektywistycznych*.... op. cit., s. 225-226.

¹⁰⁹ P. Zawadzki, *Prawo swobody przepływu usług detektywistycznych*.... op. cit., s. 172.

¹¹⁰ G. Gozdór, *Usługi detektywistyczne. Komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2006, s. 113.

wpisie w rejestrze dłużników niewypłacalnych. Kolejną negatywną przesłankę stanowi spełnienie w myśl art. 15 ust. 3 u.u.d. kryterium niekaralności przez osoby, które nie posiadają licencji, a są częścią organu zarządzającego przedsiębiorcy oraz ustanowionych przez owy organ prokurentów, jak również przedsiębiorców niebędących osobami fizycznymi. Zakres niekaralności został ograniczony w rozumieniu do umyślnych przestępstw, a także przestępstw skarbowych umyślnych. Konieczność poświadczonej niekaralności jest regułą w zakresie działań prawodawczych. Wywodzi się z przymusu zabezpieczenia interesu klienta będącego zleceniodawcą, jak również interesu publicznego w obszarze wykonywania działalności gospodarczej¹¹¹.

Ustawodawca przewidział również konieczność zawarcia umowy od odpowiedzialności cywilnej, informuje o tym art. 15 pkt 4 u.u.d. oraz art. 24 pkt 1. Ideę ubezpieczenia stanowi zaspokojenie postulatów wynikających z ewentualnego wyrządzenia szkody w trakcie wykonywania czynności detektywistycznych, bądź na skutek przekazania fałszywych informacji, na bazie art. 23c u.u.d.¹¹². Ochroną ubezpieczeniową objęte są szkody powstałe w wyniku działania bądź zaniechania detektywa¹¹³. Nie obejmuje ona szkód takich jak zniszczenie, uszkodzenie bądź utrata mienia, które wyrządzi detektyw wstępny, zstępny, małżonkowi, powinowatemu w takim samym stopniu czy linii, rodzeństwu, osobie prowadzącej wspólne pożycie z detektywem, osobie będącej w stosunku przysposobienia czy też jej małżonkowi. Wyłączenie obejmuje również szkody wyrządzone przez detektywa po cofnięciu licencji, pod warunkiem, że owa szkoda nie powstała na skutek wykonywania czynności detektywa zanim dokonano cofnięcia licencji. Zakres ubezpieczenia nie dotyczy krzywd takich jak zapłata umownych kar, straty na skutek zamieszek i rozruchów, ataków terrorystycznych, stanu wojennego i działań wojennych¹¹⁴. Umowa ubezpieczeniowa daje zabezpieczenie interesu klientów oraz osób trzecich¹¹⁵.

Zdaniem J. Brylak przesłanki odnośnie prowadzenia działalności detektywistycznej prawidłowo mieszczą się w zakresie konstytucyjnych materialnoprawnych wymogów co do ograniczenia wolności działalności gospodarczej. Twierdzi, że są słuszne i odpowiednio wy-

---

¹¹¹ R. Jendrych, *Wymogi niekaralności w polskim systemie prawa (zarys problematyki)*, „Państwo i Prawo” 2017, nr 3, s. 117.

¹¹² T. Aleksandrowicz, J. Konieczny, A. Konik, *Podstawy detektywistyki* .... op. cit., s. 33–34.

¹¹³ Rozporządzenie Ministra Finansów z 19 grudnia 2003 r. w sprawie obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej przedsiębiorcy za szkody wyrządzone podczas wykonywania czynności detektywa, Dz. U. Nr 229, poz. 2283, § 2 pkt. 1.

¹¹⁴ Rozporządzenie Ministra Finansów z 19 grudnia 2003 r. w sprawie obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej przedsiębiorcy za szkody wyrządzone podczas wykonywania czynności detektywa, Dz. U. Nr 229, poz. 2283, § 2 pkt. § 4 pkt 1.

¹¹⁵ H. Nowicki, *Reglamentacja* ..... op. cit., s. 283.

ważone, ponieważ chronią interes publiczny, szczególnie porządek publiczny oraz bezpieczeństwo. Działalność przedsiębiorców spełniających wszelkie warunki, co oznacza posiadanie licencji detektywistycznej, ważnej umowy od odpowiedzialności cywilnej oraz posiadanie stabilnej sytuacji finansowej, oddziałuje w pozytywny sposób na bezpieczeństwo klientów¹¹⁶.

Dokumentacja działalności detektywistycznej

W myśl art. 23. 1. u.u.d. przedsiębiorca wykonujący działalność gospodarczą w obszarze usług detektywistycznych ma obowiązek zachować pisemną formę umów mających związek z prowadzoną działalnością detektywistyczną, sporządzać oraz przechowywać dokumentację odnośnie każdej zawieranej i realizowanej umowy, jak również dokumentację na temat zatrudnianych przez siebie detektywów, a także przedstawić na żądanie upoważnionego do kontroli organu wymagane materiały.

Konieczne jest, aby umowa dotycząca świadczenia usług detektywistycznych konkretnie precyzowała warunki, charakter i przebieg (czyli czas pracy) działania. Musi ona zdefiniować wszelkie koszty ponoszone przez detektywa, w tym również koszty ukryte, co obejmuje: hotele i noclegi, paliwo, wyżywienie w trakcie długotrwałego zlecenia. Niezwykle istotne jest, aby w umowie umieszczona została klauzula RODO oraz inne klauzule konieczne do pracy detektywa. Powinny znaleźć się tam: klauzula o ochronie danych osobowych, klauzula o postaci otrzymanej dokumentacji - forma papierowa bądź/i elektroniczna, klauzula o przechowywanym materiale.

W myśl pochodzącego z dn. 8 sierpnia 2002 r. §3 Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji¹¹⁷ w spisie zatrudnionych detektywów powinny znaleźć się: imię oraz nazwisko detektywa, data z miejscem urodzenia, seria i numer dowodu osobistego/paszportu, numer PESEL w przypadku obywatela Polski, adres zameldowania na pobyt stały lub czasowy, numer licencji z zaznaczoną datą wydania i wyszczególnieniem organu wydającego, a także dokładna data zawarcia umowy wraz z datą jej wygaśnięcia.

Rejestr umów powinien zawierać następujące elementy:

- ogólne zdefiniowanie rodzaju i przedmiotu umowy,
- numer umowy spisanej w danym roku, dotyczącej świadczenia usługi detektywistycznej,
- data zawarcia umowy i jej wygaśnięcia,

¹¹⁶ J. Brylak, *Ustawa o usługach detektywistycznych...* op. cit., s. 29.

¹¹⁷ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 8 sierpnia 2002 r. w sprawie dokumentacji wymaganej przy prowadzeniu działalności gospodarczej w zakresie usług detektywistycznych, Dz. U. 2002 nr 137 poz. 1160.

- NIP - numer identyfikacji podatkowej,
- określenie strony, która zleca umowę (imię oraz nazwisko, adres zamieszkania), zaś jeśli zleceniodawca nie jest osobą fizyczną: nazwa firmy, jej siedziba oraz adres¹¹⁸.

W księdze realizacji umowy muszą znaleźć się: nazwiska oraz imiona detektywów, numer umowy z zaznaczoną datą rozpoczęcia oraz zakończenia świadczenia usługi, adnotacja na temat przekazania zleceniodawcy końcowego sprawozdania z uwzględnieniem daty przekazania, jak również informacja odnośnie zawiadomienia organu, który prowadzi postępowanie w sprawach o wykroczenia i przestępstwa skarbowe lub postępowanie karne (jeżeli treść umowy wskazuje, iż może ona odnosić się do sprawy, w której prowadzi się takowe postępowanie) oraz adnotacja o fakcie zniszczenia przetwarzanych danych osobowych nagromadzonych w procesie wykonywania usługi, po zakończeniu korzystania z usług detektywistycznych.

Notatka z przeprowadzonych czynności jest sporządzana przez przedsiębiorcę bądź zatrudnionego przez niego detektywa i dołączana do księgi realizacji umowy. Notatka musi zawierać informację na temat przekazania bądź zniszczenia przetwarzanych danych osobowych z pełnym opisem czynności, datę wspomnianego przekazania/zniszczenia, a także podpisy: osoby spisującej notatkę oraz zleceniodawcy, który odbiera przetwarzane dane osobowe. Zadaniem detektywa jest dokonanie zniszczenia danych osobowych w obecności przedsiębiorcy bądź innej, specjalnie wyznaczonej do tego osoby. Druga strona umowy podpisuje notatkę. Zatrudniający przedsiębiorca bądź zatrudniony detektyw mają prawo dokonać przekazania zebranych podczas realizacji czynności danych osobowych tylko i wyłącznie innemu detektywowi, którego wskaże przedsiębiorca, w celu współdziałania nad realizowaną usługą detektywistyczną, lub w ramach przejęcia oraz dalszego wykonywania usługi.

Zgodnie z art. 23b. 1. u.u.d. konieczność sporządzenia w formie pisemnej końcowego sprawozdania z podjętych czynności ciąży na przedsiębiorcy, który świadczy usługi detektywistyczne. Sprawozdanie stanowiące niezwykle istotną część dokumentacji detektywistycznej, powinno zawierać elementy takie jak:

- data zawarcia umowy,
- opis szczegółowy przedmiotu umowy,
- opis stanu faktycznego,
- sprecyzowany zakres i przebieg wszelkich przeprowadzonych czynności,
- data zakończenia wszystkich działań podejmowanych w danej sprawie.

---

¹¹⁸Ibidem.

Zleceniodawcy zostaje przekazane sprawozdanie oraz wszelkie materiały, które dokumentują stan faktyczny. Jeżeli w sprawozdaniu zawarte są informacje odnośnie podjętych czynności w sprawach, w których przypadku aktualnie toczy się postępowanie w sprawach o wykroczenia bądź przestępstwa skarbowe albo postępowanie karne, to przedsiębiorca, który wykonuje działalność gospodarczą w obszarze usług detektywistycznych, jest zobligowany do sporządzenia kopii sprawozdania. Musi być ona przechowywana przez niego przez najbliższe 2 lata, licząc od dnia sporządzenia, jednak nie dłużej niż do czasu zaprzestania wykonywania działalności detektywistycznej, w myśl art. 23b. 1. u.u.d.

W sytuacji, gdy biuro detektywistyczne nie ustaliło ważnych elementów podczas prowadzenia istotnej sprawy gospodarczej, bądź nie znalazło w trakcie wykonywania zlecenia np. dowodów potwierdzających zdradę małżeńską, musi wykonać sprawozdanie w formie pisemnej. Niezależnie od tego, czy była to stała obserwacja, czy też czynności ustaleniuowe, w każdym przypadku powinno zostać sporządzone sprawozdanie, a do niego winny być załączone materiały, zapisane na oryginalnym nośniku. Sprawozdanie musi zawierać opis wszystkich czynności, które przeprowadził detektyw bądź cały zespół detektywów. Istotne znaczenie mają szczególnie podejmowane przez biegłych specjalistów czynności specjalistyczne. Dokumentacja tego typu powinna być sporządzana ze starannością. Musi zawierać materiał przygotowany do sądu oraz wszelkie składowe, konieczne do postępowania procesowego w przyszłości. Każda ze stron dostaje dokumentację w kilku egzemplarzach.

Elektroniczne nośniki informacji pełnią w przypadku dokumentacji działalności detektywistycznej wyłącznie pomocniczy charakter. Pełna dokumentacja prowadzona jest pisemnie, zaś nośniki nie mogą jej zastąpić. Dopuszczana jest możliwość prowadzenia rejestru zawieranych umów, a także księgi realizacji umów w formie elektronicznej, jeżeli świadczone usługi bazują na udostępnieniu danych ze zbiorów, które są prowadzone i udostępniane wyłącznie w formie elektronicznej¹¹⁹.

Dokumentacja przechowywana musi być przez okres 5 lat od momentu zakończenia działalności przedsiębiorcy, natomiast w przypadku księgi realizacji umowy czas przechowywania liczy się od dnia zakończenia owej umowy¹²⁰.

Wszystkie dane osobowe, które zostały zebrane podczas wykonywania czynności detektywistycznej, muszą zostać przekazane zleceniodawcy przez detektywa bądź zatrudniającego tego detektywa przedsiębiorcę zaraz po realizacji usługi. W sytuacji, gdy zleceniodawca

---

¹¹⁹Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 8 sierpnia 2002 r. w sprawie dokumentacji wymaganej przy prowadzeniu działalności gospodarczej w zakresie usług detektywistycznych, Dz. U. 2002 nr 137 poz. 1160.

¹²⁰Ibidem.

rezygnuje z odbioru danych, lub gdy nie zostaną odebrane przez niego w umówionym terminie, wówczas dane podlegają zniszczeniu po 5 latach, licząc od momentu zakończenia świadczenia usługi detektywistycznej, jednakże nie później niż zaraz po wykreśleniu danego przedsiębiorcy ze spisu działalności regulowanej.

Zrzeszenia przedsiębiorców detektywistycznych

Prywatni detektywi z Polski z otrzymanym na podstawie licencji tytułem zawodowym detektywa są zrzeszeni w Polskim Stowarzyszeniu Licencjonowanych Detektywów (PSLD). Stanowi ono reprezentację działającego na terenie całego kraju środowiska licencjonowanych detektywów. Stowarzyszenie zostało powołane w 2008 roku. Rok później zyskało miano pełnoprawnego podmiotu prawnego. Koncepcja utworzenia stowarzyszenia powstała dzięki przekonaniu, że losy detektywów polskich nie powinny zależeć wyłącznie od osób, które nie wykonują tego zawodu i są spoza środowiska, nie posiadają wymaganych uprawnień, ani też prawa prowadzenia w obszarze usług detektywistycznych własnej działalności gospodarczej. Polskie Stowarzyszenie Licencjonowanych Detektywów jest uznane w orzecznictwie sądów za jedyne reprezentanta w tej grupie zawodowej w naszym kraju¹²¹

Aktywność PSLD skupia się głównie na staraniach ukierunkowanych na podniesienia jakości licencjonowanych usług detektywistycznych, a także na przestrzeganiu zasad etyki zawodowej podczas realizacji przyjętych zadań oraz zleceń. Cel Stowarzyszenia stanowi dbałość o wysoki poziom zawodowy i etyczny członków, organizowanie szkoleń oraz troskę o podnoszenie kwalifikacji zawodowych licencjonowanych detektywów, a także reprezentowanie interesów przedstawicieli tego zawodu wobec organów władzy i administracji państwowej, samorządu terytorialnego, zawodowego oraz gospodarczego. Chodzi również o kształtowanie w społeczeństwie pozytywnego odbioru roli społecznej i zawodowej grupy licencjonowanych detektywów, jak też o obronę i ochronę praw oraz interesów zawodowych środowiska detektywistycznego. Istotnym zadaniem PSLD jest udzielanie pomocy członkom stowarzyszenia w rozwiązywaniu pojawiających się problemów, rozwijanie kontaktów instytucjami w kraju i za granicą, których przedmiot działalności i cele są tożsame bądź zbieżne z działalnością stowarzyszenia. Należy wspomnieć o integracji i współorganizowaniu życia koleżeńkiego w środowisku zawodowym licencjonowanych detektywów, jak też promocji Stowarzyszenia i wszystkich jego członków na rynku usług detektywistycznych¹²².

---

¹²¹ M. Berent, W.J. Modrakowski, *Etyka zawodu detektywa w kontekście standardu minimalnego Internationale Kommission der Detektiv-Verbände*, Krytyka Prawa” 2016, tom 8, nr 1, s. 15.

¹²² <http://psld.pl/polskie-stowarzyszenie-licencjonowanych-detektywow/> [dostęp dnia 11.03.2021].

Podczas kongresu w Barcelonie w 2015 r. Polskie Stowarzyszenie Licencjonowanych Detektywów zostało przyjęte w poczet członków *Internationale Kommission der Detektiv-Verbände*– IKD. Stanowi to świadectwo urzeczywistnienia ambicji zaistnienia reprezentantów polskiej detektywistyki w obrocie na szczeblu europejskim. IKD to założona w roku 1964 federacja, uważana za międzynarodowy „parasol”, w skład którego wchodzi prywatne stowarzyszenia detektywów i firm ochroniarskich z całego świata. Jego podstawowy cel polega na wyznaczaniu oraz przekazywaniu zatwierdzonego przez IKD poziomu dotyczącego śledztw prowadzonych w sektorze prywatnym w kategoriach wymagalnego standardu minimalnego, który obowiązuje w Unii Europejskiej. IKD odgrywa ważną rolę na rynku usług detektywistycznych z uwagi na nieobecność zharmonizowanych regulacji na wolnym, liberalnym rynku międzynarodowym. Brak tych regulacji stwarza niepewność, a ponadto potęguje nieuczciwą konkurencję i stanowi zachętę do stosowania złych metod oraz słabej jakości wykonywania usług detektywistycznych¹²³.

Drugim przykładem zrzeszania się polskich przedsiębiorców branży detektywistycznej jest powołana 21 stycznia 2017 roku Polska Federacja Detektywów Stowarzyszenie Przedsiębiorców. Wyspecjalizowane i przede wszystkim starannie dobrane pod względem merytorycznym, lecz relatywnie wąskie grono przedstawicieli sektora prywatnej ochrony bezpieczeństwa zrekrutowało się spośród przedstawicieli detektywów polskich, mających bogate tradycje, znaczące doświadczenia oraz liczącą się pozycję na rynku usług detektywistycznych.

Na czele Federacji stanęli profesjonalni prawnicy, reprezentujący duże firmy i kancelarie prawnicze, jak również nauczyciele akademicy oraz wykładowcy kadr detektywistycznych z całej Polski. Jest to zespół ludzi połączonych wiedzą i stabilnością emerytowanych oficerów Policji i służb specjalnych, a także bystrością i odwagą młodego pokolenia. Federacja to nośnik szerokich idei, wyraziciel korporacyjnych dążeń do zjednoczenia i konsolidacji polskiego środowiska detektywistycznego pod wspólnym sztandarem Federacji w interesie całego środowiska licencjonowanych detektywów i dla dobra całego prywatnego sektora bezpieczeństwa oraz biznesu. Wyraz tego stanowi szczególna troska i dbałość Federacji o podnoszenie poziomu i jakości usług detektywistycznych. Federacja jest jednocześnie symbolem i gwarantem jakości usług detektywistycznych, redystrybuującym zlecenia w tym obszarze na terenie całego kraju.

---

¹²³ M. Berent, W.J. Modrakowski, *Etyka zawodu detektywa...* op. cit., s. 17.

W strukturze Polskiej Federacji Detektywów Stowarzyszenie Przedsiębiorców funkcjonuje Zarząd Federacji, Komisja Rewizyjna, Sąd Dyscyplinarny - Rada Programowa, Instytut Detektywistyki, Centrum Szkolenia Detektywów i Kancelaria Audytu Bezpieczeństwa, a także zespół ludzi zaangażowanych i znakomicie zorientowanych w powierzonych im zadaniach¹²⁴. Do głównych celów Federacji należy:

- wspieranie wszystkich członków i udzielanie im pomocy w rozwijaniu wiedzy detektywistycznej, prawniczej, wiedzy z dziedzin pokrewnych detektywistyce, w obszarze niezbędnym dla skutecznego i efektywnego wykonywania zawodu detektywa,
- wsparcie wszystkich członków i pomoc w rozwoju, organizowaniu i promowaniu prowadzonej działalności gospodarczej w sferze usług detektywistycznych oraz w pokrewnych dziedzinach,
- wsparcie inicjatyw ustawodawczych w kwestii zmian oraz tworzenia przepisów dotyczących praw i obowiązków detektywów, przedsiębiorców branży detektywistycznej, przedsiębiorców, ekspertów i specjalistów z pokrewnych dziedzin,
- sporządzanie opinii i ekspertyz prawnych, mających znaczenie detektywistyczne, zwłaszcza analiz kryminologicznych i ekspertyz kryminalistycznych,
- integrowanie członków, udzielanie im wsparcia i pomocy w ochronie praw i wolności detektywów, jak też przedsiębiorców branży detektywistycznej, przedsiębiorców, ekspertów i specjalistów z pokrewnych dziedzin,
- pozyskiwanie nowych członków, partnerów oraz kooperantów Federacji,
- inicjowanie procedur utworzenia i sprawowanie patronatu nad tworzeniem ogólnopolskiej organizacji gospodarczej, która realizuje usługi detektywistyczne oraz usługi z pokrewnych dziedzin związanych z bezpieczeństwem,
- dokonywanie audytów bezpieczeństwa,
- promocja wiedzy o detektywistyce, z zakresu nauk penalnych, w szczególności z zakresu prawa karnego i kryminalistyki,
- inicjowanie procedur przekształcenia Federacji w izbę gospodarczą,
- uzyskanie statusu korporacyjnego reprezentanta grupy zawodowej polskich detektywów i przedsiębiorców z prywatnego sektora ochrony bezpieczeństwa¹²⁵.

Federacja realizuje zakładane cele poprzez organizowanie i udział w szkoleniach teoretycznych i praktycznych, scentralizowaną promocję działalności detektywistycznej i dzia-

---

¹²⁴<http://www.polskafederacjadetektywow.pl/pl> [dostęp dnia 11.03.2021].

¹²⁵<http://www.polskafederacjadetektywow.pl/pl/statut-federacji> [dostęp dnia 11.03.2021].

łałości w dziedzinach pokrewnych, a także organizowanie współpracy i współdziałania między poszczególnymi członkami oraz prowadzonymi przez nich przedsiębiorstwami. Ważne jest organizowanie i uczestnictwo detektywów w konferencjach, szkoleniach, seminariach, wykładach o tematyce detektywistycznej i z obszaru nauk penalnych. Federacja przyznaje stypendia i granty naukowe w celu rozwijania wiedzy detektywistycznej i prawniczej, wiedzy z dziedzin pokrewnych detektywiście, jak też dla promowania prowadzonych badań naukowych. Ponadto inicjuje i współtworzy zmiany normatywne w sferze praw i obowiązków detektywów, przedsiębiorców branży detektywistycznej i specjalistów z pokrewnych dziedzin, organizuje spotkania okolicznościowe, integracyjne i kulturalne, udziela wsparcia informacyjnego, finansowego i rzeczowego członkom w trudnych sytuacjach życiowych¹²⁶.

Uwarunkowania dostępu do zawodu detektywa

Termin „detektyw” wywodzi się od łacińskiego wyrazu *dētego*, oznaczającego „wykryć” lub „odkryć”. W języku angielskim pojęcie to określa się jako *detective, investigator*, albo *private policing*. W większości państw Europy i w Polsce tytuł „zawodowy detektyw” przysługuje osobie, która posiada licencję detektywa, będącą wynikiem spełnienia określonych wymagań. Dotyczy wyłącznie detektywów prywatnych. Warto zaznaczyć, że w terminologii angielskiej mianem detektywa określa się funkcjonariusza policji służby operacyjno-rozpoznawczej oraz dochodzeniowo-śledczej. Również w polskiej Policji funkcjonuje stanowisko detektywa. Jest nim policjant w stopniu etatowym aspiranta sztabowego¹²⁷.

Zawód detektywa traktuje się jako elitarny, gdyż wynika to z samej istoty usług detektywistycznych. Profesja ta pełni szczególną rolę społeczną z uwagi na kompetencje społeczne, nie zastrzeżone dla monopolu władzy państwowej, wymagające odpowiednich cech charakteru, predyspozycji oraz kwalifikacji¹²⁸.

Prywatny detektyw służy obywatelom prowadząc działalność usługową. Jego usługi nie wiążą się z państwowymi organami, lecz pracuje on indywidualnie na zlecenie klientów. Detektywi i agencje detektywistyczne mają ściśle ustalone granice swojej pracy szeregiem praw i obowiązków. Detektyw jest więc z jednej strony prywatnym śledczym, z drugiej zaś przedsiębiorcą¹²⁹.

---

¹²⁶ Ibidem.

¹²⁷ D. Brakoniecki, *Detektywistyka. Prawne i funkcjonalne aspekty...* op. cit., s. 26.

¹²⁸ M. Berent, W.J. Modrakowski, *Etyka zawodu detektywa ...* op. cit., s. 8.

¹²⁹ A. Konik, P. Pomorski, *Kryminogenność ustawy o usługach detektywistycznych*, „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka” 2009, nr 1-2, s. 116.

Zgodnie z art. 15 u.u.d. przedsiębiorca (bądź jego pełnomocnik, osoba uprawniona do i reprezentowania przedsiębiorcy) ma prawo do wykonywania działalności w zakresie usług detektywistycznych, jeśli:

- posiada licencję,
- nie figuruje w rejestrze dłużników niewypłacalnych Krajowego Rejestru Sądowego, ani nie ujawniono go w Krajowym Rejestrze Zadłużonych;
- osoby nie mające licencji, będące w składzie organu zarządzającego, ustanowieni przez prokurenta, przedsiębiorca będący osobą fizyczną nie byli karani za przestępstwa umyślne lub umyślne przestępstwa skarbowe;
- zawarł umowę ubezpieczenia.

W myśl art. 16. 1. wpis do rejestru odbywa się na wniosek przedsiębiorcy. We wniosku należy zawrzeć następujące dane: nazwę firmę przedsiębiorcy wraz z siedzibą i adresem albo adresem zamieszkania; numer w rejestrze przedsiębiorców w Krajowym Rejestrze Sądowym (KRS) lub informację o wpisie do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG); a także numer identyfikacji podatkowej (NIP); imię i nazwisko, datę urodzenia, adres zamieszkania, ewentualnie numer licencji.

Razem z wnioskiem przedsiębiorca powinien złożyć stosowne oświadczenie zawierające nazwę firmę przedsiębiorcy, siedzibę, adres bądź adres zamieszkania, miejsce i datę złożenia oświadczenia, a także podpis osoby uprawnionej do reprezentowania przedsiębiorcy wraz ze wskazaniem imienia, nazwiska i pełnionej funkcji.

Analizując art. 2 u.u.d. można wysunąć wniosek, iż uzyskiwanie, przetwarzanie i przekazywanie informacji ze zbiorów danych ogólnie dostępnych następuje bez konieczności prowadzenia działalności detektywistycznej. Z tego prawa może korzystać każda osoba fizyczna. Element konstytutywny usługi detektywistycznej stanowi zawarcie umowy ze zleceniodawcą jest. W świetle art.1 ust. 2 u.u.d. przepisy nie dotyczą dziennikarzy, przedstawicieli zawodów prawniczych, wywiadowni gospodarczych oraz przedsiębiorstw konsultingowych, jeżeli uzyskują, przetwarzają, przekazują informacje ogólnie dostępne¹³⁰.

Detektyw musi posiadać licencję. Z art. 29 u.u.d. wynika, iż o licencję detektywa ubiegać się może się osoba:

- posiadająca polskie obywatelstwo (albo obywatelstwo innego kraju UE i przysługujące jej w oparciu o umowy międzynarodowe bądź przepisy Unii Europejskiej, prawo do zatrudnienia albo wykonywania działalności gospodarczej na terytorium RP),

---

¹³⁰ D. Brakoniecki, *Detektywistyka. Prawne i funkcjonalne aspekty...* op. cit., s. 28.

- ukończyła 21 lat,
- legitymuj wykształceniem co najmniej średnim,
- posiada pełną zdolność do czynności prawnych,
- nie toczy się przeciwko niej postępowanie karne albo postępowanie w sprawach o przestępstwo skarbowe popełnione umyślnie,
- nie była skazana prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo bądź przestępstwa skarbowe popełnione umyślnie,
- nie zwolniono jej dyscyplinarnie z Policji, ABW, AW, Straży Granicznej, wojska, prokuratury, sądu bądź z innego urzędu administracji publicznej w Polsce albo innym państwie w ciągu ostatnich 5 lat,
- cieszy się ma nienaganną opinią wydaną przez komendanta powiatowego (miejskiego) Policji,
- posiada stwierdzoną orzeczeniem lekarskim zdolność psychiczną do wykonywania czynności w zakresie usług detektywistycznych,
- odbyła potwierdzone dokumentem szkolenia w obszarze zagadnień dotyczących ochrony danych osobowych, informacji niejawnych, aktów normatywnych regulujących prawa, obowiązków detektywa i zasad wykonywania działalności gospodarczej w sferze usług detektywistycznych¹³¹.

W zasadzie każdy człowiek może zostać detektywem. zostać może w zasadzie niemal każdy. Odzwierciedlenie w rzeczywistości znajduje stosunkowo niska ocena społeczna zawodu detektywa. B. Hołyst: „W opinii społecznej oraz w mediach obraz prywatnych służb ochrony w związku z licznymi nadużyciami i przekroczeniami kompetencji tych służb, jest raczej negatywny”¹³².

Za zmierzanie w niewłaściwym kierunku uznaje się rozwiązanie, które obowiązuje od 1 stycznia 2014 r., a mianowicie od tego dnia osoba, która ubiega się o licencję detektywistyczną nie ma obowiązku zdania egzaminu państwowego. Zamiarem ustawodawcy było ułatwienie kandydatom dostępu do pracy w charakterze detektywa¹³³. Od tego dnia wystarczy, by osoba odbyła jedynie szkolenia dziedziny zagadnień ochrony danych osobowych, informacji niejawnych, uregulowań praw i obowiązków detektywa, a także zasad wykonywania działalności gospodarczej w sferze usług. Niestety samo szkolenie w żadnym razie nie stanowi

---

¹³¹ art. 29 ust. 1u.u.d.

¹³² B. Hołyst, *Kryminalistyka*, Warszawa 2007, s. 1333.

¹³³ Uzasadnienie do projektu ustawy o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów z projektami aktów wykonawczych, druk nr 806, cz. 1, Sejm VII kadencji, Warszawa 2012, s. 58.

potwierdzenia wiedzy niezbędnej do wykonywania czynności detektywistycznych. Zdaniem H. Nowickiego warto byłoby rozważyć powrót do wymogu złożenia egzaminu, bo byłoby z jednej strony w interesie klientów, z drugiej natomiast całego środowiska detektywistycznego¹³⁴.

Internationale Kommission der Detektiv-Verbände (IKD) zaproponowała, by uwzględnić w minimalnym standardzie wymagań dla osób wykonujących zawód prywatnego detektywa osobiste wymagania (minimalny wiek oraz zdolność psychiczną), uczciwość (brak karalności, czysta kartoteka kryminalna), kompetencja (sprawdzanie specjalnym testem wiedzy, praktyki i doświadczenia), minimalne odszkodowanie (profesjonalną kompensację w wysokości 100 000 euro) oraz kodeks etyczny (obowiązujący kodeks IKD z zobowiązaniem do zachowania tajemnicy informacji)¹³⁵.

Zgodnie z obowiązującymi regulacjami o licencje mogą się ubiegać po pięciu latach od zwolnienia dyscyplinarnego z pracy byli pracownicy ABW, AW, BOR, Policji, Straży Granicznej, prokuratury, sądu ,wojska oraz innych urzędów administracji publicznej¹³⁶.

Licencja detektywa i warunki jej uzyskania

Detektyw musi posiadać licencję, o czym mowa w art. 4. u.u.d. O zdobycie licencji detektywistycznej może ubiegać się osoba, która ukończyła kurs zawierający moduły związane z ochroną danych osobowych, informacji niejawnych, praw i obowiązki detektywa, a także przepisy regulujące zasady prowadzenia działalności gospodarczej w obszarze usług detektywistycznych¹³⁷.

Na mocy art. 35. 1 u.u.d. **licencja detektywa jest wydawana na czas nieoznaczony** (zawieszana lub cofana) przez komendanta wojewódzkiego Policji właściwego z uwagi na miejsce zamieszkania osoby, która zamierza ubiegać się o zdobycie licencji, natomiast w przypadku osoby, której miejsca zamieszkania nie jest na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej czynności tych dokonuje Komendant Stołeczny Policji. Za wydanie licencję pobiera się opłatę.

Art. 36. 1. u.u.d. wymienia elementy niezbędne licencji, do których należy: imię i nazwisko posiadacza, jego fotografię, numer licencji, datę wystawienia i oznaczenie organu, który ją wystawił.

---

¹³⁴ H. Nowicki, *Reglamentacja działalności gospodarczej w zakresie usług detektywistycznych (zagadnienia wybrane)*, Teka Komisji Prawniczej OL PAN, t. XI, 2018, nr 1, s. 281.

¹³⁵ M. Berent, W.J. Modrakowski, *Etyka zawodu detektywa...* op. cit.,s. 18.

¹³⁶ A. Konik, P. Pomorski, *Kryminogenność ustawy ....* op. cit., s. 119.

¹³⁷ M. Nosowski, *Jak zdobyć licencję detektywa? 2017*

<https://www.alfatronik.com.pl/info/jak-zdobyć-licencje-detektywa/> [dostęp 12.05.2022].

Zgodnie z art. 37. 1. u.u.d. jeśli osoba ubiegając się o wydanie licencji nie spełnia wymogów, wówczas Komendant wojewódzki Policji odmawia jej wydania licencji. Cofnięcie bądź zatrzymanie licencji następuje, jeśli detektyw przestał spełniać choćby jeden z wymaganych warunków albo wniósł pisemne zawiadomienie o zaprzestaniu wykonywania czynności detektywa.

Na podstawie art. 38. 1.u.u.d. w przypadku powzięcia wiadomości o wszczęciu przeciwko detektywowi postępowania karnego przeciwko ze względu na popełnione przestępstwo przeciwko RP, życiu, zdrowiu, mieniu, obrotowi gospodarczemu albo lub wolności, Komendant wojewódzki Policji zawiesza prawa wynikające z licencji aż do momentu wydania prawomocnego orzeczenia w tej sprawie, a w sytuacji przestępstwa umyślnego innego niż lub umyślnego przestępstwa skarbowego, może zawiesić licencję, aż zostanie wydane prawomocne orzeczenie w tej sprawie. Wówczas licencja zostaje zatrzymana przez Komendanta wojewódzkiego Policji. Na mocy art. 39. u.u.d. o wszczęciu postępowania karnego powiadamiają uprawnione do tego organy.

Osoba, która ubiega się o wydanie licencji detektywa powinna złożyć komplet dokumentów:

- pisemny wniosek do Komendanta Wojewódzkiego Policji wraz ze wskazaniem osoby kandydata na detektywa, jego adresu oraz z podpisem wnioskodawcy,
- kopie stron dowodu osobistego bądź dokument stwierdzający posiadanie obywatelstwa innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, albo dokument potwierdzający przysługujące prawo do podjęcia zatrudnienia bądź wykonywania działalności gospodarczej na terytorium Polski,
- kopię świadectwa albo dyplomu, które potwierdza posiadanie co najmniej średniego wykształcenia,
- zaświadczenie o niekaralności,
- dwa zdjęcia,
- pisemne oświadczenie na temat zdolności do czynności prawnych stwierdzone własnoręcznym podpisem,
- wydane przez jednostki uprawnione do przeprowadzenia badań orzeczenie lekarskie stwierdzające psychiczną zdolność do wykonywania czynności w zakresie usług detektywistycznych,
- zaświadczenie o odbyciu szkolenia, ewentualnie decyzję o uznaniu kwalifikacji zawodowych nabytych w państwach członkowskich UE w sprawie uznania kwalifikacji w zawodzie detektywa.
- dowód stosownej opłaty skarbowej uiszczonej za wydanie decyzji administracyjnej¹³⁸.

---

¹³⁸<https://podlaska.policja.gov.pl/pod/informacj/pozwolenie-na-bron-kwal/licencja-detektywa/27507,Jak-zostac-detektywem.html> [dostęp dnia 13.05.2022].

Uprawnienia detektywa

Z racji działań w obszarze informacji niejawnych (wrażliwych) detektywi nie otrzymali zbyt szerokich uprawnień. Ich uprawnienia sprowadzają się zatem do uprawnień typowo ogólnobywatekskich. Mają oni prawo do przetwarzania danych osobowych jakie zbiorą w toku wykonywanych przez siebie czynności bez zgody tych osób w obszarze prowadzonych przez siebie spraw i tylko w czasie prowadzenia tych spraw¹³⁹. Danych tych nie mogą przekazywać innym podmiotom, lecz wyłącznie zleceniodawcy¹⁴⁰. Uprawnienie to jest uzasadnione art. 31, ust. 3 Konstytucji RP, zgodnie z którym w jakiegokolwiek ograniczenia w obszarze korzystania z konstytucyjnych wolności i praw powinny być usprawiedliwione koniecznością zapewnienia bezpieczeństwa oraz porządku publicznego¹⁴¹.

Jeżeli zleceniodawca zrezygnuje z odbioru danych osobowych zdobytych w toku działań prze detektywa, albo ich nie odbierze, wtedy podlegają one zniszczeniu po upływie 5 lat od chwili zakończenia realizacji usługi, jednak nie później aniżeli po wykreśleniu przedsiębiorcy świadczącego usługi detektywistyczne z rejestru. Na prywatnym detektywie nie ciąży obowiązek podawania tych danych osobom, których dane przetwarzał¹⁴².

Prywatna działalność biura detektywistycznego polega na zbieraniu, weryfikowaniu interesujących klienta informacji na temat spraw cywilnych i karnych, jak też informacji o życiu osobistym i zachowaniu ludzi. W żadnym razie zbieranie tego rodzaju informacji nie może naruszać praw osób do nietykalności życia prywatnego. Detektyw może wykonywać nagrania wideo i audio, fotografować i filmować, ale tylko poza lokalem mieszkalnym czy biurowym, nie w domu osoby obserwowanej, co do której podejmuje czynności detektywistyczne. Najważniejszą gwarancją stanowi prawo stron postępowania cywilnego do zbierania dodatkowych informacji mogących w późniejszym terminie później posłużyć jako dowód w sądzie¹⁴³.

Prywatny detektyw działa na podstawie umowy zawartej ze zleceniodawcą. Podejmuje czynności wchodzące w zakres świadczonych usług tylko w formie oraz zakresie niezastrzeżonym dla organów czy instancji państwowych odrębnymi przepisami. Oznacza to w praktyce, że co do zasady detektyw ma prawo obserwować osobę i robić jej zdjęcia wyłącznie w miejscach ogólnodostępnych. Musi jednakże pamiętać, by nie naruszać jej prawa do pry-

¹³⁹D. Brakoniecki, *Detektywistyka*.... op. cit., s. 11. A. Konik, P. Pomorski, *Kryminogenność ustawy*... op. cit., s. 118.

¹⁴⁰J. Patyk, *Współpraca biur detektywistycznych z zakładami ubezpieczeń w walce z oszustwami i wyłudzeniami ubezpieczeń komunikacyjnych*, [w:] K. Pujer (red.), *Problemy nauk prawnych*, T. 2, Exante, Wrocław 2017, s. 160.

¹⁴¹ 6 Art. 8 u.d.d.

¹⁴² <https://lexform.pl/jakie-uprawnienia-ma-prywatny-detektyw/>[dostęp dnia 13.05.2022].

¹⁴³ <https://www.nadbialym.com.pl/detektyw-jakie-ma-prawa/>[dostęp dnia 13.05.2022].

watności. Zabrania się wtargnięcia do mieszkania osoby obserwowanej, gdyż jest to niezgodne z prawem.

Nawet legalne działania podejmowane przez detektywa w niektórych sytuacjach mogą stanowić przestępstwo tzw. stalkingu, określone w art. 190a k.k.¹⁴⁴ albo zawarte w art. 107 k.w.¹⁴⁵ wykroczenie złośliwego niepokojenia. Kwalifikacja danego czynu zależy od sposobu działania, jego częstotliwości i intensywności.

Prywatny detektyw w ramach przysługujących mu uprawnień może podejmować czynności dotyczące następujących spraw związanych ze:

- stosunkami prawnymi pomiędzy osobami fizycznymi,
- stosunkami gospodarczymi w kwestiach majątkowych, wiarygodności kontrahenta, zdolności płatniczych,
- poszukiwaniem osób i mienia,
- używaniem bezprawnie nazw handlowych, znaków towarowych, z czynami nieuczciwej konkurencji, z tajemnicami przedsiębiorstwa i tajemnicami handlowymi,
- sprawdzaniem informacji dotyczących szkód zgłaszanych zakładom ubezpieczeń,
- zbieraniem informacji w sprawach karnych¹⁴⁶.

Zgodnie z art. 9 u.u.d., detektyw podczas wykonywania swoich czynności może uzyskiwać potrzebne informacje od osób fizycznych, przedsiębiorców, instytucji, organów administracji rządowej lub samorządowej. Ustawodawca wprowadza ograniczenia w sposobie uzyskiwania tych informacji, lecz ich nie zawęża do konkretnego katalogu¹⁴⁷. G. Gozdór argumentuje, że w przypadku przyznania detektywom uprawnień szerszych od uprawnień ogólnobywatelskich doszłoby do niepożądanego sytuacji, gdy zlecającemu czynność w sferze ingerencji w prawa i wolności człowieka przysługują mniejsze uprawnienia niż podmiotowi wykonującemu usługę¹⁴⁸.

Sąd Okręgowy w Suwałkach w wyroku z dnia 19 grudnia 2013 r.¹⁴⁹ wypowiedział się odnośnie możliwości korzystania przez detektywów z lokalizatorów GPS wskazując, że tego rodzaju lokalizator przeznaczony jest do niejawnego zbierania informacji o aktualnym położeniu urządzenia, na podstawie sygnału GPS, więc jego umieszczenie na pojeździe stanowiło kontrolą operacyjną, zastrzeżoną w ustawie wyłącznie dla organów publicznych.

---

¹⁴⁴Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny. Dz.U. 2022 poz. 1138

¹⁴⁵Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń Dz.U. 2021 poz. 2008

¹⁴⁶ <https://lexform.pl/jakie-uprawnienia-ma-prywatny-detektyw/> [dostęp dnia 13.05.2022].

¹⁴⁷ J. Kudła, R. Pawlik, *Wykonywanie usług detektywistycznych...* op. cit. s. 109.

¹⁴⁸ G. Gozdór, *Usługi detektywistyczne...* op. cit. , s. 65.

¹⁴⁹ Sąd Okręgowy w Suwałkach w wyroku z dnia 19 grudnia 2013 roku (sygn. akt II Ka 267/13)

Detektywi nie mają prawa do legitymowania osób w celu ustalenia ich tożsamości ani do przeszukania mieszkania bądź pojazdu. Nie posiadają również prawa do korzystania ze środków przymusu bezpośredniego i broni palnej. Natomiast w zakresie samoobrony detektywom przysługują takie same uprawnienia jak każdemu obywatelowi¹⁵⁰.

Obowiązki detektywa

Ustawodawca przewidział dla detektywów szereg obowiązków do spełnienia. Do katalogu tych obowiązków należy:

- przestrzeganie przepisów prawa,
- przestrzeganie wolności oraz praw człowieka i obywatela,
- ustalenie tożsamości osób zlecających wykonywanie usług detektywistycznych,
- kierowanie się zasadami etyki oraz lojalnością w stosunku do zleceniodawcy,
- zachowanie należytej staranności i rzetelności podczas swojej pracy, sprawdzanie zgodności uzyskanych informacji z prawdą,
- odmowa wykonywania czynności o charakterze nieetycznym bądź niezgodnych z obowiązującym prawem,
- zachowanie w tajemnicy źródeł wiadomości i wszelkich okoliczności sprawy, o których detektyw zdobywał informacje,
- sporządzanie na piśmie końcowego protokołu z wykonywania czynności detektywistycznych,
- przekazywanie zleceniodawcy sprawozdania z podejmowanych czynności w konkretnej sprawie,
- przekazywanie zatrudniającemu przedsiębiorcy przetwarzanych danych osobowych zebranych podczas wykonywania usług detektywistycznych zaraz po zaprzestaniu sprawy albo na jego osobiste polecenie,
- zawarcie ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej za szkody wyrządzone w toku wykonywania czynności detektywa,
- okazywanie licencji detektywa na żądanie osoby, której dotyczą podejmowane czynności¹⁵¹.

Wskazane w art. 2 ust. 1, art. 6, art. 7 oraz art. 11 u.u.d. normy prawne zastrzegają, że detektyw powinien zawsze kierować się zasadami etyki, lojalnością w stosunku do zlecającego

---

¹⁵⁰ N. Wolska, *Działalność detektywistyczna w Polsce*, s. 413.

¹⁵¹ S. Pieprzny, *Administracja bezpieczeństwa i porządku publicznego*, Rzeszów 2012, s. 172–173, N. Wolska, *Działalność detektywistyczna w Polsce* .... op. cit., s. 413.

go oraz szczególną starannością, aby nie doszło do naruszenia niczyjej wolności i praw człowieka oraz obywatela. Powinien odmówić wykonania wszelkich czynności w przypadku, gdy są niezgodne z prawem czy etyką¹⁵². Przepis ten wiąże się z art. 7 u.u.d., zabraniającym detektywowi używania środków technicznych i metod oraz czynności operacyjno-rozpoznawczych, zastrzeżonych dla upoważnionych organów. Użycie tych środków grozi detektywowi kar do trzech lat więzienia¹⁵³.

Obowiązek detektywa w sferze zachowania tajemnicy zawodowej rozpatruje się w zakresie przedmiotowym, podmiotowym i temporalnym (określającym moment początkowy i końcowy obowiązku dyskrecji zawodowej). Obowiązek ten nie ulega przedawnieniu, nawet po zaprzestaniu wykonywania zawodu albo pełnionej funkcji. Art. 180 § 1 k.p.k. ustanawia zasadę odmowy zeznań w związku z okolicznościami, na które rozciąga się obowiązek zachowania sekretu zawodowego. Z tego powodu detektyw musi zachować wszystkie uzyskane informacje w dyskrecji w aspekcie okoliczności, co do których ma być przesłuchiwany w charakterze świadka¹⁵⁴.

Większość obowiązków detektywa posiada swoje źródło w ogólnie przyjętych normach związanych z etyką życia gospodarczego. Należy zaznaczyć, iż wszystkie są bardzo ważne, gdyż kształtują ład moralny w działalności ekonomicznej, a także stymulują aktywność ludzi¹⁵⁵.

Etyka zawodowa detektywów

Zawód detektywa uważa się w świadomości społecznej za jeden z najbardziej „dziwnych” legalnych zawodów. Istotą działania jego przedstawicieli jest balansowanie na granicy prawa, a przepisy szczególne ograniczają jeszcze dodatkowo spektrum działań prywatnych detektywów¹⁵⁶.

Detektyw prowadzi swoją działalność usługową na zlecenie innych uczestników życia społecznego zaspokajając ich potrzeby prywatne związane ze sprawami rodzinnymi, majątkowymi. Klienci to zazwyczaj osoby prywatne i niepubliczne instytucje, zwracające się nie bez powodu w swoich sprawach do detektywa, nie zaś do organów ścigania. Organy ścigania działają w granicach prawa i egzekwują jego przestrzeganie. W niektórych przypadkach

---

¹⁵² J. Kudła, R. Pawlik, *Wykonywanie usług detektywistycznych...* op. cit., s. 109.

¹⁵³ Ibidem, s. 108.

¹⁵⁴ K. Chmielarz, *Obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej przez detektywa*, „Problems of Economics and Law” 2019, nr 3, s. 2.

¹⁵⁵ J. Sułek, J. Świniarski, *Etyka jako filozofia dobrego działania zawodowego. Podręcznik akademicki*, Warszawa 2001, s. 8.

¹⁵⁶ A. Konik, P. Pomorski, *Kryminogenność ustawy o usługach ..* op. cit., s. 116.

otrzymały ustawowe przyzwolenie na łamanie prawa, np. jeśli chodzi o stan wyższej konieczności zaistniały podczas wykonywanej służby czy klauzule generalne (przykładowo przesyłkę niejawnie kontrolowaną). W takich sytuacjach działania te są uzasadnione i usprawiedliwione. Takie przyzwolenie nie zostały uregulowane w przypadku detektywów. Obywatele obierają niejednokrotnie ich działalność jako „kolidującą z prawem”. W świadomości społecznej detektyw może naruszać prawo, ponieważ wypełnia lukę w działaniach organów państwowych. I tak pokutuje przekonanie, że Policja i prokuratura muszą przestrzegać prawa, a detektyw może. Właśnie dlatego kierują się do detektywa, zdając sobie sprawę, że policjantów i prokuratorów ogranicza obowiązujące prawo. Ponadto wiele osób uważa, że ich problemy zostaną zbagatelizowane, a instytucje państwowe nie zechcą się ich podjąć¹⁵⁷.

Elitaryzm zawodu detektywa wynika z samej istoty usług detektywistycznych, albowiem pełni szczególną rolę społeczną z uwagi na kompetencje nie zastrzeżone dla monopolu władzy państwowej. Owe kompetencje wymagają odpowiednich cech charakteru, kwalifikacji i predyspozycji. Jest to pierwszy warunek uzasadniający określenie zbioru zasad obowiązujących detektywów polskich mianem etosu¹⁵⁸.

Obecny stan prawny, specyfika zawodu, walka o klienta, potrzeba bycia skutecznym sprawiają, iż detektywi często balansują na granicy prawa realizując swoje czynności zawodowe¹⁵⁹. Zasadne są więc postulaty odnośnie powołania kodeksu etycznego na wzór samorządu adwokackiego czy lekarskiego, jak też doprecyzowania katalogu uprawnień przysługujących detektywom. Bez wątpienia wyznaczy to jednoznacznie granice legalności podejmowanych działań i przyczyni się do jakości oraz bezpieczeństwa wykonywania tego zawodu¹⁶⁰.

Biorąc pod uwagę elitarność zawód detektywa w Polsce nie jest, ekskluzywny, a jego etos lokuje się bardziej w sferze ewentualnych pragnień oraz wyobrażeń, niż w polu faktycznie istniejących okoliczności. Ustawa nie chroni wystarczająco jego ekskluzywizmu, ani też jakości oferowanych usług, gdyż nie stawia wystarczających wymogów podczas doboru kandydatów do wykonywania zawodu detektywa¹⁶¹.

Jedną z pierwszych ważnych inicjatyw podjętych przez władze Polskiego Stowarzyszenia Licencjonowanych Detektywów było uchwalenie Kodeksu Etyki Detektywa. Jest to zbiór zasad i reguł etycznych, którymi kierować się powinien detektyw należący do Stowa-

---

¹⁵⁷ Ibidem, s. 116-117.

¹⁵⁸ M. Berent, W.J. Modrakowski, *Etyka zawodu detektywa w kontekście standardu minimalnego Internationale Kommission der Detektiv-Verbände*, „Krytyka Prawa” 2016, tom 8, nr 1, s. 8.

¹⁵⁹ D. Brakoniecki, *Detektywistyka*.... op. cit., s. 192-193.

¹⁶⁰ D. Brakoniecki, *Detektywi*, [w:] M. Czuryk i M. Karpiuk (red.), *Pracownicy formacji bezpieczeństwa i porządku publicznego, służb ratownictwa i ochrony*, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2017, s. 450-451.

¹⁶¹ M. Berent, W.J. Modrakowski, *Etyka zawodu detektywa* ... op. cit., s. 18.

rzyszenia. Zaleca się, żeby każdy polski detektyw poszanował jego uregulowania. Kodeks Etyki Detektywa to źródło prawa obowiązującego wszystkich członków, którzy dobrowolnie zrzeszają się w strukturach Stowarzyszenia w sferze norm postępowania na płaszczyźnie deontologii zawodowej. Kodeks uważa się za determinantę postępowania dla adresatów jego norm. Interesują się nim także przedstawiciele polskiej nauki prawa karnego, gdyż zawarte w nim normy dyscyplinarne rodzime orzecznictwo zaliczyło do kategorii prawa represyjnego¹⁶².

Odpowiedzialność detektywa

Detektyw jako osoba prywatna wykonuje zlecone przez obywateli zadania. Podczas ich realizacji balansuje na granicy prawa, przez co naraża się na odpowiedzialność dyscyplinarną i karną¹⁶³. U.u.d w art. 44–46 zawiera przepisy karne, w oparciu o które przedsiębiorcy prowadzący działalność gospodarczą w zakresie usług detektywistycznych mogą ponieść odpowiedzialność karną. Przedmiot ochrony prawnokarnej tych przepisów stanowi należyty poziom świadczenia usług detektywistycznych, prawo do dysponowania informacją, interes wymiaru sprawiedliwości oraz bezpieczeństwo obywateli i bezpieczeństwo publiczne¹⁶⁴.

Najważniejsze znaczenie przypisuje się penalizacji zachowań polegających na wykonywaniu działalności w zakresie usług detektywistycznych bez odpowiedniego wpisu do rejestru działalności regulowanej, o czym mówi art. 46 ust. 1 u.p.p.. Konieczna staje się tu ocena charakteru wykonywanych czynności przez dany podmiot, któremu stawia się zarzut naruszenia tej regulacji. Przeprowadzenie działalności detektywistycznych bez wpisu to przestępstwo umyślne, które może być popełnione z zamiarem bezpośrednim i ewentualnym. Jest ono ścigane z oskarżenia publicznego¹⁶⁵.

Za powyższy czyn ustawodawca przewiduje sankcję karną w postaci kary grzywny, ograniczenia wolności lub kary pozbawienia wolności do lat 2. Takiemu samemu wymiarowi kary podlega osoba wykonująca czynności detektywa w ramach prowadzonej działalności gospodarczej bez wymaganej licencji. Doniosłość zakresu czynności wymaga bezwzględного spełnienia przez detektywa materialnoprawnych przesłanek w zakresie podjęcia oraz wykonywania działalności gospodarczej w zakresie usług detektywistycznych. Wysoki poziom profesjonalizmu przedsiębiorców z sektora detektywistycznego jest ważny z punktu widzenia interesu publicznego, jak również interesu klientów. W tym względzie sankcja karna pełni

---

¹⁶² Ibidem, s. 15-16.

¹⁶³ A. Konik, P. Pomorski, *Kryminogenność ustawy ...* op. cit., s. 113.

¹⁶⁴ G. Gozdór, *Przestępstwa z ustawy o usługach detektywistycznych*, „Prokuratura i Prawo” 2005, nr 6, s. 85.

¹⁶⁵ Ibidem, s. 100.

w funkcję prewencyjną, zaś w sytuacji potwierdzenia zaistnienia przypadków naruszenia ustawy będzie stanowić właściwą reakcję prawnokarną¹⁶⁶.

Na mocy przepisów art. 14. u.u.d. detektyw ponosi odpowiedzialność cywilną za szkody wyrządzone w trakcie wykonywania czynności, a także wskutek podania nieprawdziwych informacji. Zgodnie z zasadami k.c. detektyw nie zawsze ponosi odpowiedzialności za tego rodzaju szkody, co jednak nie wyklucza odpowiedzialności dyscyplinarnej, tj. pracowniczej bądź innej odpowiedzialności umownej, określonej w umowie zlecenia, którą zawiera przedsiębiorca z detektywem. Dostarczanie rzetelnych informacji mieści się w kanonie pracy detektywa, a w myśl z art. 11 pkt 2 u.u.d.- ciąży na nim obowiązek zachowania należytej staranności w wykonywaniu czynności detektywistycznych. Ewentualne roszczenie o naprawienie szkód wywołanych dostarczeniem nieprawdziwych informacji przysługuje zleceniodawcy¹⁶⁷.

Zgodnie z art. 44 u.u.d. osoba, która wbrew obowiązkowi nie zawiadomiła organu prowadzącego postępowanie karne bądź postępowanie w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe o zawarciu umowy mającej związek ze sprawą, w której prowadzone jest postępowanie karne lub postępowanie w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo karze pozbawienia wolności do lat 2. Detektywi uzyskują dane i informacje cenne dla postępowań sądowych i często uczestniczą w postępowaniach w charakterze świadków. Ustawodawca nałożył na przedsiębiorców świadczących usługi detektywistyczne ten obowiązek, wzmacniając go sankcją karną, by zaktywizować działania detektywów po stronie organów ochrony porządku i bezpieczeństwa publicznego oraz wymiaru sprawiedliwości. Występek z art. 44 u.u.d. to przestępstwo formalne z zaniechania, umyślne, które może być popełnione z zamiarem bezpośrednim i ewentualnym¹⁶⁸.

Jeśli chodzi o wykorzystywanie w działalności detektywistycznej środków technicznych umożliwiających uzyskiwanie w sposób niejawną informacji i dowodów, zwłaszcza poprzez stosowanie urządzeń GPS i GPRS, pojawia się kwestia odpowiedzialności detektywa na podstawie art. 267 k.k., czyli uzyskania informacji, do której nie jest on uprawniony, a także kwestia odpowiedzialności opartej na art. 45 u.u.d. a więc wykonywania czynności zastrzeżonych dla innych organów. Przyjmując punkt widzenia art. 267 k.k. istotne jest zakłádanie bądź posługiwanie się określonym urządzeniem.

---

¹⁶⁶H. Nowicki, *Reglamentacja ...* op. cit., s. 286.

¹⁶⁷<https://e-prawnik.pl/pytania/odpowiedzialnosc-cywilna-detektywa.html> [22.05. 2022].

¹⁶⁸G. Gozdór, *Przestępstwa z ustawy o usługach ...* op. cit., s. 88-90.

Zgodnie z art. 45 u.u.d. odpowiedzialności karnej podlega osoba wykonująca w trakcie realizacji usług detektywistycznych czynności ustawowo zastrzeżone dla organów i instytucji państwowych. Dotyczy to czynności operacyjno-rozpoznawczych Policji, Straży Granicznej, Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organów porządkowych, ABW, AW, CBŚP, CBA, SWW, SKW, KAS, Służby Ochrony Państwa i Biura Nadzoru Wewnętrzny wykonywane w ramach kontroli operacyjnej. Znamiona występku z art. 45 u.u.d. wyczerpuje zwłaszcza stosowanie niektórych środków techniki operacyjnej, np. związanych z podsłuchem elektronicznym, podglądem albo tajnym otwieraniem korespondencji. Z kolei co do zasady znamion przestępstwa przywłaszczenia metod oraz środków pracy operacyjnej nie wyczerpuje wykonywanie czynności zaliczanych do działań operacyjno-rozpoznawczych, takich jak: wywiad jawny i dyskretny, obserwacja, praca z osobowymi źródłami informacji, różniących się z uwagi na podmiotowość wykonywania od typowych czynności operacyjno-rozpoznawczych realizowanych przez uprawnione służby¹⁶⁹. Ustawodawca nie sprecyzował, na czym tego rodzaju czynności polegają, w przeciwieństwie do ustawowo oraz instrukcyjnie unormowanych form czy metod stosowanych podczas czynności operacyjno-rozpoznawczych¹⁷⁰.

Występek przywłaszczenia metod i środków to przestępstwo formalne, a jego dokonanie nie wymaga skutku w postaci uzyskania konkretnych informacji. Czynność sprawcza tego przestępstwa polega na działaniu, a więc wykonywaniu czynności ustawowo zastrzeżonych dla organów i instytucji państwowych w trakcie świadczenia usług detektywistycznych. Jest to przestępstwo umyślne, popełnione z zamiarem bezpośrednim i ewentualnym, zagrożone karą grzywny, ograniczenia wolności lub karą pozbawienia wolności do lat 3¹⁷¹.

Wpływ działalności detektywistycznej na bezpieczeństwo i porządek publiczny

Prywatyzacja w sferze bezpieczeństwa i porządku publicznego wpływa na poziom i poczucie bezpieczeństwa wśród członków społeczeństwa, którego potrzeby w tym zakresie stale rosną¹⁷². Wyższy poziom potrzeby bezpieczeństwa, chęć ochrony najbliższych, skuteczne reagowanie w sytuacjach kryzysowych sprawiają, że agencje detektywistyczne jako prywatne podmioty świadczące usługi w dziedzinie bezpieczeństwa stają się coraz bardziej po-

---

¹⁶⁹G. Gozdór, *Przestępstwa z ustawy o usługach* .... op. cit., s. 85. J. Kudła, P. Kosmaty, *Granice dozwolonych czynności detektywistycznych w polskim systemie prawa*, [w:] J. Moszczyńska, D. Solodov, I. Sołtyszewski (red.), *Przestępczość, dowody, prawo. Księga jubileuszowa Profesora B. Młodziejowskiego*, Olsztyn 2016, s. 535.

¹⁷⁰J. Kudła, R. Pawlik, *Wykonywanie usług detektywistycznych*.... op. cit. s. 112.

¹⁷¹G. Gozdór, *Przestępstwa z ustawy o usługach* .... op. cit., s. 93-95.

¹⁷²D. Brakoniecki, *Detektywistyka*... op. cit. s. 186-187.

wszechnym narzędziem, po które sięgają nie tylko osoby zamożne, ale także te gorzej sytuowane. Nie wierzą, że instytucje państwowe są skuteczne, zwłaszcza mają wiele wątpliwości co do organów ścigania i z tego powodu w razie zagrożenia bezpieczeństwa starają się dbać o ochronę swoją oraz swoich najbliższych we własnym zakresie. Ponadto czasami publiczne organy działające w obszarze bezpieczeństwa i porządku publicznego z różnych przyczyn odmawiają podjęcia określonych działań. Agencje detektywistyczne swoją ofertę kierują z reguły do dużych podmiotów gospodarczych, zwłaszcza tych operujących znacznym kapitałem, w przypadku których niewłaściwe inwestycje mogą generować niejednokrotnie wielomilionowe straty. W szczególności usługi bezpieczeństwa agencji detektywistycznych i prywatnych detektywów w zakresie kontrwywiadu gospodarczego mają ogromne znaczenie dla przedsiębiorstw, dla których tajemnica produkcji i know-how stanowią żywotny interes¹⁷³.

Zdaniem D. Brakonieckiego działalność detektywistyczna nie wpływa w większym stopniu na rzeczywisty poziom bezpieczeństwa ogółu społeczeństwa polskiego. Wpływ ten jest raczej znikomy, można nawet powiedzieć, że niemalże niezauważalny, jednakże detektywi w pewnych kwestiach bywają pomocni i wspierają organy i instytucje odpowiedzialne za bezpieczeństwo i porządek publiczny. Dostarczają organom ścigania informacji na temat popełnionych przestępstw i wykroczeń, w ten sposób przyczyniają się do zapobiegania oraz zwalczania przestępczości. Niejednokrotnie informacje przekazane przez detektywów z uwagi na swój charakter oraz sferę działań stanowią dość atrakcyjny materiał w prowadzonych postępowaniach karnych. Detektywi współpracują niejawnie z policją, przeprowadzając wywiad i kontrwywiad gospodarczy. Działalność prewencyjna z obszaru wywiadu gospodarczego niejednokrotnie zabezpiecza inwestycje wielu przedsiębiorców, ponadto detektywi weryfikują pracowników albo osoby zajmujące się opieką nad dziećmi, osobami starszymi lub niepełnosprawnymi, wnosząc swój wkład w ogólny poziom bezpieczeństwa. Zatem należy stwierdzić, iż działalność detektywistyczna nie wpływa w znacznym stopniu na zwiększanie poziomu bezpieczeństwa i porządek publiczny z uwagi na zindywidualizowany charakter. Jednakże w niewielkim zakresie wywiera pozytywny wpływ na ogólne bezpieczeństwo obywateli, albowiem na bezpieczeństwo całej społeczności składa się bezpieczeństwo pojedynczego człowieka¹⁷⁴.

---

¹⁷³D. Brakoniecki, *Ustawa o usługach detektywistycznych...* op. cit., s. 226.

¹⁷⁴D. Brakoniecki, *Detektywistyka...* op. cit. s. 164.

Zakończenie

Na podstawie badań literaturowych oraz własnych ustalono, że działalność detektywistyczna wpisła się w ramy prywatyzacji bezpieczeństwa i porządku publicznego. Detektyw jest osobą prywatną, wykonującą konkretne zlecenia na rzecz obywateli. Wypełnia lukę między organami ścigania a bezprawiem, jakie jest częścią polskiej rzeczywistości społecznej i gospodarczej. Z każdym rokiem rośnie popyt na usługi detektywistyczne. Obywatele, przedsiębiorcy i podmioty gospodarcze zlecają detektywom i biurom detektywistycznym sprawy o charakterze obyczajowym, a także sprawy gospodarcze i sprawy zakresu prawa karnego.

Przedsiębiorca świadczy usługi detektywistyczne w oparciu o umowę zawartą ze zleceniodawcą, która powinna być zawarta w formie pisemnej. Każdy detektyw musi posiadać licencję, która stanowi podstawowy warunek wykonywania tego zawodu. Ponadto musi być obywatelem Polski i mieć ukończone 21 lat, legitymować się wykształceniem co najmniej średnim, posiadać pełną zdolność do czynności prawnej, zaświadczenie o niekaralności, a także stwierdzoną orzeczeniem lekarskim zdolność psychiczną do wykonywania czynności w zakresie usług detektywistycznych. Bardzo ważne jest odbycie specjalnego szkolenia w obszarze zagadnień związanych z ochroną danych osobowych, informacji niejawnych, aktów normatywnych regulujących prawa obowiązki detektywa i zasad wykonywania działalności gospodarczej w obszarze usług detektywistycznych.

Z racji działań w obszarze informacji niejawnych (wrażliwych) detektywi nie otrzymali zbyt szerokich uprawnień. Ich uprawnienia sprowadzają się zatem do uprawnień typowo ogólnoobywatelskich. Mają oni prawo do przetwarzania danych osobowych jakie zbiorą w toku wykonywanych przez siebie czynności bez zgody tych osób, jak również mogą obserwować osobę i robić jej zdjęcia, nagrywać głos, filmy wyłącznie w miejscach ogólnodostępnych. Muszą jednakże pamiętać, by nie naruszać jej prawa do prywatności i zawsze postępować etycznie. Zabrania się wtargnięcia do mieszkania osoby obserwowanej, używania środków przymusu bezpośredniego oraz broni palnej. Ustawodawca nałożył na detektywów szereg obowiązków, m.in., nakaz przestrzegania prawa, wolności oraz praw człowieka i obywatela, zachowania tajemnicy zawodowej i okazywania licencji za żądanie obserwowanej osoby.

Obecny stan prawny, specyfika zawodu, walka o klienta, potrzeba bycia skutecznym sprawiają, iż detektywi często balansują na granicy prawa realizując swoje czynności zawodowe, przez co niejednokrotnie narażają się na odpowiedzialność dyscyplinarną i karną. Najważniejsze znaczenie przypisuje się penalizacji zachowań polegających na wykonywaniu działalności w zakresie usług detektywistycznych bez odpowiedniego wpisu do rejestru dzia-

łalności regulowanej, zagrożone karą grzywny, ograniczenia wolności lub kary pozbawienia wolności do lat 2. Detektyw odpowiada także za szkody wyrządzone w trakcie wykonywania czynności, a także wskutek podania nieprawdziwych informacji oraz za niepowiadomienie organu prowadzącego postępowanie karne bądź postępowanie w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe o zawarciu umowy mającej związek ze sprawą. Prawo penalizuje również przywłaszczenia przez detektywa metod i środków ustawowo zastrzeżonych dla innych organów i instytucji państwowych.

Podsumowując, mimo, że działalność detektywistyczna nie wpływa w znacznym stopniu na zwiększanie poziomu bezpieczeństwa i porządek publiczny głównie ze względu na zindywidualizowany charakter, jednak jest ważna ze społecznego punktu widzenia.

Bibliografia

- Aleksandrowicz T., Konieczny J., Konik A., *Podstawy detektywistyki. Usługi detektywistyczne, prawo, taktyka, moralność*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008.
- Berent M., Modrakowski W.J., *Etyka zawodu detektywa w kontekście standardu minimalnego Internationale Kommission der Detektiv-Verbände*, „Krytyka Prawa” 2016, Vol. 8, nr 1.
- Bismor J., *Rola i znaczenie straży miejskiej w zapewnieniu bezpieczeństwa publicznego*, Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, Z. 117.
- Błaś A., *Formy działania administracji w warunkach prywatyzacji zadań publicznych*, [w:] *Administracja i prawo administracyjne u progu trzeciego tysiąclecia*. Materiały Konferencji Naukowej Katedr Prawa i Postępowania Administracyjnego, Łódź 2000.
- Borkowski A., *Działalność gospodarcza regulowana (kilka uwag na tle reglamentacyjnej funkcji państwa)*, [w:] J. Grabowski, K. Pokryszka, A. Hołdy–Wydrzyńska (red.), *25 lat fundamentów wolności działalności gospodarczej. Tendencje rozwojowe*, Uniwersytet Śląski, Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa im. Wojciecha Korfańskiego, Katowice 2013.
- Brakoniecki D., *Detektywi*, [w:] M. Czuryk, M. Karpiuk (red.), *Pracownicy formacji bezpieczeństwa i porządku publicznego, służb ratownictwa i ochrony*, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2017.
- Brakoniecki D., *Detektywistyka, Prawne i funkcjonalne aspekty działalności detektywistycznej w Polsce i na świecie*, Difin, Warszawa 2016.
- Brakoniecki D., *Security and public order in Polish public law*, „Internal Security”, vol. 9, issue 1, 2017.

- Brakoniecki D., *Ustawa o usługach detektywistycznych jako forma prywatyzacji zadań administracji publicznej w obszarze bezpieczeństwa i porządku publicznego*, „Journal of Modern Science” 2018, T. 1/36.
- Brakoniecki D., *W poszukiwaniu definicji bezpieczeństwa* [w:] D. Brakoniecki (red.), *Bezpieczeństwo społeczności lokalnych. Wyzwania i dylematy w obszarze regulacji prawnej*, SRID, Lwów – Łomża 2018.
- Brylak J., *Ustawa o usługach detektywistycznych. Komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2016.
- Chmielarz K., *Obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej przez detektywa*, „Problems of Economics and Law” 2019, nr 3.
- Fehler W., Dziubek I.T., *Bezpieczeństwo wewnętrzne*, Ekspertyza przygotowana na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2010.
- Gierszewski J., *Bezpieczeństwo wewnętrzne. Zarys systemu*, Difin, Warszawa 2013.
- Gozdór G., *Usługi detektywistyczne. Komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2006.
- Gozdór G., *Przestępstwa z ustawy o usługach detektywistycznych*, „Prokuratura i Prawo” 2005, nr 6.
- Gozdór G., *Status prawo-karny pracownika ochrony*, „Prokuratura i Prawo” 2001, nr 3.
- Harla A.G., *Pojęcie kupca i przedsiębiorcy w prawie polskim (1918–2005)*, „PPH” 2006, nr 12.
- Hołyst B., *Kryminalistyka*, PWN, Warszawa 2007.
- Jabłońska-Bonca J., *Prywatna ochrona bezpieczeństwa: koncepcje, podmioty, zadania, normy, konteksty*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2017.
- Jabłońska-Bońca J., *Zacieranie granicy między publicznym a prywatnym bezpieczeństwem w XXI wieku, a problemy prywatnych detektywów – szkic tematu*, [w:] J. Świeczkowski (red.), *Wszelkie prawo stanowione jest dla ludzi*, Wydawnictwo Multimedialne Kowalewski i Wolf, Gdańsk 2014.
- Kitler W., *Bezpieczeństwo narodowe RP. Podstawowe kategorie. Uwarunkowania. System*, AON, Warszawa 2011.
- Kmieciak R., „Dowód prywatny” i tzw. zasada swobody dowodzenia w postępowaniu karnym, „Państwo i Prawo” 2013, nr 2.
- Knosala E., *Zadania publiczne, formy organizacyjnoprawne ich wykonywania i nowe pojęcia – zakres niektórych problemów do dyskusji nad koncepcją systemu prawa administracyjnego*, [w:] J. Zimmermann (red.), *Koncepcja systemu prawa administracyjnego*, Warszawa 2007.

- Konik A., Pomorski P., *Kryminogenność ustawy o usługach detektywistycznych*, „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka” 2009, nr 1-2.
- Kowalkowski S., *Bezpieczeństwo publiczne – pojęcie, charakter i uwarunkowania*, [w:] S. Kowalkowski (red.), *Niemilitarne zagrożenia bezpieczeństwa publicznego*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2011.
- Krapiec M.A., *Człowiek i prawo naturalne*, Lublin 1993.
- Kubiński P., *Prywatyzacja zadań Policji na podstawie ochrony osób i mienia*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2008, nr 5.
- Kudła J., Kosmaty P., *Granice dozwolonych czynności detektywistycznych w polskim systemie prawa*, [w:] J. Moszczyńska, D. Solodov, I. Sołtyszewski (red.), *Przestępczość, dowody, prawo. Księga jubileuszowa Profesora B. Młodziejowskiego*, Olsztyn 2016.
- Kudła J., Pawlik R., *Wykonywanie usług detektywistycznych z użyciem środków technicznych umożliwiających uzyskiwanie w sposób niejawną informacji i dowodów*, „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 4.
- Kwieciński M., *Niektóre niedoceniane rodzaje zagrożeń bezpieczeństwa publicznego w Polsce – wyzwania dla procesów zarządzania*, [w:] Z. Wilk-Woś, A. Marjański (red.), *Bezpieczeństwo i zagrożenie kryzysowe. Źródła i rodzaje zagrożeń bezpieczeństwa publicznego*, „Przedsiębiorczość i Zarządzanie” 2018, T. XIX, Z. 8.
- Lisiecki M., *Zarządzanie bezpieczeństwem publicznym*, Wydawnictwo Naukowe ŁośGraf, Warszawa 2011.
- Łagowska K., *O interesie publicznym w procesie prywatyzacji zadań publicznych*, [w:] J. Blicharz (red.), *Prawne aspekty prywatyzacji*, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław 2012.
- Netczuk R., *Prywatyzacja zadań policyjnych. Analiza podstaw prawnych zjawiska prywatyzacji funkcji policyjnych w prawie polskim* [w:] R. Netczuk (red.), *Prywatyzacja zadań policyjnych. Korzyści i niebezpieczeństwa*, Uniwersytet Śląski, Katowice 2016.
- Nowicki H., *Reglamentacja działalności gospodarczej w zakresie usług detektywistycznych (zagadnienia wybrane)*, Teka Komisji Prawniczej OL PAN, t. XI, 2018, nr 1.
- Patyk J., *Współpraca biur detektywistycznych z zakładami ubezpieczeń w walce z oszustwami i wyłudzeniami ubezpieczeń komunikacyjnych*, [w:] K. Pujer (red.), *Problemy nauk prawnych*, T. 2, Ex ante, Wrocław 2017.
- Pieprzny S., *Administracja bezpieczeństwa i porządku publicznego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2012.
- Pikulski S., *Podstawowe zagadnienia bezpieczeństwa publicznego*, [w:] W. Bednarek, S. Pikulski (red.), *Prawne i administracyjne aspekty bezpieczeństwa osób i porządku Systemu*

- mowe ujęcie współdziałania w sferze bezpieczeństwa publicznego – szkic problemu 63 publicznego w okresie transformacji ustrojowo-gospodarczej*, Wydawnictwo UWM, Olsztyn 2000.
- Pikulski S., *Podstawowe zagadnienia bezpieczeństwa publicznego*, [w:] J. Fiebig, M. Róg, A. Tyburska (red.), *Bezpieczeństwo to wspólna sprawa. Ochrona bezpieczeństwa publicznego – rozwiązania systemowe w skali kraju i regionu*, Szczytno 2002.
- Pływaczewski E., *Przestępstwo czynnej napaści na funkcjonariusza publicznego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 1985.
- Pływaczewski W., Kędzierska G. (red.), *Leksykon Policyjny*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 2001.
- Sarnecki P., Czarny P., *Kompetencje organów władzy publicznej w zakresie ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego*, [w:] J. Widacki, J. Czapska, *Bezpieczny obywatel - bezpieczne państwo*, Lublin 1998.
- Skrenty Ż., *Partnerstwo publiczno – prywatne jako rodzaj prywatyzacji i sposób realizacji zadań jednostek samorządu terytorialnego*, Studia Lubuskie prace Instytutu Prawa i Administracji Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Sulechowie 2010.
- Stahl M., *Cele publiczne i zadania publiczne*, [w:] J. Zimmermann (red.), *Koncepcja systemu prawa administracyjnego*, Warszawa 2007.
- Sułek J., Świniarski J., *Etyka jako filozofia dobrego działania zawodowego. Podręcznik akademicki*, Warszawa 2001.
- Szczypta-Kłak B., *Ocena poziomu bezpieczeństwa publicznego w powiecie jarosławskim w latach 2017–2020*, „Współczesne Problemy Zarządzania” 2021, Vol. 9 , nr 2.
- Zacharko L., *Granice prywatyzacji zadań publicznych (kilka refleksji)*. W: P. Bieś-Srokosz (red.), *Zadania publiczne. Podmioty – uwarunkowania prawne – potrzeby społeczne*, Wydawnictwo im. S. Podobińskiego Akademii im. Jana Długosza, Częstochowa 2016.
- Zacharko L., *Poglądy doktryny nt. prywatyzacji zadań publicznych gminy*, [w:] *Jednostka wobec działań administracji publicznej*. Międzynarodowa Konferencja Naukowa Olszanica 21-23 maja 2001 r., Rzeszów 2001.
- Zacharko L., Wartenberg-Kempka B., *Stosunki prawne w procesie prywatyzacji zadań publicznych* [w:] J. Zimmermann (red.), *Koncepcja systemu prawa administracyjnego*, Kraków 2007, s. 351.
- Zawadzki P., *Prawo swobody przepływu usług detektywistycznych w Unii Europejskiej*, [w:] I. Kraśnicka, W. Hryniewicka-Filipkowska (red.), *Umiejscowienie krajowego obrotu prawnego. Tom II*, Wydawnictwo Prawo i Partnerstwo, Białystok 2017.

Ziarko J., *Publiczno-prywatne partnerstwo w prywatyzowaniu zadań publicznych ze sfery bezpieczeństwa i porządku publicznego na szczeblu gminy*, „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka” 2010, nr 3-4.

Zieliński A., *Bezpieczeństwo publiczne jako podstawowy obowiązek państwa ze szczególny uwzględnieniem roli policji w tym obszarze działań*, „Security, Economy& Law” 2017, nr 3.

Akty prawne

Ustawa z dnia 2 kwietnia 1997 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. z 1997 r. nr 78, poz. 483.

Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń, t.j. Dz. U. 2021 poz. 2008.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny, t.j. Dz. U. 2022 poz. 1138.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego, t.j. Dz. U. 2021 poz. 534.

Ustawa z dnia 6 lipca 2001 r. o usługach detektywistycznych, t.j. Dz. U. 2020 poz. 129.

Ustawa z dnia 19 grudnia 2008 r. o partnerstwie publiczno-prywatnym, t.j. Dz. U. 2020 poz. 711.

Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców, t.j. Dz. U. 2021 poz. 162.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej o prawie przemysłowym z dnia 7 czerwca 1927 r., Dz. U. Nr 53, poz. 468.

Rozporządzenie Ministra Finansów z 19 grudnia 2003 r. w sprawie obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej przedsiębiorcy za szkody wyrządzone podczas wykonywania czynności detektywa, Dz. U. Nr 229, poz. 2283.

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 8 sierpnia 2002 r. w sprawie dokumentacji wymaganej przy prowadzeniu działalności gospodarczej w zakresie usług detektywistycznych Dz. U. 2002 nr 137 poz. 1160.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2005/36/WE, w sprawie uznawania kwalifikacji zawodowych z dnia 7 września 2005 r., Dz. Urz. UE L 255.

Uzasadnienie do projektu ustawy o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów z projektami aktów wykonawczych, druk nr 806, cz. 1, Sejm VII kadencji, Warszawa 2012, s. 58.

Wyrok Sądu Okręgowego w Suwałkach z dnia 19 grudnia 2013 roku, sygn. akt II Ka 267/13.

Postanowienie Sądu Najwyższego z 28.11.2013 r. I KZP 17/13, Legalis.

POSTĘPOWANIE ADMINISTRACYJNE W SPRAWACH UZYSKANIA POZWOLENIA NA BRONŃ PALNĄ

Wstęp

Hierarchię potrzeb osoby ludzkiej w sposób najbardziej czytelny i jednoznaczny przedstawił, powszechnie już cytowany A. Maslow¹⁷⁵, wg. którego potrzeba bezpieczeństwa, obok potrzeb fizjologicznych, stanowi podstawę i fundament funkcjonowania każdego człowieka, określając te wartości jako potrzeby niższego rzędu¹⁷⁶. Posiadanie broni palnej, to w ostatnich miesiącach temat dość popularny. Patrząc przez pryzmat tego, co dzieje się za naszą granicą coraz bardziej zaczynamy się zastanawiać czy my możemy czuć się bezpiecznie. Rosyjska agresja na Ukrainę, spowodowała, że poczucie bezpieczeństwa obywateli, zachwiało się w dość dużym stopniu. Każdy z nas, chce w swoim otoczeniu, miejscu zamieszkania czy kraju, czuć się bezpiecznie. Praca, służy przybliżeniu tematyki broni palnej, a także uzyskiwania pozwolenia na nią w świetle panujących przepisów prawa. W całej pracy, szczególnie zostanie przybliżony temat broni palnej, możliwości uzyskania pozwolenia na taką broń.

Pojęcie broni w naukach społecznych

W literaturze przedmiotu, mówiącej o „broni palnej” możemy wyczytać, że historia broni palnej rozpoczyna się tuż z pojawieniem się człowieka na Ziemi. Od zarania dziejów, broń pomagała mu zarówno w walce z ludźmi/ nie przyjaciółmi, drapieżnikami, jak i w polowaniu. Jak możemy wyczytać w literaturze, dzieje broni palnej sięgają IX wieku naszej ery. Chiny, zapoczątkowały cały ten mechanizm, wynalezieniem czarnego prochu- mieszankę siarki, węgla drzewnego oraz saletry potasowej.

---

¹⁷⁵ Zob.: A. Maslow, *A Theory of Human Motivation*, „Psychological Review” 50, 1943.

¹⁷⁶ D. Brakoniecki, *Security and public order in Polish public law*, „Internal Security”, vol. 9, issue 1, 2017, s. 109.

W obszarze funkcjonowania prawa karnego i przepisów administracyjnych regulujących np. posiadanie broni nazwa „broń palna” pojawia się w różnorodnych kontekstach normatywnych. Zawsze, stosując przepisy trzeba ustalić, czy weryfikowany przedmiot swoimi cechami, wypełnia znamiona nazwy „broń palna”¹⁷⁷. Rozwijając znaczenie terminu „broń palna”, zgodnie z dyrektywami wykładni językowej, należałoby w pierwszej kolejności odnieść się do istniejącej definicji legalnej, omawianego zwrotu. Taka właśnie definicja, została wyrażona w art. 7 ust. 1 Ustawy o broni i amunicji. W myśl rozumienia ustawy broń palna to „(...) jest każda przenośna broń lufowa, która miota, jest przeznaczona do miotania lub może być przystosowana do miotania jednego lub większej liczby pocisków lub substancji w wyniku działania materiału miotającego”¹⁷⁸.

J. Kasprzak i W. Brywczyński, podkreślają, że, „zdefiniowanie czegoś jest równoznaczne z zestawieniem takiego i tylko takiego zespołu cech, na podstawie których osoba używająca nazwy i mająca do czynienia z określoną rzeczą może uznać tę rzecz za desygnat nazwy po stwierdzeniu, że przedmiot ma wszystkie te cechy, natomiast w przypadku stwierdzenia braku którejs z tych cech może odmówić mu charakteru desygnatu tej nazwy”¹⁷⁹.

Definicje broni palnej szczegółowo aksjomatyczne, które określają „broń palną” poprzez wyszczególnienie szeregu istotnych cech i części broni, a także nawet omawiają zasadę działania jej- *Broń palna to narzędzie, przy którym (pociski względnie liczne kulki śrutu- przy pewnym typie broni), przeznaczone do rażenia celu z odległości, zostają wyrzucone z lufy dzięki parciu silnie sprężonych gazów. Poza wypadkami stosowania pewnych specjalnych urządzeń mechanicznych lub sprężonego powietrza- niekiedy przy pneumatycznej broni ćwiczebnej, sportowej, tzw. wiatrówkach- do wyrzucania pocisków, działanie broni palnej polega zasadniczo na wykorzystaniu siły gazów powstających wskutek spalania się prochu strzelniczego. Proch zawarty w łusce naboju prowadzonego do lufy zapala się od płonącego materiału, znajdującego się w spłonce umieszczonej w dnie łuski, ten materiał zaś bucha ogniem pod wpływem mocnego uderzenia grotu iglicznego w spłonkę.*¹⁸⁰

Prawne klasyfikacje broni

Jeżeli chcemy mówić o prawnej kwalifikacji broni, należałoby wstępnie przytoczyć definicję klasyfikacji. Według słownika języka polskiego, pod redakcją Witolda Doroszew-

¹⁷⁷ M. Kulicki, *Wybrane zagadnienia techniki kryminalistycznej*, Wydawca Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń 1991r, s. 213.

¹⁷⁸ Ustawa z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji (Dz. U. 1999 r., nr 53, poz. 549.)

¹⁷⁹ J. Kasprzak, W. Brywczyński, *Nielegalne posiadanie broni i amunicji. Studium prawnokryminalistyczne*, Wydawca Temida 2, Białystok 2013, s. 107.

¹⁸⁰ P. Horoszewski, *Kryminalistyka*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 1958, s. 428.

skiego klasyfikacja to *systematyczny podział przedmiotów lub zjawisk na klasy, działy i poddziały, dokonywany według określonej zasady; zakwalifikowanie danego przedmiotu lub zjawiska do odpowiedniego działu/ grupy*¹⁸¹. Odnosząc się do powyższej definicji, można stwierdzić, że, klasyfikacja to pewnego rodzaju podział, który dzieli się na zjawiska, działy itp. Powyższa definicja, jest bardzo istotna w omawianej tematyce, ponieważ dzięki niej jesteśmy w stanie rozłożyć klasyfikację broni na kolejne czynniki. Podążając powyższymi stwierdzeniami, aby można było nazwać przedmiot bronią palną, to musi ona posiadać lufę. Lufą nazywa się główną część broni palnej, która nadaje pociskowi kierunek lotu oraz prędkość początkową¹⁸².

W Ustawie o broni i amunicji, wskazane jest co należy rozumieć pod hasłem „broń”, w art. 4 ustawy, jest wyszczególnione, to co bronią jest. W rozumieniu ustawy, bronią jest:

-broń palna, bojowa, sportowa, myśliwska, gazowa, alarmowa i sygnałowa
-broń pneumatyczna

-miotacze gazu obezwładniającego

-narzędzia i urządzenia, których używając możemy zagrozić czyjemuś życiu lub zdrowiu, czyli broń białą, broń cięciwową w postaci kuszy, oraz przedmioty które są przeznaczone do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej. Przegląd różnych definicji dotyczących broni palnej, wskazuje, że ważne jest określenie jej praktyki i teorii. Klasyfikacja broni palnej, oparta jest na wielu różnych kryteriach z których najistotniejsze jest jej przeznaczenie. Biorąc pod uwagę, do czego ma posłużyć broń, zalicza się ją do podanych kategorii:

a) broni bojowej

b) broni myśliwskiej

c) broni sportowej

d) broni specjalnego przeznaczenia.¹⁸³

Broń bojowa, potocznie zwana wojskową, ma zastosowanie w boju (walce), indywidualnym a także i grupowym. Broń ta, stosowana jest do walki z przeciwnikami o podobnym uzbrojeniu, który spełnia wymogi techniczno- taktyczne które mają zapewnić skuteczność ataku lub próbę odparcia ataku. Broń bojowa (wojskowa) jest przeznaczona do walk, taka broń może służyć tak samo w czasie pokoju i w czasie wojny. Broń ta, jest etatowym wyposażeniem żołnierzy, pododdziałów wojskowych, wojskowych wozów bojowych, statków po-

¹⁸¹ <http://sjpd.pwn.pl/haslo/klasyfikacja/> (31. 01. 2022 r.)

¹⁸² M. P. Krzemiń, *1000 słów o łowiectwie*, Wydawnictwo Bellona, Warszawa 1986, s. 84.

¹⁸³ B. Hołyst, *Kryminalistyka*, 13 wydanie, Warszawa 2018, s. 647.

wietrznych a także jednostek pływających. W tą broń również są wyposażeni policjanci¹⁸⁴. Broń bojowa, zalicza się do kategorii najliczniej reprezentowanej przez wiele systemów. Broń bojową w zależności od jej przeznaczenia i kalibru, dzieli się na artyleryjską o kalibrach od 20 do ponad 400 mm¹⁸⁵.

Odnosząc się do uzbrojenia Policji, należałoby powołać się na Zarządzenie Nr 24 z dnia 21 lipca 2015 r. Komendanta Głównego Policji w sprawie szczegółowych zasad przyznawania i użytkowania broni palnej przez policjantów. Zarządzenie, jasno określa klasyfikuje uzbrojenie policjantów w broń palną, broń palną krótką oraz broń palną indywidualną. Według obowiązującego Zarządzenia nr 24, §2 punkt 8, 9, i 10 to broń palna krótka występuję w postaci rewolwerów i pistoletów, broń palna indywidualna, czyli broń przyznawana na wyposażenie, zgodnie z przyjętymi normami w tym broń palną krótką¹⁸⁶.

Tabela 1. Broń krótka wykorzystywana w Policji

Zdjęcie	Nazwa	Krótki opis
 <p>Źródło: https://fabrykabroni.pl/produkty/karabinki-sportowe/p99/ (02.02.2022).</p>	P-99	Pistolet samopowtarzalny, kaliber 9x19 mm, bezpieczniki 4 automatyczne, wymiary dł./wys./szer.: 180/ 137/35 mm, długość lufy 102 mm, długość linii celowania 156 mm, masa pistoletu bez amunicji 610 g, masa magazynka 85 g, pojemność magazynka 15 naboj ¹⁸⁷ .

¹⁸⁴ R. A. Stefański, Szczególne dziedziny prawa karnego. *Prawo karne wojskowe, skarbowe i pozakodeksowe*, red. M. Bojarski, Warszawa 2018, s. 272; W. Nienałtowski, R. Nienałtowski, Administracyjno- prawne aspekty wydania pozwolenia na broń palną, Legionowo 2013, s. 9; M. Grajek, *Broń strzelecka w przepisach prawa. Poradnik posiadacza i użytkownika*. Warszawa 2018, s. 21.

¹⁸⁵ A. Ciepliński, R. Woźniak, Karabinki, „*Wojskowy Przegląd Techniczny i Logistyczny*” 1996/6.

¹⁸⁶ Zarządzenie Nr 24, Komendanta Głównego Policji w sprawie szczegółowych zasad przyznawania i użytkowania broni palnej przez policjantów z dnia 21 lipca 2015 r. Dz.Urz.KGP.2015.57 (02. 02. 2022 r.)

¹⁸⁷ <https://fabrykabroni.pl/produkty/karabinki-sportowe/p99/> (02. 02. 2022 r.)

 <p>Źródło: https://kaliber.pl/pistolety-rewolwery/139737-pistolet-glock-26-9x19-mm-2148-5902701315719.html (02.02.2022).</p>	<p>Glock mod. 26</p>	<p>Pistolet samopowtarzalny, kaliber 9x19 mm PARA, wymiary dł./wys./szer.:165/ 106/ 32 mm, długość lufy 87 mm, waga pistoletu bez magazynku 550 g, waga z magazynkiem 610 g, waga z naładowanym magazynkiem 730 g,¹⁸⁸.</p>
 <p>Źródło: https://www.skawinski.pl/pistolet-cz-85-combat-kal-9mm-pproduct-3498.html (02.02.2022).</p>	<p>CZ mod. 85</p>	<p>Pistolet samopowtarzalny (czeskosłowacki) kaliber 9 mm parabellum, pojemność magazynka 15 naboji,¹⁸⁹ wymiary dł./wys./szer.: 205/ 135/ 35 mm, długość lufy 115 mm,¹⁹⁰.</p>

¹⁸⁸ <https://kaliber.pl/pistolety-rewolwery/139737-pistolet-glock-26-9x19-mm-2148-5902701315719.html> (02. 02. 2022 r.)

¹⁸⁹ <https://www.policja.pl/pol/aktualnosci/19231,Z-policyjnego-arsenalu.html> (02. 02. 2022 r.)

¹⁹⁰ <https://www.skawinski.pl/pistolet-cz-85-combat-kal-9mm-pproduct-3498.html> (02. 02. 2022 r.)

 <p>Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Pistolet_P-64 (02.02.2022).</p>	P-64	Pistolet samopowtarzalny, kaliber 9 mm, wymiary dł./wys./szer.: 160/ 117/ 31 mm, masa broni z magazynkiem 0,620g ¹⁹¹ (broń stopniowo wycofywana).
--	------	---

Źródło: Opracowanie własne na podstawie

<https://info.policja.pl/inf/sprzet/uzbrojenie/47728,Uzbrojenie.html> (02.02.2022).

Kolejnym rodzajem broni wykorzystywanej w Policji, jest broń długa, sama nazwa wskazuje na to, że jest to broń dłuższa od pistoletu czy rewolweru. Policja wykorzystuje karabinki maszynowe takie jak:

-7,62x39 mm AK, AKM, AKMS

-5,56x45 mm H&K 416

-7,62x51 mm H&K 417

-5,56x45 mm H&K G-36, G-36 C, G-36 K

Karabiny wyborowe:

-7,62x54R SWD

-308 TRG 21, .308 TRG 22, .338 TRG 42

Pistolety maszynowe:

-9x19 mm Glauberyt

-9x19 mm H&K MP-5, MP-5A3, MP-5 K PDW

-9x19 mm H&K UMP

-9x19 mm UZI

-5,7x28 mm P-90

Ręczne karabiny maszynowe:

-PK, PKM, PKMN, PKMS, PKMSN

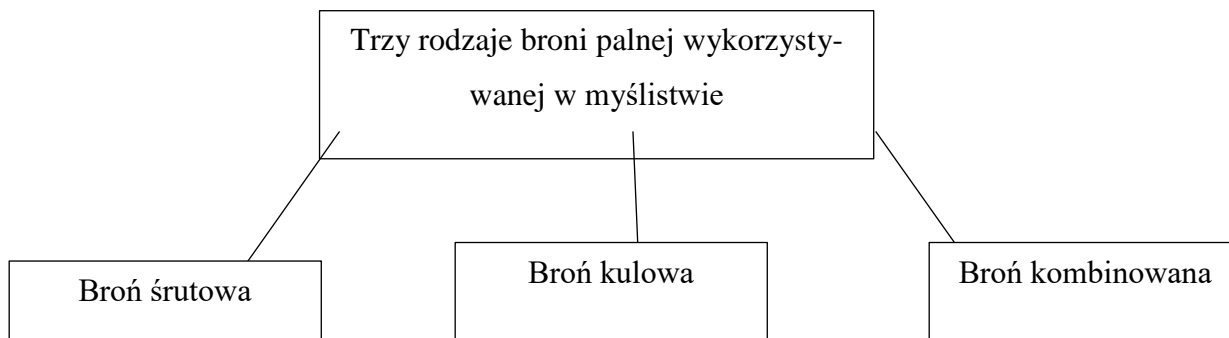
Strzelby gładko lufowe: -Mossberg, Imperator, Benelli, Remington, Hatsan¹⁹².

¹⁹¹ A. Ciepłiński, R. Woźniak, *Encyklopedia współczesnej broni palnej- od połowy XIX wieku*, Wydawnictwo WiS, Warszawa 1994, s. 168-169.

¹⁹² <https://info.policja.pl/inf/sprzet/uzbrojenie/47728,Uzbrojenie.html> (02. 02. 2022 r.)

W XV w po raz pierwszy została użyta broń palna w celach łowieckich, czyli broń myśliwska. Pierwszą bronią myśliwską pierwotnego człowieka były maczugi, pałki, w późniejszym okresie zaczęły pojawiać się oszczepy, torpy, proce, łuki i kusze¹⁹³. W współczesnym łowiectwie wyróżniane są trzy rodzaje broni palnej:

Schemat 1. Rodzaje broni palnej w myślistwie

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://kola.lowiecki.pl/priv/rs/www/bron/index.htm> (07.02.2022 r.).

Broń śrutowa, czyli tak zwana dubeltówka, broń ta doskonale nadaje się na polowanie tylko i wyłącznie małej zwierzyny i ptactwa, lufy broni śrutowej są wewnątrz swojego przewodu gładkie, dzięki czemu możliwe jest strzelanie śrutem¹⁹⁴. Broń kulowa- Sztucer z lufą gwintową, spotykana z celownikiem optycznym typu luneta lub kolimatorem, wykorzystywana głównie w polowaniu na grubą zwierzynę jak jeleń, dzik¹⁹⁵. Broń kombinowana, czyli broń śrutowokulowa, na tą broń składa się Drylingi- broń trójlufowa, czyli dwie lufy śrutowe, horyzontalne i jedna kulowa umieszczona pod nimi. Bokdrylingi jest bronią która której zmienia się umieszczenie luf z horyzontalnego na pionowy, jedna lufa zostaje umieszczona z boku luf pionowych. Kniejówka to dwulufowa broń z lufą śrutową po jednej i kulowa po drugiej stronie¹⁹⁶. Broń sportowa, czyli wszystkie rodzaje broni palnej, które nie są przeznaczone i nie służą do zwalczania ludzi¹⁹⁷. Stwierdzenie te, nie oznacza tego, że broń ta nie może zostać użyta do obrony domu czy osobistej, a także też, że nie może wyrządzić komuś przypadkowo krzywdy, ani rażenia ludzi lub szkolenia w tym kierunku¹⁹⁸. Sporty strzeleckie

¹⁹³ <https://sowniklowiecki.pl/definicja/1108,bron-mysliwska> (07. 02. 2022 r.)

¹⁹⁴ <http://kola.lowiecki.pl/priv/rs/www/bron/index.htm> (07. 02. 2022 r.)

¹⁹⁵ <https://lowiec.com.pl/jaka-bron-wybrac/rodzaje-broni> (07. 02. 2022 r.)

¹⁹⁶ <https://legalna-bron.pl/myslistwo/myslistwo-a-bron/> (07. 02. 2022 r.)

¹⁹⁷ M. J. Dougherty, *Broń sportowa, Rodzaje uzbrojenia, Techniki użycia*, Wydawnictwo Bellona, Warszawa 2015, s. 7.

¹⁹⁸ *Ibidem*, s. 7.

moją swoje odzwierciedlenie w celach rekreacyjnych, sportowych, strzelania do celu a także do myślistwa i zwalczania szkodników¹⁹⁹. Ważnym elementem, jest właściwy dobór broni odnośnie do „celu” jakiego go się używa, niewłaściwe dobranie broni może powodować różnego rodzaju awarie²⁰⁰.

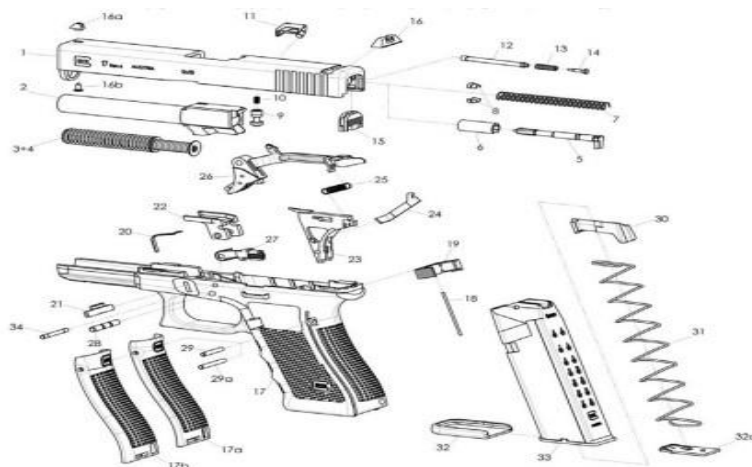
Broń specjalnego przeznaczenia, inaczej broń ćwiczebna która stanowi odrębną konstrukcję umożliwiającą wykonywanie ćwiczeń, które dążą do nabycia wprawy posługiwania się bronią bojową czy też myśliwsko²⁰¹.

Założenie broni ćwiczebnej jest, aby ona odzwierciedlała jak najwięcej cech upodobniających się do broni używanej w rzeczywistym czasie²⁰².

Techniczne aspekty budowy broni

W literaturze przedmiotu, mówiącej o technicznych aspektach budowy broni można przeczytać, że jest to szereg elementów i części składających się na broń. W Ustawie z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji art. 5, punkt 2, zostały wymienione jej istotne części, na które składa się: szkielet broni, baskila, lufa z komorą nabojową, zamek, komora zamkowa oraz bęben nabojowy²⁰³.

Rysunek 1. Schemat budowy broni GLOCK 4 generacji

Źródło: <https://kaliber.pl/img/cms/public/instrukcje/Instrukcja%20Glock%20Gen5.pdf>
(08. 02. 2022 r.)

¹⁹⁹ Ibidem, s. 7.

²⁰⁰ Ibidem, s. 27.

²⁰¹ A. Ciepliński, R. Woźniak, *Encyklopedia współczesnej. . .*, op. cit., s. 35.

²⁰² Ibidem, s. 35.

²⁰³ Dz. U. 1999 Nr 53 poz. 549

Tabela 2. Elementy budowy pistoletu Glock 4 generacji

Zamek 1	Główną funkcją zamka, jest odpalenie ładunku miotającego ²⁰⁴ .
Lufa 2	Według słownika PWN, lufa to <i>część broni palnej nadająca pociskom kierunek lotu</i> ²⁰⁵ .
Zespół podwójnej sprężyny powrotnej 3+4	Główne sprężyny broni automatycznej, gromadzą energię odrzucanych do tyłu po strzale mechanizmów broni, wykorzystują zgromadzoną energię do przesunięcia układu ruchomego do przodu, sprężyny pracują równolegle ²⁰⁶ .
Iglica 5	Jest to część mechanizmu uderzeniowego, który uderzając w spłonkę inicjuje wybuch ²⁰⁷ .
Rozpórka 6	Rozpórka według słownika języka polskiego PWN jest <i>to niewielki element konstrukcyjny rozpierający, wzmacniający</i> ²⁰⁸ .
Sprężyna iglicy 7	Składa się z iglicy i napędzającej ją sprężyny ²⁰⁹ . Czyli sprężyna napędza iglice.
Stopka sprężyny 8	Służy do blokowania sprężyny.
Bezpiecznik iglicy 9	Jest to zwolnienie kanału iglicy przy ściągniętym spuście w dwóch opcjach DA lub SA ²¹⁰ .
Sprężyna bezpiecznika iglicy 10	Jest to bezpiecznik przeciw upadkowy, chroni on broń przed nieplanowanym odpaleniem naboju, w sytuacji upadku pistoletu z wysokości ²¹¹ .
Wyrzutnik 11	Element mechanizmu broni lufowej, wyrzucający łuskę ²¹² .
Trzpień wyrzutnika 12	Podcięcie z boku wyrzutnika współpracuje z kołkiem, zapewniając utrzymanie wyrzutnika w swoim gnieździe ²¹³ .
Sprężyna wyrzutnika 13	Służy do wyrzucenia łuski poza komorę zamkową. Ma postać tłoczka wypychanego do przodu sprężyną wyciągu ²¹⁴ .
Łożysko osi wyciągu 14	Element do przyjmowania siły wyciągu.
Osłona tylnej części zamka	Sama nazwa odnosi się do osłony tylnej części zamka.

²⁰⁴ A. Ciepliński, R. Woźniak, *Encyklopedia współczesnej*. . . , op. cit., s. 245.

²⁰⁵ <https://sjp.pwn.pl/slowniki/lufa.html> (08. 02. 2022 r.)

²⁰⁶ A. Ciepliński, R. Woźniak, *Encyklopedia współczesnej*. . . , op. cit. , s. 212.

²⁰⁷ Ibidem, s. 89.

²⁰⁸ <https://sjp.pwn.pl/sjp/;2517017> (09. 02. 2022 r.)

²⁰⁹ A. Kwiatkowski, S. Jurczyński, W. Wieczorek, Zakład Taktyki i Techniki Interwencji, „Podstawowe zagadnienia z budowy i użytkowania broni palnej”, Wydanie I, Wydawnictwo Szkoła Policji w Pile, Piła 2008, s. 37.

²¹⁰ Ibidem, s. 30.

²¹¹ Ibidem, s. 30.

²¹² A. Ciepliński, R. Woźniak, *Encyklopedia współczesnej*. . . , op. cit. , s. 243.

²¹³ <https://fabrykabroni.pl/wp-content/uploads/2021/02/Opis-i-u%C5%BCytowanie-556-mm-Karabinka-Standardowego-Podstawowego-323-00-000-000-NOWA.pdf?fbclid=IwAR0TPf9IGVMYibsKMIzdzVBI5oU6-KwsjIO2yR8nWXBCb0XbtxxnWOCbpzLM> (14. 03. 2022 r.)

²¹⁴ <https://fabrykabroni.pl/wp-content/uploads/2021/02/Opis-i-u%C5%BCytowanie-556-mm-Karabinka-Standardowego-Podstawowego-323-00-000-000-NOWA.pdf?fbclid=IwAR0TPf9IGVMYibsKMIzdzVBI5oU6KwsjIO2yR8nWXBCb0XbtxxnWOCbpzLM> (14. 03. 2022 r.)

15	
Szczerbinka 16	Mechaniczny celownik strzelecki, jest to element położony najbliżej oka strzelca element linii celowniczej ²¹⁵ .
Muszka/śruba 16 a/b	Muszka jest elementem celownika mechanicznego umożliwiającym celowanie ²¹⁶ .
Szkielet 17	Jest to podstawowa część, zintegrowana z uchwytem która służy do połączenia pozostałych mechanizmów i zespołów broni ²¹⁷ .
Okładzina rękojeści średnia/duża 17 a/b	W literaturze przedmiotu, okładzina rękojeści jest opisywana jako obudowa, której rolą jest dobrze przystosowanie broni do dłoni.
Sprężyna zatrzaśku magazyńka 18	Służy do zatrzaśnięcia magazynku, poprzez wsunięcie ²¹⁸ .
Zwalniacz magazynku 19	W literaturze przedmiotu, opisywany jest jako zwolnienie magazynku, czyli wypadnięcie go.
Sprężyna zaczepu magazyńka 20	Jeżeli zostanie wystrzelony ostatni nabój, dźwignia zwalnia zamek unosi się pod działaniem donośnika magazynku, który podnoszony jest przez sprężynę magazynku, zaczep zamka wchodzi w wycięcie znajdujące się w zamku, zatrzymując go w dolnym położeniu. ²¹⁹
Zaczep zamka 21	Wykorzystywany jest podczas składania i rozkładania pistoletu, blokuje zamek w położeniu rozkładania umożliwiając odłączenie zatrzaśku zamkowego, zaczep zawiera oś i skrzydło mogące zajmować położenie górne i dolne ²²⁰ .
Blok ryglowy 22	<i>gdy zamek przesuwa się do przodu, tył lufy przesuwa się do góry i wchodzi w okno wyrzutnika, mechanicznie blokując razem lufę i zamek. Ten ruch jednocześnie napina sprężynę iglicy²²¹.</i>
Obudowa zespołu spustowego 23	Obudowa/ ochrona zespołu spustowego.
Przerywacz 24	Umożliwia oddanie strzału przedwczesnego ²²² .
Sprężyna spustu 25	Służy do zwalniania mechanizmu przez strzelca, w celu oddania strzału, najczęściej w formie „języka”.
Spust z dźwignią spustową 26	Umożliwia ruch mechanizmu spustowego do tyłu ²²³ .

²¹⁵ S. Torecki, *1000 słów o broni i balistyce*, Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej, Warszawa 1982, s. 53.

²¹⁶ A. Ciepliński, R. Woźniak, *Encyklopedia współczesnej...*, op. cit., s. 152.

²¹⁷ S. Torecki, *1000 słów...*, op. cit., s. 245.

²¹⁸ <https://kaliber.pl/img/cms/public/instrukcje/Instrukcja%20Glock%20Gen5.pdf> (09. 02. 2022 r.)

²¹⁹ D. Golicki, H. Kowalik, *Budowa i działanie broni palnej krótkiej*, Pytania i odpowiedzi, Wydawnictwo Centrum Szkolenia Policji w Legionowie, Legionowo 2012, s. 32.

²²⁰ <https://vis-zamosc.pl/pvisbudowa/pistolet-vis-budowa/> (09. 02. 2022 r.)

²²¹ <https://www.stef-mar.pl/upload/CZ-P-10.pdf> (09. 02. 2022 r.)

²²² <http://csp.edu.pl/download/6/16748/BudowaidzialaniebronipalnejkrotkiejDGolickiHKowaliknr71.pdf> (09. 02. 2022 r.)

²²³ D. Golicki, H. Kowalik, *Budowa i działanie broni...*, op. cit., s. 28.

Dźwignia blokady zamka 27	Po tym jak zostanie wystrzelony ostatni nabój, dźwignia zwalniania zamka unosi się pod działaniem donośnika magazynka podnoszonego przez sprężynę magazynku, a jego występ wchodzi przy tym w odpowiednie wycięcie zamka, zatrzymując go w tylnym położeniu ²²⁴ .
Trzpień spustu 28	Jest to element wystający (chowający się), służący do rozłożenia i złożenia broni.
Trzpień obsady spustu krótki/długi 29	Trzpienie krótki i długi w którym obsadzony jest spust.
Podajnik 30	Jest przeznaczony do podawania naboju, może być elementem lub zespołem mechanizmu zasilania broni ²²⁵ .
Sprężyna magazynowa 31	Po wystrzeleniu ostatniego naboju, wyrzutnik unosi się pod działaniem donośnika magazynka, który podnosi sprężynę magazynkową ²²⁶ .
Stopka magazynka i wkładka 32/32a	Zapewnia szybsze i łatwiejsze przeładowanie magazynka oraz zabezpiecza go przed uszkodzeniem i chroni dłoń przed obrażeniami.
Trzpień bloku ryglowego 33	Służy do zamykania magazynku w sposób bezpieczni dla broni i jego użytkownika.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rysunek 1 oraz informacji zawartych w dostępnych źródłach.

W literaturze przedmiotu mówiącej o broni palnej, można się natknąć na wiele jej definicji. Każda z tych definicji, może mieć inne wybrzmienie, ale sens ten sam, czyli uznanie broni palnej za przedmiot miotający różnego rodzaju pociski. W Ustawie o broni i amunicji, została podana jej pełna definicja i specyfikacja, która odzwierciedla się w wielu innych publikacjach. Klasyfikacja broni, służy do „umiejscowienia” każdego rodzaju broni pod względem jej wykorzystania i skuteczności w danej pracy/ działaniach. Jeżeli broń została zakwalifikowana do konkretnej, odpowiedniej grupy, zostaje ona podzielona na jej rodzaje. Każdy rodzaj broni, służy do określonych czynności np. sportowych, czy też myśliwskich. Ważnym elementem, a wręcz podstawowym są techniczne aspekty budowy broni, każdy z wymienianych elementów posiada swoją funkcję, awaria czy też niesprawny element jest w stanie uniemożliwić w części korzystanie z broni lub całkowicie.

Zasady i warunki wydawania pozwolenia na broń

Formą prawną, która stanowi podstawę dostępu do broni palnej jest decyzja administracyjna²²⁷. Zrozumienie tej formy prawnej, niebyło by możliwe bez wyjaśnienia definicji

²²⁴ Ibidem, s. 24.

²²⁵ A. Ciepliński, R. Woźniak, *Encyklopedia współczesnej.*, op. cit., s. 181.

²²⁶ D. Golicki, H. Kowalik, *Budowa i działanie broni.*, op. cit., s. 17.

decyzji administracyjnej, a więc decyzja administracyjna jest to jednostronna czynność organu administracji publicznej, który każdą sprawę rozstrzyga indywidualnie co do konkretnego adresata decyzji²²⁸. W takiej decyzji administracyjnej określa się cel, w jakim została wydana, rodzaj oraz liczbę egzemplarzy²²⁹.

Szczegółowe przesłanki pozwolenia na broń zostały określone w Ustawie o broni i amunicji z dnia 21 maja 1999 r. Dz. U. 1999 Nr 53 poz. 549 która wyróżniła podstawowe warunki, którymi są:

- ukończenie 21 lat,
- posiadanie stałego miejsca pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (obywatelstwo polskie),
- brak zaburzeń psychicznych, psychologicznych lub ograniczeń w sprawności psychofizycznej,
- brak uzależnień od alkoholu lub substancji psychoaktywnych,
- niekaralność (czyli brak wyroku skazującego za przestępstwa umyślne i nieumyślne które są dokonywane przeciwko zdrowiu i życiu oraz bezpieczeństwu w komunikacji które zostały popełnione w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego, albo gdy sprawca zbiegł z miejsca zdarzenia).

Dodatkowymi i koniecznymi przesłankami warunkującymi pozytywne rozpatrzenie sprawy jest brak podstaw do uznania, że wnioskodawca może stanowić zagrożenie dla siebie, porządku lub bezpieczeństwa publicznego, a także nie jest skazana prawomocnym orzeczeniem sądu.

Stale miejsce pobytu, zostało określone w Ustawie o ewidencji ludności z dnia 24 września 2010 r., a brzmi następująco „*Pobytem stałym jest zamieszkanie w określonej miejscowości pod oznaczonym adresem z zamiarem stałego przebywania*”²³⁰. W konkluzji można odnieść się do Art. 25. KC z dnia 23 kwietnia 1964 r. który definiuje miejsce zamieszkania *Miejscem zamieszkania osoby fizycznej jest miejscowość, w której osoba ta przebywa z zamiarem stałego pobytu*”²³¹. Odnosząc się do Ustawy o ewidencji ludności i Kodeksu cywilnego, można stwierdzić, że w prawie Polskim „miejsce stałego pobytu”, „miejsce stałego zamieszkania” jest definicją uniwersalną. W każdej z tych definicji, występują słowa, wskazujące na tą uniwersalność, z zamiarem stałego przebywania” i „zamiarem stałego pobytu”.

---

²²⁷ Pozwolenie na broń palną zawiera wszystkie elementy formalne przewidziane dla decyzji prawidłowej.

²²⁸ I. Wieczorek, J. Szymanek, *Słownik pojęć w administracji publicznej*, Narodowy Instytut Samorządu Terytorialnego, Łódź 2018 r. s. 45- 46.

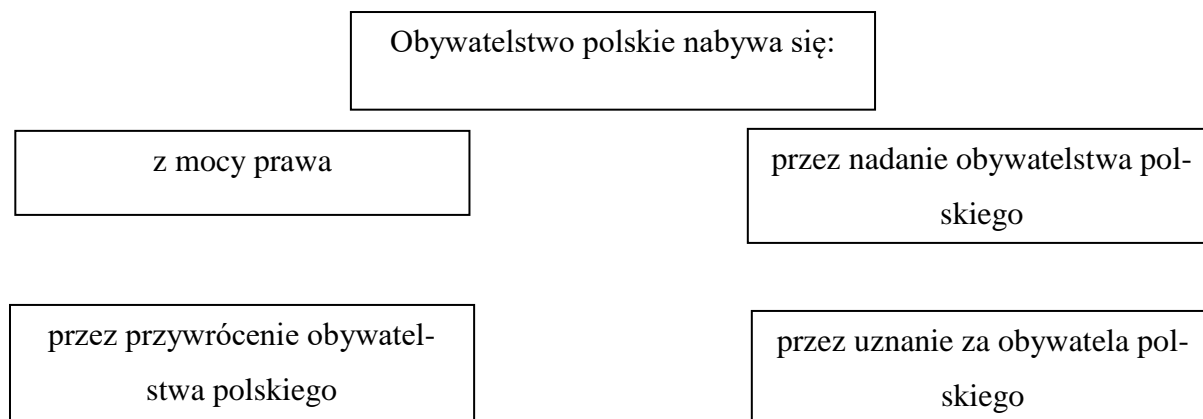
²²⁹ Dz. U. 1999 Nr 53 poz. 549

²³⁰ Ustawa o ewidencji ludności z dnia 24 września 2010 r. (Dz. U. 2010 Nr 217 poz. 1427)

²³¹ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r.- Kodeks Cywilny (Dz.U. 1964 nr 16 poz. 93)

w prawie Polskim nie ma jasnego określenia stałego pobytu, lecz czynniki czy też „zamiar” zbiegają się na tą definicję. Jednakże w Ustawie o ewidencji ludności, termin „miejsca pobytu stałego” został wskazany tylko i wyłącznie dla potrzeb realizacji obowiązku meldunkowego²³². Odnosząc się do Ustawy o obywatelstwie polskim z dnia 2 kwietnia 2009 r. i jego nabywania wynika, że:

Schemat 2. Nabywanie obywatelstwa polskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Art. 4. Ustawy o obywatelstwie polskim, z dnia 2 kwietnia 2009 r. Dz.U. 2012 poz. 161.

Brak zaburzeń psychicznych, jest przesłanką obowiązkową, aby otrzymać pozwolenie na broń, ta przesłanka została zawarta w Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 23 grudnia 2005 r. w sprawie wykazu stanów chorobowych i zaburzeń funkcjonowania psychologicznego wykluczających możliwość wydania pozwolenia na broń i rejestracji broni²³³. W wyżej wymienionym rozporządzeniu, §1 określa wykaz stanów chorobowych i zaburzeń funkcjonowania psychologicznego które wykluczają możliwość wydania pozwolenia na broń i rejestracji broni osobom niedającym rękami bezpiecznego posługiwania się bronią, stanowiący załącznik do rozporządzeni²³⁴. Badania psychologiczne w celu uzyskania pozwolenia na broń, mają za zadanie ocenić sprawność intelektualną badanej osoby, osobowość z uwzględnieniem funkcjonowania w trudnych sytuacjach a także poziom społecznej dojrz-

²³² Art. 24. 1. Obywatel polski przebywający na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest obowiązany wykonywać obowiązek meldunkowy określony w ustawie. 2. Obowiązek meldunkowy polega na: 1) zameldowaniu się w miejscu pobytu stałego lub czasowego; 2) wymeldowaniu się z miejsca pobytu stałego lub czasowego; (Dz. U. 2010 Nr 217 poz. 1427)

²³³ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 23 grudnia 2005 r. w sprawie wykazu stanów chorobowych i zaburzeń funkcjonowania psychologicznego wykluczających możliwość wydania pozwolenia na broń i rejestracji broni, Dz.U. 2006 nr 2 poz. 14.

²³⁴ Dz. U. 2006 nr 2 poz. 14.

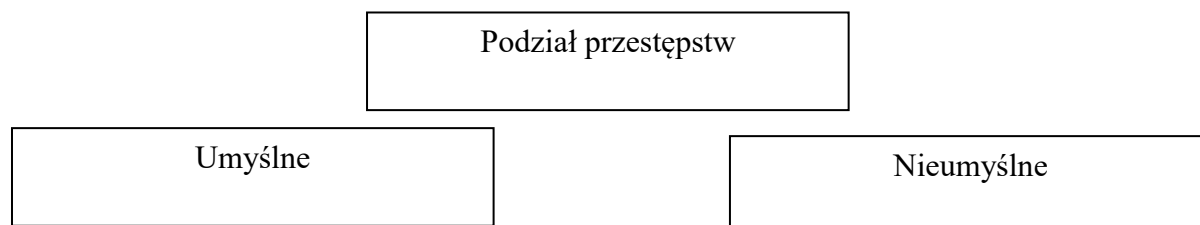
łości i emocjonalnej²³⁵. Sprawność psychofizyczna, czyli fizyczna i psychiczna organizmu, w jej skład wchodzi:

- koordynacja ruchowa,
- reakcja na bodźce przez odpowiednie kojarzenie,
- zapamiętywanie itp.²³⁶.

Termin „uzależnienie” w literaturze posiada wiele definicji, wszystkie te definicje w pewien sposób są ze sobą powiązane. Według definicji K. Zajączkowskiego: uzależnienie *to stan psychiczny wynikający z integracji między żywym organizmem a substancją chemiczną, charakteryzujący się zmianami zachowania i innymi reakcjami, do których należy konieczność przyjmowania danej substancji w sposób ciągły lub okresowy, w celu doświadczenia jej wpływu na psychikę lub by uniknąć przykrych objawów towarzyszących brakowi substancji*²³⁷. Uzależnienie, czyli wszelkie środki które mają wpływ na mózg osoby, która je zażywa, w efekcie prowadzi to do zmian poczucia jego świadomości, czas działania środka/substancji zależy od stopnia uzależnienia od danej substancji²³⁸.

Niekaralność jest kolejnym obowiązkowym elementem, który trzeba spełnić, aby otrzymać pozwolenia na broń. Tutaj przewidziany jest następujący podział:

Schemat 4. Podział przestępstw z względu na formę winy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, Część ogólna Dz. U. 1997 Nr 88 poz. 553.

Przestępstwa umyślne według KK z dnia 6 czerwca 1997 r. są to przestępstwa, które sprawca miał zamiar popełnić albo przewiduje to możliwość i przy tym się na to godzi. Natomiast przestępstwo nieumyślne opisane w KK cechuje: sprawca popełnia czyn zabroniony,

²³⁵ <https://buczynska.eu/90-badania-psychologiczne-os%C3%B3b-wyst%C4%99puj%C4%85cych-o-uzalenie-na-bro%C5%84-i-wymagane-do-wykonywania-innych-zawod%C3%B3w-wskazanych-w-ustawach> (16. 03. 2022 r.)

²³⁶ <https://swiatprzychodni.pl/artykuly/wplyw-braku-snu-na-sprawnosc-psychofizyczna/> (16. 03. 2022 r.)

²³⁷ K. Zajączkowski, *Uzależnienia od substancji psychoaktywnych*, Wydawnictwo: WSiP, Warszawa 2003, s. 7.

²³⁸ Mariusz Z. Jędrzejko *Narkotyki i narkomania*, Wydawnictwo ASPRA, 2015, s. 23.

mimo że nie ma zamiaru go popełnić, zachowanie przez sprawcę wymaganej ostrożności w danych okolicznościach, przewidywanie możliwości popełnienia czynu zabronionego lub w ogóle możliwość przewidywania tych możliwości. Nieumyślność występuje w dwóch postaciach: Lekkomyślność zachodzi, gdy sprawca przewiduje możliwość popełnienia czynu zabronionego, tu bezpodstawnie przypuszcza, że tego uniknie np. nieumyślne spowodowanie śmierci, druga postać to niedbalstwo, nie przewiduje możliwości popełnienia czynu zabronionego, choć mógł przewidzieć i powinien²³⁹. W KK z dnia 6 czerwca 1997 r. zbieg z miejsca zdarzenia jest to próba uniknięcia odpowiedzialności, tym samym narażenie utraty zdrowia lub życia osoby bądź osób biorących udział w zdarzeniu.

Ostatnia przesłanka, tyczy się pozytywnego rozpatrzenia sprawy, czyli braku podstaw do uznania, że wnioskodawca stanowi zagrożenie dla siebie, porządku lub bezpieczeństwa publicznego, a także nie jest skazana prawomocnym orzeczeniem sądu. R. Mikowski, wyróżnia trzy pozytywne przesłanki wydania pozwolenia na broń, jednakże muszą one zostać spełnione łącznie:

- 1) Wnioskodawca nie stanowi zagrożenia dla siebie
- 2) Wnioskodawca nie stanowi zagrożenia dla porządku i bezpieczeństwa publicznego
- 3) Wnioskodawca przedstawi ważną przyczynę posiadania broni²⁴⁰.

Wymienione przesłanki, są proste do zinterpretowania, oprócz ostatniej trzeciej, którą należy rozwinąć. Mając na myśli ważną przyczynę, należałoby odnieść się do *Ustawy o broni i amunicji z dnia 21 maja 1999 r. w której Art. 10 punkt 3*, wykazuje takie przyczyny:

- 1) Stałe oraz realne i ponadprzeciętne zagrożenie życia także zdrowia lub mienia – dla pozwolenia na broń do celów ochrony osobistej, osób i mienia;
- 2) posiadanie kompetencji do wykonywania polowania, ustalonych na podstawie odrębnych przepisów – dla pozwolenia na broń przeznaczoną do celów łowieckich;
- 3) udokumentowane członkostwo w stowarzyszeniu o charakterze strzeleckim, posiadanie uprawnień sportowych, o których mowa w art. 10b, oraz licencji właściwego polskiego związku sportowego – dla pozwolenia na broń do celów sportowych;
- 4) potwierdzone członkostwo w stowarzyszeniu, którego głównym celem jest organizowanie rekonstrukcji historycznych oraz zaświadczenie potwierdzające czynny udział w działalności statutowej – dla pozwolenia na broń do celów rekonstrukcji historycznych;

---

²³⁹ <https://kruczek.pl/lekkomyslnosc-i-niedbalstwo/> (16. 03. 2022 r.).

²⁴⁰ R. Mikowski, *Prawo dostępu do broni*, [w:] red. M. Miemiec, *Materiałne prawo administracyjne*, Warszawa 2016, s. 509.

- 5) uargumentowane członkostwo w stowarzyszeniu o charakterze kolekcjonerskim – dla pozwolenia na broń do celów kolekcjonerskich;
- 6) poświadczenie nabycie broni w drodze spadku, darowizny lub wyróżnienia – dla pozwolenia na broń do celów pamiątkowych;
- 7) posiadanie uprawnień, określonych w odrębnych przepisach do prowadzenia szkoleń które mają charakter strzelecki oraz udokumentowane zarejestrowanie działalności gospodarczej w zakresie szkoleń strzeleckich – dla pozwolenia na broń do celów szkoleniowych.

Tabela 3. Przeznaczenie broni oraz wymagane dokumenty i warunki do spełnienia

Przeznaczenie broni	Wymagane dokumenty
Do celów ochrony osobistej, mienia i osób	<p>Można posiadać w oparciu pozwolenia na broń wydanego przez właściwego ze względu na miejsce stałego pobytu zainteresowanej osoby lub siedzibę zainteresowanego podmiotu komendanta wojewódzkiego Policji, a w przypadku żołnierzy zawodowych – na podstawie pozwolenia wydanego przez właściwego komendanta oddziału Żandarmerii Wojskowej.</p> <p>Wymagany dokument: Wniosek, Pozwolenie, Podanie, Dokument potwierdzający uiszczenie opłaty skarbowej Załączniki: Orzeczenie lekarski, orzeczenie psychologiczne</p>
Do celów łowieckich	<p>Można posiadać zgodnie na podstawie pozwolenia na broń wydanego przez właściwego ze względu na miejsce stałego pobytu zainteresowanej osoby lub siedzibę zainteresowanego podmiotu komendanta wojewódzkiego Policji. Warunkiem wstąpienia do Koła Łowieckiego jest ukończenie 18 roku życia, po złożeniu wniosku do regionalnego koła łowieckiego w którym odbywa się 12 miesięczny staż, kolejnym, obowiązkowym etapem jest zdanie egzaminu, egzamin dla kandydatów na członków PZŁ składa się z 3 części: pisemnej, ustnej oraz egzaminu strzeleckiego, po zdaniu egzaminie, konieczne jest złożenie deklaracji w PZŁ oraz wpisowe, zarząd wystawia zaświadczenie o zdaniu egzaminie oraz legitymację myśliwską, która stanowi podstawę prawną do ubiegania się o pozwolenia na broń do celów łowieckich.</p> <p>Wymagane dokumenty: Zaświadczenie o przynależności do Polskiego Związku Łowieckiego, Zaświadczenie o uzyskaniu podstawowych uprawnień do wykonywania polowania, orzeczenie lekarskie, orzeczenie psychologiczne, potwier-</p>

	dzenie uiszczenia opłaty, opłaty (zaświadczenia) na zakup broni.
Do celów sportowych	<p>Wstąpienie do klubu strzeleckiego, odbycie 3 miesięcznego stażu oraz określona, ilość treningów strzeleckich w obecności Instruktora. Staż może być zakończony egzaminem kompetencyjnym, który ocenia zdolności bezpiecznej obsługi broni oraz znajomość procedur i dyscyplin strzeleckich. Kolejnym etapem jest zdanie egzaminu na Patent Strzelecki. Zgłoszenie na egzamin wysyła w naszym imieniu Klub, do którego należymy. Egzamin składa się z części teoretycznej i praktycznej. Zdobywanie patentu umożliwia uprawianie sportu strzeleckiego w 3 dyscyplinach: pistolet, karabin, strzelba, po otrzymaniu patentu strzeleckiego, mamy możliwość wystąpienia o licencję PZSS, która uprawnia nas do współzawodnictwa w sporcie strzeleckim, starty w zawodach według ustawy nie są wymagane do złożenia wniosku o pozwolenie na broń do celów sportowych. Wystąpienie do macierzystego Klubu sportowego o dowód potwierdzający nasze członkostwo. Dokument ten jest przesłanką wymienioną w ustawie o broni i amunicji, które wyczerpuje "ważne przyczyny posiadania broni".</p> <p>Wymagane dokumenty: patent strzelecki, licencja, zaświadczenie o przynależności do klubu strzeleckiego/ stowarzyszenia o charakterze strzeleckim, zaświadczenie lekarskie, psychologiczne, potwierdzenie wniesienia opłaty skarbowej, wnioski na wydanie pozwolenia na broń palną sportową.</p>
Do celów rekonstrukcji historycznej	<p>Jest możliwe posiadanie podstawie pozwolenia na broń wydanego przez właściwego ze względu na miejsce stałego pobytu zainteresowanej osoby lub siedzibę zainteresowanego podmiotu komendanta wojewódzkiego Policji. Pozwolenie na broń, wydane w celu rekonstrukcji historycznych uprawnień do posiadania broni alarmowej albo innej broni palnej, konstrukcyjnie przeznaczonej do strzelania wyłącznie amunicją ślepą, w tym samoczynnej (art. 10 ust. 4 pkt 6 ustawy o broni i amunicji).</p> <p>Wymagane dokumenty: Świadectwo broni, udokumentowane członkostwo w stowarzyszeniu, którego statutowym celem jest organizowanie rekonstrukcji historycznych, zaświadczenie potwierdzające czynny udział w działalności statutowej, orzeczenie lekarskie i psychologiczne, dowód wniesienia opłaty,</p>

Do celów kolekcjonerskich	Zapisanie się do Stowarzyszenia o charakterze kolekcjonerskim jest wymogiem formalno-prawnym w celu uzyskania pozwolenia na broń do celów kolekcjonerskich, nie potrzebne jest jednak zdawanie patentu strzeleckiego. Drugim etapem, jest nauka bezpiecznej obsługi broni, celnego strzelania oraz dobra znajomość przepisów prawa z zakresu Ustawy o broni i amunicji. Stowarzyszenia organizują kursy przygotowawcze, ułatwiające zarówno merytoryczne, jak i praktyczne przygotowanie się do egzaminu przed Policją. Egzamin przed Policją to obowiązkowy element w drodze starania się o pozwolenia na broń do celów kolekcjonerskich. Na egzamin składa się sprawdzenie bezpiecznej i prawidłowej obsługi broni (rozkładanie/składanie, zabezpieczenie/odbezpieczanie, ocena i usuwanie zacięć), sprawdzian strzelecki (strzelania do tarczy) oraz egzamin teoretyczny. Wymagane dokumenty: zaświadczenie o przynależności do stowarzyszenia o charakterze kolekcjonerskim, zaświadczenie lekarskie i psychologiczne, potwierdzenie wniesienia opłaty skarbowej, wniosek o wydanie pozwolenia na broń w celach kolekcjonerskich.
Do celów pamiątkowych	Jest to otrzymanie broni w spadku, w formie darowizny lub wyróżnienia, które musi być udokumentowane. Wymagane dokumenty: Dokument potwierdzający otrzymanie broni w formie spadku, darowizny lub wyróżnienia, wniosek o wydanie pozwolenia, wyniki badań lekarskich, pozytywny wynik z egzaminu teoretycznego z znajomości przepisów dotyczących warunków posiadania broni. Dokumentem dotyczącym nabycia takiej broni może być: postanowienie sądu o stwierdzeniu nabycia takiego spadku, akt poświadczenia dziedziczenia i dział spadku sporządzony przez notariusza, akt darowizny, dokument poświadczający wyróżnienie (podarowanie broni).
Do celów szkoleniowych	Za centralną przyczynę posiadania broni w celu szkoleniowym uważa się w szczególności posiadanie uprawnień do prowadzenia szkoleń o charakterze strzeleckim oraz udokumentowane zarejestrowanie działalności gospodarczej w zakresie szkoleń strzeleckich. Pozwolenie na broń, wydane w celu szkoleniowym uprawnia do posiadania broni i amunicji.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Dz. U. 1999 Nr 53 poz. 549) i

<https://www.bron.pl/blog/Jak-zdobyc-pozwolenie-na-bron> (17. 03. 2022 r.)

Obowiązkowym elementem otrzymania pozwolenia na broń, został określony w *Ustawie o broni i amunicji z dnia 21 maja 1999 r. Art. 16. 1.* jest zdanie egzaminu przed komisją powołaną przez właściwy organ Policji z części teoretycznej i praktycznej. Część teoretyczna, czyli znajomość przepisów dotyczących posiadania i używania danej broni. Część praktyczna, czyli posługiwanie się bronią. Z przedstawionego egzaminu z Art. 16. 1. są zwolnieni natomiast: Policja, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Celno- Skarbowej, Służby Ochrony Państwa, Służby Więziennej, funkcjonariusze lub pracownicy innych państwowych formacji uzbrojonych i żołnierze zawodowi Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, członkowie Polskiego Związku Łowieckiego, oraz członkowie Polskiego Związku Strzelectwa Sportowego, ponieważ posiadają licencję zezwalającą na uprawianie strzelectwa sportowego w zakresie broni sportowej, jeżeli zdali taki egzamin na odrębnych przepisach. Kwestie egzaminacyjne, zostały określony w *Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie egzaminu ze znajomości przepisów dotyczących posiadania broni oraz umiejętności posługiwania się bronią z dnia 20 marca 2000 r.* w którym są zawarte między innymi: tryb przeprowadzania egzaminu, zakres przedmiotowy, skład komisji egzaminacyjnej, oraz odpłatności za egzamin²⁴¹. Według §2. Egzamin organizuje organ właściwy do spraw wydawania pozwolenia na broń, egzamin przeprowadza komisja, która jest powołana przez ten organ i składa się co najmniej z trzech członków, którzy muszą posiadać imienne upoważnienia do przeprowadzenia egzaminu, praktyczną część egzaminu przeprowadza członek posiadający uprawnienia instruktora strzelań policyjnych lub instruktora wyszkolenia strzeleckiego, komisją kieruje przewodniczący wybrany spośród członków komisji²⁴².

Tabela 4. Części egzaminu pozwolenia na broń

Teoretyczna	Praktyczna
Znajomość przepisów Ustawy o broni i amunicji oraz przepisów wydanych na jej podstawie.	Sprawdzenie czy są przestrzegane zachowania bezpieczeństwa na strzelnicy.
Znajomość przepisów z Kk które tyczą się	Umiejętności prawidłowego rozkładania i

²⁴¹ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 20 marca 2000 r. w sprawie egzaminu ze znajomości przepisów dotyczących posiadania broni oraz umiejętności posługiwania się bronią, Dz.U.2017.1756 t. j.

²⁴² Dz.U.2017.1756 t. j.

przestępstw związanych z bronią.	składania, ładowania i rozładowywania danej broni.
Test składający się z 10 pytań.	Sprawdzenie postępowania z bronią niesprawną w stopniu uniemożliwiającym dalsze strzelanie
-----	Określenia części broni oraz przeprowadzenie sprawdzianu strzeleckiego z użycia danego rodzaju broni.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 20 marca 2000 r. w sprawie egzaminu ze znajomości przepisów dotyczących posiadania broni oraz umiejętności posługiwania się bronią, Dz.U.2017.1756 t. j.

Przystąpienie do części praktycznej egzaminu, jest możliwe tylko po zdaniu części teoretycznej z której trzeba uzyskać wynik 10/10 poprawnych odpowiedzi, test składa się z pytań jednokrotnego wyboru (A, B, C,) , na które jest przewidziany jest czas 30 min. Jeżeli nie zostanie uzyskany odpowiedni wynik, zdającemu przysługuje jeden termin poprawkowy, którego nie wolno przeprowadzić wcześniej niż po upływie siedmiu dni od dnia niezdania egzaminu, opłata za egzamin poprawkowy wynosi połowy stawki za egzamin²⁴³. Rozporządzenie, określa stawki za egzamin na poszczególne przeznaczenia broni:²⁴⁴

1. Ochrony osobistej – 500 zł;
2. Sportowych – 800 zł;
3. Kolekcjonerskich – 1150 zł;
4. Pamiątkowych – 550 zł;
5. Szkoleniowych, z zastrzeżeniem ust. 4 – 1000zł;
6. Innych – 600 zł.

Opłaty za egzamin, wnosi się przed przystąpieniem do egzaminu.

Spełnienie wszystkich powyższych wymagań, wiąże się z kolejnym krokiem, którym jest pozwolenie na broń zawarte w Art. 12 Ustawy o broni i amunicji, czyli wydanie pozwolenia w drodze administracyjnej, w której określa się cele, w jakim zostało ono wydane, oraz rodzaj i liczbę egzemplarzy broni. Broń zostaje wydana na wniosek, osoby mającej już pozwolenie na konkretny rodzaj broni. Ważnym elementem tego zapisu, jest rodzaj broni, jak można wyczytać w literaturze przedmiotu mówiącym o broni palnej, do każdego rodzaju bro-

²⁴³ Dz.U.2017.1756 t. j

²⁴⁴ Dz.U.2017.1756 t. j

ni stosuje się Ustawę o broni i amunicji, ale także odrębne przepisy dotyczące się przeznaczenia broni do konkretnych celów.

W Ustawie o broni i amunicji w Art. 11, można spostrzec zapis, który uchyła obowiązek posiadania pozwolenia na broń. Pozwolenie, nie jest potrzebne, ponieważ albo jest to regulowane w odrębnych przepisach, tyczy się szczególnych rodzajów broni, odnosi się do prowadzenia działalności, jeżeli broń straciła „cechy użytkowania”, wytworzone przed rokiem 1885 i replik tej broni, broń alarmowa o kalibrze do 6mm. Art. 11 u. b. a, jest to zamknięty katalog przypadków, oznacza to, że nie można nic „dodać” lub „odjąć” do tych przypadków. Tego katalogu, także nie można poddawać wykładni rozszerzającej²⁴⁵. Więc, wymienione w nim kategorie broni, w sytuacjach opisanych powyżej, nie wiąże się z koniecznością posiadania pozwolenia na broń. W tych przypadkach, nieposiadanie pozwolenia na broń nie narusza przepisów prawa, ustawy o broni i amunicji i nie stanowi to żadnego czynu zabronionego. Zasada prawa karnego „nullum crimen sine lege certa” stanowi, że nie ma przestępstwa bez jego opisu w ustawie. Czyli, czynem zabronionym nie może być nieposiadanie pozwolenia na broń na podstawie art. 11. i nie jest to przestępstwem.

Każdy nabywca broni jest zobowiązany zarejestrować ją w ciągu 5 dni od dnia nabycia. Jednak, że obowiązek rejestracji broni nie dotyczy:

- broni gromadzonej w muzeach
- dysponowania bronią przez przedsiębiorców którzy dokonują obrotu bronią i amunicją na podstawie koncesji lub świadczących usługi (musi to być koniecznie związane z prowadzeniem działalności gospodarczej)
- broni, która została przekazana w celu pozbawienia lub potwierdzenia pozbawienia cech użytkowych
- przedmiot obezwładniający energią elektryczną o średniej wartości prądu w obwodzie nieprzekraczającej 10mA
- ręcznych miotaczy gazów obezwładniających
- broni rozdzielnego ładowania wytworzonej przed 1885 r. oraz jej repliki
- broni palnej alarmowej o kalibrze do 6mm.

Rejestracja broni odbywa się na podstawie dowodu nabycia, ale jeżeli broń jest pozbawiona cech użytkowych, dodatkowo przedstawia się potwierdzenie pozbawienia broni palnej cech użytkowych. Rejestracją broni zajmuje się właściwy organ do wydawania pozwo-

---

²⁴⁵ Por. wyrok SA w Warszawie z 25. 05. 2017 r. I ACa 432/ 16, LEX nr. 2319979.

leń na broń, broń wymagająca pozwolenia, potwierdza się w legitymacji posiadacza broni lub w świadectwie broni.

Obraz 1. Wzór legitymacji posiadacza broni

Strona pierwsza   Strona druga

LEGITYMACJA
POSIADACZA BRONI

RZECZPOSPOLITA POLSKA

(imię i nazwisko)

(adres stałego pobytu)

miejsce na
fotografię
wym. 3x4 cm

(podpis posiadacza legitymacji)

(data i miejsce urodzenia)

(nr PESEL)

(organ wydający pozwolenie na broń)

(pieczęć i podpis
wystawiającego legitymację)

pieczęć organu

(data wytworzenia legitymacji)

(seria i numer)

lp.	rodzaj, typ, marka broni	kaliber, numer fabryczny, rok produkcji*

lp.	podstawa wyrejstrowania broni	data wyrejstrowania broni, pieczęć organu

CEL POSIADANIA BRONI

A ochrona osobista
 B ochrona osób i mienia
 C łowiecki
 D sportowy
 R rekonstrukcje historyczne
 E kolekcyjnerski
 G pamiątkowy
 H szkoleniowy
 I inny

Legitymacja uprawnia do nabycia amunicji do broni określonej w legitymacji.

cel posiadania broni**	numer i data decyzji - pozwolenia na broń	data rejestracji broni, pieczęć organu

lp.	rodzaj, typ, marka broni	kaliber, nr fabryczny, rok produkcji*

ADNOTACJE URZĘDOWE ***

* - wpisać, gdy jest znany
 ** - wpisać oznaczenie literowe ze strony 10
 *** - wpisać zakres ograniczenia lub wyłączenia dotyczącego możliwości noszenia broni

cel posiadania broni**	numer i data decyzji - pozwolenia na broń	data rejestracji broni, pieczęć organu

lp.	podstawa wyrejstrowania broni	data wyrejstrowania broni, pieczęć organu

Źródło: <https://trybun.org.pl/2015/08/17/czy-mozna-na-strzelnicach-korzystac-z-broni-palnej-zarejestrowanej-w-celu-kolekcyjnerskim/> (25. 03. 2022 r.)

Według przedstawionego wzoru legitymacji posiadacza broni, należy zwrócić uwagę na zawarte w niej informacje, między innymi na;

- a) Imię i nazwisko
- b) Adres stałego pobytu
- c) Fotografia 3x4 cm
- d) Data i miejsce urodzenia
- e) Nr PESEL
- f) Organ wydający pozwolenie na broń
- g) Data wystawienia legitymacji (seria i numer)
- h) Liczba broni
- i) Rodzaj, typ, marka broni
- j) Kaliber, numer fabryczny, rok produkcji
- k) Cel posiadania broni
- l) Numer i data decyzji pozwolenia na broń
- m) Data rejestracji broni pieczęć organu
- n) Podstawa wyrejestrowania broni
- o) Data wyrejestrowania broni pieczęć organu

Obraz 2. Wzór świadectwa broni

..... (organ wydający zaświadczenie) ..... (miejscowość i data) .....

Zaświadczenie uprawniające do nabycia broni

Zaświadcza się, że Pan(i) .....

..... (imię, nazwisko) .....

legitymujący(-ca) się dowodem osobistym ..... (seria i numer) .....

wydanym przez ..... dnia .....

zamieszkały(-ła) ..... (miejsce stałego pobytu) .....

otrzymał(-ła) pozwolenie na broń ..... (rodzaj broni) .....

na podstawie decyzji ..... (nazwa organu) .....

nr ..... z dnia ..... r.

Dokument niniejszy uprawnia do zakupu ..... sztuk powyższego rodzaju broni oraz amunicji do niej.

Broń zakupioną na podstawie zaświadczenia należy zarejestrować w ciągu 5 dni od daty zakupu.

Zaświadczenie jest bezterminowe.

W przypadku utraty zaświadczenia należy o tym powiadomić organ wydający.

pieczęć organu ..... pieczętka i podpis wystawiającego zaświadczenie

<p>..... ..... (organ wydający pozwolenie na broń)</p> <p style="text-align: center;">Broń znajduje się w posiadaniu</p> <p>..... ....</p> <p>(nazwa i adres urzędu, instytucji, zakładu, przedsiębiorcy lub innej jednostki organizacyjnej)</p>	<p style="text-align: center;">ŚWIADECTWO BRONI seria ..... nr .....</p> <p>rodzaj broni .....</p> <p>typ broni .....</p> <p>marka broni .....</p> <p>seria i numer broni .....</p> <p>kaliber .....</p> <p>rok produkcji * .....</p> <p>..... (organ wydający świadectwo broni)</p> <p style="text-align: right;">..... (pieczątką i podpis wystawiającego dokument)</p> <p>pieczęć organu</p> <p>..... (data wydania dokumentu)</p> <p>Niniejsze świadectwo uprawnia do nabycia amunicji do broni w nim określonej.</p> <p>* - wpisać, gdy jest znany</p>
---	--

Źródło: Obwieszczenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 lipca 2017 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie wzorów legitymacji posiadacza broni, zaświadczenia uprawniającego do nabycia broni, legitymacji osoby dopuszczonej do posiadania broni, świadectwa broni oraz karty rejestracyjnej broni. Poz. 1612.

Art.13 u. b. a.

4. Każde zarejestrowanie broni, w której wymaga się pozwolenia, musi zostać potwierdzone w legitymacji posiadacza broni albo w świadectwie broni.

5. Rejestracja broni pozbawionej cech użytkowania, w tym broni palnej i pneumatycznej potwierdza się w karcie rejestracji broni, po czym ta karta jest wydawana posiadaczowi broni.

6. Osobie, która nie ma ukończonych 18 lat życia, nie można zarejestrować na nią broni palnej pozbawionej cech użytkowych.

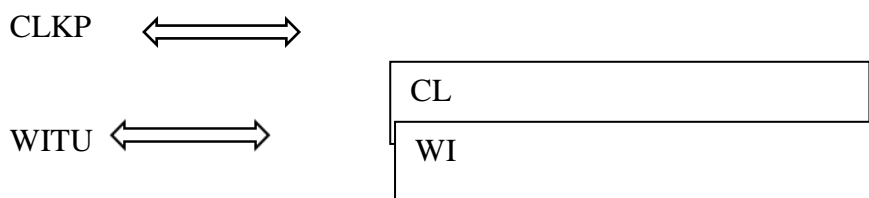
W świadectwie broni, muszą się znajdować informacje podobne co w legitymacji broni. Legitymację a świadectwo broni, w przyzmacie zawartych informacji różni: brak wymagań co do zdjęcia (brak zdjęcia), brakiem numeru PESEL, brakiem miejsca i daty urodzenia.

Mówiąc o broni, która została przekazana w celu pozbawienia lub potwierdzenia pozbawienia cech użytkowych, taki rodzaj broni wyłącza odpowiedzialność karną z art. 263§ 3 k.k., ponieważ, wskutek pozbawienia tych cech, przestaje ona być desygnatem nazwy „broń palna”²⁴⁶. Podmiotem odpowiedzialnym za weryfikację i poświadczenie, że broń strzelecka jest pozbawiona cech użytkowania oraz jej oznakowaniem zajmuje się Centralne Laborato-

²⁴⁶ R. Rejmankiewicz, *Pojęcie broni palnej*, Prok. i Pr. 2018/ 4 s. 94.

rium Kryminalistyczne Policji (CLKP) oraz Wojskowy Instytut Techniczny uzbrojenia (WITU)²⁴⁷. CLKP i WITU według §5, Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie pozbawiania strzeleckiej broni palnej cech użytkowych, weryfikuje istotne części broni palnej przekazane przez przedsiębiorcę w celu pozbawienia tych części cech użytkowych, w terminie 30 dni, od dnia ich przekazania. CLKP i WITU nanosi na broń nieodwracalne oznaczenia pozbawienia istotnych części strzeleckiej broni palnej jej cech użytkowania, oznaczenie umieszcza się na szkielecie broni, ale jeżeli nie ma takiej możliwości to na komorze zamkowej²⁴⁸.

Schemat 5. Wzór indywidualnego znaku graficznego identyfikującego podmiot poświadczający właściwe pozbawienie cech użytkowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie pozbawiania strzeleckiej broni palnej cech użytkowych, z dnia 31 stycznia 2020 r. Dz.U.2020.272

Tabela 5. Wykaz wzorów oznakowania broni palnej pozbawionej cech użytkowych

EU ⁽¹⁾ aa ⁽²⁾ bb ⁽³⁾ cc ⁽⁴⁾	
Liczba	Znaczenie
EU (1)	Znak pozbawienia cech użytkowych (EU we wszystkich znakach krajowych)
aa ⁽²⁾	Oficjalny kod międzynarodowych, czyli państwo, w którym broń została pozbawiona cech użytkowych
bb ⁽³⁾	Symbol podmiotu, który pozbawił broń palną cech użytkowych
cc ⁽⁴⁾	Rok, w którym nastąpiło pozbawienie broni cech użytkowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rozporządzenie wykonawcze komisji (UE) 2015/2403 ustanawiające wspólne wytyczne dotyczące norm i technik pozbawiania broni cech użytkowych w celu zagwarantowania, że broń pozbawiona cech użytkowych trwale nie nadaje się do użytku, z dnia 15 grudnia 2015 r. (30. 03. 2022 r.)

²⁴⁷ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie pozbawiania strzeleckiej broni palnej cech użytkowych, z dnia 31 stycznia 2020 r. Dz.U.2020.272

²⁴⁸ Dz.U.2020.272

Według Rozporządzenia wykonawczego komisji (UE) 2015/2403 ustanawiające wspólne wytyczne dotyczące norm i technik pozbawiania broni cech użytkowych w celu zagwarantowania, że broń pozbawiona cech użytkowych trwale nie nadaje się do użytku, z dnia 15 grudnia 2015 r. pełen znak umieszczonej się jedynie na szkielecie broni, jednak, że znak pozbawienia cech użytkowych, czyli „EU” (1) i państwo (2) czyli oficjalny kod międzynarodowy, w którym broń została pozbawiona cech użytkowych umieszcza się na wszystkich pozostałych istotnych częściach broni²⁴⁹.

Obraz 3. Wzór pistoletu pozbawionego cech użytkowania

Symbol znaku graficznego identyfikującego podmiot poświadczający właściwe pozbawienie cech użytkowych

Znak pozbawienia cech użytkowych   Kod międzynarodowy

Rok

Źródło: Opracowanie własne.

Wydanie pozwolenia na broń palną, wiąże się z koniecznością spełnienia konkretnych zasad i warunków. W powyższym opracowaniu rozdziału 2.1 zostały opisane zasady i warunki które trzeba spełnić. Począwszy od warunków formalnych, dotyczących się danych osobowych, w tym konieczności ukończenia 21 roku życia, z zastrzeżeniem ust. 2. aż do rodzaju broni i jej przeznaczenia. Każdy rodzaj broni, zostaje wydany na podstawie konkretnych warunków i przeznaczenia. Wymogi np. do posiadania broni w celach łowieckich, różnią się od warunków jakie należy spełnić, aby mieć pozwolenie na broń w celach kolekcjonerskich. Jednakże, koniecznością jest posiadanie zdolności fizycznej i psychicznej, która

²⁴⁹ Dz.U.UE.L.2015.333.62

musi być orzeczona. Pozwolenie na broń, to nie tylko spełnienie konkretnych warunków i zasad, lecz też koszty związane z postępowaniem administracyjnym, a także kosztami samej broni i egzaminów umożliwiających legalne korzystanie.

Odmowa wydania i cofnięcia pozwolenia na broń

W Ustawie o broni i amunicji z dnia 21 maja 1999 r., w Art. 15, zostały przedstawione przesłanki negatywne, które określają warunki, które uniemożliwiają wydania pozwolenia na broń. Broń nie może zostać wydana osobom, które nie mają ukończone 21 lat, chyba że na wniosek szkoły, organizacji sportowej, Polskiego Związku Łowieckiego, broń do celów sportowych i łowieckich, te pozwolenie może być wydane nawet osobie, która ukończyła 18 rok życia. Osobom z zaburzeniami psychicznymi, pozwolenie na broń również nie może zostać wydane, mówiąc „zaburzenia psychiczne” należy się odnieść do Ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2020 r. poz. 685) lub o znacznie ograniczonej sprawności psychofizycznej. Ustawa o ochronie zdrowia psychicznego z dnia 19 sierpnia 1994 r. Art. 3 definiuje „osoby z zaburzeniami psychicznymi” a więc są to osoby;

- a) chore psychicznie (wykazującej zaburzenia psychotyczne)
- b) upośledzone umysłowo,
- c) wykazujące inne zakłócenia czynności psychicznych, które zgodnie ze stanem wiedzy medycznej zaliczane są do zaburzeń psychicznych, a osoba ta wymaga świadczeń zdrowotnych lub innych form pomocy i opieki niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym lub społecznym.

Osoby chore psychicznie wykazujące zaburzenia psychotyczne, czyli są to osoby mające objawy charakteryzujące się utratą zdolności do oceny rzeczywistości, występują również halucynacje lub urojenia²⁵⁰.

Zaburzenia psychotyczne, są tą między innymi:

- schizofrenia - jej przyczyną są czynniki genetyczne i złożone czynniki środowiskowe
- zaburzeni schizotypowe- obecność objawów typowych do schizofrenii
- zaburzenia schizofektywne – jest to połączenie objawów afektywnych oraz schizofrenii
- zaburzenia psychotyczne reaktywne – czyli poprzedzenie zaburzeń poprzez stres, przykre doznania

---

²⁵⁰ K. Eichstaedt, P. Gałęcki, A. Depko, *Metodyka pracy biegłego psychiatry, psychologa oraz seksuologa w sprawach karnych, nieletnich oraz wykroczeń*, Wydawca: Wolters Kluwer Polska SA, Warszawa 2017r, wyd.3, s. 188.

- zaburzenia psychotyczne organiczne - czyli wywołane uszkodzeniem ośrodkowego układu nerwowego

-zaburzenia psychotyczne somatogenne – czyli są wynikiem chorób somatycznych np. nadczynność tarczycy

- zaburzenia psychotyczne – czyli są skutkiem zażywania narkotyków, dopalaczy²⁵¹.

Upośledzenie umysłowe Adama Bilikiewicza definiuje jako *obniżenie sprawności umysłowej, powstały w okresie rozwojowym, charakteryzujący się istotnie niższą od przeciętnej ogólną sprawnością intelektualną związano z zaburzeniami jednego lub więcej procesów; dojrzewanie, uczenie się i przystosowanie społeczne*²⁵². Osobom wykazującym istotne zaburzenia funkcjonowania psychologicznego również nie zostanie wydane pozwolenia na broń, są to choroby między innymi takie jak; ograniczone zaburzenia psychiczne włącznie z zespołami objawowymi, zaburzenia spowodowane używaniem substancji psychoaktywnych, schizofrenia (schizotypowa) urojeniowa, zaburzenia nastroju, zaburzenia nerwicowe- lękowe, zaburzenia adaptacyjne, przewlekająca się reakcja na ciężki stres, zaburzenia behawioralne związane z zaburzeniami fizjologicznymi, zaburzenia osobowości, zaburzenia nawyków i popędów, zaburzenia preferencji seksualnych, upośledzenie umysłowe, zaburzenie rozwojowe w całości, zaburzenia zachowania i emocji²⁵³. Pozwolenie na broń nie zostanie wydane osobom, które są uzależnione od alkoholu i substancji psychoaktywnych, nieposiadające stałego miejsca pobytu na terytorium RP, stanowiące zagrożenie dla siebie a także dla porządku publicznego²⁵⁴.

Według Art. 17, Ustawy o broni i amunicji dnia 21 maja 1999 r. właściwy organ policji może odmówić wydania pozwolenia broń, jeżeli ta osoba;

- 1) Bez potwierdzenia w legitymacji posiadacza broni, tą broń z sobą nosiła
- 2) Nie zarejestrowała broni w ciągu 5 dnia, od dnia nabycia
- 3) Podczas utraty broni w czasie 24h nie zawiadomiła Policji lub Żandarmerii Wojskowej
- 4) Nie zawiadomiła o zmianie miejsca stałego pobytu w formie pisemnej w terminie 14 dni o zmianie miejsca

---

²⁵¹ <https://www.poradnikzdrowie.pl/zdrowie/psychiatria/zaburzenia-psychotyczne-przyczyny-objawy-i-leczenie-aa-kuzV-1oWW-ZzaS.html> (04. 04. 2022 r.)

²⁵² A. Bilikiewicz, *Słownik terminologiczny* (w:) Psychiatria. Podręcznik dla studentów medycyny, A. Bilikiewicz, W. Strzyżewski (red.) PZWL, Warszawa 1992, s. 505 i 519.

²⁵³ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 23 grudnia 2005 r. w sprawie wykazu stanów chorobowych i zaburzeń funkcjonowania psychologicznego wykluczających możliwość wydania pozwolenia na broń i rejestracji broni, Dziennik Ustaw nr. 2, Poz. 14.

²⁵⁴ Dz. U. 1999 Nr. 53. Poz. 549.

- 5) W niewłaściwy sposób przechowywała i nosiła broń, czyli umożliwiała osobom postronnym kontakt z bronią
- 6) Przemieszcza się z rozładowaną bronią albo ją nosi będąc pod wpływem środków odurzających, psychoaktywnych/ psychotropowych albo innych środków zastępczych
- 7) Nie zdała egzaminu z zakresu znajomości przepisów posługiwania się bronią, używania danej broni oraz z egzaminu praktycznego, czyli umiejętności posługiwania się bronią
- 8) Brak okazania orzeczenia lekarskiego i psychologicznego, które potwierdza możliwość dysponowania bronią²⁵⁵.

Właściwy organ Policji, może cofnąć otrzymane pozwolenie na broń, jeżeli osoba, której takie pozwolenie wydano:

- 1) Bez potwierdzenia w legitymacji posiadacza broni, tą broń z sobą nosiła
- 2) Posiada zaburzenia psychiczne, wykazuje zaburzenia funkcjonowania psychologicznego, jest uzależniona od alkoholu lub innych substancji psychoaktywnych, nie posiada stałego miejsca pobytu na terytorium RP, stanowi zagrożenie sama dla siebie a także dla porządku i bezpieczeństwa publicznego
- 3) Podczas utraty broni w czasie 24h nie zawiadomiła Policji lub Żandarmerii Wojskowej
- 4) *przemieszcza się z rozładowaną bronią albo nosi broń, znajdując się w stanie po użyciu alkoholu, środka odurzającego lub substancji psychotropowej albo środka zastępczego*.

Cofnięcie pozwolenia na broń przez właściwy organ Policji, następuje w przypadku naruszenia przez osobę posiadającą pozwolenie na broń:

- 1) Nie została zarejestrowana broń w ciągu 5 dnia, od dnia nabycia
- 2) Nie przedstawia właściwemu organowi Policji orzeczeń lekarskich i psychologicznych, potwierdzających możliwość dysponowania bronią palną, nie przedstawiła orzeczenia lekarskiego i psychologicznego w terminie raz na 5 lat, na wniosek organu Policji, osoba ta nie poddała się badaniom lekarskim i psychologicznym i nie przedstawiła wydanych oświadczeń, nie powiadomiła właściwego organu Policji o negatywnym orzeczeniu lekarskim

---

²⁵⁵ Dz. U. 1999 Nr. 53. Poz. 549.

- 3) Niezawiadomienie o zmianie miejsca stałego pobytu w formie pisemnej w terminie 14 dni o zmianie miejsca
- 4) Przemieszcza się z rozładowaną bronią albo ją nosi będąc pod wpływem środków odurzających, psychoaktywnych/ psychotropowych albo innych środków zastępczych
- 5) Brak posiadanej zgody właściwego organu Policji na wywóz broni i amunicji za granicę przez obywateli polskich
- 6) Używanie broni zdolnej do rażenia celów na odległość w może następować tylko i wyłącznie w celach szkoleniowych i sportowych tylko na strzelnicach, poza nimi jest to niezgodne
- 7) Zakaz użycia broni osobie nieupoważnionej, osoba nie posiadająca wymagających dokumentów i umiejętności nie powinna posługiwać się bronią i mieć do niej dostęp.

Zasady przewozu i przechowywania broni i amunicji

Przewóz broni i amunicji przez terytorium Rzeczypospolitej Polskiej następuje po wydaniu zaświadczenia przez właściwego konsula Rzeczypospolitej Polskiej, jednakże nie dotyczy to obywateli państw członkowskich UE, którzy posiadają Europejską kartę broni palnej²⁵⁶. Europejska karta broni palnej, jest to dokument imienny który potwierdza uprawnienia do posiadania broni palnej, wydawany jest przez właściwy organ państw członkowskich UE, ten dokument daje możliwość legalnego posiadania i korzystania z broni w innym państwie członkowskim UE. Europejska karta broni palnej wydawana jest na okres 5 lat, po upływie ważności, może zostać przedłużona na kolejny okres, jednak, że, Europejska karta broni palnej może stracić ważność i może podlegać zwrotowi właściwemu organowi, jeżeli zostanie cofnięte pozwolenie na broń lub gdy nastąpiło cofnięcie pozwolenia na konkretną broń palną²⁵⁷.

---

²⁵⁶ Dz. U. 1999 Nr. 53. Poz. 549.

²⁵⁷ <https://malopolska.policja.gov.pl/krk/wolnytekst/929,Europejska-karta-broni-palnej.html> (06. 04. 2022 r.)

Obraz 4. Wzór Europejskiej karty broni palnej

<p>1. Dane osoby posiadającej broń palną lub osoby dopuszczonej do posiadania broni RP</p> <p>1.1. Nazwisko i imię:</p> <p>1.2. Data i miejsce urodzenia:</p> <p>1.3. Adres:</p> <p>1.4. Podpis osoby, o której mowa w pkt 1.</p>		<p>3. Szczegółowe dane dotyczące broni palnej</p> <p>Rodzaj: Model: Kaliber: Nr seryjny:</p> <p>3.1. _____</p> <p>3.2. _____</p> <p>3.3. _____</p> <p>3.4. _____</p> <p>3.5. _____</p> <p>3.6. _____</p> <p>3.7. _____</p> <p>3.8. _____</p> <p>3.9. _____</p> <p>3.10. _____</p>	
<p>2. Dane karty</p> <p>2.1. Numer karty:</p> <p>2.2. Ważna do:</p> <p>2.3. Pieczęć organu: Data:</p> <p>2.4. Ważność przedłużona do:</p> <p>2.5. Pieczęć organu: Data:</p> <p style="text-align: center;">AA 000000</p> <p style="text-align: center;">2</p>		<p>4. Szczegółowe dane o pozwoleniach na broń palną</p> <p>Broń palna: Data pozwolenia: Ważne do: Pieczęć organu:</p> <p>3. _____</p> <p>3. _____</p> <p>3. _____</p> <p>3. _____</p> <p>3. _____</p> <p style="text-align: center;">3</p>	

<p>4.</p> <table border="0"> <tr> <th>Kategoria według dyrektywy:</th> <th>Data wpisu:</th> <th>Pieczęć organu:</th> <th>Uwagi:</th> </tr> <tr><td>.....</td><td>.....</td><td>.....</td><td>.....</td></tr> <tr><td>.....</td><td>.....</td><td>.....</td><td>.....</td></tr> <tr><td>.....</td><td>.....</td><td>.....</td><td>.....</td></tr> <tr><td>.....</td><td>.....</td><td>.....</td><td>.....</td></tr> <tr><td>.....</td><td>.....</td><td>.....</td><td>.....</td></tr> <tr><td>.....</td><td>.....</td><td>.....</td><td>.....</td></tr> <tr><td>.....</td><td>.....</td><td>.....</td><td>.....</td></tr> <tr><td>.....</td><td>.....</td><td>.....</td><td>.....</td></tr> <tr><td>.....</td><td>.....</td><td>.....</td><td>.....</td></tr> <tr><td>.....</td><td>.....</td><td>.....</td><td>.....</td></tr> </table>		Kategoria według dyrektywy:	Data wpisu:	Pieczęć organu:	Uwagi:	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	<p>5. Zezwolenie odwiedzanego państwa członkowskiego</p> <table border="0"> <tr> <th>Broń palna:</th> <th>Ważność zezwolenia do:</th> <th>Pieczęć organu i data:</th> </tr> <tr><td>3. _____</td><td>.....</td><td>.....</td></tr> <tr><td>3. _____</td><td>.....</td><td>.....</td></tr> <tr><td>3. _____</td><td>.....</td><td>.....</td></tr> <tr><td>3. _____</td><td>.....</td><td>.....</td></tr> <tr><td>3. _____</td><td>.....</td><td>.....</td></tr> <tr><td>3. _____</td><td>.....</td><td>.....</td></tr> <tr><td>3. _____</td><td>.....</td><td>.....</td></tr> <tr><td>3. _____</td><td>.....</td><td>.....</td></tr> <tr><td>3. _____</td><td>.....</td><td>.....</td></tr> <tr><td>3. _____</td><td>.....</td><td>.....</td></tr> <tr><td>3. _____</td><td>.....</td><td>.....</td></tr> <tr><td>3. _____</td><td>.....</td><td>.....</td></tr> <tr><td>3. _____</td><td>.....</td><td>.....</td></tr> </table> <p style="text-align: center;">AA 000000</p> <p style="text-align: center;">5</p>		Broń palna:	Ważność zezwolenia do:	Pieczęć organu i data:	3. _____	.....	.....	3. _____	.....	.....	3. _____	.....	.....	3. _____	.....	.....	3. _____	.....	.....	3. _____	.....	.....	3. _____	.....	.....	3. _____	.....	.....	3. _____	.....	.....	3. _____	.....	.....	3. _____	.....	.....	3. _____	.....	.....	3. _____	.....	.....
Kategoria według dyrektywy:	Data wpisu:	Pieczęć organu:	Uwagi:																																																																																						
.....	.....	.....	.....																																																																																						
.....	.....	.....	.....																																																																																						
.....	.....	.....	.....																																																																																						
.....	.....	.....	.....																																																																																						
.....	.....	.....	.....																																																																																						
.....	.....	.....	.....																																																																																						
.....	.....	.....	.....																																																																																						
.....	.....	.....	.....																																																																																						
.....	.....	.....	.....																																																																																						
.....	.....	.....	.....																																																																																						
Broń palna:	Ważność zezwolenia do:	Pieczęć organu i data:																																																																																							
3. _____	.....	.....																																																																																							
3. _____	.....	.....																																																																																							
3. _____	.....	.....																																																																																							
3. _____	.....	.....																																																																																							
3. _____	.....	.....																																																																																							
3. _____	.....	.....																																																																																							
3. _____	.....	.....																																																																																							
3. _____	.....	.....																																																																																							
3. _____	.....	.....																																																																																							
3. _____	.....	.....																																																																																							
3. _____	.....	.....																																																																																							
3. _____	.....	.....																																																																																							
3. _____	.....	.....																																																																																							

przewozu pasażerów, przewozi się rozładowaną, bez amunicji w komorze naboju a także w magazynkach. Broń do ochrony osobistej i bezpieczeństwa innych osób może być przewożona załadowana, lecz nie może być naboju w komorze naboju i broń musi być zabezpieczona. W środkach transportu publicznego, amunicję przewozi się w sposób wykluczający możliwość przypadkowej eksplozji/ wybuchu, amunicję na sprzedaż w formie detalicznej przewozi się w fabrycznie zapakowanych pudełkach i pojemnikach, w taki sposób, aby uniemożliwić uderzenie w spłonkę naboju, a więc każda broń i amunicja powinna być tak zabezpieczona, aby uniemożliwić osobom postronnym i nieupoważnionym dostępu do niej²⁵⁸. W statkach powietrznych, broń przewozi się w lukach bagażowych jako bagaż zarejestrowany, do którego żaden z pasażerów nie ma dostępu²⁵⁹. W Art. 36 Ustawy o broni i amunicji, istnieje możliwość przesyłania broni i amunicji za pośrednictwem operatorów poczty, która takie usługi świadczy i tym samym jest zobowiązana posiadać zgodę przewozową oraz kopię tej zgody przewozowej. Przewóz następuje z innego państwa członkowskiego UE na terytorium RP, z terytorium RP do innego państwa członkowskiego UE oraz przez terytorium RP w ramach transakcji realizowanej na obszarze UE. W drodze rozporządzenia został określony dokładny tryb i warunki przesyłania broni i amunicji za pośrednictwem operatorów świadczących takie usługi pocztowe.

Schemat 6. Tryb i warunki przesyłania broni za pośrednictwem operatorów świadczących takie usługi pocztowe z uwzględnieniem;

Dający możliwość zlokalizowania broni i amunicji, która jest przesłana przez organ policji

Poddanie tej broni odprawie celnej

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie Ustawy o broni i amunicji z dnia 21 maja 1999r, Dz. U. 1999 Nr. 53. Poz. 549.

²⁵⁸ Rozporządzenie Ministrów Transportu i Gospodarki Morskiej oraz Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 10 kwietnia 2000 r. w sprawie przewożenia broni i amunicji środkami transportu publicznego. Dz. U. 2000 Nr. 31 Poz. 390.

²⁵⁹ Dz. U. 2000 Nr. 31. poz. 390.

Państwa niebędące członkami UE i ich obywatele, podczas przewozu broni wymaga się od nich wydania zaświadczenia przez właściwego konsula RP, są oni zobowiązani zgłosić pisemni właściwemu organowi celnemu przewóz broni i amunicji, a organ ten niezwłocznie przekazuje zgłoszenie właściwemu organowi Policji. Przewóz broni przez członków, nie będących członkami UE i nie posiadający pozwoleń na broń są zobowiązani niezwłocznie złożyć broń i amunicję do właściwego depozytu celnego a także w terminie od 14 dni od momentu przewozu broni na terytorium RP wystąpić do właściwego organu Policji z wnioskiem o wydanie pozwolenia na broń.²⁶⁰ Policja, wyraża zgodę osobom deklarującym zakup broni i amunicji w innym państwie członkowskim na ich wniosek i poświadcza uprzednią zgodę przewozową która powinna zawierać:

- 1) Wskazanie państwa, gdzie broń i amunicję się zakupiło i państwa docelowego do którego broń i amunicja trafi
- 2) Nazwę albo imię i nazwisko osoby lub firmy, gdzie się broń zakupiło i nazwę lub imię i nazwisko osoby, która zakupiła broń lub amunicję
- 3) Siedzibę i adres lub miejsce zamieszkania i adres osoby, która tą bronią dysponowała, oraz dane osoby która broń zakupiła
- 4) Adres wskazujący miejsce, gdzie broń palna lub amunicja ma być dostarczona
- 5) Dane techniczne broni i amunicji, które pozwolą na jej identyfikację²⁶¹
- 6) Dane dotyczące ilości broni oraz liczbę sztuk amunicji.²⁶²

Właściwie terytorialnie komendant Policji, poświadcza zgodę przewozową w terminie nie przekraczającym 5 dni, od dnia jej wpływu do tego organu.

---

²⁶⁰ Dz. U. 1999 Nr. 54 Poz. 549.

²⁶¹ <https://legalis.pl/zmienione-zasady-znakowania-broni-palnej-i-specyfikacji-broni-alarmowej-i-sygnalowej/> (06. 04. 2022 r.) Identyfikacja, czyli umieszczenie na broni lub na jej częściach oznakowania wykorzystujące określone wielkości czcionki nie mniejsze niż 1,6 mm, alfabet łaciński i cyfry arabskie.

²⁶² Dz. U. 1999 Nr. 54. Poz. 549.

Obraz 5. Wzór zgody przewozowej

UPRZEDNIA ZGODA PRZEWOZOWA NA KAŻDORAZOWE PRZEMIESZCZANIE STRZELECKIEJ BRONI PALNEJ, ISTOTNYCH CZĘŚCI I AMUNICJI DO STRZELECKIEJ BRONI PALNEJ (PRIOR CONSENT TO TRANSFER SMALL FIREARMS, ESSENTIAL COMPONENTS AND AMMUNITION FOR SMALL FIREARMS)							
							
art. 11 i art. 10 ust. 1 dyrektywy 91/477/EWG oraz art. 12 dyrektywy 2014/28/UE (Article 11 and Article 10(1) of Directive 91/477/EEC and Article 12 of Directive 2014/28/EU)							
1. Państwo początkowe transakcji (Initial country of transaction)				2. Państwo docelowe transakcji (Target country of transaction)			
3. Zbywca – przedsiębiorca ☐ osoba fizyczna ☐ osoba prawna (Seller) (entrepreneur) (natural person) (legal person)				4. Nabywca – przedsiębiorca ☐ osoba fizyczna ☐ osoba prawna (Purchaser) (entrepreneur) (natural person) (legal person)			
Nazwisko (Surname):				Nazwisko (Surname):			
Imię/imiona (First name(s)):				Imię/imiona (First name(s)):			
Firma/nazwa przedsiębiorcy (Company name):				Firma/nazwa przedsiębiorcy (Company name):			
Siedziba (Registered office):				Siedziba (Registered office):			
Adres/adres miejsca stałego pobytu (Address/address of permanent residence):				Adres/adres miejsca stałego pobytu (Address/address of permanent residence):			
Numer telefonu (Telephone number):				Numer telefonu (Telephone number):			
Numer telefaksu (Fax number):				Numer telefaksu (Fax number):			
5. Adres, na który strzelecka broń palna / istotne części / amunicja ma być dostarczona (The address to which the small firearm / essential component / ammunition is to be delivered):							
6. Dane techniczne pozwalające na jednoznaczną identyfikację strzeleckiej broni palnej, istotnych części albo amunicji (Data making it possible to identify the small firearms, essential components, ammunition for small firearms)							
						Załącznik: ☐ TAK (YES) ☐ NIE (NO)	
Nr (No.)	Kategoria/ podkategoria (Category/ subcategory)	Typ (Type)	Marka/model (Make/model)	Kaliber (Calibre)	Nr seryjny (Serial No.)	CIP cecha (CIP proof) ☐ TAK (YES) ☐ NIE (NO)	Liczba/ilość (quantity)
7. Oświadczam, że nie są mi znane specjalne warunki lub ograniczenia dotyczące dalszej sprzedaży towarów wymienionych w dokumencie (I declare that I am not aware of any special conditions or restrictions regarding the further sale of the goods mentioned in the document)							
_____ podpis nabywcy (signature of the purchaser)							

8. Poświadczenie przez państwo docelowe transakcji spełnienia koniecznych wymagań (Certification of the target country of transaction attesting the fulfillment of necessary requirements)	9. Dodatkowe informacje (Additional information):
Data (Date):	
Podpis (Signature):	
Nazwa organu (Name of the authority):	

ZAŁĄCZNIK DO UPRZEDNIEJ ZGODY PRZEWOZOWEJ NA KAŻDORAZOWE PRZEMIESZCZANIE STRZELECKIEJ BRONI PALNEJ, ISTOTNYCH CZĘŚCI I AMUNICJI DO STRZELECKIEJ BRONI PALNEJ							
(ANNEX TO THE PRIOR CONSENT TO TRANSFER SMALL FIREARMS, ESSENTIAL COMPONENTS AND AMMUNITION FOR SMALL FIREARMS)							
Nr (No.)	Kategoria/ podkategoria (Category/ subcategory)	Typ (Type)	Marka/model (Make/model)	Kaliber (Calibre)	Nr seryjny (Serial No.)	CIP cecha (CIP proof) ☐ TAK (YES) ☐ NIE (NO)	Liczba/ilość (quantity)

Źródło: Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie wzoru zgody przewozowej i uprzedniej zgody przewozowej z dnia 13 maja 2020 r. (Dz. U. 2020. 896.) (wzór aktualny od: 4 czerwca 2020 r.)

Odnosząc się do zgody przewozowej, należy wskazać jej znaczenie. Zgoda przewozowa, czyli jest to dokument, który jest wystawiany przez przedsiębiorcę państwa transakcji początkowej, czyli tam, gdzie transakcja zaczęła się odbywać, na każdorazowe przemieszczenie strzeleckiej broni palnej, istotnych jej części, a także amunicji do niej²⁶³. Zgoda nie jest wymagana, od obywateli polskich przewożących broń i amunicję na terytorium UE, pod wa-

²⁶³ <https://podlaska.policja.gov.pl/pod/informacj/pozwolenie-na-bron-kwal/informacje-dla-przedsie/38151,Zgoda-przewozowa-oraz-uprzednia-zgoda-przewozowa-dla-przedsiębiorcy.html> (07. 04. 2022)

runkiem, że posiadają Europejską kartę broni palnej. Jednakże, na podstawie porozumień lub wzajemności, członkowie misji dyplomatycznych, urzędów konsularnych i osoby zrównane z nimi mogą posiadać broń i amunicję w takich celach jak:

- 1) Pamiątkowych
- 2) Sportowych
- 3) Kolekcjonerskich
- 4) Ochrony osobistej
- 5) Łowieckiej

Członkowie misji dyplomatycznych, urzędów konsularnych i osobom z nimi zrównanymi, właściwy organ Policji wydaje im pozwolenie na posiadanie broni i amunicji na czas pełnienia przez nich funkcji w misjach dyplomatycznych i urzędach konsularnych w RP, jednak, że po uzyskaniu pozytywnej opinii Komendanta Służby Ochrony Państwa.²⁶⁴

Spoleczna ocena upowszechnienia dostępu do broni palnej

Mówiąc o liberalizacji prawa w zakresie broni palnej, należałoby wyjaśnić znaczenie słowa liberalizacja. Liberalizacja prawa, oznacza osłabienie rygoru przepisów prawnych w konkretnej dziedzinie²⁶⁵. W pewnym stopniu, możemy mówić o złagodzeniu obecnych przepisów prawa, na bardziej korzystne, dla osób np. które ubiegałyby się o dostęp do broni palnej. W literaturze prawnej, często można się natknąć na liberalizację prawa, np. prawa pracy, prawa podatkowego itp. Liberalizacja prawa w większości przypadków jest korzystna dla obywateli.

Każdy projekt ustawy, musi najpierw zostać skierowany do konsultacji. Marszałek Sejmu działa na podstawie art. 34 ust. 3 regulaminu Sejmu, a więc Marszałek Sejmu kieruje na początku projekt ustawy do konsultacji w trybie oraz na zasadach określonych w odrębnych ustawach, przed skierowaniem do pierwszego czytania. Poselski rojek ustawy o broni i amunicji wpłynął do sejmu 24 marca 2022 r. jego wnioskodawcami była grupa posłów PiS oraz niez., posłowie Kukiz 15, natomiast ich wnioskodawco wniosku był pos. Jarosław Sachajko. Projekt został skierowany do konsultacji dnia 29 marca 2022 r. Projekt poselski dotyczy całościowego uregulowania;

1. Zasady posiadania na terytorium RP broni i amunicji
2. Nabywania oraz zbywania broni
3. Przechowywania, przenoszenia, noszenia, używania

---

²⁶⁴ Dz. U. 1999 Nr. 54. Poz. 549.

²⁶⁵ <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/liberalizacja;4009001> (30. 05. 2022)

4. Przewozu i wywozu broni i amunicji za granicę
5. Wydawania i cofania pozwolenia na broń
6. Prowadzenia rejestru broni palnej i funkcjonowanie strzelnic.²⁶⁶

Obecna ustawa o broni i amunicji z dnia 21maja 1999 r. art. 4 i 7 określa w sposób ogólny „zakres pojęciowy” i rozumowania broni, parametrów jej i specyfiki. Natomiast projekt ustawy z dnia 24 marca 2022 r. art. 3, w sposób szczegółowy określa broń, jej parametry oraz specyfikę. Według projektu ustawy, broń, to broń palna i pneumatyczna, natomiast w ustawie aktualnie obowiązującej broń palna jest rozumiana jako broń bojową, myśliwską, sportową gazową sygnałową. W projekcie ustawy z dnia 24 marca 2022 r. w art. 3, znajdują się określenie, dotyczące broni, specyfiki, przenoszenia broni, strzelania, sposobu prowadzenia strzelania oraz jej użycia. Projekt ustawy o broni i amunicji dzieli ją na następujące kategorie:

Tabela 6. Podział broni i amunicji wg. Nowego projektu ustawy z dnia 24 marca 2022 r.

Kategoria	Objaśnienie
A	Nabywanie oraz posiadanie broni i amunicji, które jest zabronione z zastrzeżeniem art. 10 ust. 1 pkt. 3- 5
B	Nabywanie i posiadanie broni na podstawie pozwolenia podstawowego, podstawowego rozszerzonego, obiektywnego lub zawodowego
C	Nabywanie i posiadanie broni na podstawie obywatelskiej karty broni, pozwolenia; podstawowego, podstawowego rozszerzonego, obiektywnego lub zawodowego
D	Broń i amunicja którą można nabyć bez pozwolenia, która nie jest objęta zakresem dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/555 z dnia 24 marca 2021r w sprawie kontroli posiadania i nabywania broni

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Poselskiego projektu ustawy o broni i amunicji z dnia 24.03. 2022 r.

Nowy Poselski projekt ustawy o broni i amunicji, dzieli broń na kategorie A, B,C,D, oraz ustala rodzaje pozwoleń;

- a) Na podstawie obywatelskiej karty broni kat. C – broń powtarzalna długa inne niż te w kat. B, jednostrzałową długą z lufą bruzdowaną, samopowtarzalną długą inne niż w kat. A lub B, jednostrzałowa krótka bocznego zapłonu której długość nie przekracza 280mm, broń, która została tu wymieniona, została przerobiona w sposób umożliwia-

²⁶⁶ https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/agent.xsp?symbol=PROJKONSU_ALL&Nrkadencji=9&Kol=D (30. 05. 2022 r.)

jący odstrzeliwanie amunicji ślepej, hukowej albo podobnie działającej, jedną strzałąwą długą gładko lufową, samoczynna, alarmowa, sygnałowa, amunicje do tych broni w tym materiały miotające oraz broń pozbawioną cech użytkowych

- b) Pozwolenie podstawowe- kat. B i C . Kat. B broń – powtarzalna krótka, krótka jednostrzałowa centralnego zapłonu a także boczego zapłonu której długość nie przekracza 280mm, samopowtarzalna długa z której można wystrzelić bez przeładowania więcej niż 3 naboje boczego zapłonu oraz więcej niż 3 ale nie mniej niż 12 centralnego zapłonu, samopowtarzalna długa centralnego zapłonu w której nie można załadować więcej niż 3 naboje, powtarzalna i samopowtarzalna broń długa gładko lufowa w której lufa nie przekracza 600mm , każdą z tych broni wymieniony które zostały przerobione i umożliwiają odstrzeliwanie amunicji ślepej, hukowej oraz takiej co miała działania podobne, samopowtarzalna podobna do samoczynnej, oraz kat. C (patrz punkt „a’)
- c) Pozwolenie podstawowe rozszerzone- Kat. A- przerobioną broń palną samoczynna na broń samopowtarzalną, samopowtarzalną broń centralnego zapłonu w postaci; broń krótka możliwe wystrzelenie więcej niż 21 naboji bez przeładowania magazynek dostosowany do więcej niż 20 naboji, broń długa która daje możliwość wystrzelenia więcej niż 11 naboji bez przeładowania, magazynek dostosowany do więcej niż 10 naboji
- d) Pozwolenie obiektywne- Kat. B i C (patrz punkt „a’ i „b’)
- e) Pozwolenie zawodowe – broń ta jest też gromadzona przez placówki muzealne, które działają na podstawie odrębnych przepisów, oraz kat. A (bez pocisków i amunicji wypełnionymi materiałami wybuchowymi, zapalającymi lub innymi substancjami zagrażającymi życiu i zdrowiu) oraz kat. B i C (patrz punkt „a’ i „b’)

Odniesienie się przez mnie, do powyższego Poselskiego projektu ustawy o broni i amunicji z dnia 24. 03 .2022r miało na celu wstępne pokazanie zmian ogólnych, w których jak widać nastąpił podział na kategorie i rodzaje pozwoleń. Pokazanie tych powyższych zmian, było zamierzeniem celowym które ułatwi zrozumienie tematu głównego dotyczącego liberali-

---

²⁶⁷ [http://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/Projekty/9-020-857-2022/\\$file/9-020-857-2022.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/Projekty/9-020-857-2022/$file/9-020-857-2022.pdf) (30. 05. 2022 r.)

zacji prawa w zakresie broni palnej. Autorzy projektu zlikwidowali sformułowanie „do celu” ale zastąpili ją kategorią broni, według dyrektywy unijnej oraz nastąpiło ustalenie czterech poziomów dostępu do broni, które są uzależnione od poziomu kompetencji danego posiadacza. Poprzez takie działanie zostałaby zlikwidowana uznaniowość policyjna. Cywilnym organem administracji państwowej w procesie wydawania pozwolenia na broń mają być wojewodowie. Na podstawie obywatelskiej karty broni kategoria C, strzelbę lub kbks mógłby otrzymać każdy pełnoletni, niekarany i zdrowy psychicznie obywatel, który musiałby odbyć przeszkolenie z zasad bezpieczeństwa posługiwania się bronią. Mówiąc o kategorii C i B przy poziomie podstawowym byłby możliwość posiadania broni przez osoby cywilne w ramach dyrektywy, lecz jest też dodatkowy warunek do spełnienia, czyli zdanie egzaminu lub odbycie 5 letniego stażu posiadania obywatelskiej karty broni. Projekt zakłada również, łatwiejszy dostęp do broni dla żołnierzy Siły Zbrojnych RP, jak i także dla żołnierzy WOT oraz dla funkcjonariuszy innych państwowych formacji zbrojnych, nastąpiłoby także zwolnienie z badań i egzaminów. Projekt jasno określa co może stać na przeszkodzie uzyskania pozwolenia na broń, wśród nich zostało wymienione stan zdrowia a także czyny zabronione, które uniemożliwiają uzyskanie takiego pozwolenia. Badania okresowe, które mogły stanowić problem proponują zastąpić bieżąco kontrolą. Każde wykryte/ zdiagnozowane stany chorobowe czy też zaburzenia przez lekarza będą musiały zostać odnotowane w systemie komputerowym, jeżeli w tedy wyniknie, że pacjent jednak posiada tą broń, to automatycznie ma zostać wszczęta odpowiednia procedura. Stany chorobowe czy też zaburzenia, będą dotyczyły się zaburzeń poważnych, które nie dają możliwości posiadania broni. Według projektu, zostałyby zniesiony obowiązek stosowania szaf klasy S1, dla myśliwych. Oznacza to, że broń i amunicję będzie można przechowywać krótko trwale w innej przestrzeni niż sejfy czy specjalne szafy, czyli np. w zamkniętej przestrzeni bagażowej. Kolejnym pomysłem jest ogólnopolski system ewidencjonowania pozwoleń na broń, egzemplarzy ich, transakcji czy też sprzedaży. Takie działania mogłyby tworzyć oddzielną historię każdej broni²⁶⁸.

W art. 15 ustawy o broni i amunicji także nastąpiłaby dość spora zmiana, tyczy się to dokładnie pkt.6, ust. 3, 4, i 5. Według brzmienia pkt. 6 poselskiego projektu, pozwolenia na broń nie dostanie osoba która dokonała przestępstwa umyślnego z wykorzystaniem/ użyciem przemocy, oraz osoba która została pozbawiona wolności bez zawieszenia wykonania kary za przestępstwo umyślne, (ale nie z użyciem przemocy) z wyjątkiem przestępstw które są ścigane z oskarżenia prywatnego. Ustęp 4, zmienia rodzaj broni z pneumatycznej na broń do

---

²⁶⁸ Poselski projekt ustawy o broni i amunicji z dnia 24 marca 2022 r.

ochrony osobistej, według projektu, osoba posiadająca taką broń jest zobowiązana raz na 5 lat, przedstawić właściwemu organowi Policji orzeczenie lekarskie i psychologiczne. Jeżeli natomiast, lekarz lub psycholog stwierdzą, że dana osoba nie może dysponować bronią są zobowiązani zawiadomić o tym właściwy organ Policji. Ustęp 5, rozszerza katalog niewydania pozwolenia na broń punkt 3 ustawy, tym samym odrzucając 4. Zmieniłyby się zasady przeprowadzania egzaminów, każda osoba musiałaby;

- a. Wykazać znajomość zasad bezpieczeństwa przy obsłudze broni
- b. Egzamin teoretyczny składałby się z opisanego reguły B.L.OS
- c. Egzamin praktyczny odbyłby się poprzez strzelanie kontrolne na strzelnicy

Liberalizacja prawa w zakresie broni palnej, może przynieść tak zwaną porażkę jak i sukces. Jako główny bodziec liberalizacji tego prawa, należałoby wskazać obecną wojnę na Ukrainie. Jak można było wyczytać w prasie, jak i w internecie, bardzo dużo osób dopiero podczas konfliktu miało pierwszą styczność z bronią palną. W pewnym stopniu było utrudnieniem, ponieważ ciężko jest w trakcie krótkiego czasu wyszkolić ludzi z zakresu posługiwania się bronią. Obecne przepisy, w porównaniu do projektu ustawy wydają się ciężkie. Projekt ustawy, chce ułatwić narodowi Polskiemu, szerszy i łatwiejszy dostęp do broni palnej, a także upraszcza tym samym procedury. Jak widać, wojna na froncie Ukraińskim wpływa dość mocno na liberalizację prawa do broni palnej. Można więc spekulować, że państwo Polskie chce w pewnym stopniu zabezpieczyć a także wyszkolić swoje społeczeństwo na wypadek wystąpienia konfliktu. Odwołując się do liberalizacji prawa, danie komuś więcej, nie zawsze też oznacza lepiej. Uproszczone reguły, mogłyby także w sposób negatywny wpłynąć na porządek publiczny, osoba posiadająca „narzędzie” do obrony stają się bardziej pewne siebie a także odczuwają pewną dominację nad osobami nie posiadającymi takiego „narzędzia”. Tak naprawdę, nikt nie jest w stanie przewidzieć skutków liberalizacji prawa do broni palnej, ponieważ nie jesteśmy w stanie w sposób bezpośredni określić podejścia obywateli do obrony a także do „konieczności” użycia broni. Pojęcie konieczności, jest pojęciem względnym, każdy może odebrać je na własny sposób, a skutki mogą być nieodwracalne. Podsumowując, liberalizacja przepisów prawa odnośnie broni palnej, może dać obywatelom wiele dobrego, może stać się to pasją, ale może też stać się narzędziem zbrodni. Dlatego też, nie można w jasny sposób określić czy jest to dobre czy złe.

Dostęp do broni palnej w Norwegii studium przypadku

W Norwegii, przepisy dotyczące broni reguluje Ustawa o broni, broni palnej, częściach broni i amunicji (ustawa o broni) - Lov om våpen, skytevåpen, våpendelar og ammunisjon (våpenlova). Ustawa o broni, broni palnej, częściach broni i amunicji (ustawa o broni) została wydana przez Ministerstwo Sprawiedliwości i Bezpieczeństwa Publicznego, ustawa składa się z dziewięciu rozdziałów.

Rozdział I ustawy, określa przedmiot i definicje prawa. W ciekawy sposób, jest przedstawiony cel ustawy w §1, a więc celem ustawy jest zabezpieczenie społeczeństwa przed niepotrzebnymi incydentami związanymi z bronią oraz upowszechnianie bezpiecznego używania broni. W tej ustawie, są podane wyłącznie cztery definicje; broni, broni palnej, części broni, amunicji. Broń, definiowana jest jako urządzenia, które są zrobione tak, aby mogły służyć w walce albo polowaniu lub są tak zaprojektowane aby mogły przypominać takie przedmioty. Broń palna, jest to broń lub narzędzia, które mogą strzelać lub emitować pocisk, gaz, światła sygnalizacyjne, ogień. Jest to także, broń palna dezaktywowana oraz różnego rodzaju rzeczy, które można przekształcić w strzelanie, lub w sposób wystrzeliwujące pociski/substancje. Natomiast części broni, to są przedmioty specjalnie wykonane i przystosowane do użycia w broni palnej. Amunicja, czyli naboje przeznaczone do przechowywania Szkodów w broni palnej, materiały miotające, zapalniki, pociski, granaty, bomby, rakiety, przedmioty służące do detonacji, emitowania i opróżniania gazu, trucizny, dymu lub podobnych.²⁶⁹

Jak można zauważyć, w polskiej ustawie o broni i amunicji, katalog pojęciowy jest o wiele szerszy i bardziej precyzyjny. Można dostrzec dość drastyczną różnicę między definiowaniem części broni. Norweska ustawa określa to jako przedmioty specjalnie wykonane i przystosowane do użycia w broni palnej, natomiast w ustawie Polskiej o broni i amunicji z dnia 21 maja 1999 r. częściami broni jest szkielet, baskila, lufa z komorą naboju, komora zamkowa, zamek oraz bębenek naboju.

Według Norweskiej Ustawy o broni, broni palnej, częściach broni i amunicji, każdy kto chce mieć broń, musi posiadać pozwolenie od policji, również każdy kto chce zbyć broń, musi się upewnić czy dana osoba (nowy nabywca) posiada zezwolenie od policji. Policja Norweska nie może udzielić pozwolenia na nabywanie, posiadanie, sprzedaż, import broni która jest w pełni automatyczna, przerobiona, karabiny półautomatyczne które na początku były przeznaczone do działania automatycznego, lub służyły dla wojska lub policji, broń używana powszechnie jako broń wojenna, oraz broń która nie ma legalnego użycia lub po-

---

²⁶⁹Norweska Ustawa o broni, broni palnej, częściach broni i amunicji (ustawa o broni) LOV-2018-04-20-7 (31. 05. 2022 r.) https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2018-04-20-7/KAPITTEL_4#%C2%A712 (31. 05. 2022 r.)

siada wyraźnie niebezpieczne właściwości. Licencja na części broni, jest potrzebna osobom, które chcą zbyć lub nabyć takie części, lecz osoba zbywająca takie części musi się upewnić, że nowy nabywca posiada owe zezwolenie na nabycie. Policja może wydać zezwolenie osobie na nabycie części broni, pod warunkiem, że dana osoba posiada zezwolenie na broń palną w której akurat może tych części użyć. Jednakże Policja, też nie może udzielić zezwolenia na nabywanie, sprzedaż, import określonych części broni, które nie mają zastosowania prawnego, lub takie które ekspediują wyraźnie niebezpieczne właściwości. Od każdej reguły są wyjątki, tu wyjątek stanowi; § 10 który mówi, że policja może udzielić zezwolenia na sprzedaż, posiadanie, przywóz, produkcję, nabywanie na broń przerobioną na inne przedmioty oraz na karabinki półautomatyczne pierwotnie przeznaczone do działania pełni automatycznego dla wojska lub policji; § 12 dla osób które są członkami zatwierdzonej organizacji strzeleckiej i spełniają wymogi dotyczące aktywności i wyszkolenia oraz na nabycie karabinów samopowtarzalnych które spełniają wymogi konstrukcyjno- projektowe ; § 13 jeżeli dane osoby są członkami zatwierdzonej organizacji zbiorczej broni i spełniają warunki dotyczące zdolności uzbrojenia, jednak takie pozyskiwanie powinno być ograniczone do jednego lub więcej obszarów zbieranie broni historycznie oraz jeżeli dana broń dokumentuje warunki które mają szczególne znaczenie historyczne. Osoba, która chce posiadać amunicję, musi posiadać licencję na broń, a amunicja musi do niej pasować, albo musi posiadać specjalne zezwolenie. Osoba która chce odstąpić od amunicji lub ją przekazać to tylko w takich ilościach które są w rozsądnej proporcji do przedmiotu na które nabył te mienie podstawowe. Osoby posiadające broń objęto pozwoleniem nie mogą w niej dokonywać zmian/ przeróbek istotnych części bez zezwolenia policji.

Broń palną, części broni i amunicję do polowań mogą uzyskać osoby na podstawie licencji wpisane do Rejestru Łowców, mogą posiadać do ośmiu kompletów broni palnej, jednakże osoby które udokumentują specjalną potrzebę, mogą uzyskać więcej niż osiem sztuk broni palnej. Policja może również wydać zezwolenie na podstawie na nabycie półautomatycznych karabinów, które spełniają wymagania konstrukcyjne, w szczególnych przypadkach udzielić zwolnienia z wymogu wpisu do Rejestru Łowców oraz wymogu rodzaju broni. Broń palną, części i amunicję do strzelectwa sportowego mogą posiadać członkowie zatwierdzonej organizacji strzeleckiej oraz spełniają warunki dotyczące aktywności i wyszkolenia. Taka licencja dotyczy wówczas broni i amunicji tylko i wyłącznie do strzelectwa sportowego.

Wymagania dotyczące nabycia broni, amunicji i jej części, jest całkowicie inne niż w Polsce. W Norwegii na podstawie Ustawa o broni, broni palnej, częściach broni i amunicji (ustawa o broni), granica wieku to 18lat, aby jednak nabyć/ posiadać rewolwer/ pistolet (które

wymaga licencji) to granica wieku wynosi 21 lat. Policja może zwolnić osoby, które ukończyły 16 rok życia, z obowiązku posiadania broni strzeleckiej i karabinowej, jeżeli opiekun wyrazi zgodę na nabycie, a broń lub część uzbrojenia może mieć opiekun lub inna osoba spełniająca wiek, wymagania dotyczące charakteru i cech osobowości . Jednak policja nie może wydać pozwolenia na zakup broni palnej osobom poniżej 18 roku życia. Osoby, które spełniają wymogi porządnego zachowania, trzeźwości, nie są powiązane z środowiskiem przestępczym, oraz nie znajdują się w rejestrze karnym. Broń podlegająca koncesji może zostać wydana wyłącznie osobom prawnym, które spełniają wymogi dobrego postępowania, osoby fizyczne w organizacji, które są odpowiedzialne za dostarczanie, korzystanie i przechowywanie przedmiotów w imieniu organizacji, muszą jeszcze spełniać wymagania dotyczące wieku, zachowania i cech osobowych. Osoby prowadzące działalność związaną z bronią palną muszą posiadać zezwolenie od policji. Działalność gospodarcza tyczy się; handlu, produkcji, sprzedaży, najmu lub pośrednictwu. Osoby takie muszą spełniać wymagania dotyczące cech osobowości, wieku, wiedzy zawodowej, wymagania dotyczące godzin otwarcia, lokalu użytkowego, umeblowania, wyposażenia, dokumentacji, rejestracji i raportowania działalności zgodnie z licencją. Policja prowadzi rejestr broni, który zawiera informacje o broni, jej częściach oraz o osobach, które nabywają lub posiadają takie przedmioty. Rejestr ma na celu przetwarzanie informacji w celu przeprowadzania kontroli przestrzegania przepisów ustawy i przepisów o broni palnej oraz zapewnienie prawidłowego zarządzania bronią²⁷⁰.

Można dostrzec, że przepisy w Norwegii są mniej restrykcyjne niż te, panujące w Polsce. Ustawa w Norwegii w bardzo wąski sposób określa wymogi dotyczące nabycia broni palnej. Takie wymogi są wymogami łatwymi do spełnienia, nie ma ich dużo a proces legislacyjny jest krótszy.

Podsumowanie

Szybko zmieniające się realia społeczne, globalizm, dalece posunięty rozwój medycyny i technologii, kryzysy ekonomiczne, rozszerzający się i przybierający na sile ekstremizm sprawia, iż niegdyś wzbudzające przerażenie zagrożenia odchodzą w niepamięć, natomiast realnym zagrożeniem stają się zjawiska, które dotąd wydawały się być odległe i mało prawdopodobne. To właśnie zmienność zagrożeń, zdaniem Brakonieckiego, jest czynnikiem najbardziej niebezpieczna dla ludzkości, gdyż nie daje potrzebnej ilości czasu, by móc właściwie

---

²⁷⁰ Norweska Ustawa o broni, broni palnej, częściach broni i amunicji (ustawa o broni) LOV-2018-04-20-7 (31. 05. 2022 r.) https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2018-04-20-7/KAPITTEL_4#%C2%A712 (31. 05. 2022 r.)

przygotować się do ochrony poszczególnych dóbr²⁷¹. Obecnie panujący czas, dla większości obywateli, stał się ciężkim czasem. Wybuch wojny na Ukrainie, spowodował osłabienie poczucia bezpieczeństwa obywateli, tym samym wywołując poczucie strachu, paniki i w pewnym stopniu bezradności. Broń palna, stała się rzeczą dość pożądaną wśród społeczności, tym samym zwiększyło się zainteresowanie obywateli posiadaniem pozwolenia na broń palną i możliwości posiadania swojej broni na wyłączność.

W literaturze przedmiotu i przepisach dotyczących broni palnej, nie ma jednej uniwersalnej definicji określającej co to jest broń palna. Każda broń palna, różni się od siebie przeznaczeniem i budową. Także przepisy prawa, w sposób jasny określają dostęp do broni w zależności od jej przeznaczenia czy celu w jakim ma być wykorzystana. Przepisy, umożliwiające posiadanie broni palnej, konkretnie wyszczególniają kto może się starać o uzyskanie pozwolenia broń a kto tego pozwolenia na pewno nie dostanie. Jak widać, jest to długi proces administracyjny który składa się z poszczególnych kwestii, które trzeba spełnić aby takie pozwolenie otrzymać.

Bibliografia

- Ciepliński A., Woźniak R., *Encyklopedia współczesnej broni palnej- od połowy XIX wieku*, WiS, Warszawa 1994.
- Bilikiewicz A., *Słownik terminologiczny. Psychiatria*, PZWL, Warszawa 1992.
- Maslow A., *A Theory of Human Motivation*, „Psychological Review” 50, 1943.
- Brakoniecki D., *Security and public order in Polish public law*, „Internal Security”, vol. 9, issue 1, 2017.
- Brakoniecki D., *Legal and administrative aspects of State security – selected issues* [w:] R. Kordoński, A. Kordońska, Ł. Muszyński (red.), *Wojna – konflikt – spór. Obszary rywalizacji w przestrzeni międzynarodowej*. Tom 1, Olsztyn-Lwów 2020.
- Golicki D., Kowalik H., *Budowa i działanie broni krótkiej, Pytania i odpowiedzi*, Centrum Szkolenia Policji w Legionowie, Legionowo 2012.
- Dougherty M. J., *Broń sportowa, Rodzaje uzbrojenia, Techniki użycia*, Bellona, Warszawa 2015.
- Grajek M., *Broń strzelecka w przepisach praw. Poradnik posiadacza i użytkownika*, Warszawa 2018.
- Hołyst B., *Kryminalistyka*, Wolters Kluwer, Warszawa 2018.

---

²⁷¹ D. Brakoniecki, *Legal and administrative aspects of State security – selected issues* [w:] R. Kordoński, A. Kordońska, Ł. Muszyński (red.), *Wojna – konflikt – spór. Obszary rywalizacji w przestrzeni międzynarodowej*. Tom 1, Olsztyn-Lwów 2020, s. 25-26.

- Horoszewski P., *Kryminalistyka*, PWN, Warszawa 1958.
- Wieczorek I., Szymanek J., *Słownik pojęć w administracji publicznej*, Narodowy Instytut Samorządu Terytorialnego, Łódź 2018.
- Jędrzejko M. Z., *Narkotyki i narkomania*, ASPRA, 2015.
- Krzemień M. P., *1000 słów o łowiectwie*, Bellona, Warszawa 1986.
- Kulicki M., *Wybrane zagadnienia techniki kryminalistycznej*, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń 1991.
- Mikowski R., *Prawo dostępu do broni*, Izabela Małecka, Warszawa 2016.
- Stefański R. A., *Szczególne dziedziny prawa karnego. Prawo wojskowe, skarbowe, pozako-deksowe*, C.H. Beck, Warszawa 2018.
- Torecki S. *1000 słów o broni i balistyce*, Ministerstwo Obrony Narodowej, Warszawa 1982.
- Zajączkowski K., *Uzależnienia od substancji psychoaktywnych*, WSiP, Warszawa 2003.

Akty prawne:

- Ustawa z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji Dz. U. 1999 r., nr 53, poz. 549.
- Ustawa o ewidencji ludności z dnia 24 września 2010 r. Dz. U. 2010 Nr 217 poz. 1427.
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r.- Kodeks Cywilny Dz.U. 1964 nr 16 poz. 93.
- Norweska Ustawa o broni, broni palnej, częściach broni i amunicji (ustawa o broni) LOV-2018-04-20-7.
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 23 grudnia 2005 r. w sprawie wykazu stanów chorobowych i zaburzeń funkcjonowania psychologicznego wykluczających możliwość wydania pozwolenia na broń i rejestracji broni, Dz.U. 2006 nr 2 poz. 14.
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 20 marca 2000 r. w sprawie egzaminu ze znajomości przepisów dotyczących posiadania broni oraz umiejętności posługiwania się bronią, Dz.U.2017.1756 t. j.
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie pozbawiania strzeleckiej broni palnej cech użytkowych, z dnia 31 stycznia 2020 r. Dz.U.2020.272
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 23 grudnia 2005 r. w sprawie wykazu stanów chorobowych i zaburzeń funkcjonowania psychologicznego wykluczających możliwość wydania pozwolenia na broń i rejestracji broni, Dziennik Ustaw nr. 2, Poz. 14.
- Rozporządzenie Ministrów Transportu i Gospodarki Morskiej oraz Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 10 kwietnia 2000 r. w sprawie przewożenia broni i amunicji środkami transportu publicznego. Dz. U. 2000 nr. 31 poz. 390.

SYSTEM PENITENCJARNY I POSTPENITENCJARNY

Wstęp

Zakłady penitencjarne w Polsce nigdy nie były wystarczająco dofinansowane, ani dostosowane do potrzeb wymiaru sprawiedliwości. Znaczną część z nich wybudowano przed I wojną światową, są wśród nich obiekty z XIII i XIV w. Po 1989 r. ubyło w nich przeszło 30 tys. miejsc, lecz nie z powodu likwidacji, ale zmiany sposobu obliczania ich pojemności²⁷². Obecnie norma kubaturowa ustalona została na poziomie 3 m² i jest o 1 m² mniejsza od przyjętych standardów europejskich. To jeden z najniższych metraży w całej Unii Europejskiej. Dla porównania powierzchnia ta w Belgii wynosi 9 m², w Portugalii 7 m², zaś w Turcji 8-9 m². Należy podkreślić, że CPT od wielu lat zaleca, aby Polska zwiększyła powierzchnię mieszkalną przypadającą na jednego osadzonego do 4 m², co do dnia dzisiejszego nie nastąpiło. W standardach dotyczących powierzchni mieszkalnej w jednostkach penitencjarnych CPT określiła następujące zalecenia: 6 m² powierzchni mieszkalnej plus kącik sanitarny w przypadku celi pojedynczej; 4 m² powierzchni na jednego osadzonego plus w pełni wyodrębniony kącik sanitarny w celi wieloosobowej; 2 metry pomiędzy ścianami celi; 2,5 metra pomiędzy podłogą a sufitem celi²⁷³. Z danych raportu wynika, iż w Europie odnotowano przypadki w których osoba skazana na karę pozbawienia wolności, otrzymała wezwanie od stawienia się do zakładu karnego celem rozpoczęcia odbywania kary po 14 latach od wydania prawomocnego wyroku²⁷⁴.

Cechy i funkcje kary

Pojęcie kary jest stosowane już od wielu lat i używane w wielu znaczeniach – w filozoficznym, pedagogicznym, psychologicznym czy też prawnym²⁷⁵. Pojawiło się wraz z roz-

---

²⁷² J. Kochanowski, *Ze wstępu do T. Krawczyk, Prywatne więzienia. Tak czy nie?*, Warszawa 2005 r., s. 9.

²⁷³ <http://www.lex.pl/czytaj/-/artykul/troche-luzniej-w-polskich-wiezieniach> [odczyt: 8 maj 2017 r.]

²⁷⁴ D. Brakoniecki, *Selected concept of privatization of penal institutions. Legal and organizational issues* [w:] M. Szwejkowska (red.), *The Objectives of the Long-Term Incarceration*, Olsztyn 2017, s. 183.

²⁷⁵ A.M. Szczepańska-Szczepaniak., *Długoterminowa kara pozbawienia wolności – cele , funkcje, zagrożenia i oczekiwania* [w:] W. Zalewski. (red.) *Długoterminowe kary pozbawienia wolności w teorii i praktyce*. Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2016, s. 123.

wojem ludzkości, określało narzędzie do regulowania stosunków społecznych i było używane w języku potocznym²⁷⁶.

Karą (inaczej sankcją) określa się rodzaj zadośćuczynienia za wyrządzone krzywdy. Niezależnie od kontekstu, w jakim wspomniana jest kara, zawsze jest ona konkretną reakcją (głównie negatywną, więc dolegliwą dla karanego) na jakieś zachowanie²⁷⁷. Kara jest, zdaniem A.M. Szczepańskiej-Szczepaniak, „osobistą dolegliwością zadaną sprawcy przestępstwa”²⁷⁸. Jest wymierzana w reakcji na przestępstwo przez konkretny, ustanowiony przez Konstytucję, organ państwa.

W znaczeniu prawnym karą określamy reakcję wobec naruszenia zakazów czy nakazów określonych w sankcjonowanych normach. Gdy kara stosowana jest w reakcji na przestępstwo (kara kryminalna), niezbędne jest przede wszystkim ustalenie winy, gdyż jest to podstawa odpowiedzialności karnej²⁷⁹. Kara kryminalna, uregulowana przez ustawodawcę w prawie karnym, ma element różniący od innych kar. Jest bowiem wymierzana w konkretną osobę w imieniu państwa przez uprawniony do tego organ w odpowiedzi na przestępstwo. Wyraża także potępienie przestępstwa²⁸⁰. Jedną z nadrzędnych zasad prawa karnego jest fakt, iż kara musi być przewidziana w ustawie, a dana ustawa musi obowiązywać w momencie popełnienia czynu zabronionego.²⁸¹

W przypadku kary w znaczeniu prawnym warto się także odnieść do dziedzin nauki zajmujących się postawami ludzkimi. Kara, w ujęciu psychologicznym, jest odczuwanym negatywnym skutkiem jakiegoś zachowania. Powinna stymulować osobę karaną do wyeliminowania złego zachowania bądź do jego unikania. Karę należy dostosować nie tylko do normy prawnej, ale także indywidualnie do osoby karanej – w przeciwnym wypadku może nie odnieść odpowiedniego efektu wychowawczego. W znaczeniu socjologicznym kara jest regulatorem – zarówno zewnętrznym, jak i wewnętrznym. Jest reakcją na popełnienie czynu zabronionego i wzbudza (w różnym stopniu, zależnie od osobowości czy poziomu socjalizacji człowieka) w skazanym różne emocje, takie jak np. poczucie winy czy wyrzuty sumienia. W rozumowaniu pedagogicznym karę zestawia się z jej antonimem, czyli nagrodą. Poprzez

---

²⁷⁶ K. Kulig *Teoria pracowniczej odpowiedzialności porządkowej*. C.H. Beck, 2017, s. 15.

²⁷⁷ J. Pluta., M. Karkocha., *Kary i środki karne w kodeksie karnym i kodeksie wykroczeń*. Szkoła Policji w Katowicach, Katowice 2013, s. 5.

²⁷⁸ A.M. Szczepańska-Szczepaniak, *Długoterminowa kara...*, op. cit., s. 124.

²⁷⁹ Ibidem, s. 123-124.

²⁸⁰ J. Pluta, M. Karkocha, *Kary i środki karne...*, op. cit., s. 6.

²⁸¹ A.M. Szczepańska-Szczepaniak., *Długoterminowa kara...*, op. cit., s. 124.

takie zestawienie pojęć wzmacnia się zachowania właściwe, a zastosowanie nieodpowiedniej kary może wzbudzać w osobie karanej czy społeczeństwie poczucie niesprawiedliwości²⁸².

Kara będąca reakcją na przestępstwo ma trójczłonowy charakter. Pierwszym z członów jest prawo karne – czyli sformułowane normy, których naruszenie grozi karą. Drugim członem są wszystkie działania, które zmierzają do ustalenia jakie przestępstwo zostało popełnione i jaki rodzaj kary wymierzyć przestępcy. Ostatni człon to wykonanie kary przez sąd²⁸³.

W przypadku sankcji prawnych istnieją kryteria, które je identyfikują. Sankcja prawa karnego ma realizować cele publiczne (jest publicznoprawna) i osiągać określony efekt, spełniać konkretne funkcje (sprawiedliwościową, ogólnoprewencyjną, szczególnoprewencyjną i kompensacyjną) w różnym stopniu. Ponadto sankcja prawa karnego jest powszechna, gdyż każdy obywatel podlega odpowiedzialności karnej.²⁸⁴

Funkcje kary są przedmiotem badań wielu nauk, jak chociażby prawa karnego, kryminologii czy polityki penitencjarnej. W filozofii kary przez stulecia obowiązywały dwa modele – utylitarna teoria kary (prewencja popełniania przestępstw) oraz retributywna teoria kary (kara za wyrządzoną krzywdę). Przestępstwo musi zawierać duży element szkodliwości społecznej – pokrzywdzonym jest wobec tego nie tylko konkretna osoba, ale i ogół społeczeństwa. Kara musi być więc adekwatna, gdyż w przeciwnym wypadku społeczne poczucie sprawiedliwości może zostać nadwyrężone.

W przypadku prewencyjnego aspektu kary można wyróżnić dwa rodzaje prewencji: generalną, czyli kształtowanie w członkach społeczeństwa świadomości prawnej (obywatele wiedzą jakie dobra prawne są chronione i jaka kara istnieje za ich naruszenie) oraz indywidualną, czyli takie dobranie rodzaju, wymiaru kary i środków karnych, by ukarany nie wrócił na drogę przestępczą. Sąd musi wówczas dostosować karę do konkretnego sprawcy, wnikliwie analizując jego osobę oraz sytuację życiową.²⁸⁵

W myśl koncepcji retributywnej kara jest reakcją na konkretne naruszenie panującego prawa, wymierzoną w sprawcę tego naruszenia). Nie ma dążyć do eliminacji niepożądanych zachowań, a jedynie być odwetem za negatywne zachowanie skierowanym w sprawcę.²⁸⁶

Istotą kary jest osiągnięcie jej celów. Wśród nich wyróżnia się:

---

²⁸² K. Kulig, *Teoria pracowniczej odpowiedzialności...*, op. cit., s. 16-17.

²⁸³ I. Niewiadomska., *Osobowościowe uwarunkowania skuteczności kary pozbawienia wolności*. Lublin, Wydawnictwo KUL, Lublin, 2007.

²⁸⁴ K. Kulig, *Teoria pracowniczej odpowiedzialności...*, op. cit., s. 31-32.

²⁸⁵ A.M. Szczepańska-Szczepaniak., *Długoterminowa kara...*, op. cit., s. 132-135.

²⁸⁶ K. Kulig, *Teoria pracowniczej odpowiedzialności...*, op. cit., s. 24-25.

- cel sprawiedliwościowo-retrybutywny – oddanie społeczeństwu poczucia sprawiedliwości;
- cel ogólnoprewencyjny – pozytywny, profilaktyczny (w zakresie popełniania przestępstw) wpływ na społeczeństwo;
- cel szczególnoprewencyjny – wpływ resocjalizacyjny na sprawcę przestępstwa oraz profilaktyka kolejnego popełniania przez niego czynów zabronionych;
- cel kompensacyjny – zadośćuczynienie pokrzywdzonemu.²⁸⁷

W polskim ustawodawstwie istnieje konkretny zbiór kar i środków karnych. Kodeks karny powstał na mocy ustawy z dnia 6 czerwca 1997r. Usunięto w nim karę śmierci, a także uszeregowano kary od najłagodniejszej (jak np. kara grzywny) do najsurowszej (kara dożywotniego pozbawienia wolności)²⁸⁸. Ustawodawca w Kodeksie karnym wskazuje na rodzaj kary i określa jej rozmiar, z poszanowaniem zasad humanitaryzmu i godności człowieka. Środki karne muszą więc być stosowane w sposób humanitarny wobec skazanego – zabronione są tortury, poniżające czy nieludzkie traktowanie skazanego. Dodatkowo, w myśl postulatu o ekonomii karnej, wykonanie kary powinno odbywać się z minimalizacją kosztów i dolegliwości społecznych (zwłaszcza kosztów ludzkich).²⁸⁹

W polskim kodeksie karnym istnieje kilka rodzajów kar. Są nimi grzywna, ograniczenie wolności, pozbawienie wolności, 25 lat pozbawienia wolności oraz dożywotnie pozbawienie wolności.

Kara grzywny jest wymierzana w systemie stawek dziennych – od 10 do 540, a w przypadku kary łącznej – do 810. Wysokość stawki dziennej nie jest stała – ustala ją sąd i może wynosić od 10 do nawet 2000zł. Można więc dostosować karę nie tylko do rangi popełnionego przestępstwa, ale także do stanu majątkowego sprawcy. Dolegliwość kary polega na tym, iż majątek sprawcy ulega zmniejszeniu. Taka kara, w stosunku do społeczeństwa, spełnia funkcję kompensacyjną.

Kara ograniczenia wolności orzekana jest w miesiącach i wynosić może maksymalnie rok, a w wyjątkowych przypadkach 2 lata. Sąd, w przypadku niepoddawania się karze, może zamienić tę sankcję na karę grzywny. Sprawca nie może zmienić wówczas miejsca stałego pobytu bez zgody sądu, ma wykonywać zleconą, nieodpłatną pracę i udzielać wyjaśnień dotyczących przebiegu odbywania kary. Wykonywanie pracy ma znaczenie społeczne – często w ich zakres wchodzi pomoc różnym placówkom i instytucjom niosącym pomoc. Sąd może

²⁸⁷ A.M. Szczepańska-Szczepaniak., *Długoterminowa kara...*, op. cit., s. 124.

²⁸⁸ J. Pluta, M. Karkocha, *Kary i środki karne...*, op. cit., s. 12.

²⁸⁹ A.M. Szczepańska-Szczepaniak A.M., *Długoterminowa kara...*, op. cit., s. 125-126.

także orzec osobom zatrudnionym potrącenie części wynagrodzenia miesięcznego na cel społeczny.²⁹⁰

Kara pozbawienia wolności jako kara samoistna pojawiła się już na przełomie XVIII i XIX wieku. Wcześniej istniały już specjalne domy poprawy dla np. prostytutek czy młodych przestępców. W polskim Kodeksie karnym wyróżnić można karę pozbawienia wolności oraz długoterminowe kary pozbawienia wolności (25 lat lub dożywotnie pozbawienie wolności). Celem takiej kary jest długotrwałe oddziaływanie na skazanego w celu jego resocjalizacji – poprawy osobowości, uporządkowanie systemu wartości, nauki współistnienia w otaczającym środowisku, a także wzbudzenie poczucia odpowiedzialności i potrzeby przestrzegania obowiązujących norm prawnych (by nie wrócić już do popełniania przestępstw).²⁹¹

Zdaniem A. Bałandynowicza wymierzenie kary pozbawienia wolności powinno się odbywać, gdy:

- inna kara nie byłaby współmierna do wagi popełnionego czynu zabronionego;
- istnieje ryzyko, że skazany powróciłby do popełniania przestępstw;
- inne środki karne nie były wobec przestępcy skuteczne.²⁹²

Kara pozbawienia wolności jest stosunkowo młodą sankcją, a mimo to najpowszechniej stosowaną. Nie ma wad – utrzymanie zakładów karnych generuje koszty, a na odbycie kary czasem trzeba czekać. Ponadto często zdarza się, że cele resocjalizacyjne nie są zrealizowane.²⁹³ Pozbawienie wolności można orzec na co najmniej miesiąc, a najdłużej na 15 lat. Celem takiej kary jest resocjalizacja skazanego i zawrócenie go z drogi przestępczej.²⁹⁴ W przypadku gdy kara pozbawienia wolności jest orzeczona w wymiarze poniżej 2 lat, można warunkowo zawiesić jej wykonanie.²⁹⁵ Kara 25 lat pozbawienia wolności nie różni się zasadniczo od czasowej kary pozbawienia wolności. Jediną różnicą jest fakt, iż opuścić zakład karny (w celu spotkania z osobą godną zaufania na maksymalnie 30 godzin lub na jednorazowo 14 dni) może dopiero po 5 latach odbywania kary i za zgodą sędziego penitencjarnego. Z uwagi na fakt, iż skazany jest izolowany przez bardzo długi czas, trudno przypisać takiej karze funkcję resocjalizacyjną. Kara 25 lat pozbawienia wolności ma na celu eliminację sprawcy przestępstwa ze społeczeństwa.²⁹⁶

---

²⁹⁰ J. Pluta, M. Karkocha, *Kary i środki karne...*, op. cit s. 13-15.

²⁹¹ A.M. Szczepańska-Szczepaniak, *Długoterminowa kara...*, op. cit., s. 126-127.

²⁹² Ibidem, 127-128.

²⁹³ M. Budyn-Kulik, *Kary i środki karne alternatywne wobec kary pozbawienia wolności*. Warszawa, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2010, s. 2.

²⁹⁴ J. Pluta, M. Karkocha, *Kary i środki karne...*, op. cit s. 17.

²⁹⁵ M. Budyn-Kulik, *Kary i środki karne alternatywne...*, op. cit., s. 10.

²⁹⁶ A.M. Szczepańska-Szczepaniak, *Długoterminowa kara...*, op. cit, s. 130-131.

Najsurowszą w polskim Kodeksie karnym jest kara dożywotniego pozbawienia wolności. Stosuje się ją jedynie wobec pełnoletnich sprawców najpoważniejszych przestępstw, eliminując ich z życia społecznego na bardzo długi czas. Orzekana jest gdy inne kary byłyby niewspółmierne do popełnionego czynu a inna kara nie spełniłaby swoich celów, a także gdy brak jest okoliczności łagodzących oraz przy założeniu, że skazany prawdopodobnie nie podda się procesowi resocjalizacji. Karę dożywotniego pozbawienia wolności skazany odbywa w zakładzie zamkniętym. Po 15 latach izolacji jest możliwość przeniesienia go do zakładu półotwartego, a po 20 – otwartego.

Zdarzają się przypadki przedterminowych zwolnień, amnestii i ułaskawień – taki rodzaj kary traci wówczas swój dożywotni charakter. Karę dożywocia można bowiem warunkowo skrócić po odbyciu 25 lat izolacji.²⁹⁷

Istnieje możliwość wprowadzenia kar zastępczych. W przypadku niemożliwości ścigania grzywny, może być ona (przy spełnieniu odpowiednich warunków) zamieniona na pracę społecznie użyteczną bądź na zastępczą karę pozbawienia wolności.²⁹⁸

Geneza i funkcjonowanie systemu penitencjarnego

Pozbawienie wolności jako kara za niegodne czyny to zjawisko, które funkcjonuje już od czasów starożytnych. Nie ma dla niej kary zastępczej, gdyż kary alternatywne mogą być stosowane podczas karania jedynie części przestępstw. Wymiar sprawiedliwości na ogół skłania się do orzekania właśnie kary pozbawienia wolności, a w świadomości społecznej wykreowany jest obraz przestępcy, dla którego nie można zastosować innej kary.²⁹⁹

Realizacja kary pozbawienia wolności w systemie wspólnego odbywania kary, polegająca na umieszczeniu więźniów w jednej celi, funkcjonowała już w bardzo odległych czasach. Nie miało to wówczas funkcji resocjalizacyjnej, a jedynie izolującą skazanych od społeczeństwa. Wprowadzenie wspólności selektywnej ulepszyła ten system. Zdarzało się jednak zapewnianie cel w sposób chronologiczny, co prowadziło do przypadkowego doboru więźniów, a w konsekwencji – konfliktów, przemocy, demoralizacji jednostek o wyższym stopniu przystosowania społecznego.

Początki systemu celkowego koniec XVIII wieku. Skazani byli wówczas przyzwyczajani do pracy, za którą otrzymywali wynagrodzenie. Zagwarantowanie skazanym pracy miało zmniejszyć liczbę kosztownych dla państwa spraw karnych, stworzenie grupy nowych robot-

---

²⁹⁷ Ibidem.

²⁹⁸ I. Niewiadomska, *Osobowościowe uwarunkowania skuteczności...*, op.cit., s. 28.

²⁹⁹ J. Kołodziej, *Geneza i funkcjonowanie systemu penitencjarnego w Polsce*, s. 669, <https://doplayer.pl/24798517-Geniza-i-funkcjonowanie-systemu-penitencjarnego-w-polsce.html> (dostęp: 01.02.2022).

ników, będących konkurencją dla obecnych, zapewnienie dobroczynności prawdziwie biednych. Wśród trzech głównych celów systemu celkowego była pokuta (poprzez pobyt w surowo urządzonej celi), odstraszenie (innych przestępców przez warunki odbywania kary) i poprawa (poprzez refleksję nad swoim postępowaniem).

System progresywny był odpowiedzią na niepozbowiony wad system celkowy. Kara pozbawienia w ramach tego systemu miała nie izolować przestępcę, a wpłynąć na jego przystosowanie do życia społecznego. Podzielono wówczas czas kary na kilka etapów. W każdym z nich więźniowi przysługiwały inne ulgi czy udogodnienia, a rygory zmniejszały się wraz z przechodzeniem do klas wyższych. Początkowo skazany spędzał czas samotnie, następnie był resocjalizowany poprzez wspólną z innymi skazanymi naukę i pracę. Ostatni etap to działania zmierzające do włączenia skazanego do życia społecznego po opuszczeniu zakładu karnego – realizowane głównie poprzez pracę poza terenem zakładu.³⁰⁰

Polityka kryminalna państwa odpowiada za funkcjonowanie więzienia jako instytucji. Zadaniem więzienia jest odizolowanie kryminalistów od społeczeństw, ale także przewartościowanie ich postaw oraz zniechęcenie do kontynuacji działalności przestępczej. Realizacja tych celów odbywa się w atmosferze konfliktu między dwiema więziennymi społecznościami – personelem i więźniami. Nie jest to łatwe, gdyż Służba Więzienna musi stale pamiętać, że osadzeni są nie tylko więźniami, ale także ludźmi, którym należy się godne traktowanie.

Kara pozbawienia wolności nie zawsze pełniła funkcję wychowawczą. W czasach niewolnictwa i feudalizmu była narzędziem do izolowania i pozbywania się ze społeczeństwa niewygodnych jednostek, a więzienie miejscem, gdzie skazani oczekiwali na karę główną – często na karę śmierci. Taki rodzaj kary pełnił wówczas jedynie funkcję represyjną. Przestępcy byli zamykani na ogół w lochach lub wieżach. Nierzadko czekali na śmierć, albo z powodu tortur, braku jedzenia czy wycieńczenia, albo z powodu wykonania kary głównej. Polskie więzienia w czasach średniowiecza pełniły podobne funkcje i mieściły się na ogół na terenach podlegających kościołowi.³⁰¹

System penitencjarny, zdaniem J. Śliwowskiego, to „całokształt przepisów i instytucji prawa penitencjarnego oraz urządzeń zakładów karnych zmierzających według określonego sposobu i metody do osiągnięcia zasadniczego celu wykonania kary pozbawienia wolności”.³⁰²

---

³⁰⁰ K. Wala, *Systemy penitencjarne na przestrzeni XVIII i XIX wieku*. Studia Iuridica Lubkunensia, t. XXIV, 2015, s. 136-143.

³⁰¹ J. Kołodziej, *Geneza i funkcjonowanie systemu...* op. cit., s. 669-671.

³⁰² J. Śliwowski, *Prawo i polityka penitencjarna*. Toruń, 1976, s. 71.

Zasadnicze elementy systemu penitencyjnego, wyróżnione przez S. Ziemińskiego, ilustruje poniższy rysunek:

Rysunek 1. Elementy systemu penitencyjnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Ziemiński S. *Klasyfikacja skazanych*. Warszawa 1973, s. 9,

Powstanie systemu penitencyjnego miało ogromny wpływ na rozwój więziennictwa i polityki penitencyjnej. Wśród systemów penitencyjnych wyróżnić można system celkowy, którego nadrzędnym celem jest izolacja, oraz progresywny, który skupia się na resocjalizacji skazanych. Były one wielokrotnie modyfikowane, przekształcane, wzbogacane i łączone, co dało podstawę nowoczesnemu więziennictwu. Granice między tymi systemami pozacierają się; rzadko też występują one w czystej postaci.

Przez długi czas wszystkie więzienia, a także sposoby wykonywania kar, w większości krajów Europy wyglądały podobnie. Krytyki polskiego więziennictwa dokonał Julian Ursyn Niemcewicz, który zapoznał się z dokumentacją dotyczącą stanu więziennictwa w Stanach Zjednoczonych na przełomie XVIII i XIX wieku. Złożył on również propozycję reform. W Polsce, po odzyskaniu niepodległości, funkcjonowały różne systemy penitencyjne – przejęte po zaborcach. Miały one różny zasób baz, inne zasady, metody i środki oddziaływania stosowane w więzieniach, a także nierzadko inne zadania. Nadrzędnym celem niepodległej Polski było stworzenie jednorodnego systemu penitencyjnego. Polskie władze więzienne

musiały wówczas przejmować więzienia, rekrutować kadre, zdobywać fundusze na organizację więzień, tworzyć prawne podstawy działania.

Dekret Naczelnika Państwa w sprawie tymczasowych przepisów więziennych z 1919 roku był dokumentem o charakterze przejściowym, ale w sposób ogólny zarysował zasady organizacji i działania więziennictwa i stworzył warunki do ich działania w trakcie powojennego chaosu. Wśród dokumentów regulującym funkcjonowanie systemu penitencjarnego państwa polskiego znalazł się także Kodeks Karny z 1932 roku oraz regulamin wykonywania kary pozbawienia wolności z 1931 roku. Dzięki regulaminowi możliwe było zniesienie zasad ustalonych przez zaborców, a także uregulowanie organizacji i funkcjonowania więzień. W Polsce, poprzez wydanie tych dokumentów, a także dzięki współpracy międzynarodowej, zaczęły się rozwijać pedagogika społeczna czy kryminologia. Podjęto także badania kryminalno-biologiczne w więzieniach.³⁰³

Transformacja ustrojowa w 1989 roku i związane z nią amnestie zaowocowały falą buntów. Podjęto wówczas działania poprawiające system przepustkowy oraz warunkowe i przedterminowe zwolnienia. Funkcjonariusze mieli traktować osadzonych w sposób podmiotowy, a nie w przedmiotowy jak dotychczas.

Trudnością we wprowadzaniu zmian było przeludnienie zakładów karnych, jednak mimo wszystko udało się realizować projekty z udziałem społeczeństwa. W 1998 roku uchwalono Kodeks Karny wykonawczy, inspirowany np. Powszechną Deklaracją Praw Człowieka czy Europejskie Reguły Więzienne. Pełnił on porządkowe funkcje do 2003 roku. W Kodeksie istniało założenie, iż różnorodne organy takie jak np. fundacje, kościoły, stowarzyszenia mogą nieść pomoc osadzonym i ich rodzinom oraz pomóc im w powrocie do życia społecznego po zwolnieniu. W 2003 roku powołano Radę Główną oraz Rady Terenowe do Spraw Społecznej Readaptacji i Pomocy Skazanym, które miały współpracować ze Służbą Więzienną. W 2006 roku stworzono nową ustawę dotyczącą Służby Więziennej. Dokument regulował na nowo status, zadania i organizację Służby Więziennej.³⁰⁴

Po transformacji ustrojowej w 1989 roku dołożono starań, by poprawić warunki bytowe więźniów i uregulowano zakres praw i obowiązków osób skazanych na karę pozbawienia wolności w nowym kodeksie. Więzień był zobowiązany do przestrzegania przepisów dotyczących wykonywania kary, zasad panujących w zakładzie karnych oraz wykonywania poleceń Służby Więziennej. Wśród jego obowiązków wyróżnić można było także m.in. dbałość o

---

³⁰³ J. Kołodziej, *Geneza i funkcjonowanie systemu...* op. cit., s. 671-675.

³⁰⁴ W. Kosiacki., *Organizacja systemu penitencjarnego w Polsce po 1989*. Studia Gdańskie, tom XLIII, 2018, s. 117-118.

mienie zakładu karnego, poddawanie się badaniom czy kontroli osobistej, przestrzeganie higieny, poprawne zachowanie wobec osób z otoczenia.

Zmian dokonano także w kwestii nadzoru penitencjarnego – zniesiono bowiem nadzór penitencjarny (który często wiązał się z represją i szykanowaniem więźniów), a jedyną instytucją został wówczas sędzia. Zmieniono także zasady dotyczące instytucji warunkowego przedterminowego zwolnienia. Nowy kodeks wprowadził także kary alternatywne, takie jak m.in. kara grzywny, ograniczenia wolności, naprawienie szkody, odroczenie czy zawieszenie. Regulował również zasady udzielania pomocy więźniom opuszczającym zakłady karne czy uczestnictwo społeczeństwa w wykonywaniu kary.

Kolejną reformę systemu penitencjarnego zapoczątkowano w maju 2010 roku, kiedy powołano oddziały penitencjarne, mające zastąpić dotychczasowe działy penitencjarne. Ich zadaniem było ograniczenie biurokracji i unowocześnienie struktury więzienia. Ponadto wśród celów reformy wyróżnić można poprawę efektywności ochrony i zwiększenie bezpieczeństwa, a także lepszą diagnozę skazanych i redukcję nastrojów agresywnych i samobójczych³⁰⁵.

Podstawowym celem Służby Więziennej jest wykonywanie kary pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania. Jako formacja mają własną strukturę organizacyjną i podlegają Ministrowi Sprawiedliwości. Członkowie SW na służbie mają obowiązek nosić mundur, a część funkcjonariuszy posiada uzbrojenie będące środkiem przymusu bezpośredniego oraz broń. Mogą z nich korzystać w określonych w Ustawie o Służbie Więziennej przypadkach. Funkcjonariusze SW nie mogą należeć do żadnej partii politycznej, ale mogą być członkami związków zawodowych.³⁰⁶

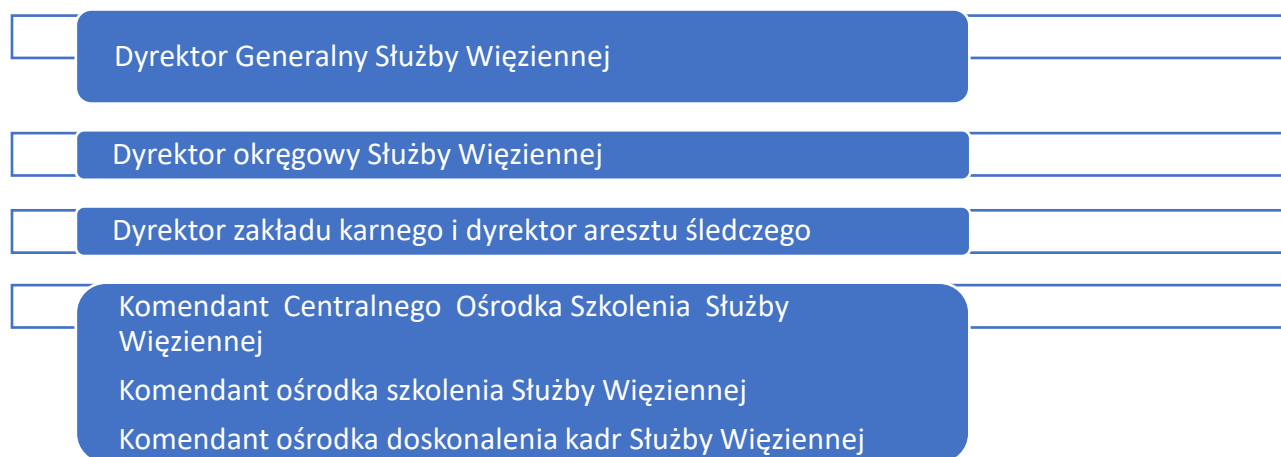
Organy Służby Więziennej prezentuje poniższy rysunek:

---

³⁰⁵ J. Kołodziej, *Geneza i funkcjonowanie systemu...* op. cit., s. 676-678.

³⁰⁶ Ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 roku o *Służbie Więziennej*, Dz.U. 2010 nr 79 poz. 523.

Rysunek 2. Organy Służby Więziennej

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 roku o *Służbie Więziennej*, Dz.U. 2010 nr 79 poz. 523.

Centralny zarząd Służby Więziennej jest organem najwyższego szczebla. Kolejnymi organami są Okręgowe Inspektoraty Służby Więziennej, a na ostatnim szczeblu są Zakłady Karne i Areszty Śledcze.³⁰⁷

W ramach jednostek organizacyjnych prowadzone są różne działania, takie jak np. nauczanie i szkolenie, działalność duszpasterska, opieka zdrowotna i sanitarna, działalność terapeutyczna.

Obowiązki Służby Więziennej reguluje ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 roku oraz Kodeks Karny wykonawczy. Wśród ich podstawowych zadań wyróżnić można:

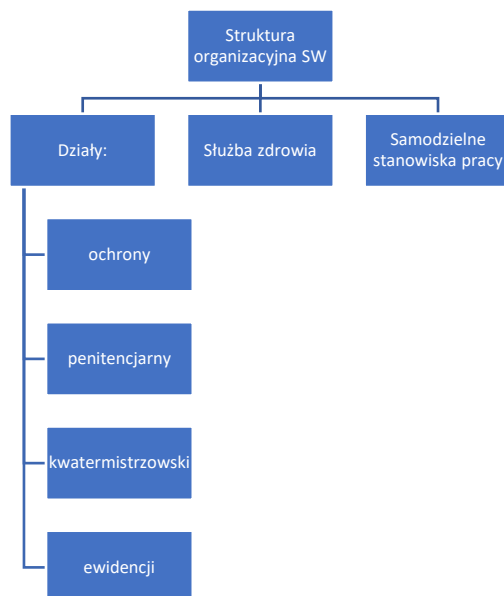
- oddziaływania penitencjarne i resocjalizacyjne wobec osadzonych w zakładach karnych;
- wykonywanie tymczasowego aresztowania;
- zapewnienie skazanym ich praw, godnych warunków bytowych, opieki zdrowotnej czy religijnej;
- humanitarne traktowanie osób osadzonych;
- ochrona społeczeństwa przed sprawcami przestępstw izolowanych w zakładach karnych;
- dbałość o porządek i bezpieczeństwo w zakładach karnych i aresztach śledczych;
- wykonywanie kary pozbawienia wolności oraz tymczasowego aresztowania na terenie RP;
- współpraca z organizacjami i formacjami zagranicznymi i międzynarodowymi.

³⁰⁷ Ibidem.

Najważniejszym zadaniem Służby Więziennej, realizowanym w związku z polityką kryminalną państwa, jest resocjalizacja i izolacja osadzonych (która fizycznie uniemożliwia więźniom dokonywania przestępstw).³⁰⁸

Organizacyjną strukturę Służby Więziennej przedstawia poniższy rysunek:

Rysunek 3. Struktura organizacyjna SW.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Ustawa o Służbie Więziennej z 9 kwietnia 2010 roku (art., 8).

Priorytetowe i podstawowe zadanie dla każdej kategorii pracowniczej to dbałość o bezpieczeństwo pracowników i skazanych. Praca w Służbie Więziennej jest specyficzna – ma się wówczas do czynienia nierzadko z groźnymi przestępcami, których trzeba jednak traktować ze zrozumieniem i poszanowaniem ich godności.

Aby zostać członkiem Służby Więziennej trzeba spełnić pewne kryteria. Kandydat musi posiadać polskie obywatelstwo oraz uregulowany stosunek do służby wojskowej, a także mieć pełnię praw publicznych. Ma także dawać rękojmię prawidłowego wykonania zadań oraz zachowania tajemnicy. Musi posiadać co najmniej średnie wykształcenie oraz zdolność psychiczną i fizyczną do pełnienia służby. Przyszły funkcjonariusz SW nie może być skazany prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo. Po spełnieniu tych warunków możliwa jest procedura rekrutacyjna i mianowanie.³⁰⁹

³⁰⁸ J. Kołodziej, *Geneza i funkcjonowanie systemu...* op. cit., s. 679-681.

³⁰⁹ Ibidem.

Typologia zakładów karnych

Kara pozbawienia wolności jest jednym z elementów systemu penitencjarnego. Jest wykonywana w różnych rodzajach i typach zakładów karnych.³¹⁰

W Kodeksie karnym wykonawczym uwzględnione zostały rodzaje zakładów karnych, w których wykonuje się karę pozbawienia wolności. Wyróżnia się zakłady karne:

- dla młodocianych;
- dla odbywających karę po raz pierwszy;
- dla recydywistów penitencjarnych;
- dla odbywających karę aresztu wojskowego (kkw, art. 69).

Kierownikiem zakładu karnego jest dyrektor. Odpowiada on za wewnętrzny porządek zakładu. Dyrektor może wyznaczyć kierowników, którzy zarządzają wyodrębnionymi oddziałami.

Stworzenie zakładu karnego dla młodocianych miało na celu odizolowanie ich od innych skazanych, a tym samym zminimalizowanie demoralizującego wpływu dorosłych więźniów na młodzież. Istnieje bowiem szansa, iż praca resocjalizacyjna pomoże skutecznie oddziaływać na postawy młodych ludzi. W zakładzie karnym dla młodocianych umieszczani są przestępcy, którzy nie ukończyli 24 roku życia (z kilkoma wyjątkami). Mają oni prawo do dodatkowego spotkania z bliskimi raz w miesiącu (w przypadku zakładów typu zamkniętego i półotwartego).

W zakładzie karnym dla odbywających karę po raz pierwszy są umieszczane osoby, które nie popełniły wcześniej przestępstwa oraz jednostki odbywające zastępczą karę pozbawienia wolności. Zakład karny dla recydywistów penitencjarnych jest przeznaczony dla osób, które były już wcześniej karane (z kilkoma wyjątkami). Kara aresztu wojskowego ma natomiast zastosowanie wobec żołnierzy.³¹¹

Wyżej wymienione zakłady karne mogą być typu zamkniętego, półotwartego oraz otwartego. Różnią się bowiem uprawnieniami i obowiązkami skazanych a w każdym z nich panują nieco inne zasady poruszania się po zakładzie oraz poza jego terenem. Co za tym idzie, różny jest w nich także stopień zabezpieczenia (kkw, art. 70).

Typ zamknięty zakładu karnego cechuje się faktem, iż cele są zamknięte właściwie przez całą dobę (chyba, że dyrektor zakładu zdecyduje inaczej). Praca dla skazanych organi-

---

³¹⁰ B. Stańdo-Kawecka, *Wykonywanie kary pozbawienia wolności w trzech systemach – uwagi krytyczne*. Nowa kodyfikacja prawa karnego, tom XXXIX, 2016, s. 109-110.

³¹¹ H. Jarosz, K. Kubacka, *Rodzaje zakładów karnych i ich przeznaczenie, systemy wykonywania kary oraz klasyfikacja skazanych*.

(online: <http://www publikacje.edu.pl/pdf/7735.pdf> dostęp 01.02.2022, 15:00)

zowana jest organizowana na ogół na terenie zakładu (a jeżeli nie to skazanemu towarzyszy konwój). Więźniowie w tym typie zakładu mają obowiązek noszenia specjalnej odzieży (z wyjątkiem bielizny), a po zakładzie mogą poruszać się tylko za zezwoleniem i pod dozorem. Mają prawo do dwóch widzeń w miesiącu i nie udziela im się przepustek. Ich korespondencja i rozmowy telefoniczne są kontrolowane.

W zakładzie półotwartym cele są otwarte w dzień a zamykane w nocy. Skazani mogą używać własnej odzieży, poruszać się po zakładzie karnym w określonych miejscach i czasie (ustalonym przez dyrektora zakładu). Mogą pracować poza zakładem, mają prawo do przepustek (nie więcej niż 14 dni w roku) oraz trzech widzeń w miesiącu.

Skazany w zakładzie typu otwartego ma najwięcej praw. Może pracować poza terenem zakładu i korzystać z zarobionych pieniędzy. Czas ich przepustki nie może przekraczać 28 dni w roku i mogą ją otrzymać raz w miesiącu. Nie mają też ograniczeń w odbywaniu widzeń w ustalonych dniach i godzinach.

Istnieje możliwość przenoszenia więźnia do zakładu o mniejszym rygorze, jeżeli wykaże on odpowiednią postawę i zachowanie. Skazanych na karę dożywotniego pozbawienia wolności można jednak przenieść do zakładu typu półotwartego dopiero po odbyciu 15 lat kary, a do otwartego po 20 latach. Więzień może być także ukarany przeniesieniem z zakładu otwartego do półotwartego lub zamkniętego.³¹²

Fakt istnienia odrębnego zakładu dla skazanych wojskowych, a także część zasad stosowanych przy umieszczaniu przestępców w zakładach karnych konkretnego rodzaju lub typu budzi w społeczeństwie wątpliwości i jest często poddawany krytyce. Podział na rodzaje i typy zakładów karnych jest jednak uzasadniony i wynika z różnorodności skazanych na karę pozbawienia wolności. Należy ich sklasyfikować, uwzględniając różnorodne kryteria, takie jak np. płeć, wykształcenie, rodzaj i okoliczności popełnionego przestępstwa, stan zdrowia psychicznego i fizycznego czy zagrożenie, jakie stwarzają dla otoczenia.³¹³

Zgodnie z literą Kodeksu karnego wykonawczego z 1997 roku kara pozbawienia wolności może być wykonywana w systemie terapeutycznym, programowego oddziaływania oraz zwykłym (kkw art. 81). Stworzenie tych trzech systemów miało pomóc zindywidualizować karę oraz pomóc jednostce zawrócić z przestępczej ścieżki. Dotychczasowe działania, realizowane w zakładach karnych, były bowiem nieefektywne, a postępowanie zgodnie z poszanowaniem praw więźniów często wykluczało proces resocjalizacyjny. Kodeks karny wyko-

---

³¹² H. Jarosz, K. Kubacka, *Rodzaje zakładów karnych...* op. cit.

³¹³ B. Stańdo-Kawecka, *Wykonywanie kary pozbawienia wolności...* op. cit., s. 110-111.

nawczy zakładał, że celem kary pozbawienia wolności jest prewencja popełniania przestępstw, a skazany może, ale nie musi poddać się procesowi resocjalizacji.

System terapeutyczny przeznaczony jest dla skazanych, którzy powinni być opieką lekarską, psychologiczną czy rehabilitacyjną. Są to osoby np. niepełnosprawne fizycznie czy psychicznie, uzależnione, z zaburzeniami psychicznymi. Dla takich osób wydzielone mogą być specjalne oddziały w ramach każdego zakładu karnego. Działania o charakterze terapeutycznym mogą być także prowadzone poza oddziałem terapeutycznym.³¹⁴

Karę w systemie terapeutycznym odbywają także przestępcy, którzy w chwili popełnienia czynu zabronionego byli w stanie ograniczonej poczytalności.³¹⁵

Zgodnie z systemem programowego oddziaływania, jednostka odbywa karę realizując program indywidualnego oddziaływania. Ustala się w nim np. rodzaje zatrudnienia i nauczania skazanego, jego kontakty z bliskimi, wykorzystywanie czasu wolnego czy jego możliwości wypełniania obowiązków. Warunkiem skorzystania z takiego systemu jest podjęcie przez skazanego decyzji o zmianie swoich postaw. Wyjątkiem są osoby młodociane – te są objęte systemem programowego oddziaływania bez względu na indywidualną decyzję (z kilkoma wykluczeniami).³¹⁶

System programowego oddziaływania nastawiony jest na resocjalizację. Skazany uczestniczy w jego opracowywaniu, co ma duże znaczenie dla efektywności prowadzonych oddziaływań.³¹⁷

Osoby korzystające z systemu zwykłego mają możliwość uczestnictwa w organizowanym nauczaniu czy różnego rodzaju zajęciach. Ich obowiązkiem jest też wykonywanie pracy. Skazani dorośli na ogół mają możliwość wyboru między systemem programowego oddziaływania a systemem zwykłym. Niezależnie od wybranego systemu więźniom przysługuje prawo do kontaktu z bliskimi, samokształcenia, korzystania z urzędzeń i organizowanych na terenie zakładu karnego.³¹⁸

Prywatyzacja więziennictwa

Jednym z rozwiązań problemów więziennictwa, wydaje się być, także jego prywatyzacja. Idea ta narodziła się z innej, ekonomicznej potrzeby kilka epok temu. Po wojnie secesyjnej i wyzwoleniu niewolników na Południu Stanów Zjednoczonych Ameryki, z dnia na

---

³¹⁴ B. Stańdo-Kawecka, *Wykonywanie kary pozbawienia wolności...* op. cit., s.115-117.

³¹⁵ L. Bogunia, *Systemy wykonywania kary pozbawienia wolności z uwzględnieniem różnicowania zakładów karnych*. Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego, t. XXIII, 2008, s. 98.

³¹⁶ B. Stańdo-Kawecka, *Wykonywanie kary pozbawienia wolności...* op. cit., s. 122-123.

³¹⁷ L. Bogunia, *Systemy wykonywania kary...* op. cit., s. 97-98.

³¹⁸ . Stańdo-Kawecka, *Wykonywanie kary pozbawienia wolności...* op. cit., s. 122-125.

dzień zabrakło rąk do pracy w rolnictwie, wówczas fundamencie lokalnej gospodarki. Farme-
rzy zaczęli „wynajmować” skazańców od władz stanowych i federalnych, a w zamian za pra-
cę utrzymywać ich na bardzo skromnym poziomie. W praktyce warunki ich życia bywały
gorsze od tego, czego przed wojną doświadczali czarnoskórzy niewolnicy. System ten prze-
trwał do początku XX wieku. Renesans prywatnego więziennictwa rozpoczął się w erze Ro-
nalda Reagana i wywołany został znacznie zaostrzoną ustawą antynarkotykową, która prze-
widywała karę pozbawienia wolności za posiadanie marihuany w każdej ilości. Pierwsze w
pełni nowoczesne prywatne więzienie powstało w Tennessee w 1984 r. Dziś jest ich ok. 280,
głównie na Południu i stanach dawnego Dzikiego Zachodu³¹⁹. Poza USA prywatne więzienia
znajdują się bądź mają powstać m.in. w Wielkiej Brytanii, Nowej Zelandii, Kanadzie, Repu-
blice Południowej Afryki, Holandii, Niemczech, Danii, Australii, Brazylii, Chile, Grecji, Cze-
chach, Meksyku, Peru, Tajlandii, Japonii, na Jamajce i na Węgrzech. Do największych pry-
watnych podmiotów zajmujących się świadczeniem usług w obszarze więziennictwa należy
zaliczyć Corrections Corporation of America, GEO Group Inc., Community Education Center
oraz Group 4 Securicor³²⁰.

Proces prywatyzacji zakładów karnych odbywa się głównie w państwach, w których
wprowadzono prawo zwyczajowe. Przyczyną prywatyzacji była tam bowiem zwiększająca się
populacja więzienna – zaistniała wówczas potrzeba tworzenia nowych zakładów karnych.
Przeludnienie więzień wywołało negatywne konsekwencje, takie jak np. wzrost agresji i dys-
funkcyjnych zachowań wśród więźniów. Jakość życia więźniów była niska, a prowadzone w
nich działania nieskuteczne.

Państwami pionierskimi w zakresie tworzenia prywatnych zakładów karnych są Stany
Zjednoczone oraz Wielka Brytania. Przyczyną najprawdopodobniej była bardzo duża liczba
osób skazanych na karę pozbawienia wolności. USA to kraj z największą liczbą osadzonych
na świecie a Wielka Brytania przoduje w tym zakresie w Europie. W tych krajach, podjęto
pełną prywatyzację, czyli powierzono decyzję dotyczące operowania danym zakładem kar-
nym prywatnemu podmiotowi zarządzającemu. Proces ten jest zapoczątkowany przez zakon-
traktowanie przez państwo budowy nowego zakładu karnego przez prywatnego inwestora lub
poprzez przejęcie przez jednostkę prywatną budynku więziennego od państwa. Prywatny
podmiot zarządzający następnie prowadzi dany zakład karny. Istnieje także możliwość po-
średniego rozwiązania, w których państwo w zakresie budowy czy prowadzenia zakładów

---

³¹⁹ R. Korzycki, *Prywatne więzienia w USA. Kontakt na celę*, „Polityka.pl”, 25 listopad 2011 r.

³²⁰ D. Brakoniecki, *Detektywistyka. Prawne i funkcjonalne aspekty działalności detektywistycznej w Polsce i na świecie*, Warszawa 2016, s. 199.

karnych może skorzystać z usług podmiotów prywatnych.³²¹ Prywatni inwestorzy mogą także realizować programy edukacyjne, dostarczać zaopatrzenie czy świadczyć usługi medyczne i terapeutyczne na terenie zakładu karnego.

Prywatne zakłady karne są organizowane w dwóch modelach. Mogą być one w pełni prywatne (jak w USA, Wielkiej Brytanii czy Anglii), a także publiczno-prywatne (jak we Francji).³²²

W Wielkiej Brytanii prywatne więziennictwo istniało od średniowiecza do XIX wieku. Pojawiła się jednak korupcja, która była przyczyną nacjonalizacji zakładów karnych pod koniec XIX wieku. Do prywatyzacji więziennictwa powrócono jednak pod koniec XX wieku. Jej celem była wówczas poprawa jakości życia osadzonych, zminimalizowanie kosztów utrzymania więźniów oraz wprowadzenie do więziennictwa nowych rozwiązań. Z badań przeprowadzonych w latach 2014-2015 wynika, iż prywatne więzienia w Wielkiej Brytanii były oceniane lepiej niż placówki państwowe.

W Stanach Zjednoczonych sytuacja prywatnego więziennictwa przedstawiała się podobnie. Prywatne zakłady karne zaczęły pojawiać się już w XVII wieku. W latach 20. XX wieku państwo przejęło zadanie prowadzenia więzień. Z uwagi na zwiększającą się liczbę osadzonych w latach 70. rozpoczęła się ponowna prywatyzacja więziennictwa. Osadzony nie wybiera zakładu – jest losowo umieszczany albo w placówce prywatnej, albo w państwowej. Z badań wynika jednak, iż prywatne zakłady karne efektywniej w USA obniżają ryzyko recydywy i zapewniają lepszą jakość życia (lepsze warunki zakwaterowania, a co za tym idzie, mniejsze przeludnienie). Są jednak mniej efektywne w zakresie resocjalizacji skazanych.³²³

Prywatyzacja więziennictwa ma ograniczenia prawne. W Polsce, w przypadku w wprowadzenia prywatnego więziennictwa, zmieniłby się status służby więziennej. Prywatne placówki nie mogłyby bowiem zagwarantować pracownikom statusu funkcjonariusza publicznego. Lepiej jednak zarządzają personelem, dzięki czemu generują zysk. Mogą pozwolić sobie na zatrudnianie pracowników niedoświadczonych, słabiej wykształconych, którym można zaoferować niższe pensje, co wpłynęłoby na wizerunek także publicznej służby więziennej w oczach polskiego społeczeństwa. Trudno będzie wprowadzić proces resocjalizacji więźniów bez odpowiedniego autorytetu pracujących tam funkcjonariuszy. Normy z ustawy o Służbie Więziennej znalazłyby jednak zastosowanie w przypadku pracowników prywatnych – mogłyby ich dotyczyć te same obowiązki i zakazy. Ponadto usługi więzienne często świadczą

---

³²¹ M. Szwejkowska, *Prywatne zakłady karne – wybrane przykłady zagraniczne*. Przegląd Więziennictwa Polskiego, nr 92, 2016, s. 117-120.

³²² W. Zalewski, *Prywatyzacja więzień – węzłowe problemy*. Disputatio, t. XIV, s. 37.

³²³ M. Szwejkowska, *Prywatne zakłady karne...* op. cit., s. 122-123.

spółki, które weszły na rynek globalny. Świadczone przez nich działania często nie uwzględniają specyfik lokalnych. W efekcie takich działań pojawiają się bunt – w Polsce mogłoby być podobnie.³²⁴

Budowanie nowych zakładów karnych jest konieczne, by uniknąć przeludnienia. W sektorze państwowym istnieją jednak trudności, bowiem państwo nie ma nieograniczonych funduszy na politykę penitencjarną. Ten problem nie dotyczy podmiotów prywatnych. Istnieje jednak zagrożenie, że z uwagi na chęć zysku (który jest celem podmiotów prywatnych) w więzieniach będzie poszukiwało się źródeł oszczędności. Może to jednak zmienić konkurencja wolnorynkowa. Poprawa warunków bytowych jest nie tylko realizacją zasad humanitaryzmu w odbywaniu kary, ale także oddala ryzyko przeludnienia i skraca czas oczekiwania na odbycie kary. Ponadto kolejnym problemem jest fakt, iż odpowiedzialność za więźnia ponosi wówczas nie państwo, a podmiot prywatny.³²⁵ Kara powinna być bowiem wymierzana i wykonywana przez państwo. Na problematykę państwowego karania można jednak spojrzeć inaczej – kara jest bowiem orzekana przez sąd (który przypisuje i określa wymiar kary), a może być wykonywana przez państwo lub podmiot prywatny. Funkcjonariusze pracujący w placówce państwowej i prywatnej są jednakowo zobowiązani przez przepisy prawne danego państwa – nie mogą więc traktować więźniów lepiej lub gorzej.

Wątpliwości etyczne budzi jednak kwestia czerpania zysków z czyjegoś cierpienia i fakt pozbawienia człowieka wolności w imię uzyskania korzyści majątkowych. Oszczędności finansowe wynikające z prywatyzacji więziennictwa mogą nie być wystarczającym powodem, by ograniczać prawa człowieka.³²⁶

Rodzi się także wątpliwość czy kara realizowana przez podmiot prywatny jest w stanie stworzyć odpowiedni przekaz symboliczny. Zwolennicy prywatyzacji twierdzą jednak, iż przekaz społeczny jest tworzony przez jakość i solidność działań jego autora, a nie przez formę własności. Mundury, odznaczenia służby więziennej niosą dla osadzonych ważny przekaz, jednak interesują ich głównie sprawy życia codziennego.

Prywatyzacja więzień nie powinna się odbywać w sprzeczności z wolą społeczeństwa jako całości. Jeżeli wyraża ono aprobatę to funkcje wykonywania kary mogłyby być przekazane podmiotowi prywatnemu. Powinny być jednak stworzone takie warunki, by interes publiczny na prywatyzacji więzień nie ucierpiał.³²⁷

---

³²⁴ W. Zalewski., *Prywatyzacja więzień...* op. cit., s. 44-47.

³²⁵ M. Szwejkowska, *Prywatne zakłady karne...* op. cit., s. 125-127.

³²⁶ W. Zalewski., *Prywatyzacja więzień...* op. cit., s. 38-40.

³²⁷ T.L. Krawczyk, *Prywatne więzienia. Tak czy nie?*. Zeszyty Naukowe „Ius et lex”, nr 1, s. 78,81 (online: <https://docplayer.pl/5786407-Prywatne-wiezienia-tak-czy-nie.html> dostęp: 01.02.2022, 16:00).

Należy pamiętać, że prywatyzacja bezpieczeństwa niesie ze sobą wiele zagrożeń. Jednym z nich bez wątpienia jest wypieranie świadczeń usług publicznych, na rzecz płatnych usług świadczonych przez prywatne podmioty, co sprawia, iż prawa obywatelskie są zastępowane przez prawa konsumenta. Ważnym argumentem w dyskusji o prywatyzacji bezpieczeństwa jest zjawisko zacierania granicy między sferą prawa publicznego, a sferą prawa prywatnego, pamiętając o różnicach w gwarancjach konstytucyjnych co do prawa prywatnego i prawa publicznego³²⁸. Wydaje się, iż ustawodawca nie jest w stanie w sposób jednoznaczny i nie pozostawiający wątpliwości, wskazać na granice prywatyzacji bezpieczeństwa. Granic tych należy doszukiwać się w doktrynie i orzecznictwie sądów i trybunałów³²⁹.

Służba Więzienna

Personel więzienny, od czasów odrodzenia się niepodległej Polski, przechodził wiele przeobrażeń. Wykonywał wówczas różne zadania, które nie zawsze były zgodne z interesami narodu. Wydarzenia rozgrywające się na początku XX wieku miały wpływ również na to, co działo się w placówkach więziennych.³³⁰ Polonizacja więziennictwa, czyli przejęcie zarządzania placówkami penitencjarnymi od władz okupacyjnych, miała ogromne znaczenie dla jego początków. Ze względu na różne nastawienie byłych władz okupacyjnych, a także odmienny system prawny czy różną sytuację polityczną, proces polonizacji więziennictwa przebiegał inaczej w zależności od terenu.

Organizacją więziennictwa początkowo zajmował się Wydział Więzienny, utworzony w 1917 roku w ramach Ministerstwa Sprawiedliwości. Współpracował on początkowo z Wydziałem Administracyjnym, a od maja 1918 roku samodzielnie. W drugiej połowie 1918 roku powstała Sekcja Więzienna, która przejęła zadania wydziału. Jej zadaniem było formułowanie przepisów prawa więziennego, a także szkolenie kadry penitencjarnej. Kształcenie przyszłych pracowników więziennych było podzielone wówczas na dwie części – teoretyczną (odbywającą się w ramach Sekcji) oraz praktyczną (przebiegającą w niemieckich więzieniach).

Dekret wydany przez Józefa Piłsudskiego 8 lutego 1919 roku był pierwszym aktem prawnym, który regulował organizację systemu więziennictwa, a tym samym był podstawą prawną dla funkcjonowania Straży Więziennej. Niemal równocześnie ustanowione zostały okręgowe dyrekcje więzienne. Początkowo, ze względu na konieczność szybkiego działania,

---

³²⁸ D. Brakoniecki, *Detektywistyka...*op. cit., s. 202.

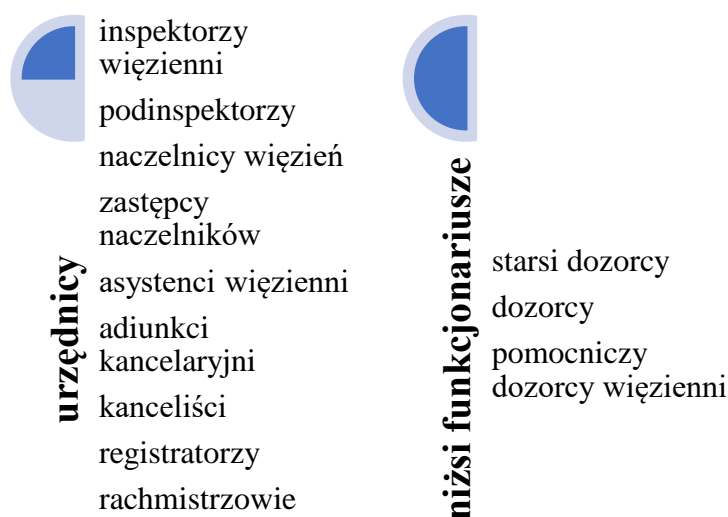
³²⁹ D. Brakoniecki, *Limits of security privatization. Introduction to considerations* [w:] A. Kordońska, R. Kordoński (red.), *Spolecznosc międzynarodowa w obliczu przemian. Ujęcie wieloaspektowe. Tom 5*, Olsztyn-Lwów 2020, ss. 218.

³³⁰ J. Migdał, *Służba więzienna – model a rzeczywistość. Próba oceny*. Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych, IX, 2005, s. 139.

struktura więziennictwa w Polsce nie była skomplikowana i skupiała się w ramach Sekcji Więziennej. Po stabilizacji więziennictwa utworzono pięć Dyrekcji Okręgowych, a w 1920 roku – dodatkowe dwie. W 1921 roku Sekcję Więzienną przekształcono w Departament Więzienny, gdzie ustanowiono trzy referaty, m.in. służby penitencjarnej.³³¹ Kolejne rozporządzenie, wydane przez Prezydenta RP w 1928 roku, miało wpływ na kształt Regulaminu Więziennego z 1931 roku. W 1939 roku powstała ustawa w sprawie organizacji więziennictwa, która wprowadzała nowoczesne rozwiązania, proponowane przez wybitnych przedstawicieli polskiej doktryny penitencjarnej.³³²

Status, zadania i funkcje pracowników penitencjarnych regulowała początkowo ustawa z 17 lutego 1922 roku o państwowej służbie cywilnej. Zgodnie z jej brzmieniem personel więzienny podzielony był na dwie kategorie: urzędników i niższych funkcjonariuszy. Skład tych grup ilustruje poniższy rysunek:

Rysunek 8. Podział personelu więziennego z 1922 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Chmielewski K., Pająk M. *Organizacja więziennictwa polskiego (1918-1939)*. Czasopismo Prawno-Historyczne, t. LXIX, 2017, s. 190.

Warunkiem bycia urzędnikiem było posiadanie średniego wykształcenia, natomiast niższy funkcjonariusz powinien posiadać umiejętność, czytania, pisania oraz dodawania, odejmowania, mnożenia i dzielenia.³³³

Aktem prawnym, który regulował pracę pracowników penitencjarnych i formalnie powołał do życia Straż Więzienną, było także rozporządzenie Prezydenta RP z 23 sierpnia

³³¹ K. Chmielewski, M. Pająk, *Organizacja więziennictwa polskiego (1918-1939)*. Czasopismo Prawno-Historyczne, t. LXIX, 2017, s. 181-184.

³³² Ibidem, s. 183.

³³³ Ibidem, s. 191.

1932 roku o Straży Więziennej. Zgodnie z nim utworzono Korpus Straży Więziennej. W postanowieniach rozporządzenia ustalono także, że pracownicy więziennictwa podzieleni zostaną na funkcjonariuszy wyższych (do których należeli m.in. Główny Inspektor Straży Więziennej, inspektorzy, nadkomisarze czy aspiranci) oraz niższych (wśród których znaleźli się przodownicy czy strażnicy).

Osoby z wyższym wykształceniem czy przechodzące do pracy w więzieniu bezpośrednio z wojska, miały pierwszeństwo mianowania na funkcjonariusza wyższego (przez Ministra Sprawiedliwości). Funkcjonariuszem niższym priorytetowo mógł zostać podoficer czy szeregowiec zawodowy w czynnej służbie. Musiał mieć on wówczas od 21 do 35 lat, polskie obywatelstwo, czystą kartotekę, dobrą kondycję i stan umysłowy, a także znakomitą znajomość języka polskiego w mowie i piśmie. Mianowania na funkcjonariusza niższego dokonywał Główny Inspektor Straży Więziennej.

Czynnikiem dyskwalifikującym do pracy w więzieniu, zgodnie z brzmieniem rozporządzenia, było toczące się wobec kandydata postępowanie karne czy popełnione w przeszłości przestępstwo motywowane chęcią zysku.³³⁴

Bardzo ważnym aktem prawnym, regulującym pracę Służby Więziennej, była także ustawa z 10 grudnia 1959 roku o Służbie Więziennej. Zawierała ona rozwiązania typowe dla czasów Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Funkcjonariusz musiał wówczas wykonywać zadania nie stojące w sprzeczności z wiernym stanem na straży ustroju ludowo-demokratycznego. Formacja ta była wówczas mocno związana z obecnym systemem politycznym.³³⁵ Ustawa była później modyfikowana, m. in. W 1975 roku (wdrożono wojskowe nazewnictwo stopni i rozbudowano szkolenia) oraz w 1983 roku (wprowadzono korpus chorażych). W 1989 roku, po transformacji ustrojowej, nie ogłoszono amnestii (jak wcześniej zapowiadano), co spowodowało bunty w więzieniach. Po ustabilizowaniu się sytuacji rozpoczęto reformę więziennictwa, mającą na celu przyjęcie modelu resocjalizacyjnego. Pracę w więzieniu porzuciło wówczas ok. 40% funkcjonariuszy.³³⁶ Wprowadzone w 1989 roku poprawki do ustawy sprawiły, że Służba Więzienna stała się ugrupowaniem apolitycznym, działającym na rzecz interesów państwa i narodu.³³⁷ Zwieńczeniem wszystkich reform była uchwalona w 1996 roku ustawa o Służbie Więziennej. Zgodnie z jej brzmieniem funkcją Służby Więziennej są szeroko pojęte działania w zakresie wykonywania kar pozbawienia

---

³³⁴ Ibidem.

³³⁵ M. Mazurek, M. Zoń, *Ustawa o służbie więziennej. Komentarz*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2013, s. 16-20.

³³⁶ A. Misiuk, *Administracja porządku i bezpieczeństwa publicznego. Zagadnienia prawnoustrojowe*. Warszawa, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, 2008, s. 180.

³³⁷ J. Migdał, *Służba więzienna.. op. cit., s. 139.*

wolności i tymczasowego aresztowania. W wymienionym dokumencie m.in. doprecyzowano zadania Służby Więziennej, poszerzono możliwości dotyczące resocjalizacji więźniów, wprowadzono możliwość zakładania i przynależności do związków zawodowych. Ponadto podkreślono, że funkcjonariusze SW nie mogą wchodzić w osobiste relacje z osadzonymi zarówno podczas trwania wyroku, jak i po opuszczeniu więzienia.³³⁸

Warunki pracy służby więziennej na początku XXI wieku nie były łatwe – więzienia były przeludnione, a liczba funkcjonariuszy się nie zwiększała.³³⁹ Wygenerowało to wówczas potrzeby, które wymagały nowych regulacji prawnych. Obecnie podstawą działania Służby Więziennej jest ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 roku o Służbie Więziennej.³⁴⁰

Zadania i uprawnienia Służby Więziennej w sposób szczegółowy reguluje ustawa z 2010 roku. Przepisy dotyczące tych aspektów można odnaleźć już w pierwszym rozdziale tego dokumentu.

Zgodnie z brzmieniem ustawy *Służba Więzienna jest umundurowaną i uzbrojoną formacją apolityczną podległą Ministrowi Sprawiedliwości, posiadającą własną strukturę organizacyjną.*³⁴¹ Cechuje się ona hierarchiczną strukturą, przypominającą strukturę polskiego sądownictwa. Choć umundurowanie i uzbrojenie jest jedną z cech charakterystycznych Służby Więziennej, to są w niej zatrudniani także pracownicy cywilni (mający status pracowników urzędów państwowych bądź pracownicy zatrudnieni na podstawie kodeksu pracy).³⁴²

Zgodnie z naukami socjologicznymi, Służba Więzienna jest jedną z grup dyspozycyjnych. Jej członkowie zarabiają bowiem na swoje utrzymanie będąc do dyspozycji władz zwierzchnich. Mają określony stosunek społeczny i pełnią w nim szczególną rolę – dbają o spokój, prewencję popełniania przestępstw, zwalczanie przestępczości.³⁴³ Służba Więzienna jest więc istotnym podmiotem, który zapewnia ochronę bezpieczeństwa obywateli w państwie. Warto podkreślić, że wykonuje to zadanie w dwóch obszarach – w społeczeństwie (środowisko otwarte) oraz wśród więźniów (środowisko zamknięte).³⁴⁴

Zadania przypisane Służbie Więziennej zostały zawarte głównie w art.2 ust. 2 ustawy o Służbie Więziennej z 2010 r. Dodatkowo sposób realizowania zadań przez funkcjonariuszy

---

³³⁸ M. Mazurek., M. Zoń., *Ustawa o służbie więziennej...* op. cit. s. 16-20.

³³⁹ A. Misiuk, *Administracja porządku i bezpieczeństwa publicznego. Zagadnienia prawno-ustrojowe*. Warszawa, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, 2008, s. 180.

³⁴⁰ Ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 roku o *Służbie Więziennej*, t. j. Dz. U. 2019, poz. 1427 z późn. zm.

³⁴¹ Ustawa o *Służbie Więziennej* z 2010 r.

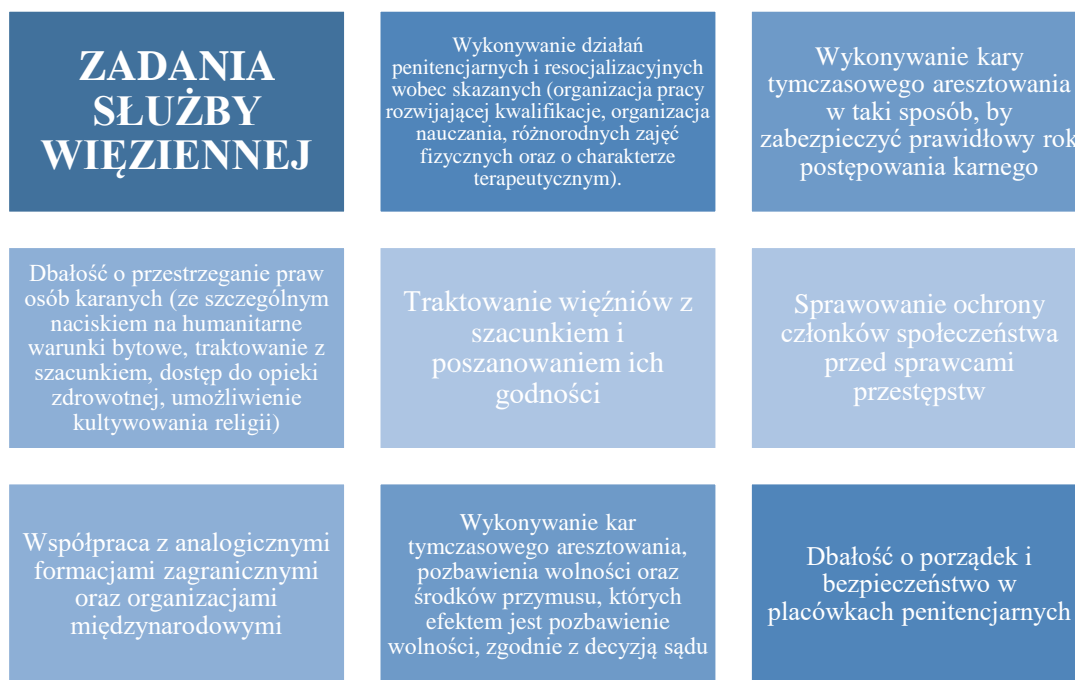
³⁴² M. Mazurek, M. Zoń, *Ustawa o służbie więziennej...* op. cit., s. 25.

³⁴³ R. Poklek., *Służba Więzienna w systemie bezpieczeństwa państwa*, „Securitologia” 2013, nr 1, s. 146.

³⁴⁴ S. Pich, *Służba Więzienna w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa* [w:] J. Stawicka, M. Woszczyński, M. Walancik, (red). *Współczesne wyzwania dla bezpieczeństwa narodowego*. Wydawnictwo Naukowe Akademii WSB, 2015, s. 207-208.

Służby Więziennej jest także regulowany na poziomie centralnym oraz przez wewnętrzne przepisy poszczególnych jednostek organizacyjnych. Podstawowe zadania Służby Więziennej przedstawia poniższy rysunek:

Rysunek 9. Zadania Służby Więziennej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Ustawa o *Służbie Więziennej* z 2010 r.

Podstawowe zadania Służby Więziennej zostały wymienione w nieprzypadkowej kolejności. Pierwsze z nich dotyczą resocjalizacji, kolejne zapewnienia bezpieczeństwa, natomiast wymienione jako ostatnie – współpracy międzynarodowej. Podkreślenia wymaga także fakt, iż zadania zostały określone jako podstawowe. Oznacza to, że w ustawie nie zostały wyczerpane wszystkie zadania pełnione przez Służbę Więzienną, gdyż mogą one wynikać z innych dokumentów prawnych (np. z ustawy o świadku koronnym).³⁴⁵

Służba Więzienna, wykonując wobec skazanych karę pozbawienia wolności, spełnia tym samym wcześniej omówione cele kar – sprawiedliwościowy, prewencyjny i kompensacyjny.³⁴⁶ Działania podejmowane przez pracowników penitencjarnych mają wpłynąć na zmianę postawy skazanego – dlatego powinni oni stale poszukiwać i tworzyć nowe, pozytywne metody resocjalizacyjne oraz rozwijać swoje kwalifikacje. Realizacja obowiązków służbowych przez funkcjonariuszy Służby Więziennej jest trudna także z uwagi na fakt, iż ich

³⁴⁵ M. Mazurek, M. Zoń, *Ustawa o służbie więziennej...* op. cit., s. 27-30.

³⁴⁶ J. Migdał, *Służba więzienna..* op. cit., s. 140.

działania często wywołują opór, a nawet agresję skazanych. Nierzadko są obciążeni psychicznie, gdyż w pracy spotykają się z obelgami, groźbami, szantażem czy korumpowaniem. Faktem jest także, że w społecznym odbiorze praca pracownika penitencjarnego jest niezbyt szanowana i uznawana.³⁴⁷

Podczas wykonywania czynności służbowych funkcjonariuszom Służby Więziennej przysługują konkretne prawa, takie jak między innymi:

- Legitymowanie osób (w tym funkcjonariuszy i pracowników) wchodzących i opuszczających jednostkę organizacyjną, a także przeprowadzanie kontroli osobistych i deponowanie przedmiotów niebezpiecznych,
- Wydawanie poleceń osadzonym oraz wzywanie do zaprzestania wszelkich zachowań, które zakłócają porządek i bezpieczeństwo w placówce penitencjarnej,
- Zatrzymywanie (celem przekazania Policji) na terenie jednostki organizacyjnej osób podejrzanych o popełnienie czynu zabronionego,
- Wydalanie z zakładu penitencjarnego osób, które nie stosują się do prawomocnych poleceń,
- Zatrzymywanie i poszukiwanie osób uciekających z jednostki penitencjarnej, a także tych, które nie wróciły w wyznaczonym terminie z przepustki,
- Możliwość zwrócenia się o pomoc do Policji, Żandarmerii Wojskowej czy innych organów państwowych,
- Możliwość stosowania środków przymusu bezpośredniego, lub, jeżeli nie okażą się wystarczające, broni palnych lub psa służbowego,
- Możliwość otrzymania informacji z Krajowego Centrum Informacji Kryminalnych.³⁴⁸

Wśród stosowanych przez funkcjonariuszy Służby Więziennej środków przymusu bezpośredniego można wymienić m.in. użycie siły fizycznej, założenie kajdanek, użycie pektard, pałek służbowych, chemicznych środków obezwładniających czy siatki obezwładniającej. Mogą być one stosowane wyłącznie w stanie wyższej konieczności, czyli np. kiedy skazany usiłuje wykonać zamach na zdrowie lub życie innej osoby, a także gdy nawołuje do buntu, w sposób groźny zakłóca porządek, niszczy mienie czy próbuje uciec z zakładu karnego.³⁴⁹

---

³⁴⁷ Ibidem, s. 141-142.

³⁴⁸ R. Poklek., *Służba Więzienna w systemie bezpieczeństwa państwa...* op. cit., s. 148-149.

³⁴⁹ A. Misiuk, *Administracja porządku i bezpieczeństwa publicznego...* op. cit., s. 182-184.

Wykonując zadania wymienione w ustawie, Służba Więzienna nierzadko współpracuje z organami państwowymi i terytorialnymi czy innymi państwowymi jednostkami organizacyjnymi. Są one zobowiązane udzielać pomocy, szczególnie w przypadku, gdy Służba Więzienna nie ma możliwości samodzielnego zapewnienia bezpieczeństwa i porządku na terenie jednostki penitencjarnej. Inne formacje pomagają także w poszukiwaniu więźniów zbiegłych z zakładu karnego. Ponadto Służba Więzienna współdziała także z różnymi stowarzyszeniami, kościołami fundacjami czy placówkami naukowymi, które w profilu swojej działalności mają szeroko pojętą współpracę w wykonywaniu kary pozbawienia wolności. Podejmują one m.in. działania mające na celu wpływanie na resocjalizację osadzonych, umożliwianie praktykowania swojej religii.³⁵⁰

Kontrole nad realizacją zadań przez funkcjonariuszy Służby Więziennej prowadzą różne organy państwowe i międzynarodowe. Wśród nich wyróżnić można:

- Rzecznika Praw Obywatelskich (i podległy mu Krajowy Mechanizm Prewencji),
- Sędziowie penitencjarni,
- Helsińska Fundacja Praw Człowieka,
- Europejski Komitet do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT).³⁵¹

Resocjalizacja osadzonych

Subkultury są przedmiotem zainteresowania wielu różnych nauk, jak chociażby socjologia czy psychologia. W znaczeniu potocznym subkulturą określić można taki sposób uczestnictwa w działaniach kulturalnych, który destrukcyjnie wpływa na porządek społeczny. W socjologicznym ujęciu subkultura jest taką grupą społeczną, która wytworzyła własne, specyficzne normy zachowania czy wartości, podważając powszechnie akceptowalne wzory kultury³⁵².

W więzieniu funkcjonują dwie grupy społeczne – funkcjonariusze SW oraz więźniowie. Obie cechują się poczuciem wspólnoty, kierują podobnymi wartościami czy mają spójne cele. Osadzeni mają także poczucie odrębności od pracowników więzienia³⁵³.

---

³⁵⁰ R. Poklek., *Służba Więzienna w systemie bezpieczeństwa państwa...* op. cit, s. 149-150.

³⁵¹ *Zadania i uprawnienia SW*, online: <https://www.sw.gov.pl/strona/zadania-i-uprawnienia-sw> (dostęp: 10.04.2022, 21:20).

³⁵² L. Albański., *Wybrane zagadnienia z patologii społecznej*. Kolegium Karkonoskie w Jeleniej Górze, Jelenia Góra 2010, s. 120.

³⁵³ A. Michalska, D. Michalski., *Zachowania niepożądane w zakładach karnych. Wybrane zagadnienia*. Wydawnictwo Akademii Ekonomiczno-Humanistycznej, Warszawa 2020, s. 6.

Powstawanie subkultur wynika z interakcji osób, które borykają się z podobnymi problemami dotyczącymi braku przystosowania się do społeczności, która ich otacza. Początkowo jednostki takie szukają zrozumienia i zainteresowania wśród pozostałych członków grupy, a w przypadku braku krytyki ustalają i krystalizują wspólne poglądy, co prowadzi do przyjęcia własnych wzorców, odmiennych od powszechnie obowiązujących wzorów. Nie będąc pewnymi słuszności własnych poglądów zachowują się w sposób prowokacyjny, by potwierdzić, że pozostała część społeczeństwa jest do nich wrogo nastawiona. Tym samym usprawiedliwiają swoje działania.

Subkultury można podzielić na dewiacyjne i niedewiacyjne. W przypadku pierwszej grupy subkultur jej członkowie żyją w pogardzie dla społecznie obowiązujących norm bądź zupełnie ich nie respektują. Można zaliczyć do niej podkulturę więzienną, której członkowie znajdują się nie tylko w zakładach karnych, ale także w zakładach poprawczych. Elementy podkultury więziennej odnaleźć można także w części subkultur młodzieżowych³⁵⁴.

Zdaniem L. Albańskiego podkulturą więzienną określa się *autonomiczny układ norm, wartości, wzorów zachowań i ról wytworzonych przez społeczność więźniów, najczęściej na podłożu podkultury przestępczej*³⁵⁵. W ramach tej podkultury w więzieniu istnieją nieformalne grupy, jak np. grypsujący czy feści. Są to grupy niezatwierdzone oficjalnie, powstające niezależnie od woli kierownictwa zakładu.

Życie osób pozbawionych wolności jest regulowane przez odpowiednie akty prawne, regulaminy czy zarządzenia, ale też przez system nieformalny. Określa się go jako drugie życie, czyli *zbiór niekontrolowanych, tajemnych reguł wyznaczających zachowania więźniów*³⁵⁶. Pojęcia tego używa się zamiennie z podkulturą więzienną, podkulturą drugiego życia, grypsersą.

Genezę podkultury więziennej można odwołać do dwóch koncepcji. Model importacji zakłada, iż więźniowie kierują się w zakładzie karnym tymi samymi wartościami, które wyznawali będąc na wolności. Osadzeni niejako przenoszą wówczas system wartości ze środowisk przestępczych (będących na wolności) do placówek penitencjarnych. Zgodnie z założeniami modelu deprivacji powstanie podkultury więziennej związane jest ze wszelkimi niedogodnościami wynikającymi z pozbawienia wolności – jest reakcją adaptacyjną. Zgrupowanie się i solidaryzowanie więźniów pomaga im przetrwać w placówce. Istnieje także model po-

---

³⁵⁴ L. Albański, *Wybrane zagadnienia...* op. cit., s. 120-121.

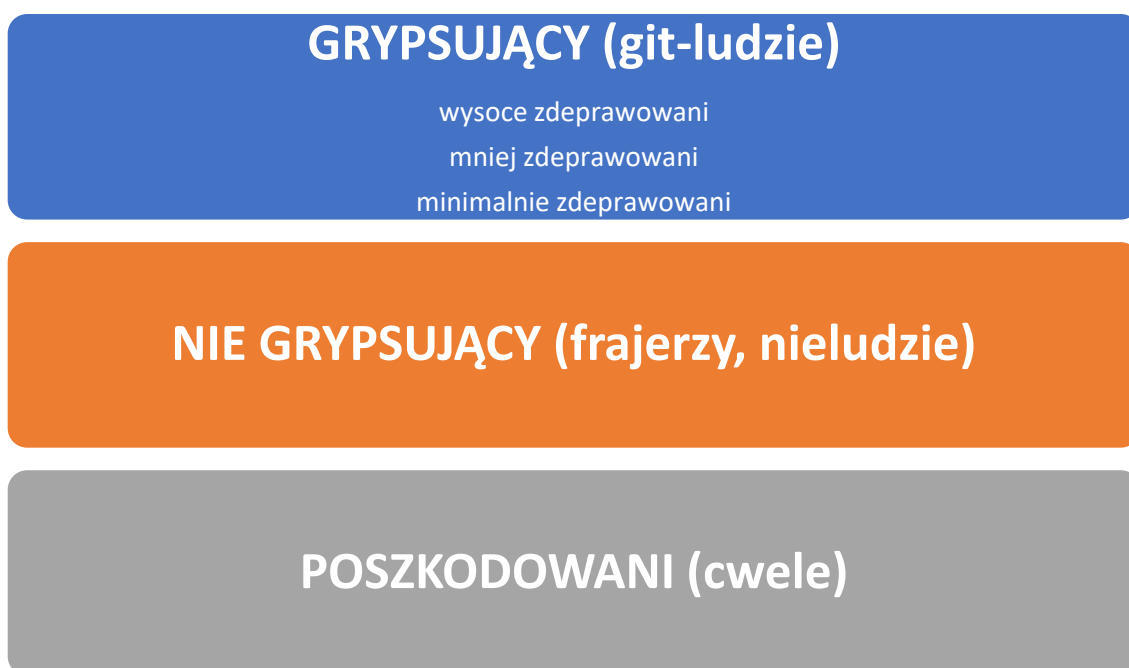
³⁵⁵ Ibidem, s. 135.

³⁵⁶ Ibidem.

średni, który uwzględnia wiele czynników wpływających na powstanie subkultury więziennej³⁵⁷.

Poniższy rysunek przedstawia hierarchię funkcjonujących w zakładach karnych grup nieformalnych:

Rysunek 11. Hierarchia grup nieformalnych w zakładach karnych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Albański L., *Wybrane zagadnienia z patologii społecznej*. Kolegium Karkonoskie w Jeleniej Górze, Jelenia Góra 2010, s. 135.

Wartościami nadrzędnymi w przypadku grupy grypsujących jest walka z prawem, grupowa solidarność, a także godność i honor grypsera. Oznacza to, iż grypsujący walczą na ogół z instytucjami prawnymi oraz kadrą więzienną. Solidarność dotyczy ochrony różnych informacji dotyczących grupy przed pracownikami penitencjarnymi (grupowa), wspierania się i wzajemnej ochrony (bytowa) oraz planowania powrotu na przestępczą ścieżkę po opuszczeniu zakładu karnego (przestępcza).³⁵⁸

By realizować wartości grupy grypsujący muszą się dostosować do konkretnych, nieoficjalnych norm, takich jak np. zakaz współpracy i zażyłych stosunków z pracownikami penitencjarnymi, nakaz lekceważenia więźniów stojących niżej w hierarchii zakładu, zakaz jedze-

³⁵⁷ R. Skręt, *Obraz podkultury więziennej we współczesnym zakładzie penitencjarnym*, „Nauczyciel i Szkoła”, nr 1-2, 2004, s. 146.

³⁵⁸ L. Albański, *Wybrane zagadnienia...* op. cit., s. 136.

nia z frajerami i cwelami, czy zakaz mycia toalety szmatą trzymaną w ręku (jedynie drążkiem czy szczotką)³⁵⁹.

W więzieniach istnieją także jeszcze dwie nieformalne grupy (a w przypadku niektórych zakładów – jednostki wyznające wartości tychże grup). Pierwszą grupą, stanowiącą niewielką część skazanych (a w niektórych więzieniach nawet nie funkcjonującą) są „cwaniacy” (C.K.). Powstała by przeciwstawić się grypsującym, bronić w zakładzie kryminalnym słabszych czy starszych więźniów. Cwaniacy cechują się sprytem i logicznym myśleniem. Myślą o wolności i nie przestrzegają zasad panujących w zakładzie karnym. Druga grupa to tzw. „feści”, do której należeli niegrypsujący młodzi ludzie. Nie sprawiali oni kłopotów pracownikom Służby Więziennej. Zgodnie z ich systemem wartości do grupy można było wstąpić raz i za przewinienie zostawało się dożywotnio wydalonym. Obecnie ta grupa nie odgrywa żadnej znaczącej roli w podkulturze więziennej³⁶⁰.

Grypsujący kierują się określonymi normami, które dotyczą różnych aspektów życia w więzieniu, jak np. postępowania w stosunku do funkcjonariuszy, współwięźniów, higieny, komunikowania. Wśród zachowań ukierunkowanych tymi normami można wymienić np. przyjmowanie ksyw, gwarę, rytualne czynności, wprowadzanie w błąd pracowników więzienia czy określone zachowania między grupami nieformalnymi funkcjonującymi w więzieniu³⁶¹.

Za nieprzestrzeganie norm, które można określić kodeksem grypserskim, grożą bardzo surowe kary, jak np.:

- Krzywości (wątpliwości) – utrata zaufania do członka grupy;
- Skiepszczenie (potępienie) – odsunięcie od grupy, bez prześladowania psychicznego czy fizycznego;
- Wydalenie z grupy, które bardzo często związane jest z przemocą fizyczną i psychiczną;
- Degradacja (przecwelenie) – najcięższa kara za nieprzestrzeganie zasad, może to być np. zmuszanie do dotknięcia szczotki klozetowej, obrażanie, a także surowiej – np. gwałt homoseksualny z pobiciem³⁶².

---

³⁵⁹ A. Michalska, D. Michalski, *Zachowania niepożądane...* op. cit., s. 15-17.

³⁶⁰ Ibidem, s. 11-12.

³⁶¹ L. Albański., *Wybrane zagadnienia...* op. cit., s. 136.

³⁶² P. Świder. P. Wiśniński., *Podkultura więzienna w zarysie*. „Kortowski Przegląd Prawniczy”, <https://wpia.uwm.edu.pl/czasopisma/sites/default/files/uploads/KPP/2013/1/32-38.pdf> (dostęp: 15.05.2022, 15:40), s. 30-31.

W podkulturze więziennej właściwie nie istnieją nagrody za przestrzeganie zasad. Można za nie uznać aprobatę innych członków grupy czy też awans w hierarchii więziennej³⁶³.

Wśród członków grupy grypserskiej wyróżnić można przywódcę i mącieli („kierownicy” mniejszych grup), którzy razem określani są charakterniakami. Oprócz tego do grupy grypserskiej należą także m.in. tatuażyci, wielbłądy (specjaliści od przemytu), świrzy (symulujący choroby psychiczne), fajansiarze (wykonują różne przedmioty ozdobne)³⁶⁴.

Istnieją określone objawy, które mogą wskazywać na to, iż dany osadzony funkcjonuje w podkulturze więziennej. Wśród nich wyróżnić można np. samookaleczenia, które są uwarunkowane w różny sposób. Mogą wynikać z zaburzeń emocjonalnych (np. depresji), a także z chęci wymuszenia czegoś, opuszczenia zakładu czy obawy przed innymi. Formami samoagresji występującymi w więzieniu są np. tzw. „połyki” (połykanie przedmiotów takich jak np. łyżki, kawałki blachy), „chlasty” (cięcia), „zasyпки” (wsypywanie pod powiekę np. sproszkowanego szkła) czy samozatrucia oraz głódówki.

Na funkcjonowanie w podkulturze więziennej mogą wskazywać również tatuaże więźnia. Są one na ogół proste, jednobarwne, prymitywne, np. kropki, cyfry, litery, ew. proste rysunki. W formie liter wyrażone są skrótowce, np. KTW – Kocham tylko wolność, a kropki mają różne znaczenia, w zależności od tego ile ich jest i gdzie są umieszczone, np. – kropka na nosie wskazuje na donosiciela, a kropki umieszczone na kostkach rąk i powyżej wskazują na lata i miesiące pozbawienia wolności. Tatuaże nie zawsze są sprawą dobrowolną – często są formą naznaczenia więźnia³⁶⁵.

Wśród treści wyrażanych przez tatuaże wyróżnić można m.in. : „śmieszki” (mające wywołać rozbawienie u współwięźniów), ostrzegawcze (wyrażające np. chęć zemsty), informacyjne (np. kropka między brwiami – człowiek nieobliczalny), historyczne (np. data pozbawienia wolności), ideologiczne (powiązane z przekonaniami osadzonych), przestępcze (wskazujące na czyny przestępcze, jakich dokonał osadzony przed wyrokiem)³⁶⁶.

Przejawem drugiego życia jest także gwara przestępcza, tworzona zarówno w granicach gramatycznych form języka polskiego, jak i w pogłębionym kodzie bajera. Różni się nieco w zależności od środowiska, a zaliczyć można do niej zwroty takie jak np. fortepian (pracownicy penitencjarni), jucha (krew), wita (ręka), kiciorować (myć), wyklepać (odsie-

---

³⁶³ Ibidem.

³⁶⁴ P. Mięgała *Podkultura więzienna jako przykład nieformalnej grupy społecznej*, <https://www.wydawnictwo.wsge.edu.pl/pdf-135344-63668?filename=Prison%20subculture%20as.pdf> (dostęp: 22.04.2022, 05:40), s. 331.

³⁶⁵ L. Albański., *Wybrane zagadnienia...* op. cit., s. 137-139.

³⁶⁶ A. Michalska, D. Michalski, *Zachowania niepożądane...* op. cit., s. 23-24.

dzień wyrok), hajtnąć się (powiesić się). Dla przestępców, szczególnie młodych, używanie grypsery jest atrakcyjne i wpływa na kształtowanie się systemu wartości³⁶⁷.

Grypserka spełnia trzy fundamentalne funkcje:

- Szkoleniową, gdyż służy wyrażaniu różnych myśli czy określeń;
- Różnicująco-integracyjną, ponieważ wyraża solidarność wśród posługujących się nią więźniów, wyróżnia ich spośród innych więźniów, dając tym samym poczucie przynależności do grupy, odrębności i dumy;
- Konspiracyjną, by przekazywać informacje w sposób zrozumiały dla członków grupy, ale niejasny dla otoczenia, a także by chronić informacje związane z nielegalnymi interesami grupy³⁶⁸.

W aktach prawnych regulujących polskie więziennictwo istnieją zapisy, które zakazują osadzonemu organizowania się w grupy nieformalne, a tym samym tworzenie podkultury więziennej. Ponadto funkcjonuje zakaz posługiwania się przestępczą gwarą, wykonywania tatuaży czy samoagresji (np. tzw. głodówka). Zakazy te tworzą jednak fundament podkultury więziennej³⁶⁹.

Zdaniem A. Michalskiej oraz D. Michalskiego subkultura więzienna *pozostaje w opozycji do procesu resocjalizacji, powodując jeszcze większą demoralizację uczestników i ich powrót do przestępstwa (...)*³⁷⁰. Podkultura więzienna zawsze jednak będzie towarzyszyć osadzonemu, choć ewoluuje. Poprzez humanizację kary subkultura więzienna osłabiła się – więźniowie nie chcą przestrzegać zasad środowiska grypsującego lub ich nie znają³⁷¹.

W społeczności więziennej, którą charakteryzuje występowanie patologicznych cech osobowości czy trudności w sferze emocjonalno-moralnej zjawiska patologiczne są rzeczą powszechną. Stanowią one poważny problem dla Służby Więziennej, która ma za zadanie chronić bezpieczeństwo i porządek w placówkach.

Istnieje wiele czynników, które wpływają na pojawianie się w społeczności więziennej zjawisk patologicznych. Należy do nich m.in. przeludnienie placówek penitencjarnych (co powoduje spotęgowanie tendencji antysocjalnych więźniów), chęć doświadczenia mocniejszych doznań, brak zaspokojenia różnych potrzeb psychofizycznych. Osadzeni pozbawieni są intymności, ich przestrzeń indywidualna jest nieustannie naruszana, co potęguje frustrację³⁷².

---

³⁶⁷ L. Albański., *Wybrane zagadnienia...* op. cit., s. 140-142.

³⁶⁸ P. Świder P., Wisiński., *Podkultura więzienna w zarysie...* op. cit., s. 27-29.

³⁶⁹ A. Michalska, D. Michalski, *Zachowania niepożądane...* op. cit., s. 29-30.

³⁷⁰ Ibidem, s. 6.

³⁷¹ P. Mięgała., *Podkultura więzienna jako przykład...* op. cit., s. 340-341.

³⁷² W. Kędzierski., *Auto- i alloagresywne zachowania i postawy występujące wśród więźniów oraz sposoby zapobiegania im.* „Problemy współczesnej pedagogiki”, nr 1, 2015, s. 42.

Część skazanych musi być odizolowana od pozostałych więźniów, nie tylko z uwagi na proces kwalifikacyjny, ale także z powodu niewłaściwego zachowania już podczas pobytu w zakładzie³⁷³.

Jednym z ogromnych problemów istniejących w placówkach penitencjarnych jest problematyka autoagresji. Szczególnie silnym natężeniem wyróżnia się wśród grypsujących osadzonych. Samoagresja może być:

- związana z lękiem, stanowi wówczas cel sam w sobie (autoagresja emocjonalna);
- związana z gniewem, napędzanym przez frustrację (autoagresja emocjonalna);
- używana do realizacji innych celów, które mają prowadzić do zaspokojenia pewnych potrzeb (autoagresja instrumentalna)³⁷⁴.

W przypadku autoagresji emocjonalnej celem jest redukcja napięcia emocjonalnego, natomiast autoagresja emocjonalna nie ma na celu wyrządzenia sobie krzywdy – jest jedynie środkiem do osiągnięcia czegoś innego, np. otrzymania widzenia, wyjazdu do szpitala czy podniesienia swojej rangi wśród współwięźniów. Przez pracowników więziennictwa są zwalczane poprzez próby sądowego obciążenia osób dokonujących samoagresji kosztami leczenia. Ponadto wśród działań Służby Więziennej, służących profilaktyce autoagresji, wyróżnia się także m.in. umieszczanie takich więźniów w celach z osobami bez skłonności autoagresywnych czy rozmowy podtrzymujące czy odreagowujące³⁷⁵.

Obrażenia, których mogą doznać w wyniku autoagresji dzielą się na wielkie, stereotypowe i powierzchowne. Te pierwsze mają poważne konsekwencje i mogą negatywnie wpłynąć na zdrowie osadzonego, a nawet pozbawić go życia (np. amputacja nogi). Więźniowie dokonują ich na ogół w innym stanie świadomości, np. pod wpływem środków odurzających. Samouszkodzenia stereotypowe to takie, które występują na ogół u osób chorych psychicznie czy niepełnosprawnych intelektualnie. Zaliczyć do nich można np. gryzienie palców. Powierzchniowe samouszkodzenia natomiast są bardzo powszechne i dotyczą ran na powierzchni ciała³⁷⁶.

Formy samoagresji wśród więźniów zależą od ich inwencji. Bardziej skłonni do takich zachowań są osoby niecierpliwe, z niską samooceną i tendencją do reakcji impulsywnych i prymitywnych³⁷⁷.

Wśród form autoagresji wyróżnić można zachowania takie jak:

---

³⁷³ S. Przybyliński, *Więźniowie „niebezpieczni” – ukryty świat penitencjarny*. Impuls, Kraków 2012, s. 11.

³⁷⁴ W. Kędziński, *Auto- i alloagresywne zachowania...* op. cit., s. 43.

³⁷⁵ Ibidem.

³⁷⁶ A. Michalska, D. Michalski, *Zachowania niepożądane...* op. cit., s. 66.

³⁷⁷ Ibidem, s. 61.

- Chlasty – cięcia, najczęściej spotykane, gdyż technicznie nietrudno zdobyć materiały do ich wykonania;
- Połyki – również popularne wśród więźniów połknięcia ciał obcych, takich jak np. odpowiednio wygięte druty, śruby, fwoździe, kawałki blach; dają pewność, że osadzony będzie hospitalizowany;
- Wbitki, wstrzyki – rzadko występują, polegają na wprowadzaniu ciał obcych (np. metalowych przedmiotów) czy płynów (toksyn, zakażonej krwi) do ciała lub pod skórę, a także przybicia dłoni czy innych części ciała do np. blatu stołu; wymagają hospitalizacji osadzonego.
- Zatrucia – również nie występują często, są wywołane na ogół lekami, rzadziej środkami chemicznymi; zatruty osadzony wymaga szybkiej interwencji lekarskiej³⁷⁸.

Wśród rzadko już występujących form autoagresji wyróżnić można także samopodpalenia, zasypki (uszkodzenia gałek ocznych przez wprowadzenie pod powiekę np. sproszkowanego szkła), głodówki (stanowiące duży problem gdy są zbiorowe), próby samobójcze. Te ostatnie realizowane są głównie w początkowym okresie odbywania kary, są związane z trudnościami adaptacyjnymi. Zdarzają się także przypadki targnięcia się na własne życie więźniów, którzy są krótko przed zwolnieniem z więzienia. Jest to na ogół związane z lękiem przed trudnym życiem na wolności³⁷⁹.

Częstotliwość samobójstw jest większa w placówkach penitencjarnych niż na wolności. Dzieje się tak, gdyż w przypadku więzienia osadzony przebywa w izolacji. Oprócz tego czynnikami, które mogą być przyczyną decyzji o pozbawieniu się życia może być długość wyroku, status społeczny więźnia w zakładzie karnym, ograniczona dostępność do opieki psychologiczno-pedagogicznej. Ponadto nowi więźniowie przeżywają szok związany z niepewnością dotyczącą przyszłości oraz odcięciem od informacji ze świata zewnętrznego.

Wśród sposobów, w jaki więźniowie pozbawiają się życia, najbardziej dominującym jest powieszenie. Wykorzystywane są wówczas przedmioty dostępne w celi. Jedną z metod samobójstwa jest także wykonywanie ran ciętych (najczęściej), kłutych czy rąbanych (spordycznie), z wykorzystaniem różnych przedmiotów. Więzień może także umrzeć w wyniku dokonanych samodzielnie obrażeń głowy – np. w skutek kompulsywnych uderzeń. Najczęściej występuje u więźniów, którzy zostali zamknięci w celi zabezpieczającej³⁸⁰.

³⁷⁸ W. Kędziński., *Auto- i alloagresywne zachowania...* op. cit., s. 44-46.

³⁷⁹ Ibidem.

³⁸⁰ A. Michalska, D. Michalski, *Zachowania niepożądane...* op. cit., 46-53.

Agresja w więzieniach często jest także skierowana na zewnątrz. Jest to uwarunkowane przez normy podkultury więziennej – przemoc fizyczna jest bowiem wysoko sytuowana w hierarchii wartości więźniów. W przypadku więźniów na ogół grypsujący kierują agresję w stronę osób będących niżej w hierarchii więziennej. Zdarza się także przemoc wobec funkcjonariuszy Służby Więziennej, z uwagi na fakt, iż to ich osadzeni obwiniają o swój ciężki los związany z przebywaniem w więzieniu.

Dość często występującymi w zakładach penitencjarnych formami alloagresji są pobicia i bójki, a także znęcanie się fizyczne (poprzez np. oblanie wrzątkiem czy tatuowanie kropek na nosie). W przypadku agresji psychicznej nie istnieją odpowiednie statystyki, jednakże można założyć, że jest to również zjawisko często występujące. Zjawiskiem już niemal niewystępującym są gwałty.

W przypadku agresji skierowanej na zewnątrz jej inicjatorami są na ogół wysoko zdemoralizowane osoby młode, które uczestniczą w nieformalnych strukturach. W swoich działaniach w bardzo dosadny sposób respektują normy grupy. Zadaniem Służby Więziennej w przypadku agresorów jest m.in. odizolowanie ich od poszkodowanych, wymierzanie dyscyplinarnych kar a także zgłaszanie aktów agresji do prokuratury.

W polskich zakładach penitencjarnych pojawiło się zjawisko patologicznej humanizacji. Liczba auto i alloagresji zmalała z uwagi na liberalną politykę stosowaną wobec więźniów, mającą na celu utrzymanie spokoju w placówkach za wszelką cenę, a także zmniejszenie ilości wpływających do administracji skarg. Ceną za to były nierzadko ustępstwa oraz unikanie stosowania środków przymusu bezpośredniego. Doprowadziło to do sytuacji, w której osadzeni nie są traktowani konsekwentnie. Przyjmują wobec tego postawy roszczeniowe, gdyż zbyt liberalne postępowanie z więźniami świadczy, zdaniem osadzonych, o słabości administracji więziennej³⁸¹.

Istnieją działania podejmowane w celu przeciwdziałania auto i alloagresji. Istnieją konkretne przepisy prawne, które mają karać sprawców tego typu wykroczeń. Ponadto tworzone są programy z zakresu profilaktyki samoagresji, prowadzone przez pedagogów i psychologów więziennych. Czasem stosuje się także leczenie farmakologiczne (np. w przypadku stwierdzonej depresji). Prowadzone są także działania, które mają na celu redukcję stresu wśród osadzonych. Skupiają się one na nauce technik oddechowych czy zajęciach relaksacyjnych³⁸².

---

³⁸¹ W. Kędzierski., *Auto- i alloagresywne zachowania...* op. cit., s. 46-48.

³⁸² Ibidem, s. 81-82; 95-98.

Osoba, która popełniła przestępstwo, żeby móc stać się na powrót jednostką akceptowaną społeczną, musi wykonać kilka kroków, które są zależne od kilku czynników. Rozpoczęcie nowego życia zaczyna się od zerwania z przeszłością, modyfikacji terażniejszości oraz zaplanowania przyszłych działań. Wszystkie te kroki są związane ze zmianą tożsamości (i zakwestionowaniem tej przestępczej) oraz zrozumieniem przyczyn swoich działań. Zakład karny dla osoby osadzonej jest miejscem, gdzie może podjąć wysiłek związany z powrotem do rzeczywistości na wolności. Niezwykle istotny jest wpływ podjętych wobec więźnia działań oraz danie mu szansy na zmianę³⁸³.

Resocjalizacją określić można *takie oddziaływanie na człowieka nieprzystosowanego społecznie, którego celem jest redukcja bądź eliminacja tego nieprzystosowania (...)*³⁸⁴. Podejście do problematyki resocjalizacji w więzieniach jest różne. Psycholodzy czy pedagodzy prezentują inne stanowisko niż np. lekarze. Zgodnie z ich punktem widzenia przedmiotem badań resocjalizacji jest potrzebujący wsparcia człowiek. Medyczna strona resocjalizacji wskazuje natomiast na problemy formalne, związane często z założeniami systemu penitencjarnego czy sposobu funkcjonowania więzień. Prawnicy skupieni są natomiast na formalne przepisy regulujące wykonywanie kary i status skazanego³⁸⁵.

Resocjalizację penitencjarną zdefiniować można *jako ogół oddziaływań zamierzonych i zaprogramowanych przez personel pedagogiczny-psychologiczny, adresowany do przestępców odbywających karę pozbawienia wolności w zakładach karnych*³⁸⁶.

Resocjalizacja realizowana na terenie zakładów karnych powinna być nastawiona na rozwiązywanie problemów związanych z:

- Niewłaściwymi postawami więźniów,
- Łamaniem norm społecznych;
- Nieakceptowalnymi przekonaniem i nastawieniami;
- Zaburzonymi relacjami;
- Patologicznymi cechami osobowości³⁸⁷.

Istnieją zasady resocjalizacyjne, od których zależy skuteczność wykonywanych oddziaływań. Wśród nich można wyróżnić zasady:

---

³⁸³ E. Pindel, *W kierunku efektywności oddziaływań penitencjarnych. Resocjalizacja w polskich zakładach karnych*, „Probacja” 2, 2009, s. 111-112.

³⁸⁴ H. Machel, *Resocjalizacja penitencjarna: istota, dylematy terminologiczne, społeczny sens, kilka uwag teoretycznych i kadrowych*. „Resocjalizacja Polska” nr 1, 2010, s. 174.

³⁸⁵ Ibidem, s. 175-176.

³⁸⁶ Ibidem, s. 176.

³⁸⁷ E. Pindel., *W kierunku efektywności...* op. cit., s. 112.

- Poszanowania godności więźnia – traktowanie więźniów z szacunkiem, brak wzmacniania kary przez dodatkowe niedogodności;
- Instancji obiektywnych – działalność resocjalizacyjna musi odnosić się do akceptowalnych społecznie norm i wartości;
- Tworzenia środowiska wychowawczego – właściwe rozmieszczenie skazanych w celach, by przeciwdziałać dalszej demoralizacji;
- Profesjonalizmu – personel przeprowadzający działania powinien być odpowiednio przygotowany i mieć właściwe kompetencje;
- Indywidualizacji – dostosowanie metod i technik do osobowości i sytuacji skazanego;
- Wolnej progresji – możliwość uzależnienia warunków odbywania kary od zachowania osadzonego;
- Odpowiedzialności – danie osadzonemu możliwości wyboru zachowań i ponoszenia konsekwencji za swoje działania;
- Normalności więzienia – umożliwianie skazanemu kontaktów z bliskimi i środowiskiem na wolności, a także organizacja życia w zakładzie karnym na wzór warunków wolnościowych³⁸⁸.

W ramach Kodeksu karnego wykonawczego istnieją rozwiązania prawne, które mają wesprzeć działania resocjalizacyjne. Jest to np. istnienie systemu programowego oddziaływania i terapeutycznego, ustalenie praw i obowiązków skazanego oraz jednostek reagujących w przypadku ich łamania³⁸⁹. Wśród uwzględnionych przepisami prawa środków resocjalizacyjnych można wymienić pracę, nauczanie, zorganizowane zajęcia, możliwość utrzymywania kontaktów z rodziną i światem na wolności, a także możliwość udzielania skazanym nagród i kar dyscyplinarnych oraz stosowania nowych metod i środków³⁹⁰.

Celem oddziaływań prowadzonych w ramach resocjalizacji penitencjarnej jest motywowanie więźniów do poprawy swoich postaw, stawania się lepszym człowiekiem, a także pomoc w odnalezieniu aspiracji osadzonych. Skazani rozwijają kompetencje społeczne takie jak zdolność do współpracy, asertywność, poczucie odpowiedzialności za siebie i grupę, a także nawyk uwzględniania norm społecznych w swoich działaniach. Podczas zajęć resocjali-

³⁸⁸ I. Niewiadomska, *Polski model resocjalizacji penitencjarnej*, „Teki Komisji Prawniczej PAN” 2016, s. 102-104.

³⁸⁹ E. Pindel, *W kierunku efektywności...* op. cit., s. 113.

³⁹⁰ I. Niewiadomska, *Polski model resocjalizacji...* op. cit., s. 104-105.

zacyjnych więźniowie pracują nad swoimi emocjami, analizują sytuacje złożone moralnie oraz rozwijają empatię.

Niezwykle ważna w procesie resocjalizacji więźniów jest ich rodzina. Istotne jest więc umożliwienie skazanemu kontaktów z bliskimi oraz uwzględnienie rodziny w tworzeniu programu terapeutycznego.

Prowadzone w celu rozwiązania różnorodnych problemów z więźniami działania powinny czerpać zarówno z klasycznej, jak i twórczej koncepcji resocjalizacji³⁹¹.

W przypadku klasycznej koncepcji resocjalizacji celem jest zmiana cech jednostki oraz eliminacja zachowań szkodliwych czy patologicznych. Poprzez oddziaływania resocjalizacyjne kształtowane są poglądy i zainteresowania skazanych, wzbudza się w nich uczuciowość i redukuje agresję, a także wpływa na ich postawy i poglądy. Działania te wykonuje się poprzez metody i techniki takie jak m.in. metoda samorządnego wychowania jednostek, metoda pozytywnych przykładów, przekonywanie czy bezpośrednie lub pośrednie działanie pedagogiczne³⁹².

Działania resocjalizacyjne wykonywane w ramach procesu kreującego określić można resocjalizacją twórczą. Od resocjalizacji w tradycyjnym rozumieniu tego słowa różni się z powodów takich jak:

- traktowanie resocjalizacji jako procesu kształtowania się nowych potencjałów;
- uznanie problemu nieprzystosowania społecznego za problem nieprawidłowo ukształtowanej tożsamości;
- odmienność celu – w tym przypadku celem jest rozwój procesów poznawczych, prowadzący do ukształtowania nowej tożsamości (zadaniem resocjalizacji twórczej nie jest zmiana obecnych nastawień czy zachowań),
- wykorzystanie wizualnie widocznej autoprezentacji własnej tożsamości do osiągnięcia rozwoju poznawczego³⁹³.

W ramach Metody Twórczej Resocjalizacji skazani rozwijają swoje talenty i potencjały poprzez kształtowanie efektów swojej twórczości, np. tworzenie muzyki, wykonywanie

---

³⁹¹ E. Pindel, *W kierunku efektywności...* op. cit., s. 112-115.

³⁹² J. Miloslav J., *Programy postępowania z więźniami jako podstawa resocjalizacji oraz przestrzegania ich praw* „Kultura – Społeczeństwo – Edukacja” nr 1 (3) Poznań 2013, s. 118-119.

³⁹³ M. Konopczyński, *Twórcza resocjalizacja: zarys koncepcji rozwijania potencjałów*. „Polish Journal of Social Rehabilitation”, 7/2014, s. 17-19.

przedstawień teatralnych czy prac plastycznych³⁹⁴. Terapia sztuką pomaga nie tylko w ekspresji własnych emocji, ale także w zmianie nastawienia do siebie i innych³⁹⁵.

Działania resocjalizacyjne, choć w różnym stopniu oddziałują na więźniów, są niezbędne. Na wolność bowiem powinny wychodzić osoby, które są gotowe, zmotywowane i chętne do adaptacji w nowej rzeczywistości, nie zaś do powrotu na przestępczą ścieżkę. Bez działań resocjalizacyjnych jedynym celem kary pozbawienia wolności byłaby izolacja przestępców. W efekcie mogłoby to prowadzić do jeszcze większej demoralizacji społecznej³⁹⁶.

Pomoc postpenitencjarna

Zgodnie z literą Kodeksu karnego wykonawczego (art. 41) byli skazani (a także ich rodziny) powinni otrzymać po opuszczeniu placówki penitencjarnej niezbędną pomoc, głównie materialną czy medyczną. W udzielaniu tej pomocy mogą uczestniczyć nie tylko organy administracji państwowej czy sądowej, ale również podmioty takie jak stowarzyszenia, instytucje, fundacje czy organizacje. Ich celem jest wówczas pomoc w readaptacji społecznej skazanych (kkw, art. 38).

Wśród instytucji, które są zobowiązane świadczyć pomoc postpenitencjarną, wyróżnia się np. ośrodki pomocy społecznej (głównie w zakresie znalezienia zakwaterowania), urząd pracy (pomaga w znalezieniu pracy czy otrzymaniu zasiłku dla bezrobotnych), kurator sądowy (w zakresie wsparcia informacyjno-doradczego), ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie (które mogą pomagać rodzinom skazanych jeszcze podczas odbywania kary).

Istotną rolę w procesie udzielania pomocy postpenitencjarnej pełnią organizacje pozarządowe. Istnieje wiele stowarzyszeń, organizacji czy fundacji wspierających osoby opuszczające zakłady karne. Wśród nich wymienić można np.: Fundację „Sławek”, zajmującą się wsparciem rodzin skazanych oraz pomocą w powrocie byłych więźniów na rynek pracy lub Stowarzyszenie Pomocy Osobom Wychodzącym na Wolność „Emaus”, które tworzy wspólnoty dla osób nie mających pracy i miejsca zamieszkania po opuszczeniu zakładu karnego³⁹⁷.

W Polsce istnieje Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej, należący do funduszy państwowych. Jego celem jest świadczenie pomocy postpenitencjarnej i szeroko zakrojone działania w sprawie przeciwdziałania przestępczości. Środki uzyskuje się z

---

³⁹⁴ Ibidem, s. 21.

³⁹⁵ I. Zimoch-Piaskowska, „Arteterapia jako metoda twórczej resocjalizacji w pracy ośrodka kuratorskiego”, *„Pedagogika, Studia i Rozprawy”*, t. XXVIII, 2019, s. 154-155.

³⁹⁶ E. Pindel, *W kierunku efektywności...* op. cit., s. 115-116.

³⁹⁷ K. Kucyper, „Instytucjonalne formy wsparcia w pomocy postpenitencjarnej”, *„Pedagogika”* nr 8, 2013, s. 57-61.

potrąceń wynagrodzeń skazanych (w wysokości 7%), a także m.in. z darowizn, zbiorów, wykonywania kar dyscyplinarnych. W przypadku wykorzystania pomocy niezgodnie z przeznaczeniem, były skazany ma obowiązek zwrócić równowartość świadczeń. Pomoc postpenitencjarna jest udzielana na wniosek lub z urzędu na różne sposoby, np. w formie świadczeń materialnych, pomocy w szukaniu pracy, zapewnianie środków na leczenie i badania czy rozwijanie kompetencji zawodowych³⁹⁸.

Celem działań wykonywanych w ramach pomocy postpenitencjarnej jest głównie resocjalizacja i zapobieganie powrotowi do działalności przestępczej. Byłym więźniom trudno jest odnaleźć się w znajomej, choć już innej rzeczywistości. Szczególnie trudne są przypadki, gdy nie mogą oni liczyć na pomoc rodziny czy bliskich. Czas, przez który może być udzielane wsparcie to 3 miesiące (w szczególnych przypadkach 6 miesięcy) od czasu zwolnienia z zakładu karnego³⁹⁹.

Osoby opuszczające zakład karny po odbyciu kary są zagrożone wykluczeniem społecznym i marginalizacją. Działania prowadzone w zakresie pomocy postpenitencjarnej pomagają zapobiegać tym zjawiskom⁴⁰⁰.

Zakończenie

Funkcjonowanie systemu penitencjarnego w Polsce ma długą przeszłość. Na podstawie literatury przedmiotu, a także przeprowadzonych dotychczas badań można stwierdzić, iż polskie więziennictwo boryka się z wieloma problemami, a jego działanie z pewnością powinno zostać usprawnione. Rozwiązania stosowane aktualnie w zakładach karnych są częściowo nieadekwatne i powinny zostać zastąpione bardziej nowoczesnymi. Usprawnienie systemu penitencjarnego i postpenitencjarnego nie będzie możliwe bez wprowadzenia nowego ustawodawstwa. Wprowadzane są rozwiązania prowadzące do bardziej wydolnego działania polskiego więziennictwa, jednakże są one dokonywane bardzo powoli. W efekcie polskie więzienia wciąż borykają się z problemem braku zapewnienia właściwych warunków odbywania kary, co znajduje swój obraz w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Europejskiego. Ponadto, co jest bardzo istotne, działania resocjalizacyjne bywają prowadzone w sposób nieadekwatny i niedopasowany do więźnia. W skutek tego do społeczeństwa po odbyciu kary powracają ludzie, którzy zdolni są do ponownego wejścia na przestępczą ścieżkę.

---

³⁹⁸ ROPS Kraków, Instytucja Województwa Małopolskiego, *Procedury korzystania z pomocy postpenitencjarnej i dostępne formy pomocy dla skazanych, ich rodzin i osób bliskich*, online: https://rops.krakow.pl/pliki/-Polityka_spoeczna/Materia__y_educacyjne_seminaria/procedury_i_formy_pomocy__przepisy.pdf (online, 30.05.2022, 19:20).

³⁹⁹ K. Kucyper, *Instytucjonalne formy wsparcia...* op. cit., s. 55-57.

⁴⁰⁰ Ibidem, s. 62.

System postpenitencjarny w Polsce również wymaga działań naprawczych. Brak koordynacji działań wszystkich organów udzielających pomocy osobom wychodzącym z więzienia sprawia, że udzielone wsparcie może nie być wystarczająco efektywne. Ponadto w dużej mierze opiera się na działalności organizacji pozarządowych, finansowanych nierzadko z innych niż budżet państwa źródeł. Społeczeństwo jest tylko w niewielkim stopniu zaangażowane w wykonywanie kary pozbawienia wolności oraz w pomoc byłym osadzonym.

Wieloaspektowość problemów, z jakimi boryka się polskie więziennictwo i system opieki nad byłym skazanym, może skłaniać do podjęcia badań w tym obszarze. Polityka penitencjarna wymaga bowiem zmian, które nie mogą się dokonać bez dogłębnych badań. Dzięki nim możliwe byłoby opracowanie oraz wprowadzenie świeżych, innowacyjnych rozwiązań usprawniających działanie systemu penitencjarnego i postpenitencjarnego.

Bibliografia

- Albański L., *Wybrane zagadnienia z patologii społecznej*. Kolegium Karkonoskie w Jeleniej Górze, Jelenia Góra 2010.
- Bogunia L., *Systemy wykonywania kary pozbawienia wolności z uwzględnieniem zróżnicowania zakładów karnych*. Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego, t. XXIII, 2008.
- Brakoniecki D., *Detektywistyka. Prawne i funkcjonalne aspekty działalności detektywistycznej w Polsce i na świecie*, Warszawa 2016.
- Brakoniecki D., *Limits of security privatization. Introduction to considerations* [w:] A. Kordońska, R. Kordoński (red.), *Społeczność międzynarodowa w obliczu przemian. Ujęcie wieloaspektowe. Tom 5*, Olsztyn-Lwów 2020.
- Brakoniecki D., *Selected concept of privatization of penal institutions. Legal and organizational issues* [w:] M. Szwejkowska (red.), *The Objectives of the Long-Term Incarceration*, Olsztyn 2017.
- Budyn-Kulik M., *Kary i środki karne alternatywne wobec kary pozbawienia wolności*. Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2010.
- Chmielewski K., Pająk M., *Organizacja więziennictwa polskiego (1918-1939)*. „Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. LXIX, 2017.
- Dawidziuk E., Mazur M., *Prawa więźniów w najnowszych wyrokach Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przeciwko Polsce*. Polski Rocznik Praw Człowieka i Prawa Humanitarnego 9, 2018.
- Kalisz T., *Decyzja klasyfikacyjna. Charakter prawny oraz tryby kontroli i weryfikacji*. Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego 36, 2015.

- Kędzierski W., *Auto- i alloagresywne zachowania i postawy występujące wśród więźniów oraz sposoby zapobiegania im*. „Problemy współczesnej pedagogiki”, nr 1, 2015.
- Konopczyński M., *Twórcza resocjalizacja: zarys koncepcji rozwijania potencjałów*. „Polish Journal of Social Rehabilitation”, 7/2014.
- Kosiacki W., *Organizacja systemu penitencjarnego w Polsce po 1989*. Studia Gdańskie, tom XLIII, 2018.
- Kucyper K., *Instytucjonalne formy wsparcia w pomocy postpenitencjarnej*. „Pedagogika” nr 8, 2013.
- Kuć M., *Indywidualizacja postępowania ze skazanymi jako zasada prawa karnego wykonawczego*. Roczniki Wydziału Nauk Prawnych i Ekonomicznych KUL, tom 1, zeszyt 1, 2005.
- Kulig K., *Teoria pracowniczej odpowiedzialności porządkowej*. C.H. Beck, 2017.
- Lasocik Z., *Funkcjonowanie oddziałów dla tzw. „więźniów niebezpiecznych” w Polsce*. Archiwum Kryminologii, t. 31, 2009.
- Machel H., *Resocjalizacja penitencjarna: istota, dylematy terminologiczne, społeczny sens, kilka uwag teoretycznych i kadrowych*. „Resocjalizacja Polska” nr 1, 2010.
- Mazurek M., Zoń M., *Ustawa o służbie więziennej. Komentarz*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2013.
- Michalska A., Michalski D., *Zachowania niepożądane w zakładach karnych. Wybrane zagadnienia*. Wydawnictwo Akademii Ekonomiczno-Humanistycznej, Warszawa 2020.
- Migdał J., *Służba więzienna – model a rzeczywistość. Próba oceny*. „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych”, IX, 2005.
- Miloslav J., *Programy postępowania z więźniami jako podstawa resocjalizacji oraz przestrzegania ich praw*. „Kultura – Społeczeństwo– Edukacja” nr 1 (3) Poznań 2013
- Misiuk A., *Administracja porządku i bezpieczeństwa publicznego. Zagadnienia prawno-ustrojowe*. Warszawa, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, 2008.
- Niełacznna M., *Zmiany za murami? Stosowanie standardów postępowania z więźniami w Polsce*, Stowarzyszenie Interwencji Prawnej, Warszawa 2011.
- Niewiadomska I., *Osobowościowe uwarunkowania skuteczności kary pozbawienia wolności*. Lublin, Wydawnictwo KUL, Lublin 2007.
- Niewiadomska I., *Polski model resocjalizacji penitencjarnej*, „Teka Komisji Prawniczej PAN” 2016.
- Pawela S. *Prawo karne wykonawcze. Zarys wykładu*, Warszawa 2007.

- Pindel E., *W kierunku efektywności oddziaływań penitencjarnych. Resocjalizacja w polskich zakładach karnych*, „Probacja” 2, 2009.
- Pluta J., Karkocha M., *Kary i środki karne w kodeksie karnym i kodeksie wykroczeń*. Szkoła Policji w Katowicach, Katowice 2013.
- Poklek R., *Śłużba Więzienna w systemie bezpieczeństwa państwa*, „Securitologia” 2013, nr 1.
- Przybyliński S., *Więźniowie „niebezpieczni” – ukryty świat penitencjarny*. Impuls, Kraków 2012.
- Skręt R., *Obraz podkultury więziennej we współczesnym zakładzie penitencjarnym*, „Nauczyciel i Szkoła”, nr 1-2, 2004.
- Stańdo-Kawecka B. *Prawne podstawy resocjalizacji*, Kraków, 2000.
- Stańdo-Kawecka B., *Wykonywanie kary pozbawienia wolności w trzech systemach – uwagi krytyczne*. „Nowa kodyfikacja prawa karnego”, tom XXXIX, 2016.
- Szczepańska-Szczepaniak A.M., *Długoterminowa kara pozbawienia wolności – cele, funkcje, zagrożenia i oczekiwania* [w:] Zalewski W. (red.) *Długoterminowe kary pozbawienia wolności w teorii i praktyce*. Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2016.
- Szwejkowska M., *Prywatne zakłady karne – wybrane przykłady zagraniczne*. Przegląd Więziennictwa Polskiego, nr 92, 2016.
- Śliwowski J., *Prawo i polityka penitencjarna*. Toruń 1976.
- Wala K., *Systemy penitencjarne na przestrzeni XVIII i XIX wieku*. „Studia Iuridica Lubkunnensia”, t. XXIV, 2015.
- Woszczyński J. Walancik M., (red). *Współczesne wyzwania dla bezpieczeństwa narodowego*. Wydawnictwo Naukowe Akademii WSB, 2015.
- Zalewski W., *Prywatyzacja więzień – węzłowe problemy*. „Disputatio”, t. XIV.
- Ziemiński S. *Klasyfikacja skazanych*. Warszawa 1973.
- Zimoch-Piaskowska I. *Arteterapia jako metoda twórczej resocjalizacji w pracy ośrodka kuratorskiego*. „Pedagogika, Studia i Rozprawy”, t. XXVIII, 2019.

Akty prawne:

- Ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 roku o *Śłużbie Więziennej*, Dz.U. 2010 nr 79 poz. 523.
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku – *Kodeks karny wykonawczy*, t. j. Dz. U. 2020, poz. 523 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 roku o *Śłużbie Więziennej*, t. j. Dz. U. 2019, poz. 1427 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 10 grudnia 1959 r. o *Śłużbie Więziennej*, t. j. Dz.U. 1959 nr 69 poz. 436.

Ustawa z dnia 26 kwietnia 1996 r. o *Służbie Więziennej*, t. j. Dz.U. 1996 nr 61 poz. 283.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku – *Kodeks karny*, t. j. Dz. U. 2019, poz. 1950 z późn. zm.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku - *Kodeks postępowania karnego* (t. j.: Dz. U. 2020, poz. 30 z późn. zm.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku - *Kodeks karny wykonawczy*, t. j. Dz. U. 2020, poz. 523 z późn. zm.

Ustawa z dnia 24 maja 2013 roku o *środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej*, t. j. Dz. U. 2019, poz. 2418 z późn. zm.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2011 r. w sprawie wymagań w zakresie zdolności fizycznej i psychicznej do Służby Więziennej, t. j. Dz.U. 2011 nr 20 poz. 108.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 2016 roku w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania, t.j. Dz. U. 2016, poz. 2290.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2016 roku w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności, t. j. Dz. U. 2016, poz. 2231.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2016 roku w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej, t. j. Dz. U. 2016, poz. 1804.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 kwietnia 2019 roku w sprawie wniosku o udzielenie informacji lub udostępnienie danych osobowych o osobie pozbawionej wolności, t. j. Dz. U. 2019, poz. 822.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 grudnia 2016 r. w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych, t.j. Dz.U. 2016 poz. 2224.

mgr Iwona Nierwińska

BEZPIECZEŃSTWO INWESTYCJI W FUNDUSZE BANKOWE W POLSCE W OFERCIE BANKU CREDIT AGRICOLE

Wstęp

Szeroko rozumiane bezpieczeństwo jako dobro pożądane przez człowieka i całe społeczeństwo, każdej epoki i każdej długości geograficznej, równoległe stało się nieustającym przedmiotem dociekań doktryny. Specyfika każdego z obszarów nauk, a następnie ich dziedzin, cech dla nich właściwych i pożądanych elementów sprawiły, iż definiowanie tych wartości, w zależności od dyscypliny naukowej, przybrało różny kształt. W naukach prawnych, w sposób najbardziej czytelny wyraża się w materii prawa administracyjnego materialnego, a w dalszej kolejności także w prawie konstytucyjnym oraz prawie karnym materialnym. O doniosłości tej problematyki świadczy utworzenie, uchwałą Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów z dnia 28 stycznia 2011 r., nowej dyscypliny – nauki o bezpieczeństwie, która dedykowana tej materii, omawia tytułowe zagadnienie w sposób wielowątkowy i wielopłaszczyznowy. Specyfika bezpieczeństwa, jego subiektywne odczuwanie oraz stan rzeczywistości, zmusza do analizy tego pojęcia również z perspektywy psychologii i socjologii oraz filozofii. Z kolei dla głębszego zbadania tego zjawiska, poznania genezy jego rozwoju, a także formułowania tendencji przyszłościowych, istotnym jest zbadanie tego zjawiska za pomocą instrumentów właściwych dla historii⁴⁰¹. Natomiast coraz częstszym wektorem bezpieczeństwa staje się również bezpieczeństwo ekonomiczne, w tym bezpieczeństwo inwestycyjne.

Banki w swoich ofertach posiadają coraz więcej produktów inwestycyjnych. Z biegiem czasu fundusze inwestycyjne stały się ich nieodłączną częścią. Zarówno coraz więcej klientów banków przekazuje się do funduszy bankowych jako alternatywy lokat itp. Klienci korzystając z nich mają szansę by chronić swoje oszczędności przed inflacją. Korzystanie z bankowych funduszy inwestycyjnych może być także sposobem na pomnażanie środków oraz odkładanie ich na emeryturę. Jednak nasuwa się pytanie czy warto z nich korzystać? Czy inwestycje w bankowe fundusze inwestycyjne są bezpieczne?

---

⁴⁰¹ D. Brakoniecki, *The concept of public safety and order in the social and the humanities sciences*, „Journal of Modern Science” 3/2018, vol. 38, s. 221.

Definicja funduszy inwestycyjnych

Fundusz inwestycyjny zgodnie z Art. 3 Ustawy z dnia 27 maja 2004 roku o funduszach inwestycyjnych i zarządzaniu alternatywnymi funduszami inwestycyjnymi to osoba prawna, której przedmiotem działalności jest lokowanie środków pieniężnych pozyskanych poprzez oferowanie kupna jednostek uczestnictwa bądź też certyfikatów inwestycyjnych w określone w ustawie papiery wartościowe a także instrumenty rynku pieniężnego oraz inne prawa majątkowe.⁴⁰²

Edyta Duda – Piechaczek w swojej książce określa fundusz inwestycyjny jako formę zbiorowego lokowania pieniędzy pochodzących od osób fizycznych a także przedsiębiorstw i gmin, które później są inwestowane w papiery wartościowe i inne prawa majątkowe. Fundusze inwestycyjne pozyskują środki pieniężne od inwestorów po czym inwestują je w akcje, obligacje oraz inne aktywa finansowe. Funduszami zarządzają towarzystwa funduszy inwestycyjnych, które w danym czasie są zobowiązane do wyceny swoich aktywów. W momencie wyceny inwestorzy są w stanie określić czy działania towarzystwa są zadowalające, jeśli nie są inwestor może zrezygnować z usług danego towarzystwa i przenieść swoje aktywa do innych podmiotów mających lepsze wyniki.⁴⁰³

Maciej Samcik natomiast tłumaczy definicję funduszy inwestycyjnych jako worek z pieniędzmi do którego trafiają oszczędności wielu osób. Fundusz inwestycyjny łączy te oszczędności i kupuje te same aktywa dla wszystkich swoich klientów. Aktywami, które fundusz kupuje dla klientów mogą być przykładowo akcje spółek bądź akcje wraz z obligacjami albo bonami skarbowymi.⁴⁰⁴

Dawidowicz zaś definiuje fundusze inwestycyjne jako instytucje finansowe gromadzące przekazane środki po to aby przyniosły one dochód.⁴⁰⁵ Encyklopedia zarządzania mówi nam iż fundusz inwestycyjny jest osobą prawną, której wyłącznym zadaniem jest lokowanie środków zebranych publicznie lub nie w papiery wartościowe oraz instrumenty rynku pieniężnego a także inne prawa majątkowe. Fundusz działa według zasad ograniczania ryzyka inwestycyjnego. Towarzystwo funduszu inwestycyjnego jest zaś organem funduszu, tworzy

---

⁴⁰²Ustawa z dnia 27 maja 2004 roku o Funduszach Inwestycyjnych i Zarządzaniu Alternatywnymi Funduszami Inwestycyjnymi, (Dz.U. z 2021r., poz. 605).

⁴⁰³E. Duda-Piechaczek, *Fundusze inwestycyjne w praktyce*, Internetowe Wydawnictwo Złote Myśli Sp.z o.o., Gliwice, 2008, s.6.

⁴⁰⁴M. Samcik, *Jak inwestować i pomnażać oszczędności?*, Samo Sedno, Warszawa, 2014, s. 96.

⁴⁰⁵D. Dawidowicz, *Fundusze inwestycyjne, rodzaje, typy, metody pomiaru i ocena efektywności*, CeDeWu Sp. zoo, Warszawa, 2009, s. 9.

go, zarządza oraz reprezentuje po otrzymaniu zezwolenia Komisji Papierów Wartościowych i Giełd.⁴⁰⁶

W Fundusz może inwestować nawet kilkaset tysięcy ludzi, lecz to nie oni kupują dane akcje, robi to osoba zarządzająca funduszem inwestując w ten sposób pieniądze klientów. Specjaliści określają fundusze jako instytucje wspólnego inwestowania. Wpłaty w fundusz dzieli się na jednostki uczestnictwa bądź też certyfikaty ich wartość można codziennie sprawdzić na stronie internetowej towarzystwa funduszu inwestycyjnego. Gdy zarządzający funduszem dobrze inwestuje pieniądze klientów, wartość certyfikatów i jednostek uczestnictwa rośnie, jeśli robi to źle ich wartość spada.⁴⁰⁷

Zaletami inwestowania w fundusze inwestycyjne jest to, że nie trzeba znać się na mechanizmach funkcjonowania rynku oraz nie trzeba mieć dużego kapitału. Nie trzeba też poświęcać dużo czasu na inwestowanie. Zaletą jest też dostęp do nieskończonej liczby pomysłów inwestycyjnych oraz łatwy dostęp do pieniędzy ponieważ z większości funduszy można wycofać się w dowolnym momencie. Dodatkowo fundusze wyceniają zazwyczaj swoje inwestycje codziennie tak więc dostęp do informacji o wynikach inwestycji nie jest trudny czy skomplikowany. Fundusze inwestycyjne nie są jednak darmowe natomiast forma opłat jest raczej zrozumiała.⁴⁰⁸

Fundusze inwestycyjne dzielimy na otwarte, specjalistyczne fundusze otwarte i zamknięte. Fundusz inwestycyjny otwarty charakteryzuje się tym, że uczestnik posiada swobodę gospodarowania zgromadzonymi środkami oraz tym, że fundusz odkupuje jednostki uczestnictwa na żądanie uczestnika z ustaloną częstotliwością. W momencie odkupienia jednostki uczestnictwa są unieważnione.⁴⁰⁹ Ponadto fundusz otwarty może lokować środki w depozyty bankowe, papiery wartościowe, tytuły uczestnictwa czy też instrumenty rynku pieniężnego.⁴¹⁰

Specjalistyczny fundusz inwestycyjny otwarty co prawda ma charakter funduszu otwartego jednak propozycja kupna jednostek uczestnictwa może obejmować tylko określone grupy osób np. uczestnicy programów emerytalnych albo instytucje. Statut takiego funduszu może mieć określone dodatkowe warunki dotyczące odkupywania jednostek uczestnictwa. Fundusz inwestycyjny zamknięty ma możliwość zaciągania pożyczek i kredytów jednak ich wartość

---

⁴⁰⁶[https://mfiles.pl/pl/index.php/Fundusz_inwestycyjny/\(23.01.2022\)](https://mfiles.pl/pl/index.php/Fundusz_inwestycyjny/(23.01.2022)).

⁴⁰⁷M. Samcik, *Jak inwestować...*, op. cit., s. 97.

⁴⁰⁸Ibidem, str. 97-100.

⁴⁰⁹[https://www.polskieradio.pl/7/159/Artykul/205419,Inwestuj-z-Glowa-Historia-funduszy-inwestycyjnych\(23.01.2022\)](https://www.polskieradio.pl/7/159/Artykul/205419,Inwestuj-z-Glowa-Historia-funduszy-inwestycyjnych(23.01.2022)).

⁴¹⁰[https://businessinsider.com.pl/poradnik-finansowy/jakie-sa-rodzaje-funduszy-inwestycyjnych/y0mnwd4/\(23.01.2022\)](https://businessinsider.com.pl/poradnik-finansowy/jakie-sa-rodzaje-funduszy-inwestycyjnych/y0mnwd4/(23.01.2022)).

nie może przekroczyć 75% wartości aktywów netto funduszu. Taki fundusz ma większe pole do popisu w kwestii kształtowania strategii inwestycyjnych ponieważ nie musi być stale w posiadaniu dużego salda wolnej gotówki. Daje to możliwość uzyskania większych dochodów niż w przypadku funduszy inwestycyjnych otwartych.⁴¹¹

Niezależnie czy są to fundusze inwestycyjne otwarte zamknięte czy specjalistyczne warto przyrzeć się rodzajom funduszy przedstawionych poniżej.

Tabela 1. Podział fundusze bezpieczne

Fundusze bezpieczne		
Fundusze obligacji	Fundusze pieniężne	Fundusze rynku pieniężnego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie M. Samcik, Jak inwestować i pomnażać oszczędności?, Samo Sedno, Warszawa 2014.

Tabela 2. Podział fundusze mieszane

Fundusze mieszane			
Fundusze zrównoważone	Fundusze stabilnego wzrostu	Fundusze z ochroną kapitału	Fundusze aktywnej alokacji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie M. Samcik, Jak inwestować i pomnażać oszczędności?, Samo Sedno, Warszawa 2014.

Tabela 3. Podział fundusze akcji

Fundusze akcji	
Fundusze sektorowe	Fundusze małych i średnich spółek

Źródło: Opracowanie własne na podstawie M. Samcik, Jak inwestować i pomnażać oszczędności?, Samo Sedno, Warszawa 2014.

Tabela 4. Podział fundusze pasywne i aktywne

Fundusze pasywne i aktywne		
Fundusze aktywnie zarządzane	Fundusze pasywne	Fundusze selektywne

⁴¹¹Ibidem.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie M. Samcik, Jak inwestować i pomnażać oszczędności?, Samo Sedno, Warszawa 2014.

Analizując powyższe definicje można śmiało powiedzieć iż fundusz inwestycyjny tworzą towarzystwa funduszy inwestycyjnych w celu pozyskania środków pieniężnych od inwestorów i ulokowaniu ich w akcjach, obligacjach czy też innych formach instrumentów finansowych, dając w zamian inwestorom jednostki uczestnictwa, które w dowolnym momencie towarzystwo może odkupić od inwestora jeśli zajdzie taka potrzeba.

Fundusze inwestycyjne dzieli się na fundusze otwarte, specjalistyczne fundusze otwarte i zamknięte. Jako zalety inwestowania w fundusze można wymienić to iż nie trzeba znać się na mechanizmach funkcjonowania rynku i nie wymaga to dużego nakładu finansowego oraz to, że inwestowanie nie zajmuje dużo czasu. Zaletą inwestowania w fundusze jest też fakt, że z większości z nich możemy wycofać się w dowolnym momencie oraz to, że możemy bez problemu sprawdzić wyniki danej inwestycji bez większego wysiłku, oznacza to iż mamy łatwy dostęp do zainwestowanych pieniędzy.

Do najważniejszych aktów regulujących działalność funduszy inwestycyjnych w Polsce należą:

- Ustawa z dnia 27 maja 2004 r. o funduszach inwestycyjnych i zarządzaniu alternatywnymi funduszami inwestycyjnymi, określa ona zasady tworzenia i działania funduszy.
- Ustawa z dnia 22 marca 1991 roku o publicznym obrocie papierami wartościowymi i funduszach powierniczych
- Rozporządzenie delegowane KE nr231/2013 z dnia 19 grudnia 2012r. uzupełniające dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/61/UE w odniesieniu do zezwoleń, ogólnych warunków dotyczących prowadzenia działalności, depozytariuszy, dźwigni finansowej, przejrzystości i nadzoru
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 30 kwietnia 2013r. w sprawie sposobu, trybu oraz warunków prowadzenia działalności przez towarzystwa funduszy inwestycyjnych.

Geneza rozwoju funduszy na świecie

Początek inwestycji dopatruje się w Mezopotamii, ponieważ znaleziono tam księgi rodzin bankierskich prowadzonych na tabliczkach klinowych. Rodziny te zarabiały na oprocentowaniu od udzielonych pożyczek⁴¹²

---

⁴¹²<https://www.parkiet.com/artykul/484862.html>(dostęp:06.02.2022).

Następnie powszechne stały się inwestycje z elementami spekulacji ze względu na możliwość szybkiego i dużego zwrotu. Przykładem takich inwestycji były pożyczki morskie, udzielane w starożytnym Rzymie. Pożyczki te finansowały wyprawy handlowe statków. W momencie zatonięcia statku, inwestor tracił kapitał, jeśli podróż zakończyła się szczęśliwie otrzymywał duży zwrot..⁴¹³

Kolejnym przykładem spekulacji widać w XVII wieku w Holandii. Popularne stało się tam ówczesnie inwestowanie w cebulki tulipanów. Niektórzy zadłużali się w celu kupna tych cebulek. W pewnym momencie doprowadziło to do kryzysu i po pewnym czasie zaczęto inwestować w obrazy

Archetypem giełdy jako instytucji wymiany uznaje się spotkanie Brugii, w domu van der Borsy flandryjskiego kupca z XV-XVI wieku. W domu kupca zbierali się inni kupcy i zaczęli prowadzić coś w rodzaju giełdy. Stąd wzięła się nazwa borsy, bursa tj. giełda.

Pierwsza giełda powstała w Antwerpii w połowie XV wieku, handlowano na niej papierami wartościowymi, początkowo były to jedynie obligacje państwowe. Papierami dłużnymi były listy ministrów skarbu tj. podskarbiech bądź też przykładowo w Anglii kanclerza skarbu. Handel akcjami rozpoczęto dopiero w XIX wieku. Handlowano tam również polskimi listami listami podskarbiańskimi.

Następnie po Holandii powstała giełda w Londynie. Królowa Elżbieta w XVI wieku wysłała Tomasza Greshama do Antwerpii, żeby dowiedział się jak działa giełda. Gresham po powrocie do Anglii założył giełdę w Londynie.

W 1816 roku powstała giełda w Polsce . Kapitał po pierwszej wojnie światowej nie był stabilny, uległ zniszczeniu po wojnie i inflacji więc nic ciekawego nie mogło się tam dzieć , giełda nie miała możliwości się rozwijać. W PRL giełdy nie było w ogóle⁴¹⁴

Pierwszym założycielem towarzystwa funduszu był księgowy pochodzący ze Szkocji Robert Fleming. W 1870 roku pracodawca wysłał go do Ameryki w celach służbowych, gdy wrócił założył Szkocko-Amerykański Trust Inwestycyjny. W późniejszym czasie brał czynny udział w zakładaniu kolejnych tego typu instytucji. Celem założenia trustu było to, że niewiele osób miało dostęp do tego co się dzieje na rynku w danym momencie natomiast dzięki instytucji wspólnego inwestowania więcej ludzi uzyskałoby dostęp do giełd i inwestowania na nich.

Poprzez ówczesną powszechność funduszy inwestycyjnych nastąpił wzrost brytyjskiej gospodarki, przez 15 lat od powstania funduszy powstało 50 ich towarzystw większość z nich jednak i tak upadła w skutek źle podejmowanych decyzji oraz późniejszego kryzysu giełdo-

---

⁴¹³<https://www.zlotagotowka.pl/historia-inwestowania/>(dostęp: 06.02.2022).

⁴¹⁴<https://www.parkiet.com/artykul/484862.html>(06.02.2022).

wego w 1890r. Na początku XX wieku znów zaczęto interesować się funduszami ze względu na to, że były one bardziej odporne na spadki giełdowe.⁴¹⁵

Początkowo fundusze były zamknięte, dopiero po czasie zaczęły powstawać fundusze otwarte, przy których każdy mógł inwestować. Pierwszy fundusz otwarty powstał w latach dwudziestych.⁴¹⁶ W latach dwudziestych XX wieku zainteresowanie funduszami przeszło na rynek amerykański. W marcu 1924 roku założono pierwszy fundusz powierniczy Massachusetts Investor Trust, udziały funduszu sprzedawano każdemu chętnemu, udziały odkupywał on w dowolnym momencie biorąc za to prowizję w kwocie 2 centów.⁴¹⁷ Kongres amerykański wydał polecenie prześwietlenia funduszy inwestycyjnych w skutek tego w 1941 roku stworzono raport o działalności funduszy, później wydano akt prawny mający regulować ich działalność, warto zaznaczyć, że w prawie niezmienionej postaci obowiązuje on do dziś⁴¹⁸ W USA w 1949 roku funkcjonowało 91 funduszy, w 1953 roku powstał pierwszy fundusz inwestycyjny skierowany na rynki zagraniczne. W 1978 powstał zaś pierwszy fundusz rynku pieniężnego.⁴¹⁹

Początki funkcjonowania funduszy w Polsce

Na początku funkcjonowania funduszy w Polsce nie cieszyły się dużym zainteresowaniem, dopiero za sprawą ustawy z dnia 22 marca 1991 roku o publicznym obrocie papierami wartościowymi i funduszach powierniczych powoli zaczęło się to zmieniać. Zgodnie z Art. 89 § 1 Ustawy zadaniem funduszu było zbiorowe lokowanie środków w papiery wartościowe. Bob Sass w 1992 roku otworzył w Polsce pierwszy fundusz powierniczy Pionner. W tamtym okresie notowania odbywały się raz w tygodniu a na Giełdzie Papierów Wartościowych było tylko kilka spółek. Aby nabyć bony skarbowe trzeba było udać się do Narodowego Banku Polskiego, potwierdzić ich odbiór oraz od razu przekazać do depozytu. Natomiast przy wykupie schemat działał wstecz. Polacy na początku funkcjonowania funduszy w Polsce nie mieli świadomości czym one są i jak działają.⁴²⁰ Papierowe formularze trzeba było wypełnić osobiście w celu zlecenia kupna lub sprzedaży jednostek uczestnictwa. Następnie poczta bankowa rozwoziła je i po mniej więcej trzech dniach trafiał one do Towarzystwa Funduszu Inwesty-

---

⁴¹⁵A. Banachowicz, *Fundusze inwestycyjne*, Internetowe Wydawnictwo Złote Myśli, Gliwice, 2007, s.9

⁴¹⁶[https://www.polskieradio.pl/7/159/Artykul/205419,Inwestuj-z-Glowa-Historia-funduszy-inwestycyjnych\(06.02.2022\)](https://www.polskieradio.pl/7/159/Artykul/205419,Inwestuj-z-Glowa-Historia-funduszy-inwestycyjnych(06.02.2022)).

⁴¹⁷Ibidem.

⁴¹⁸Ibidem.

⁴¹⁹Ibidem.

⁴²⁰[https://www.analazy.pl/tylko-u-nas/21165/jak-wygladaly-poczatki-rynku-funduszy-inwestycyjnych/\(06.02.2022\)](https://www.analazy.pl/tylko-u-nas/21165/jak-wygladaly-poczatki-rynku-funduszy-inwestycyjnych/(06.02.2022)).

cyjnego. Na początku działalności biuro Pionnera znajdowało się w jednym z pokoi hotelowych Polonia. Przez trzy lata Pionner był jedyną taką instytucją funkcjonującą na rynku.⁴²¹

W 1997 roku na polskim rynku powstało 15 nowych funduszy. Pod koniec 1997 roku działało już 20 funduszy w tym 8 akcyjnych, 3 obligacji, 7 zrównoważonych oraz 2 rynku pieniężnego, zarządzanych przez 7 Towarzystw Funduszy Inwestycyjnych.⁴²² Ustawa z dnia 28 sierpnia 1997 roku wprowadziła wiele zmian na rynku funduszy. Największą zmianą jaką wprowadziła ustawa było zlikwidowanie funduszy powierniczych i wprowadzenie w to miejsce funduszy inwestycyjnych. Fundusze powiernicze mogły działać na tych samych zasadach jeszcze przez trzy lata bądź przekształcić się w fundusze inwestycyjne otwarte.⁴²³

Różnica między funduszem powierniczym a inwestycyjnym polega na tym iż fundusz powierniczy nie ma osobowości prawnej a inwestycyjny tak. Jako kolejną różnicę możemy wymienić cel inwestycyjny, jeśli mowa o funduszu powierniczym to cel określał regulamin funduszu i nie było możliwości jego zmiany natomiast fundusz inwestycyjny stawia sobie jako cel ochronę wartości aktywów funduszu, osiągnięcie dochodów z ulokowanych aktywów a także wzrost wartości aktywów funduszu. Fundusze inwestycyjne zaczęły funkcjonować w 1999 roku.⁴²⁴

Warto wspomnieć też o tym, że PKO otrzymało zgodę KPWiG na dystrybucję jednostek uczestnictwa w placówkach PKO Bank Polski i ING. Natomiast Pionner Pekao wprowadził nabycie jednostek poprzez przelew. Zaś skarbiec zaczął telefonicznie obsługiwać zlecenia i wprowadził dystrybucję jednostek uczestnictwa przez firmę ubezpieczeniową⁴²⁵ W roku 2000 po przekształceniu funduszy powierniczych w inwestycyjne na rynku znajdowało się 25 funduszy akcyjnych, 16 obligacji, 15 rynku pieniężnego i gotówkowe a także 14 zrównoważonych, 9 stabilnego wzrostu i 2 gwarantowane. Przedstawiało się to w następujący sposób 61 Funduszy Inwestycyjnych Otwartych, 17 Specjalistycznych Funduszy Inwestycyjnych Otwartych oraz 2 Fundusze Inwestycyjne Zamknięte. Po nowelizacji ustawy z dnia 9 czerwca 2000 roku o podatku dochodowym od osób prawnych uchwalonej 16 listopada 2000 roku uległy zmianie korzyści podatkowe funduszy dywidendowych. Fundusze dywidendowe zastąpiono funduszami terminowymi. Po nowelizacji również wpłaty do funduszu rozszerzono o papiery wartościowe niedopuszczone do publicznego obrotu i udziały w spółkach zoo. Dodano nowy rodzaj funduszu tj. Specjalistyczny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty.

---

⁴²¹ Ibidem.

⁴²² Ibidem.

⁴²³ A Trzebiński, *Zmiany polskiego rynku funduszy inwestycyjnych w latach 1992-2011*, Acta Universitatis Nicolai Copernici Oeconomia, Poznań 2013, s.263-264.

⁴²⁴ Ibidem, s. 264-265.

⁴²⁵ Ibidem, s.266.

Rozszerzono także kanały dystrybucji o osoby fizyczne oraz Internet wcześniej tytuły uczestnictwa można było uzyskać tylko i wyłącznie przez domy maklerskie i innych podmiotów posiadających zgodę KPWiG. Po nowelizacji można było łączyć Fundusze Inwestycyjne Otwarte i Specjalistyczne Fundusze Inwestycyjne Otwarte oraz zarządzać zbiorczym portfelem papierów wartościowych a także uzyskano możliwość wystąpienia w tym samym czasie o wydanie zezwolenia na działalność TFI i utworzenie funduszy.⁴²⁶ W maju 2004 roku po wprowadzeniu ustawy o funduszach inwestycyjnych zlikwidowano fundusze inwestycyjne mieszane i specjalistyczne fundusze zamknięte. W zamian tego wprowadzono trzy konstrukcje i cztery typy funduszy, uległa również zmianie kwota pojedynczej inwestycji kupna nieruchomości do 25% kapitału.⁴²⁷ Od stycznia 2005 roku możliwości tworzenia funduszu z kilkoma subfunduszami, wzbudziło zainteresowanie inwestorów ze względu na korzyści podatkowe. Podatek był naliczany w momencie unieważnienia tytułów uczestnictwa. Dodatkowo przenoszenie środków między subfunduszami przy jednym funduszu został zwolniony z podatku. W 2007 roku towarzystwa funduszy utworzyły najwięcej funduszy i subfunduszy. W 2008 roku wartość kapitału funduszy zmniejszył się prawie dwukrotnie za sprawą kryzysu z 2007 roku. W latach 2009-2011 kapitał funduszy rósł, w 2011 roku aktywa funduszy wynosiły 126 mln zł. Według tego obniżenia kapitału zakładowego dla towarzystw funduszy inwestycyjnych spowodowało pojawieniem się wielu nowych firm na rynku.⁴²⁸

Fundusze bankowe w Polsce

Aktem prawnym, który reguluje działalność funduszy na poziomie krajowym jest Ustawa z dnia 27 maja 2004 r. o funduszach inwestycyjnych i zarządzaniu alternatywnymi funduszami inwestycyjnymi. Ustawa ta określa zasady działania i tworzenia funduszy inwestycyjnych z siedzibą Rzeczypospolitej Polskiej jak również zasady działalności funduszy zagranicznych i spółki zarządzające na terenie RP.

Zgodnie z Art.14 Ustawy fundusz może być utworzony wyłącznie przez towarzystwo za zgodą Komisji Papierów Wartościowych i Giełd. Ponadto towarzystwo może utworzyć więcej niż jeden fundusz, może być utworzony jako fundusz inwestycyjny otwarty, specjalistyczny fundusz inwestycyjny otwarty bądź też fundusz inwestycyjny zamknięty. Fundusze muszą posiadać w reklamie jak również oznaczeniach wykonywanej działalności gospodar-

---

⁴²⁶ Ibidem, s.267.

⁴²⁷ Ibidem, s.270.

⁴²⁸ Ibidem, s.271-272.

czej oznaczenie „fundusz inwestycyjny” albo przynajmniej skrót tego oznaczenia, jak również i nazwa funduszu powinna posiadać określenie funduszu inwestycyjnego i jego rodzaju.

Fundusze inwestycyjne mogą w nazwie używać skrótów takich jak:

Fio - fundusz inwestycyjny otwarty

Sfio - specjalistyczny fundusz inwestycyjny otwarty

Fiz - fundusz inwestycyjny zamknięty

Na podstawie Art.15 Ustawy aby otworzyć fundusz inwestycyjny towarzystwo musi nadać statut temu funduszowi, zawrzeć umowę prowadzenia rejestru aktywów funduszu z depozytariuszem a także uzyskać zezwolenie od Komisji Papierów Wartościowych i Giełd, zebrać wpłaty do funduszu w wysokości określonej w jego statucie oraz wpisać fundusz do rejestru. Wysokość wpłat całego funduszu nie może być niższa niż 4 000 000 zł. Wpłaty te dokonuje się poprzez zapisy. W przypadku FIZ minimalna ilość wpłat określana jest przez statut funduszu ponadto w momencie wpisu funduszu do rejestru staje on się osobowością prawną. Rejestr funduszy inwestycyjnych jest jawny i prowadzony przez Sąd Okręgowy w Warszawie.

Cele funduszy inwestycyjnych określone są w Art. 19 Ustawy i mogą nimi być tylko i wyłącznie: ochrona wartości aktywów funduszu bądź uzyskanie przychodu z lokat netto funduszu lub zwiększenie wartości aktywów funduszu poprzez wzrost wartości lokat. Fundusze w statucie muszą zastrzec iż nie gwarantują osiągnięcia celu inwestycyjnego.

Polityka inwestycyjna funduszu uzależniona jest od sposobu osiągnięcia celu inwestycyjnego zwłaszcza od rodzaju papierów wartościowych, wyboru lokat, akceptowalną ilość zaciągniętych pożyczek przez fundusz a także standardów zróżnicowania lokat oraz innych ograniczeń inwestycyjnych. Fundusz zobowiązuje się do przestrzegania wymagań zawartych w statucie i w swoich działania kieruje się dobrem uczestników funduszu.

Fundusz uzyskuje dochód z tytułu przychodu z lokat netto funduszu bądź też osiągniętego zysku ze zbytu lokat.

Organem funduszy inwestycyjnych jest towarzystwo funduszy inwestycyjnych. Natomiast towarzystwem funduszy inwestycyjnych może być jedynie spółka akcyjna posiadająca siedzibę na terytorium RP, która otrzymała zezwolenie Komisji na działalność w zakresie tworzenia funduszy inwestycyjnych, zarządzania nimi, pośredniczeniu w sprzedaży i odkupywaniu jednostek uczestnictwa, reprezentowania funduszu, oraz zarządzania portfelem papierów wartościowych.

Zarząd towarzystwa również musi posiadać siedzibę na terytorium RP. Zarząd takiego towarzystwa musi posiadać co najmniej dwóch członków, powołanie ich wymaga zgody Komisji, powołanie prezesa towarzystwa również. Jak stanowi Art. 42 członkiem zarządu towarzystwa może być jedynie osoba posiadająca pełną zdolność do czynności prawnych oraz osoba, która nie była karana za umyślne przestępstwo lub przestępstwo skarbowe. Zarówno osoba taka musi posiadać wyższe wykształcenie bądź prawo do wykonywania zawodu doradcy inwestycyjnego oraz posiadać co najmniej trzy letnie doświadczenie na stanowisku kierowniczym w instytucji finansowej.

Podobnie jak w przypadku funduszu towarzystwo w swojej nazwie musi zawierać oznaczenie towarzystwo funduszy inwestycyjnych bądź zamiast tego używać skrótu tego oznaczenia tfi.

Towarzystwo zajmuje się wyłącznie tworzeniem funduszy, zarządzaniem nimi, pośredniczy w sprzedaży i odkupywaniu jednostek uczestnictwa a także reprezentuje fundusz i zarządza jego portfelem inwestycyjnym. Towarzystwo może poszerzyć działalność poprzez reprezentowanie funduszy zagranicznych, doradztwo w dziedzinie obrotu papierów wartościowych, zlecone sprawowanie zarządu nad cudzym pakietem papierów wartościowych, pośrednictwo w zbywaniu i odkupywaniu jednostek uczestnictwa funduszy innych towarzystw inwestycyjnych lub funduszy zagranicznych. Towarzystwo musi posiadać minimum dwóch doradców inwestycyjnych do zarządzania funduszami oraz jednego doradę inwestycyjnego do doradztwa w zakresie obrotu papierami wartościowymi.

Odpowiada ono także za szkody z tytułu niewykonania lub złego wykonania obowiązków w zakresie zarządzania portfelem papierów wartościowych, funduszem oraz jego reprezentowania w przypadku gdy niewykonanie tych obowiązków bądź złe wykonanie było spowodowane okolicznościami niezależnymi od towarzystwa wtedy nie ponosi ono żadnej odpowiedzialności. Zarówno powierzenie obowiązków osobie trzeciej nie zwalnia towarzystwa z odpowiedzialności.

Ponadto nie może ono:

- Nabywać akcji, udziałów, czy też innych papierów wartościowych emitowanych przez instytucje, których siedziby znajdują się za granicą
- Udzielać pożyczek, poręczeń oraz gwarancji (wyjątkiem są tu pożyczki z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych)
- Zaciągać pożyczek oraz emitować obligacji w wysokości powyżej 10% wartości kapitału własnego towarzystwa

FIO zbywa jednostki uczestnictwa i odkupuje je na żądanie uczestnika, z chwila odkupienia są one umarzone. Nie można zbywać jednostek na rzecz osób trzecich, zarazem jednostki uczestnictwa podlegają dziedziczeniu, mogą być również przedmiotem zastawu.

Jednostki zbywa się i odkupuje nie rzadziej niż raz na 7 dni uregulowane jest to jednak w statucie funduszu. Fundusz wycenia aktywa, ustala wartość netto funduszu oraz ceny zbycia i odkupienia jednostek a także wartość aktywów netto funduszu na jednostkę uczestnictwa w terminie określonym w statucie.

Cenę jednostek określa się poprzez podzielenie aktywów netto funduszu przez liczbę jednostek uczestnictwa w dniu wyceny. Fundusz może pobierać opłaty za zbywanie czy też odkupienie jednostek, które powinny być określone w statucie funduszu.

Prowadzony jest również rejestr uczestników funduszu w którym znajdują się informacje takie jak:

- Dane uczestników funduszu
- Liczba jednostek każdego z uczestników
- Datę nabycia, liczbę i cenę nabycia jednostek oraz datę odkupienia, liczbę i cenę odkupienia jednostki
- Udzielone lub odwołane pełnomocnictwa
- Informacje o zastawie na jednostkach uczestnictwa

Fundusz jest zobligowany do tego aby odkupić jednostki od uczestnika na jego żądanie. Odkupienie następuje w chwili wpisu ilości odkupionych jednostek i ich ceny do rejestru uczestników funduszu. Po odkupieniu jednostek fundusz przygotowuje i dostarcza uczestnikowi w formie pisemnej potwierdzenie zbycia lub odkupienia jednostek. Potwierdzenia takie zawiera dane uczestnika, nazwę funduszu, datę zbycia/ odkupienia jednostek ich liczbę i wartość oraz pozostałą liczbę jednostek uczestnika po zbyciu/ odkupieniu jednostek.

Należy też wspomnieć o tym iż odkupywanie jednostek może zostać zawieszona na dwa tygodnie jeśli w ciągu ostatnich dwóch tygodni zażądano od funduszu odkupienia jednostek, których łączna suma wynosi 10% wartości aktywów funduszu bądź też w przypadku gdy nie można wiarygodnie wycenić aktywów z przyczyn zewnętrznych niebędących winą funduszu. Jednakże za zgodą Komisji odkupywanie jednostek może zostać zawieszona na czas powyżej dwóch tygodni nie może on jednak przekroczyć dwóch miesięcy, może on odkupywać je w ratach nieprzekraczających sześciu miesięcy. Jeżeli FIO zawiesza zbywanie jednostek uczestnictwa, które są zbywane również w państwach członkowskich, to w interesie funduszu

leży powiadomienie Komisji a także odpowiednich organów tych państw. Komisja również powiadamia właściwe organy państw członkowskich zawieszeniu zbywania jednostek uczestnictwa.

Jak stanowi Art. 100 Ustawy FIO może lokować aktywa w :

- Emitowane, poręczane lub gwarantowane przez Narodowy Bank Polski lub Skarb Państwa papiery wartościowe i inne instrumenty dopuszczone do obrotu na rynku i terytorium RP
- Depozyty banków krajowych lub instytucjach kredytowych, których termin zapadalności nie przekracza 12 miesięcy, które można wycofać przed tym terminem
- Inne instrumenty, które podlegają regulacjom chroniących inwestorów i oszczędności i są emitowane przez NBP bądź poręczane i gwarantowane przez Skarb Państwa lub jednostkę samorządu terytorialnego, właściwe władze publiczne państwa członkowskiego bądź przez bank centralny danego państwa członkowskiego oraz Europejski Bank Centralny, Unię Europejską oraz Europejski Bank Inwestycyjny itp.

FIO może nabywać jednostki innych funduszy inwestycyjnych otwartych mających siedzibę na terytorium RP, tytuły uczestnictwa zagranicznych funduszy oraz inne tytuły uczestnictwa posiadające siedzibę za granicą pod warunkiem, że instytucje te podlegają nadzorowi właściwego organu itp.

Fundusz Inwestycyjny Otwarty może także udzielać pożyczek innym podmiotom pod warunkiem, że otrzyma zabezpieczenie w papierach wartościowych bądź środkach pieniężnych, wartość zabezpieczenia będzie równa lub wyższa wartości pożyczonych aktywów w każdym dniu wyceny aż do końca pożyczki, okres pożyczki nie może być dłuższy niż 6 miesięcy. Wartość pożyczonych papierów wartościowych nie może być większa niż 30% netto aktywów funduszu.

Warto również wspomnieć, że fundusz może zawierać umowy z innym funduszem prowadzonym przez to samo towarzystwo.

Fundusz Inwestycyjny Otwarty nie może :

- lokować powyżej 5% wartości posiadanych aktywów w papiery wartościowe lub instrumenty rynku pieniężnego emitowane przez ten sam podmiot. Nie dotyczy to jednak instrumentów pochodnych, zawartych z podmiotami, które podlegają nadzorowi organu rynku finansowego.
- lokować powyżej 20% posiadanych aktywów w depozyty tego samego banku krajowego bądź tej samej instytucji kredytowej jak również całkowita wartość lokat w pa-

piery wartościowe i instrumenty rynku pieniężnego emitowane przez ten sam podmiot, których przedmiotem są niewystandaryzowane instrumenty pochodne nie mogą być wyższe niż 20% wszystkich aktywów funduszu.

- lokować więcej niż 25% wszystkich aktywów w listy zastawne emitowane przez jeden i ten sam bank hipoteczny oraz suma wszystkich lokat nie może wynosić więcej niż 80% wszystkich aktywów funduszu

W przypadku Specjalistycznego Funduszu Inwestycyjnego Otwartego uczestnikiem może zostać podmioty określone w statucie funduszu bądź takie, które spełniają warunki zawarte w statucie. Statut takiego funduszu określa też kiedy uczestnik może, żądać odkupienia jednostek przez fundusz. Jeśli statut funduszu określa, że uczestnikami mogą być osoby prawne jak i jednostki niemające osobowości prawnej i osoby fizyczne, które jednorazowo wpłacą równowartość 40 000 euro w złotych wtedy przy lokowaniu aktywów fundusz może zastosować ograniczenia określone dla funduszu inwestycyjnego zamkniętego

SFIO może ulokować swoje aktywa w jednostki innych funduszy inwestycyjnych otwartych, tytuły uczestnictwa funduszy zagranicznych a także tytuły uczestnictwa innych instytucji posiadających siedzibę za granicą spełniające określone wymogi. SFIO ma możliwość lokowania powyżej 20% aktywów maksymalnie 50% w jednostki jednego FIO lub tytuły uczestnictwa zagranicznego funduszu.

Do kontroli Specjalistycznego Funduszu Inwestycyjnego można utworzyć radę inwestorów, działanie rady określa statut funduszu i regulamin rady inwestorów. Zadaniem rady powinna być kontrola realizacji celu inwestycyjnego i polityki funduszu w celu wykonywania tych działań rada może przeglądać dokumenty sfio a w przypadku zauważenia nieprawidłowości powinna powiadomić o tym towarzystwo w celu jej usunięcia oraz Komisję. Rada może również rozwiązać fundusz jeśli zgodzą się na to uczestnicy posiadający 2/3 liczby jednostek funduszu.

Członkiem rady inwestorów sfio może być osoba będąca uczestnikiem funduszu mająca w posiadaniu ponad 5% ogólnej liczby jednostek danego funduszu bądź przedstawiciel wybrany przez takie osoby.

Natomiast Fundusz Inwestycyjny Zamknięty emituje certyfikaty inwestycyjne, które są wprowadzone do publicznego obrotu oraz certyfikaty nie wprowadzone do publicznego obrotu. To statut funduszu określa czy certyfikaty zostaną wprowadzone do publicznego obrotu czy nie. Certyfikaty niepodlegające publicznemu obrotowi mogą zostać do niego dopusz-

czone jedynie za wyjątkiem gdy dopuszczone do obrotu zostaną również certyfikaty wcześniej emitowane.

Fiz w ciągu 7 dnia od wpisania do rejestru funduszy inwestycyjnych a także od dnia zamknięcia każdej emisji certyfikatów powinien złożyć wniosek o dopuszczenie do obrotu certyfikatów na ryku giełdowym lub regulowanym rynku pozagiełdowym, termin może ulec zmianie o kolejne 7 dni na skutek przedłożenia Komisji wniosku o przedłużenie terminu przez fundusz.

Certyfikaty fiz są to papiery wartościowe imienne jak również na okaziciela z tym, że papiery dopuszczone do publicznego obrotu mogą być jedynie na okaziciela. Certyfikaty te są niepodzielne i mają jednakowe prawa majątkowe. Statut funduszu może nadać imiennym certyfikatom różne uprawnienia. Umorzenie certyfikatów funduszu inwestycyjnego zamkniętego może być uzależnione od zgody zgromadzenia inwestorów, wyznaczając formę zgody, termin wskazania nabywcy oraz cenę, może też w inny sposób ograniczyć umorzenie certyfikatów podając warunki takiego ograniczenia.

Fiz musi posiadać ewidencję uczestników funduszu, ewidencja ta zawiera takie dane jak seria, rodzaj i liczba certyfikatów, ilość głosów przypadających na certyfikat, ograniczenia dotyczące zbycia certyfikatu oraz datę transakcji i jej czas. Ewidencję uczestników funduszu może prowadzić towarzystwo funduszu, dom maklerski, bank krajowy lub inna instytucja kredytowa a także Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych Spółka Akcyjna

Fundusz wycenia aktywa raz na 3 miesiące oraz 7 dni przed rozpoczęciem zapisów na certyfikaty następnej emisji

Fundusz Inwestycyjny zamknięty może lokować aktywa w papiery wartościowe, wierzytelności, udziały w spółkach zoo, waluty, instrumenty pochodne, prawa majątkowe i zbywalne instrumenty rynku pieniężnego

Kolejnym aktem prawnym regulującym działalność funduszy jest Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o obrocie instrumentami finansowymi. Ustawa określa normy obrotu papierami wartościowymi oraz obowiązki podmiotów które zajmują się taką działalnością. Przepisy w niej zawarte dotyczą zarówno inwestorów, audytorów, doradców finansowych itp. Szczegółowo określone zostały także zasad nadzoru nad rynkiem oraz warunki uczestnictwa a także udziału.

Obowiązkiem banków w rozumieniu przepisów ustawy jest obowiązek informacyjny, wszystkie informacje dotyczące produktu muszą być przedstawione w sposób jasny i klarowny, odbiorca musi prawidłowo zrozumieć np. treść reklamy oraz być świadomym ryzyka, które może nieść za sobą inwestycja.

Następnym obowiązkiem jaki nakłada ustawa jest wdrożenie rozwiązań technicznych zapewniających bezpieczeństwo oraz ciągłość oferowanych przez bank usług w tym ochrona informacji poufnych.⁴²⁹

Ustawa z dnia 15 stycznia 2015 roku o obligacjach ustala zasady emisji, nabywania, zbywania oraz wykupu obligacji. Z jej przepisów wynika, że obligacje mogą emitować osoby prawne, również te, których siedziba znajduje się poza terytorium RP prowadzące działalność gospodarczą bądź te którym jedynym celem jest emisja obligacji. Jak również osoby prawne upoważnione do emisji obligacji na podstawie odrębnych ustaw, a także spółki komandytowo – akcyjne, spółdzielcze kasy oszczędnościowo kredytowe w tym Krajowa Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo Kredytowa, jednostki samorządu terytorialnego oraz inne instytucje których członkiem jest RP lub Narodowy Bank Polski lub przynajmniej państwo należące do Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju bądź bank centralny takiego kraju. Warto zaznaczyć, że przepisy tej ustawy nie mają zastosowania do obligacji, których emitentami są Skarb Państwa i Narodowy Bank Polski.

Obligacja jest to papier wartościowy emitowany w którym podmiot emitujący obligacje jest dłużnikiem jej właściciela i zobowiązuje się do spełnienia danego świadczenia.

Świadczenia do, których zobowiązuje się podmiot emitujący określone są w warunkach emisji. Warunki emisji opracowane muszą być w języku polskim, natomiast jeśli nominalna wartość obligacji wynosi 100 tys. euro to warunki mogą zostać sporządzone w języku angielskim.

Warunki obligacji powinny też zawierać w sobie: Rodzaj obligacji, oznaczenie emitenta, adres strony internetowej emitenta, maksymalną liczbę i wartość nominalną obligacji, opisane świadczenia emitenta oraz wysokość tych świadczeń albo sposób w jaki będzie ona ustalana, informację o zabezpieczeniu wierzytelności bądź jej braku, datę i miejsce w których zostały utworzone warunki a także podpisy upoważnionych osób do zaciągania zobowiązań w imieniu emitenta. Dodatkowo w pewnych przypadkach warunki mogą zawierać takie informacje jak np. wysokość oprocentowania lub sposób w jaki będzie ono ustalane, zasady przeliczenia wartości świadczenia niepieniężnego na świadczenie pieniężne, wskazanie celu emisji, itp.

Emitent może określić cel emisji, w przypadku gdy emitentem jest jednostka samorządu terytorialnego bądź ich związek albo jednostka władz lokalnych państwa członkowskiego Unii Europejskiej wówczas określenia celu emisji jest obowiązkowe. Ponadto jeśli został

---

⁴²⁹https://mfiles.pl/pl/index.php/Ustawa_o_obrocie_instrumentami_finansowymi[dostęp:29-03-2022].

określony cel emisji to podmiot emitujący nie może przeznaczyć środków pochodzących z tego tytułu na inny cel.

Emisja obligacji może następować w skutek:

- Oferty publicznej
- Przez proponowanie nabycia w inny sposób niż w ramach oferty publicznej
- W propozycji nabycia muszą znajdować się warunki emisji i informację, które pozwolą ocenić sytuację finansową emitenta w szczególności o wartości zaciągniętych zobowiązań oraz sposób kształtowania zobowiązań podmiotu emitującego aż do momentu wykupu obligacji.⁴³⁰

Aktem prawnym regulującym działalność towarzystw funduszy inwestycyjnych jest Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 30 kwietnia 2013 roku w sprawie sposobu, trybu oraz warunków prowadzenia działalności przez towarzystwa funduszy inwestycyjnych. Określa ono warunki i zakres kontroli wewnętrznej w towarzystwie. Definiuje ono również pojęcie konfliktu interesów oraz ustala sposób postępowania w zakresie konfliktu interesów. Rozporządzenie wyznacza także wymagania dotyczące działalności towarzystwa. Zawarte są w nim też tryb i warunki stosunku wobec zarządzania portfelami, działalności pośrednictwa w zbywaniu i odkupywaniu jednostek uczestnictwa. Rozporządzenie przedstawia też sposób w jaki należy prowadzić ewidencję transakcji zawartych przez fundusze inwestycyjne oraz sposób przechowywania i archiwizowania dokumentów. Określa ono również warunki techniczne i organizacyjne działalności przez towarzystwo.

System kontroli wewnętrznej tj. system zgodności działalności z prawem zapewnia:

- Nadzór nad informacjami poufnymi i informacjami będącymi tajemnicą zawodową oraz ich przepływem w tym zabezpieczenie tych informacji
- Respektowanie procedur i regulaminów
- Adekwatne dokumentowanie źródeł, które są podstawą decyzji inwestycyjnych
- Należycie przekazywane sprawozdania finansowe i raporty towarzystwa i ich funduszy
- Kontrolę nad przestrzeganiem procedur w celu przeciwdziałania praniu pieniędzy

Konflikt interesów określa się mianem okoliczności, które są w stanie doprowadzić do pojawienia się sprzeczności pomiędzy interesem towarzystwa a lub osoby przez nie obowiązane a obowiązkiem funkcjonowania towarzystwa w sposób skrupulatny mając na uwadze

---

⁴³⁰Ustawa z dnia 15 stycznia 2015r. o obligacjach(Dz.U.2015 poz.238).

interes uczestników funduszu i zbiorczego portfela papierów wartościowych a także klientów towarzystwa i okoliczności.⁴³¹

Konflikt interesów może pojawić się w sytuacjach gdy towarzystwo bądź osoba obowiązana:

- Może otrzymać korzyść bądź uniknąć straty z tytułu poniesienia straty albo nieotrzymania korzyści przez przynajmniej jednego klienta towarzystwa bądź jego uczestnika oraz fundusz lub przez portfel papierów wartościowych tego funduszu.
- Ma powód udzielenia klientowi, uczestnikowi funduszu lub ich grupie czy też zbiorczemu portfelowi papierów wartościowych preferencji wobec klienta, uczestnika funduszu ich grupie bądź zbiorczego portfela papierów wartościowych.
- Charakteryzuje się odmiennym interesem z interesem klienta, uczestnika funduszu, samego funduszu oraz zbiorczego portfela papierów wartościowych
- Otrzyma od osoby innej niż wyżej wymienione korzyść majątkową odmienną niż standardowe prowizje i opłaty w zamian za świadczoną usługę
- Prowadzi działalność identyczną jak działalność prowadzona przez klienta towarzystwa

Warunki techniczne i organizacyjne prowadzenia działalności przez towarzystwa funduszy inwestycyjnych powinny spełniać określone wymogi tj. Pomieszczenia powinny być zabezpieczone przed dostępem osób nieuprawnionych. Dodatkowo w pomieszczeniach w których obsługiwani są klienci i uczestnicy funduszu muszą być oddzielone tak aby uniemożliwić nieuprawnionym osobom dostęp do innych pomieszczeń towarzystwa. System organizacji towarzystwa musi zapewnić bezpieczeństwo obsługi klientów oraz uczestników oraz dokumentów i danych przechowywanych w towarzystwie.

Zarówno systemy informatyczne muszą być zabezpieczone przed nieuprawnionym dostępem do przetwarzanych przez nie danych. Towarzystwo jest zobowiązane wprowadzić takie zabezpieczenia, które nie pozwolą na nieuprawniony dostęp do systemów informatycznych i przetwarzania danych. Wdraża ono także wewnętrzne procedury umożliwiające dostęp do systemów informatycznych i ich kontrolę jednocześnie zapewniając możliwość odtworzenia go razem z zawartością modyfikacji i przetwarzania danych. Posiadane przez towarzystwo urządzenia i systemy informatyczne muszą być zabezpieczone przed utratą danych w przy-

---

⁴³¹Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 30 kwietnia 2013 roku w sprawie sposobu, trybu oraz warunków prowadzenia działalności przez towarzystwa funduszy inwestycyjnych(Dz.U.2013 poz.538).

padku awarii, zakłóceń oraz zdarzeń losowych. W celu zapewnienia ciągłości pracy i obsługi systemów towarzystwo raz dziennie jest zobligowane do stworzenia kopii bazy danych bądź też podejmuje inne działania, które umożliwią odtworzenie danych i odnowienie pracy systemów gdy nastąpi do awarii albo część danych zostanie utracona. Warto również wspomnieć, że kopie bazy danych muszą być przechowywane w innym budynku niż te w których znajdują się systemy informatyczne.

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr1286/2014 z dnia 26 listopada 2014r. w sprawie dokumentów zawierających kluczowe informacje dotyczące, dotyczących detalicznych produktów zbiorowego inwestowania i ubezpieczeniowych produktów inwestycyjnych znajduje zastosowanie do tytułów uczestnictwa funduszy inwestycyjnych, umów ubezpieczeń na życie zawierających elementy inwestycyjne, lokat i innych produktów strukturyzowanych. Oznacza to, że towarzystwa funduszy inwestycyjnych, banki, firmy inwestycyjne i ubezpieczeniowe zobowiązane są sporządzić dokument w którego treści mieszczą się kluczowe informacje o produkcie oraz publikuje go na swojej stronie internetowej. Zarówno sprzedawcy produktów inwestycyjnych muszą wydać indywidualnemu inwestorowi dokument z kluczowymi informacjami przed zawarciem umowy. Niewykonanie sporządzenia i przekazania dokumentu grozi wysoką karą w wysokości ponad 21 mln zł dotyczy to osób prawnych, natomiast niedopełnienie tego obowiązku przez osoby fizyczne skutkuje karą 3 mln zł. Kary te nakłada Komisja Nadzoru Finansowego, może też wydać publiczne oświadczenie o nałożeniu kary na daną instytucje bądź podmiot. Rozporządzenie to stosuje się do produktów ubezpieczeniowych i inwestycji, których wysokość kwoty zwrotu dla inwestora wacha się ze względu na zależność od wartości referencyjnych.⁴³²

Rozporządzenie Komisji (UE) nr583/2010 z dnia 1 lipca 2010 roku w sprawie wykonywania dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/65/WE w zakresie kluczowych informacji dla inwestorów i warunków, które należy spełnić w przypadku dostarczenia kluczowych informacji dla inwestorów lub prospektu emisyjnego na trwałym nośniku innym niż papier lub za pośrednictwem strony internetowej określa zakres informacji jakie muszą być wykazane w kluczowych informacjach dla inwestorów

Fundusze agresywne

Fundusze agresywne zwane też akcyjnymi charakteryzują się większym ryzykiem inwestycyjnym, co może oznaczać również większy zwrot ale też duże prawdopodobieństwo

---

⁴³²[https://www.pwc.pl/pl/artykuly/2018/rozporzadzenie-priip-juz-obowiazuje.html\(27-03-2022\)](https://www.pwc.pl/pl/artykuly/2018/rozporzadzenie-priip-juz-obowiazuje.html(27-03-2022)).

poniesienia strat przy tym rodzaju funduszy. Inwestycje w fundusze mogą przynieść imponujące zyski ale też duże straty. Ich wadą zatem jest wysokie ryzyko utraty środków, a zaletą wysoka rentowność. Inwestują one w akcje spółek dlatego też wahania cen na rynku powodują zmiany wartości udziałów funduszu. W takie fundusze powinno się inwestować na dłuższy okres czasu.⁴³³

Fundusze akcji dzielą się na fundusze akcji małych i średnich spółek, w przeciwieństwie do zwykłych funduszy akcji, które zazwyczaj mają w swoim portfelu największe spółki na rynku cechują się inwestowaniem w akcje małych i średnich spółek. Są one najbardziej ryzykowne ponieważ płynność ich akcji jest mniejsza. Fundusz taki może mieć problem ze zbyciem akcji w momencie załamania giełdowych. Dodatkowo małe spółki w czasach bessy szybciej tracą na wartości niż te duże. Ponadto małe spółki mają niewielką wartość dla funduszy.⁴³⁴

Fundusze te posiadają zwykle w swoich portfelach ponad 70% akcji co oznacza, że są zależne od wydarzeń rynkowych.⁴³⁵

Duża ilość tych funduszy na rynku powoduje szeroki zakres ich wyboru np. akcje spółek dużych oraz małych i dużych, spółek zagranicznych itd. Pozwala to także na inwestycje w spółki z określonego obszaru geograficznego przykładowo mogą to być rynki wysoko rozwinięte bądź też wschodzące, Stany Zjednoczone albo Rosja itp. Wynika z tego, że ryzyko inwestycyjne konkretnego funduszu zależy nie tylko od akcji i ich udziału w portfelu inwestycyjnym ale także od rodzajów spółek i ich doboru. Inwestując w spółki przedsiębiorstwa zagraniczne trzeba liczyć się z ryzykiem walutowym, które ogólnie rzecz biorąc ma wpływ na notowania takiego funduszu. Należy też pamiętać, że wynik funduszy agresywnych zależy od sytuacji panującej na rynku.⁴³⁶

Poszukując odpowiedniego do swoich oczekiwań funduszu z kategorii agresywnych warto na początku sprawdzić strony KNF i znajdujące się na nich listy funduszy jakie znajdują się na polskim rynku. Kolejnym ważnym aspektem przy doborze funduszu agresywnego jest sprawdzenie jego strategii inwestycyjnej. Dokumenty prospektu emisyjnego, karty produktu oraz kluczowych informacji dla inwestorów funduszu zawiera w sobie informacje jakie

---

⁴³³[https://experto24.pl/finanse-osobiste/fundusze/jak-dzialaja-fundusze-agresywne.html#.YkBXt2Q9dPw9\(27-03-2022\)](https://experto24.pl/finanse-osobiste/fundusze/jak-dzialaja-fundusze-agresywne.html#.YkBXt2Q9dPw9(27-03-2022)).

⁴³⁴M. Samcik, *Jak inwestować i pomnażać oszczędności*, Samo Sedno, Warszawa, 2014, str. 145-147.

⁴³⁵E. Duda-Piechaczek, *Fundusze inwestycyjne w praktyce*, Złote Myśli, Gliwice 2008, s. 72.

⁴³⁶[https://www.money.pl/fundusze/poradniki/arttykul/sposob;inwestowania;dopasuj;do;potrzeb;160,0,1396384.html\(30-05-2022\)](https://www.money.pl/fundusze/poradniki/arttykul/sposob;inwestowania;dopasuj;do;potrzeb;160,0,1396384.html(30-05-2022)).

instrumenty preferuje fundusz i w które zamierza inwestować. Dokumenty te są ogólnodostępne na stronach internetowych danego funduszu.⁴³⁷

Porównanie ofert poszczególnych funduszy inwestycyjnych też należy uznać za kluczowe zgodnie z raportem KNF wszystkich funduszy ogółem w roku 2020 funkcjonowało aż 737. Następną ważną rzeczą do sprawdzenia przy jest sprawdzenie wysokości kosztów oraz możliwości wycofania środków. Niezbędna jest też znajomość ryzyka konkretnego funduszu ponieważ wpływają na nie czynniki takie jak:

- Wysokość stóp procentowych
- Otoczenie prawne
- Koniunktura na rynkach finansowych⁴³⁸

Fundusze mieszane

Fundusze mieszane posiada styl inwestowania ryzykowny i bezpieczny. Oznacza to, że lokuje aktywa w akcje spółek oraz obligacje, bony skarbowe a także listy zastawne. Cechuje je umiarkowane ryzyko inwestycyjne. Lokowanie części aktywów w akcje i obligacje pozwala zmniejszyć ryzyko.⁴³⁹ Mogą one zmieniać swoje strategie zależnie od wydarzeń na rynku.

Wyróżnia się następujące fundusze mieszane:

- Zrównoważone
- Stabilnego wzrostu
- Aktywnej alokacji
- Z ochroną kapitału

Fundusze zrównoważone inwestują w akcje od 40 do 60% aktywów a resztę w papierach dłużnych(obligacjach). Prawdopodobieństwo zysku jest większe im więcej fundusz posiada papierów ryzykownych.

Fundusze stabilnego wzrostu zaś lokują do 40% w akcjach a resztę w papierach dłużnych, osiągają niższe przychody niż fundusze zrównoważone natomiast inwestycja w nie jest mniej ryzykowna.

Fundusze z ochroną kapitału stawiają sobie za cel ochronę kapitału inwestorów. Inwestują pieniądze w obligacje dopiero w momencie zysku z obligacji inwestują w akcje. W ten

---

⁴³⁷[https://tulegnica.pl/artukul/jak-madrze-wybrac-fundusz/1145097\(30-05-2022\)](https://tulegnica.pl/artukul/jak-madrze-wybrac-fundusz/1145097(30-05-2022)).

⁴³⁸https://uokik.gov.pl/aktualnosci.php?news_id=17848 (30-05-2022).

⁴³⁹[https://www.analizy.pl/puls-rynku/19529/wszystko-co-musisz-wiedziec-o-funduszach-mieszanych\(27-03-2022\)](https://www.analizy.pl/puls-rynku/19529/wszystko-co-musisz-wiedziec-o-funduszach-mieszanych(27-03-2022)).

sposób kapitał jest chroniony. Co prawda takie inwestycje nie przynoszą dużego zwrotu za to dają ochronę kapitału.

Fundusze aktywnej alokacji lokuje aktywa i w akcje i w obligacje jednak mają tu większe pole do popisu ponieważ, nie mają określonej ilości ile mogą a ile nie lokować w akcje czy obligacje. Jeśli funduszem takim zarządza się dobrze może on uzyskać duże zyski.⁴⁴⁰

Fundusze mieszane oferują możliwość zysku ze względu na akcje i bezpieczeństwo zapewnione przez obligacje w praktyce oznacza to w praktyce iż wyniki funduszu zależne są od inwestycji w akcje czyli tych bardziej ryzykownych.⁴⁴¹

Ten typ funduszy charakteryzuje umiarkowane ryzyko inwestycyjne a jego poziom może być różny. Zwłaszcza w przypadku funduszy zrównoważonych ryzyko może być wysokie. Fundusze mieszane po za akcjami są ukierunkowane na instrumenty dłużne emitowane przez Skarb Państwa, banki, przedsiębiorstwa czy też samorządy terytorialne. W okresie hossy co prawda nie osiągają takich wyników jak fundusze akcyjne natomiast w przypadku bessy ponoszą mniejsze straty od funduszy akcyjnych.

Podobnie jest w przypadku funduszy stabilnego wzrostu i zrównoważonych. Fundusze stabilnego wzrostu rosną wolniej w momencie gdy ceny akcji idą w górę i odwrotnie w czasie bessy nie spadają tak szybko.⁴⁴²

Fundusze mieszane są wykorzystywane dość często w programach emerytalnych IKE i IKZE.⁴⁴³ Inwestowanie w fundusze mieszane jest rozwiązaniem dla osób, które mogą ulokować środki na kilka lat co daje szansę uzyskania lepszych wyników.⁴⁴⁴

Gdy ceny akcji spadają zazwyczaj wzrasta liczba dyspozycji umorzeń jednostek uczestnictwa. Następstwem tego jest to, że fundusz potrzebuje większej ilości gotówki, ponieważ musi wypłacić ją uczestnikom. W przypadku funduszy agresywnych które posiadają ponad 70% akcji a mogą ich mieć nawet blisko 100% w swoim portfelu to w tym wypadku są zmuszone sprzedać akcje w celu pozyskania środków na wypłaty dla uczestników funduszu. W sytuacji dużej ilości dyspozycji umorzeń jednostek uczestnictwa wpływa to na powiększenie strat ponieważ pogłębia to trend spadkowy notowań funduszu. Zarządzający funduszem niejednokrotnie sprzedaje akcje po niekorzystnej cenie w celu utrzymania płynności ponieważ nie posiada innych papierów, które mógłby sprzedać. Zarządzający funduszem mieszanym

---

⁴⁴⁰M. Samcik, *Jak inwestować i pomnażać oszczędności*, Samo Sedno, Warszawa, 2014, str.142-143.

⁴⁴¹Ibidem.

⁴⁴²[https://www.analizy.pl/puls-rynku/19529/wszystko-co-musisz-wiedziec-o-funduszach-mieszanych\(29-03-2022\)](https://www.analizy.pl/puls-rynku/19529/wszystko-co-musisz-wiedziec-o-funduszach-mieszanych(29-03-2022)).

⁴⁴³[https://funduszopedia.pl/fundusze-inwestycyjne/fundusz-mieszany/\(29-03-2022\)](https://funduszopedia.pl/fundusze-inwestycyjne/fundusz-mieszany/(29-03-2022)).

⁴⁴⁴[https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/-fundusz-mieszany-rozwiazanie-dla-stabilnego-wzrostu\(29-03-2022\)](https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/-fundusz-mieszany-rozwiazanie-dla-stabilnego-wzrostu(29-03-2022)).

jest w nieco lepszym położeniu ze względu na fakt możliwości dyspozycji obligacji bądź też innych papierów dłużnych. Dzięki temu może uniknąć sprzedaży akcji w momencie gdy są one przecenione.⁴⁴⁵

Fundusze bezpieczne

Fundusze bezpieczne są to fundusze o niskim stopniu ryzyka. Określa się je mianem funduszy papierów dłużnych. Fundusze te nie inwestują w akcje, inwestują w papiery wartościowe takie jak bony skarbowe i obligacje oraz lokaty bankowe emitowane przez rządy jak również osoby prywatne. Przynoszą one zysk niewiele większy od lokat bankowych natomiast uchodzą za najmniej ryzykowne. Przeznaczone są do długofalowego oszczędzania.⁴⁴⁶

Fundusze bezpieczne dzielą się na:

- Fundusze pieniężne
- Fundusze rynku pieniężnego
- Fundusze obligacji⁴⁴⁷

Fundusze pieniężne cechują się lokowaniem pieniędzy w krótkoterminowe bony skarbowe, certyfikaty depozytowe, bony oszczędnościowe oraz weksle i lokaty bankowe, takie inwestycje często są korzystniejsze niż lokata bankowa ponieważ fundusz może wynegocjować lepszą cenę. Fundusz taki posiada niskie ryzyko ale i też niższą stopę zwrotu.⁴⁴⁸

Fundusze rynku pieniężnego w zasadzie działają podobnie jak fundusz pieniężne różnią się jedynie tym iż do jego portfela najchętniej bierze się papiery, gdzie termin ich wykupu nie przekracza roku. Najczęściej są to papiery takie jak bony skarbowe, komercyjne a także lokaty.⁴⁴⁹

Fundusze obligacji inwestują w zasadzie w obligacje zerokuponowe i te o stałym oprocentowaniu oraz krótko terminowe papiery wartościowe Skarbu Państwa. Przedmiotem ich inwestycji są obligacje, których termin wykupu jest dłuższy niż kilka miesięcy. Te fundusze również kwalifikuje się jako bezpieczne.⁴⁵⁰ Inwestycja w fundusze obligacji może być bardziej opłacalna od lokaty bankowej ze względu na to, że kupując obligacje hurtową może uzyskać lepszą ceną

---

⁴⁴⁵[https://www.bankier.pl/wiadomosc/Fundusze-mieszane-1851325.html\(29-03-2022\)](https://www.bankier.pl/wiadomosc/Fundusze-mieszane-1851325.html(29-03-2022)).

⁴⁴⁶[https://direct.money.pl/artykuly/porady/co-to-sa-fundusze-bezpieczne\(27-03-2022\)](https://direct.money.pl/artykuly/porady/co-to-sa-fundusze-bezpieczne(27-03-2022)).

⁴⁴⁷Ibidem.

⁴⁴⁸M. Samcik, *Jak inwestować i pomnażać oszczędności*, Samo Sedno, Warszawa, 2014, str.136.

⁴⁴⁹[https://direct.money.pl/artykuly/porady/co-to-sa-fundusze-bezpieczne\(27-03-2022\)](https://direct.money.pl/artykuly/porady/co-to-sa-fundusze-bezpieczne(27-03-2022)).

⁴⁵⁰Ibidem.

Fundusze bezpieczne są dobrym rozwiązaniem dla początkujących inwestorów z racji tego, że wiążą się z niskim ryzykiem. Można też je traktować jako zabezpieczenie gdy notowania funduszy akcyjnych spadają. Pomimo tego, że ryzyko przy funduszach bezpiecznych jest niewielkie należy pamiętać, że każda inwestycja niesie za sobą ryzyko.⁴⁵¹

Warto zwrócić też uwagę na to, że w przeciwieństwie do lokat można w każdej chwili umorzyć jednostki uczestnictwa, w momencie umorzenia inwestor otrzymuje wypracowany zysk bez ponoszenia za to żadnej odpowiedzialności, czy ponoszenia dodatkowych kosztów.⁴⁵² Inwestycja w bezpieczne fundusze z pewnością jest dla osób, które myślą o ochronie kapitału.

Zestawienie opłacalności inwestowania w fundusze o różnym poziomie ryzyka na podstawie ofert Banku Credit Agricole

Fundusz CA Akcyjny inwestuje w akcje i instrumenty mające podobny charakter 60 - 100% aktywów. Środki które nie zostały zainwestowane w akcje lokowane są w instrumenty takie jak Bony Skarbowe, obligacje Skarbu Państwa oraz instrumenty dłużne. Skład portfela to w 95% akcje, 4% obligacje skarbowe i 1% środki pieniężne i depozyty. Największe pozycje w portfelu funduszu to Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski S.A., KGHM Polska Miedź S.A., Polski Koncern Naftowy ORLEN S.A., Powszechny Zakład Ubezpieczeń S.A., Bank Polska Kasa Opieki S.A., Dino Polska S.A., Inter Cars S.A. oraz WZ0528, LPP S.A.⁴⁵³ Poniższe wykresy przedstawiają wyniki funduszu CA Akcyjny. Fundusz w okresie hossy uzyskał zwrot w postaci 40.26% wyceniając jednostkę na 142,25 PLN. Stopy zwrotu w poszczególnych latach wyglądały następująco.

Tabela 5 – stopy zwrotu CA Akcyjny

Rok	2014	2015	2016	2017
Stopa zwrotu(%)	-3.17	-1,62	+15,12	+27,90
Wartość jednostki(PLN)	98,20	96.91	111,22	142,25

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK04/credit-agricole-akcyjny\(30-05-2022\)](https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK04/credit-agricole-akcyjny(30-05-2022)).

⁴⁵¹[https://direct.money.pl/artykuly/porady/co-to-sa-fundusze-bezpieczne#czym-sa-bezpieczne-fundusze?-0\(29-03-2022\)](https://direct.money.pl/artykuly/porady/co-to-sa-fundusze-bezpieczne#czym-sa-bezpieczne-fundusze?-0(29-03-2022)).

⁴⁵²[https://www.bankier.pl/wiadomosc/Fundusze-bezpieczne-1853508.html\(29-03-2022\)](https://www.bankier.pl/wiadomosc/Fundusze-bezpieczne-1853508.html(29-03-2022)).

⁴⁵³[https://static.credit-agricole.pl/asset/k/a/r/karta-cafio-a-042022_23659.pdf\(30-05-2022\)](https://static.credit-agricole.pl/asset/k/a/r/karta-cafio-a-042022_23659.pdf(30-05-2022)).

Wykres 1 Wyniki Funduszu CA Akcyjny -stopa zwrotu

Źródło:<https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK04/credit-agricole-akcyjny>(30-05-2022).

Wykres 2 Wyniki Funduszu CA Akcyjny -wartość jednostki

Źródło:<https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK04/credit-agricole-akcyjny>(30-05-2022).

Fundusz CA Dynamiczny Polski cechuje inwestycje dzielone między akcje a instrumenty dłużne. Dzięki części akcyjnej fundusz jest w stanie zwiększyć zysk oraz poprzez część obligacyjną zmniejszyć ryzyko inwestycji. Polityka inwestycyjna funduszu CA Dynamiczny Polski określa iż główne lokuje aktywa w akcje i instrumenty o podobnym charakterze oraz dłużne papiery wartościowe i instrumenty rynku pieniężnego emitowane przez państwa, samorzady i przedsiębiorstwa. Jest to fundusz mieszany którego 50-60% aktywów to akcje i instrumenty o podobnym charakterze, 66% aktywów są lokowane w aktywa krajowe. Skład portfela funduszu to w 54% akcje, 38% obligacje skarbowe, 8% obligacje korporacyj-

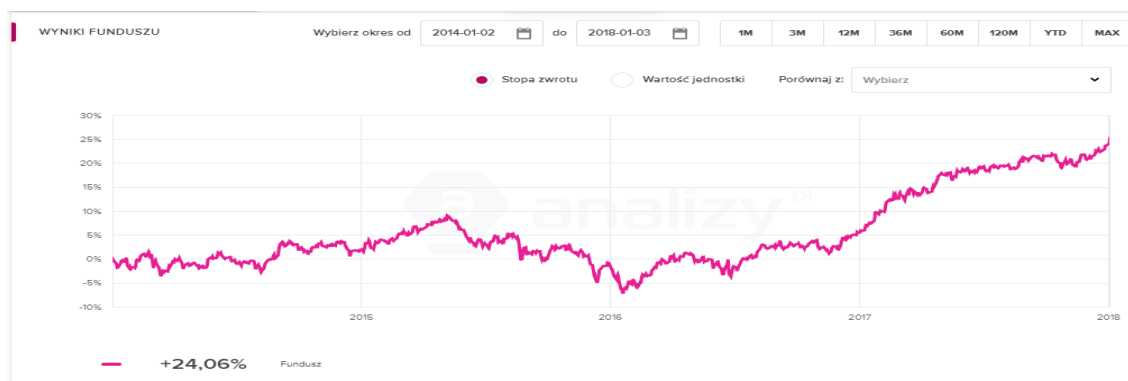
ne. Największe pozycje w portfelu funduszu to IZ0823, PS1026, BGK/PLN/20300605, Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski S.A., DS1029, KGHM Polska Miedź S.A., Polski Koncern Naftowy ORLEN S.A., Powszechny Zakład Ubezpieczeń S.A., Bank Polska Kasa Opieki S.A., Dino Polska S.A.⁴⁵⁴ Z wykresów przedstawionych poniżej można zauważyć iż stopa zwrotu funduszu CA Dynamiczny Polski w okresie hossy wyniosła 24.06% a wartość jednostki uczestnictwa wyniosła 200.58 PLN.

Tabela 6– stopy zwrotu CA Dynamiczny Polski

Rok	2014	2015	2016	2017
Stopa zwrotu(%)	+2	-4.09	+7,83	+17.60
Wartość jednostki(PLN)	164.92	158.17	170.56	200.58

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK02/credit-agricole-dynamiczny-polski\(30-05-2022\)](https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK02/credit-agricole-dynamiczny-polski(30-05-2022)).

Wykres 3. Wyniki funduszu CA Dynamiczny Polski - stopa zwrotu

Źródło:[https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK02/credit-agricole-dynamiczny-polski\(30-05-2022\)](https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK02/credit-agricole-dynamiczny-polski(30-05-2022)).

⁴⁵⁴[https://static.credit-agricole.pl/asset/k/a/r/karta-cafio-d-042022_23660.pdf\(30-05-20222\)](https://static.credit-agricole.pl/asset/k/a/r/karta-cafio-d-042022_23660.pdf(30-05-20222)).

Wykres 4. Wyniki funduszu CA Dynamiczny Polski -wartość jednostki

Źródło: [https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK02/credit-agricole-dynamiczny-polski\(30-05-2022\)](https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK02/credit-agricole-dynamiczny-polski(30-05-2022)).

Credit Agricole Akcji Nowej Europy zakładał inwestycje 66% aktywów w akcje oraz instrumenty o podobnym charakterze. Aktywa nie zainwestowane w akcje lokował w Bony Skarbowe oraz obligacje Skarbu Państwa i inne instrumenty dłużne. Fundusz przeznaczony był dla inwestorów akceptujących ryzyko walutowe oraz inwestycji w akcje.⁴⁵⁵ Stopa zwrotu wyniosła 14.63%% a wartość jednostki uczestnictwa osiągnęła wartość 100.99 PLN

Tabela 7– stopy zwrotu CA Akcji Nowej Europy

Rok	2014	2015	2016	2017
Stopa zwrotu(%)	-0.46	-10.24	+9.05	+19.08
Wartość jednostki(PLN)	87.69	79.13	84.51	100.99

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [https://www.credit-agricole.pl/klienci-indywidualni/inwestycje/fundusze-inwestycyjne/notowania?fund=1\(30-05-2022\)](https://www.credit-agricole.pl/klienci-indywidualni/inwestycje/fundusze-inwestycyjne/notowania?fund=1(30-05-2022)).

⁴⁵⁵<https://www.credit-agricole.pl/klienci-indywidualni/oszczednosci-i-inwestycje/fundusze-inwestycyjne> (30-05-2022).

Wykres 5. Wyniki funduszu CA Akcji Nowej Europy -wartość jednostki

Źródło: <https://www.credit-agricole.pl/klienci-indywidualni/inwestycje/fundusze-inwestycyjne/notowania?fund=19> (30-05-2022).

Credit Agricole Stabilnego Wzrostu jak sugeruje jego nazwa należy do funduszy stabilnego wzrostu, jest to fundusz mieszany, 66 % jego aktywów jest inwestowana w papiery wartościowe i instrumenty rynku pieniężnego, których emitenci mają siedzibę w Polsce. Może on inwestować w akcje do 30% aktywów, nie zainwestowane w nie środki lokowane są w Bony Skarbowe i obligacje Skarbu Państwa oraz inne instrumenty dłużne.⁴⁵⁶ Jego portfel inwestycyjny składa się w 61% z obligacji skarbowych, 25% akcji, 10% obligacje korporacyjne i w 4 % z tytułów uczestnictwa funduszy dłużnych korporacyjnych. Największe pozycje w jego portfelu inwestycyjnym to IZ0823, PS1026, BGK/PLN/20300605, DS1029, DS1030, i Shares Euro High Yield Corporate Bond ETF (Acc)(EUR), BGK/PLN/20250703, Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski S.A., WZ0528, WZ1127.⁴⁵⁷ Stopa zwrotu z funduszu Credit Agricole Stabilnego Wzrostu w okresie hossy wyniosła 20.53% a wartość jednostki uczestnictwa została wyceniona na 255.32 PLN.

Tabela 8– stopy zwrotu CA Stabilnego Wzrostu

Rok	2014	2015	2016	2017
Stopa zwrotu(%)	+5.86	-0.39	+2.90	+11.08

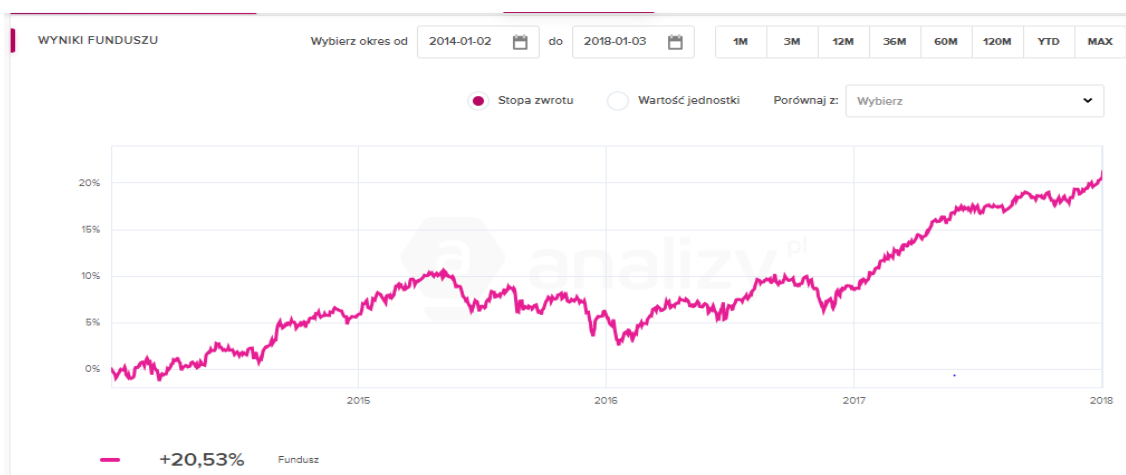
⁴⁵⁶[https://www.credit-agricole.pl/klienci-indywidualni/oszczednosci-i-inwestycje/fundusze-inwestycyjne\(30-05-2022\)](https://www.credit-agricole.pl/klienci-indywidualni/oszczednosci-i-inwestycje/fundusze-inwestycyjne(30-05-2022)).

⁴⁵⁷[https://static.credit-agricole.pl/asset/k/a/r/karta-cafio-sw-042022_23662.pdf\(30-05-2022\)](https://static.credit-agricole.pl/asset/k/a/r/karta-cafio-sw-042022_23662.pdf(30-05-2022)).

Wartość jednostki(PLN)	224.25	223.38	229.86	255.32
------------------------	--------	--------	--------	--------

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/ARK13/credit-agricole-stabilnego-wzrostu\(30-05-2022\)](https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/ARK13/credit-agricole-stabilnego-wzrostu(30-05-2022)).

Wykres 6. Wyniki funduszu CA Stabilnego Wzrostu -stopa zwrotu

Źródło:[https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/ARK13/credit-agricole-stabilnego-wzrostu\(30-05-2022\)](https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/ARK13/credit-agricole-stabilnego-wzrostu(30-05-2022)).

Wykres 7. Wyniki funduszu CA Stabilnego Wzrostu -wartość jednostki

Źródło:[https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/ARK13/credit-agricole-stabilnego-wzrostu9\(30-05-2022\)](https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/ARK13/credit-agricole-stabilnego-wzrostu9(30-05-2022)).

Amundi Globalnych Perspektyw Umiarkowany zaczął swoją działalność 12.01.2016 roku w jego portfel mogą znajdować się polskie i zagraniczne instrumenty ryzykowne takie jak akcje, jednostki uczestnictwa innych funduszy i ETF-y, dzięki którym fundusz ma szansę uzyskania większej stopy zwrotu . W portfelu Amundi Globalnych Perspektyw Umiarkowany mogą znajdować się również instrumenty rynku pieniężnego i dłużne tj. obligacje skarbowe i korporacyjne oraz depozyty bankowe które w pewnym stopniu dają możliwość ograniczenia ryzyka inwestycyjnego. Aktywa funduszu to w 38.56% jednostki uczestnictwa funduszy obligacyjnych, 16.80% jednostki uczestnictwa funduszy akcyjnych, 3.01% ETF obligacyjne, 26.05%ETF akcyjne, 3.78% akcje i kontrakty futures, 11.80% gotówka. Wartość aktywów netto na dzień 31-03-2022 wyniosła 206,26mln PLN a wartość jednostki uczestnictwa 112,29 PLN.

W pierwszej dziesiątce największych pozycji portfela inwestycyjnego funduszu znajdują się :

- PIONEER-STRAT INC-I ND USD O-End- F, FCP;
- AMUNDI FUNDS – BOND US CORPORATE OPEN END FUND, SICAV, ;
- AMUNDI ETF S&P 500 UCITS ETF, ETP,PIONEER FUNDS—PF EUR HY-I O-END-F,FCP;
- AMUNDI FUNDS-BOND GLOBAL EMERGING HARD CURRENCY , OPEN END FUND, SICAV;
- AMUNDI P US EQ R VAL-I2USDC;PIONEER FUNDS-EM MKT BD-IUSD O-End-F, FCP;
- AMUNDI AMUNDI JAPTPIX EUR H, ETF, ETP;
- AMUNDI ETF MSCI USA UCITS ET, ETP, ETF;
- AMUNDI FUNDS-EQUITY EURO RISK PARITY, OPEN-END FUND, SICAV.⁴⁵⁸

Z wykresów można dostrzec iż pomimo krótkiego okresu fundusz wypracował stopę zwrotu o wartości 7,13% oraz uzyskała wartość jednostki w kwocie 106.92 PLN.

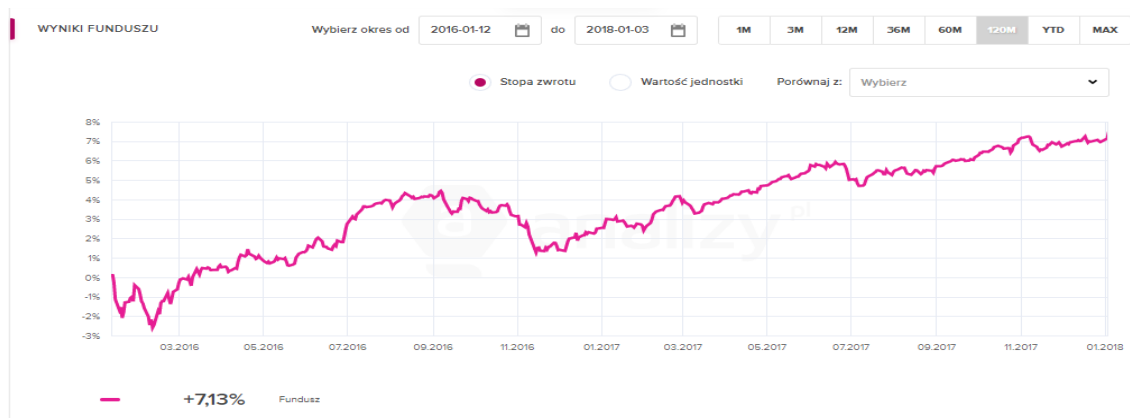
⁴⁵⁸ [https://static.credit-agricole.pl/asset/k/a/r/karta-amundi-u-042022_23431.pdf\(30-05-2022\)](https://static.credit-agricole.pl/asset/k/a/r/karta-amundi-u-042022_23431.pdf(30-05-2022)).

Tabela 9– stopy zwrotu Amundi Globalnych Perspektyw Umiarkowany

Rok	2016	2017
Stopa zwrotu(%)	+2.55	+4.48
Wartość jednostki(PLN)	102.34	106.92

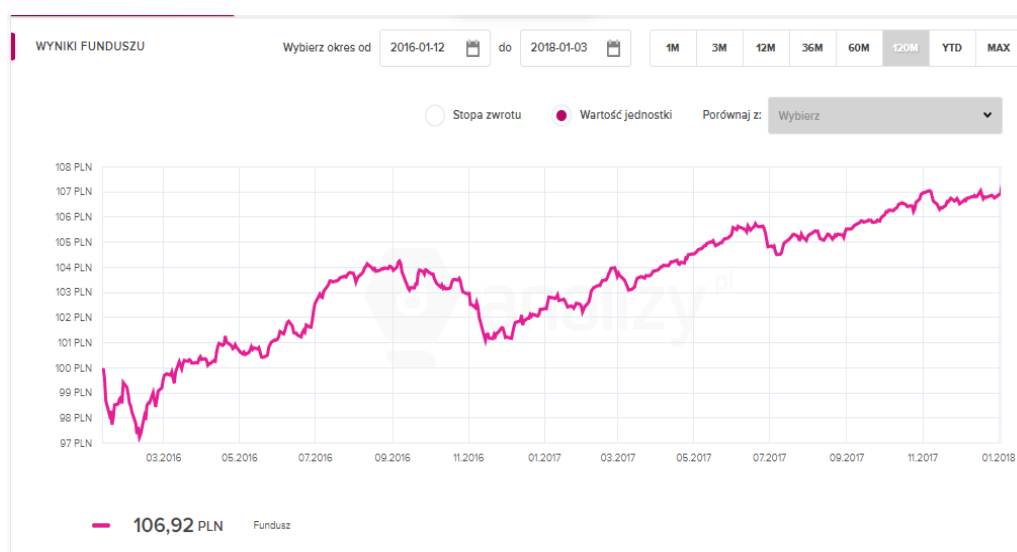
Źródło: Opracowanie własne na podstawie [https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/AMU10/amundi-globalnych-perspektyw-umiarkowany\(30-05-2022\)](https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/AMU10/amundi-globalnych-perspektyw-umiarkowany(30-05-2022)).

Wykres 8. Wyniki funduszu Amundi Globalnych Perspektyw Umiarkowany - stopa zwrotu

Źródło: [https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/AMU10/amundi-globalnych-perspektyw-umiarkowany\(30-05-2022\)](https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/AMU10/amundi-globalnych-perspektyw-umiarkowany(30-05-2022)).

Wykres 9. Wyniki funduszu Amundi Globalnych Perspektyw Umiarkowany -wartość jednostki

Źródło: [https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/AMU10/amundi-globalnych-perspektyw-umiarkowany\(30-05-2022\)](https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/AMU10/amundi-globalnych-perspektyw-umiarkowany(30-05-2022)).

Fundusz Amundi Globalnych Perspektyw Konserwatywny zaczął swoją działalność 05-03-2014 roku. Jego wartość aktywów netto wynosi 156,25 mld PLN. Fundusz cechuje dywersyfikacja portfela w którym mogą znajdować się Polskie i zagraniczne instrumenty rynku pieniężnego i dłużne takie jak obligacje Skarbu Państwa, dzięki którym fundusz może ograniczyć ryzyko inwestycyjne oraz obligacje korporacyjne, depozyty bankowe a także jednostki innych funduszy inwestycyjnych a także tytuły uczestnictwa w ETF. Struktura portfela subfunduszu wygląda następująco 43.28% to jednostki uczestnictwa funduszy obligacyjnych, 2.10% jednostki uczestnictwa funduszy absolutnej stopy zwrotu, 14.76% ETF obligacyjne, 18% obligacje skarbowe, 9.76% obligacje korporacyjne, 12.09% gotówka.

Największy udział w portfelu tego funduszu mają:

- AMUNDI US CORP SRI UCIS ETF
- PIONEER-STRAT INS-I ND USD O-End-F, FCP
- AMUNDI-GLOBAL AGREGATE BOND-I USD
- PIONEER FUNDS-PF EUR HY-I O- EURO CORPORATES UCITS ETF C, ETF, ETP
- WZ0528
- AMUNDI FUNDS-BOND US CORPORATE, OPEN EDN FUND, SICAV
- KGHM S.A.
- AMUNDI FUNDS-BOND GLOBAL EMERGING HARD CURRENCY, OPEN END FUND, SICAV⁴⁵⁹

W okresie od 05-03-2014 do 31-12-2017 wartość jednostki wyniosła 107.01 PLN, zaś stopa zwrotu z inwestycji 6,9%.

Tabela 10– stopy zwrotu Amundi Globalnych Perspektyw Konserwatywny

Rok	2014	2015	2016	2017
Stopa zwrotu(%)	+8.42	-1.94	-3.15	+4.08
Wartość jednostki(PLN)	108.50	106.68	103.16	107.01

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [https://www.credit-agricole.pl/klienci-indywidualni/inwestycje/fundusze-inwestycyjne/notowania?fund=2\(30-05-2022\)](https://www.credit-agricole.pl/klienci-indywidualni/inwestycje/fundusze-inwestycyjne/notowania?fund=2(30-05-2022)).

⁴⁵⁹ [https://static.credit-agricole.pl/asset/k/a/r/karta-amundi-k-042022_23429.pdf\(30-05-2022\)](https://static.credit-agricole.pl/asset/k/a/r/karta-amundi-k-042022_23429.pdf(30-05-2022)).

Wykres 10. Wyniki funduszu Amundi Globalnych Perspektyw Konserwatywny - wartość jednostki

Źródło: [https://www.credit-agricole.pl/klienci-indywidualni/inwestycje/fundusze-inwestycyjne/notowania?fund=2\(30-05-2022\)](https://www.credit-agricole.pl/klienci-indywidualni/inwestycje/fundusze-inwestycyjne/notowania?fund=2(30-05-2022)).

Fundusz Amundi Ostrożny Inwestor lokuje od 66% do 100% w instrumentach rynku pieniężnego, dłużnych a także depozytach bankowych, certyfikatach depozytowych oraz bonach skarbowych, listach zastawnych i obligacjach emitowanych przez Skarb Państwa.⁴⁶⁰ Amundi Ostrożny Inwestor podobnie jak Amundi Globalnych Perspektyw Konserwatywny rozpoczął swoją działalność 05-03-2014 roku. Wartość aktywów netto na dzień 31-03-2022 została wyceniona na 720.54 mld PLN. Bezpieczeństwo inwestycji zapewnia ponad 20% udział obligacji Skarbu Państwa w portfelu subfunduszu. Struktura jego aktywów składa się w 42.9% z obligacji skarbowych, 55.3% obligacji korporacyjnych, 1.8% gotówki. Największe pozycje w portfelu funduszu to PS1024, WZ0528, WZ0524, OK0423, DS1023, WZ0525, PZU0727, Volkswagen Financial Services Polska SP.ZO.O., ENEA0624, KGHM S.A.⁴⁶¹ Zwrot z inwestycji w latach 2014-2017 wyniósł 7.15% a wartość jednostki uczestnictwa wniosła 107.23 PLN.

⁴⁶⁰ [https://www.credit-agricole.pl/klienci-indywidualni/oszczednosci-i-inwestycje/fundusze-inwestycyjne/fundusz-inwestycyjny-amundi\(30-05-2022\)](https://www.credit-agricole.pl/klienci-indywidualni/oszczednosci-i-inwestycje/fundusze-inwestycyjne/fundusz-inwestycyjny-amundi(30-05-2022)).

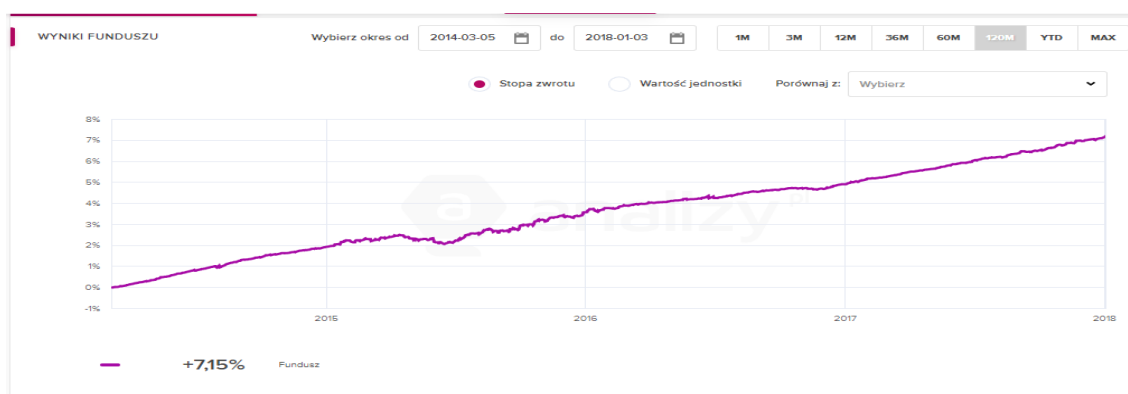
⁴⁶¹ [https://static.credit-agricole.pl/asset/k/a/r/karta-amundi-o-042022_23430.pdf\(30-05-2022\)](https://static.credit-agricole.pl/asset/k/a/r/karta-amundi-o-042022_23430.pdf(30-05-2022)).

Tabela 11– stopy zwrotu Amundi Ostrożny Inwestor

Rok	2014	2015	2016	2017
Stopa zwrotu(%)	+1.92	+1.62	+1.28	+2.15
Wartość jednostki(PLN)	101.99	103.64	104.97	107.23

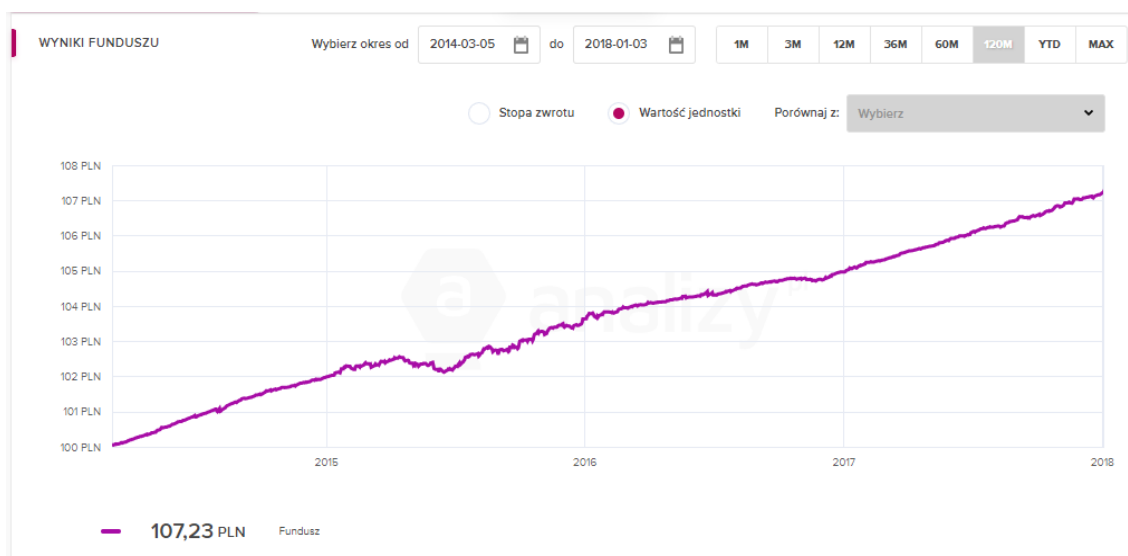
Źródło: Opracowanie własne na podstawie [https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/AMU05/amundi-ostrozny-inwestor\(30-05-2022\)](https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/AMU05/amundi-ostrozny-inwestor(30-05-2022)).

Wykres 11. Wyniki funduszu Amundi Ostrożny Inwestor -stopa zwrotu

Źródło:[https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/AMU05/amundi-ostrozny-inwestor\(30-05-2022\)](https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/AMU05/amundi-ostrozny-inwestor(30-05-2022)).

Wykres 12. Wyniki funduszu Amundi Ostrożny Inwestor -wartość jednostki

Źródło:[https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/AMU05/amundi-ostrozny-inwestor\(30-05-2022\)](https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/AMU05/amundi-ostrozny-inwestor(30-05-2022)).

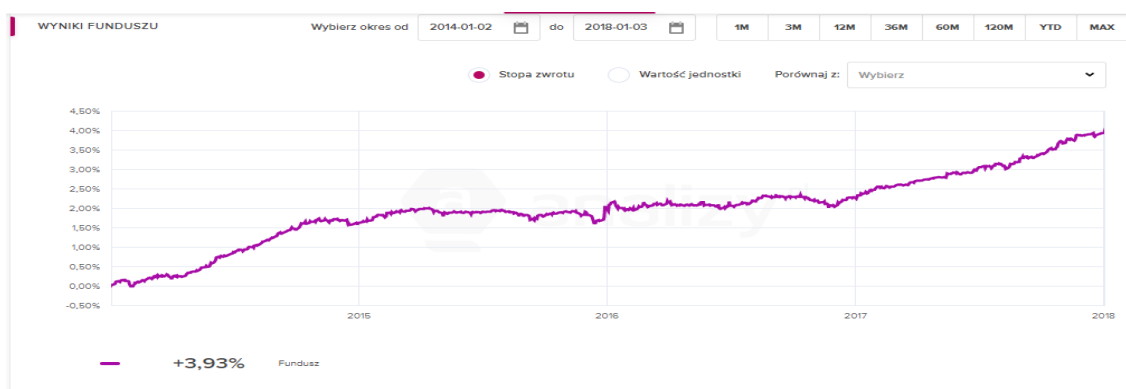
Credit Agricole Dłużny Krótkoterminowy zakłada lokowanie do 100% aktywów w obligacje oraz inne instrumenty dłużne a także instrumenty rynku pieniężnego. Może on inwestować powyżej 35% swoich aktywów w papiery wartościowe emitowane, poręczane lub gwarantowane przez Skarb Państwa lub NBP.⁴⁶² Portfel tego subfunduszu składa się w 72% z obligacji skarbowych, 17% obligacji korporacyjnych oraz 11% stanowią listy zastawne. Największy udział w portfelu Credit Agricole Dłużny Krótkoterminowy mają WZ0524, WZ1126, BGK/PLN/20310612, BGK/PLN/20250703, WZ0126, WZ1129, IZ0823, WZ0525, BGK/PLN/20230219, PKO Bank Hipoteczny S.A.⁴⁶³ Stopa zwrotu inwestycji osiągnęła 3.93% natomiast wartość jednostki uczestnictwa wyniosła 130.93 PLN

Tabela 12– stopy zwrotu CA Dłużny Krótkoterminowy

Rok	2014	2015	2016	2017
Stopa zwrotu(%)	+1.62	+0.30	+0.33	+1.64
Wartość jednostki(PLN)	128.02	128.40	128.82	130.93

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK03/credit-agricole-dluzny-krotkoterminowy\(30-05-2022\)](https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK03/credit-agricole-dluzny-krotkoterminowy(30-05-2022)).

Wykres 13. Wyniki funduszu CA Dłużny Krótkoterminowy -stopa zwrotu

Źródło: [https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK03/credit-agricole-dluzny-krotkoterminowy\(30-05-2022\)](https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK03/credit-agricole-dluzny-krotkoterminowy(30-05-2022)).

⁴⁶²<https://www.credit-agricole.pl/klienci-indywidualni/oszczednosci-i-inwestycje/fundusze-inwestycyjne> (30-05-2022).

⁴⁶³https://static.credit-agricole.pl/asset/k/a/r/karta-cafio-k-042022_23661.pdf (30-05-2022).

Wykres 14. Wyniki funduszu CA Dłużny Krótkoterminowy -wartość jednostki

Źródło: [https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK03/credit-agricole-dluzny-krotkoterminowy\(30-05-2022\)](https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK03/credit-agricole-dluzny-krotkoterminowy(30-05-2022)).

W okresie kryzysu związanego z wybuchem pandemii covid 19 fundusze wysokiego ryzyka wyglądały następująco. Fundusz Credit Agricole Akcyjny jak widać na wykresie na początku roku 2020 nie odnosił spektakularnych efektów, notowania funduszu nie wyglądały najlepiej jednak były w miarę stabilne, 20 lutego zaczęły jednak drastycznie spadać w związku z ogłoszonymi obostrzeniami i nadchodzącym lockdownem, 12 marca odnotowano największy spadek funduszu w tym okresie. W kolejnych dniach mimo wahań notowania stopniowo rosły. Na początku ostatniego kwartału 2020 roku dało się zauważyć spadek wyników co można było powiązać z kolejnymi obostrzeniami wprowadzonymi w tym czasie, jednak nie okazał się tak duży jak na początku marca, w grudniu aż do końca roku notowania utrzymywały tendencję wzrostową. W roku 2021 notowania jak widać rosły. Ostatecznie stopa zwrotu z inwestycji wyniosła 35.53% a jednostka uczestnictwa osiągnęła wartość 181.57 PLN.

Tabela 13– stopy zwrotu CA Akcyjny

Rok	2020	2021
Stopa zwrotu(%)	+7.39	+24.55
Wartość jednostki(PLN)	143.87	181.57

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK04/credit-agricole-akcyjny\(30-05-2022\)](https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK04/credit-agricole-akcyjny(30-05-2022)).

Wykres 15. Wyniki funduszu CA Akcyjny -stopa zwrotu

Źródło: [https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK04/credit-agricole-akcyjny\(30-05-2022\)](https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK04/credit-agricole-akcyjny(30-05-2022)).

Wykres 16. Wyniki funduszu CA Akcyjny -wartość jednostki

Źródło: [https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK04/credit-agricole-akcyjny\(30-05-2022\)](https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK04/credit-agricole-akcyjny(30-05-2022)).

Fundusz Credit Agricole Dynamiczny Polski podobnie jak fundusz Credit Agricole Akcyjny, pomimo delikatnych wahań na początku roku 2020 w drugiej połowie lutego zaczął tracić na wartości aż do połowy marca był to również największy spadek w całym roku. W drugiej połowie marca widać wzrost notowań, który utrzymywał się do września. Natomiast we wrześniu fundusz tracił na wartości po czym na początku grudnia notowania dynamicznie rosły aż do końca roku. W 2021 poza niewielkimi wahaniami utrzymywał wzrost jednakże

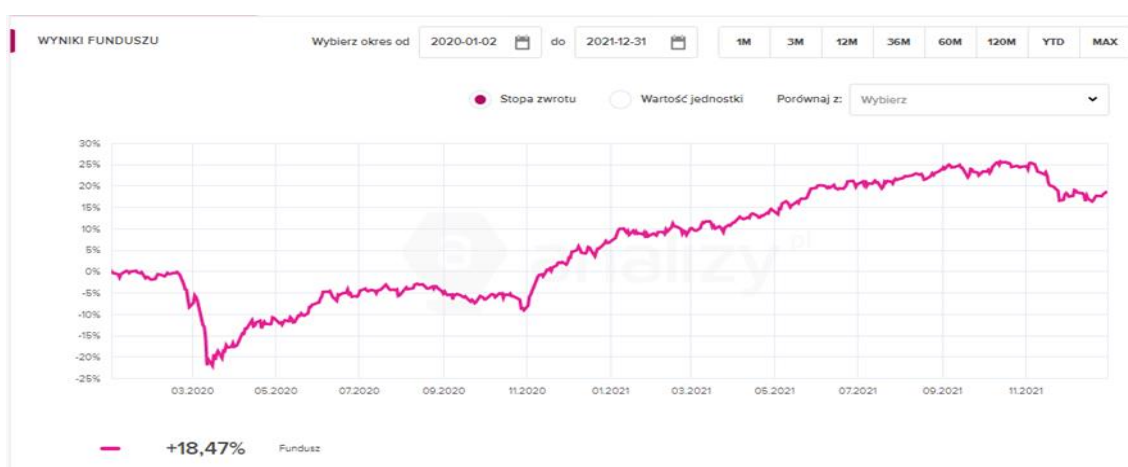
pod koniec roku notowania nieznacznie spadły. Fundusz uzyskał stopę zwrotu 18.47% a jednostka uczestnictwa 233.70 PLN.

Tabela 14– stopy zwrotu w CA Dynamiczny Polski

Rok	2020	2021
Stopa zwrotu(%)	+6.62	+10.15
Wartość jednostki(PLN)	210.31	233.70

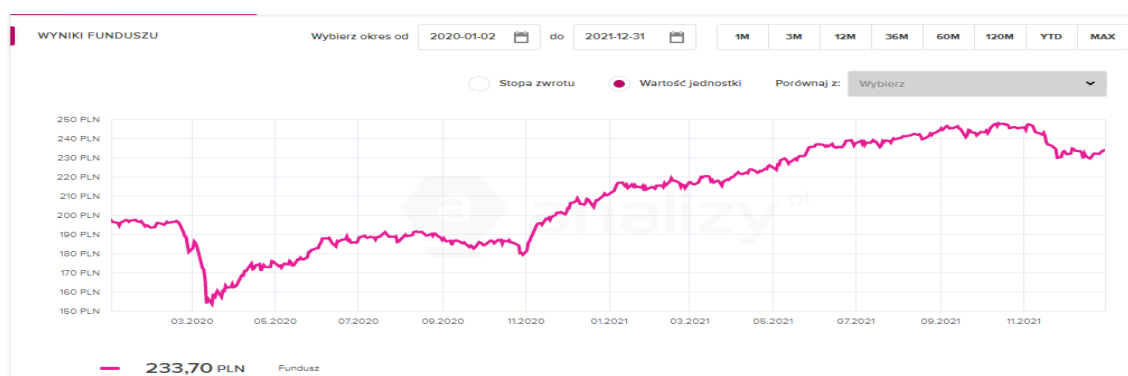
Źródło: Opracowanie własne na podstawie [https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK02/credit-agricole-dynamiczny-polski\(30-05-2022\)](https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK02/credit-agricole-dynamiczny-polski(30-05-2022)).

Wykres 17. Wyniki funduszu CA Dynamiczny Polski -stopa zwrotu

Źródło:[https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK02/credit-agricole-dynamiczny-polski\(30-05-2022\)](https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK02/credit-agricole-dynamiczny-polski(30-05-2022)).

Wykres 18. Wyniki funduszu CA Dynamiczny Polski -wartość jednostki

Źródło:[https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK02/credit-agricole-dynamiczny-polski\(30-05-2022\)](https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK02/credit-agricole-dynamiczny-polski(30-05-2022)).

Notowania Credit Agricole Akcji Nowej Europy już w drugiej połowie lutego zaczęły dynamicznie spadać gdzie w drugiej połowie marca stopniowo zaczęły wzrastać utrzymując tą tendencję aż do czerwca, kolejno łagodnie spadały aż do listopada. W listopadzie jednostki zaczęły zyskiwać na wartości utrzymując wzrost do końca roku. W 2021 widać, że notowania wzrastały. Fundusz uzyskał wartość jednostki w wysokości 109.24 PLN gdzie na początku inwestycji wartość jednostki wynosiła 95.05 PLN. Zwrot wyniósł 14.93%.

Tabela 15– stopy zwrotu CA Akcji Nowej Europy

Rok	2020	2021
Stopa zwrotu(%)	-2.52	+16.43
Wartość jednostki(PLN)	92.65	109.24

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [https://www.credit-agricole.pl/klienci-indywidualni/inwestycje/fundusze-inwestycyjne/notowania?fund=2\(30-05-2022\)](https://www.credit-agricole.pl/klienci-indywidualni/inwestycje/fundusze-inwestycyjne/notowania?fund=2(30-05-2022)).

Wykres 19. Wyniki funduszu CA Akcji Nowej Europy -wartość jednostki

Źródło:<https://www.credit-agricole.pl/klienci-indywidualni/inwestycje/fundusze-inwestycyjne/notowania?fund=2> (30-05-2022).

W przypadku funduszy średniego ryzyka Credit Agricole Stabilnego Wzrostu zaliczył dwa dołki w 2020 jeden wiosną drugi już znacznie mniejszy od koniec września. W momencie dużego spadku w drugiej połowie lutego aż do połowy marca jednostki znacznie utraciły na wartości. Pomimo tego od drugiej połowy marca notowania funduszu rosły wracając do

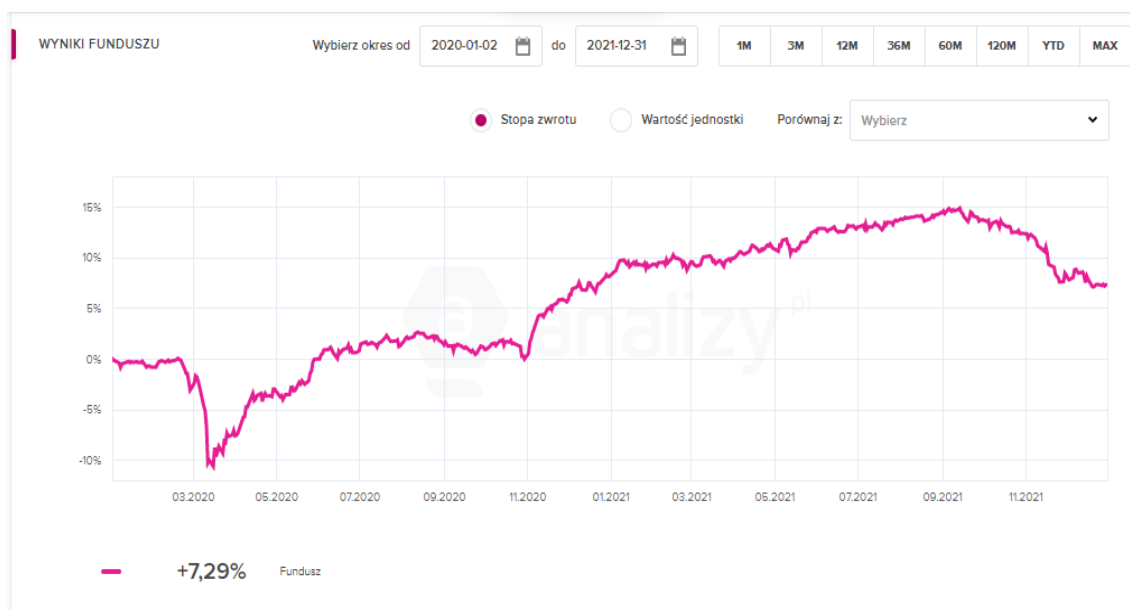
poziomu z początku roku, pod koniec września delikatnie poszły w dół jednak do końca roku systematycznie rosły w 2021 utrzymywały wzrost jednak w ostatnim kwartale znacząco spadły. Credit Agricole Stabilnego Wzrostu zamknął ten okres ze stopą zwrotu 7.29% wyceniając jednostkę uczestnictwa na 279.48 PLN.

Tabela 16– stopy zwrotu CA Stabilnego Wzrostu

Rok	2020	2021
Stopa zwrotu(%)	+8.10	-1.20
Wartość jednostki(PLN)	281.60	279.48

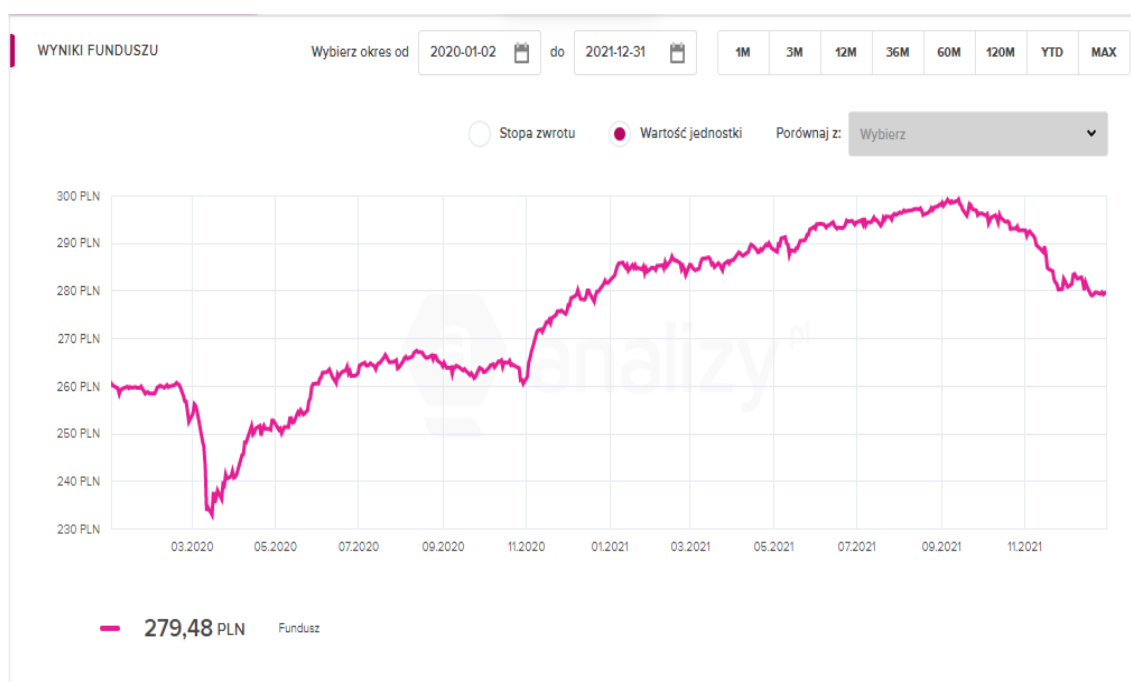
Źródło: Opracowanie własne na podstawie [https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/ARK13/credit-agricole-stabilnego-wzrostu\(30-05-2022\)](https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/ARK13/credit-agricole-stabilnego-wzrostu(30-05-2022)).

Wykres 20. Wyniki funduszu CA Stabilnego Wzrostu -stopa zwrotu

Źródło:[https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/ARK13/credit-agricole-stabilnego-wzrostu\(30-05-2022\)](https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/ARK13/credit-agricole-stabilnego-wzrostu(30-05-2022)).

Wykres 21. Wyniki funduszu CA Stabilnego Wzrostu -wartość jednostki

Źródło: <https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/ARK13/credit-agricole-stabilnego-wzrostu>(30-05-2022).

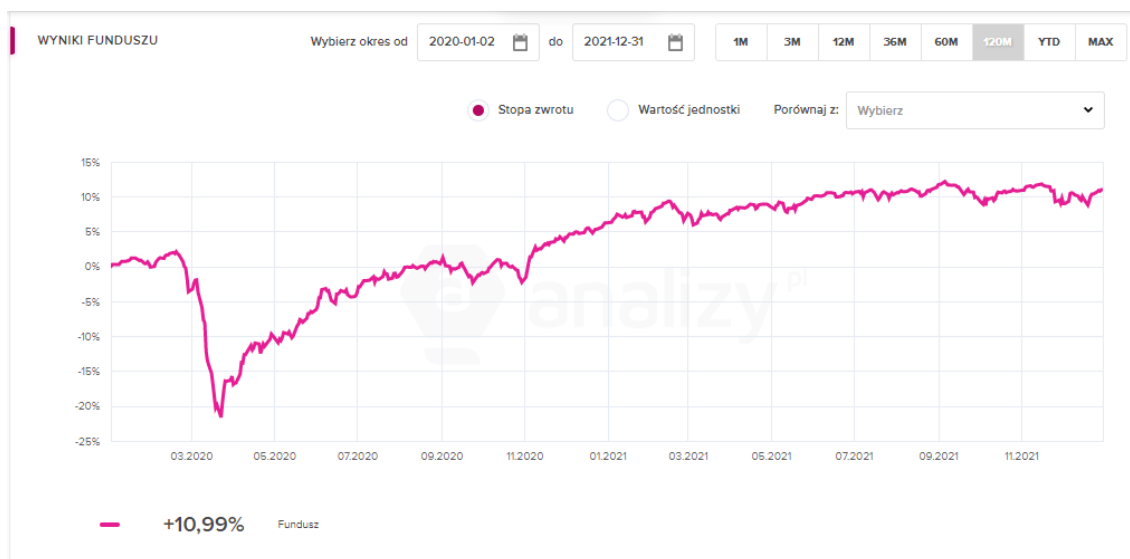
Amundi Globalnych Perspektyw Umiarkowany przez pierwsze półtora miesiąca nieznacznie rósł po czym pod koniec miesiąca notowanie spadały ze względu na wprowadzone obostrzenia związane z covid 19, po czym z końcem lutego notowania systematycznie rosły. Pod koniec września widać chwilowy spadek jednak do marca 2021 widoczny jest wzrost, następnie do końca jego notowania były mniej więcej na stałym poziomie ostatecznie zwrot z inwestycji wyniósł +10.99 % z czego jednostkę uczestnictwa wyceniono na 119.51 PLN.

Tabela 17– stopy zwrotu Amundi Globalnych Perspektyw Umiarkowany

Rok	2020	2021
Stopa zwrotu(%)	+6.22	+4.38
Wartość jednostki(PLN)	114.38	119.51

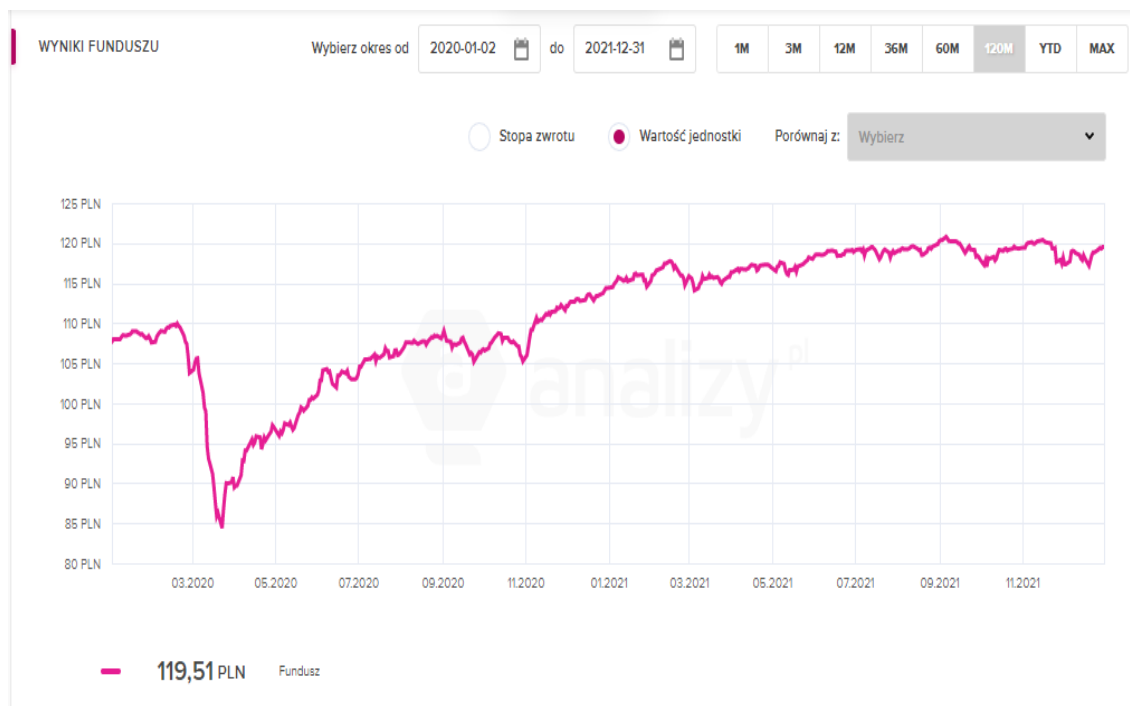
Źródło: Opracowanie własne na podstawie <https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/AMU10/amundi-globalnych-perspektyw-umiarkowany>(30-05-2022).

**Wykres 22. Wyniki funduszu Amundi Globalnych Perspektyw
Umiarkowany -stopa zwrotu**

Źródło: <https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/AMU10/amundi-globalnych-perspektyw-umiarkowany>(30-05-2022).

**Wykres 23. Wyniki funduszu Amundi Globalnych Perspektyw
Umiarkowany -wartość jednostki**

Źródło: <https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/AMU10/amundi-globalnych-perspektyw-umiarkowany>(30-05-2022).

Spośród funduszy niskiego ryzyka Fundusz Amundi Globalnych Perspektyw Konserwatywny do końca stycznia utrzymywał się na mniej więcej stałym poziomie z początkiem lutego jego notowania poszły drastycznie w dół jak w przypadku większości przedstawionych funduszy. W połowie marca można zauważyć tendencję wzrostową z większymi i mniejszymi wahaniami aż do końca roku. W prawdzie fundusz nie osiągnął spektakularnych efektów ponieważ obecnie więcej można uzyskać na lokacie bankowej jednakże fundusz pomimo dużego spadku na początku roku ochronił kapitał. W roku 2021 jak widać na wykresie fundusz poniósł stratę. Inwestycja przyniosła zwrot w postaci 0.38% wyceniając jednostkę na 110.32 PLN.

Tabela 18– stopy zwrotu w poszczególnych latach Amundi Globalnych Perspektyw Konserwatywny

Rok	2020	2021
Stopa zwrotu(%)	+1.73	-1.49
Wartość jednostki(PLN)	111.80	110.32

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/AMU14/amundi-globalnych-perspektyw-konserwatywny\(30-05-2022\)](https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/AMU14/amundi-globalnych-perspektyw-konserwatywny(30-05-2022)).

Wykres 24. Wyniki funduszu Amundi Globalnych Perspektyw Konserwatywny -stopa zwrotu

Źródło: [https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/AMU14/amundi-globalnych-perspektyw-konserwatywny\(30-05-2022\)](https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/AMU14/amundi-globalnych-perspektyw-konserwatywny(30-05-2022)).

Wykres 25. Wyniki funduszu Amundi Globalnych Perspektyw Konserwatywny -wartość jednostki

Źródło: [https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/AMU14/amundi-globalnych-perspektyw-konserwatywny\(30-05-2022\)](https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/AMU14/amundi-globalnych-perspektyw-konserwatywny(30-05-2022)).

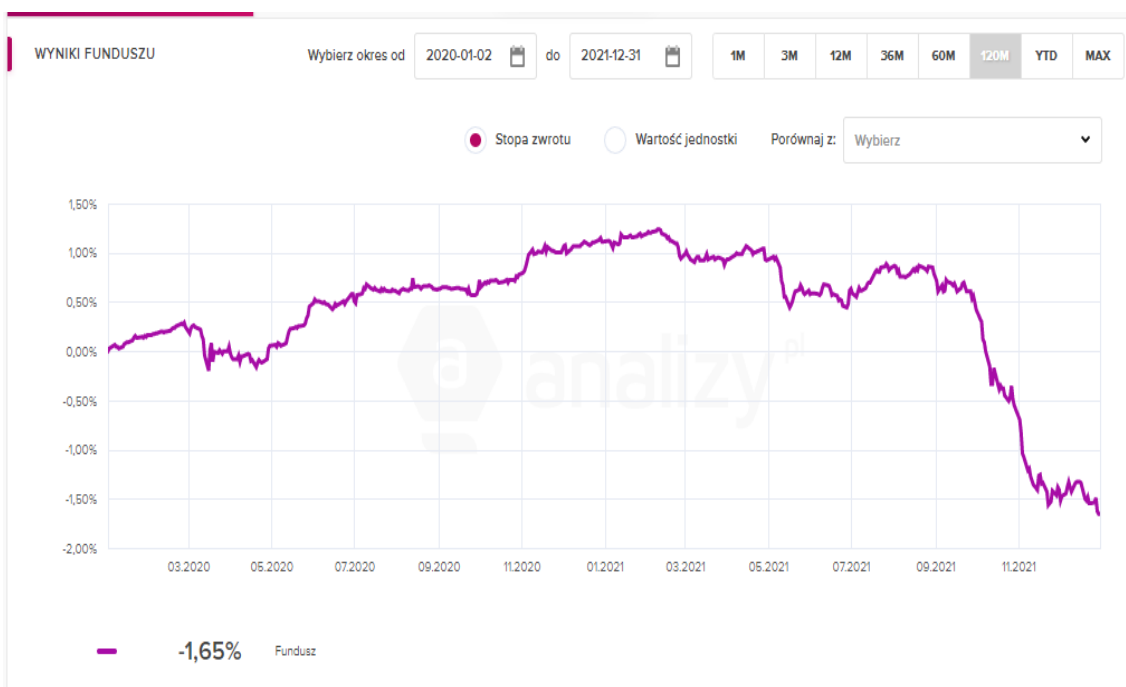
Fundusz Amundi Ostrożny Inwestor jak widać w roku 2020 nie uzyskał dużych wyników jednakże w związku z kryzysem udało mu się ochronić aktywa. W przeciwieństwie do pozostałych funduszy od początku roku do końca lutego jego notowania szły powoli do góry, w marcu odnotowano spadek po czym przy mniejszych i większych wahanich jego notowania rosły do końca roku. Natomiast rok 2021 przyniósł stratę. Dwuletni okres inwestycji zakończył się stratą na poziomie -1.65 wyceniając jednostkę na 108.77 PLN.

Tabela 19– stopy zwrotu Amundi Ostrożny Inwestor

Rok	2020	2021
Stopa zwrotu(%)	+1.11	-2.74
Wartość jednostki(PLN)	111.83	108.77

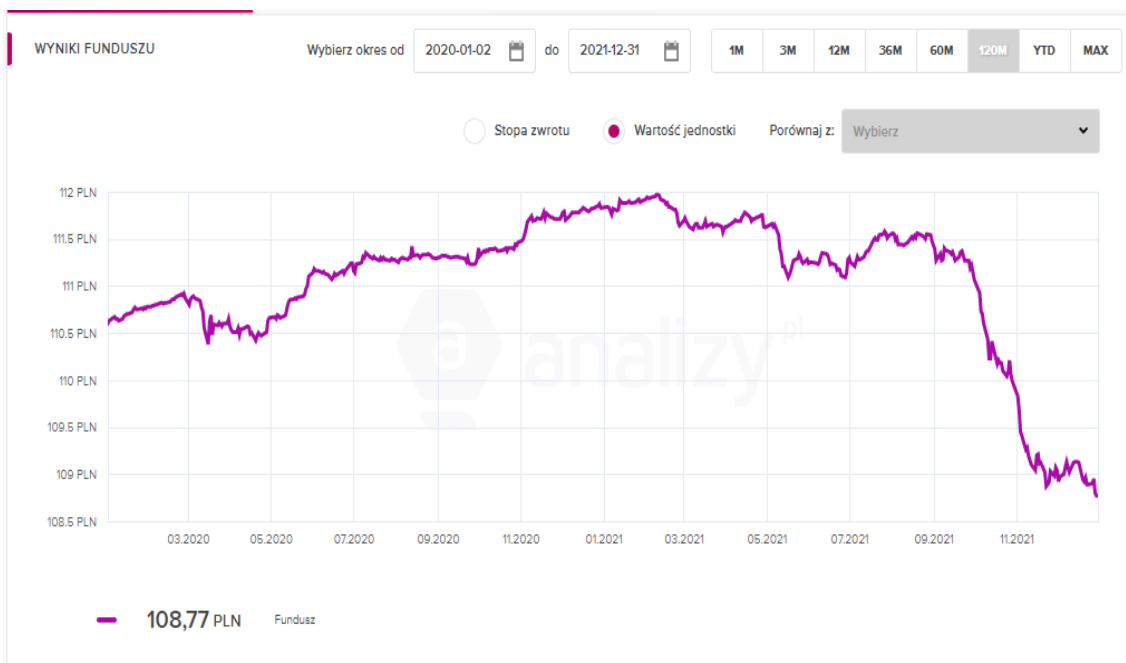
Źródło: Opracowanie własne na podstawie [https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/AMU05/amundi-ostrozny-inwestor\(30-05-2022\)](https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/AMU05/amundi-ostrozny-inwestor(30-05-2022)).

Wykres 26. Wyniki funduszu Amundi Ostrożny Inwestor -stopa zwrotu

Źródło: <https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/AMU05/amundi-ostroznny-inwestor> (30-05-2022).

Wykres 27. Wyniki funduszu Amundi Ostrożny Inwestor -wartość jednostki

Źródło: <https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/AMU05/amundi-ostroznny-inwestor> (30-05-2022).

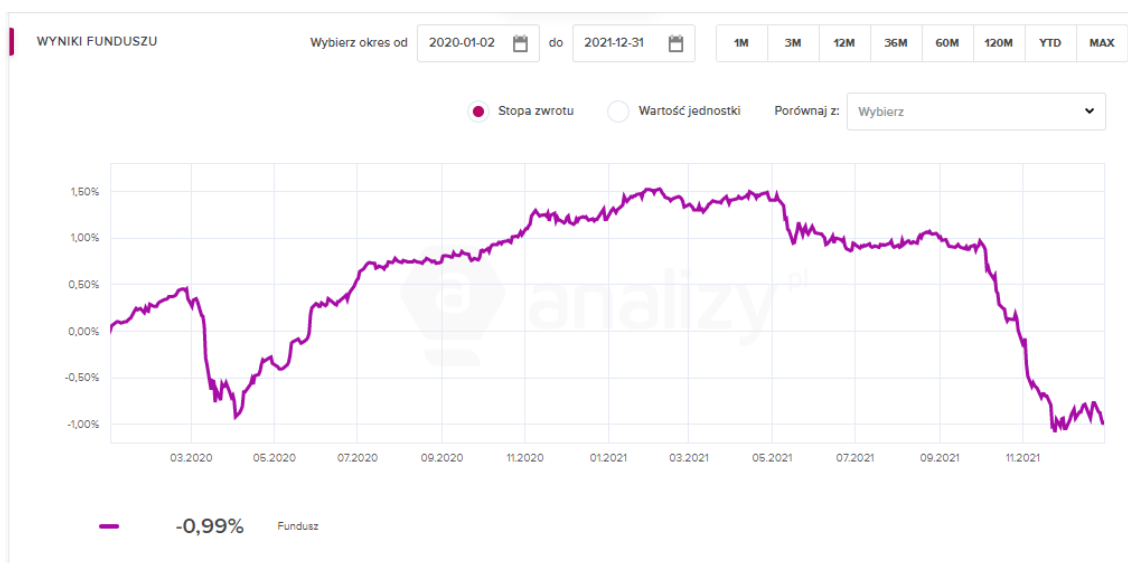
Credit Agricole Dłużny Krótkoterminowy nie uzyskał zwrotu z inwestycji lecz stracił 0.99%, wartość jednostki wyniosła 132.78 PLN. Jest to niewiele ale fundusz nie zdołał ochronić kapitału. Wartość aktywów na początku 2020 rosła na przełomie lutego i marca notowanie dynamicznie spadały aż do początku kwietnia. W kwietniu wynik funduszu zaczął się poprawiać z różnymi potknięciami po drodze jednak od początku czerwca do końca roku udało mu się utrzymać stały wzrost. Rok 2021 przez pierwsze pół roku przynosił zyski, w drugiej połowie notowania malały ostatecznie przynosząc straty podobne do tych z marca 2020.

Tabela 20– stopy zwrotu CA Dłużny Krótkoterminowy

Rok	2020	2021
Stopa zwrotu(%)	+1.19	-2.26
Wartość jednostki(PLN)	135.71	132.78

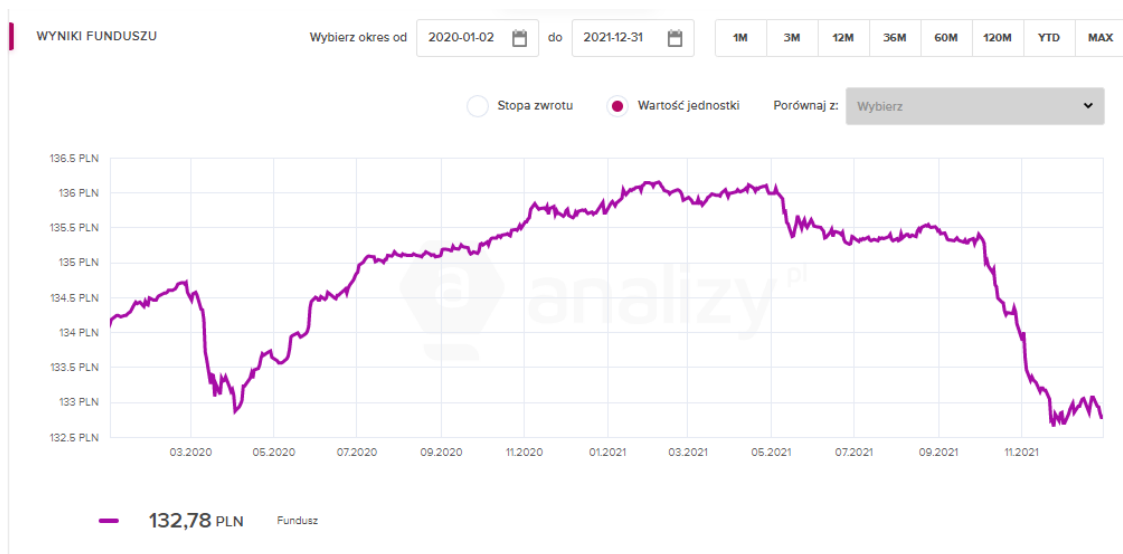
Źródło: Opracowanie własne na podstawie [https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK03/credit-agricole-dluzny-krotkoterminowy\(30-05-2022\)](https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK03/credit-agricole-dluzny-krotkoterminowy(30-05-2022)).

Wykres 28. Wyniki funduszu CA Dłużny Krótkoterminowy -stopa zwrotu

Źródło: [https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK03/credit-agricole-dluzny-krotkoterminowy\(30-05-2022\)](https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK03/credit-agricole-dluzny-krotkoterminowy(30-05-2022)).

Wykres 29. Wyniki funduszu CA Dłużny Krótkoterminowy -wartość jednostki

Źródło: [https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK03/credit-agricole-dluzny-krotkoterminowy\(30-05-2022\)](https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK03/credit-agricole-dluzny-krotkoterminowy(30-05-2022)).

Kryzys gospodarczy w Grecji wywołał nie małe zamieszanie na rynkach światowych. Giełdy traciły euro oraz złoty mocno w tym czasie się osłabił. Wizja Grecji ze strefy euro w pewnym momencie wstrząsnęły giełdami europejskimi. Zawierowania polityczne w Grecji oddziaływały na rynek walutowy.

Notowania Funduszu Credit Agricole Akcyjny jak widać na wykresie w roku 2010 zmieniały się dość dynamicznie jednak koniec roku wyglądał dobrze. Wyniki funduszu na początku 2011 były mniej więcej stabilne, początek maja rozpoczął się sadkiem, który utrzymywał się aż do sierpnia na co nie wątpliwie miały wpływ zawierowania polityczne w Grecji, w ostatnim kwartale widać jeszcze dwie w zwyżki jednakże koniec roku przyniósł stratę. Fundusz początek roku 2012 zaczął dobrze, drugi kwartał niestety już był gorszy, pomimo tego w połowie roku notowania funduszu wzrosły. CA Akcyjny w 2013 roku odrobił starty z 2011. Stopa zwrotu z całego okresu wyniosła 13.38%, jednostka uczestnictwa funduszu została wyceniona na 100.64 PLN.

Tabela 21– stopy zwrotu CA Akcyjny

Rok	2010	2011	2012	2013
Stopa zwrotu (%)	+13.68	-28.69	22.74	10.05
Wartość jednostki (PLN)	100.90	72.55	90.45	100.64

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK04/credit-agricole-akcyjny\(30-05-2022\)](https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK04/credit-agricole-akcyjny(30-05-2022)).

Wykres 30. Wyniki funduszu CA Akcyjny -stopa zwrotu

Źródło: [https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK04/credit-agricole-akcyjny\(30-05-2022\)](https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK04/credit-agricole-akcyjny(30-05-2022)).

Wykres 31. Wyniki funduszu CA Akcyjny -wartość jednostki

Źródło: [https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK04/credit-agricole-akcyjny\(30-05-2022\)](https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK04/credit-agricole-akcyjny(30-05-2022)).

Credit Agricole Akcji Nowej Europy w pierwszej połowie 2010 cechowały spore wahania notowań, w drugiej połowie roku odrobił starty i przyniósł stopę zwrotu w postaci 17.11%. Rok 2011 okazał się znacznie gorszy od początku roku fundusz utrzymywał tendencję spadkową na początku roku wartość jednostki wynosiła 106.59 PLN z końcem roku wynosiła ona 77.84 PLN stopa zwrotu za 2011 rok wyniosła -26.97%. Rok 2012 okazał się lepszy pod względem wyniku stopa zwrotu z inwestycji za rok 2013 uzyskała wartość 24.92%.

Rok 2013 przyniósł stratę w wysokości -11.11%. Inwestycja z okresu 3 lat nie przyniosła zysku, starta wyniosła -1.84%.

Tabela 22– stopy zwrotu CA Akcji Nowej Europy

Rok	2010	2011	2012	2013
Stopa zwrotu (%)	+17.11	-26.97	+24.92	-11.11
Wartość jednostki (PLN)	105.78	77.84	98.40	88.65

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <https://www.credit-agricole.pl/klienci-indywidualni/inwestycje/fundusze-inwestycyjne/notowania?fund=1> (30-05-2022).

Wykres 32. Wyniki funduszu CA Akcji Nowej Europy -wartość jednostki

Źródło: <https://www.credit-agricole.pl/klienci-indywidualni/inwestycje/fundusze-inwestycyjne/notowania> (30-05-2022).

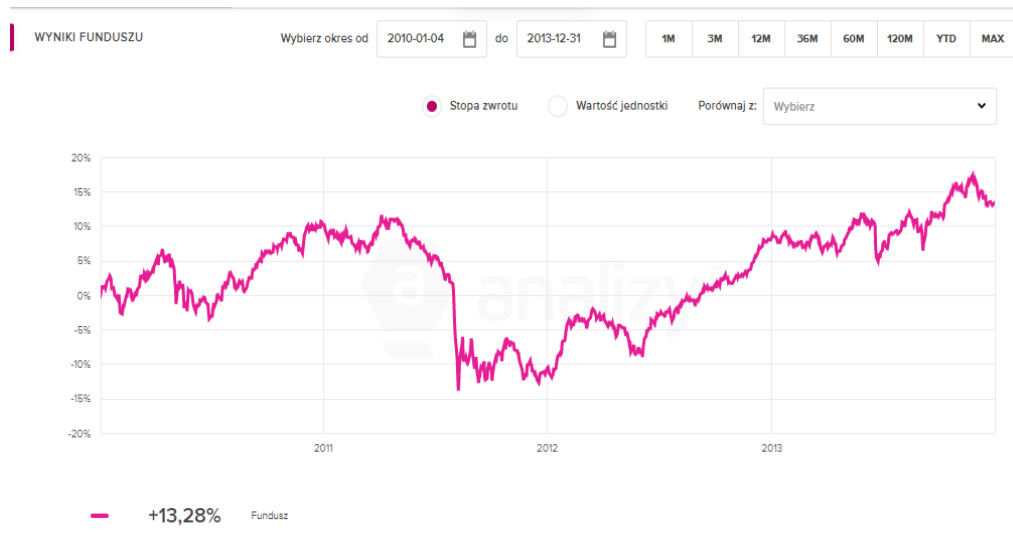
Fundusz Credit Agricole Dynamiczny Polski w 2010 roku uzyskał zwrot o poziomie 10.11% , niestety rok 2011 okazał się gorszy ze względu na stratę w tym roku w wysokości -19.54% w kolejnych trzech latach fundusz odrobił stratę. Zwrot z całego okresu inwestycji wyniósł 13.28% wartość jednostki wyceniono na 161.19 PLN

Tabela 23– stopy zwrotu CA Dynamiczny Polski

Rok	2010	2011	2012	2013
Stopa zwrotu (%)	+10.11	-19.54	+20.73	+4.42
Wartość jednostki (PLN)	156.68	126.18	153.69	161.19

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK02/credit-agricole-dynamiczny-polski> (30-05-2022).

Wykres 33. Wyniki funduszu CA Dynamiczny Polski -stopa zwrotu

Źródło: <https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK02/credit-agricole-dynamiczny-polski> (30-05-2022).

Wykres 34. Wyniki funduszu CA Dynamiczny Polski -wartość jednostki

Źródło: <https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK02/credit-agricole-dynamiczny-polski>(30-05-2022).

Credit Agricole Stabilnego Wzrostu w ciągu 3 lat osiągnął stopę zwrotu o wartości 21.41% wyceniając jednostkę uczestnictwa na 211.87 PLN. Cena jednostki na początku inwestycji wynosiła 174.51 PLN. Fundusz w roku 2010 uzyskał zwrot w postaci 7.44%. Rok 2011 cechował się spadkiem w postaci -7.39%. Fundusz w roku 2012 wypracował stopę zwrotu w wysokości 15.88%. Rok 2013 nie był już tak spektakularny natomiast stopa zwrotu z tego roku wyniosła 4.62% .

Tabela 24– stopy zwrotu CA Stabilnego Wzrostu

Rok	2010	2011	2012	2013
Stopa zwrotu (%)	+7.44	-7.39	+15.88	+4.62
Wartość jednostki (PLN)	187.49	173.82	202.32	211.87

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/ARK13/credit-agricole-stabilnego-wzrostu\(30-05-2022\)](https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/ARK13/credit-agricole-stabilnego-wzrostu(30-05-2022)).

Wykres 35. Wyniki funduszu CA Stabilnego Wzrostu -stopa zwrotu

Źródło: [https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/ARK13/credit-agricole-stabilnego-wzrostu\(30-05-2022\)](https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/ARK13/credit-agricole-stabilnego-wzrostu(30-05-2022)).

Wykres 36. Wyniki funduszu CA Stabilnego Wzrostu -wartość jednostki

Źródło: <https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/ARK13/credit-agricole-stabilnego-wzrostu>(30-05-2022).

Credit Agricole Dłużny Krótkoterminowy od początku 2010 do końca 2013 roku uzyskał stopę zwrotu na poziomie 14.15% jednostkę wyceniono na 126.01 gdzie na początku inwestycji wynosiła ona 110.39 PLN. Przez cały okres inwestycji notowania funduszu systematycznie rosły.

Tabela 25– stopy zwrotu CA Dłużny Krótkoterminowy

Rok	2010	2011	2012	2013
Stopa zwrotu (%)	+4.02	+2.88	+5.04	+1.60
Wartość jednostki (PLN)	114.83	118.07	124.02	126.01

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK03/credit-agricole-dluzny-krotkoterminowy>(30-05-2022).

Wykres 37. Wyniki funduszu CA Dłużny Krótkoterminowy -stopa zwrotu

Źródło: [https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK03/credit-agricole-dluzny-krotkoterminowy\(30-05-2022\)](https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK03/credit-agricole-dluzny-krotkoterminowy(30-05-2022)).

Wykres 38. Wyniki funduszu CA Dłużny Krótkoterminowy -wartość jednostki

Źródło: [https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK03/credit-agricole-dluzny-krotkoterminowy\(30-05-2022\)](https://www.analizy.pl/fundusze-inwestycyjne-otwarte/LUK03/credit-agricole-dluzny-krotkoterminowy(30-05-2022)).

Tabela 26– stopy zwrotu z inwestycji

Fundusze/ lata	2010-2013	2014-2017	2020-2021
CA Akcyjny	13.38%	40.26%	35.53%
CA Akcji Nowej Europy	-1.84%	14.63%	14.93%
CA Dynamiczny Polski	13.28%	26.04%	18.47%
Amundi Globalnych Perspektyw Umiarkowany	X	7,13%	10.99%
CA Stabilnego Wzrostu	4.62%	20.53%	7.29%
Amundi Globalnych Perspektyw Konserwatywny	X	6,9%	0.38%
Amudni Ostrożny Inwestor	X	7.15%	-1.65%
CA Dłużny Krótkoterminowy	14.15%	3.93%	-0.99%

Okres hossy
Okres kryzysu
X–Fundusz nie prowadził działalności w tym czasie
Źródło: Opracowanie własne.

Zestawienie opłacalności inwestowania w fundusze zostało opracowane na podstawie stopy zwrotu z inwestycji poszczególnych funduszy w danym okresie. Funduszami wykorzystanymi w zestawieniu są Credit Agricole Akcyjny, Credit Agricole Akcji Nowej Europy, Credit Agricole Dynamiczny

Polski, Amudni Globalnych Perspektyw Umiarkowany, Credit Agricole Stabilnego Wzrostu, Amundi Globalnych Perspektyw Konserwatywny, Amudni Ostrożny Inwestor, CA Dłużny Krótkoterminowy. Zestawienie opłacalności nie uwzględnia zmienności pieniądza w czasie.

W wyniku analizy powyższego zestawienia opłacalności inwestowania w fundusze o różnym poziomie ryzyka na podstawie ofert Banku Credit Agricole można zauważyć iż w czasie hossy fundusze nie ponosiły strat a wręcz uzyskiwały pokaźne stopy zwrotu. Natomiast w czasie kryzysu też dobrze sobie radziły, tylko nieliczne ponosiły minimalne straty. Fundusze agresywne pomimo tego, że charakteryzują się największym ryzykiem w czasie kryzysu jak i hossy uzyskiwały duże stopy zwrotów i praktycznie nie ponosiły strat a jeśli już to były one niewielkie jak widać w tabeli powyżej. Fundusze mieszane również nie ponosiły strat w okresie kryzysu jak i hossy. Natomiast fundusze bezpieczne w okresie hossy uzyskały

korzystne stopy zwrotu. Natomiast w czasie kryzysu dwóm funduszom nie udało się ochronić kapitału jednak ich straty były niewielkie.

Na podstawie analizy można sformułować następujące wnioski: Inwestowanie w fundusze bankowe jest opłacalne, można uzyskać na nich więcej niż na lokatach bankowych jednak wiąże się z ryzykiem utraty co najmniej części kapitału. Inwestycje w fundusze bankowe w Polsce są jak najbardziej bezpieczne ponieważ Komisja Nadzoru Finansowego pilnuje bezpieczeństwa środków klientów a także kontroluje działanie funduszy inwestycyjnych, aby ich działanie było zgodne z prawem. Dba o przestrzeganie obowiązku informacyjnego funduszy. Warto też zaznaczyć, że środki inwestorów znajdują się na rachunku depozytariusza. Oznacza to, że dba on o środki funduszu, kontroluje prawidłowość operacji przeprowadzanych przez fundusz a także sprawdza czy przestrzega on zapisów statutowych. Jeśli wykryje jakąś nieprawidłowość zobowiązany jest zgłosić ją odpowiednim organom. Po za tym ustawodawca odpowiednio zadbał o interes uczestników funduszy inwestycyjnych. Kluczowymi aspektami, które regulują bezpieczeństwo funduszy to kontrole KNF, odrębna osobowość prawna funduszu inwestycyjnego oraz przechowywanie aktywów funduszu na rachunku depozytariusza.

Zakończenie

Oferta bankowych produktów inwestycyjnych staje się coraz szersza. Klienci korzystając z nich mogą chronić swoje oszczędności przed skutkami inflacji bądź też oszczędzać na emeryturę jak również pomnażać odłożone środki itp. Stąd też nasuwa się pytanie czy inwestycje w bankowe fundusze inwestycyjne są bezpieczne? Czy warto z nich korzystać?

Prowadzony wywód wskazuje na to, że inwestowanie w fundusze bankowe jest jak najbardziej bezpieczne, zarówno jest opłacalne i warto w nie inwestować na dłuższy okres czasu ponieważ w okresie kryzysu jak i hossy dobrze sobie radziły. Stwierdzono, że inwestowanie w fundusze bankowe jest opłacalne jednak wiąże się z ryzykiem utraty co najmniej części kapitału. Stwierdzono też, że inwestycje w fundusze bankowe w Polsce są jak najbardziej bezpieczne ponieważ kluczowymi aspektami, które regulują bezpieczeństwo funduszy to kontrole Komisji Nadzoru Finansowego, odrębna osobowość prawna funduszu inwestycyjnego oraz przechowywanie aktywów funduszu na rachunku depozytariusza.

Bibliografia

- Banachowicz A., *Fundusze inwestycyjne*, Internetowe Wydawnictwo Złote Myśli, Gliwice, 2007.
- Brakoniecki D., *The concept of public safety and order in the social and the humanities sciences*, „Journal of Modern Science” 3/2018, vol. 38.
- Dawidowicz D., *Fundusze inwestycyjne, rodzaje, typy, metody pomiaru i ocena efektywności*, CeDeWu Sp. zoo, Warszawa, 2009.
- Duda-Piechaczek E., *Fundusze inwestycyjne w praktyce*, Internetowe Wydawnictwo Złote Myśli Sp.zo.o. Gliwice, 2008.
- Samcik M., *Jak inwestować i pomnażać oszczędności?*, Samo Sedno, Warszawa, 2014.
- Trzebiński A., *Zmiany polskiego rynku funduszy inwestycyjnych w latach 1992-2011*, Acta Universitatis Nicolai Copernici Oeconomia, Poznań 2013.

Akty Prawne:

- Ustawa z dnia 27 maja 2004 roku o Funduszach Inwestycyjnych i Zarządzaniu Alternatywnymi Funduszami Inwestycyjnymi, Dz.U. z 2021r., poz. 605.
- Ustawa z dnia 22 marca 1991 roku Prawo o publicznym obrocie papierami wartościowymi i funduszach powierniczych, Dz.U. z 1991r., nr 35 poz. 155.
- Ustawa z dnia 28 sierpnia 1997 roku o funduszach inwestycyjnych, Dz.U. z 1997 r. nr 139 poz. 933.
- Ustawa z dnia 15 stycznia 2015 roku o obligacjach, Dz.U. z 2015 r. poz. 238.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 30 kwietnia 2013 roku w sprawie sposobu, trybu oraz warunków prowadzenia działalności przez towarzystwa funduszy inwestycyjnych, Dz.U. z 2013 r. poz. 538.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1286/2014 z dnia 26 listopada 2014 r. w sprawie dokumentów zawierających kluczowe informacje, dotyczących detalicznych produktów zbiorowego inwestowania i ubezpieczeniowych produktów inwestycyjnych.
- Rozporządzenie Komisji (UE) nr 583/2010 z dnia 1 lipca 2010 r. w sprawie wykonania dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/65/WE w zakresie kluczowych informacji dla inwestorów i warunków, które należy spełnić w przypadku dostarczania kluczowych informacji dla inwestorów lub prospektu emisyjnego na trwałym nośniku innym niż papier lub za pośrednictwem strony internetowej.

ZJAWISKO CYBERPRZEMOCY

Wstęp

Obecnie, technologie informacyjne wywierają znaczny wpływ na obraz społeczeństwa. Bez wątpienia, zmieniły się relacje międzyludzkie, związany z tym proces komunikacji, a nawet hierarchie wartości. Nowe technologie oddziałują na wybory, różnego rodzaju decyzje oraz zapewniają inne style życia. Warto wspomnieć, iż rozwój technologiczny bezpośrednio działa na przeobrażenia w społeczeństwie. Niemalże wszędzie istnieje nieograniczony dostęp do sprzętów komputerowych, telefonów oraz innych urządzeń gwarantujących usługi internetowe. Miniaturyzacja sprzętów przyczyniła się do tego, że każdy człowiek w całkowicie swobodny sposób może korzystać z dóbr światowej sieci internetowej. Niewątpliwie, technologia informacyjna niesie za sobą wiele zalet. Zasoby internetowe, których algorytmy co raz bardziej są rozwijane proponują użytkownikom spersonalizowane treści i otwierają drogę do nieograniczonego dostępu do informacji oraz nauki. Niejeden serwis zawiera niezliczoną ilość wiedzy z każdej dziedziny nauki, samouczków lub tutoriali. Ponadto, użytkownicy mają wiele możliwości interakcji, mogą dzielić się komentarzami, doświadczeniami, lub w nieograniczony sposób rozmawiać dzięki tzw. chat'om lub spotkaniom wideo. Możliwości technologiczne ułatwiają budować wiedzę o świecie, a doświadczenia mają charakter pośredni. Całkowity proces zdobywania informacji odbywa się poprzez uczestniczenie w wspólnotach wirtualnych oraz ciągłą obserwację. Użytkownicy mają możliwości umieszczenia komentarzy, dzielenia się doświadczeniami lub inspiracjami⁴⁶⁴.

Komunikacja to niemalże nieodłączny element funkcjonowania w sieci. Nawiązując do Tomasza Goban-Klasy, możemy wyróżnić dwa pojęcia „komunikacji”. Pierwsza to proces przekazywania przede wszystkim informacji, a także emocji, idei oraz umiejętność interakcji i społecznego oddziaływania poprzez symbole. Druga definicja dotyczy komunikacji

---

⁴⁶⁴ T. Goban Klas, *Media i Komunikowanie Masowe*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001, s. 3.

zapośredniczonej, która jest nacechowana zarówno kulturowo, jak i indywidualnie – wiek, płeć, poziom inteligencji, osobowość. Ludzkie mechanizmy psychologiczne oraz zachowań integracyjnych powodują, iż ludzie darzą większym zaufaniem innych użytkowników Internetu i postrzegają ich za miłych, sympatycznych. Brak możliwości w ocenieniu intencji oraz charakteru innych użytkowników sieci stanowi źródło pewnej dezinformacji w kontekście postrzegania tych osób. Taka sytuacja może skutkować zbyt dużym zaufaniem w stosunku do nieznanymi ludzi lub problemami w komunikacji. Niestety, wizerunek innych użytkowników sieci internetowej jest budowany na bazie indywidualnych, pozytywnych doświadczeń. Ograniczona możliwość odbioru gestów, znaków niewerbalnych, mowy ciała całkowicie wzmacnia ten efekt. Ponadto, niejednokrotnie zdarza się, że użytkownik portalu społecznościowego „przyjmuje do znajomych” osoby, których wcześniej nawet nie widział. Takie osoby mogą nie istnieć, nie być prawdziwe. Należy zwrócić uwagę, że funkcjonowanie w Internecie wymaga szczególnej wiedzy związanej z zagrożeniami i zasadami bezpieczeństwa panującymi w przestrzeni internetowej. Zakres wiedzy powinien obejmować schematy oraz metody działań przestępców, osób ze złymi intencjami, a także jakich narzędzi używają. Tacy przestępcy wykorzystują brak wiedzy oraz naiwność innych użytkowników po to, by dzięki technologii informacyjnej zdobyć finansowe, bądź emocjonalne korzyści. Omawiane negatywne zachowania ukierunkowane są na np. zdobycie pieniędzy, złośliwe działania w kierunku mienia – w świecie cyfrowym niejednokrotnie spotyka się dobra w niematerialnej formie lub sprawianie kontroli⁴⁶⁵.

Pojęcie i geneza cyberprzemocy

Hierarchię potrzeb osoby ludzkiej w sposób najbardziej czytelny i jednoznaczny przedstawił, powszechnie już cytowany A. Maslow⁴⁶⁶, wg. którego potrzeba bezpieczeństwa, obok potrzeb fizjologicznych, stanowi podstawę i fundament funkcjonowania każdego człowieka, określając te wartości jako potrzeby niższego rzędu⁴⁶⁷. Podejmując próbę zdefiniowania pojęcia bezpieczeństwa, w tym bezpieczeństwa cybernetycznego, opierając się jedynie na aktach prawnych, należy dokonać tego poprzez wskazanie jego desygnatów, przy czym zagadnienie to należy postrzegać jako domenę prawa publicznego⁴⁶⁸.

---

⁴⁶⁵ Ibidem, s. 4.

⁴⁶⁶ Zob.: A. Maslow, *A Theory of Human Motivation*, „Psychological Review” 50, 1943.

⁴⁶⁷ D. Brakoniecki, *Security and public order in Polish public law*, „Internal Security”, vol. 9, issue 1, 2017, s. 109.

⁴⁶⁸ D. Brakoniecki, *W poszukiwaniu definicji bezpieczeństwa [w:] Bezpieczeństwo społeczności lokalnych. Wyzwania i dylematy w obszarze regulacji prawnej*, D. Brakoniecki (red.), SRID, Lwów – Łomża 2018 s. 19.

Nie jest zadziwiającym, iż zachowania agresywne wśród młodzieży to wszechobecny problem, jednak zjawisko, które określa się takimi terminami jak „cyberprzemoc”, „cybernękanie”, „cyberprześladowanie”, „cyberdręczenie”, „cyberagresja” lub „agresja elektorniczna” pojawiło się dopiero kilkanaście lat temu. Obserwuje się, że problem staje się co raz bardziej powszechny i rośnie w sile. Agresja obecna w internecie uwarunkowana jest cechami tożsamości „globalnego nastolatka”, który swą osobowość kształtuje w dobie kultury popularnej oraz aprzestrzennego i aczasowego Internetu. Z tego powodu, styl życia nastolatków z całego globu jest bardziej do siebie podobny niż u nastolatków z poprzednich pokoleń⁴⁶⁹.

Pojęcie agresji w Internecie w języku angielskim określane jest jako „cyberbullying”. Pojęcie to po raz pierwszy pojawiło się w 2004 roku i zostało użyte przez Bill'a Belsey'a. „Cyberbullying” zdefiniowano wówczas następująco: „wykorzystanie technologii informacyjnych i komunikacyjnych do wspierania zamierzonego, powtarzającego się i wrogiego zachowania jednostki lub grupy, mającego na celu wyrządzenie krzywdy innym”⁴⁷⁰. Mimo wielu prób, do dzisiaj nie ustalono jednej, uniwersalnej definicji pojęcia agresji w przestrzeni internetowej. Punktem wyjścia jest rozbitcie terminu anglojęzycznego na dwa osobne słowa „cyber” i „bullying”, a następnie rozważanie zarówno osobno, jaki i spójnie obu pojęć. Przedrostek „cyber” odnosi się do komunikacji oraz aktywności podejmowanych za pomocą różnego rodzaju urządzeń cyfrowych, a współcześnie także odnosi się do świata wirtualnego. Dokładne opisanie słowa „bullying” (dręczenie, nękanie) stanowi trudniejsze zadanie, gdyż temu słowu przypisuje się wiele znaczeń i dotyczą one różnego rodzaju działań, które mają charakter przemocowy, agresywny np. nękanie, znęcanie, zastraszanie, upokarzanie, grożenie, prześladowanie. Tradycyjne dręczenie opisywane jest w literaturze jako krzywdzące, intencjonalne, ciągle powtarzające się działanie w której agresywna osoba ma przewagę nad ofiarą. Dan Olweus, który niejednokrotnie skupiał się na badaniach przemocy uznał „bullying” za specyficzną odmianę przemocy (agresji) stosowanej wobec ofiary. Do sytuacji dręczenia dochodzi wtedy, gdy ofiara negatywnie znosi i nie jest w stanie się obronić przed długotrwałym i powtarzającym się szkodliwym działaniem osoby lub kilku osób⁴⁷¹.

Badacz wyróżnił trzy cechy negatywnych zachowań aby określić dręczenie:

- Powtarzalność
- Intencjonalność

---

⁴⁶⁹ A. Borkowska, *Cyberprzemoc - włóż blokadę na nękanie*, NASK Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2019, s. 6-7

⁴⁷⁰ cyberbullying.ca dostęp: 03.01.2022

⁴⁷¹ D. Olweus, *A Profile of Bullying at School*, “Educational Leadership journal of the Department of Supervision and Curriculum Development”, 2003, 60(6), s. 13.

- nierównowaga sił⁴⁷²

Omawianą definicję tradycyjnego „bullyingu” - dręczenia, rozwinięto w oparciu o cyberbullying. Robert S. Tokunaga przedstawia ten termin następująco: „każde zachowanie dokonywane za pośrednictwem mediów elektronicznych lub cyfrowych przez osoby lub grupy, które wielokrotnie komunikują wrogie lub agresywne wiadomości z zamiarem wyrządzenia krzywdy lub dyskomfortu innym”⁴⁷³. Definicja ta kładzie nacisk zarówno na komponent technologiczny, jak i tradycyjne akty przemocy: wrogi charakter działania, intencje oraz powtarzalność. Omawiana propozycja nie skupia się wyraźnie na przewadze sił sprawcy.

Peter K. Smith proponuje definicję, która łączy wszystkie komponenty opisujące cyberprzemoc: „agresywne umyślne działanie prowadzone przez grupę lub osobę, przy użyciu elektronicznych form kontaktu, wielokrotnie i przez dłuższy czas przeciw ofierze, która nie może się łatwo obronić”⁴⁷⁴. Wykorzystanie urządzeń technologii informacyjnej i mediów w celu atakowania kogoś w dowolnym momencie i miejscu jest przykładem cyberbullyingu – cyberprzemocy. Należy podkreślić, że nie wszystkie działania związane z przemocą w sferze Internetu to cyberprzemoc. Niewątpliwie, wiele negatywnych zachowań jest skorelowanych ze sobą i niosą negatywne skutki, lecz zjawiska te odbiegają od siebie, szczególnie w kontekście chęci i mocy wyrządzania krzywd⁴⁷⁵.

Przemoc i agresja różni się nie tylko na płaszczyźnie realnej, tradycyjnej. W środowisku cyberprzestrzeni także można wyróżnić cyberprzemoc oraz cyberagresję. Cyberagresja opisuje szkodliwe działania podejmowane poprzez technologię, lecz nie obejmuje nierównowagi mocy, a także powtarzalności, która jest charakterystyczna dla cyberprzemocy. (Rysunek 1.) Inną nazwę przypisano nieuprzejmemu lub niegrzecznemu zachowaniu występującemu poprzez technologię informacyjną oraz komunikacyjną np. SMS lub e-mail, a mianowicie, cybergrubiaństwo bądź cyberniegrzeczność⁴⁷⁶.

---

⁴⁷² Ibidem, s. 15.

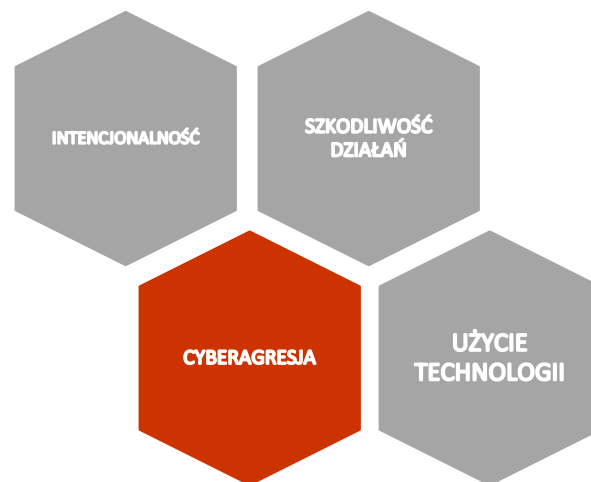
⁴⁷³ S. Tokunaga, *Following you home from school: A critical review and synthesis of research on cyberbullying victimization*, „Computers in Human Behavior” 26(3) 2010, s. 278.

⁴⁷⁴ P.K. Smith i in., *Cyberbullying: Its nature and impact in secondary school pupils*, „e Journal of Child Psychology and Psychiatry” 49(4) 2008, s. 376.

⁴⁷⁵ Ibidem, s. 377.

⁴⁷⁶ R.M. Kowalski, S.P. Limber, A. McCord, *A developmental approach to cyberbullying: Prevalence and protective factors*, „Aggression and Violent Behavior” Department of Psychology: Clemson University, 2019, s. 21.

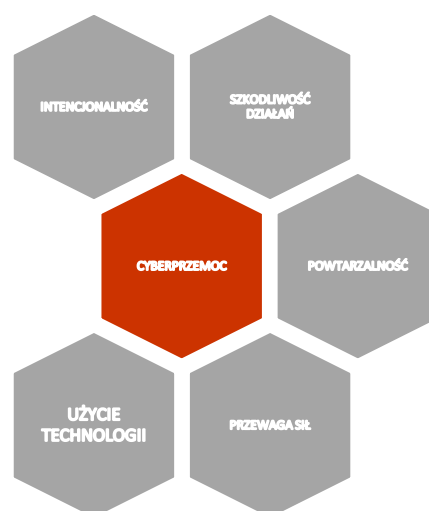
Rysunek 1. Elementy charakterystyczne dla cyberagresji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie R.M. Kowalski, S.P. Limber, A. McCord, *A developmental approach to cyberbullying: Prevalence and protective factors*, „Aggression and Violent Behavior” Department of Psychology: Clemson University, 2019, s. 21.

Pomimo to, że są to zachowania krzywdzące, dewiacyjne, agresywne i naruszające normy w kontekście szacunku, to cechuje je niska intensywność i nie zawsze występują z zamiarem wyrządzenia szkody. Zatem, aby mówić o cyberprzemocy, musi ona spełniać wszystkie aspekty charakterystyczne dla tego zjawiska: powtarzalność, intencjonalność, różnorodność sił oraz narzędzia technologii informacyjnej. (Rysunek 2.)

Rysunek 2. Elementy charakterystyczne dla cyberprzemocy.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie R.M. Kowalski, S.P. Limber, A. McCord, *A developmental approach to cyberbullying: Prevalence and protective factors*, „Aggression and Violent Behavior” Department of Psychology: Clemson University, 2019, s. 21.

Należy być świadomym iż zjawiska charakterystyczne dla tradycyjnej przemocy mogą przejawiać się w inny sposób. Elementem sprawiającym trudności w opisanu cyberprzemocy jest intencjonalność. Wspomniane trudności wynikają zazwyczaj z komunikacji zapośredniczonej. Rozmawiając w sferze internetowej użytkownicy nie są w stanie ocenić mimiki, tonu głosu, gestów oraz wszelkich reakcji przekazywanych kanałem niewerbalnym. Bez wątpienia, może to wpływać na działania i aktywności w sieci, które są podejmowane nieświadomie. Jednak w większości przypadków omawiane działania są całkowicie świadome i sprawca celowo krzywdzi ofiarę. Nawet tradycyjne formy nękania są mniej uporczywe niż omawiana cyberprzemoc, gdyż wykraczają poza płaszczyzny fizyczne – szkoły, świetlice, boiska, więc ofiara nie ma chwili wytchnienia. Niestety, nawet mury domowe nie są w stanie ochronić poszkodowanego przed wrogimi działaniami⁴⁷⁷.

Portale społecznościowe to miejsce w którym ofiara może zaznać wielu krzywd i zawstyżeń. Dzięki ich ogromnej popularności posty, zdjęcia oraz wszelkie treści udostępniane przez użytkowników mogą być przeglądane zarówno przez znajomych, jak i nieznajomych. Różnego rodzaju treści udostępniane online tworzą publiczny, stały zapis działań, zachowań i poglądów. Można to nazwać sieciową reputacją i nie należy przy tym zapominać, że do wstawianych treści mają dostęp również nauczyciele, pracodawcy oraz wszelkie inne osoby, które w przyszłości wyraziłyby chęć „sprawdzenia” i poznania profilu. Cybernękanie może zaszkodzić nie tylko ofierze, ale także osobie stosującej omawiany cyberbullying⁴⁷⁸.

W Polsce termin cyberprzemocy definiowany jest następująco: „przemoc z użyciem technologii informacyjnych i komunikacyjnych”, a najczęściej jest to Internet oraz telefony komórkowe⁴⁷⁹. Nieuniknionym skutkiem oraz celem jest wyrządzenie krzywdy. Jacek Pyżalski podobnie określa agresję elektroniczną „wszystkie akty agresji, w których narzędziem realizacji są telefony komórkowe i Internet”⁴⁸⁰. Autor jednak odróżnia cyberbullying od agresji elektronicznej. Badacz uważa, że agresja elektroniczna to pojedyncze akty przemocy w przestrzeni internetowej, a cyberbullying to szerzej rozumiane działanie intencjonalne, które trwa dłuższy czas, a ofiara nie może się przed nim obronić. Fundacja Dajemy Siłę Dzieciom przedstawia cyberbullying jako „wysyłanie i publikowanie szkodliwych treści lub obrazów przy użyciu Internetu lub innych cyfrowych narzędzi

---

⁴⁷⁷ Ibidem, s. 22.

⁴⁷⁸ D. Siemieniecka, M. Skibińska, K. Majewska, *Cyberagresja – zjawisko, skutki, zapobieganie*, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń 2020, s. 23.

⁴⁷⁹ Ibidem, s. 24

⁴⁸⁰ J. Pyżalski, *Agresja elektroniczna wśród dzieci i młodzieży*, GWP, Sopot 2011, s. 41.

komunikacyjnych”⁴⁸¹. Mimo tego, że najbardziej liczną grupą jest młodzież tzw. „generacja C” („C” od ang. *always Clicking*), to wspomniane wcześniej definicje nie odnoszą się wyłącznie do rówieśniczej agresji internetowej. Pyżalski jednak zwraca uwagę na agresję rówieśniczą i przedstawia cyberbullying jako „mobbing elektroniczny”, który rozumiany jest jako elektroniczna agresja rówieśnicza w tej samej grupie społecznej⁴⁸². Elektroniczny mobbing można tłumaczyć jako realizacja zachowań przemocowych w obrębie grupy rówieśniczej w świecie zarówno realnym, jak i wirtualnym.

Cechy i formy zjawiska

Zjawisko cyberbullyingu charakteryzuje się wieloma cechami oraz może przyjmować różne formy. Zatem, agresję w internecie cechuje:

- uporczywość,
- duży zasięg,
- szybkie rozpowszechnianie,
- anonimowość,
- nieograniczona możliwość nękania,
- trudność w zauważeniu,
- trwałość⁴⁸³.

Rozpoczynając od uporczywości należy zwrócić uwagę, iż urządzenia technologii informacyjnej umożliwiają nieustanną, całodobową komunikację. Osobie pokrzywdzonej niełatwo jest odciąć się od sprawcy i nie ma chwili wytchnienia. Ponadto, cyberprzemoc jest warunkowana właściwościami urządzeń technologii informacyjnej, gdyż mają one duży zasięg. Należy zauważyć, że tradycyjna przemoc mająca miejsce w życiu realnym ma bardziej zawężony zasięg – odbywa się to zazwyczaj w danej grupie, np. w szkole, klasie, na podwórku. Nie ma wówczas dużej ilości odbiorców, obserwatorów jak w przypadku cyberprzemocy. Internet ma niemalże nieograniczone zasięgi, a akty przemocy mogą być udostępniane, rozpowszechniane, kopiowane w bardzo krótkim czasie. Ponadto, człowiek nie ma wpływu na zaprzestanie powielania, rozprzestrzeniania. Ofiara może zostać skrzywdzona także poprzez modyfikację takich materiałów, co również jest w Internecie możliwe. Choć nieustannie powtarza się o braku anonimowości w sieci, to sprawcy za szybą monitora czują się pewniej i jednak anonimowo. Takie osoby mimo wszystko wierzą, że nie poniosą

---

⁴⁸¹ fdds.pl/baza_wiedzy/cyberbullying/ dostęp: 05.01.2022

⁴⁸² J. Pyżalski, *Agresja elektroniczna wśród...*, *op. cit.*, s. 54.

⁴⁸³ D. Siemieniecka, M. Skibińska, K. Majewska, *Cyberagresja – zjawisko, skutki ...*, *op. cit.*, s. 24-25.

odpowiedzialności, a w rzeczywistości za pewne nie byłoby na tyle odważni, by dokonać omawianych czynów. Z drugiej strony, ofiary nie wiedzą kto wyrządza krzywdę, kto ich nęka, mają małe możliwości obrony i stają się to jeszcze bardziej męczące i uciążliwe. Ofiary także nie mogą zidentyfikować tożsamości odbiorców, kto oraz ile osób zobaczyło krzywdzący materiał⁴⁸⁴.

Jak już wcześniej wspomiano, dzisiejsza młodzież to pokolenie „nieustannie klikające”. Rodzice cyfrowych tubylców zazwyczaj nie są pokoleniem, które wychowało się wśród technologii takiej jaką dysponuje się obecnie. Opiekunowie nie są obecni w sferze internetowej. Brak ciągłej kontroli ze strony dorosłych przyczynia się do tego, iż nastolatki łatwiej podejmują decyzje o aktach przemocy. W rezultacie, ofiary cyberprzemocy w samotności muszą borykać się z problemami oraz skutkami agresywnych działań. Nieograniczone możliwości wyrządzania przykrości, nękania, prześladowania sprawiają, że ofiary czują się osaczone w ciągu dnia i nocy. Nawet dom rodzinny przestaje być oazą w której można odpocząć od problemów, nie odcina jednostki od działań sprawcy. Różne możliwości urządzeń cyfrowych oraz techniki dręczenia umożliwiają nieustanne nękanie. Trwałość to ostatnia omawiana cecha cyberprzemocy. Jest to bardzo negatywny skutek, gdyż krzywdzące informacje są stale dostępne dla wielu odbiorców. Negatywny obraz osoby w cyberprzestrzeni może odbić się w życiu realnym. Nieodpowiednia reputacja, nie tylko dla ofiary, ale także dla sprawcy może pokrzyżować dalszą karierę⁴⁸⁵.

Nawiązując do tradycyjnych typów agresji, można wyróżnić zarówno agresję wrogą – reaktywną, jak i instrumentalną - proaktywną. Psychologowie opisują agresję wrogą jako motywowaną złością oraz gniewem, lub innymi negatywnymi odczuciami wobec ofiary. Wyrządzanie krzywdy wówczas jest bezpośrednim celem. W przypadku agresji instrumentalnej akt przemocy wykonywany jest po to, by osiągnąć jakiś inny zmierzony cel⁴⁸⁶. Do agresji gniewnej dochodzi wtedy gdy pobudzenie wywołuje sam gniew. Jeśli omawiana agresja jest odpowiedzią na sytuację, to mówi się, że jest to impulsywna lub reaktywna agresja. W takich przypadkach zazwyczaj sprawca nie planuje swoich działań przemocowych⁴⁸⁷.

Agresję można podzielić ze względu na poziom przejawiania (a także formę realizacji). Badacze wyróżniają agresję werbalną, fizyczną oraz „nie wprost”, która zwana jest także psychiczną bądź społeczną. Rozpoczynając od agresji werbalnej, należy zwrócić uwagę,

---

⁴⁸⁴ Ibidem, s. 24.

⁴⁸⁵ Ibidem, s. 25.

⁴⁸⁶ D.G. Myers, *Psychologia społeczna*, tłum. A. Bezwińska-Walerjan, Zysk i S-ka, Poznań 2003, s. 486.

⁴⁸⁷ Ibidem, s. 487.

że jest to agresja, która nie narusza cielesności. Do agresji werbalnej można zaliczyć podniesiony ton głosu, krzyki, ośmieszanie, poniżanie lub wyzywanie. Agresja fizyczna za to narusza cielesność, w jej zakres wchodzi: popychanie, uderzenia, nawet ciągnięcie za ucho. Do takiej agresji należy także ograniczenie możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb fizjologicznych. Agresja tzw. „nie wprost” lub przejawiająca się w wymiarze społecznym/psychicznym obejmuje np. szkodliwe plotkowanie, wykluczanie, osłabianie pozycji wśród innych, bliskich osób, pomijanie⁴⁸⁸. Kolejna wyróżniona agresja to „wroga” agresja. Taki objaw negatywnych zachowań wiąże się z pobudzeniem emocjonalnym, w przeciwieństwie do agresji instrumentalnej gdzie ważne są procesy poznawcze – podejmowanie decyzji oraz planowanie⁴⁸⁹.

Agresja elektroniczna może odnosić się do wszystkich wcześniej opisanych typów zachowań. Ponadto, udostępniana jest i rejestrowana za pomocą technologii informacyjnej i trafia do szerokiego grona odbiorców. Agresja werbalna może przejawiać się w formie wiadomości tekstowych przez wiele kanałów komunikacji w cyberprzestrzeni. Zjawisko to skupia się na wykluczeniu z społeczności lub grupy internetowej. Formy wyrażania to: e-maile, wiadomości SMS, wiadomości poprzez komunikatory, komentarze, posty, czy nawet utworzenie nieprawdziwego konta dla ofiary⁴⁹⁰.

Badacze naznaczają dwie kategorie cyberagresji pośrednia i bezpośrednia. Pośrednia cyberagresja nie odbywa się wprost ofiary, lecz odbywa się przez różne strony, blogi lub portale społecznościowe. Sprawca zakłada konta, tworzy dedykowane strony i nie kieruje swoich obelg bezpośrednio do samej ofiary. Takie strony mogą oglądać wszyscy, co może skutkować odpowiednią reakcją ze strony innych użytkowników, lub napędzić jeszcze większą nienawiść i sprowokować kolejnych prześladowców. Bezpośrednia cyberagresja wiąże się z działaniami, które ograniczają się tylko do relacji ofiara – sprawca. Badacze twierdzą, że dochodzi do aktu cybernękania bezpośredniego, gdy ofiara otrzymuje wprost do niej skierowane wiadomości, SMS, MMS czy przez inne komunikatory internetowe w celu natychmiastowej presji na ofierze. Omawiana klasyfikacja dzieli agresję elektroniczną biorąc pod uwagę charakter publiczności. Dostrzeżenie przez innych internautów działań agresywnych sprawcy określa typ agresji, czy jest bezpośrednia, bądź pośrednia. Gdy inni użytkownicy się włączą do działania mogą przez przypadek, nieświadomie zacząć wspierać sprawcę, co spowoduje spotęgowanie siły aktu agresji.

---

⁴⁸⁸ M. Farnicka, H. Liberska, D. Niewiedział, *Psychologia agresji: wybrane problemy*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2016, s. 142.

⁴⁸⁹ Ibidem, s. 143.

⁴⁹⁰ D. Siemieniecka, M. Skibińska, K. Majewska, *Cyberagresja – zjawisko, skutki ..., op. cit., s. 30.*

Kolejna klasyfikacja dotyczy tożsamości ofiary. W myśl tej klasyfikacji wyróżnia się:

- agresję w kierunku osoby pokrzywdzonej
- agresję w kierunku celebrytów
- agresję uprzedzeniową – w kierunku idei, grup
- agresję przypadkową
- mobbing⁴⁹¹.

Agresja w kierunku osoby pokrzywdzonej charakteryzuje się słabością ofiary. Zazwyczaj w takich przypadkach pokrzywdzeni nie mają jak się bronić, są w gorszej sytuacji życiowej, lub nawet nie wiedzą, że wyrządzana jest im krzywda i są ofiarami. Do takich osób, niejednokrotnie zalicza się osoby chore psychicznie, upośledzone, alkoholików, bezdomnych itp. Zachowania agresywne w sferze internetowej dotyczące wspomnianych grup osób są realizowane poprzez np. nagrywanie filmów, a następnie zamieszczanie ich w Internecie. Zdarza się, że takie filmy mogą być manipulacją, gdyż sprawca celowo nagrywa ofiarę tylko wtedy gdy reaguje na jego działania. To zjawisko określane jest mianem „happy slapping”⁴⁹². Elektroniczna agresja w kierunku celebrytów bierze pod uwagę osoby ze świata mediów np. piosenkarzy, aktorów, dziennikarzy, sportowców, prezenterów telewizyjnych lub polityków. W tym przypadku dochodzi najczęściej do agresji pośredniej. Ataki nie są kierowane prosto wobec ofiary, lecz poprzez różne portale plotkarskie, media społecznościowe. Omawiane zjawisko ma postać plotek, nieprawdziwych informacji lub innych manipulacji⁴⁹³. Elektroniczna agresja uprzedzeniowa dotyczy całych grup, które mają dane poglądy, narodowość, wyznanie religijne, orientację, kolor skóry nieodpowiadający przekonaniom sprawcy. W tym przypadku stosowana jest agresja bezpośrednia i pośrednia. Wspominany rodzaj agresji przejawia się poprzez mowę nienawiści tzw. „hate speech”. (rozpowszechniane wypowiedzi, które nawołują, usprawiedliwiają lub popularyzują każdego rodzaju nietolerancję rasową, antysemityzm, ksenofobię, wrogość wobec mniejszości, imigrantów.) Kolejny typ agresji, to agresja przypadkowa, która kierowana jest w stronę nieznanym i skupia się na atakach bez określonego powodu. Do mechanizmu, który wspiera ten rodzaj zachowań agresywnych można zaliczyć anonimowość, nierozpoznawalność⁴⁹⁴. Decyzje o takich działaniach wynikają zazwyczaj z impulsu połączonego z negatywnym nastrojem sprawcy i stosuje on przemoc w postaci hejtu. Hejt to wypowiedzi agresywne przekraczające

---

⁴⁹¹ J. Pyżalski *Agresja elektroniczna i cyberbullying jako nowe ryzykowne zachowania młodzieży*, Ocyna Wydawnicza IMPULS, Kraków 2012, s. 157.

⁴⁹² Ibidem, s. 158.

⁴⁹³ J. Pyżalski, *Agresja elektroniczna wśród...*, *op. cit.*, s. 60.

⁴⁹⁴ J. Pyżalski *Agresja elektroniczna i cyberbullying ...*, *op. cit.* s. 161.

wszelkie granice kultury wypowiedzi, jednak nie kwalifikują się przy tym do mowy nienawiści. Mobbing elektroniczny występuje w „naturalnym” środowisku młodzieży dzisiejszych czasów – cyberprzestrzeni, zatem posiadają pewną swobodę w „łapaniu” ofiar, czy sprawdzaniu ich dostępności. Dzisiejsi nastolatki są bardzo elastyczni w przestrzeni internetowej i osiągają z łatwością zamierzone cele. Badania zagraniczne wskazują, iż występowanie zachowań agresywnych jest porównywalne w obu formach, zarówno na płaszczyźnie cyfrowej, jak i tradycyjnej. Wielu badanych określało, że odgrywało w tym samym czasie rolę cyfrowego oraz tradycyjnego sprawcy. Porównując tradycyjnych sprawców do „łączonych” można zauważyć, że ci drudzy kierują się tzw. motywami instrumentalnymi czyli np. przynależność, moc, zabawa. Nasuwa to wniosek, że tacy sprawcy są w pełni świadomi swoich działań i nie tylko w taki sposób wyrażają swój gniew, ale także spełniają określone zamiary i cele⁴⁹⁵.

Podsumowując, wyróżnia się zarówno cechy, jak i typy agresji. Do cech agresji można zaliczyć uporczywość, duży zasięg, szybkie rozpowszechnianie, anonimowość, nieograniczoną możliwość nękania, trudność w zauważeniu i trwałość. Do rodzajów agresji należy: agresja bezpośrednia, pośrednia, niewerbalna, fizyczna, społeczna/psychiczna („nie wprost”). Kolejna klasyfikacja pozwoliła określić agresję w kierunku osoby pokrzywdzonej, agresję w kierunku celebrytów, agresję uprzedzeniową – w kierunku idei, grup oraz agresję przypadkową i mobbing. Zjawiska mogą się ze sobą łączyć, a nasuwa to wniosek iż sfera cyberprzestrzeni może być bardzo niebezpieczna dla użytkowników i może nieść za sobą niepożądane, nieprzyjemne konsekwencje.

Charakterystyka ofiar i ich sprawcy

Istnieje wiele zmiennych, które wpływają na prawdopodobieństwo czy człowiek stanie się ofiarą przemocy internetowej. Cyberwiktymizacja może w odpowiednim czasie zostać wstrzymana, wykryta, a reakcja w odpowiednim czasie oraz terapia może bardzo pomóc ofierze. Wielu badaczy skupiło się na badaniach dotyczących tego jakie czynniki psychologiczne, socjodemograficzne, technologiczne oraz edukacyjne zwiększają ryzyko doświadczenia cyberprzemocy⁴⁹⁶.

Czynniki takie jak wiek, ryzykowne zachowania w cyberprzestrzeni, częstotliwość spędzania czasu w Internecie, korzystanie z mediów społecznościowych, chatów są według

---

⁴⁹⁵ J. Włodarczyk, *Mowa nienawiści w Internecie w doświadczeniu polskiej młodzieży*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, Badania, Praktyka”, 2014, 13(2), s. 124.

⁴⁹⁶ D. Olweus, *Mobbing – fala przemocy w szkole. Jak ją powstrzymać?*, tłum. D. Jastrun, Jacek Santorski & Co Agencja Wydawnicza, Warszawa 2007, s. 46.

statystyk jednymi z najważniejszych czynników ryzyka doświadczenia przemocy w Internecie w roli ofiary. Dostyc podobna zależność występuje pomiędzy graniem online, posiadaniem telefonu i korzystaniem z urządzeń technologii informacyjnej w celach pozaszkolnych. Spędzanie czasu online, aktywne działania w Internecie w celach społecznych, ryzykowne zachowania online, są więc bardzo ważnymi czynnikami w kwestii wiktymizacji cyberprzemocy w gronie młodych ludzi. Samoocena, własna wartość uznawane są za czynnik ochronny⁴⁹⁷. Kolejne badania międzynarodowe ukazują związek między cyberwiktymizacją a samooceną. Niezaskakującym jest fakt, iż badania potwierdzają, że niska samoocena zwiększa ryzyko stania się ofiarą cyberprzemocy. Omawiana cecha nie tylko zapowiada stanie się ofiarą cyberprzemocy, lecz także może być jej skutkiem. Zazwyczaj osoby mające niską samoocenę są dla sprawców „łatwym celem”. Ponadto, długie nękanie, cykliczność bezpośrednio wpływa na zaniżenie samooceny. Czynniki ryzyka, które łączą się z zachowaniem młodej osoby to:

- niepewność w kontaktach międzyludzkich
- wrażliwość i nieśmiałość
- nieumiejętne nawiązywanie bliższych przyjaźni
- uległość, bierność, lęk, płaczliwość
- nieumiejętne bronienie się
- słaba sprawność fizyczna
- niska samoocena⁴⁹⁸.

Kolejne badania wykazują powiązania między byciem ofiarą tradycyjnej przemocy, a doświadczeniem jej w formie cyberprzemocy. Bycie ofiarą tradycyjnego nękania nasilało czynnik ryzyka wystąpienia cyberprzemocy. Zazwyczaj zdarza się że ofiary wyróżniają się wyglądem, kolorem skóry, ubiorem, poglądami, orientacją seksualną lub pochodzeniem, a to idealny bodziec dla sprawcy. Można wyróżnić dwie grupy ofiar – ofiary pasywne oraz ofiary prowokujące. Te wymienione w pierwszej kolejności charakteryzują się lękiem, biernością, wycofaniem, niskim poczuciem wartości, zaś ofiary prowokujące są aktywne, zdarza się, że aż nadto, gdyż przejawiają agresję, wydają się być prowokujący i irytujący, mają problemy z koncentracją⁴⁹⁹.

W badaniach przeprowadzonych przez polskich naukowców można zauważyć, że na nękanie narażona jest młodzież osamotniona, nie mająca wielu przyjaciół, bez wsparcia

---

⁴⁹⁷ Ibidem, s. 27.

⁴⁹⁸ J. Węgrzynowska, *Dzieci doświadczające przemocy rówieśniczej*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, Badania, Praktyka” 2016, 15(1), s. 11.

⁴⁹⁹ D. Siemieniecka, M. Skibińska, K. Majewska, *Cyberagresja – zjawisko, skutki ...*, op. cit., s. 46.

rodziców i bliskich. Sytuacja materialna równie koreluje z doświadczaniem przemocy wśród grupy rówieśniczej. Różnego rodzaju formy agresji są doświadczane przez osoby u których rodzinna sytuacja finansowa kształtuje się gorzej od rówieśników. Zauważane reakcje ofiar przemocy to: smutek, samotność, pogarszające się wyniki w nauce i ogólna niechęć aktywnego działania w klasie, myśli samobójcze oraz depresja. Obserwuje się również wysoki poziom lęku, problemy wychowawcze, a także sięganie po alkohol lub narkotyki⁵⁰⁰

Z drugiej strony, istnieją również czynniki chroniące przed doświadczaniem cyberprzemocy jako ofiara. Uwarunkowania, które ograniczają doświadczenia przemocy w cyberprzestrzeni to wysokie wsparcie rodziny, przyjaciół i bliskich oraz wspomniana wcześniej, bardzo istotna samoocena. Wsparcie oraz ciepło przekazywane przez rodziców chronią przed cyberprzemocą. Uważa się, że pozytywne oraz bliskie relacje łagodzą skutki cybernękania, które objawiają się poprzez złą samoocenę oraz problemy zdrowotne. Rówieśnicy również odgrywają kluczową rolę w tym procesie, gdyż dobre relacje także łagodzą powiązania pomiędzy subiektywnymi dolegliwościami a wiktyimizacją w Internecie. Dostrzeżono, iż borykające się z problemami wynikającymi z cybernękania nastolatki w bliskich relacjach z rodziną mają wyższą samoocenę, niż cyberofiary nie mające dobrego kontaktu z rodzicami. Monitorowanie oraz zasady rodzicielskie są czynnikami, które mogą uchronić dziecko przed cybernękaniem, jednak nic nie jest tak skuteczne jak próba zrozumienia, życzliwe zainteresowanie, współpraca i odpowiednie strategie rodzicielskie. Szkoła to kolejne miejsce, które może przyczynić się do ograniczenia np. mobbingu elektronicznego. Zadowolenie ze szkoły, poczucie bezpieczeństwa w placówce, pozytywny klimat szkolny zaniża prawdopodobieństwo nękania pomiędzy rówieśnikami⁵⁰¹.

Warto zwrócić uwagę na zjawisko cyberprzemocy w kontekście sprawcy. Najczęstszymi sprawcami cybernękania są, niezaskakująco, nastolatki. Fakt ten nie zadziwia, gdyż to oni stanowią większość użytkowników Internetu. Ponadto, ten fenomen można określić kumulacją problemów związanych z realizacją zadań rozwojowych dotyczących formowania tożsamości. Wymieniane motywy oraz przyczyny negatywnych działań w Internecie nastolatków wymienia się następująco:

- nieprzestrzeganie i nierespektowanie zasad, reguł oraz granic – np. dziecko, nie mając odpowiednich wzorców powiela agresywne zachowania rodziców;
- nieodpowiednio zaspokojone potrzeby rozwojowe np. - nastolatki nie odczuwają akceptacji, miłości, przynależności, atrakcyjności, więc próbują zwrócić na siebie

---

⁵⁰⁰ Ibidem, s. 47.

⁵⁰¹ Ibidem, s. 48.

uwagę lub zdobyć w nieprawidłowy sposób właśnie to, czego im brakuje – pozycja w grupie, dobre relacje uczuciowe;

- Strach przed staniem się ofiarą, jeśli nie dołączy do grupy dręczycieli;
- Zemsta za wcześniejsze doświadczenia w roli ofiary;
- Silne emocje, impulsywne, nieprzemyślane zachowanie;
- Nieświadomość realizowania zachowań przemocowych – sprawca postępuje nieodpowiednio z wyniku nudy, braku empatii, dla żartu⁵⁰².

Wymienione motywy łatwiej jest zrealizować w przestrzeni Internetowej, ponieważ młodzi ludzie kierują się przekonaniem, że nie poniosą odpowiedzialności lub nie są w żaden sposób kontrolowani. W tym przypadku również znaczącymi aspektami są samoocena i empatia. Kluczową rolę odgrywa empatia poznawcza oraz afektywna. Uważa się, że empatia poznawcza to mocniejszy katalizator cyberprzemocy. Niska empatia afektywna także jest ważnym czynnikiem w rozwoju zachowań przemocowych. Młodzież o niskim poczuciu własnej wartości oraz o zaniżonym poziomie empatii prawdopodobnie będą bardziej skłonni do zaangażowania się w cybernękane⁵⁰³.

Czynniki ryzyka zaangażowania się w rolę sprawcy cyberprzemocy to niski poziom samooceny, lecz za to bardzo wysoki poziom wybuchowości oraz impulsywności. Sprawcy zazwyczaj mają normatywne przekonania o agresji. Badacze skupili się na badaniu zachowań nielegalnych, przestępczych, niewłaściwych np. palenie tytoniu, nadużywanie alkoholu, narkotyków, złe zachowanie w szkole u sprawców cybernękania. Okazało się, że jest to znaczący czynnik w zakresie ryzyka cyberprzemocy. To cybersprawcy borykają się zazwyczaj z takimi problemami, w przeciwieństwie do cyberofiar. Kolejnymi przesłankami, które kierują cybersprawcami to chęć dominacji, izolacja społeczna, normatywność przemocy, chęć zaangażowania innych w agresywne zachowania. Czas spędzany przed ekranem komputera lub innego urządzenia z siecią internetową również ma wpływ na ryzyko sprawstwa cybernękania. Większość przypadków w zakresie cybernękania występuje podczas grania w gry komputerowe z innymi użytkownikami, a wśród uczniów szkół średnich na portalach społecznościowych⁵⁰⁴.

Podsumowując, takie sprawcze działania niosą za sobą długofalowe konsekwencje, a mianowicie obniżają poczucie odpowiedzialności za czyny, utrwalają zachowania agresywne, podwyższają ryzyko wystąpienia zachowań aspołecznych. Szeroki zakres wiedzy w

---

⁵⁰² J. Pyżalski *Agresja elektroniczna i cyberbullying ...*, op. cit. s. 145.

⁵⁰³ R.M. Kowalski, S.P. Limber, A. McCord, *A developmental approach ...*, op. cit. s. 28.

⁵⁰⁴ Ibidem, s. 29.

dziedzinie cybernękania bez wątpienia pozwoli zminimalizować ryzyko występowania cyberwiktyimizacji. Wymienione wcześniej aspekty określają wielowymiarowość uwarunkowań, których kombinacja może przyczynić się zarówno do zmniejszenia, jak i zwiększenia nasilenia zjawiska. Ponadto ich znajomość powoduje, iż jednostka może zaplanować odpowiednie działania zapobiegające cybernękaniu oraz zwiększa czujność. Tego rodzaju przemoc powoduje bardzo dotkliwe konsekwencje, gdyż charakter komunikacji w cyberprzestrzeni jest publiczny, a zasięg oraz trwałość utrudnia identyfikację sprawcy.

Skala występowania zjawiska cyberprzemocy w Polsce

Skupiając się na skali występowania zjawiska cyberprzemocy w Polsce zasięgnięto do raportu o wynikach kontroli z 2017 roku Najwyższej Izby Kontroli - „Zapobieganie i przeciwdziałanie cyberprzemocy wśród dzieci i młodzieży”. Objęto kontrolą podmioty, które realizowały działania dotyczące zapobiegania cyberprzemocy wśród młodzieży⁵⁰⁵.

Rozpoczynając od ujawniania zjawiska, należy zwrócić uwagę, iż niestety ofiary bardzo niechętnie zgłaszają problem cyberprzemocy. Dostępne opracowania oraz analizy z lat 2007-2016 pozwalają dowieść, iż cyberprzemoc to bardzo powszechne zjawisko, a ponadto, stanowi nabrzmiewający i poważny problem społeczno-wychowawczy. Wyniki analiz Najwyższej Izby Kontroli ukazują, że 26,7% ankietowanych młodych uczniów bezpośrednio doświadczyło cyberprzemocy. Niemalże połowa ankietowanych twierdzi, że nie zgłosiłaby problemu związanego z cyberprzemocą, ani by nie zwróciłyby się o jakąkolwiek pomoc. Tylko 13,3% zadeklarowało, że zwróciłoby się o pomoc do swojego nauczyciela⁵⁰⁶.

Niezadowolającym jest fakt, iż wszelkie programy wychowawcze oraz społeczne bazowały na nierzetelnie określonym poziomie zagrożenia przemocą internetową. Mimo tego, że w każdej kontrolowanej szkole występowały problemy z cyberprzemocą u znacznej większości uczniów, to omawiane środowisko nie zostało odpowiednio zdiagnozowane, tak aby nakreślić realne problemy w tym zakresie. Ponadto, dyrektorzy placówek nie są skłonni do przekazywania informacji kuratorom oświaty o panującej przemocy rówieśniczej. Takie sygnały nie są także przekazywane organom prowadzącym w gminie, a nawet samym rodzicom, ponieważ, jak twierdzą dyrektorzy, nie wpływa to dobrze na opinię o placówce. Zanim szkoły opracują programy, powinny dokonać rzetelnych diagnoz, analiz, a następnie

---

⁵⁰⁵ Najwyższa Izba Kontroli., Zapobieganie i Przeciwdziałanie Cyberprzemocy Wśród Dzieci i Młodzieży. Informacja o wynikach kontroli. Delegatura w Kielcach. LKI.410.002.00.2017 Nr ewid. 16/2017/P/17/071/LKI, 2017 s. 11.

⁵⁰⁶ Ibidem, s. 13.

dopiero zaprojektować programy i działania adekwatne do skali występowania i zagrożenia⁵⁰⁷.

W dziesięciu kontrolowanych przez Najwyższą Izbę Kontroli szkołach w latach 2013-2014 – 2016-2017 zostało ujawnionych 60 aktów przemocy internetowej. W zestawieniu z liczbą uczniów w szkole nie stanowiło to dużego procentu, jednak należy tutaj pamiętać o wcześniej wspomnianym braku chęci do mówienia o takich problemach. Źródłem informacji byli sami uczniowie lub rodzice. Zwalczanie cyberprzemocy nie klaruje się pozytywnie, gdyż obserwuję się, że zdarzenia dotyczące problemu są często zatajane przez szkoły. Jednak nawet sami ankietowani przez Najwyższą Izbę kontroli (niemalże połowa) twierdzi, że nie zgłosiłaby się po pomoc. W przypadkach zgłoszenia aktu cyberprzemocy udzielano odpowiedniego wsparcia, w kierunku sprawców stosowano zgodne z procedurami, właściwe konsekwencje⁵⁰⁸.

Skontrolowane przez NIK, Komendy Wojewódzkie oraz Powiatowe Policji łącznie z podlegającymi komisariatami w okresie 2013-2016 odnotowały 89 zawiadomień związanych z podejrzeniem popełnienia przestępstwa o charakterze cyberprzemocy. W większości zawiadomienia były składane przez rodziców lub opiekunów prawnych nieletnich (aż 67,4 %). Trzy sprawy zostały podjęte z inicjatywy Policji. W 85 sprawach wszczęto postępowania przygotowawcze, a ponad 1/3 z nich zakończyła się umorzeniem, gdyż nie wykryto sprawców. W przypadku 48 spraw skierowano akty oskarżenia do sądu. Wykorzystanie wizerunku, uporczywe nękanie lub podszywanie się pod inną osobę, zakłócanie przetwarzania danych, zmiany danych, groźby karalne to przykłady czynów zabronionych, których dotyczyły sprawy⁵⁰⁹.

Przy nieustającym rozwoju technologicznym tworzą się nowe niepożądane zjawiska negatywnie wpływające na Internatów w ich życiu realnym. Jednym z takich zjawisk jest przemoc pośrednia rówieśnicza (słowna), która ma miejsce w cyberprzestrzeni. Badania wskazują na ciągły wzrost liczby młodzieży, które deklarują, iż doświadczyły takiej przemocy. Placówki oraz instytucje powinny skupić na identyfikowaniu, zapobieganiu oraz przeciwdziałaniu cyberprzemocy. Objęte kontrolą instytucje podejmowały się zapobiegania, przeciwdziałania cyberprzemocy wśród uczniów, jednak skala zagrożenia zazwyczaj była nieodpowiednio zidentyfikowana, działania nieodpowiednio ukierunkowane, a więc

---

⁵⁰⁷ Ibidem, s. 7.

⁵⁰⁸ Ibidem, s. 7.

⁵⁰⁹ Ibidem, s. 52.

skuteczność również nie była satysfakcjonująca. Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia działania związane z reagowaniem na istniejące akty cyberprzemocy⁵¹⁰

Podsumowując, problem cyberprzemocy w Polsce kształtuje się dosyć niezadowolająco, gdyż można zauważyć, że to zjawisko bardzo szybko się rozpowszechnia i jest obecne, a jednak młodzież niechętnie komunikuje o zaistniałych, przykrych sytuacjach. Bez wątpienia opiekunowie, rodzice oraz nauczyciele powinni skupić się na rzetelnej diagnozie występowania i skali problemu, aby skuteczniej zapobiegać sytuacjom przemocowym. W pierwszej kolejności powinno się analizować, badać problem, kontrolować, a następnie tworzyć programy, które zagwarantują sukces w zwalczaniu cyberprzemocy.

Cyberprzestępczość w polskim porządku prawnym

W polskim porządku prawnym, kierunki w których zmierzać ma prawna ochrona szeroko rozumianego bezpieczeństwa określona została w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 r., a następnie doprecyzowane w aktach prawnych rangi ustawy i rozporządzeniach oraz prawie miejscowym. Znaczący wpływ na ustawodawstwo, w tym obszarze, w Polsce mają również przepisy prawa i regulacje Unii Europejskiej oraz traktaty międzynarodowe których Polska jest sygnatariuszem⁵¹¹.

W obecnym, polskim stanie prawnym nie znajdują się wyrażenia ustawowe takie jak cyberprzestępczość lub przestępczość komputerowa. Należy jednak stwierdzić, że wspomniane pojęcia odnoszą się do najpowszechniejszego rodzaju przestępstw XXI wieku. Aktualne szacunki przedstawiają, że łączna wartość strat globalnych porównywalna jest z wartością rynku narkotykowego i wynosi ok 388 mld dolarów w ciągu roku. Co bardziej szokujące, ofiar nielegalnej działalności internetowej jest aż pół miliarda ludzi. Można wywnioskować, iż jest to ok 14 ofiar nielegalnej aktywności na sekundę. Ponadto, należy przyjąć również ogromną liczbę cyberprzestępstw, która zostaje ukryta, nieujawniona i umyka we wszelkich statystykach⁵¹². Regulacje prawne dotyczące krajowego systemu cyberbezpieczeństwa przedstawia Ustawa z dnia 5 lipca 2018 roku o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa, która weszła w życie 29 sierpnia 2018 roku. i jest pierwszym aktem prawnym dotyczącym cyberbezpieczeństwa w Polsce. Skupiając się na polskim kodeksie karnym można podzielić przestępczość internetową na:

---

⁵¹⁰ Ibidem, s. 17.

⁵¹¹ D. Brakoniecki, *Privatization of public tasks in the field of security and public order in Polish and international law*, Grodno 2022, s. 90.

⁵¹² M. Siwicki, *Cyberprzestępczość*, C. H. Beck, Warszawa 2013, s. 122

- Przystępność internetowa związana z transmisją danych
- Przystępność internetowa związana z rozsyłaniem, upublicznieniem oraz udostępnianiem materiałów w Internecie
- Przystępność internetowa w zakresie dostępu do systemu bez odpowiednich uprawnień
- Inne oszustwa komputerowe⁵¹³.

Pierwszy omawiany rodzaj przestępstw w cyberprzestrzeni jest związany z transmisją danych. Pojęcie transmisji danych rozumiane jest jako pełny proces przesyłania danych z użyciem sieci pomiędzy systemami technologii informacyjnej. W tej kategorii bierze się pod uwagę aktywności przeciwko bezpieczeństwu odpowiedniej transmisji danych oraz przyjętych zasad obsługi ruchu w cyberprzestrzeni⁵¹⁴. Ponadto, należy rozumieć, iż sama transmisja danych może być już przedmiotem przestępstwa, a także narzędziem do jego popełnienia. Do tej kategorii przestępstwa internetowego należy zaliczyć szczególnie: podsłuchiwanie, zakłócenie, modyfikację transmisji danych, nadmierna transmisja danych.

Przestępstwa internetowe związane z podsłuchiowaniem transmisji danych pozostawiają swoje znamię w Kodeksie karnym art. 267 § 1 oraz 3 i art. 269b § 1; brzmia następująco:

„Art. 267 § 1. Kto bez uprawnienia uzyskuje dostęp do informacji dla niego nieprzeznaczonej, otwierając zamknięte pismo, podłączając się do sieci telekomunikacyjnej lub przelamując albo omijając elektroniczne, magnetyczne, informatyczne lub inne szczególne jej zabezpieczenie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2⁵¹⁵.”.

“Art. 267 § 3. Tej samej karze podlega, kto w celu uzyskania informacji, do której nie jest uprawniony, zakłada lub posługuje się urządzeniem podsłuchowym, wizualnym albo innym urządzeniem lub oprogramowaniem”, oraz

„Art. 269b § 1. Kto wytwarza, pozyskuje, zbywa lub udostępnia innym osobom urządzenia lub programy komputerowe przystosowane do popełnienia przestępstwa określonego w art. 165 § 1 pkt 4, art. 267 § 3, art. 268a § 1 albo § 2 w związku z § 1, art. 269 § 2 albo art. 269a, a także hasła komputerowe, kody dostępu lub inne dane umożliwiające dostęp do informacji przechowywanych

⁵¹³ J. Wasilewski, *Cyberprzystępność - Wybrane aspekty ...*, op. cit. s. 164

⁵¹⁴ A. Jaroszewska, *Wybrane aspekty przystępności w cyberprzestrzeni Studium prawnokarne i kryminologiczne*, KPP Monografie, Olsztyn 2017, s. 50.

⁵¹⁵ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, Dz.U.2021.2345 t.j.

w systemie komputerowym lub sieci teleinformatycznej, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.”

Podsluchiwanie transmisji danych, to przestępstwo przeciwko poufności informacji. Brak poufności przejawia się pomiędzy stronami komunikacji - stronami, gdyż w Internecie komunikacja możliwa jest pomiędzy użytkownikiem, a systemem, dwoma systemami, a nie wyłącznie między ludźmi. Oprogramowanie, które wykorzystuje się do przechwycenia danych nosi nazwę „Spyware” . Należy zauważyć, że nie jest istotnym czy przesyłane dane są zabezpieczone lub zaszyfrowane, sam fakt podsłuchu transmisji danych w sieci narusza prawo tajemnicy korespondencji. W państwach demokratycznych prawo to zazwyczaj jest już chronione na poziomie konstytucyjnym ale stosuje się także umowy międzynarodowe np. Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych 1966 r. lub Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności 1950 r. Dokumenty odnoszą się do ochrony korespondencji np. art 17 w Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych stanowi ochronę przed bezprawną ingerencją, a art. 8 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności wnosi o poszanowanie korespondencji⁵¹⁶. W Polsce, to przede wszystkim Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej gwarantuje tajemnicę komunikacji. Prawo telekomunikacyjne, a dokładniej przepisy w dziale VII ustawy z dnia 16 lipca 2004 r. także zapewniają o bezpieczeństwie komunikacji.

Skupiając się na samym procesie „podsłuchu” może on się odbyć, gdy dane transmitowane są przewodowo lub bezprzewodowo. W przypadku przewodowej transmisji podsłuch odbywa się na jednym z węzłów wymiany danych, ale może być także przekierowany tak by podążał systemem kontrolowanym przez atakującego. Transmisja bezprzewodowa (np. Wi-Fi) jest bardziej skomplikowana, komputer może być połączony z serwerem znajdującym się nawet w USA, a poprzez trasowanie ruchu można ustalić dokładną cyber-ścieżkę.

Druga kategoria przestępczości Internetowej związana jest z rozsyłaniem, upublicznieniem oraz udostępnianiem materiałów w Internecie, które są rozumiane jako zabronione, lub mają nielegalny charakter. Należy zwrócić uwagę na fakt, iż nadmierne rozsyłanie (spam) jest również nielegalne⁵¹⁷. Z technicznej strony, samo udostępnienie wymaga wcześniej omawianej transmisji danych, jednak kluczowe jest tutaj uczynienie zasobów dostępnymi.

Aby bardziej sprecyzować tę kategorię przestępstw internetowych można podzielić je następująco:

---

⁵¹⁶ B. Fischer, *Przestępstwa komputerowe i ochrona informacji. Aspekty prawno-kryminalistyczne*, Kantor Wydawniczy „Zakamycze”, Kraków 2000, s. 66.

⁵¹⁷ C. Banasiński, M. Rojszczak, *Cyberbezpieczeństwo*, Wolters Kluwer, Warszawa 2020, s. 103.

- spam - nadmierne rozsyłanie materiałów reklamowych (niezamówionych)
- udostępnianie informacji wykradzionych

Nadmierne rozsyłanie materiałów reklamowych tzw. „spam” jest tak dawnym zjawiskiem internetowym, że jego historia sięga początku samego Internetu. Ciężko jest sprecyzować, a nawet nie jest to możliwe, kto pierwszy zastosował to określenie w kontekście poczty e-mail. Zjawisko spamu sięga ogromnych rozmiarów, dlatego też jest przedmiotem regulacji prawnych. Art. 24 ustawy z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną prezentuje regulacje anti-spamowe następująco:

„Art. 24. 1. Kto przesyła za pomocą środków komunikacji elektronicznej niezamówione informacje handlowe, podlega karze grzywny. : 2. Ściganie wykroczenia, o którym mowa w ust. 1, następuje na wniosek pokrzywdzonego⁵¹⁸.”.

Uzupełnienie znajduje się w art. 10 powyższej ustawy:

„Art. 10. 1. Zakazane jest przesyłanie niezamówionej informacji handlowej skierowanej do oznaczonego odbiorcy za pomocą środków komunikacji elektronicznej, w szczególności poczty elektronicznej. 2. Informację handlową uważa się za zamówioną, jeżeli odbiorca wyraził zgodę na otrzymywanie takiej informacji, w szczególności udostępnił w tym celu identyfikujący go adres elektroniczny.”.

Warto tutaj zwrócić również uwagę na definicję znajdującą się w art. 2 pkt 2, a mianowicie „informację handlową”, która w rozumieniu ustawy to:

„każda informacja przeznaczona bezpośrednio lub pośrednio do promowania towarów, usług lub wizerunku przedsiębiorcy lub osoby wykonującej zawód, której prawo do wykonywania zawodu jest uzależnione od spełnienia wymagań określonych w odrębnych ustawach, z wyłączeniem informacji umożliwiającej porozumiewanie się za pomocą środków komunikacji elektronicznej z określoną osobą oraz informacji o towarach i usługach niesłużącej osiągnięciu efektu handlowego pożądanego przez podmiot, który zleca jej rozpowszechnianie, w szczególności bez wynagrodzenia lub innych korzyści od producentów, sprzedawców i świadczących usługi.”.

⁵¹⁸ Ustawa z dnia 18 lipca 2002 r. o Świadczeniu Usług Drogą Elektroniczną, Dz.U.2020.0.344 t.j.

Odnosząc się do norm prawnych, rozpowszechnianie niezamówionych informacji handlowych uważa się za wykroczenie, za które grozi kara grzywny. Pokrzywdzony musi złożyć wniosek sam, aby podjęto kroki w tej kwestii. Termin „informacji handlowej” znajdujący się w ustawie sugeruje, iż informacje nastawione na wzmożenie efektu handlowego (informacje o promocjach, reklamy, informacje o sukcesach przedsiębiorcy lub produktów), które są przesyłane bez zgody adresata, są „informacją niezamówioną”. Jednak sam proces wyrażenia zgody nie jest skomplikowany, gdyż wystarczy wpisać adres e-mail w odpowiednie okno, by „wyrazić zgodę”. Nie odbywa się zazwyczaj żadna weryfikacja, także w praktyce może zostać wpisany e-mail kogokolwiek, a więc brakuje należytej ochrony w tej kwestii.

Wcześniej już wspomniany art. 267 Kk, określa także normę, która odnosi się do ujawniania informacji zdobytych poprzez wykradzenie informacji, bądź inaczej tzw. „hacking” i prezentuje się w sposób następujący:

“Art. 267 § 4. Tej samej karze podlega, kto informację uzyskaną w sposób określony w § 1–3 ujawnia innej osobie⁵¹⁹.”

Przytoczona norma wiąże się z ujawnianiem informacji zdobytych nielegalnie, bez należytych uprawnień np. poprzez podłączenie się do sieci, otwarcie zamkniętego pisma oraz wszelkie innego rodzaju sposoby, które umożliwiły bezprawny dostęp. Nie wspomina się tutaj o rodzaju, charakterze informacji, ani jej cenności. Istotnym jest zdobycie informacji wskutek nielegalnych, przestępczych działań. Forma ujawnienia informacji innej osobie również nie ma znaczenia⁵²⁰.

Trzecia kategoria czynów cyberprzestępczych to uzyskanie nieuprawnionego dostępu do systemu bez odpowiednich uprawnień. W Polsce, działania takie niejednokrotnie określano mianem “klasycznego hackingu”. Do podstawowych cech cyberprzestępczości w tym obszarze można zaliczyć fakt, iż transmisja danych jest w tym miejscu niezbędnym medium dla działania sprawcy, a nie obszarem jego działania. Omawiane cyberprzestępstwo nie polega na propagacji danych treści, czy wprowadzaniu zmian (jest to dopiero następstwem ataku), lecz na samym uzyskaniu nielegalnego dostępu⁵²¹. W tym miejscu należy przytoczyć występujące regulacje krajowe: “Art. 267. § 2. Tej samej karze podlega, kto bez uprawnienia uzyskuje dostęp do całości lub części systemu informatycznego.” „Ta sama kara” odnosi się do wcześniej wskazywanych sankcji np. grzywna, ograniczenie wolności lub pozbawienie jej do 2 lat.

⁵¹⁹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, Dz.U.2021.2345 t.j.

⁵²⁰ A. Golonka, *Cyberprzestępczość - międzynarodowe standardy zwalczania zjawiska a polskie regulacje karne*, Studia Prawnicze. Rozprawy i Materiały 2016, nr 1 (18), Rzeszów 2016, s. 64.

⁵²¹ *Ibidem*, s. 65.

Ostatnim omawianym aspektem są przestępstwa nie wpisujące się w powyższe kategorie, a mianowicie różnego rodzaju oszustwa komputerowe. Fenomen ten łączy elementy socjotechniki, zdolności technologiczne, inżynierię społeczną i jest jasnym przykładem na to, jak cyberprzestrzeń wpłynęła na postrzeganie znanych społecznościom już przestępstw. Głównym celem klasycznego oszustwa komputerowego jest wprowadzenie drugiego użytkownika w zamierzony błąd przy użyciu technologii informacyjnych. Błędy te następnie wykorzystywane są do określonych celów. Warto wspomnieć, iż aby zakwalifikowano dany czyn jako oszustwo komputerowe niezbędne są oba czynniki - wprowadzenie w błąd oraz nieuprawnione działanie techniczne.⁵²² Aktywność dokonana za pośrednictwem sieci, niezawierająca bezprawnych czynności technicznych uważana jest jako zwykle oszustwo. Najbardziej typowymi skutkami takich oszustw są:

- utrata danych osobowych
- utrata haseł do różnego rodzaju usług sieciowych
- wykonanie „fałszywego” przelewu na np. nieprawdziwy numer konta
- akceptowanie fałszywego, szkodliwego oprogramowania
- włamanie do komputera i wykorzystanie go do działań przestępczych np. wykonania cyberataku⁵²³.

Inżynieria społeczna odgrywa kluczową rolę w tego typu oszustwach, gdyż wiele manipulatorów internetowych twierdzi, że łatwiej jest użyć ludzkiej niewiedzy, niż głowić się nad łamaniem nowoczesnych zabezpieczeń teleinformatycznych.

Podsumowując, polskie regulacje prawne systematyzują niektóre nielegalne czyny w przestrzeni internetowej. Polski Kodeks karny skupia się głównie na transmisji danych, dostępie do tych danych, upublicznianiu informacji oraz ich rozpowszechnianiu. Jednak po skali występującego problemu należy stwierdzić, że nie jest jeszcze wystarczająco ustanowione, aby efektywnie walczyć z omawianym problemem.

Prawne regulacje cyberprzestępczości w Unii Europejskiej

Cyberprzestępczość w Unii Europejskiej uregulowana jest Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/881 z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie ENISA (Agencji Unii Europejskiej ds. Cyberbezpieczeństwa) oraz certyfikacji cyberbezpieczeństwa w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz uchylecia rozporządzenia (UE) nr 526/2013

---

⁵²² M. Grzelak, K. Liedel, *Bezpieczeństwo w cyberprzestrzeni : zagrożenia i wyzwania dla Polski - zarys problemu*, Warszawa, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, 2006-(2012), nr 22 (2), s. 131.

⁵²³ Ibidem, s. 131.

(akt o cyberbezpieczeństwie). Bazując na omawianym rozporządzeniu, należy nakreślić, iż głównym celem jest wysoki poziom cyberbezpieczeństwa. Jednakże, nie skupiono się wyłącznie na samym cyberbezpieczeństwie, ale także cyberodporności i wysokim poziomie zaufania w Unii Europejskiej.

Zaufanie to może być realizowane jeśli będą jasno określone zadania i cele. Agencja Unii Europejskiej ds. Cyberbezpieczeństwa (ENISA) otrzymała stały mandat i określono kwestie organizacyjne, zadania oraz cele. Rozporządzenie to również obejmuje ramy europejskich programów certyfikacji dotyczącej cyberbezpieczeństwa (usług, produktów, procesów technologii informacyjnej). Poniżej, swoje rozważania skupię w znacznej mierze na kluczowych zagadnieniach oraz zadaniach i celach.

Na wstępie należy przypomnieć, iż głównym założeniem jest wysoki, wspólny poziom bezpieczeństwa w przestrzeni Internetu w całej Unii Europejskiej. Ponadto, udzielony mandat ENISA ma wspierać i pomagać organom, instytucjom, jednostkom organizacyjnym Unii Europejskiej, po to by realnie realizowały działania usprawniające cyberbezpieczeństwo. ENISA jest głównym punktem odniesienia w kontekście fachowej wiedzy dot. cyberbezpieczeństwa, doradztwa techniczno-naukowego. Do kluczowych zadań ENISA należy zaliczyć udzielenie wsparcia w realizowaniu i wdrażaniu prawa, polityki UE. Bez wątpienia, Agencja Unii Europejskiej ds. Cyberbezpieczeństwa musi należycie budować potencjał w wdrażaniu nowych sposobów zapobiegania zagrożeniom w sferze internetowej, odpowiednio je analizować, wykrywać i reagować. Co więcej, tworzyć krajowe zespoły reagowania (CSIRT) na wszelkiego rodzaju cyber-incydenty. ENISA skupia się także na współpracy operacyjnej pomiędzy zaangażowanymi podmiotami, przekazywaniu wytycznych oraz jak najlepszych praktyk. Zajmują się promocją, propagacją realizowania i opracowywania polityki UE dot. certyfikacji cyberbezpieczeństw - usług, produktów, procesów technologii informacyjnej. Należy również podkreślić, że gromadzone są i analizowane wszelkie aspekty wiedzy i informacji w zakresie cyberbezpieczeństwa, na temat nowych technologii, incydentów, cyberzagrożeń. Poświęcona jest uwaga edukacji, podnoszeniu wiedzy o możliwych ryzykownych działaniach, doświadczeniach w sferze internetowej, zapewnianiu odpowiednich praktyk i porad dla wszystkich użytkowników. Agencja ma także doradzać w zakresie badań, priorytetów, innowacji aby nieustannie podnosić poziom cyberbezpieczeństwa, jak też sprawnie współpracować z partnerami, organizacjami międzynarodowymi⁵²⁴.

---

⁵²⁴ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/881 z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie ENISA (Agencji Unii Europejskiej ds. Cyberbezpieczeństwa) oraz certyfikacji cyberbezpieczeństwa w zakresie

Wpływ przestępstwa internetowego na życie poszkodowanego

Aby efektywnie zapobiegać zagrożeniom czyhającym w Internecie, należy także skupić się i odpowiednio poznać konsekwencje występujące po samym doświadczeniu aktu cyberprzemocy. Pozwoli to bez wątplenia osiągać jak najmniejsze uszczerbki na zdrowiu psychicznym dzieci, jeśli jasnym będzie z jakimi problemami emocjonalnymi mogą się zmagać. Nie tylko rodzice, ale także wychowawcy i wszyscy nauczyciele w szkołach powinni znać ewentualne konsekwencje, by interwencje szkolne były wystarczająco skuteczne i opracowane z głównym wycelowaniem na skuteczność pomocy. Analizując dostępną literaturę można zauważyć, iż nie jest określone oraz miarodajnie przedstawione jakie konkretne konsekwencje fizyczne lub psychiczne ponoszą ofiary, jednak należy wywnioskować, iż opierają się na sferze emocjonalnej.

Po pierwsze, przemoc internetowa, w przeciwieństwie do tej występującej w świecie realnym, nie pozostawia widocznych na ciele śladów, jednak nie jest to równoznaczne z tym, że nie ma ich wcale. Konsekwencje cyberprzemocy zazwyczaj są zauważalne dopiero po dłuższym okresie czasu. Pierwszym sygnałem, że dziecko mogło doświadczyć takiej przemocy jest wzmożony lęk, strach oraz inne negatywne emocje - gniew, złość lub frustracja. Dziecko zaczyna emanować coraz bardziej ekspresyjnymi emocjami, nie potrafi zapanować nad sobą, szybko się denerwuje. Ponadto, nieustającym towarzyszem jest poczucie bezradności i braku pewności siebie. U ofiar obserwuje się spadek samooceny, brak chęci do działań. Co więcej, ofiary cyberprzemocy są bardzo często rozkojarzone, obserwuje się zagubienie, nie są skoncentrowane na rozmowie, widocznie odbiegają myślami od poruszanych kwestii i tematów. Bezsenność to kolejny skutek doświadczenia cyberprzemocy, niepokojące myśli spędzają sen z powiek, a w konsekwencji ofiara jest nieustannie zmęczona, zaniedbuje swoje obowiązki zarówno zawodowe, jak i osobiste. Ciągła izolacja społeczna może przyczynić się do pogłębienia nastrojów depresyjnych, a nawet doprowadzić do prób samobójczych⁵²⁵.

Bezsprzecznie, zawsze są możliwości pomocy i tak jak już wcześniej wspomniano, wiele zależy od cech osoby, gdyż ofiary niejednakowo reagują na cyberprzemoc. Należy tutaj ponownie podkreślić, jak bardzo ważna jest w tej kwestii rola rodziców, ponieważ to oni mają ciągły nadzór nad swoimi pociechami i powinni wzmacniać osobowość, poczucie zaufania i uściślenie relacji dziecko-rodzic, aby nieustannie monitorować ich działania w Internecie a w

---

technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz uchylenia rozporządzenia (UE) nr 526/2013 (akt o cyberbezpieczeństwie)

⁵²⁵ B. Siemieniecki, L. Wiśniewska-Nogaj, W. Kwiatkowska, *Agresja – zjawisko, skutki, zapobieganie. Perspektywa pedagogiki kognitywistycznej, psychoprolaktyki oraz edukacji moralnej*, Wydawnictwo Naukowe UMK, Toruń 2020, s. 88.

następstwie uniknąć negatywnych skutków cyberprzemocy. Odpowiednia relacja z dzieckiem pozwoli na polepszenie jego jakości życia i uniknięcie niepożądanych uszczerbków podczas rozwoju sfery emocjonalnej.

Patologiczne zagrożenia internetowe w kontekście dzieci

Niejednokrotnie słyszy się, że dzieci to generacja „nieustannie klikająca”, dlatego też jest to najbardziej narażona grupa na zagrożenia, gdyż wiadomo, że dzieci są bardziej naiwne, ufne, podatne na manipulacje. Rządowa baza wiedzy serwisu Rzeczypospolitej Polskiej zapewnia w tym temacie bardzo klarowną, przystępną dla każdego odbiorcy syntezę zagrożeń, które mogą napotkać dzieci w Internecie. Warto zwrócić uwagę, że jest to otwarta możliwość dla rodziców i opiekunów do dokładnego zapoznania się z różnego rodzaju zagrożeniami w sieci. W omawianym rozdziale zostaną zaprezentowane przez wspomnianą bazę wiedzy formy internetowego rodzaju przemocy. Powszechność problemu cyberprzemocy przyczyniła się do tego, że poszczególne formy zjawiska otrzymały nazwy, a mianowicie: cyberstalking, trolowanie i troll parenting, flaming, childgrooming, różnego rodzaju nielegalne i szkodliwe treści, nadużywanie od Internetu, uzależnienie od gier komputerowych, czy internetowe wyzwania⁵²⁶. Wszystkie z wymienionych zostaną przeanalizowane poniżej.

Poprzez *cyberstalking* rozumie się zjawisko ciągłego, złośliwego, natrętnego dręczenia osoby, grupy, organizacji używając przy tym urządzeń technologii informacyjnej, a przede wszystkim Internetu. Prześladowcę określa się mianem stalkera. (M. Kliś, *Przestępczość w Internecie. Zagadnienia podstawowe*, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych, Wydawnictwo Polska Akademia Umiejętności, Kraków 2000, opracowanie dostępne na stronie internetowej pod adresem: <http://prawo.vagla.pl/node/905>.) *Trollowanie* to wszelkiego rodzaju nieprzyjazne, wrogie zachowanie wobec innych internautów, a głównym celem takich działań jest rozbicie dyskusji internetowej. Takie zjawisko najczęściej spotyka się w sekcji komentarzy, forach, grupach dyskusyjnych, czatach. Kolejnym zagrożeniem jest tzw. *Troll parenting*, w tym przypadku problem dotyczy niestety rodziców, gdyż związane jest to z publikacją przez opiekunów wizerunku dzieci. Często zdarza się to nieświadomie, jednak zazwyczaj kontekst zdjęć jest kompromitujący, ośmiewczy. *Flaming* to kolejne niebezpieczeństwo, a bardziej agresywna prowokacja. Tego rodzaju cyberzagrożenie wiąże się z celowym za-

---

⁵²⁶ G. Gronowicz, M. Woś, *Zagrożenia Cyberterrorystyczne w Świadomości Młodzieży*, Edukacja Humanistyczna nr 2 (39), Szczecin 2018, s. 83)

ognianiem wymiany zdań pomiędzy internatami w różnego typu forach dyskusyjnych, sekcji komentarzy⁵²⁷.

Child grooming to uwodzenie dzieci w internecie. Jest to bardzo niebezpieczny rodzaj cyberprzemocy, gdyż polega na uwodzeniu i wykorzystywaniu dzieci przez osobę dorosłą w przestrzeni internetowej. Sprawca nastawia swoje działania, by zdobyć zaufanie dziecka, nawiązać więź emocjonalną. Ma to przyczynić się do uległości dziecka w podejmowaniu działań i ułatwić sprawcy późniejsze wykorzystanie seksualne. Należy wspomnieć, że samo wykorzystanie nie odbywa się tylko w kontekście fizycznym w świecie realnym, natomiast w świecie cyfrowym także poprzez np. przesyłanie dziecku materiałów pornograficznych, insynuowanie rozmów o wydźwięku erotycznym, nakłanianie do wykonywania filmów lub zdjęć erotycznych, składanie propozycji seksualnych. Jest to proces zazwyczaj długi wieloetapowy. Sprawca powoli oswaja dziecko, zaprzyjaźnia się, zaczyna poruszać nieodpowiednie tematy, zachęca do czynności intymnych, a jednocześnie nalega na utrzymanie tajemnicy. Ponadto, manipulacja to nieodłączny element gry sprawcy. Oczywistym jest, że dzieciom ciężiej ocenić wiarygodność sytuacji, zrozumieć i ocenić ryzyko. Otwartość pociech, chęć poznania świata i stworzenia nowych relacji często gubi, jednak należy podkreślić, iż dzieci chronione są kodeksem karnym, a uwodzenie dzieci w przestrzeni internetowej jest przestępstwem, które reguluje art. 200a KK⁵²⁸

Przytoczone wcześniej przykłady niebezpieczeństw są warte uwagi, gdyż ich pojęcia nie są powszechne. Jednak warto zwrócić uwagę także na dosyć znane już szkodliwe zjawiska, które spotykane są niemalże na każdym kroku sfery internetowej. Nielegalne, szkodliwe treści ukazujące drastyczne sceny np. przemoc, okrucieństwa, wypadki, samookaleczenia, propagowanie nietolerancji lub pornografia dziecięca to materiały, które są niemalże na wyciągnięcie ręki. Dlatego warto podkreślać jak bardzo istotna jest kontrola rodzicielska, gdyż dziecko nie musi szukać za dużo, by trafić na takie treści. Następnym problemem może być nadużywanie Internetu. Użytkownik zatracą się w nierealnym świecie, porzuca obowiązki, zaniedbuje inne aspekty życia. Następstwem nadmiernego korzystania z Internetu może stać się uzależnienie od ciągłego surfowania po stronach internetowych, lub grania w gry komputerowe. Osoby borykające się z uzależnieniem od komputera mają problemy z zasypianiem, koncentracją, w przypadku dzieci - dostają coraz słabsze oceny, porzucają zainteresowania, izolują się. Wszelkie próby ograniczenia dostępu kończą się frustracją i agresją. Kolejną niebezpieczną "modą" wśród użytkowników Internetu stało się ukazywanie tzw. wyzwania po-

---

⁵²⁷ D. Siemieniecka, M. Skibińska, K. Majewska, *Cyberagresja – zjawisko, skutki ..., op. cit.*, s. 35.

⁵²⁸ *Ibidem*, s. 36.

przez udostępnianie filmików i nawoływanie do powtarzania danej czynności, lub “zadania”. Niestety, zauważa się, że często takie wyzwania są zwyczajnie niemądre i często groźne, niebezpieczne.

Reasumując, przestrzeń internetowa niesie za sobą bardzo dużo niebezpieczeństw i zagrożeń. Brak odpowiedniej wiedzy nie tylko u najmłodszych użytkowników Internetu, ale przede wszystkim u ich opiekunów może skutkować opłakanymi konsekwencjami, gdyż nieustanna kontrola to nieodłączny element bezpieczeństwa dziecka w sieci. Oczywiście, kontrola musi być dyskretna, by nie zadziało to odwrotnie i dziecko nie zamknęło się na kontakt z opiekunem. Rodzice oraz opiekunowie powinni przykuwać szczególną uwagę na to co pociechy robią przed monitorami urządzeń technologii informacyjnej. Należy podkreślić, że nie tylko surfowanie w sieci może nieść niepożądane skutki, lecz nieodpowiednia ilość czasu, zbyt duże zaangażowanie w świat wirtualny może przyczynić się do strat w sferze psychologiczno-emocjonalnej.

Sposoby pomocy ofiarom cyberprzestępstw

Kluczowym zagadnieniem w niwelowaniu skutków i przeciwdziałaniu cyberprzemocy jest poczucie kontroli. Udowodniono, że przeważająca grupa cyberofiar nie dostrzega silnej mocy sprawczej w przeciwstawianiu się oraz niwelowaniu skutków internetowej przemocy. Trijntje Vollink i inni badacze dowodzą, że ofiary używają strategii koncentrujących się na osobistych emocjach i wycofaniu. Nie dostrzeżono, by badana grupa skupiała się na konkretnej mobilizacji do działań i logicznej ocenie sytuacji. Głównym celem, aby podnieść efektywność strategii radzenia sobie ze stresem powinno być zwrócenie większej uwagi na rozwój kompetencji komunikacyjnych, cyfrowych, społecznych, a także zwiększenie odporności ofiary. Odporność w tym przypadku, to zdolność w radzeniu sobie z nieprzyjemnymi, negatywnymi sytuacjami w sieci. Nawiązując do Leen Haenens, odporność online to umiejętność znalezienia sposobów, by wyjść z negatywnej sytuacji, poszukiwanie rozwiązań, a nie wycofanie, unikanie, pasywność lub odwet na sprawcy⁵²⁹.

Poprzez strategie radzenia z problemem należy rozumieć zachowania, działania, myśli, które pozwolą przystosować się do niepokojących, stresujących sytuacji, po to by ochronić się przed szkodami psychologicznymi. Strategie można podzielić na trzy kategorie:

- pasywne/fatalistyczne - nadzieja, że problem rozwiąże się sam, zniknie, lub kto inny go rozwiąże, chwilowe nieużywanie urządzenia/Internetu.

---

⁵²⁹ L. Hansen, *Digital Disaster, Cyber Security, and the Copenhagen School*, “University of Copenhagen International Studies Quarterly”, 2009 (53), s. 1158.

- komunikacyjne - nawiązanie rozmowy dotyczącej problemu
- proaktywne - chęci rozwiązania problemów - blokowanie sprawcy, zgłaszanie, usuwanie niepożądanych treści.

Badania dowodzą, że najkorzystniejszymi strategiami powinny być takie, które przyczyniają się do wzrostu kontroli w niechcianych sytuacjach przemocowych w sieci. Wspomniane strategie ułatwiają rozwój umiejętności społecznych, a skutki cyberprzemocy nie są tak drastyczne. Nastolatkwie “odporni online” radzą sobie z niepożądanymi sytuacjami w sieci dzięki strategiom proaktywnym i komunikacyjnym. Młodzież szuka wsparcia wśród swoich bliskich, znajomych, integrują się jako sojusznicy cyfrowi w zakresie własnej ochrony, nie zatajają incydentów i śmiało komunikują o szkodliwych komunikacjach. Aby zrealizować zamierzenia kategorii proaktywnej, potrzebna jest zarówno właściwa postawa, jak i odpowiednia wiedza cyfrowa. Świadomość prawna również odgrywa istotną rolę, gdyż nie tylko ofiara, ale i najbliżsi powinni dokładnie wiedzieć gdzie mają zgłosić problem, jakie dowody gromadzić. Bardzo istotna jest świadomość, że polskie regulacje prawne uznają niektóre akty agresji w sieci jako wykroczenie lub nawet przestępstwo. Pozytywnym zjawiskiem jest niewątpliwie dostępna pomoc telefoniczna, gdy opiekunowie, bliscy nie wiedzą jak pomóc osobie poszkodowanej⁵³⁰.

Telefon dla Rodziców i Nauczycieli w sprawie Bezpieczeństwa Dzieci: 800 100 100; Telefon Zaufania dla Dzieci i Młodzieży: 116 111; Dziecięcy Telefon Zaufania Rzecznika Praw Dziecka: 800 12 12 12).

Sposoby zabezpieczania się przed zagrożeniami z sieci

To właśnie zmienność zagrożeń jest czynnikiem najbardziej niebezpieczna dla ludzkości, gdyż nie daje potrzebnej ilości czasu, by móc właściwie przygotować się do ochrony poszczególnych dóbr⁵³¹. Edukacja i świadomość to klucz w minimalizowaniu ryzyka wystąpienia cyberprzemocy oraz jej skutków. Informacje, materiały edukacyjne, wiadomości na temat bezpieczeństwa w Internecie powinny być przekazywane nie tylko dzieciom, ale także dorosłym, nauczycielom, opiekunom. Uzasadnieniem aktywności edukacyjnych w związku z profilaktyką cyberprzemocy oraz związanych z nią zagrożeń jest potrzeba ochrony cyberofiary oraz zminimalizowanie jak najbardziej możliwe, skali przemocy internetowej.

⁵³⁰ R.M. Kowalski i in., *Bullying in the digital age. A critical review and meta-analysis of cyberbullying research among youth*, „Psychological Bulletin” 2014, s. 140.

⁵³¹ D. Brakoniecki, *Legal and administrative aspects of State security – selected issues* [w:] R. Kordoński, A. Kordońska, Ł. Muszyński (red.), *Wojna – konflikt – spór. Obszary rywalizacji w przestrzeni międzynarodowej. Tom 1*, Olsztyn-Lwów 2020, s. 25-26.

Okazuje się, że kompetencje techniczne wśród młodzieży, rodziców i nauczycieli są najbardziej rozwiniętymi w kontekście cyberprzestrzeni. Należy zwrócić uwagę, że jednak kluczowymi kompetencjami w zabezpieczaniu się przed zagrożeniami w sieci są kompetencje społeczne. Niezadowalająco prezentują się wyniki badań, gdyż najslabiej rozwinięte kompetencje do radzenia sobie w sytuacjach zagrożeń cyfrowych mają rodzice, następnie nauczyciele, a młodzież usytuowała się na najlepszej pozycji w tej kwestii. Z jednej strony, satysfakcjonuje fakt iż dzieci posiadają najwyższy poziom umiejętności w radzeniu sobie z omawianym problemem, jednak niski poziom takich kompetencji u dorosłych sugeruje, iż nie będą w stanie odpowiednio efektywnie reagować, gdy ich pociechy będą w okoliczności zagrożenia⁵³². Najważniejszym powinno być kształcenie, edukowanie już od najmłodszych lat w zakresie umiejętności, zdolności oraz wartości społecznych w odniesieniu do cyberprzestrzeni, gdyż z roku na rok technologia informacyjna staje się w coraz większym stopniu nieodłącznym elementem życia ludzi. Nastolatkwie ślepo wierzą w pozytywy technologii cyfrowych, lecz powinni zdobyć należytą wiedzę i umiejętności aby bezpiecznie poruszać się po cyberprzestrzeni. Wszelkie możliwe niebezpieczeństwa, zagrożenia oraz sposoby zapobiegania powinny być przekazywane przez opiekunów i nauczycieli.

Skupiając się na braku przygotowania większej części społeczeństwa na napotkanie możliwych nieprzyjemności, niebezpieczeństw w Internecie należy rozpocząć realizację kompleksowych działań w obrębie następujących poziomów:

- Poziom profilaktyczny - obejmuje przekazywanie informacji, edukację medialną, informacyjną, obywatelską po to, by uświadomić społeczność o zagrożeniach, źródłach niebezpieczeństw, mechanizmach działania, potencjalnych skutkach przemocy internetowej, a także sposobach rozwiązania takich problemów i przeciwdziałania im.
- Poziom psychologiczno społeczny - skupia się na kształtowaniu odpowiednich postaw w razie doświadczenia przejawów przemocy - zarówno jako ofiara, jak i świadek takiej przemocy. Poziom ukierunkowany jest na treningi asertywności, empatii, komunikacji interpersonalnej, zapośredniczonej, sposób rozwiązywania problemów oraz radzenia sobie z negatywnymi skutkami agresywnych działań.
- Poziom interwencyjny - koncentruje się na rozpoznawaniu, uświadomieniu i przeciwstawieniu się przemocy. Na tym poziomie istotne jest podanie informacji

---

⁵³² J. Barlińska, D. Lalak, A. Szuster, *Jak skutecznie ograniczyć cyberprzemoc rówieśniczą? – o efektywności metod aktywizujących kompetencje społeczne ze szczególnym uwzględnieniem empatii*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, Badania, Praktyka” 2018, 17(1), s. 74.

poszkodowanemu gdzie może zgłosić niepożądaną sytuację, gdzie może otrzymać pomoc prawną, psychologiczną oraz poznać możliwości terapii. Interwencje powinny odbywać się w taki sposób, by umacniać poszkodowanych w przekonaniu, że postąpili dobrze, a ich pozycja jest pewna i ukierunkowana na zdecydowane postawy takie jak np. poczucie pewności, kontroli w reagowaniu na prześladowania internetowe⁵³³.

Bezspornie, technologie ułatwiają proces komunikacji oraz wymiany informacji, jednak tak jak z nauką obsługi wszelkiego rodzaju narzędzi, tak w przypadku urządzeń technologii informacyjnej, zadaniem rodziców jest ciągła kontrola i nadzór w kontekście zasad używania, a także bezpieczeństwa. W tym przypadku może pojawić się problem, gdyż wiedza rodziców nie zawsze jest wystarczająca, by zapewnić należytą sferę bezpieczeństwa. Świadomi, odpowiedzialni rodzice powinni robić jak najwięcej w zakresie poznania możliwości, zagrożeń i aspektów związanych z mediami społecznościowymi oraz urządzeniami technologicznymi. Kluczowe w tym zakresie są: budowanie wzajemnego zaufania, właściwych relacji, szacunku, zainteresowania możliwościami, zainteresowaniami, trudnościami, aktywnościami dziecka. Wspieranie aktywności sieciowej nastolatków oraz budowanie właściwych relacji może być poprawnie realizowane poprzez znaczne zainteresowanie aktywnością dziecka w Internecie i oczywiście w każdej dziedzinie życia, jeżeli nie zna się możliwości technologii informacyjnej, należy je poznać. Ponadto, bardzo istotnym aspektem są regularne rozmowy na temat problemów, aby wspólnie je „oswoić” i należyte reagować, by dzieci miały świadomość, że mogą przyjść do opiekuna po pomoc, gdy coś wydaje się przerażające, nieodpowiednie lub niepokojące. Rozsądne limity i zasady nie są złym wyjściem, należy nauczyć dziecko podejmować odpowiedzialne decyzje w sieci, a nawet sprawować dyskretną kontrolę, kiedy zajdzie taka potrzeba. Warto uświadamiać dzieci, by nigdy nie udostępniały informacji na temat miejsca zamieszkania, kim są, gdzie chodzą do szkoły itp, a także zadawać pytania dotyczące ich przyjaciół online, gdyż w Internecie bardzo łatwo i szybko nawiązać takie znajomości. Rodzice powinni widocznie zakreślać różnice pomiędzy znajomościami w świecie realnym, a sieci internetowej. Monitorowanie poprzez „zostanie ich znajomymi” na danym portalu społecznościowym jest dobrą możliwością obserwacji, kontroli dziecka oraz rozpozszechnionych przez niego materiałów, informacji⁵³⁴.

Podsumowując, kluczową rolę w bezpiecznym korzystaniu z różnego rodzaju technologii informacyjnej pełni świadomość zagrożeń, zarówno przez użytkowników Internetu, jaki

---

⁵³³ Ibidem, s. 87.

⁵³⁴ J. Barlińska, A. Szuster, *Cyberprzemoc. O zagrożeniach i szansach na ograniczenie zjawiska wśród adolescentów*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2014, s. 112.

i osoby, które z niego nie korzystają po to, by szybko i efektywnie reagować. Należy zwrócić uwagę jak istotna jest w tej kwestii sfera psychologiczno społeczna, gdyż odpowiednio przyjęte postawy pozwolą na radzenie sobie w kryzysowych sytuacjach w sieci i nie doprowadzą do niepożądanych konsekwencji. Zaznajomienie z podstawowymi regułami oraz występującymi niebezpieczeństwami pozwoli z natury ufnym ludziom zminimalizować możliwość stania się ofiarą przestępstw oraz przemocy internetowej.

Zakończenie

Na koniec należy jeszcze raz przypomnieć, iż cyberbezpieczeństwo jest tak samo istotne jak bezpieczeństwo w życiu codziennym. To właśnie tam już najmłodsze pokolenia spędzają część swojego dnia, a w ostatnim czasie nawet praktykowali naukę zdalną, co również przyczyniło się do ich większej swobody w komunikowaniu się w sieci poprzez różnego rodzaju technologie informacyjne.

Nadrzędnym celem powinno być utrzymanie odpowiedniego bezpieczeństwa w sieci, która stała się codziennością. Ponadto, w Internecie nieustannie zachodzą nowe zmiany, możliwości, co jest także źródłem nowych zagrożeń. Zagrożenia w sieci wpływają znacznie na życie poszkodowanego. W przypadku dzieci ważny jest nieustanny nadzór rodziców. Jak już wspomniano, rozwój technologiczny zmienił relacje międzyludzkie i proces komunikacji. Dlatego tak ważnym jest, by jednak nie zapominać o prawdziwych emocjach, by cyberprzemoc nie mogła negatywnie odbić swego piętna na życiu ofiary. Niejednokrotnie cyberprzemoc może nieść za sobą poważne, negatywne skutki, a szczególnie w sferze emocjonalnej człowieka. Sami badani stwierdzili, iż najczęstszymi emocjami jakie doświadczali to smutek i złość.

Warto podkreślić i jeszcze raz przypomnieć wieloaspektowość cyberprzemocy. Termin ten można porównać z przemocą spotykaną niejednokrotnie na korytarzach szkół, lecz śmiało należy rzec, że ten typ przemocy jest znacznie trudniejszy do zwalczania. Składa się na to wiele czynników takich jak duży zasięg, niemalże nieograniczone możliwości nękania, większa anonimowość, brak nadzoru dorosłych oraz szybkość rozpowszechniania. Oby obserwowany szybki rozwój technologii informacyjnych zaowocował także w zakresie samego zwalczania omawianej cyberprzemocy i wszelkie systemy kontrolujące również tak sprawnie się rozwijały. Mimo świadomości problemu, należy nieustannie propagować pomoc ofiarom takich działań, nawoływać do wzajemnego szacunku nie tylko w życiu codziennym, ale także w internetowym, nie bać się zgłaszać takich spraw jednostkom Policji, lub zwyczajnie bli-

skim. Anonimowość w sieci jest większa, jednak należy pamiętać, że do końca nigdy nie jesteśmy anonimowi.

Po przedstawieniu analizy należy stwierdzić, że powinno się szerzyć zainteresowanie wśród badań nad cyberprzemocą. Zastosowanie prostych kwestionariuszy ankiet pozwoliłoby na ciągłe monitorowanie stanu zagrożenia w każdym powiecie. Nie wymaga to dużych kosztów, a także można zebrać wiele istotnych informacji.

Bibliografia

- Banasiński C., Rojszczak M., *Cyberbezpieczeństwo*, Wolters Kluwer, Warszawa 2020.
- Barlińska J., Lalak D., Szuster A., *Jak skutecznie ograniczyć cyberprzemoc rówieśniczą? – o efektywności metod aktywizujących kompetencje społeczne ze szczególnym uwzględnieniem empatii*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, Badania, Praktyka” 2018, 17(1).
- Barlińska J., Szuster A., *Cyberprzemoc. O zagrożeniach i szansach na ograniczenie zjawiska wśród adolescentów*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2014.
- Borkowska, A., *Cyberprzemoc - włącz blokadę na nękanie*, NASK Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2019.
- Brakoniecki D., *Legal and administrative aspects of State security – selected issues* [w:] R. Kordoński, A. Kordońska, Ł. Muszyński (red.), *Wojna – konflikt – spór. Obszary rywalizacji w przestrzeni międzynarodowej. Tom 1*, Olsztyn-Lwów 2020.
- Brakoniecki D., *Privatization of public tasks in the field of security and public order in Polish and international law*, Grodno 2022.
- Brakoniecki D., *Security and public order in Polish public law*, „Internal Security”, vol. 9, issue 1, 2017.
- Brakoniecki D., *W poszukiwaniu definicji bezpieczeństwa* [w:] *Bezpieczeństwo społeczności lokalnych. Wyzwania i dylematy w obszarze regulacji prawnej*, D. Brakoniecki (red.), SRID, Lwów – Łomża 2018.
- Farnicka M., Liberska H., Niewiedział D., *Psychologia agresji: wybrane problemy*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2016.
- Fischer B., *Przestępstwa komputerowe i ochrona informacji. Aspekty prawnokryminalistyczne*, Kantor Wydawniczy „Zakamycze”, Kraków 2000.
- Goban Klas T., *Media i Komunikowanie Masowe*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001.

- Golonka A., *Cyberprzestępczość - międzynarodowe standardy zwalczania zjawiska a polskie regulacje karne*, Studia Prawnicze. Rozprawy i Materiały 2016, nr 1 (18), Rzeszów 2016.
- Gronowicz G., Woś M., *Zagrożenia Cyberterrorystyczne w Świadomości Młodzieży*, „Edukacja Humanistyczna” nr 2 (39), Szczecin 2018.
- Grzelak M., Liedel K., *Bezpieczeństwo w cyberprzestrzeni : zagrożenia i wyzwania dla Polski - zarys problemu*, Warszawa, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, 2006-(2012), nr 22 (2).
- Hansen L., *Digital Disaster, Cyber Security, and the Copenhagen School*, “University of Copenhagen International Studies Quarterly”, 2009 (53).
- Jaroszewska A., *Wybrane aspekty przestępczości w cyberprzestrzeni*, Studium prawnokarne i kryminologiczne, KPP Monografie, Olsztyn 2017.
- Kowalski R.M. i in., *Bullying in the digital age. A critical review and meta-analysis of cyberbullying research among youth*, „Psychological Bulletin” 2014.
- Kowalski R.M., Limber S.P., McCord A., *A developmental approach to cyberbullying: Prevalence and protective factors*, „Aggression and Violent Behavior”, Department of Psychology: Clemson University 2019.
- Myers D.G., *Psychologia społeczna*, tłum. A. Bezwińska-Walerjan, Zysk i S-ka, Poznań 2003.
- Najwyższa Izba Kontroli., *Zapobieganie i Przeciwdziałanie Cyberprzemocy Wśród Dzieci i Młodzieży*. Informacja o wynikach kontroli. Delegatura w Kielcach. LKI.410.002.00.2017 Nr ewid. 16/2017/P/17/071/LKI, 2017.
- Nowak S., *Metodologia badań społecznych*, PWN, Warszawa 1985.
- Olweus, D., *A Profile of Bullying at School*. “Educational Leadership journal of the Department of Supervision and Curriculum Development” 2003, 60(6).
- Olweus, D., *Mobbing – fala przemocy w szkole. Jak ją powstrzymać?*, tłum. D. Jastrun, Jacek Santorski & Co Agencja Wydawnicza, Warszawa 2007.
- Pyżalski J., *Agresja elektroniczna i cyberbullying jako nowe ryzykowne zachowania młodzieży*, Ocyna Wydawnicza IMPULS, Kraków 2012.
- Pyżalski J., *Agresja elektroniczna wśród dzieci i młodzieży*. GWP, Sopot 2011.
- Siemieniecka D., Skibińska M., Majewska K., *Cyberagresja – zjawisko, skutki, zapobieganie*. Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń 2020.
- Siemieniecki B., Wiśniewska-Nogaj L., W. Kwiatkowska, *Agresja – zjawisko, skutki, zapobieganie. Perspektywa pedagogiki kognitywistycznej, psychoprolaktyki oraz edukacji moralnej*, Wydawnictwo Naukowe UMK, Toruń 2020.

Siwicki M., *Cyberprzestępczość*, C. H. Beck, Warszawa 2013.

Smith P.K. i in., *Cyberbullying: Its nature and impact in secondary school pupils*, „e Journal of Child Psychology and Psychiatry” 2008, 49(4).

Tokunaga S., *Following you home from school: A critical review and synthesis of research on cyberbullying victimization*, „Computers in Human Behavior” 2010, 26(3).

Wasilewski J., *Cyberprzestępczość - Wybrane aspekty Prawnokarne i Kryminalistyczne*, Uniwersytet w Białymstoku - Wydział Prawa, Białystok 2017.

Węgrzynowska J., *Dzieci doświadczające przemocy rówieśniczej*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, Badania, Praktyka” 2016, 15(1).

Włodarczyk J., *Mowa nienawiści w internecie w doświadczeniu polskiej młodzieży*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, Badania, Praktyka” 2014, 13(2).

Akty prawne:

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, Dz.U.2021.2345 t.j.

Ustawa z dnia 18 lipca 2002 r. o Świadczeniu Usług Drogą Elektroniczną, Dz.U.2020.0.344 t.j.

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/881 z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie ENISA (Agencji Unii Europejskiej ds. Cyberbezpieczeństwa) oraz certyfikacji cyberbezpieczeństwa w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz uchylenia rozporządzenia (UE) nr 526/2013 (akt o cyberbezpieczeństwie).

mgr Magdalena Dobrowolska

WPLYW 18 „ŁOMŻYŃSKIEGO” PUŁKU LOGISTYCZNEGO NA POZIOM SPO- LECZNOŚCI LOKALNEJ

Wstęp

Bezpieczeństwo społeczności lokalnej termin, który w ostatnich miesiącach nabrał jeszcze większego znaczenia niż wcześniej biorąc pod uwagę chociażby nasze położenie geopolityczne. Agresja zbrojna Rosji na Ukrainę, bliskość naszych granic z działaniami zbrojnymi, codzienne oglądanie cierpienia ludzi spowodowało, że każdy z nas zaczął doceniać to jak ważne jest poczucie bezpieczeństwa i brak obaw o to co przyniesie nowy dzień. Trudno nie zgodzić się ze stwierdzeniem, że nic nie jest nam dane na zawsze, dlatego tak ważne jest podjęcie wszelkich działań mających na celu poprawę poziomu odczuwalnego bezpieczeństwa wśród społeczeństwa.

Pojęcie bezpieczeństwa w naukach społecznych

Bezpieczeństwo stanowi jedną z głównych potrzeb każdego człowieka. Wpływa na wzajemne relacje poszczególnych państw oraz stanowi kluczowy element w budowaniu stosunków międzynarodowych. Genezy bezpieczeństwa można doszukiwać się w samym odczuwaniu poczucia bezpieczeństwa, które uzależnione jest od wszelkich zagrożeń występujących w środowisku w jakim żyje człowiek. Taki stan towarzyszył ludzkości od wieków, już na etapie tworzenia się pierwszych plemion czy powstawania pierwszych grodów, miast, głównym wyznacznikiem wyboru odpowiedniej lokalizacji były względy bezpieczeństwa. Już wtedy dokonywano analizy możliwych do wystąpienia zagrożeń.

Bezpieczeństwo jako stan pożądany i wartościowany pozytywnie jest przedmiotem licznych zabiegów człowieka⁵³⁵. Hierarchię potrzeb osoby ludzkiej w sposób najbardziej czytelny i jednoznaczny przedstawił, powszechnie już cytowany A. Maslow⁵³⁶, wg. którego potrzeba bezpieczeństwa, obok potrzeb fizjologicznych, stanowi podstawę i fundament funkcjo-

---

⁵³⁵ J. Stańczyk, *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Warszawa 1996. 12.

⁵³⁶ Zob.: A. Maslow, *A Theory of Human Motivation*, „Psychological Review” 50, 1943.

nowania każdego człowieka, określając te wartości jako potrzeby niższego rzędu⁵³⁷. Podejmując próbę zdefiniowania pojęcia bezpieczeństwo i porządek publiczny w zakresie nauk prawnych, opierając się jedynie na aktach prawnych, należy dokonać tego poprzez wskazanie jego desygnatów, przy czym zagadnienie to należy postrzegać jako domenę prawa publicznego⁵³⁸.

Człowiek funkcjonujący w świecie ma prawo być bezpieczny i najważniejsze czuć się bezpieczne. Mimo takich deklaracji rozumie, iż określone prawa wcale nie dają mu takiej gwarancji. Taki sposób patrzenia na bezpieczeństwo ma charakter osobniczy, i stanowi odzwierciedlenie stanu psychiki danej jednostki, wiąże się ze spokojem, stabilnością, oraz brakiem zagrożeń. W sytuacji jego braku czujemy się zagrożeni, odczuwamy lęk i strach, który może doprowadzić do strat, zniszczeń, przynieść chorobę a nawet i śmierć. Patrząc na bezpieczeństwo pod względem działalności człowieka, to trudno nie zgodzić się z J. Stańczykiem, który uznał że: „*bezpieczeństwo jest naczelną potrzebą człowiek i grup społecznych, a zarażeniem jego najważniejszym celem*”⁵³⁹.

Na przestrzeni ostatnich lat obserwujemy szybkie i nieoczekiwane zmiany zachodzące w relacjach międzynarodowych, które zaczęły kreować zmianę sposobu patrzenia na bezpieczeństwo szczególnie w środowisku lokalnym. Zaczęto definiować je znacznie szerzej, wieloaspektowo oraz badać z punktu widzenia ekonomii, historii, psychologii czy socjologii. Do lat 90 XX wieku bezpieczeństwo państwa było postrzegane wyłącznie z punktu widzenia bezpieczeństwa militarnego czyli „*zdolność do jego obrony i całości terytorialnej przy użyciu środków wojskowych*”⁵⁴⁰. Wraz z końcem zimnej wojny zaczęto dostrzegać inne zagrożenia poza bezpieczeństwem militarnym i podkreślać coraz większe znaczenie zagrożeń niemilitarnych.

Dająca się zauważyć różnica w poglądach doprowadziła do podziału bezpieczeństwa z perspektywy jego postrzegania na: tradycyjny i nietradycyjny. Jednym z przedstawicieli tradycyjnego podejścia był B. Buzan twierdząc, że człowiek jest narażony na wiele innych zagrożeń niż tylko militarne. Uznał, że rola państwa i systemów międzynarodowych jest kluczowa w zapewnieniu bezpieczeństwa, i nie umniejszał jej znaczeniu, lecz zwracał uwagę na sfery ekonomiczne, podkreślając, że strefy społeczne są tak samo ważne jak te militarne

---

⁵³⁷ D. Brakoniecki, *Security and public order in Polish public law*, „*Internal Security*”, vol. 9, issue 1, 2017, s. 109.

⁵³⁸ D. Brakoniecki, *W poszukiwaniu definicji bezpieczeństwa [w:] Bezpieczeństwo społeczności lokalnych. Wyzwania i dylematy w obszarze regulacji prawnej*, D. Brakoniecki (red.), SRID, Lwów – Łomża 2018 s. 19.

⁵³⁹ W. Kitler, *Bezpieczeństwo Narodowe RP – Podstawowe kategorie Uwarunkowania Systemu*, AON, Warszawa 2011, s. 23.

⁵⁴⁰ Mała Encyklopedia Wojskowa, MON, Warszawa 1985, s. 4.

i polityczne. W celu zapewnienia bezpieczeństwa potrzebna jest współpraca, wszystkich sfer „gdyż tworzy nieodłączne części jednej całości”⁵⁴¹.

Najczęściej możemy spotkać się z definicją określającą bezpieczeństwo jako proces, który polega na podejmowaniu przez uprawnione podmioty określonych działań głównie poprzez doskonalenie swoich mechanizmów odpowiedzialnych za jego zapewnienie.

W znaczeniu słownikowym pojęcie bezpieczeństwa sprowadza się do stanu niezagrożenia, spokoju oraz pewności. Źródła znaczenie tego terminu można doszukać się w etymologii „bezpieczeństwa”. W języku łacińskim bezpieczeństwo (*securitas*) składa się z dwóch członów: *sine* (bez) i *cura* (zmartwienie, strach, obawa).⁵⁴² Takie ujęcie pozwala wnioskować, iż wcześniej bezpieczeństwo było kojarzone z byciem wolnym od zmartwień, wszelakich niebezpieczeństw a także wolnym od lęków i niepokoju. Tu może nasunąć się pytanie czy bezpieczeństwo jest stanem nieosiągalnym czy tylko naszym złudzeniem? a może uzależnione jest od naszej świadomości i stanu gdy nie zdajemy sobie sprawy z nadciągających zagrożeń. Biorąc pod uwagę potrzebę bycia bezpiecznym odpowiedź na pytanie zdaniem M. Banasika była by twierdząca, gdyż zagrożenia zawsze były i będą. Zmieniać się będzie ich rodzaj oraz skala. Bezpieczeństwo: „*pojawia się w każdym wymiarze funkcjonowania organizacji międzynarodowych, poszczególnych państw i zbiorowości [...] ale następuje również odchylenie od ortodoksyjnego postrzegania bezpieczeństwa jedynie przez pryzmat państwa i /lub narodu*”⁵⁴³.

Odmienne szkoły myślenia i hipotezy, w wielu przypadkach różnią się od wiodących poglądów, a zdarzają się przypadki, całkowitego wykluczania się. Taki stan rzeczy może świadczyć o zmianach jakie zaszły w tej materii w porównaniu z poprzednimi dekadami. Obecnie widać wyraźny wpływ przedmiotu i podmiotu bezpieczeństwa, które dotyczy między innymi odbioru sensorycznego, zrozumienia oraz odpowiedniej klasyfikacji zagrożeń. Pozwalając lepiej chronić nasze wartości oraz określić środki niezbędne do jego zapewnienia. To właśnie zagrożenia są kluczowe i wpływają nie tylko na regulację prawne, ale przesądzają o skali problemów środowiskowych, ekonomicznych, społecznych.

Z kolei A. Pieczywok uznał, że należy spojrzeć na bezpieczeństwo przez pryzmat problemu odpowiedniej edukacji, ponieważ „*jest to proces zachodzący w środowisku stworzo-*

---

⁵⁴¹ M. Banasik, *Zagrożenia Federacji Rosyjskiej i Euroatlantycka Perspektywa Bezpieczeństwa*, Warszawa 2019, s. 29.

⁵⁴² [https://geopolityka.net/pojecie-bezpieczenstwa/\(22.12.2021 r.\)](https://geopolityka.net/pojecie-bezpieczenstwa/(22.12.2021 r.))

⁵⁴³ M. Banasik, *Zagrożenia Federacji...*, op. cit., s.21.

nym przez ludzi i dla ludzi”.⁵⁴⁴ Podkreślając tym samym, że większość kłopotów z jakim mierzymy się w chwili obecnej takich jak konflikty zbrojne, kryzys migracyjny, konflikty polityczne, podział na biednych i bogatych, postępujący proces globalizacji, zagrożenia środowiska naturalnego wynika z natury człowieka i jego chęci osiągania swoich pragnień oraz celów. Nawiązywanie relacji, czy skłonność podejmowania ryzykownych decyzji często kończą się łamaniem obowiązujących zasad, wyznawanych wartości itd. Zdaniem autora problemów dotyczących odpowiedniego definiowania bezpieczeństwa należy doszukiwać się właśnie w sposobie edukacji społeczeństwa. Jej poziom jest kluczowy, gdyż od niego zależy odpowiednie przygotowanie ludzi do podejmowania właściwych a zarazem odpowiedzialnych wyborów. Może mieć również, istotne znaczenie na np. osiągnięcie szczęście, rozwoju zawodowego, oraz pozwoli zaspokoić potrzeby materialne, ponieważ ograniczy ryzyko wystąpienia stanów stwarzających zagrożenie bezpieczeństwa.

Innego zdania jest Nicolo Machiavallegoe, który twierdzi, że „*bezpieczeństwo*” to nie tylko zapewnienie fizycznego spokoju, to również „*satysfakcje*” jakie możemy doświadczyć w głównej mierze przez swoją pracowitość, bez niebezpieczeństwa i szkody.⁵⁴⁵

Dokonując analizy literatury, dotyczącej omawianej kwestii możemy zauważyć, iż pod pojęciem bezpieczeństwa najczęściej określana jest jako:

- główna potrzeba człowieka,
- czas spokoju, pewności braku zagrożeń,
- dążenie do dobrobytu społeczeństwa i jego rozwoju,
- stan, który daje poczucie pewności i gwarancję jego zachowania oraz szanse na doskonalenie,
- rozumny standard życia,
- ciągły proces społeczny, w którym podmioty odpowiedzialne podejmują działania w celu dobrania odpowiednich mechanizmów w celu zapewnienia bezpieczeństwa na odpowiednim poziomie⁵⁴⁶.

Podsumowując, można stwierdzić, iż nie ma jednej uniwersalnej definicji bezpieczeństwa a jego historia tworzy się od powstania ludzkości i wraz z nim przeszła proces licznych transformacji. Człowiek, żeby zaspokoić swoje potrzeby musiał mierzyć się, z różnymi za-

---

⁵⁴⁴ A. Pieczywok, K. Loranty, *Bezpieczeństwo jako problem edukacyjny*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2015, s. 8.

⁵⁴⁵ J. Delumenau, *Skrzydła anioła. Poczucie bezpieczeństwa w duchowości człowieka Zachodu w dawnych czasach*, Oficyna Wydawnicza Volumen, Warszawa 1998, s. 23.

⁵⁴⁶ Por. B. Wiśniewski, *Bezpieczeństwo i jego determinanty*, [w:] *Praktyczne Aspekty Badań Bezpieczeństw*, Warszawa 2020, s. 16-17.

grozzeniami na różną skalę np. mrozami, chorobami, ubóstwem, konfliktami zbrojnymi. Ciągłe zmieniający się świat, przyniósł postęp technologiczny rozwój ale i nowe zagrożenia. Taki stan rzeczy sprawił, iż pojęcie bezpieczeństwa na dobre odnalazło swoje miejsce w takich dziedzinach naukowych jak prawo, ekologia nauki społeczne, filozofia. Odnaleźć można je we wszystkich dziedzinach życia zarówno osobistego, publicznego czy też społecznego.

Typologie bezpieczeństwa

Zmiany jakie mają miejsce w życiu, przyczyniają się między innymi do przeobrażeń bezpieczeństwa zarówno tych w skali mikro jak i makro, dlatego postrzeganie bezpieczeństwa można określić jako proces regularnej ewaluacji. Gdy jedno zagrożenie mijają w ich miejsce powstają się kolejne bardziej złożone. Wpływa to zarówno na oczekiwania i potrzeby społeczności wobec organów odpowiedzialnych za ich zapewnienie oraz na potrzebę bieżącej aktualizacji istniejących już typologii bezpieczeństwa.

W literaturze przedmiotu możemy zauważyć, że bezpieczeństwo stanowi niepodzielną kategorię, dlatego w celu otrzymania odpowiedzi na pytania jakie mogą się pojawić w takcie rozważań nad bezpieczeństwem, zaszła potrzeba jej klasyfikacji. To przyczyniło się do powstania wielu różnorodnych typologii bezpieczeństwa.

B. Kuc i Z. Ściborek zauważyli, iż „*stworzenie typologii zawsze następuje niemało kłopotów, ponieważ jest próbą podporządkowania, która posługuje się pojęciem typu idealnego*”⁵⁴⁷. Dlatego podczas podejmowania próby klasyfikacji częściej uwzględnia się podobieństwa, cechy wspólne niż trzyma się określonego sztywno przyjętego wzorca.

Najbardziej znaną typologią bezpieczeństwa zaprezentował R. Zięba, dzieląc bezpieczeństwo na: polityczne, militarne, ekonomiczne, ekologiczne, społeczne oraz ideologiczne⁵⁴⁸. Podobnej klasyfikacji dokonują również M. Pietraś, który proponując patrzeć na bezpieczeństwo w wymiarach: politycznym, ekologicznym, militarnym, ekonomicznym, społecznym (humanitarnym), wojskowym⁵⁴⁹.

Innego zdania jest natomiast W. Kitler, który sądzi, iż nie powinno rozpatrywać się wyłącznie bezpieczeństwa pod kontem życia państwowego. Przedstawia człowieka jako podmiot bezpieczeństwa, który traktowany jest jako jednostka społeczna o wielorakim charakterze więzi i uwarunkowaniach⁵⁵⁰. Stan ten wpływa na poczucie istnienia oraz gwarantuje

⁵⁴⁷ B. R. Kuc, Z. Ściborek, *Zarys Metodologii Nauk o Bezpieczeństwie*, Toruń 2018, s. 18.

⁵⁴⁸ R. Zięba, *Bezpieczeństwo międzynarodowe po zimnej wojnie*, Warszawa 2008, s.17-18.

⁵⁴⁹ M. Pietraś, *Bezpieczeństwo międzynarodowe [w:] Międzynarodowe stosunki polityczne*, M. Pietraś (red.), UMCS, Lublin 2007, s.333-336.

⁵⁵⁰ W. Kitler, *Obrona cywilna (niemilitarna) w Polsce*, Warszawa 2002, s. 21.

zachowanie jego ciągłości, dzięki możliwości rozwoju i doskonalenia się pojedynczej jednostki oraz całej zbiorowości. W wymiarze podmiotowym może dotyczyć:

- człowieka, który posiada odpowiednie wartości, które według jego przekonania potrzebują stosownej ochrony i obrony tzw. bezpieczeństwo indywidualne;
- grup ludzi o nieokreślonej skali i wielkości czyli bezpieczeństwo grupowe,
- posiadający ścisły charakter i terytorialnie określonych struktur, ukierunkowanych przez określone normy prawne jak gmina, powiat, województwo, i najważniejsza ze struktur czyli państwo. Tu można wyodrębnić bezpieczeństwo lokalne (regionalne, globalne), bezpieczeństwo narodowe oraz bezpieczeństwo międzynarodowe⁵⁵¹.

Analizy bezpieczeństwa jako przedmiot można dokonać według następujących kryteriów⁵⁵²:

- podmiotowego: bezpieczeństwo narodowe i bezpieczeństwo międzynarodowe;
- przedmiotowego: bezpieczeństwo polityczne, wojskowe, gospodarcze, społeczne, kulturowe, informacyjne, ekologiczne itd.
- przestrzennego: bezpieczeństwo indywidualne, lokalne, subregionalne, regionalne, ponadregionalne, a także globalne,
- czasu: stan i proces bezpieczeństwa,
- sposobu organizowania: indywidualne (unilateralne), hegemonizm mocarstwowy, izolacjonizm, sojusze, system bezpieczeństwa kooperacyjnego, system bezpieczeństwa zbiorowego (regionalnego, uniwersalnego)⁵⁵³.

S. Koziej sądzi, że bezpieczeństwo danego podmiotu to „*ta dziedzina jego aktywności, której treścią jest zapewnianie możliwości przetrwania (egzystencji) i swobody realizacji własnych interesów w niebezpiecznym środowisku, w szczególności poprzez wykorzystywanie szans (okoliczności sprzyjających), stawianie czoła wyzwaniom, redukcjonowanie ryzyka oraz przeciwdziałanie (zapobieganie i przeciwstawianie się) wszelkiego rodzaju zagrożeniom dla podmiotu i jego interesów*”⁵⁵⁴.

L. Chojnowski opisuje podmiotowy wymiar bezpieczeństwa odnosząc się bezpośrednio do człowieka jako podmiotu, wykorzystującego swoją podmiotowość, do zaspokojenia potrzeby bezpieczeństwa kreując przy tym otoczenie w jakim się otacza (zewnętrzne, we-

---

⁵⁵¹Por. W. Kitler, *Istota bezpieczeństwa narodowego* [w:] *Edukacja obronna społeczeństwa*, B. Wiśniewski, W. Fehler, (red.), Niepaństwowa Wyższa Szkoła Pedagogiczna, Białystok 2006, s. 9.

⁵⁵² R. Zięba, *Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego- koncepcje-struktury-funkcjonowanie*, Warszawa 1999, s.30-32.

⁵⁵³ Ibidem, s. 25.

⁵⁵⁴ S. Koziej, *Wstęp do teorii i historii bezpieczeństwa*, Warszawa/Ursynów 2010, s.2.

wewnętrzne). Dotyczy ono człowieka i różnych zbiorowości ludzkich, oraz jednostki je reprezentujące uwzględniając te najmniejsze jak rodzina, aż po te największe jak społeczeństwo globalne⁵⁵⁵.

Patrząc na podmiot bezpieczeństwa, pod względem ochrony wewnętrznej i zewnętrznej możemy wyodrębnić bezpieczeństwo narodowe oraz międzynarodowe, które z kolei może kształtować się w dwóch zasadniczych obszarach:

- wewnętrznym – bezpieczeństwo wewnętrzne – zapewnienie stabilności podmiotu bezpieczeństwa w jego wnętrzu, (bezpieczeństwo publiczne, społeczne, powszechne, ustrojowe),
- zewnętrznym – bezpieczeństwo zewnętrzne – obejmujące wszelkie działania dotyczące zapobieganiu zagrożeniom zewnętrznym.

Biorąc pod uwagę kryterium przedmiotowe, można zauważyć, że ma w głównej mierze charakter doradczy a niżeli typologia podmiotowa, oraz że nie stanowi samodzielnego kierunku ustaleń teoretycznych. Daje za to wachlarz możliwości tworzenia nowych rodzajów bezpieczeństwa właśnie z punktu widzenia przedmiotowego. Pozwoliło to wyróżnić między innymi: bezpieczeństwo gospodarcze, społeczne, polityczne, militarne, informacyjne itd. Bezpieczeństwo rozpatrywane pod tym względem, należy więc rozumieć jako ochronę bieżących spraw człowieka, społeczeństwa, państwa bądź innych podmiotów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo, i skutecznego działania przez zagrożeniami wewnętrznymi i zewnętrznymi.

Patrząc pod względem sposobu organizowania bezpieczeństwa można je podzielić na: indywidualne oraz sojusze tj. system blokowy, system bezpieczeństwa zbiorowego itd. Natomiast o złożoności postrzegania bezpieczeństwa może dowodzić różnorodność jego klasyfikowania oraz liczne typologie⁵⁵⁶.

Zachodzące zmiany społeczne, naukowe czy polityczne, wpływające na strony czy płaszczyzny bezpieczeństwa, coraz częściej powodując potrzebę uściślenia a czasem nawet zawężenia jego obszaru. Rozległa problematyka powoduje, że odkrywane są coraz nowsze czynniki i zagrożenia, podczas których uwzględniane są liczne kryteria, co skutkuje zmianami typologizacji bezpieczeństwa.

---

⁵⁵⁵ L. Chojnowski, *Podmiotowo-przedmiotowe ramy analizy bezpieczeństwa a jego naukowa multidyscyplinarność* [w:] *Metodologiczne i dydaktyczne aspekty bezpieczeństwa narodowego*, W. Kitler, T. Kośmider (red.), Dyfin SA, Warszawa 2015, s. 191.

⁵⁵⁶ R. Zięba, *Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego...op. cit.*, s. 32.

Pragmatyka bezpieczeństwa w prawie wewnętrznym

Bezpieczeństwo jako stan pożądaný i wartościowany pozytywnie jest przedmiotem licznych zabiegów człowieka⁵⁵⁷. Hierarchię potrzeb osoby ludzkiej w sposób najbardziej czytelny i jednoznaczny przedstawił, powszechnie już cytowany A. Maslow⁵⁵⁸, wg. którego potrzeba bezpieczeństwa, obok potrzeb fizjologicznych, stanowi podstawę i fundament funkcjonowania każdego człowieka, określając te wartości jako potrzeby niższego rzędu⁵⁵⁹. Podejmując próbę zdefiniowania pojęcia bezpieczeństwa i porządek publiczny w zakresie nauk prawnych, opierając się jedynie na aktach prawnych, należy dokonać tego poprzez wskazanie jego desygnatów, przy czym zagadnienie to należy postrzegać jako domenę prawa publicznego⁵⁶⁰.

W polskim porządku prawnym, kierunki w których zmierzać ma prawna ochrona szeroko rozumianego bezpieczeństwa określona została w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 r., a następnie doprecyzowane w aktach prawnych rangi ustawy i rozporządzeniach oraz prawie miejscowym. Znaczący wpływ na ustawodawstwo, w tym obszarze, w Polsce mają również przepisy prawa i regulacje Unii Europejskiej oraz traktaty międzynarodowe których Polska jest sygnatariuszem⁵⁶¹. W przepisach prawa pojawiają się określenia zbliżone do pojęcia bezpieczeństwa i porządku publicznego, takie jak bezpieczeństwo obywateli, bezpieczeństwo państwa, bezpieczeństwo wewnętrzne, ład publiczny, spokój publiczny itp. co sprawia, iż dane przepisy prawa stają się niejasne i pojawia się w nich coraz więcej niedopowiedzeń. Brak jednolitych kryteriów, w tym zakresie, stał się przedmiotem dyskusji, a wielu przedstawicieli doktryny m.in. J. Widacki⁵⁶², J. Czapska⁵⁶³ bądź J. Filaber⁵⁶⁴ postuluje usystematyzowanie tych pojęć⁵⁶⁵. Sama tylko Konstytucja RP⁵⁶⁶ wyróżnia takie pojęcia jak bezpieczeństwo państwa, bezpieczeństwo obywateli, bezpieczeństwo publiczne oraz bezpieczeństwo wewnętrzne i bezpieczeństwo zewnętrzne, a także bezpieczeństwo ekologiczne. W literaturze przedmiotu bardzo często można spotkać się z pojęciem porządku publicznego, co utożsamiane bywa z pojęciem bezpieczeństwa. Ponadto, w zależności od omawianej tematyki, ochrona danego dobra wyłania kolejne pojęcia bezpieczeństwa, takie jak bezpieczeństwo kul-

⁵⁵⁷ J. Stańczyk, *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Warszawa 1996. 12.

⁵⁵⁸ Zob.: A. Maslow, *A Theory of Human Motivation*, „Psychological Review” 50, 1943.

⁵⁵⁹ D. Brakoniecki, *Security and public...*, op. cit., s. 109.

⁵⁶⁰ D. Brakoniecki, *W poszukiwaniu definicji...*, op. cit., s. 19.

⁵⁶¹ D. Brakoniecki, *Privatization of public...*, op. cit., 90.

⁵⁶² Zob.: J. Widacki (red.), *Ustrój i organizacja Policji w Polsce oraz jej funkcje i zadania w ochronie bezpieczeństwa i porządku*, Warszawa-Kraków 1998.

⁵⁶³ Zob.: J. Czapska, *Bezpieczeństwo obywateli. Studium z zakresu polityki prawa*, Kraków 2004.

⁵⁶⁴ Zob.: J. Filaber, *Pojęcie bezpieczeństwa publicznego w prawie administracyjnym (wybrane uwagi)*, [w:] M. Sadowski, P. Szymaniec (red.), *Prace prawnicze, administratywistyczne i historyczne*, „Wrocławskie Studia Erazmiańskie. Zeszyty Studenckie”, Wrocław 2009.

⁵⁶⁵ D. Brakoniecki, *Security and public...*, op. cit., s. 118.

⁵⁶⁶ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r., nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

turowe, bezpieczeństwo epidemiologiczne, bezpieczeństwo społeczne, bezpieczeństwo ideologiczne czy bezpieczeństwo polityczne⁵⁶⁷.

Obok wyżej wymienionych aktów prawnych należy tu jeszcze wspomnieć o aktach prawa miejscowego, obejmujące obszar działania organów uprawnionych do jego stanowienia oraz ratyfikowane umowy międzynarodowe. Ustawa zasadnicza określa również kompetencje jakie posiadają poszczególne organy władzy, administracji rządowej oraz samorządu terytorialnego. Dokonując przeglądu przepisów prawa widać wyraźnie sprecyzowany podział odpowiedzialności jaki został przypisany poszczególnym elementom systemu bezpieczeństwa wewnętrznego.

Każde państwo dąży do zapewnienia bezpieczeństwa swoich obywateli oraz szybkiego rozwoju. Dlatego główne wysiłki współczesnego państwa koncentrują się na zaspokojeniu potrzeb narodu, zapewnieniu bezpieczeństwa obywateli, nienaruszalność jego terytorium, suwerenności oraz niepodległości do czego bezpośrednio nawiązuje art. 5 Konstytucji RP. Podstawy funkcjonowania, zadania instytucji strzegących bezpieczeństwa w Polsce są uregulowane przez odpowiednie ustawy.

Problematyką bezpieczeństwa publicznego obejmującą między innymi kwestie dotyczące ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, ochrony granicy państwowej, kontroli ruchu granicznego itd. znajdują swoje odzwierciedlenie w art. 29 ust. 1 ustawy z 4 września 1997 r. działa administracji rządowej- sprawy wewnętrzne⁵⁶⁸. Dalej mamy kwestie związane z bezpieczeństwem powszechnego tj. przeciwdziałaniu skutkom klęsk żywiołowych, ochrony przeciwpożarowej, innym zdarzeniom zagrażającym bezpieczeństwu powszechnemu, oraz nadzoru nad ratownictwem górskim i wodnym. Artykuł określa też, że minister właściwy do spraw wewnętrznych sprawuje nadzór nad funkcjonowaniem między innymi: Państwowej Straży Pożarnej, Policji, Straży Granicznej.

Podstawą sił resortu spraw wewnętrznych, są jednolite umundurowane formacje, które nie są częścią składową Sił Zbrojnych, ale prowadzą działania wpływające na prawidłowe funkcjonowanie naszego państwa oraz są odpowiedzialne za bezpieczeństwo⁵⁶⁹.

Formacją taką jest między innymi Policja, która została stworzona w celu ochrony oraz utrzymania porządku publicznego co znajdują odzwierciedlenie w art. 1 ust. 1 ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji⁵⁷⁰. Podstawowe zadania dotyczące bezpieczeństwa dotyczą:

---

⁵⁶⁷ D. Brakoniecki, *Privatization of public...*, op. cit., s. 22.

⁵⁶⁸ Dz.U.2021.0.1893 t.j.

⁵⁶⁹ Z. Ściborek, B. Wiśniewski, R. B. Kuc, A. Dawidczyk, *Bezpieczeństwo Wewnętrzne Podręcznik Akademicki*, Toruń 2020, s. 253.

⁵⁷⁰ Dz.U.2021.0.1882 t. j.

- zapewnienie porządku i spokoju w miejscach publicznych, środkach transportu, komunikacji publicznej, ruchu drogowym oraz powszechnego korzystania z wód,
- ochrona życia ludzi oraz mienia przed bezpodstawnymi zamachami na nie,
- inicjowanie oraz organizowanie działań mających na celu zapobieganie przestępstwom oraz różnego rodzaju wykroczeniom, zjawiskom kryminogennym,
- wykrywanie przestępstw, wykroczeń oraz ściganie ich sprawców,
- kontrolowanie przestrzegania przepisów porządkowych i administracyjnych, dotyczących działalności publicznej określonych w miejscach publicznych.

Oprócz zdań ustawowych mamy jeszcze zadania wynikające z wewnętrznych aktów normatywnych Policji, które dotycząc wykorzystania ich zasobów w warunkach zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny takie jak:

- ochrona rejonów w związku z ogłoszeniem mobilizacji,
- prowadzenia akcji kurierskich na potrzeby mobilizacyjne Sił Zbrojnych RP,
- czuwanie nad bezpiecznym przebiegiem ewakuacji ludności, migracji ludności,
- utrzymanie łączności oraz obiegu poczty specjalnej naczelnych i terenowych organów władzy,
- ochrona obiektów mających kluczowe znaczenie dla bezpieczeństwa państwa, obronności⁵⁷¹.

Ważne dla podsystemu bezpieczeństwa publicznego są przepisy regulujące funkcjonowanie Straży Granicznej, określone w art. 1 ust. 1 ustawie z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej która ma za zadanie ochronę granicy państwowej na lądzie i morzu, kontrolę ruchu granicznego a także zapobieganie próbom nielegalnej migracji⁵⁷². Wcześniej tą rolę pełniły Wojska Ochrony Pogranicza. Nadmienić należy również, oprócz wymienionej wyżej ustawy zadania tej formacji w systemie bezpieczeństwa RP regulują między innymi:

- ustawa z 12 października 1990 roku o ochronie granicy państwowej,⁵⁷³
- ustawa z 12 grudnia 2013 roku o cudzoziemcach⁵⁷⁴.

Liczne zagrożenia oraz wyzwania sprawiły, że zadania Straży Granicznej wymagają wielu modyfikacji w tym zakresie. W związku z sytuacją jak ma miejsce na polsko-białoruskim odcinku granicy państwowej oraz „kryzysu migracyjnego” prezydent RP podpisał nowelizację ustawy o ochronie granicy państwowej oraz niektórych innych ustaw. Przyję-

⁵⁷¹ Z. Ściborek, B. Wiśniewski, R. B. Kuc, A. Dawidczyk, *Bezpieczeństwo Wewnętrzne...*, op. cit., s. 256-257.

⁵⁷² Dz.U.2021.0.1486 t. j.

⁵⁷³ Dz.U.2019.0.1776 t. j.

⁵⁷⁴ Dz.U.2021.0.2354 t. j.

te rozwiązania poprawią bezpieczeństwo funkcjonariuszy Straży Granicznej realizujących zadania związane z ochroną granicy.

Kolejnym ważnym elementem związanym z obszarem bezpieczeństwa oraz porządku publicznego zajmuje ochrona przeciwpożarowa. Art. 1 ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej⁵⁷⁵ określa na czym ma ona polegać. Tu należy wspomnieć o Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym, który reguluje rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 17 września 2021 roku w sprawie szczegółowej organizacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego⁵⁷⁶.

Z kolei System Państwowe Ratownictwo Medyczne⁵⁷⁷, System Powiadamiania Ratunkowego. Zostały utworzone w celu prowadzenia działań w zakresie likwidacji skutków pożarów, wybuchów oraz minimalizacji lub likwidacji tego typu zagrożeń. W sytuacji zagrożenia związanych z wystąpieniem klęsk żywiołowych podmioty te podejmują działania ratownicze konieczne do ratowania życia, zdrowia, mienia a także środowiska. Uwzględnić tu należy również działania z zakresu ratownictwa technicznego, chemicznego, ratownictwa medycznego. System Ratowniczo-Gaśniczy obejmuje jednostki ochrony przeciwpożarowej, właściwe inspekcje i straże, służby instytucje, oraz inne podmioty działające na podstawie umów cywilnoprawnych współdziałają w akcjach ratowniczych.

Wejście w życie ustawy o stanie klęsk żywiołowych znacząco uporządkowało sprawy związane z bezpieczeństwem powszechnym. W art. 3 ust. 1 pkt. 1 klęska żywiołowa została zdefiniowana, jako katastrofa naturalna bądź awaria techniczna, której skutki zagrażają zdrowiu lub życiu dużej liczby osób, mieniu w wielkich rozmiarach oraz środowisku na znacznych obszarach⁵⁷⁸. Jeśli działania w czasie wystąpienia klęsk żywiołowych obejmują więcej niż jedno województwo, realizacja nimi należy do ministra spraw wewnętrznych. W przypadku wystąpienia tych katastrof w województwie analogicznie -wojewoda, powiatu-starosta, gminy-wójt(burmistrz, prezydent miasta). Organy te realizują zadania przy pomocy Rządowego Zespołu Reagowania Kryzysowego oraz zespołów reagowania kryzysowego (wojewódzkiego, powiatowego, gminnego).

Ustawa z dnia 21 czerwca 2002 roku o stanie wyjątkowym, jest istotna jeśli chodzi o bezpieczeństwo publiczne jak również ochronę porządku konstytucyjnego art. 2 ust. 1 określa, że „w sytuacji szczególnego zagrożenia (...), w tym spowodowanego działaniami o cha-

---

⁵⁷⁵ Dz.U.2021.0.869 t. j.

⁵⁷⁶ Dz. U. poz. 1737.

⁵⁷⁷ Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym, (Dz. U. z 2006, Nr 191, poz. 1410).

⁵⁷⁸ Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002r. o stanie klęski żywiołowej, (Dz.U. 2017. 0. 1897 t. j.)

*rakterze terrorystycznym lub działaniami w cyberprzestrzeni, które nie może być usunięte poprzez użycie zwykłych środków konstytucyjnych, Rada Ministrów może podjąć uchwałę o skierowaniu do Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej wniosku o wprowadzenie stanu wyjątkowego*⁵⁷⁹. Podczas trwania stanu nadzwyczajnego i w przeciągu 90 dni po jego ustaniu nie można między innymi skrócić kadencji parlamentu, wybory do Parlamentu i organów samorządu terytorialnego, jak też wybory Prezydenta Rzeczypospolitej, a kadencje tych organów ulegają przysługującemu przesunięciu. Z kolei wybory do organów samorządowych są możliwe tylko tam, gdzie stan nadzwyczajny nie został wprowadzony.

Liczne powodzie, awarie techniczne powodujący ogromne straty materialne i prowadzące do wielu dramatów ludzkich obejmujące duże obszary kraju, narodziły potrzebę opracowania szczegółowych schematów postępowania na wypadek wystąpienia zagrożenia bezpieczeństwa. Skutkiem tych prac było uchwalenie w 2007 roku ustawy o zarządzaniu kryzysowym⁵⁸⁰. Określa organy odpowiedzialne, struktury decyzyjne, a także zadania organizacyjne, logistyczne oraz finansowe. Tworzy połączony ze sobą system obejmujący: organy administracji rządowej i samorządowej, Siły Zbrojne RP, inne podmioty strefy prywatnej wraz z relacjami jakie między nim zachodzą. W kontekście rozważanych do tej pory podjętych możemy zauważyć, iż odnosi się zarówno do zapewnienia bezpieczeństwa publicznego jaki i powszechnego.

Należy wspomnieć również o Ustawie z 11 marca 2022 r. o Obronie Ojczyzny⁵⁸¹. Zakłada ona wzmocnienie polskiej armii m.in. poprzez ponad dwukrotne zwiększenie liczby żołnierzy do ok. 300 tys. (z ok. 110 tys. żołnierzy zawodowych i 32 tys. żołnierzy WOT obecnie). Znacząco też wzrosną nakłady państwa na obronność oraz modernizację techniczną naszej armii. Akt normatywny dokonuje konsolidacji oraz dokonuje uporządkowania wszystkich przepisów dotyczących Sił Zbrojnych. Nowa ustawa wprowadza zarówno prostsze mechanizmy rekrutacji, dla chętnych kandydatów do służby wojskowej i bardziej elastyczne zasady awansu. W efekcie wejścia w życie przepisów nowej ustawy wpłynie tu znacząco na rozbudowę zdolności Sił Zbrojnych poprzez formowanie nowych jednostek i komponentów Wojska Polskiego jak i zapewnienie wyposażenia ich w nowoczesny sprzęt wojskowy. Przejawem zwiększania zdolności Sił Zbrojnych do obrony ojczyzny jest z pewnością powołanie Wojsk Obrony Cyberprzestrzeni jako ich specjalistycznego komponentu, właściwego do realizacji działań w cyberprzestrzeni, w szczególności w zakresie proaktywnej ochrony oraz ak-

---

⁵⁷⁹Dz. U. 2017.0.1928 t. j.

⁵⁸⁰ Dz.U.2020.0.1856 t. j.

⁵⁸¹ Dz.U. 2022 poz. 655

tywnej obrony elementów i zasobów cyberprzestrzeni kluczowych z punktu widzenia Sił Zbrojnych.

Następnie mamy Strategię Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2020 r. Uwzględniająca potrzeby zapewnienia zdolności państwa do przeciwdziałania zagrożeniom i „ sprostania wyzwaniom, wynikającym ze zmieniających się uwarunkowań bezpieczeństwa Polski. Ma również na celu wykorzystanie szans, dzięki którym możliwa będzie poprawa bezpieczeństwa państwa i obywateli, zapewnienie jego dalszego rozwoju oraz wzmacnianie pozycji Rzeczypospolitej Polskiej na arenie międzynarodowej”⁵⁸². Dokument tworzą cztery filary:

- Bezpieczeństwo państwa i obywateli,
- Polska w systemie bezpieczeństwa międzynarodowego,
- Tożsamość i dziedzictwo narodowe,
- Rozwój społeczny i gospodarczy. Ochrona środowiska.

W strategii dużo miejsca poświęcono budowie systemu obrony powszechnej, mającej opierać się na aktywnym udziale obywateli, udziałem władz, administracji publicznej wszystkich poziomów, systemu edukacji i szkolnictwa wyższego, organizacji społecznych i pozarządowych, przedsiębiorców, społeczności lokalnych.

Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2022, koncentruje się głównie na zapewnieniu bezpieczeństwa zewnętrznego i militarnego. Spojenie tej strategii z innymi strategiami rozwojowymi „ pozwala na wyłączenie z jej zasadniczego zakresu tematycznego innych dziedzin bezpieczeństwa narodowego, takich jak: bezpieczeństwo ekonomiczne (w tym energetyczne), obywatelskie, społeczne czy ekologiczne”⁵⁸³.

System bezpieczeństwa naszego kraju przez ostatnie kilka lat ulegał licznym zmianom i modyfikacjom, część nich spowodowana była rosnącymi potrzebami oraz pojawiającymi się nowymi zagrożeniami. Większość zmian dokonywała się również wewnątrz kraju (nowe reformy, reorganizacje obecnych przepisów itp.) dzięki uregulowaniom prawnym stworzono system odpowiedzialny za zagwarantowanie Polsce oraz jej obywatelom bezpieczeństwa na odpowiednim poziomie. Ogromna ilość aktów normatywnych dotyczących bezpieczeństwa, pokazuje jak ważne miejsce zajmuje ono w zapewnieniu prawidłowego funkcjonowania współczesnego państwa. Wskazuje również wpływ jaki ma na jego przemiany, modyfikację

---

⁵⁸² Strategia Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2020.

⁵⁸³ https://www.bbn.gov.pl/ftp/dok/01/strategia_rozwoju_systemu_bezpieczenstwa_narodowego_rp_2022.pdf/ (02.01.2022 r.)

zmieniające się otoczenie oraz pojawiające się nowe zagrożenia szczególnie w środowisku lokalnym.

Traktatowe i prawnomiędzynarodowe gwarancje bezpieczeństwa

Poszukiwanie gwarancji bezpieczeństwa, jest jednym z kluczowych zadań funkcjonowania współczesnego państwa. Dla Polski priorytetem stało się to po 1989 r., gdzie oprócz własnych możliwości znaczenia nabiera również możliwość bycia uczestnikiem wspólnot, gwarantujących nam bezpieczeństwo. W tamtym czasie nasz kraj stawiał pierwsze kroki w kierunku demokracji, wolności gospodarczej, a przede wszystkim usamodzielnienia polityki zagranicznej. Ciągła obawa przed Związkiem Sowieckim oraz pojawienie się nowych zagrożeń spowodowały, że ówczesna polityka zagraniczna i bezpieczeństwo opierało się między innymi na:

- 1) budowaniu relacji z Europą, i zabieganie o członkostwo w Unii Europejskiej, które stwarzało możliwość poszerzenia kontaktów szczególnie z innymi państwami członkowskim. Ważne z punktu zapewnienia bezpieczeństwa były relacje Polski z Niemcami i Francją. Współpraca opierała się od 1990 r. na tzw. Trójkącie Weimarskim, oraz podpisaniem dwustronnych porozumień:
  - 9 kwietnia 1991 r. – Traktatu przyjaźni i solidarności pomiędzy Polską a Francją⁵⁸⁴,
  - 17 czerwca 1991 r. – Traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy pomiędzy Polska a Niemcami⁵⁸⁵.
- 2) przyjęcie Polski w struktury NATO, umocnienie relacji ze Stanami Zjednoczonymi,
- 3) kształtowanie wspólnych interesów, oraz wzajemnego wsparcia w rejonie Europie Środkowej,
- 4) próbie ustabilizowania stosunków z Rosją, i państwami byłego ZSRR⁵⁸⁶.

Dziś obecność Polski w Sojuszu Północnoatlantyckim to główny filar na jakim opiera się bezpieczeństwo naszego kraju. Jego kluczowym elementem jest artykuł piąty, który mówi o tym, iż każdy atak na któregoś z członków Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego powinien być interpretowany przez pozostałe państwa członkowskie jako atak na nie same⁵⁸⁷.

---

⁵⁸⁴Traktat o przyjaźni i solidarności między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Francuską, sporządzony w Paryżu z dnia 9 kwietnia 1991r.,(Dz. U. 1992 nr 81 poz. 415).

⁵⁸⁵Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy, podpisany w Bonn dnia 17 czerwca 1991 r., (Dz.U.1992.14.56).

⁵⁸⁶R. Kupiecki, *Polityka Bezpieczeństwa Polski* [w:] *Bezpieczeństwo Międzynarodowe*, A. Kaniewska (red.), Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2020, s. 450.

⁵⁸⁷Zob. Traktat Północnoatlantycki sporządzony w Waszyngtonie dnia 4 kwietnia 1949 r., (Dz. U. - rok 2000 nr 87 poz. 970).

Artykuł ten nie tylko stanowi filara na jakim opiera się cały Sojusz, ale daje gwarancje pomocy państwom członkowskim ze strony Stanów Zjednoczonych w razie napaści zbrojnej. Przyłączenie Polski do NATO spowodowało konieczność dostosowania Sił Zbrojnych RP do standardów w nim obowiązujących. Znacząco przyspieszyło to proces transformacji polegającej na wprowadzeniu cywilnej kontroli nad armią, zapoczątkowanie reformy struktury organizacyjnej i modernizacji technicznej. Siły Zbrojne RP zaczęły brać czynny udział w misjach, szkoleniach i ćwiczeniach oraz operacjach Sojuszu. Kierunek, zakres programów rozwoju wojska przyczynił się do zmiany finansowania budżet obronnego do 2% PKB⁵⁸⁸. Pozwoliło to na udział naszego wojska w kolejnych rotacjach tzw. dyżuru Sił Odpowiedzi NATO. Ich główne zadanie to szybkie reagowanie, a także przygotowanie do użycia sił i środków zarówno w przypadku uruchomienia art. 5 jak i w innych typach operacji sojuszniczych (misje reagowania kryzysowego, demonstracja siły, ochrona infrastruktury krytycznej itp.).

W reakcji na aneksję Krymu przez Rosję i jej widoczną agresję na wschodzie Ukrainy na szczycie w Newport w Walii (2014) oraz Warszawie (2016) podjęto decyzję o zwiększeniu gotowości wojsk sojuszniczych do działania. Zdecydowano o zwiększeniu liczebności do 40 tys. i utworzeniu w ich strukturach jednostek najwyższej gotowości – VJTF (*Very High Readiness Joint Task Force*)⁵⁸⁹.

Kluczowe znaczenie pod względem bezpieczeństwa ma rozmieszczenie amerykańskich żołnierzy na naszym terytorium. Decyzja ta zapadła na szczycie NATO w 2016 roku, na mocy postanowienia na wschodniej flance Sojuszu zostały rozlokowane cztery bataliony grup bojowych, w skład których wchodziło ok. 1000 żołnierzy państw członkowskich. Bataliony te stacjonują między innymi w Orzyszu, Żaganiu, Świątoszowie, Skwierzynie i Bolesławcu. Na poligonie w Orzyszu grupę bojową NATO Efp, zaczęto rozmieszczać w 2017 roku. Grupa ta stanowi element Wzmocnionej Wysuniętej Obecności, i jej głównym zadaniem jest „zwiększenie potencjału odstraszania na wschodniej flance”⁵⁹⁰.

Na terytorium naszego kraju działają cztery struktury międzynarodowe związane z Sojuszem Północnoatlantyckim. Jedna z nich zlokalizowana jest w Szczecinie, trzy pozostałe w Bydgoszczy.

---

⁵⁸⁸ M. Madej, *Sojusze Polityczno-Wojskowe: Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO)*[w:] *Bezpieczeństwo Polski w XXI wieku*, S. Jaczyński, M. Kubiak (red.), Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Siedlce-Warszawa 2019, s. 253.

⁵⁸⁹ Ibidem, s. 252.

⁵⁹⁰ B. Chmieliński, *Pobyt żołnierzy NATO na terytorium Polski – aspekt prawny i społeczny*[w:] *Bezpieczeństwo Polski w XXI wieku*, S. Jaczyński, M. Kubiak (red.), Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Siedlce-Warszawa 2019, s. 47-48.

Ważnym dokumentem o którym należy wspomnieć jest „Wspólna deklaracja o współpracy obronnej w zakresie obecności sił zbrojnych Stanów Zjednoczonych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej” podpisana 12 czerwca 2019 r. Umowa ta podkreśla chęć stron dla umacniania więzi wojskowych oraz amerykańskich zdolności obronnych i odstraszenia w Polsce. Zdolności te obecnie obejmują około 4500 członków personelu wojskowego Stanów Zjednoczonych na zasadzie rotacyjnej. Szacuje się, że w najbliższych latach obecność zostanie zwiększona o około 1000 członków dodatkowego personelu wojskowego Stanów Zjednoczonych. Deklaracja podkreśla gdzie miała być zwiększona obecność wojsk amerykańskich, oraz wymienia infrastrukturę, jaka będzie potrzebna aby owa współpraca była efektywna między innymi przez utworzenie:

- wysuniętego Dowództwa Dywizyjnego oraz grupy wsparcia na teatrze Sił Lądowych Stanów Zjednoczonych,
- centrum Szkolenia Bojowego do wspólnego wykorzystania przez obie armie,
- bazy lotniczej załadunkowo-rozładunkowej Sił Powietrznych Stanów Zjednoczonych.
- eskadry zdalnie sterowanych statków powietrznych Sił Powietrznych Stanów Zjednoczonych.
- lotniczej brygady bojowej, batalionu bojowego wsparcia logistycznego oraz obiektu sił specjalnych⁵⁹¹.

Patrząc na Unię Europejską, można dostrzec pewną gwarancję bezpieczeństwa już w samym członkostwie. Ponieważ jeśli godzimy się być jednym z elementów, nawiązujemy relację z innymi państwami to wykluczamy tym samym konflikt zbrojny, co daje w pewnym sensie poczucie bezpieczeństwa. Przełomowy dla państw członkowskich Unii Europejskiej był rok 2003 r., to właśnie wtedy światło dzienne ujrzała pierwsza strategia bezpieczeństwa pt. „Bezpieczna Europa w lepszym świecie”⁵⁹². Odnosiła się ona do bezpieczeństwa europejskiego w wymiarze wewnętrznym. Treść dokumentu podzielono na trzy główne części:

- pierwsza, dotyczyła ochrony obywateli Unii Europejskiej, gdzie zdefiniowano wspólne zagrożenia, które stanowią jednocześnie wyzwania dla bezpieczeństwa UE oraz reagowaniu na wszelkie naruszenia,
- druga, zawierała schemat budowy europejskiego modelu bezpieczeństwa, charakterystykę zasad, strategiczne wytyczne do podjęcia działań,

---

⁵⁹¹Wspólna Deklaracja Prezydentów o Współpracy Obronnej w zakresie obecności sił zbrojnych USA na terytorium RP, podpisana w Nowym Jorku 23 września 2019 r.

⁵⁹²Europejska Strategia Bezpieczeństwa Bezpieczna Europa w Lepszym Świecie, Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2009.

- trzecia dotycząca odpowiedzialności za realizację strategii i dalszy jej rozwój⁵⁹³.

Dokument ten podkreślał rangę Stanów Zjednoczonych, w zapewnieniu bezpieczeństwa na świecie, oraz potwierdzał, że inne kraje nie są w stanie rozwiązać swoich problemów. Dlatego ważne jest, aby działania Unii Europejskiej ukierunkowane były na wspieraniu działalności ONZ w ramach zapewnienia pokoju i bezpieczeństwa.

Od 24 lipca 2020 r. obowiązuje Strategia UE na lata 2020-2025. Dokument ten został opracowany biorąc pod uwagę cztery obszary: środowisko bezpieczeństwa w przyszłości, zwalczanie ewoluujących zagrożeń, ochrona przed terroryzmem i przestępczością zorganizowaną, silny europejski ekosystem bezpieczeństwa. Mimo to największą uwagę poświęcono na kwestie dotyczące cyberprzestępczości. Dowodzi to o dużym wyzwaniu strategicznym jakim jest zapewnienie bezpieczeństwa teleinformatycznego. Możemy znaleźć w niej również kwestie dotyczące suwerenności cyfrowej, która ma wpływ między innymi na bezpieczeństwo łańcucha dostaw kluczowych produktów, usług, infrastruktury i technologii⁵⁹⁴. Zastąpiła ona poprzednią strategię rozpisaną na lata 2015-2020. Znajdziemy w niej również zapisy, że polityka bezpieczeństwa opiera się na wspólnych wartościach wszystkich krajów członkowskich.

W 2009 roku obecny prezydent polski Lech Kaczyński ratyfikował Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską⁵⁹⁵, który wszedł w życie w dniu 1 grudnia 2009 r. Dokument ten wyraźnie określa rolę Unii w obszarze wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. Stanowi również, że decyzje w sprawach obronności będą wymagały jednomyślnej zgody 27 państw członkowskich. Wcześniej UE podejmowała poza swoimi granicami misje mające na celu utrzymanie pokoju, zapobieganie konfliktom i wzmocnienie bezpieczeństwa międzynarodowego zgodnie z zasadami Karty Narodów Zjednoczonych. Traktat ten zwiększa zakres kompetencji Unii, umożliwiając jej prowadzenie działań rozbrojeniowych, udzielanie wojskowego doradztwa i wsparcia oraz pomocy w stabilizowaniu sytuacji krajom dotkniętym konfliktem. W Traktacie przewiduje się, że państwa członkowskie oddają do dyspozycji Unii swoje zdolności cywilne i wojskowe na potrzeby realizacji wspólnej polityki zagranicznej i obrony. Określona została także rola Europejskiej Agencji Obrony. Wprowadzono tzw. klauzulę solidarności (o charak-

---

⁵⁹³ Ibidem, s. 22.

⁵⁹⁴ Komunikat Komisji w sprawie strategii UE w zakresie unii europejskiej, Bruksela dnia 27 lipca 2020, (COM(2020) 605 final)

⁵⁹⁵ Dz.U. C 306 z 17.12.2007.

terze dobrowolnym) w sytuacji, gdyby jedno z państw członkowskich stanie się ofiarą ataku terrorystycznego, klęski żywiołowej lub katastrofy spowodowanej przez człowieka⁵⁹⁶.

Członkostwo w NATO i Unii Europejskiej zupełnie zmieniła pozycję Polski w świecie. Wstąpienia w ich szeregi wzbogacone zostały o tak zwane „twarde” gwarancje bezpieczeństwa, a zarazem dało bezpośrednie wsparcie ze strony bardzo silnego sojusznika jakim są Stany Zjednoczone. Stało się też mechanizmem napędzającym i wytyczającym kierunki prowadzonej przez nas polityki w celu zapewnienia bezpieczeństwa.

Współczesne zagrożenia bezpieczeństwa w północno-wschodniej Polsce

Wydarzenia historyczne jakie miały miejsce w przeszłości, pokazują nam jaki wpływ na bezpieczeństwo Polski ma jej położenie geopolityczne. Usytuowanie w samym centrum Europy, oraz biegnące przez nasze terytorium granice zewnętrzne Unii Europejskiej, NATO, leżąc między krajami, które od lat słyną ze swoich skłonności do ekspansji, oraz bliskiego sąsiedztwa z borykającą się z licznymi problemami Ukrainą powodują, że nasz kraj narażony jest na pojawiające się nowe zagrożenia mogące wpływać na bezpieczeństwo. Północno-wschodnia granica Polski z Rosją stanowi ponad 230 km długości, przebiega przez Pojezierze Mazurskie, następnie ciągnie się w kierunku odcinka litewskiego mającego 103 km, przecinając swym biegiem Puszcę Augustowską. Granica polsko-białoruska, ciągnie się głównie przez lesiste i bagniste tereny na 418 km, oraz pokrywa się z biegiem rzeki Bug, która oddziela Polskę od Ukrainy.

M. Karpiuk trafnie zauważył, że dobre stosunki z państwami sąsiedzkimi oraz państwami przygranicznymi stanowi kluczową kwestię z punktu widzenia potencjalnych lub rzeczywistych zagrożeń, które mogą skutkować wieloma destrukcyjnymi sytuacjami zarówno w sferze publicznej, jak i gospodarczej⁵⁹⁷.

Obecna taktyka działania potencjalnego przeciwnika opierają się głównie na destabilizacji bezpieczeństwa wewnętrznego państwa. Nowe zjawisko jakie nam zagraża to wojny hybrydowe.

Zdaniem L. Elaka ten rodzaj wojny opierać się będzie na „*działaniach niekonwencjonalnych, będących poniżej progu wojny, poprzez oddziaływanie na propagandę działań in-*

---

⁵⁹⁶ Art. 188r, Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, (Dz.U. C 306 z 17.12.2007).

⁵⁹⁷ M. Karpiuk, *Bezpieczeństwo narodowe a międzynarodowe* [w:] *Bezpieczeństwo narodowe Rzeczypospolitej Polskiej w świetle prawa wewnętrznego i międzynarodowego*, R. Szyrkowski, M. Karpiuk (red.), AON, Warszawa 2011, s. 281.

*formacyjnych i psychologicznych, wywierania nacisków ekonomicznych i społecznych*⁵⁹⁸. Pojęcie hybrydowości odnoszące się do kwestii bezpieczeństwa można tłumaczyć jako: oddziaływanie różnymi sposobami, o pulsacyjnym natężeniu, zaczynając od wojny informacyjnej, w cyberprzestrzeni, trollingu, poprzez aspekty psychologiczne, humanitarne z czasem mogące przerodzić się w realny konflikt zbrojny⁵⁹⁹.

Jak zauważa D. Brakoniecki, szybko zmieniające się realia społeczne, globalizm, dalece posunięty rozwój medycyny i technologii, kryzysy ekonomiczne, rozszerzający się i przybierający na sile ekstremizm sprawia, iż niegdyś wzbudzające przerażenie zagrożenia odchodzą w niepamięć, natomiast realnym zagrożeniem stają się zjawiska, które dotąd wydawały się być odległe i mało prawdopodobne. To właśnie zmienność zagrożeń, w mojej ocenie, jest czynnikiem najbardziej niebezpieczna dla ludzkości, gdyż nie daje potrzebnej ilości czasu, by móc właściwie przygotować się do ochrony poszczególnych dóbr⁶⁰⁰.

Obecna kryzys migracyjny na granicy polsko-białoruskiej można zaliczyć jako przykład wojny hybrydowej. Tego typu działania od czerwca ubiegłego roku prowadzi reżim Białoruski w stosunku do Polski. Nielegalna migracja wspierana przez białoruskie służby ma na celu destabilizację sytuacji politycznej i jest próbą zagrożenia bezpieczeństwa Polski oraz Unii Europejskiej. Z danych przedstawionych przez Straż Graniczną wynika, że w ubiegłym roku zanotowała niemal 40 tys. prób nielegalnego przekroczenia granicy polsko-białoruskiej. Z czego w miesiącu grudniu 1,7 tys., w listopadzie 8,9 tys., w październiku 17,5 tys., we wrześniu 7,7 tys., zaś w sierpniu 3,5 tys.⁶⁰¹. Według doniesień medialnych proces ten był realizowany przez Białoruskie biura podróży, które oferowały migrantom przylot do Mińska. Po wylądowaniu migranci mieli dostawać wize turystyczne, a następnie transport na granicę z Unią Europejską, a także deklarację, że nie napotkają utrudnień podczas przekraczania granicy. Najgroźniejsza sytuacja miała miejsce 8 listopada 2021 r., kiedy to media zaczęły podawać informację o dużej ilości migrantów idących w kierunku polskiej granicy w miejscowości Kuźnica. To właśnie, wtedy podjęto tzw. „próby forsowania naszej granicy”. Grupy migrantów siłą usiłowały przerwać zaporę jaka została tam zbudowana w wyniku pogarszają-

⁵⁹⁸ L. Elak, *Bezpieczeństwo wschodniej granicy*, Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2019, s.35.

⁵⁹⁹ D. Paździur, *Działania hybrydowe Federacji Rosyjskiej a zagrożenia dla infrastruktury krytycznej w rejonie południowej części Morza Bałtyckiego* [w:] *Bezpieczeństwo Polski w XXI wieku*, S. Jaczyński, M. Kubiak (red.), Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Siedlce-Warszawa 2019, s. 153.

⁶⁰⁰ D. Brakoniecki, *Legal and administrative aspects of State security – selected issues* [w:] R. Kordoński, A. Kordońska, Ł. Muszyński (red.), *Wojna – konflikt – spór. Obszary rywalizacji w przestrzeni międzynarodowej. Tom 1*, Olsztyn-Lwów 2020, s. 25-26.

⁶⁰¹ https://twitter.com/Straż_Graniczna?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwtterm%5E1479714828117807105%7Ctwgr%5E%7Ctwcon%5Es1_&ref_url=https%3A%2F%2Ftvn24.pl%2Fpolska%2Fkryzys-na-granicy-polsko-bialoruskiej-straz-graniczna-36-osob-probowalo-nielegalnie-przekroczyc-granice-w-tym-miesiacu-odnotowano-180-prob-5552238/ (17.01.2022 r.)

cej się sytuacji. Wówczas Straż Graniczna wspierana przez Siły Zbrojne RP a także Policję zdołały odeprzeć napór migrantów⁶⁰². W związku z zaistniałymi zdarzeniami Wojska Obrony Terytorialnej z woj. warmińsko-mazurskiego, podlaskiego oraz lubelskiego, podniosły alert gotowości stawiennictwa żołnierzy do 6 godzin od otrzymania sygnału.

Kolejnym zagrożeniem jest konflikt rosyjsko-ukraiński. To kolejny przykład, pokazujący jak wiele zagrożeń bezpieczeństwa wiąże się z naszym bezpośrednim sąsiedztwem. Tysiące kilometrów od polskiej granicy wschodniej granicy nadal trwa krwawy konflikt, w obliczu którego Unia Europejska pozostaje bezradna. Trwający spór sprawia, że stanowi on poważny zagrożenie dla bezpieczeństwa i obronności naszej granicy, ale ma istotne znaczenie i wpływ na Litwę, Łotwę i Estonię. Kluczowe ma tu znaczenie przesmyku suwalskiego, w razie konfliktu naszego największego sojusznika z Rosją, ta szukałaby zapewne połączenia lądowego z obwodem kaliningradzkim. Te działania wsparłaby Białoruś, ponieważ najkrótsza droga do Kaliningradu prowadzi właśnie przez jej terytorium oraz krótki odcinek Podlasia, czyli przesmyk suwalski. Przejęcie tego terenu miałoby katastrofalne znaczenie dla krajów bałtyckich. Zostały by one docięte od Polski oraz zajęte przez Rosję, która mogłaby odbudować swoją postradziecką dominację w tym rejonie. Obszar zajęty przez przeciwnika obejmowałby swym zasięgiem ponad 100 km, czyli znaczną częśći Warmii i Mazur. Według informacji medialnych Rosja i Białoruś, prowadziły już takie manewry w ramach ćwiczenia pod kryptonimem „Zapad 2021”. Głównym celem było odcięcie Litwy od Polski z jednoczesnym uderzeniem z obwodu kaliningradzkiego⁶⁰³. Biorąc pod uwagę możliwy konflikt zbrojny to obwód kaliningradzki stwarza dogodne warunki do rozwinięcia działań zaczepnych, aby znaleźć się w samym środku naszego kraju. Czego skutkiem byłoby przechwycenie przepraw stałych w środkowym odcinku Wisły, blokadę portów w Trójmieście oraz stwarzałoby zagrożenie bezpieczeństwa stolicy zarówno z kierunku zachodniego jak i północy. Podkreślić należy również fakt, że bliskie sąsiedztwo z Białorusią, również stwarza dogodne warunki do działań zaczepnych szczególnie w kierunku Warszawy i Dębłina⁶⁰⁴.

Od ponad roku świat w tym Polska zмага się z pandemią wywołaną jednym z koronawirusów-SARS-CoV-2, powodujących chorobę COVID-19⁶⁰⁵. Dotychczas żadna z pandemii i epidemii nie obejmowała tak szeroko swoim zasięgiem, tylu krajów oraz stwarzała takiego zagrożenia. Łatwość transmisji wirusa głównie drogą kropelkową spowodowała, że

---

⁶⁰² <https://www.wprost.pl/kryzys-na-granicy/10541689/kryzys-na-granicy-polsko-bialoruskiej-od-sankcji-powojne-hybridowa-lukaszenki.html/> (17.01.2022 r.)

⁶⁰³ D. Michalski, *Wpływ polityki Rosji na obronność Polski*, AON, Warszawa 2016, s.54.

⁶⁰⁴ L. Elak, *Bezpieczeństwo wschodniej ...*, op. cit., s.76.

⁶⁰⁵ 31 grudnia 2019 r. Komisja Zdrowia miasta Wuhan przesłała informację WHO, że w prowincji Hubei pojawiło się ognisko ostrego zapalenia płuc, za co odpowiada nowy koronawirus.

rozprzestrzeniał się on w bardzo szybkim tempie, powodując masowe zarażenia się ludzi. Choroba głównie atakuje układ oddechowy, co prowadzi do niewydolności płuc, a chorzy wymagają podłączenia do respiratora. Taki stan rzeczy spowodował, masowe skupowanie respiratorów ze światowego rynku, a w szpitalach w których brakowało specjalistycznego sprzętu, dochodziło do dramatycznych wyborów, kogo z chorych podłączyć, a kogo skazać na śmierć⁶⁰⁶. Choroba ta stanowi duże wyzwanie, ponieważ większość chorych przechodzi ją bezobjawowo co skutkuje szybkim rozprzestrzenianiem się wirusa. W celu ograniczenia transmisji większość państw dotkniętych pandemią zdecydowała się na zamknięcie gospodarki, wprowadzeniu obowiązku poddania się kwarantannie, nakazie samoizolacji. Ograniczenia dotyczyły między innymi przemieszczania się, obowiązku zakrywania ust i nosa, zamykaniem lokali gastronomicznych, kin itd. To powodowało wiele frustracji oraz sprzeciwów ze strony społeczeństwa ale i było powodem wielu ludzkich dramatów np. utraty bliskich, straty pracy, oraz pogłębiającego się kryzysu gospodarczego. Od początku pandemii w Polsce zachorowało 4406553 osób z czego przypadki śmiertelne to 103378⁶⁰⁷. W województwie podlaskim do dnia dzisiejszego zakażenie wirusem stwierdzono u 113981 mieszkańców, w stosunku do łącznej populacji 1181533 mieszkańców województwa. Oznacza to, że około 10% mieszkańców chorowało na COVID-19⁶⁰⁸. Walka z pandemią poszerzyła katalog treści bezpieczeństwa, oraz doprowadziła do rozważań dotyczących priorytetów i pytań czy należy skupić się na bezpieczeństwie militarnym i współpracy międzynarodowej czy może zapewnić bezpieczeństwo wewnętrzne jednostce.

A. Przewoźna-Krzemińska zauważyła, że w dobie pandemii koronawirusa nasilił się chaos informacyjny i poszerzył katalog cyberzagrożeń. Natłok informacji (niestety w większości przypadków mało rzetelnych) podawanych przez media spowodowały nie tylko zagrożenia dla zdrowia fizycznego ale również i psychicznego. Przekaz medialny wpływa w dużym stopniu na kształtowanie się nastrojów społecznych, co powodowało odczuwanie zwiększonego lęku, i skutkowało odczuwaniem zagrożenia bezpieczeństwa. Stosowanie izolacji, dystans społeczny stały się głównym źródłem zaburzeń psychicznych wśród ludzi a nawet i dzieci. Wprowadzenie nauki, pracy zdalnej uwydatniło również wiele problemów tj. słaby sprzęt a nawet i jego brak spowodowany często biedą, brak Internetu, zwiększenie czasu spędzanego przed monitorem, braku kontaktu z rówieśnikami itp. Życie w ciągłym lęku oraz

---

⁶⁰⁶ K. Pronińska, Bezpieczeństwo zdrowotne [w:] *Bezpieczeństwo Międzynarodowe*, A. Kaniewska (red.), Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2020, s. 151.

⁶⁰⁷[https://poranny.pl/koronawirus-polsce-i-w-województwie-podlaskim-240-zakazen-covid19-w-regionie-w-kraju-11-116-przypadkow-koronawirusa-12032022/ar/c14-16095499/\(20.01.2022r.\)](https://poranny.pl/koronawirus-polsce-i-w-województwie-podlaskim-240-zakazen-covid19-w-regionie-w-kraju-11-116-przypadkow-koronawirusa-12032022/ar/c14-16095499/(20.01.2022r.))

⁶⁰⁸[https://poranny.pl/koronawirus-polsce-i-w-województwie-podlaskim-240-zakazen-covid19-w-regionie-w-kraju-11-116-przypadkow-koronawirusa-12032022/ar/c14-16095499/\(20.01.2022r.\)](https://poranny.pl/koronawirus-polsce-i-w-województwie-podlaskim-240-zakazen-covid19-w-regionie-w-kraju-11-116-przypadkow-koronawirusa-12032022/ar/c14-16095499/(20.01.2022r.))

chaos informacyjny przyczynił się nie tylko do rozwoju chorób psychicznych, depresji itd., ale zaburzyły również normy bezpieczeństwa funkcjonowania jednostki opartego na relacjach interpersonalnych⁶⁰⁹.

Dużym problemem tego obszaru jest zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego, co znalazło swój wyraz w Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030⁶¹⁰. Województwo jest bowiem uzależnione od importu energii elektrycznej przy użyciu starych sieci, mogące powodować nieprzewidziane przerwy w dostępie do energii, oraz generują liczne straty podczas przesyłu. Dlatego tak ważne jest podjęcie działań modernizacyjnych w tym regionie, które mają opierać się na zmniejszenia uzależnienia energetycznego, oraz zwiększeniu lokalnej produkcji energetycznej, jaką daje możliwość wdrażania gospodarki obiegu zamkniętego. Z uwagi na rolę jaką w gospodarce regionu odgrywa rolnictwo i przetwórstwo rolno-spożywcze zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego pozwoli obniżyć koszty jakie ponoszą dziś przedsiębiorstwa, a także zachęcić przyszłych inwestorów.

Jednostki Wojskowe na ziemiach łomżyńskich- zarys historyczny

Za czasów panowania Piastów Ziemia Łomżyńska stanowiła jedną z dzielnic Polski, gdyż wchodzi w skład Mazowsza. Granica północna biegła przez puszcze mazurskie, wschodnią wyznaczały brzegi rzek: Supraśl, Biebrzy, Narwii oraz Bugu. Już w średniowieczu największym zagrożeniem tych terenów stanowiła granica północna oraz wschodnia. Od północy tereny te zagrożone były sąsiadującymi Prusami od wschodu Jaćwingami i Litwinami⁶¹¹. Wtedy zaczęto budowę pierwszych grodów militarnych, mających zapewnić bezpieczeństwo przed najazdem wrogich plemion.

W miejscowości Wizna około XI wieku powstał pierwszy najdalej wysunięty na północny-wschód gród obronny mający na celu ochronę granicy, przepraw przez rzekę Narew oraz szlaków handlowych biegnących z Mazowsza do sąsiadujących cywilizacji. Został on usytuowany na wysokiej nadnarwiańskiej skarpie, co było dużym atutem w razie konieczności odparcia ataku ze strony nieprzyjaciela. obrońcy grodu stanowili od 400 do 500 ludzi, uzbrojonych głównie w topory, oszczepy, łuki, tarcze z biegiem czasu również pancerze, tar-

---

⁶⁰⁹ A. Przewoźna-Krzemińska, *Chaos informacyjny i cyberzagrożenia jako przykład zaburzenia bezpieczeństwa społecznego w dobie pandemii koronawirusa* [w:] *10 lat Nauk o Bezpieczeństwie Potencjał-Problematyka- Perspektywy*, P. Swoboda, A. Polończyk (red.), AVALO, Kraków 2021, s. 1045-1046.

⁶¹⁰ Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030, (Załącznik do Uchwały Nr XVIII/213/2020 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 27 kwietnia 2020 r.), s. 40.

⁶¹¹ J. Rudnicki, *Grody Militarne na ziemi Łomżyńskiej*[w:] *Militarna Łomża Kompendium*, T. Warec (red.), Związek Harcerstwa Polskiego Hufiec Ziemi Łomżyńskiej Drużyna Weteranów – Harcerzy Ziemi Łomżyńskiej - Krąg Seniorów im. Leona Kaliwody, Łomża 2003, s. 7.

cze kusze i broń palną. W dalszych latach gród ten posiadał nawet własną artylerię, której doglądał puszkarz z buławą, naczelnym wodzem był kasztelan⁶¹².

Gród Łomżyński różnił się od tego w Wiźnie, gdyż był bardziej rozbudowany oraz otoczony własnym wałem z palisadą, który oddzielała fosa i dodatkowe łukowate wały. Ponadto na wschód od niej znajdowały się dwa podgrodzia, co różniło tę fortyfikację od tej w Wiźnie posiadającej tylko jedno podgrodzie. Usytuowanie oraz doskonale ufortyfikowanie powodowały, iż zdobycie jej było nie lada wyzwaniem. Dzięki tak strategicznie rozmieszczonym grodom w czasach średniowiecza granica północno-wschodnia była odpowiednio chroniona przed zagrożeniami.

W okresie Księstwa Warszawskiego w Łomży utworzono gwardię narodową. Płatną formację policji zawodowej, zasilali głównie byli żołnierze. Służba ta była używana w czasie wojny do patrolowania ulic i wystawiania wart przed budynkami użyteczności publicznej. Następnie w 1809 roku w departamencie łomżyńskim powstaje 13 pułk piechoty oraz 7 pułk ułanów. W ramach wzmocnienia granicy północnej dwa lata później do Łomży z Podola zostaje przeniesiony 8 pułk ułanów. Jego szeregi wchodzi 945 żołnierzy lekkiej kawalerii konnej, uzbrojonej w szable i karabinki. Stacjonuje on w mieście do końca okresu Księstwa Warszawskiego⁶¹³.

Wybuch I wojny światowej oraz tworzenie się tajnej organizacji wojskowej w Warszawie w 1914 roku zajmującej się organizowaniem szkoleń wojskowych swoich członków, gromadzeniem broni oraz prowadzenie działalności wywiadowczej przeciw Rosji. Dała nadzieję na utworzenia okręgu wojskowego w Łomży- niestety bezowocne. Mimo to w Łomży, Wysokiem Mazowieckiem a także Szczuczynie w 1915 roku istniały struktury Polskiej Organizacji Wojskowej⁶¹⁴. Ich celem była walka z zaborcą. Formacja ta borykała się z licznymi problemami, głównie spowodowanymi brakami odpowiednio wyszkolonej kadry oraz sprzętu potrzebnego podczas walki. Rozwój tych oddziałów na tych terenach podyktowany był po pierwsze przybyciem do miasta 1 Pułku Piechoty Legionów⁶¹⁵, później z miejscem dyslokacji w Zambrowie, a jego miejsce zajął 4 Pułk Legionów Piechoty, który przybył z Zegrza. Po drugie założenie przez Niemców obozu dla internowanych legionistów w byłych koszarach. Te wydarzenia przyczyniły się do wchłonięcia w swoje struktury legionistów, którym udało się uciec z obozów oraz zmianę charakteru tej organizacji na bardziej wojskowy. Organizacja szkoleń, powrót oficerów byłej armii rosyjskiej, pozwoliło pozyskać wyszkoloną kadrę i dało

---

⁶¹² Ibidem, s. 8.

⁶¹³ Ibidem, s. 24.

⁶¹⁴ [https://polska-organizacja-wojskowa.pl/historia/\(28.01.2022 r.\)](https://polska-organizacja-wojskowa.pl/historia/(28.01.2022 r.))

⁶¹⁵ [http://koszary.zambrow.org/index.php?go=historia/\(28.01.2022 r.\)](http://koszary.zambrow.org/index.php?go=historia/(28.01.2022 r.))

początek walki o wyzwolenie ziemi łomżyńskiej a w efekcie kapitulacji Niemców. Następstwem tych zdarzeń było ogłoszenie mobilizacja we wszystkich obwodach, dzięki czemu w Łomży z zebranych ochotników , którzy zasilili szeregi 5 kompanii. Oddziały POW w tym okresie liczyła od 800 do 1200 żołnierzy i stanowiły filar rodzących się na tym obszarze sił zbrojnych. Następnie Rada Regionalna 30 października 1918 roku rozkazem nr 4 sztabu Generalnego tworzy Łomżyński Okręg Wojskowy, którego priorytetem ma być utworzenie Łomżyńskiego Pułku Piechoty⁶¹⁶.

Szczególne miejsce w życiu mieszkańców Łomży w okresie międzywojennym zajmował 33 Pułk Piechoty. Jego skład zasilili kompanie POW a pierwszym dowódcą został płk Bronisław Kapliński. Jednostka w sile około 1400 żołnierzy zlokalizowana była w carskim zespole koszarowym przy Szosie Śniadowskiej. 33 Pułk Piechoty ostatecznie został zorganizowany w 1919 roku i tworzyły go trzy bataliony, „(..) każdy liczył po cztery kompanie strzelców (...), kompanie karabinów maszynowych, kompanie techniczną oddział sztabowy i sztab pułku”⁶¹⁷. Oddziały te brały czynny udział w wojnie polsko-sowieckiej oraz Bitwie Warszawskiej w 1920 roku. Podczas najazdu sowietów na Łomże, jednostka bohatersko broniła miasta, choć jej szeregi stanowił tylko batalion zapasowy pułku oraz pododdział Straży Granicznej. To ówczesny dowódca 3 batalionu kpt. Marian Stanisław Raganowicz postanowił walczyć i bronić miasta w oparciu o forty w miejscowości Piątnica⁶¹⁸. Po przegranych walkach pod Andrzejewem w 1939 roku jednostka ta została odtworzona dopiero w 1944 roku jako 33 pułk piechoty AK. Składał się z trzech batalionów. Zasłynął głównie podczas operacji „Burza” walcząc z wojskami niemieckimi.

W latach 1953 na ziemiach łomżyńskich Dowódca Okręgu Wojskowego sformował 33 Szkolny Batalion Młodszych Specjalistów Remontu Traktorów, którego dowódcą został ppłk Witold Szymański. Zadaniem tej jednostki było przyjęcie obiektów koszarowych, uzupełnienie brakujących obsady etatowej i pozyskanie potrzebnego sprzętu. Kolejnym krokiem było specjalistyczne szkolenie żołnierzy w kierunku obsługi i naprawy traktorów będących na wyposażeniu armii. Po czterech latach funkcjonowania jednostka zmieniła nazwę na 33 Batalion Szkolny Naprawy Traktorów, szkolący mechaników sprzętu ciężkiego. Kolejna zmiana zaszła w 1961 roku, gdzie w ramach poprzedniego batalionu powstał 33 Szkolny Batalion

---

⁶¹⁶ L. Wagner, *Polska Organizacja Wojskowa w Łomży*[w:] *Militarna Łomża Kompendium*, T. Warec (red.), Związek Harcerstwa Polskiego Hufiec Ziemi Łomżyńskiej Drużyna Weteranów – Harcerzy Ziemi Łomżyńskiej - Krąg Seniorów im. Leona Kaliwody, Łomża 2003, s. 36-37.

⁶¹⁷ R. Matuszewski, *Łomżyński 33 Pułk Piechoty*[w:] *Militarna Łomża Kompendium*, T. Warec (red.), Związek Harcerstwa Polskiego Hufiec Ziemi Łomżyńskiej Drużyna Weteranów – Harcerzy Ziemi Łomżyńskiej - Krąg Seniorów im. Leona Kaliwody, Łomża 2003, s. 38.

⁶¹⁸ L. Zalewski, „*Obiekty Obronne Ziemi Łomżyńskiej*”, Stowarzyszenie KLUB FORT, s. 19.

Ciągników Gąsienicowych. Za czasów jego funkcjonowania znacząco rozbudowano infrastrukturę wojskową. Batalion cyklicznie szkolił studentów uczelni cywilnych o kierunku technicznym. W latach siedemdziesiątych też kilkakrotnie zmieniał nazwę w 1971 był Ośrodkiem Szkolenia Specjalistów Samochodowych a dwa lata później powstały 107 Okręgowe Warsztaty Remontu Konserwacyjnego Pojazdów Kołowych. Wchodziły one w skład Warszawskiego Okręgu Wojskowego. Jednostka ta specjalizowała się w naprawach sprzętu kołowego i funkcjonowała do 1996 roku, gdy w jego miejsce utworzono 15 Rejonowe Warsztaty Techniczne podlegające pod 1 Dywizję Zmechanizowaną. W tym okresie istotna zamiana zaszła już w nazwie, ponieważ słowo „jednostka wojskowa” zostaje zastąpione słowem „warsztaty” nie dowodzi już dowódca tylko kierownik warsztatów⁶¹⁹. Rok 2002 przynosi kolejne zmiany, gdyż zostaje sformowany 1 Łomżyński Batalion Remontowy wchodzący w skład 1 Warszawskiej Dywizji Zmechanizowanej. Batalion zajmuje się sprawami technicznymi i remontowymi, a prócz żołnierzy zawodowych jej obsadę stanowią również pracownicy cywilni zatrudnieni przez Dowódcę. Po rozformowaniu 1 Dywizji Zmechanizowanej z dniem 01.01.2013 r. powołane zostały Warsztaty Techniczne i włączone w strukturę 2 Regionalnej Bazy Logistycznej.

Od roku 2017 w Łomży swoją siedzibę ma 13 Batalion Lekkiej Piechoty wchodzący w skład 1 Podlaskiej Brygady Obrony Terytorialnej. To pierwsza taka typu formacja na tych terenach jej skład zasilają żołnierze zawodowi oraz przeszkoleni mieszkańcy tutejszych terenów.

Utworzenie 18 „Łomżyńskiego Pułku Logistycznego”

Pojawienie się w ostatnich latach koncepcji wojen nowej generacji oraz konflikt rosyjsko-ukraiński w tym aneksja Krymu w 2014 r. przyczynił się do transformacji Sił Zbrojnych RP zmierzających w kierunku armii o charakterze defensywnym. Obawa przed możliwą agresją z kierunku wschodniego spowodowała podjęciem działań opierających się na budowie nowych związków taktycznych na wschodniej flance naszego kraju. W 2018 roku podjęto decyzję powołaniu 18. Dywizji Zmechanizowanej z miejscem dyslokacji w Siedlcach. W skład której wchodzi:

- 18 Siedlecki Batalion Dowodzenia
- 19 Lubelska Brygada Zmechanizowana w Lublinie
- 1 Warszawska Brygada Pancerna w Warszawie-Wesołej

---

⁶¹⁹ R. Matuszewski, *Łomżyński 33...*, op. cit., s. 58.

- 21 Brygada Strzelców Podhalańskich w Rzeszowie
- 18 Łomżyński Pułk Logistyczny.

Zdaniem T. Wójtowicza powstawanie nowych jednostek w tej części Polski podyktowane było trzema głównymi przyczynami. Pierwszą z nich była prowadzona polityka rządzących oraz głosy płynące ze środowiska wojskowego, idąca w kierunku wzmocnienia ściany wschodniej podyktowanej obawami agresji ze strony Federacji Rosyjskiej. Drugim ważnym aspektem była rozbudowa naszych zdolności antydostępowych, mających stanowić jeden z elementów strategii obronnej państwa⁶²⁰. Ostatnim argumentem wpływającym na podjęcie decyzji o powstaniu nowych jednostek była zaobserwowane zmiany w strukturach rosyjskich wojsk lądowych jakie zaczęły mieć miejsce od roku 2009⁶²¹.

Doktor A. Jagnieża w swojej opinii dla portalu Defence24 w grudniu 2016 roku podkreślił, że wcześniejsze doświadczenia historyczne pokazują, iż agresja Rosji na Polskę przebiegała według podobnego schematu działania w oparciu o szlaki: brzeski oraz smoleński. Wojska przeciwnika z traktu brzeskiego nacierały na Warszawę między innymi przez miasta Brześć, Biała Podlaska, Siedlce, natomiast szlak smoleński przechodził przez miasta takie jak Grodno, Białystok, Ostrów Mazowiecka, Łomża, Wyszaków. Dlatego biorąc pod uwagę istniejące wówczas garnizony zauważono, że większość sił zbrojnych zabezpiecza możliwe kierunki ataku ze strony obwodu kaliningradzkiego. Za wyjątkiem 1 Warszawskiej Brygady Pancerniej i 18. Pułku Rozpoznawczego w Białymstoku⁶²². Powyższe argumenty spowodowały, że odparcie natarcia przeciwnika na kierunku brzeskim będzie głównym zadaniem 18. Dywizji Zmechanizowanej, w struktury której wchodzi obecnie 18 Łomżyński Pułk Logistyczny.

Powrót wojska do miasta Łomża stanowił jeden z priorytetów jakie za swojej kadencji obrał sobie Prezydent Miasta Mariusz Chrzanowski. W udzielonym wywiadzie dla tygodnika Narew podkreślał, że *„rozmowy dotyczące utworzenia nowej jednostki trwały już od kilku lat i były poprzedzone spotkaniami z Ministerstwem Obrony Narodowej oraz wsparciem ze strony posła na Sejm RP Bernadety Krynickiej”*⁶²³. Dzięki determinacji i współpracy władzy lokalnej z Ministerstwem Obrony Narodowej powrót wojska do Łomży stał się faktem.

Decyzją Ministra Obrony Narodowej Z-22/ZOIU-P1/MON z dn. z dnia 29 kwietnia 2019 r. w sprawie zmian organizacyjnych związanych z procesem formowania jednostek wojskowych 18. Dywizji Zmechanizowanej rozpoczął się okres formowania 18 Pułku Logistycz-

⁶²⁰ Koncepcja Obronna Rzeczypospolitej Polskiej, Ministerstwo Obrony Narodowej, maja 2017, s. 51.

⁶²¹ [https://studiaesecuritate.up.krakow.pl/wp-content/uploads/sites/43/2019/11/4.pdf/\(10.02.2022r.\)](https://studiaesecuritate.up.krakow.pl/wp-content/uploads/sites/43/2019/11/4.pdf/(10.02.2022r.))

⁶²² A. Jagnieża, *Polska potrzebuje dodatkowej dywizji* [opinia], <https://defence24.pl/sily-zbrojne/polska-potrzebuje-dodatkowej-dywizji-opinia>, (14.02.2022r.)

⁶²³ [https://docplayer.pl/157254022-Wojsko-wraca-do-lomzy.html/\(10.02.2022r.\)](https://docplayer.pl/157254022-Wojsko-wraca-do-lomzy.html/(10.02.2022r.))

nego w Łomży. Pułku został utworzony na bazie Warsztatów Technicznych 2 Regionalnej Bazy Logistycznej i podlega bezpośrednio pod dowódcę 18. Dywizji Zmechanizowanej gen. dyw. dr Jarosława Gromadzińskiego. 9 września 2019 roku na Starym Rynku w Łomży odbyła się oficjalna uroczystość wręczenia przez Ministra Obrony Narodowej Mariusza Błaszczaka na ręce wyznaczonego na stanowisku służbowe Dowódcy Pułku ppłk Pawła Gałązki decyzji o formowaniu 18 Pułku Logistycznego, który z dniem objęcia stanowiska służbowego został mianowany na stopień pułkownik.

Fot. nr 1 Wręczenie decyzji przez ministra Obrony Narodowej Dowódcy
18 Pułku Logistycznego

Źródło: www.lomza.pl/ (20.02.2022r.)

Pod koniec maja 2020 roku Łomża została wyłączona ze struktur garnizonu Białystok i przyłączona do garnizonu Osowiec. Nastąpiło włączenie do terytorialnego zasięgu dowódcy garnizonu miasta Łomża oraz powiatów: łomżyńskiego, wysokomazowieckiego, zambrowskiego i kolneńskiego. Zmieniła się również siedziba dowódcy garnizonu z Osowca na Łomże⁶²⁴. Siedziba Pułku znajduje się w Łomży przy ul. Al. Legionów 133 wykorzystując pozostałości po dawnych obiektach koszarowych z czasów wojny modernizowane i rozbudowane nową infrastrukturą. 18 Pułk Logistycznie składa się z:

- Dowództwa i Sztabu
- Batalionu Zabezpieczenia
- Batalionu Remontowego

⁶²⁴ Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 12 maja 2020 r., w sprawie przekształcenia niektórych garnizonów oraz zmiany rozporządzenia w sprawie utworzenia, przekształcenia i zniesienia garnizonów oraz określenia zadań, siedzib i terytorialnego zasięgu właściwości ich dowódców, (poz. 959).

- Batalionu Transportowego
- Grupy zabezpieczenia medycznego

Batalion Zabezpieczenia oraz Batalion Remontowy stacjonują w Łomży natomiast Batalion Transportowy od 1 października 2021 roku został przeniesiony do Białej Podlaski. Wewnętrzną strukturę organizacyjną Pułku, z podziałem na stanowiska wojskowe oraz pracowników wojska, wymagane kwalifikacje, zaszeregowanie poszczególnych stanowisk do stopnia etatowego i grupy uposażenia, a także bezpośrednią podległość określa etat 18 Pułku Logistycznego.

Jednostka kultywuje tradycje 33 Pułku Piechoty a jej patronem jest gen. bryg. Marian Raganowicz⁶²⁵. Żołnierz ten szczególnie zasłużył się podczas obrony Łomży w wojnie polsko-bolszewickiej, odpierając przez pięć dni ataki wroga w oparciu o obiekty fortyfikacyjne w Piątnicy. Dowodził pułkiem w latach 1932-1938 i zarazem był dowódcą o najdłuższej kadencji na tym stanowisku w całej historii jednostki.

Decyzją Ministra Obrony Narodowej z dnia 7 stycznia 2021 r.⁶²⁶ została wprowadzona odznaka pamiątkowa 18. Łomżyńskiego Pułku Logistycznego, oznaka rozpoznawcza oraz proporczyk na beret żołnierzy 18 Plog.

Fot. nr 2 Odznaka Pamiątkowa 18. Łomżyńskiego Pułku Logistycznego im. gen. bryg. Mariana Raganowicza

Źródło: załącznik nr 1 do decyzji Nr 1/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 7 stycznia 2021 r. poz. 1.

⁶²⁵Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 5 października 2007 r. nr 112-48-07 o nadaniu stopni generalskich, (M.P. 2007 nr 85 poz. 885).

⁶²⁶Decyzja Nr 1 Ministra Obrony Narodowej z dnia 7 stycznia 2021 r. w sprawie wprowadzenia odznaki pamiątkowej, oznaki rozpoznawczej oraz proporczyka na beret żołnierzy 18. Łomżyńskiego Pułku Logistycznego im. gen. bryg. Mariana Raganowicza, poz. 1.

Fot. nr 3 Wzór oznaki rozpoznawczej 18. Łomżyńskiego Pułku Logistycznego im. gen. bryg. Mariana Raganowicza na mundur wyjściowy i mundur polowy

Źródło: załącznik nr 3 i 4 do decyzji Nr 1/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 7 stycznia 2021 r. poz. 1.

Fot. nr 4 Wzór proporczyka na beret

Źródło: załącznik nr 5 do decyzji Nr 1/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 7 stycznia 2021 r. poz. 1.

3 września 2021 roku na wniosek Ministra Obrony Narodowej Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Andrzej Duda nadał sztandar 18 Łomżyńskiemu Pułkowi Logistycznemu.

Jest to najwyższy symbol wartości, sławy wojennej, tradycji, wierności, honoru i męstwa, jakich ojczyzna wymaga o swoich żołnierzy. Został on ufundowany przez społeczny komitety fundatorów. Rodzicami Chrzestnymi sztandaru zostali wicestarosta łomżyński Marta Dziekońska oraz prezydenta miasta Łomży Mariusz Chrzanowski.

Fot. nr 5. Sztandar 18 Łomżyńskiego Pułku Logistycznego

Źródło: [https://www.radio.bialystok.pl/wiadomosci/index/id/204008/\(20.02.2022r.\)](https://www.radio.bialystok.pl/wiadomosci/index/id/204008/(20.02.2022r.))

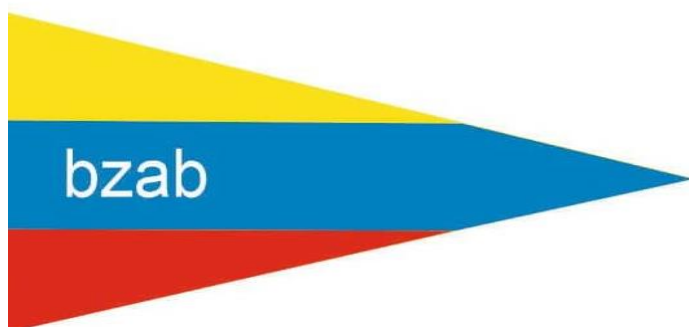
Decyzją Nr 33/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 7 marca 2022 r. w sprawie wprowadzenia proporca rozpoznawczego Dowódcy 18. Łomżyńskiego Pułku Logistycznego im. gen. bryg. Mariana Raganowicza oraz proporców rozpoznawczych dowódców jego pododdziałów. Oficjalnie został wprowadzony i zatwierdzony do użytku proporzec pułku oraz pododdziałów.

Fot. nr 6 Wzór Proporca Rozpoznawczego Dowódcy 18. Łomżyńskiego Pułku Logistycznego im. gen. bryg. Mariana Raganowicza

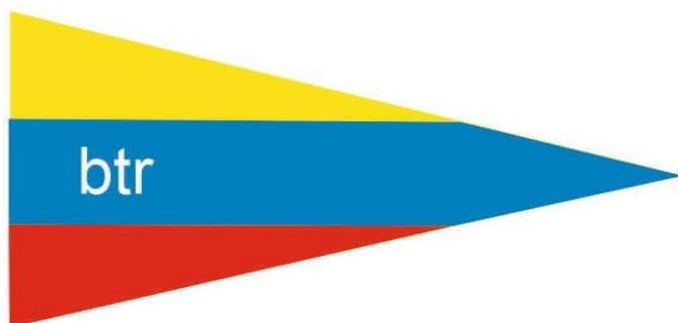
Źródło: załącznik nr 1 do decyzji Nr 33/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 7 marca 2022 r. (poz. 37).

Fot. nr 7 Wzór Proporca Rozpoznawczego Dowódcy Batalionu Zabezpieczenia 18. Łomżyńskiego pułku logistycznego im. gen. bryg. Mariana Raganowicza

Źródło: załącznik nr 2 do decyzji Nr 33/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 7 marca 2022 r. (poz. 37).

Fot. Nr 8 Wzór Proporca Rozpoznawczego Dowódcy Batalionu Transportowego
18. Łomżyńskiego pułku logistycznego im. gen. bryg. Mariana Raganowicza

Źródło: załącznik nr 3 do decyzji Nr 33/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia z dnia 7 marca 2022 r. (poz. 37).

Fot. nr 9 Wzór Proporca Rozpoznawczego Dowódcy Batalionu Remontowego
18. Łomżyńskiego pułku logistycznego im. gen. bryg. Mariana Raganowicza

Źródło: załącznik nr 4 do decyzji Nr 33/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia z dnia 7 marca 2022 r. (poz. 37).

Zadania i funkcje jednostki wojskowej

Elementem systemu obronnego państwa są Siły Zbrojne RP. W ich skład wchodzi wojska lądowe, siły powietrzne, marynarka wojenna, wojska specjalne oraz wojska obrony terytorialnej. W celu realizacji zadań kluczową rolę odgrywa logistyka wojskowa. 18 „Łomżyński” Pułk Logistyczny to jednostka utworzona na bazie Warsztatów Technicznych Łomża 2 Regionalnej Bazy Logistycznej, podległej bezpośrednio Dowódcy 18 Dywizji Zmechanizowanej. Pułk jest jednostką organizacyjną, przeznaczoną do realizacji złożonych oraz określonych zadań związanych z zabezpieczeniem logistycznym jednostek 18 DZ w czasie

pokoju, kryzysu i wojny. System ten rozpatrywany jest w dwóch ujęciach: funkcjonalnym i strukturalnym. System strukturalny tworzą organy kierownicze i wykonawcze odpowiedzialne za zabezpieczenie i wsparcie logistyczne wojsk w czasie pokoju, kryzysu oraz wojny. Głównie będą to operacje realizowane na terenie kraju oraz poza jego granicami bez względu na panujące warunki terenowe oraz klimatyczne. Ujęcie strukturalne to celowe działanie organów logistycznych zapewniających ciągłość wsparcia oraz zabezpieczenia wojska podczas realizacji bieżących przedsięwzięć, szkoleń oraz wykonywaniu zadań opartych na podsystemach funkcjonalnych:

- Kierowania
- Materiałowego
- Technicznego
- Transportu i ruchu wojsk
- Infrastruktury wojskowej
- Medycznego⁶²⁷.

Podsystem kierowania ma na celu efektywne zarządzanie posiadanymi zasobami logistycznymi między innymi za pomocą wykorzystania systemów informatycznych pozwalających na dostarczenie informacji o stanie, ilości posiadanych sił i środków i miejscu ich rozlokowania w ramach realizacji zadań jakie muszą być spełnione przez państwa gospodarza⁶²⁸.

Zabezpieczenie materiałowe to pełne i terminowe zasilanie wojsk w środki bojowe i materiałowe we wszystkich klasach zaopatrzenia. Obejmuje ono: gromadzenie, przechowywanie, wydawanie i dostarczanie środków zaopatrzenia a także: eksploatację zasobów miejscowych i zdobyczy wojennych, ewakuację materiałową oraz działalność gospodarczo-bytową.

Zabezpieczenie techniczne obejmuje utrzymanie uzbrojenia, sprzętu wojskowego i technicznych środków bojowych w gotowości do użycia oraz odtwarzanie ich zdolności w razie uszkodzenia a także zaopatrywanie wojsk w uzbrojenie, sprzęt wojskowy oraz części wymienne i materiały techniczne niezbędne w procesie obsługowo-remontowym. Obejmuje ono: obsługiwanie techniczne, rozpoznanie techniczne, ewakuację techniczną, remont uzbrojenia i sprzętu wojskowego, zaopatrywanie w sprzęt techniczny oraz techniczne środki mate-

---

⁶²⁷ P. Mróz, *Siły Zbrojne wobec wyznań i zagrożeń XXI wieku*, Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2019, s. 117.

⁶²⁸ Doktryna Logistyczna Sił Zbrojnych RP D/4 (B), Bydgoszcz 2014, s. 12-13.

riałowe. W czasie kryzysu lub wojny polega na zdiagnozowaniu uszkodzenia i ewakuację sprzętu w celu usunięcia usterek i przywrócenia jego sprawności w jak najkrótszym czasie⁶²⁹.

Zadaniem podsystemu transportu i ruchu wojsk jest odpowiednie planowanie i zarządzanie infrastrukturą transportową mająca na celu terminowe, sprawne i szybkie przemieszczenie wojsk, sprzętu oraz wszelkiego rodzaju zaopatrzenia. Głównym nacisk kładziony jest na mobilność operacyjną i strategiczną⁶³⁰.

Podsystem infrastruktury wojskowej obejmuje przedsięwzięcia polegające na utrzymaniu obiektów i rozbudowy infrastruktury aby zaspokoić potrzeby dotyczące min. zakwaterowania żołnierzy, przechowywania a także napraw i obsługi sprzętu oraz stworzenia w warunkach polowych odpowiedniej bazy szkoleniowej. Jednym słowem podsystem ten odpowiada za zaspokojenie potrzeb związanych z zakwaterowaniem wojska. Drugim ważnym aspektem jest pozyskiwanie i wykorzystanie istniejącej infrastruktury w razie konieczności obrony kraju i obowiązkom nałożonym na ministra obrony narodowej dotyczących zarządzania mieniem Skarbu Państwa. W sytuacji wystąpienia kryzysu bądź wojny wszystkie siły i środki skupiają się na sprawnym funkcjonowaniu infrastruktury wojskowej, odpowiednim jej przygotowaniu, odbudowie oraz rozwinięciu zgodnie z wytycznymi oraz zobowiązaniami sojuszniczymi.

Zabezpieczenie medyczne opiera się na utrzymaniu odpowiedniego stanu zdrowia żołnierzy zapewniającego utrzymanie przez nich zdolności bojowej, opiekę nad rannymi i chorymi a także ich leczenie. Wlicza się tu również: przedsięwzięcia profilaktyki zdrowotnej, leczniczo-ewakuacyjnej, sanitarnohigieniczne i przeciwepidemiczne a ponadto: ochronę medyczną żołnierzy przed skutkami użycia broni masowego rażenia oraz zaopatrywanie w sprzęt i materiały medyczne⁶³¹.

18 Pułk Logistyczny to jednostka przeznaczona do realizacji zadań w obszarze zabezpieczenia logistycznego na rzecz jednostek 18. Dywizji Zmechanizowanej i elementów realizujących zadania w rejonie odpowiedzialności Dywizji.

Do głównych zadań Pułku należy:

- utrzymywanie wymogów stałej gotowości bojowej, zgodnie z obowiązującymi aktami normatywnymi, kompleksowe przygotowanie i zabezpieczenie procesu podnoszenia gotowości bojowej oraz zachowanie zdolności do osiągnięcia gotowości do podjęcia działań,

---

⁶²⁹ Ibidem, s. 129.

⁶³⁰ Transport i ruch wojsk Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej DD/4.4 (B), MON /CDiSW, Szkol. 872/2013, Bydgoszcz 2013, s. 26.

⁶³¹ Doktryna Logistyczna Sił Zbrojnych..., op. cit., s. 137.

- opracowanie i utrzymywanie w ciągłej aktualności zasadniczej oraz pomocniczej dokumentacji gotowości mobilizacyjnej i bojowej,
- planowanie i organizacja działań jednostki, przygotowanie niezbędnych dokumentów wykorzystywanych w procesie dowodzenia,
- organizowanie systemu łączności oraz ochrony stanowiska dowodzenia Pułku,
- koordynowanie działań pododdziałów i komórek wewnętrznych Pułku,
- określenie zasad i współdziałanie z jednostkami sąsiadującymi, współdziałającymi w rejonie odpowiedzialności Pułku, w tym w zakresie współdziałania z pododdziałami Wojsk Obrony Terytorialnej, sojuszniczymi, paramilitarnymi i organizacjami pozarządowymi.

Jednostka dokonuje także napraw bieżących i konserwacyjnych, które polegają na dokonywaniu badań diagnostycznych i przeglądów technicznych uzbrojenia i sprzętu wojskowego z rejonu odpowiedzialności 18 Dywizji Zmechanizowanej. Wykonywane są również badania dozоровe cystern paliwowych przy współpracy z Wojskowym Dozorem Technicznym oraz przeglądy urządzeń dźwigowych i warsztatowych. Specjaliści z pułk często są oddelegowywani w ramach grup serwisowych w celu wykonywania napraw bieżących i obsługi okresowej uzbrojenia i sprzętu wojskowego w innych jednostkach wojskowych. Ponadto Pułk może wykonywać zadania niemilitarne wsparcia służb cywilnych w ramach ustawy o zarządzaniu kryzysowym oraz wsparcia operacji w ramach misji pokojowych w zakresie zabezpieczenia logistycznego. Realizuje zadania, które wynikają z Konstytucji PR, ustaw i rozporządzeń, gdzie określony został sposób użycia wojska na terenie kraju jak i poza nim.

Art. 25 ust. 1, 2 ustawy o zarządzaniu kryzysowym stanowi, że gdy siły i środki są nie wystarczające wojewoda może wystąpić do Ministra Obrony Narodowej z wnioskiem o przekazanie do jego dyspozycji Sił Zbrojnych do realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego, uwzględniając ich przygotowanie specjalistyczne, posiadane siły i środki, zgodnie z wojewódzkim planem zarządzania kryzysowego⁶³². Rodzaj zadań zależy od sytuacji kryzysowych spowodowanych przez klęski żywiołowe ich skalę oraz charakter. Zadania związane z zarządzaniem kryzysowym to między innymi:

1. zwalczanie zjawisk lodowych i skutków powodzi
2. akcje ratowniczo-gaśnicze, np. w związku z wystąpieniem pożarów
3. akcje odśnieżania
4. działania epidemiologiczne

---

⁶³² Ustawa o zarządzaniu kryzysowym z dnia 26 kwietnia 2007 r., (Dz.U.2020.0.1856 t.j.).

5. likwidacja skażeń chemicznych oraz biologicznych
6. uczestnictwo w monitorowaniu zagrożeń
7. wykonywanie zadań związanych z naprawą i odbudową infrastruktury
8. prowadzenie prac wymagających użycia specjalistycznego sprzętu itp.
9. współpraca z Policją, Strażą Graniczną⁶³³.

Dzisiejsze zadania podyktowane są zmianami jakie obserwujemy w ostatnim czasie w kwestii dotyczącej bezpieczeństwa. To wyzwania i zagrożenia determinują rodzaj zadań jakie jednostka musi realizować w danym miejscu i czasie. 18 Pułk Logistyczny jest jednym z ogniw potrzebnych do wykonania zadań i założeń jakie 18. Dywizja Zmechanizowana ma do zrealizowania. Można do nich zaliczyć: zobowiązania sojuszniczych NATO i UE, wzmocnienie wschodniej flanki, utrzymanie pokoju oraz pomoc społeczeństwu.

Trudno nie zgodzić się ze zdaniem J. Bartosiaka, który podkreśla, że „*żołnierze nowej dywizji nie będą przygotowani do uczestnictwa w operacjach wojskowych poza granicami państwa oraz do budowy zdolności (...) sił w otoczeniu Polski, ich głównym zadaniem będzie obrona terytorium naszego kraju przed agresją militarną ze wschodu i podjęcie wszelkich działań aby nie dopuścić wroga do obszarów kluczowych, tj. Warszawy i doliny Wisły*”⁶³⁴.

Tak, więc misją 18 Pułku Logistycznego jest utrzymanie wojska w odpowiedniej gotowości bojowej oraz odpowiedniego zabezpieczenia logistycznego w czasie pokoju, kryzysu i wojny oraz kreowanie pozytywnego wizerunku żołnierza Wojska Polskiego.

Współpraca jednostki z innymi podmiotami, kreującymi postawy odpowiedzialne za bezpieczeństwo

Stawianie pierwszych kroków w celu rozwijania współpracy ze społecznością lokalną z powodów pandemii COVID-19 była mocno ograniczona, lecz mimo trudnego czasu i przeciwności 18 Pułk Logistyczny wspierał jednostki samorządu terytorialnego angażując siły oraz dostępne środki na rzecz budowania wzajemnych relacji. Współpraca ta polegała na organizowaniu pikników wojskowych, gdzie można było obejrzeć wyposażenie oraz sprzęt jakim dysponują jednostki wojskowe stacjonujące w Łomży. Na każdym z punktów przygotowany dla miłośników i sympatyków militari czekały różne atrakcje, gry i zabawy. Można było również sprawdzić swoje siły na przygotowanym torze przeszkód, gdzie jednym z elementów było zakładanie maski przeciwgazowej. Lokalna młodzież mogła spróbować swoich

---

⁶³³ S. Kowalkowski, *Wybrane aspekty zarządzania kryzysowego w świetle użycia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej*, Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2019, s. 140-141.

⁶³⁴ J. Bartosiak, *Rzeczypospolita między lądem a morzem. O wojnie i pokoju*, Zona Zero: Jacek Bartosiak, Warszawa 2018, s. 629-630.

możliwości w spinaczce, maskowaniu, czy poznać podstawowe wyposażenie żołnierza. Na zakończenie pikniku żołnierze Pułku prezentowali pokaz walki wręcz i częstowali tradycyjną grochówką wojskową. Z kolei osoby zainteresowane służbą wojskową mogły uzyskać informację co zrobić aby zasilić szeregi wojska.

Fot. Nr 10 Piknik z udziałem żołnierzy 18 Pułku Logistycznego.

Źródło: zbiory własne.

W ubiegłym roku zorganizowano również piknik militarny pn. „Zostań Żołnierzem RP”, który odbył się w Kolnie. Wydarzenie to zostało zrealizowane we współpracy z władzami miasta i powiatu. Ilość osób jakie wzięły w nim udział może świadczyć o pozytywnym odbiorze działalności wojska na rzecz społeczności lokalnej. 14 sierpnia 2021 r. 18. Łomżyński Pułk Logistyczny po raz pierwszy obchodził Święto Pułku, które stanowiło jeden z elementów łomżyńskich obchodów Święta Wojska Polskiego. Tego dnia wydarzenia realizowano we współpracy z władzami samorządowymi. Na uroczystości pojawili się przedstawiciele parlamentu, służb mundurowych, kombatanów i harcerzy. Był to również dzień wręczenia awansów na stopnie oficerskie, odznaczeń i wyróżnień zarówno dla żołnierzy jak i pracowników wykonujących swoje zadania na rzecz jednostki.

3 września 2021 r. przedsięwzięciem w które było zaangażowane całe społeczeństwo ziemi łomżyńskiej było nadanie sztandaru wojskowego 18. Łomżyńskiemu Pułkowi Logistycznemu, które odbyło się na Placu Niepodległości w Łomży. Urząd Miasta Łomża współ-

nie z żołnierzami zorganizował z tej okazji kolejny piknik pn. „Dzień Otwartych Koszar”. Na terenie pułku można było obejrzeć wystawę pn. „33 Pułk Piechoty w Łomży- historia, tradycja, pamięć”, która była możliwa dzięki współpracy z Muzeum Północno-Mazowieckim w Łomży.

Działania wojska z władzami samorządowymi ukierunkowane są głównie na organizację imprez, wydarzeń o charakterze patriotyczno-religijnym oraz kreowaniu pozytywnego wizerunku żołnierza wojska polskiego poza tzw. „murami”. Jednostka od początku swojego istnienia podjęła również współpracę ze Stowarzyszeniem Klub „Fort”. Opiera się ona na promowaniu historii wojska i oręża polskiego oraz utrwalaniu w pamięci społecznej dziejów walk niepodległościowych jakie toczyły się na tych terenach. Podejmowane są działania w kierunku kształtowania świadomości obywateli a także popularyzowanie historii fortyfikacji oraz podejmowanie działań zmierzających do zachowania zabytkowych obiektów militarnych w jak najlepszej kondycji. Współpraca ta ma na celu promowanie wartości kulturowych, przyrodniczych i regionalnych.

Jednym z atrybutów kształcenia obronnego jest podejmowanie wspólnych działań środowiska wojskowego ze szkołami o profilu wojskowym. 18 Pułk Logistyczny dysponując odpowiednim sprzętem, bazą szkoleniową, oraz wyszkoloną kadrami, włączył się w proces pomocy realizacji podstawy programowej młodzieży uczęszczających do wojskowych klas mundurowych. Patronatem zostały objęte m. in. placówki:

- Zespół Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych w Ciechanowcu,
- Zespół Szkół Ekonomicznych i Ogólnokształcących nr 6 w Łomży.

Działalność szkoleniowa realizowana jest zgodnie z „Programem szkolenia realizowanym w Oddziałach Przygotowania Wojskowego” zatwierdzonego przez Ministra Obrony Narodowej oraz załączonym do programu diagramem szkolenia. Młodzież poznaje historię i tradycję jaką kultywuje jednostka. Organizowane są wycieczki, gdzie uczniowie mają możliwość obejrzeć historyczne obiekty obronne znajdujące się w okolicy. Zajęcia takie pozwalają, lepiej zrozumieć specyfikę służby wojskowej oraz zobaczyć jak wygląda codzienny tok pełnienia służby. Pod koniec roku 2021 podpisano porozumienie ze Szkołą Branżową I stopnia im. Stanisława Staszica w Łomży. Na uwagę zasługuje fakt, iż jest to pierwsza taka typu współpraca ze szkołą branżową w Polsce, jaką podjęło Ministerstwo Obrony Narodowej.

Fot. nr 11 Szkolenie uczniów Oddziałów Przygotowania Wojskowego z Zespołu Szkół Ekonomicznych i Ogólnokształcących nr 6 z Łomży

Źródło: Oficjalna strona internetowa 18 Pułku Logistycznego na Facebooku, <https://www.facebook.com/18-%C5%81om%C5%BCy%C5%84ski-Pu%C5%82k-Logistyczny-113270073-397401/> (23.03.2022).

Od sierpnia 2020 roku działa Wojskowy Klub HDK przy 18 Pułku Logistycznym. Podjęta inicjatywa ma na celu łączenie osób dla których idea krwiodawstwa nie jest obojętna. Działalność ta ma za zadanie pokazywanie innym jak istotną rolę odgrywają dawcy krwi w procesie ratowania ludzkiego życia. Oddział jest częścią Stowarzyszenia Honorowych Dawców Krwi Legion.

Przez prawie dwa lata funkcjonowania klub zorganizował 6 akcji krwiodawstwa co dało łącznie ponad 100 litrów krwi. Głównym celem takich akcji jest rozwój i krzewienie idei krwiodawstwa za równo w środowisku wojskowym jak i cywilnym. Dalsze działania kierowane są w celu zapewniania i polepszania warunków, jakie panują na mobilnych i stacjonarnych Akcjach Krwiodawstwa oraz w życiu codziennym dawców krwi.

Klub HDK przy 18 Pułku Logistycznym stara się również w sposób innowacyjny wprowadzać nowoczesne i ciekawe rozwiązania dające możliwości krwiodawcom działają-

cym dla wspólnej idei. Podejmując i organizując wspólne Akcje Krwiodawstwa z Regionalnym Centrum Krwiodawstwa i Krwiolecznictwa w Białymstoku.

Fot. nr 12 Mobilny Punkt Poboru Krwi zorganizowany przez Wojskowy Klub HDK

Źródło: Oficjalna strona internetowa Wojskowego Klubu HDK na Facebooku, <https://www.facebook.com/Wojskowy-Klub-HDK-przy-18-Pu%C5%82ku-Logistycznym-100805815114665/photos/pcb.236116298250282/236116148250297/> (23.03.2022).

Zakończenie

Celem mojej pracy było określenie poziomu poczucia bezpieczeństwa społeczności lokalnej w związku z powstaniem 18 „Łomżyńskiego” Pułku Logistycznego w Łomży. Chciałam również poznać poziom wiedzy badanych na temat działań podejmowanych przez wojsko, wydarzeń związanych z udziałem wojska, oraz tego jak Pułk jest postrzegany w środowisku cywilnym.

Przedstawiona w niniejszej pracy problematyka nie wyczerpuje w całości zagadnienia dotyczącego formowania nowych jednostek na wschodniej flance NATO i tego jaki jest ich wpływ na poziom bezpieczeństwa społeczeństwa. Mimo to uważam, że cel jaki sobie obrałam został osiągnięty.

Zaprezentowana w rozdziale pierwszym charakterystyka współczesnego środowiska bezpieczeństwa skłoniła mnie do wysnucia następujących wniosków:

- 1) Trzeba podjąć kroki w kierunku edukacji każdej grupy społeczność lokalnej począwszy od dzieci w wieku szkolnym po osoby starsze. Uczyć jak praktycznie radzić sobie w sytuacji kryzysowej, czy pojawienia się nowego rodzaju zagrożeń aby zapewnić sobie i najbliższym bezpieczeństwo, np. jak nie dać się oszukać w Internecie, co robić w razie ogłoszenia alarmu powietrznego, gdzie znajdują się schrony dla ludności cywilnej, jak przetrwać w trudnych warunkach itp.
- 2) Należy prowadzić nieustanną analizę i monitorować pojawiające się zagrożenia w celu wprowadzenia w jak najkrótszym czasie działań naprawczych oraz opracować bądź aktualizować odpowiednie procedury na wypadek takich zagrożeń.
- 3) Warto zwrócić uwagę na wspieranie wszelkich inicjatyw, działań których celem jest zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego.
- 4) Bezpieczeństwo nie jest nam dane na zawsze i od naszego zaangażowania, poziomu wiedzy, zrozumienia tego jak szybko może się ono zmienić zależy będzie nasze życie.

Na podstawie informacji przedstawionych w rozdziale drugim, stwierdzam, że:

- 1) Tworzenie nowych jednostek wojskowych wiąże się nie tylko z bezpieczeństwem militarnym ale również wpływa na rozwój ekonomiczny danego obszaru.
- 2) Ważna jest współpraca między władzami samorządowymi i wojskiem. Wsparcie administracji publicznej i społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych oraz udział w międzynarodowych działaniach na rzecz pokoju i bezpieczeństwa, powinna być głównym celem takiej współpracy.
- 3) Trzeba dołożyć wszelkich starań mających na celu kształtowanie się świadomości narodowej społeczności lokalnej oraz pielęgnować bogatą tradycje i historię tych terenów.

Natomiast rozdział trzeci pokazał, że działania podejmowane przez 18 „Łomżyński” Pułk Logistyczny są zauważane przez tutejsze społeczeństwo co doprowadziło do sformułowania następujących wniosków:

- 1) Społeczeństwo potrzebuje rzetelnej informacji o sytuacji naszego kraju, ponieważ na tej podstawie dokonują oceny poczucia bezpieczeństwa.
- 2) Jak najszybsza rozbudowa połączenia kolejowego z innymi miastami, znacząco wpłynęłaby na bezpieczeństwo i rozwój miasta Łomża.

- 3) Działania wojska oprócz tych określonych ustawami powinny być ukierunkowane na przeszkolenie ludności cywilnej np. z bezpiecznego posługiwanie się bronią, budowy broni, oraz na prowadzeniu regularnych przeszkoleń wojskowych rezerwy.

Osoby, które będą chciały w przyszłości podjąć się niniejszego czasu muszą zwrócić uwagę na czas jaki dana jednostka funkcjonuje, czy społeczeństwo miało dość czasu aby wyrobić sobie jakiś pogląd zdanie na ten temat. Badania powinny być też ukierunkowane nie tylko na bezpieczeństwo militarne i rozpatrywane tylko pod względem zagrożeń bezpieczeństwa narodowego.

Bibliografia

- Banasik M., *Zagrożenia Federacji Rosyjskiej i Euroatlantycka Perspektywa Bezpieczeństwa*, Warszawa 2019.
- Bartosiak J., *Rzeczypospolita między lądem a morzem. O wojnie i pokoju*, Zona Zero: Jacek Bartosiak, Warszawa 2018.
- Brakoniecki D., *Legal and administrative aspects of State security – selected issues* [w:] R. Kordoński, A. Kordońska, Ł. Muszyński (red.), *Wojna – konflikt – spór. Obszary rywalizacji w przestrzeni międzynarodowej. Tom 1*, Olsztyn-Lwów 2020, s. 25-26.
- Brakoniecki D., *Privatization of public tasks in the field of security and public order in Polish and international law*, Grodno 2022.
- Brakoniecki D., *Security and public order in Polish public law*, „Internal Security”, vol. 9, issue 1, 2017.
- Brakoniecki D., *W poszukiwaniu definicji bezpieczeństwa* [w:] D. Brakoniecki (red.), *Bezpieczeństwo społeczności lokalnych. Wyzwania i dylematy w obszarze regulacji prawnej*, SRID, Lwów – Łomża 2018.
- Chojnowski L., *Metodologiczne i dydaktyczne aspekty bezpieczeństwa narodowego*, Dyfin SA, Warszawa 2015.
- Delumenau J., *Skrzydła anioła. Poczucie bezpieczeństwa w duchowości człowieka Zachodu w dawnych czasach*, Oficyna Wydawnicza Volumen, Warszawa 1998.
- Elak L., *Bezpieczeństwo wschodniej granicy*, Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2019.
- Jaczyński S., Kubiak M., *Bezpieczeństwo Polski w XXI wieku*, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Siedlce-Warszawa 2019.
- Kitler W., *Bezpieczeństwo Narodowe RP – Podstawowe kategorie Uwarunkowania Systemu*, AON, Warszawa 2011.

- Kitler W., *Edukacja obronna społeczeństwa*, Niepaństwowa Wyższa Szkoła Pedagogiczna, Białystok 2006.
- Kitler W., *Obrona cywilna (niemilitarna) w Polsce*, Warszawa 2002.
- Kowalkowski S., *Wybrane aspekty zarządzania kryzysowego w świetle użycia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej*, Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2019.
- Koziej S., *Wstęp do teorii i historii bezpieczeństwa*, Warszawa/Ursynów 2010.
- Kuc B. R., Ściborek Z., *Zarys Metodologii Nauk o Bezpieczeństwie*, Toruń 2018.
- Kupiecki R., *Bezpieczeństwo Międzynarodowe*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2020.
- Kuźniar R, Bieńczyk-Missala A., Grzebyk P., Kupiecki R., Madej M., Pronińska K., Szeptycki A., Śledź P., Tabor M., Wojciuk A., *Bezpieczeństwo Międzynarodowe*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2020.
- Mała Encyklopedia Wojskowa*, MON, Warszawa 1985.
- Michalski D., *Wpływ polityki Rosji na obronność Polski*, AON, Warszawa 2016.
- Mróz P., *Siły Zbrojne wobec wyznań i zagrożeń XXI wieku*, Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2019.
- Pieczywok A., Loranty K., *Bezpieczeństwo jako problem edukacyjny*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2015.
- Pietraś M., *Międzynarodowe stosunki polityczne*, UMCS, Lublin 2007.
- Swoboda P., Polończyk A., *10 lat Nauk o Bezpieczeństwie Potencjał-Problematyka- Perspektywy*, AVALO, Kraków 2021.
- Szynkowski R., Karpiuk M., *Bezpieczeństwo narodowe Rzeczypospolitej Polskiej w świetle prawa wewnętrznego i międzynarodowego*, AON, Warszawa 2011.
- Ściborek Z., Wiśniewski B., Kuc R. B., Dawidczyk A., *Bezpieczeństwo Wewnętrzne Podręcznik Akademicki*, Toruń 2020.
- Warec T., *Militarna Łomża Kompendium*, Związek Harcerstwa Polskiego Hufiec Ziemi Łomżyńskiej Drużyna Weteranów – Harcerzy Ziemi Łomżyńskiej - Krąg Seniorów im. Leona Kaliwody, Łomża 2003.
- Wiśniewski B., *Praktyczne Aspekty Badań Bezpieczeństw*, Warszawa 2020.
- Zaczyński W., *Praca Badawcza Nauczyciela*, WSiP, Warszawa 1995.
- Zalewski L., *Obiekty Obronne Ziemi Łomżyńskiej*, Stowarzyszenie KLUB FORT.
- Zięba R., *Bezpieczeństwo międzynarodowe po zimnej wojnie*, Warszawa 2008.
- Zięba R., *Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego- koncepcje-struktury-funkcjonowanie*, Warszawa 1999.

Akty prawne:

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r., (Dz. U. 1997, Nr 78 poz. 483, z 2021 r. Nr 28, poz.319).
- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 roku o Policji, (Dz.U.2021.0.1882 t. j.).
- Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej, (Dz.U.2021.0.1486 t. j.).
- Ustawa z 12 października 1990 roku o ochronie granicy państwowej, (Dz.U.2019.0.1776 t. j.).
- Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej, (Dz.U.2021.0.1893 t. j.).
- Ustawa z 12 grudnia 2013 roku o cudzoziemcach, (Dz.U.2021.0.2354 t. j.).
- Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej, (Dz.U.2021.0.869 t. j.).
- Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002r. o stanie klęski żywiołowej, (Dz. U. 2017. 0. 1897 t. j.).
- Ustawa z dnia 21 czerwca 2002 roku o stanie wyjątkowym, (Dz. U. 2017.0.1928 t. j.).
- Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym, (Dz. U. z 2006, Nr 191, poz. 1410).
- Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym, (Dz.U.2020.0.1856 t. j.).
- Ustawa z 11 marca 2022 r. o Obronie Ojczyzny, (Dz. U. 2022 poz. 655).
- Traktat Północnoatlantycki sporządzony w Waszyngtonie dnia 4 kwietnia 1949 r., (Dz. U. rok 2000 nr 87 poz. 970).
- Traktat o przyjaźni i solidarności między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Francuską, sporządzony w Paryżu z dnia 9 kwietnia 1991r.,(Dz. U. 1992 nr 81 poz. 415).
- Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy, podpisany w Bonn dnia 17 czerwca 1991 r., (Dz.U.1992.14. 56).
- Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, (Dz. U. C 306 z 17.12.2007).
- Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, (Dz. U. C 306 z 17.12.2007).
- Europejska Strategia Bezpieczeństwa Bezpieczna Europa w Lepszym Świecie, Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2009.
- Wspólna Deklaracja Prezydentów o Współpracy Obronnej w zakresie obecności sił zbrojnych USA na terytorium RP, podpisana w Nowym Jorku 23 września 2019 r.
- Komunikat Komisji w sprawie strategii UE w zakresie unii europejskiej, Bruksela dnia 27 lipca 2020.
- Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 12 maja 2020 r., w sprawie przekształcenia niektórych garnizonów oraz zmiany rozporządzenia w sprawie utworzenia, prze-

kształcenia i zniesienia garnizonów oraz określenia zadań, siedzib i terytorialnego zasięgu właściwości ich dowódców, (poz. 959).

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 17 września 2021 roku w sprawie szczegółowej organizacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego, (Dz. U. poz. 1737).

Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 5 października 2007 r. nr 112-48-07 o nadaniu stopni generalskich, (M.P. 2007 nr 85 poz. 885).

Decyzja Nr 1 Ministra Obrony Narodowej z dnia 7 stycznia 2021 r. w sprawie wprowadzenia odznaki pamiątkowej, oznaki rozpoznawczej oraz proporczyka na beret żołnierzy 18. Łomżyńskiego Pułku Logistycznego im. gen. bryg. Mariana Raganowicza, poz. 1.

Strategia Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2020.

Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030.

CYBERTERRORYZM JAKO FORMA ZAGROŻENIA TERRORYSTYCZNEGO

Wstęp

Rozwój nowoczesnych technologii oraz powszechność korzystania z nich niesie za sobą wiele możliwości działania, nauki i rozwoju, ale również szereg niebezpieczeństw i zagrożeń. Cyberprzestrzeń stanowi obecnie drugą, obok realnej rzeczywistości, przestrzeń komunikowania, działania i codziennego funkcjonowania jednostek, instytucji i organizacji, a także państw. Związane jest z tym przybierające na sile i stanowiące istotne zagrożenie zjawisko cyberterroryzmu i stosowanie tzw. cyberbroni. Są one obecnie nową formą agresji, niebędącą otwartą wojną, sprawiającą wiele trudności i problemów dla poprawności funkcjonowania większości państw. Cyberterroryzm występuje w wielu różnych odmianach, stosuje się w nim wiele specyficznych i wysublimowanych metod oraz form działania.

Szybko zmieniające się realia społeczne, globalizm, dalece posunięty rozwój medycyny i technologii, kryzysy ekonomiczne, rozszerzający się i przybierający na sile ekstremizm sprawia, iż niegdyś wzbudzające przerażenie zagrożenia odchodzą w niepamięć, natomiast realnym zagrożeniem stają się zjawiska, które dotąd wydawały się być odległe i mało prawdopodobne. To właśnie zmienność zagrożeń, jest czynnikiem najbardziej niebezpieczna dla ludzkości, gdyż nie daje potrzebnej ilości czasu, by móc właściwie przygotować się do ochrony poszczególnych dóbr⁶³⁵.

Powszechność korzystania z nowoczesnych technik teleinformacyjnych stwarza konieczność zwrócenia uwagi na szerzące się i niezwykle szybko rozwijające się zjawisko cyberzagrożeń i cyberterroryzmu. Zagrożenie dotyczy zarówno indywidualnych użytkowników sieci, jak i różnego rodzaju instytucji, organizacji oraz państw. Problem ten przybiera na sile i stwarza realne zagrożenie, z którym obecnie muszą mierzyć się użytkownicy sieci. Cyberterroryzm ma różnorodny charakter, od prostych ataków hakerskich po precyzyjne ataki grup

---

⁶³⁵ D. Brakoniecki, *Legal and administrative aspects of State security – selected issues* [w:] R. Kordoński, A. Kordońska, Ł. Muszyński (red.), *Wojna – konflikt – spór. Obszary rywalizacji w przestrzeni międzynarodowej. Tom 1*, Olsztyn-Lwów 2020, s. 25-26.

terrorystycznych skierowane w obiekty infrastruktury krytycznej państwa. Stanowi realny problem dla całego współczesnego świata, czego dowodem jest wzrastanie skali tego zjawiska.

W XXI wieku cyberprzestrzeń stanowi nowoczesną platformę aktywności politycznej, wojskowej, gospodarczej i kulturowej. W tym wymiarze cyberprzestrzeń stanowi idealne miejsce do stosowania i rozwoju cyberterroryzmu, który jest obecnie niezwykle istotnym zagrożeniem. Cyberprzestrzeń nierzadko stosowana jest do działań niezgodnych z prawem. Jedynie wzajemna współpraca wszelkiego rodzaju instytucji, służb i państw oraz ujednoczenie przepisów prawnych i aktów normatywnych służy skutecznemu przeciwdziałaniu i zwalczaniu tego zjawiska.

Pojęcie i historia cyberterroryzmu

Cyberprzestrzeń stanowi w XXI wieku nową platformę dla interakcji i zaangażowania politycznego, wojskowego, gospodarczego i kulturowego. Niezwykle ważne w tym kontekście jest bezpieczeństwo komputerowe oraz inicjowanie badań nad zagrożeniami cyfrowymi i włamaniami do systemów komputerowych. Szybki rozwój technologii informacyjnych i komunikacyjnych przyczynia się do wykorzystywania cyberprzestrzeni do działań niezgodnych z prawem. Wymienić tu można różnorakie zagrożenia od prostych ataków hakerskich po dokładnie zaplanowane działania organizacji terrorystycznych godzące w bezpieczeństwo różnych struktur państwa.

Pojęcie cyberterroryzmu jest stosunkowo młode zarówno, jako zjawisko, oraz jako metoda walki. Sformułowanie to funkcjonuje w języku potocznym, informatycznym, prawnym, politycznym, w publicystyce oraz w szeroko pojętej nauce. W dokumentach oraz w literaturze fachowej występują problemy z jednoznacznym określeniem definicji cyberterroryzmu. Pierwszy raz pojęcie to pojawiło się latami 80. XX wieku w Kalifornii. Stanowiło ono połączenie dwóch określeń - cyberprzestrzeni i terroryzmu. Za autora pojęcia cyberterroryzmu uznaje się Barrego Collina, który określił go, jako świadome wykorzystanie systemu informacyjnego, sieci komputerowej lub jej części składowych, aby wesprzeć lub ułatwić akcję terrorystyczną.⁶³⁶

---

⁶³⁶ W. Smolski, *Cyberterroryzm jako współczesne zagrożenie bezpieczeństwa państwa* [w:] *Rodzinną Europą*, H. Malewski (red.), Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2015, s. 481.

Wielu specjalistów zajmujących się szeroko pojętym cyberterroryzmem ma trudności w jednoznacznym jego określeniu i zdefiniowaniu. W literaturze i opracowaniach naukowych pojawiają się zamiennie pojęcia cyberwojny, cyberataku lub cyberprzestępczości.

Twórcą definicji cyberterroryzmu, która jest najczęściej przytaczana i zawęża to pojęcie, jest Dorothy Denning – amerykański ekspert do spraw cyberbezpieczeństwa i nowych technologii z Uniwersytetu Georgetown w Waszyngtonie. Stwierdza ona, że cyberterroryzm to bezprawny atak lub groźba ataku na komputery, sieci lub systemy informacyjne podjęty w celu zastraszenia bądź wymuszenia na rządzie lub konkretnych ludziach zamierzonych zachowań lub celów politycznych oraz społecznych.⁶³⁷ Według profesor atak powinien powodować znaczne straty, ewentualnie powinien wywoływać konkretne skutki wzbudzające poczucie strachu. Autorka definicji podaje także konkretne przykłady cyberterroryzmu, do których należą między innymi powodujące śmierć lub uszkodzenie ciała ataki, eksplozje lub katastrofy lotnicze, zanieczyszczenia wód lub też straty gospodarcze. Zdaniem D. Denning poważne ataki na systemy techniczne uznajemy za cyberterroryzm zależnie od zaistniałych skutków, nie należą tu na przykład następstwa finansowe – kłopoty finansowe lub zakłócenie trwałości i przebiegu nieistotnych usług.⁶³⁸

NIPC czyli US National Infrastructure Protection Centre – Departament Bezpieczeństwa Krajowego Stanów Zjednoczonych podaje inną definicję cyberterroryzmu. Według NIPC jest to popełniony za pomocą komputera oraz dzięki możliwościom telekomunikacyjnym akt kryminalny powodujący użycie siły, zniszczenie lub zaprzestanie świadczenia usług w celu wywołania strachu poprzez zamieszanie i poczucie niepewności w określonej populacji. Czynności te mają na celu wpłynięcie na rządy i ludność, by wywołać i wykorzystać ich reakcje w osiągnięciu konkretnego celu politycznego, społecznego, ideologicznego lub konkretnego programu realizowanego przez terrorystów.⁶³⁹

James Lewis zwraca uwagę na inny aspekt cyberterroryzmu i podaje, że stanowi on wykorzystanie sieci komputerowych, jako narzędzia do sparaliżowania albo do poważnego ograniczenia możliwości efektywnego wykorzystania struktur narodowych. Można tu wymienić między innymi energetykę, transport lub instytucje rządowe. Cyberterroryzm ujęty w ten

---

⁶³⁷ Ibidem, s. 481.

⁶³⁸ A. Podraza, *Cyberterroryzm jako wzrastające zagrożenie dla bezpieczeństwa międzynarodowego w XXI wieku*, [w:] *Cyberterroryzm zagrożeniem XXI wieku. Perspektywa politologiczna i prawna*, A. Podraza (red.), Difin, Warszawa 2013, s. 30.

⁶³⁹ T. Szubrycht, *Cyberterroryzm jako nowa forma zagrożenia terrorystycznego*, [w:] „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej”, 2005, R.46, nr 1 (160), s. 175.

sposób może też służyć do zastraszania lub wymuszenia na rządzie lub określonej grupie społecznej konkretnych działań.⁶⁴⁰

Dogłębną definicję cyberterroryzmu określają Valery Vasenin i Oleg Kazarin z Uniwersytetu Łomonosowa z Moskwy. Określając powyższe pojęcie podkreślają w nim niematerialne i nieosobowe skutki działań cyberterrorystów. Według nich cyberterroryzm ma na celu spowodowanie potencjalnego lub bezpośredniego zagrożenia dla zdrowia i życia ludzi, doprowadzenie do ogromnych zniszczeń materialnych za pomocą dokładnie przemyślanych i zaplanowanych działań przy pomocy komputera lub innych środków komunikacji oraz wywołanie niebezpiecznych konsekwencji dla społeczeństwa, bądź zwrócenie uwagi na polityczne żądania terrorystów. Określony w ten sposób cyberterroryzm ma na celu wywołanie strachu i określenie pobudek politycznych.⁶⁴¹

Zdaniem W. Smolskiego cyberterroryzm rozumiany, jako specyficzna kategoria zagrożeń, swoim zasięgiem obejmuje działania w stosunku do wszelkich systemów teleinformatycznych, które podejmowane są, by osiągnąć konkretne cele terrorystyczne.⁶⁴²

T. Szubrycht twierdzi, że w wielu pojęciach cyberterroryzmu pojawiają się dwa zasadnicze wyróżniki. Pierwszy stanowi o tym, że podstawą do przeprowadzenia ataku jest wykorzystanie systemów komputerowych lub teleinformatycznych. Drugi z nich zakłada, że celem ataku są komputery i systemy informatyczne.⁶⁴³ W tak rozumianym cyberterroryzmie pominięty zostaje jeden aspekt – celowe wyrządzenie krzywdy lub pozbawienie życia ludzi. Skupia się on jedynie na środowisku komputerowym i sieci teleinformatycznej, która staje się jedynym celem negatywnych działań.

Specjaliści zwracają uwagę na trudności w jednoznacznym określeniu zjawiska cyberterroryzmu. Istnieje wiele wyjaśnień i prób zdefiniowania tego problemu. Niejednoznaczność pojęcia cyberterroryzmu związana jest z używaniem go w różnych kontekstach i w odniesieniu do różnych działań podejmowanych przez grupy terrorystyczne.

Zjawisko cyberterroryzmu pojawiło się wraz z rozwojem systemów teleinformatycznych i sieci komputerowych. W dzisiejszym świecie cyberzagrożenia i cyberataki stanowią istotny problem i zagrożenie pod kątem niewłaściwego wykorzystania systemów komputerowych. Trudno jest określić jednoznacznie, które wydarzenie było pierwszym aktem cyberterroryzmu, i czy było ono przeprowadzone przez cyberspecjalistów jakiegoś państwa, czy też

---

⁶⁴⁰ Ibidem, s. 175.

⁶⁴¹ A. Podraza, *Cyberterroryzm jako...*, op. cit., s. 31-32.

⁶⁴² W. Smolski, *Cyberterroryzm jako ...*, op. cit., s. 481.

⁶⁴³ T. Szubrycht, *Cyberterroryzm jako ...*, op. cit., s. 176.

przez pojedynczego, zdeterminowanego hakera. Istnieje wiele incydentów, które miały miejsce w przeszłości i mogłyby zostać uznane za początkowe akty cyberterroryzmu.

Pierwsze oznaki cyberataków pojawiły się już w latach 90. XX wieku, kiedy to zauważono powstawanie nowych form terroryzmu. Według N. Nogi „pierwsze wzmianki o niebezpieczeństwie zamachów terrorystycznych przy użyciu systemów komputerowych pojawiły się w 1979 r. w raporcie szwedzkiego ministerstwa obrony na temat zagrożeń społecznych związanych z komputeryzacją.”⁶⁴⁴

Istnieje wiele form przestępstw komputerowych i ataków dokonywanych w cyberprzestrzeni. Samo słowo cyberterroryzm zaczęło być używane przez amerykańskich specjalistów w dziedzinie wywiadu wojskowego w latach 80. Od tej pory zaczęto mówić częściej o tej formie ataku. W latach 90. nad Stanami Zjednoczonymi zawisło widmo ataku cybernetycznego. W prasie pojawiały się artykuły o atakach cyberterrorystów. W 1995 r. pojawiły się w internecie fałszywe wiadomości o niechlubnych działaniach rządu meksykańskiego. Były to tak zwane fake newsy.⁶⁴⁵

Jednym z najsłynniejszych pionierów cyberterroryzmu był Kevin Mitnick – poszukiwany przez FBI przestępca komputerowy. Włamywał się do komputerów Pentagonu, laboratorium Digital Equipment Corporation, amerykańskich banków oraz do Pacific Bell - sieci telefonicznej i wykradał dane. Został schwytany w 1995 roku, po odbyciu kary został konsultantem firmy zabezpieczającej komputery.⁶⁴⁶

W 1998 roku FBI przeprowadzało w Teksasie śledztwo w sprawie podejrzanych ingerencji odnotowywanych w różnych miejscach połączonych z sieciami wywiadowczymi i wojskowymi – m. in. w instytucie Sandia, gdzie projektowano broń jądrową. Szczególnie wiele naruszeń odnotowano w sieci Bazy Lotniczej w Ohio. Był to bardzo duży i uporczywy atak, za którym prawdopodobnie stała Rosja. W niektórych systemach hakerzy ukrywali się przez około dwa lata, wykradli tysiące stron nietajnych materiałów, które dotyczyły wrażliwych technologii.⁶⁴⁷

Od momentu pojawienia się pierwszych aktów cyberterroryzmu zaczęły mnożyć się kolejne tego typu działania na szkodę innych państw lub grup społecznych. Wiele cyberataków miało miejsce w Stanach Zjednoczonych. Atakowano serwery powodując czasowe ich

---

⁶⁴⁴ N. Noga, *Cyberterroryzm – nowe oblicze terroryzmu, część I*, [online], „e-Terroryzm.pl”, 2013, R.II, nr 3(15), s. 30, tekst dostępny na stronie: <http://e-terrorizm.pl/archiwum/> (01.02.2022 r.)

⁶⁴⁵ A. Janowska, *Cyberterroryzm – rzeczywistość czy fikcja?* [w:] *Spoleczeństwo informacyjne – wizja czy rzeczywistość*, L.H. Haber (red.), AGH, Kraków 2004, s. 446-447.

⁶⁴⁶ N. Noga, *Cyberterroryzm – nowe...*, op. cit., s. 32.

⁶⁴⁷ D.E. Sanger, *Cyberbroń. Broń doskonała*, Helion, Gliwice 2021, s. 34.

wyłączenie, infekowano je też różnego rodzaju złośliwym oprogramowaniem. Zdarzały się przypadki niszczenia danych na całym świecie powodujące milionowe straty.

Jednym z przykładów cyberterroryzmu jest używanie internetu, jako broni w walce w Kosowie w 1999 roku przez obydwie strony konfliktu. Sieć teleinformatyczna była wykorzystywana na rzecz jugosłowiańskiej i natowskiej propagandy, służyła do wymieniania informacji, oszukiwania i demonizowania przeciwnika, atakowania za pomocą wirusów i włamywania się na strony internetowe. Strona serbska wykorzystwała internet do rozsyłania ogromnej liczby wiadomości e-mail do różnych organizacji, telewizji i instytucji z apelem o zakończenie bombardowania. Wiadomości miały wydźwięk antyamerykański. Hakerzy ze strony serbskiej zablokowali serwer Sojuszu, co spowodowało, że informatycy musieli zmienić strukturę sieci i oficjalne strony internetowe.⁶⁴⁸

Konflikty między państwami sprzyjały pojawianiu się z każdym rokiem coraz bardziej przemyślanych i lepiej zorganizowanych akcji cyberterrorystycznych. Na początku 2000 roku internetowi przestępcy zaatakowali serwery m.in. Amazon, Yahoo, CNN czy eBay. Spowodowało to czasowe ich wyłączenie. Ten cyberatak uświadomił opinii publicznej, że społeczeństwo weszło w nową erę zagrożeń i ataków.⁶⁴⁹

W 2000 roku media nagłośniły tzw. „cybotaż” na oczyszczalnię ścieków w Australii w Sunshine Cost. Za cyberatakami stał konsultant projektu wodnego, który nie został przyjęty do pracy w firmie instalującej komputerowy system sterujący przepływem ścieków. Haker włamał się do systemu i przekierował miliony litrów zanieczyszczeń do parków, rzek i zakładów przemysłowych. Skutkiem tego była śmierć ogromnej liczby zwierząt wodnych i zanieczyszczenie wody. Czyn ten jest uznawany, jako pierwsze celowe cybernetyczne uderzenie w infrastrukturę krytyczną państwa, którego dokonano przy użyciu dostępnych w internecie narzędzi.⁶⁵⁰

W 2001 roku miał miejsce konflikt chińsko-amerykański. Po kolizji z chińskim myśliwcem amerykański samolot zwiadowczy musiał lądować awaryjnie na południu Chin. Zginął wtedy pilot Wang Wei, a Pekin oskarżył Waszyngton o szpiegostwo. Był to pretekst do wybuchu wojny internetowej, wstawiania fałszywych wiadomości, ataków hackerskich, włamań na strony internetowe, wstawiania obraźliwych haseł, obrazków itp. Zarówno Chińczycy, jak i Amerykańscy, atakowali strony lokalnych i państwowych instytucji i władz,

---

⁶⁴⁸ N. Noga, *Cyberterroryzm – nowe...*, op. cit., s. 32.

⁶⁴⁹ A. Janowska, *Cyberterroryzm...*, op. cit., s. 447.

⁶⁵⁰ N. Noga, *Cyberterroryzm – nowe...*, op. cit., s. 33.

strony rządowe, komercyjne, małe firmy itp. Do walki wykorzystywano także wirusy. Ataki hackerów stały się coraz bardziej groźniejsze i powodowały coraz to gorsze skutki.⁶⁵¹

Od drugiej połowy lat 90. XX wieku internet zaczął odgrywać ważną rolę w funkcjonowaniu i działalności Al-Kaidy. Wykorzystywała ona sieci teleinformatyczne, jako platformę ideologiczną oraz, jako mechanizm koordynacji działań pomiędzy poszczególnymi oddziałami terrorystycznymi w ramach scentralizowanego i posiadającego wewnętrzną hierarchię ugrupowania. Szczególnie zauważalne było to w okresie od 1996 do 2001 roku – do czasu amerykańskiej interwencji w Afganistanie. Polegało to m.in. na korzystaniu z kafejek internetowych, z czatów, kodyfikowaniu poczty elektronicznej, wysłaniu zaszyfrowanych e-maili itp. Początkowe działania i procesy komunikowania się komórek oraz grup terrorystycznych nie były, aż tak rozwinięte i zaawansowane. Z biegiem lat techniki kamuflażu stały się coraz bardziej zaawansowane, uciekano się do stosowania rozmaitych systemów konspiracji i kodyfikowania wiadomości, w których zwyczajne słowa miały ukryte znaczenie. W procesach tych komunikowano się tylko w języku arabskim. Jedną z technik kamuflażu było używanie np. zdjęć pornograficznych, które miały zakodowaną informację o działaniach terrorystycznych lub posiadały wskazówki o przygotowaniu materiałów wybuchowych.⁶⁵²

W 2007 roku doszło do cyberataku, w którym nie udało się ostatecznie określić tożsamości agresora. Skoordynowane ataki z różnych zakątków świata skierowane były na strony rządowe, partii politycznych, strony medialne i bankowe Estonii. Akcja związana była z decyzją o usunięciu pomnika żołnierzy radzieckich z centrum Tallina i przeniesienie go na cmentarz wojskowy. Atak przeprowadzono w postaci DDOS – rozproszonej odmowy usługi, zainfekowano złośliwym oprogramowaniem tysiące komputerów. Uderzenie w system bankowy uniemożliwiło przeprowadzenie jakichkolwiek transakcji.⁶⁵³

W 2008 roku Rosjanie zhakowali tajne systemy Pentagonu. Dla Departamentu Obrony była to nowa ingerencja, podczas której okazało się, że jest on łatwym celem dla internetowych agresorów. Rosjanie porzucali w okolicy parkingu i powszechnie dostępnej okolicy amerykańskiej bazy na Bliskim Wschodzie pamięci USB. Każdy, kto podniósł i umieścił je w komputerze lub laptopie podłączonym do sieci umożliwił Rosjanom dostęp do sprzętu. Dane były kopiowane i wysyłane do hackerów, wyrządzono w ten sposób ogromne szkody.⁶⁵⁴

---

⁶⁵¹ W. Smolski, *Cyberterrorystyka jako ...*, op. cit., s. 490-491.

⁶⁵² Kosmyńska S., *Cyberdżihad. Wykorzystanie internetu przez współczesny terrorystyka islamistyczny* [w:] *Cyberterrorystyka zagrożeniem XXI wieku. Perspektywa politologiczna i prawna*, A. Podraza (red.), Difin, Warszawa 2013, s. 103.

⁶⁵³ A. Podraza, *Cyberterrorystyka jako ...*, op. cit., s. 36.

⁶⁵⁴ D.E. Sanger, *Cyberbroń ...*, op. cit., s. 41.

Stany Zjednoczone są jednym z kilku państw kojarzonych z cyberatakami. „New York Times” podał do wiadomości w 2010 roku informacje o programie pod kryptonimem Igrzyska Olimpijskie. USA we współpracy z Izraelem wyprodukowały robaka komputerowego Stuxnet, który posłużył do cyberataku na irańskie wirówki wzbogacające uran w ośrodku jądrowym Natanz. Był to pierwszy amerykański atak w cyberprzestrzeni, który miał na celu sparaliżowanie infrastruktury innego państwa i zahamowanie rozwoju irańskiego programu nuklearnego.⁶⁵⁵

W Polsce zjawisko cyberterroryzmu zaczęto traktować poważnie dopiero z początkiem XXI wieku. W 2013 roku Polska znajdowała się na piątym miejscu pod względem ataków internetowych pochodzących z mobilnych urządzeń.⁶⁵⁶

Przykładów cyberterroryzmu można podawać wiele. Wraz z rozwojem infrastruktury teleinformatycznej pojawiają się coraz bardziej przemyślane i nowoczesne formy ataków i działań na tle przestępczym w cyberprzestrzeni. Niesie to za sobą szereg niebezpieczeństw i zagrożeń dla państw, przeróżnych organizacji, społeczeństw lub konkretnych grup społecznych. Na przestrzeni kilkudziesięciu lat Korea Północna, Rosja i ISIS wysuwają się na pierwszy plan wśród państw, które odpowiadają za cyberterroryzm.

Cyberprzestrzeń – obiekt ataków terrorystycznych

Pojęcie cyberprzestrzeni wywodzi się etymologicznie z cybernetyki, która jest nauką o sterowaniu i komunikowaniu w systemach dowolnej natury. Pierwsze opisy cyberprzestrzeni znajdujemy w powieściach science fiction pt. „Burning Chrome” i „Neuromancer” W. Gibsona opublikowanych w latach 1982 i 1984. Określana ona została tam, jako wygenerowany przez komputer świat wirtualnej rzeczywistości nazwany matrycą. Cyberprzestrzeń opisana w ten sposób stanowi trójwymiarową przestrzeń elektronicznego medium komunikacyjnego, królestwo paradoksów przestrzennych stanowiących halucynację przeżywaną przez jej użytkowników.⁶⁵⁷

Obecnie cyberprzestrzeń jest określana przede wszystkim, jako przestrzeń wirtualna, w której funkcjonują połączone ze sobą i komunikujące się najczęściej za pomocą sieci internetowej komputery i inne urządzenia cyfrowe.

---

⁶⁵⁵ A. Podraza, *Cyberterroryzm jako ...*, op. cit., s. 38.

⁶⁵⁶ N. Noga, *Cyberterroryzm – nowe oblicze terroryzmu, część II*, [online], „e-Terroryzm.pl”, 2013, R.II, nr 4(16), s. 22, <http://e-terroryzm.pl/archiwum/> (01.02.2022 r.)

⁶⁵⁷ Z. Chmielewski, *Polityka publiczna w zakresie ochrony cyberprzestrzeni w UE i państwach członkowskich*, „Studia z Polityki Publicznej”, 2016, nr 2 (10), s. 105.

Jedną z najbardziej znanych i powszechnie cytowanych jest definicja sformułowana na potrzeby powołania jednolitego słownika terminologii wojskowej przez Departament Obrony USA. Zgodnie z nią cyberprzestrzeń stanowi globalną domenę środowiska informacyjnego. Składa się z współzależnych sieci tworzonych przez infrastrukturę technologii informacyjnej - IT oraz z zawartych w nich danych. W skład cyberprzestrzeni wchodzi internet, sieci telekomunikacyjne, systemy komputerowe, osadzone w nich procesory i kontrolery.⁶⁵⁸

Cyberprzestrzeń to w głównej mierze przestrzeń informatyczna oraz nowy i coraz bardziej popularny rodzaj przestrzeni społecznej. Stanowi ona doskonałe miejsce do pożądaných i legalnych działań, ale również jest miejscem do prowadzenia działalności niezgodnej z prawem i zagrażającej interesom państwa, organizacji i podmiotów oraz szeroko rozumianej społeczności.

Cyberprzestrzeń jest obszarem kooperacji pozytywnej i negatywnej. Kooperacja pozytywna polega na wzroście możliwości wszechstronnego zaspokojenia potrzeb społecznych w sferze bezpieczeństwa, edukacji i ekonomii, w prowadzeniu badań naukowych, w sferze komunikacji i kultury, w przeprowadzaniu globalnych igrzysk, gier i zabaw. Kooperacja negatywna oznacza, że cyberprzestrzeń stała się źródłem zagrożeń bezpieczeństwa międzynarodowego i narodowego. Zgodnie z tym założeniem możemy mieć do czynienia z wystąpieniem następujących zjawisk:

- cyberprzestępstwem – oznaczającym wykorzystywanie cyberprzestrzeni dla pospolitych i zorganizowanych celów kryminalnych;
- cyberinwigilacją – oznaczającą wykorzystanie cyberprzestrzeni do kontroli społecznej – np. śledzenie treści przekazów, identyfikacja lokalizacji;
- cyberterroryzmem – oznaczającym działania terrorystyczne w cyberprzestrzeni;
- cyberwojną – oznaczającą wykorzystanie cyberprzestrzeni do działań wojennych lub w operacjach innych niż wojna.⁶⁵⁹

Pojęcie cyberprzestrzeni pojawia się w obowiązującym prawie międzynarodowym i krajowym oraz w różnych aktach prawnych. W polskim prawodawstwie pojęcie to zostało zdefiniowane w ustawie o stanie wyjątkowym, w ustawie o stanie wojennym oraz w ustawie o stanie klęski żywiołowej.

Zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 8 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej⁶⁶⁰, z art. 2 ust 1a ustawy z dnia 21 czerwca 2002 r. o stanie wyjątkowym⁶⁶¹ oraz z art. 2

---

⁶⁵⁸ Ibidem, s. 105.

⁶⁵⁹ P. Sienkiewicz, *Analiza systemowa zagrożeń dla bezpieczeństwa cyberprzestrzeni*, „Automatyka”, 2009, T.13 zesz. 2, s. 586.

ust. 1b ustawy z dnia 29 sierpnia 2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej⁶⁶² pod pojęciem cyberprzestrzeni „rozumie się przestrzeń przetwarzania i wymiany informacji tworzoną przez systemy teleinformatyczne, określone w art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne, wraz z powiązaniem pomiędzy nimi oraz relacjami z użytkownikami.”

Cyberprzestrzeń definiowana jest w Strategii Cyberbezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2019-2024, jako „przestrzeń przetwarzania i wymiany informacji tworzona przez systemy teleinformatyczne”.⁶⁶³

Specyfika cyberprzestrzeni stwarza wiele trudności w dokładnym i jednoznacznym zdefiniowaniu tego pojęcia. Prowadzone analizy, badania i obserwacje cyberprzestrzeni pozwoliły określić jej charakterystyczne cechy, do których należą m.in. anonimowość korzystających, dostępność dla każdego, brak ograniczeń przestrzennych oraz szeroki zasięg.

Zdaniem C. Cunnighama dominacja w cyberprzestrzeni i sprawowanie kontroli nad nią w XXI wieku jest tak samo decydujące i wpływowe, jak w XIX wieku panowanie na morzach, a w XX wieku w przestrzeni powietrznej. Obecnie cyberprzestrzeń jest polem bitwy, na którym toczy się już nowoczesna wojna przyszłości. Cyberprzestrzeń jest miejscem, gdzie każde państwo, każda organizacja przestępcza, pośrednio każdy obywatel, prowadzi swoje interesy. Stanowi ona miejsce, gdzie globalny konflikt rozgrywa się na tej samej przestrzeni, w której funkcjonuje zdecydowana większość zwykłych, normalnych firm i organizacji.⁶⁶⁴

Wszelkie akty cyberterroryzmu mogą być prowadzone w cyberprzestrzeni na różnych poziomach i na różną skalę - zaczynając od poziomu państwa wykorzystującego wojsko, poprzez duże firmy i organizacje, na pojedynczych użytkownikach kończąc. Cyberatak może być dokładnie przemyślany, zaplanowany i nakierowany na kradzież danych lub zaszkodzenie i wyrządzenie szkody. Może też być długotrwałą, wieloletnią i zaplanowaną na szeroką skalę operacją państwową, angażującą m.in. wojsko, mającą na celu zniszczenie lub uszkodzenie infrastruktury innego państwa. W tym rozumieniu cyberprzestrzeń stanowi miejsce, które ma ogromny wpływ na stabilność społeczną, bezpieczeństwo narodowe, rozwój gospodarczy

---

⁶⁶⁰ Ustawa z dnia 8 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej, tekst jednolity: [Dz.U. z 2017 r., poz. 1897].

⁶⁶¹ Ustawa z dnia 21 czerwca 2002 r. o stanie wyjątkowym, tekst jednolity: [Dz. U. z 2017 r., poz. 1928].

⁶⁶² Ustawa z dnia 29 sierpnia 2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej, tekst jednolity: [Dz.U. z 2017 r., poz. 1932].

⁶⁶³ Uchwała Nr 125 Rady Ministrów z dnia 22 października 2019 r. w sprawie Strategii Cyberbezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2019-2024, [Dz. U. z 2019 r., poz. 1037 ze zm.].

⁶⁶⁴ C. Cunningham, *Wojny w cyberprzestrzeni. Koncepcje, strategie i taktyki, dzięki którym przetrwasz ocalisz swoją organizację*, Helion, Gliwice 2021, s. 20.

i komunikację kulturalną. Metody, za pomocą których przeprowadza się ataki w cyberprzestrzeni zmieniają się z biegiem lat, ciągle się dostosowują do szybko rozwijającej się technologii.

Zagrożenia w cyberprzestrzeni

W XXI wieku cyberprzestrzeń stanowi miejsce, które stwarza wiele możliwości w zakresie rozwoju, komunikowania się, zdobywania oraz przekazywania informacji, spotkań itp. Związane jest to także z pojawieniem się wielu zagrożeń i niebezpieczeństw. Przestrzeń ta nie posiada granic geograficznych, politycznych i społecznych. Mają do niej dostęp użytkownicy z każdego miejsca na świecie, niezależnie od wieku, pochodzenia społecznego i kulturowego, wykształcenia, czy posiadanych poglądów politycznych. Cyberprzestrzeń pozwala wyrafinowanym przestępcom na zachowanie anonimowości, co prowadzi do trudności w określeniu i zlokalizowaniu źródła zagrożenia. Korzystanie z cyberprzestrzeni wiąże się z narażeniem na szereg niebezpieczeństw.

W. Gizicki twierdzi, że cyberterrorizm, cyberszpiegostwo i cyberprzestępczość oparte na nowoczesnych technologiach stanowią jedne z głównych zagrożeń w cyberprzestrzeni. Cyberszpiegostwo koncentruje się śledzeniu podmiotów lub konkretnych osób przy wykorzystywaniu zasobów przedmiotów cyberprzestrzennych. Cyberprzestępczość związana jest z kryminalną działalnością skoncentrowaną na zwiększaniu zysków, przede wszystkim materialnych i finansowych.⁶⁶⁵

Wielu specjalistów zwraca uwagę na to, że nie da się niekorzystnych działań w cyberprzestrzeni zakwalifikować tylko do jednej kategorii. Według A. Podraza do najpoważniejszych zagrożeń w cyberprzestrzeni należą cyberprzestępczość, szpiegostwo gospodarcze, polityczne i wojskowe, hakytywizm oznaczający cyberpolityczny aktywizm, cyberagresja, cyberterrorizm i cyberwojna.⁶⁶⁶

Zdaniem T. Szubrychta potencjalny atak w cyberprzestrzeni może obejmować oprogramowanie innego użytkownika (software) lub systemy informacyjne i sprzęt komputerowy (hardware). Nie ma jednoznacznej klasyfikacji cyberataków, ze względu na różnorodność metod działania oraz różnorodność kryteriów opisu tego zjawiska. Autor przytacza podział kategorii zagrożeń opracowany przez W. Chewsicka i S. Bellovina, zgodnie z nim do zagrożeń w cyberprzestrzeni należy:

---

⁶⁶⁵ W. Gizicki, *Państwo wobec cyberterrorizmu* [w:] *Cyberterrorizm zagrożeniem XXI wieku. Perspektywa politologiczna i prawna*, Podraza A. (red.), Difin, Warszawa 2003, s. 46.

⁶⁶⁶ A. Podraza, *Cyberterrorizm jako...*, op. cit., s. 34.

- a) uzyskanie haseł dostępu do sieci,
- b) wykorzystanie niekompetencji osób mających dostęp do systemu,
- c) korzystanie z systemu bez specjalnych zezwoleń lub używanie oprogramowania pochodzącego z nielegalnych źródeł,
- d) zniszczenie lub uszkodzenie procedur związanych z mechanizmem autoryzacji,
- e) wykorzystanie luk w zbiorze reguł sterujących wymianą informacji pomiędzy niezależnymi urządzeniami lub procesami,
- f) uzyskanie informacji dostępnych tylko administratorowi, niezbędnych do poprawnego funkcjonowania w sieci,
- g) uniemożliwienie korzystania z sieci.⁶⁶⁷

W literaturze fachowej można znaleźć wiele podziałów i kategorii zagrożeń czyhających na użytkowników w cyberprzestrzeni. W. Smolski podaje podział cyberataków ze względu na obszar zagrożeń, którego mogą dotyczyć. Należą do nich cyberataki skierowane na:

- a) systemy wojskowe, w których przechowywane są informacje o położeniu satelitów, rozmieszczeniu wojsk oraz broni, prowadzone są badania nad nowymi rodzajami broni, systemami łączności itp.,
- b) systemy przedsiębiorstw, w których przechowywane są informacje ważne dla prowadzenia firmy,
- c) systemy wchodzące w skład tzw. "infrastruktury krytycznej państwa", zaliczyć tu można systemy bankowo-finansowe, energetyczne, telekomunikacyjne, dostarczania wody, transportu, służb do działań w sytuacjach wyjątkowych, które przechowują informacje ważne dla bezpieczeństwa państwa.⁶⁶⁸

Niejednoznaczność w określaniu zagrożeń wynika z różnorodności i specyfikacji ataków. Cyberprzestrzeń stanowi ogromną przestrzeń, w której zwiększa się poczucie zagrożenia wpływające na bezpieczeństwo personalne i narodowe. Rozwój technologii sprzyjający wielokierunkowemu rozwojowi, wiąże się także z koniecznością udoskonalania narzędzi i procedur ochrony danych, informacji i systemów informacyjnych.

W działaniach prowadzonych w cyberprzestrzeni zwiększa się konieczność dokładniejszego analizowania, planowania i przygotowywania ataków. Precyzyjnie przygotowane uderzenie przy wykorzystaniu szczegółowych technicznych informacji może polegać m.in. na zainfekowaniu złośliwego oprogramowania, uderzeniu drona lub blokady działania usług.

---

⁶⁶⁷ T. Szubrycht, *Cyberterrorizm jako ...*, op. cit., s. 181.

⁶⁶⁸ W. Smolski, *Cyberterrorizm jako ...*, op. cit., s. 483.

Zdaniem C. Cunninghama, każdy zajmujący się cyberprzestrzenią badacz lub analityk zagrożeń miałby własne zdanie na temat sklasyfikowania ataków. Według autora ataki w cyberprzestrzeni można podzielić na następujące kategorie:

- szpiegostwo przemysłowe sponsorowane przez państwa narodowe – należą tu kampanie koncentrujące się głównie na zakłócaniu działania lub degradacji aktywów wybranych dziedzin infrastruktury przemysłowej atakowanego kraju;
- dezinformacja i wywieranie wpływu na procesy wyborcze – skoordynowane wysiłki agencji rządowych i przestępców, które mają na celu zakłócenie procesów demokratycznych wyborów lub podważanie wiarygodności i prawdomówności urzędników lub urzędów publicznych;
- działania szpiegowskie i zbieranie informacji wywiadowczych – polegają na szeregu działań lub pojedynczych operacjach, które mają na celu zbieranie danych lub informacji wywiadowczych, aby móc je wykorzystać w przyszłości;
- operacje pod fałszywą flagą – oznacza kampanie prowadzone przez wrogie państwo narodowe lub jego aparat wywiadowczy, mające na celu przypisanie odpowiedzialności za określone działania innemu podmiotowi lub narodowi;
- kradzież własności intelektualnej sponsorowana przez państwa narodowe – oznacza wyraźnie ukierunkowaną kampanię zainicjowaną przez wrogie państwo, ma ona na celu wykradanie cennych własności intelektualnych lub informacji wywiadowczych o krytycznym znaczeniu dla funkcjonowania gospodarki i państwa, może ona zapewnić napastnikowi potencjalne korzyści ekonomiczne.⁶⁶⁹

Przytoczony podział kategorii zagrożeń w cyberprzestrzeni odnosi się do cyberataków skierowanych głównie w dobro państwa lub w większe organizacje, mające na celu wywołanie szeroko pojętych negatywnych skutków. Szczególnie zagrożone cyberatakiem są państwa o bardzo dobrze rozwiniętych systemach informacyjnych. Związane jest to z kategorią tzw. krytycznej infrastruktury państwa, od której zależy jego funkcjonowanie. Wrażliwe są szczególnie systemy wspomagające funkcjonowanie telekomunikacji, systemów energetycznych, transportu, systemu zaopatrzenia, systemów bankowych i finansowych, szeroko rozumianej produkcji, służb ratowniczych i szpitali. Zniszczenie lub uszkodzenie jednego z elementu funkcjonowania państwa może osłabić poziom jego bezpieczeństwa, a co za tym idzie jego zdolności obronne.

---

⁶⁶⁹ C. Cunningham, *Wojny w cyberprzestrzeni...*, op. cit., s. 131.

Cyberprzestrzeń stała się nowym środowiskiem obejmującym specjalny obszar. Niezwykle istotne stało się stworzenie spójnych rozwiązań systemowych i prawnych w ujęciu państwowym oraz instytucjonalnym, w celu zapewnienia bezpieczeństwa działania globalnej sieci. Przestępcy prześcigają się w wymyślaniu coraz to nowszych form wykorzystania cyberprzestrzeni do swej niechlubnej działalności. Sprzyja temu dynamika zmian w tej przestrzeni, w której toczy się walka pomiędzy przestępcami, a podmiotami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo. W przyszłości cyberterroryzm będzie niezwykle istotnym problemem dla prawidłowego funkcjonowania politycznego, gospodarczego i społecznego państw.

Bezpieczeństwo teleinformatyczne

Pojęcie i definicja bezpieczeństwa teleinformatycznego jest ściśle powiązane z cyberprzestrzenią i cyberterroryzmem. Większość aktywności państw, przedsiębiorstw i organizacji oraz przeciętnego obywatela skupia się w dużej mierze w cyberprzestrzeni, w której narażeni są oni na szereg zagrożeń. Niezwykle istotne staje się tutaj zapewnienie szeroko rozumianego bezpieczeństwa teleinformatycznego, które można rozpatrywać pod różnym kątem i w odniesieniu do różnych użytkowników. W literaturze fachowej istnieją różne definicje bezpieczeństwa teleinformatycznego, wynika to z wieloaspektowości i różnorodności użytkowników cyberprzestrzeni. Zamiennie z powyższym terminem stosowane są również inne nazwy i określenia dotyczące tego problemu.

Zdaniem M. Madeja i M. Terlikowskiego najbardziej rozpowszechnionymi określeniami używanymi zamiennie w odniesieniu do zagadnień bezpieczeństwa teleinformatycznego są m.in. bezpieczeństwo informacyjne – *information security* oraz cyberbezpieczeństwo – *cybersecurity*.⁶⁷⁰

J. Andress definiuje bezpieczeństwo, jako ochronę zasobów przed napastnikami atakującymi sieci komputerowe, klęskami żywiołowymi, wandalizmem, utratą lub nadużyciem. Twierdzi, że w obecnych środowiskach komputerowych zasoby logiczne (zasoby istniejące, jako dane lub własność intelektualna) są tak samo cenne, jak zasoby fizyczne (np. przedmioty materialne).⁶⁷¹

Pojęcie bezpieczeństwa teleinformatycznego jest wieloznaczne, rozpatrywane jest ono wieloaspektowo i wielopłaszczyznowo. Może się ono odnosić do bardzo różnych podmiotów zaczynając od indywidualnego użytkownika (najniższy poziom), przez różnego rodzaju przedsiębiorstwa i instytucje wykorzystujące w swej pracy sieci teleinformatyczne, kończąc

---

⁶⁷⁰ M. Madej (red.), *Bezpieczeństwo teleinformatyczne państwa*, PISM, Warszawa 2009, s. 9.

⁶⁷¹ J. Andress, *Podstawy bezpieczeństwa informacji*, Helion, Gliwice 2022, s. 18.

na strukturach administracyjnych, gospodarce państw lub na systemach międzynarodowych. Biorąc pod uwagę wspomniane poziomy na każdym z nich zakres pojęcia bezpieczeństwa teleinformatycznego będzie inny. Naruszenia, metody i środki jego zapewniania też będą odmienne, a za zagrożenia zostaną uznane dla każdego z nich różne procesy, zjawiska lub działania.⁶⁷²

Zdaniem M. Klimka pojęcie bezpieczeństwo teleinformatyczne odnosi się do bezpieczeństwa systemów komputerowych, danych elektronicznych oraz transmisji danych w sieciach teleinformatycznych. Zagadnienia związane z tego rodzaju bezpieczeństwem dotyczą ochrony systemów teleinformatycznych przed włamaniami, przed kradzieżą danych i oprogramowania, zniszczeniem danych i programów, ochroną poufności oraz ochroną systemów teleinformatycznych przed złośliwym oprogramowaniem.⁶⁷³

Istotą bezpieczeństwa teleinformatycznego jest zdolność określonego podmiotu do zdobycia i utrzymania w niezmienionej bez jego zgody i wiedzy formie, wszelkiego rodzaju informacji utrwalonej w postaci cyfrowej oraz możliwość jej bezpiecznego, czyli nienarażonego na przechwycenie, zniszczenie lub nieuprawnioną zmianę, przetwarzania, przesyłania i upowszechniania. W takim ujęciu bezpieczeństwa teleinformatycznego wyróżnia się tzw. „triadę” warunków jego utrzymania. Należą tu integralność, czyli spójność oraz nienaruszona struktura i treść informacji, poufność oznaczająca zabezpieczenie informacji przed nieuprawnionym dostępem oraz dostępność, czyli możliwość niezakłóconego dostępu uprawnionych podmiotów do informacji.⁶⁷⁴

Zdaniem P. Sienkiewicza bezpieczeństwo informacyjne utożsamiane jest z bezpieczeństwem informatycznym, które odnosi się do narzędzi i procedur ochrony danych, informacji oraz systemów informacyjnych. Zapewnienie stabilności, niezawodności oraz bezpieczeństwa systemów informacyjnych stanowi istotę bezpieczeństwa teleinformatycznego. Zasoby informacyjne są czynnikiem rozwoju cywilizacyjnego i gospodarczego państw. Ryzyko utraty wartościowych zasobów informacyjnych jest najważniejszym zagrożeniem systemów bezpieczeństwa.⁶⁷⁵

Bezpieczeństwo teleinformatyczne ujęte jest niekiedy, jako czynnik potencjalnie blokujący jakościową zmianę w cyberprzestrzeni administracji publicznej. Nowoczesne rozwiązania techniczne i organizacyjne, które mają na celu zwiększanie poziomu bezpieczeństwa

---

⁶⁷² M. Madej (red.), *Bezpieczeństwo teleinformatyczne.....*, op. cit., s. 9.

⁶⁷³ M. Klimek, *Bezpieczeństwo teleinformatyczne i bezpieczeństwo informacji w przedsiębiorstwach budownictwa inżynierskiego*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, 2015, Nr 105, s. 96.

⁶⁷⁴ M. Madej (red.), *Bezpieczeństwo teleinformatyczne.....*, op. cit., s. 11.

⁶⁷⁵ P. Sienkiewicz, *Analiza systemowa .....*, op. cit. s. 588.

w sieci, sprzyjają udoskonalaniu architektury IT państwa, standaryzacji jej funkcjonowania, strategicznego dostosowywania metod i zasobów IT do zadań oraz możliwości danego kraju.⁶⁷⁶

Sfera bezpieczeństwa teleinformatycznego jest obszarem, w którym zawodzi tradycyjny model tworzenia i stosowania prawa. Brak jest konkretnych reguł i norm wyznaczonych do stosowania przez wszystkich użytkowników bez względu na pochodzenie, status społeczny itp. Wpływa na to poczucie anonimowości w sieci, luki prawne, tempo rozwoju nowoczesnych technologii, nieświadomość użytkowników itp. Istnieje realne zagrożenie, o którego istnieniu nie zdaje sobie sprawy przeciętny użytkownik cyberprzestrzeni.

M. Klimek twierdzi, że zarządzanie bezpieczeństwem teleinformatycznym polega na tworzeniu polityki bezpieczeństwa dla wdrożonych systemów komputerowych, określeniu klasy bezpieczeństwa systemu, monitorowaniu i nadzorowaniu zabezpieczeń oraz na tworzeniu zasad dostępu do zasobów. Mieści się tu proces uwierzytelniania użytkowników, tworzenie procedur związanych z analizą ryzyka oraz reagowania na incydenty naruszenia bezpieczeństwa teleinformatycznego systemów operacyjnych i aplikacji.⁶⁷⁷

Potencjalnym zagrożeniem dla bezpieczeństwa teleinformatycznego są przede wszystkim jego użytkownicy naruszający normy i nie przestrzegający zasad korzystania z cyberprzestrzeni. Kolejne zagrożenie może stanowić złośliwe oprogramowanie, błędy techniczne i sieciowe, przerwy w łączach teleinformatycznych, a także zjawiska losowe, do których należą m.in. pożar, powódź itp.

Identyfikacja i właściwa ocena wielkości oraz charakteru zagrożeń jest skomplikowanym zadaniem towarzyszącym analizie problemów bezpieczeństwa teleinformatycznego. Część z nich ma charakter fizyczny opierający się na groźbie fizycznego zniszczenia materialnych narzędzi służących do przechowywania, przetwarzania lub przesyłania cyfrowej informacji. Znaczna większość zagrożeń bezpieczeństwa teleinformatycznego związana jest z działaniami prowadzonymi w cyberprzestrzeni, przy wykorzystaniu odpowiedniego sprzętu i oprogramowania. W tym przypadku zagrożona jest przede wszystkim informacja utrwalona w formie elektronicznej.⁶⁷⁸

Problem bezpieczeństwa teleinformatycznego jest aktualny i wymaga ciągłego doskonalenia, szukania nowych środków i sposobów zapewnienia go użytkownikom cyberprze-

---

⁶⁷⁶ M. Grajek, *Bezpieczeństwo teleinformatyczne – wymiar instytucjonalny*, [w:] *Cyberterroryzm zagrożeniem XXI wieku. Perspektywa politologiczna i prawna*, A. Podraży (red.), Difin, Warszawa 2013, s. 169.

⁶⁷⁷ M. Klimek, *Bezpieczeństwo teleinformatyczne...*, op. cit., s. 96.

⁶⁷⁸ M. Madej (red.), *Bezpieczeństwo teleinformatyczne...*, op. cit., s. 10.

strzeni - od przeciętnego użytkownika zaczynając na organizacjach międzynarodowych kończąc. Złożoność problemu wpływa na jego wieloaspektowość i konieczność uwzględniania oraz tworzenia na poziomie państwa dokumentów dotyczących polityki i strategii bezpieczeństwa. Problem ten staje się ogólnoswiatowy, ponieważ każdy system teleinformatyczny jest narażony na cyberataki i cyberzagrożenia, które mogą mieć swoje źródła z dowolnych miejsc na świecie.

Podmioty i przedmioty działań cyberterroryzmu

W literaturze odnaleźć można wiele definicji cyberterroryzmu, co wpływa na istnienie różnych określeń podmiotu i przedmiotu tego typu działań. Zazwyczaj podział i definicje tych pojęć pokrywają się i są do siebie podobne. Definicja podmiotu działalności cyberterrorystycznej określa także jej przedmiot.

Zdaniem W. Smolskiego kryterium podmiotowe wiąże się z cyberterrorystami i ich ofiarami, którzy stanowią podmiot działań i podmiot ataków. W cyberterroryzmie ukierunkowanym na stosunki międzynarodowe podmiotami ataku są uczestnicy państwowi i niepaństwowi. Podmiotami cyberterroryzmu mogą być grupy zorganizowane oraz indywidualni cyberterrorysty. Wśród zorganizowanych grup można wyróżnić klasyczne organizacje terrorystyczne – np. Al-Kaida lub Tamilskie Tygrysy, które w swoich działaniach wykorzystują cyberprzestrzeń, oraz grupy terrorystyczne, w skład których wchodzi hakerzy komputerowi. Indywidualni cyberterrorysty stanowią niezwykle liczną grupę, składającą się z profesjonalnych hakerów komputerowych. Kryterium przedmiotowe, zdaniem autora, dotyczy skutków szeroko pojętych ataków w cyberprzestrzeni, które posiadają aspekt militarny, gospodarczy i społeczny.⁶⁷⁹

Maciej Marczyk wyróżnia trzy zasadnicze podmioty przestępczej działalności w cyberprzestrzeni. Hacker, stanowiący pierwszą grupę podmiotów, to osoba uzyskująca dostęp do nieautoryzowanych informacji. Wyróżnia się tu różne typy ze względu na rodzaj działalności:

- Black Hat - działają na pograniczu prawa, włamują się do systemów i sieci komputerowych lub omijają zabezpieczenia w ochronie;
- White Hat - celem ich działalności jest pokazanie konkretnym firmom lub instytucjom niedoskonałości w zabezpieczeniach ich systemów informatycznych;

---

⁶⁷⁹ W. Smolski, *Cyberterroryzm jako ...*, op. cit., s. 482.

- Grey Hat stanowią trzeci typ hackerów, którzy stosują metody działania dwóch wyżej wymienionych grup.⁶⁸⁰

Drugą grupą podmiotów cyberterroryzmu jest Craker, czyli osoba świadomie i celowo łamiąca zabezpieczenia w celu osiągnięcia własnych korzyści. Działalność tej grupy osób ma na celu wyrządzenie szkody dla danego systemu lub sieci teleinformatycznej, świadomą kradzież poufnych informacji w celach finansowych. Ostatnią grupą są tzw. Phreakerzy łamiący zabezpieczenia sieci teleinformatycznych, obecnie grupa ta jest spotykana bardzo rzadko.⁶⁸¹

Ciągły rozwój cyberterroryzmu i doskonalenie form działania powoduje występowanie różnego rodzaju podmiotów przestępczej działalności w cyberprzestrzeni. P. Potakowski wprowadził podział na hakywistów, cyberprzestępców i cyberterrorystów. Każdy z wymienionych podmiotów korzysta z podobnych metod, posiada określoną wiedzę oraz indywidualne doświadczenie, jednak cele ich działalności są odmienne.

Pojęcie hakera aktywisty, w skrócie hakywisty, powiązane jest ideami pierwszych hackerów dotyczących wolności i swobody w sieci oraz otwartości oprogramowania. Stanowią oni najbardziej liczną grupę, nie posiadają jednak zorganizowanych struktur. W swoim działaniu nie przestrzegają egzekwowania prawa autorskiego, działają na granicy prawa. Niektóre ich działania polegają na zachęcaniu do wykonywania ataków informatycznych na systemy i strony swoich przeciwników.⁶⁸²

Zjawisko hakywizmu jest obecnie bardzo rozpowszechnione i stanowi realne zagrożenie dla firm i instytucji, państw, korporacji międzynarodowych oraz różnego rodzaju organizacji.

Najpopularniejszą i najliczniejszą grupę stanowią cyberprzestępcy, którzy skupiają się na nielegalnym zdobywaniu danych i informacji. Zdaniem P. Potakowskiego można w tej grupie wyróżnić tzw. hakera przestępcę, którego główna działalność polega na wyłudzeniu danych. Wykorzystuje on do tego różnego rodzaju sposoby, podszywa się pod konkretne osoby, stosuje złośliwe oprogramowanie – wirusy, robaki szpiegujące, konie trojańskie. Wykradane informacje często nie są danymi osobowymi, ale cennymi danymi firm i przedsiębiorstw. Szpiegostwo cybernetyczne stosowane jest również na zlecenie organizacji rządowych.⁶⁸³

---

⁶⁸⁰ M. Marczyk, *Cyberprzestrzeń jako nowy wymiar aktywności człowieka – analiza pojęciowa obszaru*, „Przełom teleinformatyczny”, 2018, Nr 1-2, s. 69.

⁶⁸¹ Ibidem, s. 69.

⁶⁸² P. Potakowski, *Czy haker może wypowiedzieć wojnę? Kazus Wikileaks [w:] Cyberterroryzm zagrożeniem XXI wieku. Perspektywa politologiczna i prawna*, A. Podraży (red.), Difin, Warszawa 2013, s. 227.

⁶⁸³ Ibidem, s. 229-230.

Ostatnią grupę, według autora, stanowią cyberterrorysty, których działalność zabarwiona jest motywami politycznymi. Haker terrorysta przeprowadza atak na sieci, komputery lub systemy informatyczne w celu zniszczenia infrastruktury, zastraszenia lub wymuszenia na rządzie i ludziach konkretnych celów politycznych i społecznych. Działalność cyberterrorysty może skupiać się także na komunikowaniu się organizacji terrorystycznych, szerzeniu propagandy i wprowadzaniu dezinformacji.

Działalność cyberterrorysty polega na:

- grożeniu bezprawnym wykorzystywaniem swojej wiedzy i zdolności technicznych,
- bezprawnym używaniu swojej wiedzy i zdolności technicznych,
- działaniu przeciwko sieciom i systemom informacyjnym,
- działaniu w celu zastraszania lub zmuszania rządów i jednostek do realizacji swoich celów politycznych i społecznych.⁶⁸⁴

Za działalność przestępczą w cyberprzestrzeni, zdaniem Thomasa S. Mockstis'a, odpowiadają organizacje kryminalne pełniące funkcje zabezpieczające działania cyberterrorystyczne oraz państwa, które wspomagają i posługują się cyberterroryzmem. Podmiotem takiej działalności są różne grupy działaczy organizacji typowych dla XXI wieku. Należą do nich fanatycy religijni, ortodoksyjni działacze New Age, ekstremiści, separatyści i rewolucyjniści etniczno-narodowościowi. Dwa ostatnie ugrupowania stanowią niezwykle istotne zagrożenie, ponieważ nie posiadają oni żadnych obiekcji do obiektów ataków. Pojawiła się również bardzo groźna grupa tzw. „najemników”, która składa się ze znawców zaawansowanych technologii i wynajmowana jest do przestępczej działalności w cyberprzestrzeni.⁶⁸⁵

W literaturze dotyczącej cyberterroryzmu można znaleźć wiele klasyfikacji podmiotów działań przestępczych w cyberprzestrzeni. Niezaprzeczalnym jest fakt, iż wraz z rozwojem nowoczesnych technologii działalność cyberterrorystów przybiera na sile. Związane jest to ze zmianą narzędzi, metod i form ataków, które są przez nich ciągle udoskonalane i dostosowywane do własnej działalności. A sama ich działalność stanowi ogromny problem, ponieważ ich aktywność w sieci jest ukryta, łatwo maskują własną tożsamość przez co stają się anonimowi.

Atak cyberterrorystyczny ukierunkowany jest na określony cel i obiekt, co uznaje się za przedmiot działań cyberterrorystycznych. Ze względu na cel działania cyberterroryzm może być skierowany przeciwko:

---

⁶⁸⁴ Ibidem, s. 231.

⁶⁸⁵ N. Noga, *Cyberterroryzm – nowe oblicze terroryzmu, część III*, [online], „e-Terroryzm.pl”, 2013, R.II, nr 5(17), s. 8-9, tekst dostępny na stronie: <http://e-terroryzm.pl/archiwum/> (29.03.2022 r.)

- celom wirtualnym – skierowany jest na systemy i programy komputerowe oraz dane w nich przechowywane,
- celom rzeczywistym – skierowany jest na obiekty świata realnego.⁶⁸⁶

Zdaniem T. Szubrychta ze względu na obrany cel można wyróżnić dwa zasadnicze aspekty cyberterroryzmu. Pierwszy z nich wyróżnia to, że celem ataku są konkretne systemy informatyczne. Działania są skierowane na przeprowadzenie sabotażu elektronicznego i fizycznego. Cyberatak może spowodować zniszczenie lub uszkodzenie systemu informatycznego, albo innej dowolnej struktury informatycznej. Skutki takiego działania uzależnione są od wykorzystanej technologii informatycznej i charakteru wybranego celu ataku. Drugim aspektem cyberterroryzmu są sytuacje, kiedy napastnicy wykorzystują narzędzia informatyczne w celu manipulowania, penetracji lub kradzieży danych, ewentualnie do wymuszenia konkretnego działania systemu, zgodnego z zamierzeniami cyberterrorystów.⁶⁸⁷

W. Smolski określił następujący podział przedmiotu zagrożeń cyberterrorystycznych ze względu na obszar działań:

- systemy wojskowe służące do przechowywania informacji o położeniu satelitów, rozmieszczeniu wojsk oraz broni, służące też do prowadzenia badań nad nowymi rodzajami broni, systemami łączności itp.; najwięcej ataków w tej grupie zagrożeń odnotowano podczas trwania zimnej wojny, za którymi stali agenci innych wywiadów;
- systemy przedsiębiorstw służące do przechowywania ważnych z punktu widzenia funkcjonowania firmy informacji; głównymi sprawcami tego typu ataków są przeważnie skorumpowani pracownicy;
- systemy wchodzące w skład tzw. „infrastruktury krytycznej państwa”, należą tu m.in. systemy bankowo-finansowe, energetyczne, telekomunikacyjne, dostarczania wody, transportu, systemy służące do działań w wyjątkowych sytuacjach, które przechowują istotne i niezbędne dla funkcjonowania państwa dane; za takie ataki odpowiadają pracownicy firm związanych z tymi systemami oraz terroryści.⁶⁸⁸

Obszar infrastruktury krytycznej jest obecnie najbardziej narażony na ataki ze strony cyberterrorystów. Zgodnie z Ustawą o zarządzaniu kryzysowym infrastrukturę krytyczną stanowią „systemy oraz wchodzące w ich skład powiązane ze sobą funkcjonalnie obiekty, w tym obiekty budowlane, urządzenia, instalacje, usługi kluczowe dla bezpieczeństwa państwa i jego

⁶⁸⁶ N. Noga, *Cyberterroryzm – nowe oblicze terroryzmu, część IV*, [online], „e-Terroryzm.pl”, 2013, Nr 7/2013 (19), s. 8, tekst dostępny na stronie: <http://e-terroryzm.pl/archiwum/> (29.03.2022 r.)

⁶⁸⁷ T. Szubrycht, *Cyberterroryzm jako ...*, op. cit., s. 184.

⁶⁸⁸ W. Smolski, *Cyberterroryzm jako ...*, op. cit., s. 482-483.

obywateli oraz służące zapewnieniu sprawnego funkcjonowania organów administracji publicznej, a także instytucji i przedsiębiorców. Infrastruktura krytyczna obejmuje systemy:

- a) zaopatrzenia w energię, surowce energetyczne i paliwa,
- b) łączności,
- c) sieci teleinformatycznych,
- d) finansowe,
- e) zaopatrzenia w żywność,
- f) zaopatrzenia w wodę,
- g) ochrony zdrowia,
- h) transportowe,
- i) ratownicze,
- j) zapewniające ciągłość działania administracji publicznej,
- k) produkcji, składowania, przechowywania i stosowania substancji chemicznych i promieniotwórczych, w tym rurociągi substancji niebezpiecznych.⁶⁸⁹

W literaturze przedmiotu można znaleźć bardziej rozwinięte określenia infrastruktury krytycznej. Szczególną uwagę zwraca się na tzw. krytyczną infrastrukturę teleinformatyczną, której działanie warunkuje prawidłowe funkcjonowanie większości instytucji i przedsiębiorstw w państwie. Atak na jeden z systemów mógłby wywołać ogromne szkody, ponieważ infrastruktura teleinformatyczna warunkuje poprawne funkcjonowanie większości instytucji państwowych i prawidłowy przebieg różnych procesów gospodarczych. Wśród najbardziej zagrożonych systemów omawianej infrastruktury można wymienić systemy ewidencyjne, finansowe, bankowe, logistyczne, medyczne, transportowe, bezpieczeństwa, administracji państwowej i zarządzania kryzysowego.⁶⁹⁰

Systemy należące do tzw. krytycznej infrastruktury telekomunikacyjnej są niezbędne do wykonywania statutowych zadań organów administracji publicznej i rządowej oraz do przepływu informacji w siłach zbrojnych. Miejsca lokalizacji kluczowych elementów systemów teleinformatycznych stanowią element szczególnie narażony na cyberatak. Do takich miejsc należą m.in. centra zarządzania i utrzymywania infrastruktury teleinformatycznej, centrale telekomunikacyjne przedsiębiorstw telekomunikacyjnych, systemy obsługujące instytucje państwowe, urzędy oraz organizacje przeznaczone do likwidacji zagrożeń, miejsca przebiegu linii telekomunikacyjnych, stacje bazowe i satelitarne. Należy tu jeszcze wymienić,

---

⁶⁸⁹ Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o stanie zarządzaniu kryzysowym, tekst jednolity: [Dz.U. z 2022 r., poz. 261, 583].

⁶⁹⁰ N. Noga, *Cyberterrorizm – nowe oblicze terroryzmu, część IV ...*, op. cit., s. 8.

jako miejsca szczególnie narażone na zagrożenie, lokalizacje serwerów z systemami i bazami danych, rejestry państwowe, systemy wykorzystywane przez administrację publiczną (np. Regon, PESEL, CEPIK itp.).⁶⁹¹

Zdaniem Piotra T. Deli obszarem zainteresowania hakerów, cyberterrorystów i organizacji przestępczych może być każdy obiekt funkcjonujący w cyberprzestrzeni. Celem ataków są najczęściej zasoby informacyjne lub ważne obiekty strukturalne, których awaria zakłóca funkcjonowanie określonego systemu, instytucji lub państwa. Autor zwraca uwagę na istotne znaczenie oraz ważność infrastruktury krytycznej ze względu na jej znaczenie dla funkcjonowania państwa i jego obywateli. Wpływa to na przekonanie, iż w najbliższym czasie systemy te staną się priorytetowymi obiektami w walce prowadzonej w cyberprzestrzeni.⁶⁹²

Działalność przestępcza w cyberprzestrzeni nabiera tempa, obszarem zainteresowania cyberterrorystów stają się różne obiekty w niej funkcjonujące. Cyberataki wywołują niepokój w państwie, zakłócają porządek społeczny, powodują lęk i strach u swoich ofiar. Cyberterroryzm staje się nowoczesną i niezwykle skuteczną formą ataków, sprzyja temu nieustanny rozwój nowoczesnych technologii i możliwości ciągłego doskonalenia warsztatu teleinformatycznego.

Rodzaje i klasyfikacja zagrożeń

Cyberterroryzm stanowi realne i powszechne zagrożenie dla każdego użytkownika systemów teleinformatycznych. W języku potocznym zagrożenie oznacza stan lub sytuację niebezpieczną, powodującą lęk lub niepokój, wywołującą negatywne skutki u adresata tegoż zagrożenia. Zagrożenia wynikające z cyberprzestępczości stanowią ogromną grupę niebezpieczeństw.

W literaturze fachowej odnaleźć można wiele rodzajów i klasyfikacji zagrożeń w cyberprzestrzeni. Żadna z nich jednak nie określa precyzyjnie, które z zagrożeń stanowi największe niebezpieczeństwo dla odpowiedniego funkcjonowania systemu, organizacji czy państwa. Naukowcy z Monterey określili trzy poziomy zagrożenia związanych z cyberterroryzmem:

- simple-unstructured – polega na dokonywaniu przez cyberterrorystów prostych włamań do indywidualnych systemów informacyjnych przy zastosowaniu internetowych

---

⁶⁹¹ J. Kowalewski, M. Kowalewski, *Cyberterroryzm szczególnym zagrożeniem bezpieczeństwa państwa*, „Telekomunikacja i techniki informacyjne”, 2014, nr1-2/2014, s. 29.

⁶⁹² P.T. Dela, *Założenia działań w cyberprzestrzeni*, PWN, Warszawa 2022, s. 70-71.

narzędzi stworzonych przez kogoś innego; w tym przypadku organizacja terrorystyczna ma niewielką zdolność do przeprowadzania analizy celów, do dowodzenia atakiem i sprawowania kontroli oraz do uczenia się nowych metod atakowania w cyberprzestrzeni;

- advanced-structured – dokonywane ataki przeciwko systemom i sieciom komputerowym są bardziej skomplikowane, cyberterrorysty posiadają możliwość zmieniania lub tworzenia własnych narzędzi do atakowania, mogą analizować cele ataku, dowodzić, kontrolować i uczyć się nowych metod atakowania;
- complex-coordinated – ataki są skoordynowane, ukierunkowane na całkowitą destrukcję zintegrowanego systemu teleinformatycznego; cyberterrorysty tworzą skomplikowane narzędzia służące do niszczenia celów w cyberprzestrzeni, dokonują analizy atakowanych celów, dowodzą akcją, kontrolują ją oraz mogą samodoskonalić się.⁶⁹³

Zdaniem M. Marczyka zagrożenia można podzielić ze względu na źródło pochodzenia. Pierwsze z nich stanowią zagrożenia wewnętrzne, które dotyczą wszelkich działań odnoszących się pośrednio lub bezpośrednio do elementów cyberprzestrzeni, na które oddziałuje podmiot wewnętrzny konkretnego otoczenia. Wśród tej grupy zagrożeń są wszelkie działania zachodzące wewnątrz systemu teleinformatycznego, np. nieuprawniony dostęp do zasobów sieci, kradzież informacji i danych, świadome wykorzystywanie luk systemów i oprogramowania. Drugą grupę stanowią zagrożenia zewnętrzne, czyli zjawiska powstające na skutek działalności zewnętrznych podmiotów na określone systemy teleinformatyczne.⁶⁹⁴

Zdaniem P. T. Deli można wyróżnić trzy główne grupy zagrożeń w cyberprzestrzeni. Pierwszą grupę stanowią zagrożenia informacyjne, których podstawą jest sterowanie informacją przekazywaną w systemach teleinformatycznych pomiędzy oryginalnym, a zniekształconym przekazem. Sterowanie informacją może przybrać formę aktywną – przekazywane informacje są bezpośrednio ukierunkowane na sterowanie obiektem oddziaływania, oraz formę pasywną – informacja stosowana jest biernie do sterowania wieloma obiektami.⁶⁹⁵

W procesach sterowania informacją niezwykle istotne są dwa zagrożenia: dezinformacja oraz propaganda. Dezinformacja może polegać m.in. na odwróceniu lub negacji faktów, mieszaniu prawdy z kłamstwem, rozmyciu, kamuflażu itp. Stosowana może być we wszelkiego rodzaju manipulacjach oraz kampaniach informacyjnych. Może mieć wymiar taktyczny, wtedy trwa zazwyczaj krótko, a jej cel ukierunkowany jest na wprowadzenie błędnej informa-

---

⁶⁹³ A. Bógdał-Brzezińska, M. Gawrycki, *Cyberterroryzm i problemy bezpieczeństwa informacyjnego we współczesnym świecie*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2003, s. 87.

⁶⁹⁴ M. Marczyk, *Cyberprzestrzeń jako nowy ...*, op. cit., s. 67-68.

⁶⁹⁵ P.T. Dela, *Założenia działań...*, op. cit., s. 96-98.

cji w jednej lub w kilku kwestiach, oraz wymiar strategiczny, polegający na systematycznym wprowadzaniu w błąd oraz przekazywaniu fałszywych sygnałów politycznych w celu stworzenia niewłaściwego obrazu rzeczywistości powodując błędną ocenę sytuacji. Obecnie cyberprzestrzeń stanowi doskonale miejsce do szerzenia dezinformacji.⁶⁹⁶

Propaganda, stanowiąca drugie zagrożenie związane z informacją, polega na wpływaniu przez osoby rządzące na odbiorców informacji, na wywieraniu wpływu przy użyciu manipulacji i mechanizmów psychologicznych. Propaganda to proces, w którym najważniejszy jest przyjęty plan działania i określone cele, w jakim jest ona stosowana. Używa się jej za pomocą środków masowego przekazu, skierowana jest do określonej grupy społecznej, dla której jest ona specjalnie dedykowana.

Drugą grupą zagrożeń w cyberprzestrzeni definiowanych przez P.T. Delę są zagrożenia informatyczne związane ze stosowaniem szkodliwego oprogramowania, którego używanie doprowadza do nieautoryzowanego działania skierowanego na pozyskanie zasobów informacyjnych, ich modyfikację, blokadę lub całkowite zniszczenie. Częściowo może też doprowadzić do awarii lub zniszczenia elementów infrastruktury krytycznej opartej na systemach teleinformatycznych. Tego typu działanie może powodować ogromne szkody społeczeństwu, organizacjom i państwom. Zagrożenie to jest wynikiem celowej i wrogiej działalności, za którą mogą odpowiadać pracownicy, konkurenci biznesowi, hakerzy lub wrogie państwa. Wzrostowa liczba ataków w cyberprzestrzeni na osoby fizyczne, instytucje oraz państwa sprawia, że zagrożenie to stanowi coraz poważniejszy problem, a wyrządzone przez niego szkody są wyjątkowo wysokie.⁶⁹⁷

Ostatnią grupę zagrożeń, według P.T. Deli, stanowią zagrożenia kinetyczne, które mogą być pośrednio powiązane z technologią informatyczną. Sposoby, formy i narzędzia ataków są na bieżąco modyfikowane i udoskonalane, tak by przełamywać skuteczniejsze i bardziej zaawansowane zabezpieczenia. Atak zawsze jest przeprowadzany w konkretnym celu, który jeżeli będzie destrukcyjny, będzie można osiągnąć za pomocą oddziaływania kinetycznego. Przykładem tego typu zagrożenia jest atak z 11 września 2001 roku, w którym bronią były użyte samoloty pasażerskie skierowane na zabudowania. Było to pierwsze wykorzystanie środków, których nie można zaliczyć do typowych narzędzi walki. Samoloty okazały się destrukcyjną bronią o szerokim zasięgu i ogromnej sile rażenia. Infrastruktura krytyczna państw jest atrakcyjnym obiektem ataków kinetycznych. Niszczenie obiektów warunkujących funk-

---

⁶⁹⁶ Ibidem, s. 98-100.

⁶⁹⁷ Ibidem, s. 110.

cjonowanie państw i obywateli jest w głównym centrum zainteresowania dla każdego agresora, mającego w zamiarze realizację własnych interesów.⁶⁹⁸

W literaturze fachowej odnaleźć można wiele bardziej szczegółowych klasyfikacji zagrożeń czyhających na użytkowników cyberprzestrzeni. Jedną z takich klasyfikacji zagrożeń informatycznych jest opracowana przez W. Checwicka i S. Bellovna. Wyróżniają oni następujące zagrożenia:

- Stealing password –uzyskanie haseł dostępu do sieci;
- Sodal engineering – wykorzystanie niekompetencji osób mających dostęp do systemu;
- Bugs and backdoors –używanie systemu bez ważnych zezwoleń lub korzystanie z oprogramowania pochodzącego z nielegalnych źródeł;
- Authentication failures – uszkodzenie lub zniszczenie procedur mechanizmu autoryzacji;
- Protocol failures –wykorzystanie luk w zbiorze zasad sterujących wymianą informacji pomiędzy niezależnymi urządzeniami lub procesami;
- Information keakage – pozyskanie informacji dostępnych tylko dla administratora, które są niezbędne do prawidłowego funkcjonowania sieci;
- Denial of Service – całkowite uniemożliwienie korzystania z systemu.⁶⁹⁹

W literaturze często można spotkać się ze stwierdzeniem, iż trudno jest zakwalifikować działania w cyberprzestrzeni do jednej kategorii. Poszczególne czynności stwarzające zagrożenie i nie idące w parze z przepisami prawa można przypisać do wielu kategorii. P. Neumann i D. Parker określili następujący podział zagrożeń w cyberprzestrzeni:

- External Information Theft – możliwość podglądu i kradzieży informacji przez nieuprawnioną osobę;
- External Abuse of Resources – zniszczenie twardego dysku;
- Masquerading – podszywanie się pod kogoś innego;
- Pest Programs – zainstalowanie złośliwego oprogramowania;
- Bypassins Athentication or Authority - zdobycie haseł;
- Authority Abuse – zafałszowanie danych;
- Abuse Trough Inaction – celowe i świadome złe zarządzanie;
- Indirect Abuse – korzystanie z systemów w celu stworzenia „złośliwych” programów.⁷⁰⁰

---

⁶⁹⁸ Ibidem, s. 121-122.

⁶⁹⁹ T. Szubrycht, *Cyberterrorizm jako ...*, op. cit., s. 181.

⁷⁰⁰ Ibidem, s. 181.

Powyżej przytoczono przykłady szczegółowych klasyfikacji zagrożeń w cyberprzestrzeni. W literaturze odnaleźć można jeszcze wiele prób skategoryzowania i uporządkowania tych szczególnych typów działalności przestępczej. Warto jeszcze przytoczyć specyficzne rodzaje zagrożeń, na które zwraca uwagę P. T. Dela, a które nie należą do żadnej z wcześniej omawianych klasyfikacji zagrożeń.

Pierwszym z nich jest inwigilacja, związana bezpośrednio ze stylem życia i prywatnością, które są obecnie przenoszone do cyberprzestrzeni. Inwigilacja polega na gromadzeniu wszelkich informacji o każdym użytkowniku, które potem są używane do konkretnych celów. Wiąże się to z brakiem anonimowości w sieci Internet, gromadzeniem i przechowywaniem danych przez rządy i korporacje IT, które w dalszej kolejności stanowią podstawę inżynierii społecznej i wywierają ogromny wpływ na kreowanie postaw, trendów i rozwój sytuacji w skali lokalnej i globalnej. Inwigilacja w cyberprzestrzeni jest swego rodzaju szpiegostwem gospodarczym i państwowym prowadzonym za pomocą wyrafinowanych narzędzi informatycznych. Związana jest z podstawową działalnością państwa, które ma na celu zapewnienie bezpieczeństwa własnego i obywateli.⁷⁰¹

Z inwigilacją powiązane jest zjawisko rozpoznania, które odbywa się w cyberprzestrzeni. Polega ono na planowej i zorganizowanej działalności podmiotów bezpieczeństwa, którymi zazwyczaj są państwa. Rozpoznanie jest procesem, w którym przedmiotami są obiekty rozpoznania, fizyczne nośniki informacji oraz urządzenia techniczne wykorzystywane przez obserwatora i odbiorcę informacji rozpoznawczej. Podmiotem rozpoznania są wszyscy uczestnicy tego procesu – całe zespoły ludzkie, organy rozpoznawcze itp. Proces ten polega na przechwyceniu danych, które celowo w ramach przeciwdziałaniu rozpoznaniu, są zakłócające. Rozpoznanie jest szczególnego rodzaju zagrożeniem, ponieważ ukierunkowane jest na konkretny cel, na zdobycie konkretnych informacji, odbywa się wieloetapowo i jest wyrafinowanym typem działalności w cyberprzestrzeni.⁷⁰²

Literatura przedmiotu podaje nam wiele kategorii i rodzajów zagrożeń w cyberprzestrzeni. Przeciętny użytkownik nie zdaje sobie sprawy z tego, jak liczne one są i w jakim stopniu rozbudowane. Przedstawione klasyfikacje dowodzą, iż zjawiska zachodzące w cyberprzestrzeni są wieloaspektowe i niezwykle dynamiczne.

---

⁷⁰¹ P.T. Dela, *Założenia działań...*, op. cit., s. 128-130.

⁷⁰² Ibidem, s. 131.

Metody i techniki przeprowadzania ataków

Sposoby, techniki oraz narzędzia przeprowadzania ataków w cyberprzestrzeni są cały czas modyfikowane i udoskonalane w celu przełamania równie skutecznych i ulepszanych zabezpieczeń. Tak, jak istnieje wiele rodzajów i kategorii zagrożeń w cyberprzestrzeni, tak wiele istnieje sposobów i metod przeprowadzania ataków.

Zdaniem M. Czyżaka wśród zachowań przestępczych w cyberprzestrzeni można wyróżnić następujące sposoby i metody działań:

- cracking - włamania do systemów informatycznych mające na celu zdobycie korzyści,
- hacking - włamania do komputerów,
- back door - wdrożenie programu pozwalającego na wejście do serwera omijając zabezpieczenia,
- bomby logiczne,
- robaki i wirusy komputerowe,
- phishing - zdobycie poufnych informacji,
- IP spoofing - udawanie komputera z adresem IP,
- sniffing - kradzież haseł i loginów w trakcie przesyłania pakietów pomiędzy komputerami.⁷⁰³

A. Bógdał-Brzezińska oraz M. Gawrycki szczegółowo opisują metody stosowane przez cyberterrorystów. Pierwszą grupę, ich zdaniem, stanowią wirusy, robaki i bakterie, które zalicza się do oprogramowania złośliwego zwanego również malware. Zasada działania wirusa polega na samoreprodukującym kodzie, który powoduje uszkodzenie programów i danych oraz zmienia działanie sprzętu. W trakcie działania kod odnajduje niezarażone programy i aplikuje do nich kod wirusa. Robak (worm) jest programem, który infekuje sieć komputerową i wykorzystuje newralgiczne punkty poczty elektronicznej, stron internetowych, komunikatorów itp. Bakteria nie powoduje bezpośrednio uszkodzenia plików, ma za zadanie rozmnażać się. Zazwyczaj dzieli się na dwa duplikaty, które mnożąc się zapełniają pamięć procesora lub dysku, czego efektem jest niemożność dalszej pracy i korzystania ze sprzętu.⁷⁰⁴

Do kolejnych metod należy bomba logiczna, która powoduje destrukcję hardware i software. Wirus ten infekuje komputer, czeka na impuls powodujący uruchomienie, po czym powoduje działanie niepożądane dla użytkownika. Blokuję korzystanie z oprogramowania, co wygląda podobnie do utraty ważności licencji oprogramowania. Innym, ale powszechnie zna-

---

⁷⁰³ M. Czyżak, *Wybrane aspekty zjawiska cyberterrorystów*, „Telekomunikacja i techniki informacyjne”, 2010, Nr 1-2/2010, s.48.

⁷⁰⁴ A. Bógdał-Brzezińska, M. Gawrycki, *Cyberterrorystów i problemy bezpieczeństwa...*, op. cit., s. 145-147.

nym programem, jest koń trojański, który wykonuje niezamierzone i niechciane przez użytkownika działania. Należą do nich m.in. przesyłanie danych do autora programu, usuwanie plików, formatowanie dysków. Wszelkie niepożądane działania wykonywane są bez zgody operatora systemu, który nieświadomie udostępnia hasła przechwytywane przez wrogi program. Trojan dostarczany jest do urządzenia za pomocą poczty e-mail lub poprzez dodanie do systemu.⁷⁰⁵

Wśród metod opisywanych przez autorów wyróżnić można także chipping. Jest to sposób, który umożliwia umieszczenie w chipach programów, które pozwalają mieć dostęp do systemu oraz wad konstrukcyjnych prowadzących do destrukcji sprzętu. Kolejna metoda to tzw. tylne drzwi polegająca na pozostawieniu przez autorów aplikacji tzw. „furtki”, która pozwala wejść do komputerów, na których działa ich oprogramowanie. Działanie takie pozwala na naprawę przeoczonych błędów twórcy oprogramowania, jednakże jest też sposobem na odczyt danych z dysku bez zgody właściciela i ich zmianę, kasowanie lub też pobranie. Podszywanie się pod jednego z użytkowników systemu posiadającego adres IP nazywane jest spoofingiem. W tej metodzie można użyć program lub proces systemowy. Jest to działanie dla zaawansowanych włamywaczy, którzy potrafią oszukać administratora sieci.⁷⁰⁶

Celem kolejnej metody hijackingu jest przechwycenie transmisji pomiędzy systemami pozwalające na dostęp do zabezpieczonych programów i informacji. Metoda, która nazwana została sniffing (podśluchiwanie) ma na celu szpiegowanie ruchu w sieci poprzez programy, które kontrolują przesyłane dane w sieci, wybierają i kopiują te znaczące. Oprogramowanie pozwala na przejęcie haseł, danych osobowych oraz innych niezbędnych dla twórcy aplikacji. Nazwa kolejnego sposobu - Receptory Van Ecka – pochodzi od nazwiska profesora WIM van Ecka, który opisał odkrycie polegające na przechwyceniu sygnału elektromagnetycznego. Dzięki użyciu odpowiedniego sprzętu można zreplikować obraz monitora w odległości około kilometra. Jego odkrycie pozwala przechwycić ekran dowolnego monitora komputerowego dzięki urządzeniu zbudowanemu z ogólnie dostępnych części i telewizora.⁷⁰⁷

Denial of service DoS (odmowa usługi) oraz distributed denial of service DDoS (atak rozproszony odmowy usługi) należą do działań typu flooding (przepełnienie). Mają one na celu zablokowanie serwisu sieciowego, albo zawieszenie komputera za pomocą przesłania olbrzymiego pakietu danych z różnych źródeł. Do przeprowadzenia ataku DoS używa się zazwyczaj specjalnie do tego celu napisanych programów, które są łatwo dostępne w sieci. Atak

---

⁷⁰⁵ Ibidem, s. 148-149.

⁷⁰⁶ Ibidem, s. 150-151.

⁷⁰⁷ Ibidem, s. 152.

DDoS poprzedzony jest spenetrowaniem przez cyberterrorystę wielu internetowych serwerów i zainstalowaniu na nich specjalnego oprogramowania, które później jest używane do ataku na wybrany cel, sprzyja też przeprowadzeniu skoordynowanego ataku z wielu źródeł. Inną metodą ataku typu flood jest e-mail bombing, który polega na bombardowaniu serwera pocztowego ogromną ilością poczty elektronicznej, zazwyczaj z załączonymi wielkimi plikami. Skrzynka wybranej ofiary jest przepełniona i nie ma możliwości dostania się do niej żadnego innego listu.⁷⁰⁸

Urządzenia emitujące promieniowanie elektromagnetyczne należące do widma radiowego zalicza się do broni o częstotliwości radiowej. Stosowana jest ona do zniszczenia technicznych urządzeń elektronicznych oraz zbiorów informatycznych. Używanie jej polega na celowym użyciu energii elektromagnetycznej o dużej gęstości mocy do chwilowego zakłócania pracy, uszkodzenia lub zniszczenia urządzeń elektronicznych. Podział tych metod opiera się na kilku kryteriach: częstotliwości generowanych impulsów, sposobu atakowania celu, zasięgu działania gwarantującego usunięcie wszelkich urządzeń elektronicznych oraz wykorzystywanego źródła energii. Do tej grupy należą urządzenia emitujące impulsy szerokopasmowe – broń elektromagnetyczna oraz urządzenia mikrofalowe o wysokiej mocy - broń wąskopasmowa.⁷⁰⁹

Ostatnim sposobem uderzeń na sieci komputerowe opisywanym przez A. Bógdał-Brzezińską oraz M. Gawryckiego jest social engineering – inżynieria społeczna. Metoda ta polega na wykorzystaniu niekompetencji osób posiadających określoną wiedzę, która jest znacząca, i której powinni oni strzec i pilnować. Autorzy twierdzą, iż jest to pewnego rodzaju uzupełnienie ataku przeprowadzanego za pomocą programów komputerowych. Metoda ta bazuje na znajomości ludzkiej psychologii.⁷¹⁰

Zdaniem R. Kośli do ogólnych metod ataku cyberterrorystycznego zaliczyć można metodę fizyczną, ataki elektroniczne oraz ataki sieciowe. W pierwszej z tych metod używa się zazwyczaj środków konwencjonalnych skierowanych przeciw instalacjom komputerowym lub liniom transmisyjnym. Typowe dla tej metody działanie to niszczenie infrastruktury teleinformatycznej za pomocą materiałów wybuchowych lub np. przerywanie linii przesyłowych. Do ataków elektronicznych przypisać można szereg sposobów wykorzystujących zjawiska fizyczne, np. wyzwany w czasie wybuchu jądrowego impuls elektromagnetyczny, stosowanie silnych pól elektromagnetycznych lub korzystanie z urządzeń elektronicznych do stwo-

---

⁷⁰⁸ Ibidem, s.153-154.

⁷⁰⁹ Ibidem, s. 155-156.

⁷¹⁰ Ibidem, s. 158.

zenia silnego pola elektromagnetycznego o określonej charakterystyce. Ostatnia z metod – ataki sieciowe – polega między innymi na nieupoważnionym wejściu do systemu, manipulowaniu informacją lub wszelkiego rodzaju atakach na usługi dostępne w sieci. Stosując tę metodę cyberterrorysty działają według określonego schematu, na który składają się następujące etapy:

- 1) rekonesans – poszukiwanie danych przez przestępcę, które mogą być potrzebne w nielegalnym dostępie do sieci,
- 2) skanowanie – sprawdzenie przez przestępcę zdobytych informacji, tworzenie oprogramowania w celu późniejszego wykorzystania do ataku; na tym etapie działania te odbywają się bez ingerencji w system,
- 3) uzyskanie dostępu – przejście kontroli nad systemem (np. nadanie sobie uprawnień administratora przez atakującego),
- 4) zacieranie śladów – zniszczenie wszystkich śladów aktywności przestępcy w atakowanym systemie.⁷¹¹

Analizując literaturę przedmiotu odnaleźć można wiele sposobów, metod i technik prowadzenia działalności przestępczej w cyberprzestrzeni. Świadczy to o tym, iż wraz z postępem naukowym i rozwojem teleinformatycznym następuje ciągle tworzenie i doskonalenie coraz to nowocześniejszych i wyspecjalizowanych narzędzi stosowanych przez cyberterrorystów. Skutki ataków stają się przez to poważniejsze oraz dotkliwsze dla jednostek, organizacji i państw poddanych działaniom cyberterrorystów.

Działania Unii Europejskiej wobec cyberterroryzmu

Rozwijające się zjawisko cyberterroryzmu generuje konieczność opracowywania różnych dokumentów mających na celu zapobieganie i niwelowanie negatywnych skutków tego zjawiska. Profesjonalnie przygotowane i wprowadzone dokumenty stanowią skuteczne środki służące zapewnieniu prawidłowej organizacji, zabezpieczeniu i ochrony cyberprzestrzeni. Jednym z podstawowych zadań administracji państwowej i międzynarodowej jest właśnie ochrona cyberprzestrzeni, która stanowi priorytet dla wszelkich organizacji międzynarodowych w skali światowej i regionalnej.

Analizując problematykę cyberprzestępczości pod kątem rozwiązań i dokumentacji Unii Europejskiej zauważyć można, iż stosunkowo wcześniej zajęto się omawianą tematyką. Polityka unijna wobec wyzwań teleinformatycznych musiała brać pod uwagę wiele dylema-

---

⁷¹¹ N. Noga, *Cyberterroryzm – nowe oblicze terroryzmu, część V*, [online], „e-Terroryzm.pl”, 2013, Nr 8/2013 (20), s. 16, tekst dostępny na stronie: <http://e-terroryzm.pl/archiwum/> (29.03.2022 r.)

tów natury instytucjonalnej, prawnej i politycznej. Stanowiło to poważny problem ze względu na pochodzenie cyberzagrożeń, które mogą przybierać formę działalności o charakterze kryminalnym lub być inspirowane przez rządy państw. Nieprzejeżdżaniem priorytetem Unii Europejskiej jest stworzenie przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości.⁷¹²

Unia Europejska prowadzi działania w zakresie ochrony cyberprzestrzeni w sposób dwutorowy. Ze względu na kryterium podmiotu działania podejmowane przez UE podzielono na dwa obszary:

1. zwalczanie cyberataków (należy tu także cyberprzestępczość i cyberterrorizm),
2. utrzymanie ochrony:
  - a) infrastruktury krytycznej (CIS - Critical Infrastructure Security),
  - b) bezpieczeństwa sieci i informacji (NIS – Network and Information Security),
  - c) krytycznej infrastruktury informatycznej (CIIP – Critical Information Infrastructure Protection).⁷¹³

Dowodem podjęcia pierwszych prac w przedmiotowym zakresie działania Unii Europejskiej jest ogłoszenie w 2001 roku Konwencji Rady Europy o cyberprzestępczości. W dokumencie nie zdefiniowano pojęcia cyberprzestępczości, określono jednak zagrożenia wymagające wspólnego działania w ramach ochrony sieci informatycznych i informacji elektronicznych przed niewłaściwym wykorzystaniem, przede wszystkim w celu popełnienia przestępstw. Konwencja ta, pomimo upływu lat, jest solidną podstawą do tworzenia wspólnej polityki krajów członkowskich w zakresie zwalczania cyberprzestępczości. Stanowi punkt odniesienia w wielu rozwiązaniach prawnych w pracach nad przeciwdziałaniem i zwalczaniem zagrożeń cyberbezpieczeństwa.⁷¹⁴

Kolejną inicjatywą podjętą przez Unię Europejską w zakresie walki z cyberzagrozeniami była decyzja o utworzeniu na mocy dyrektywy nr 460/2004 w 2004 roku Europejskiej Agencji ds. Bezpieczeństwa Sieci i Informacji – European Network and Information Security Agency – w skrócie ENISA. Agencja jest odpowiedzialna za wzmocnienie zdolności UE i jej państw członkowskich do zapobiegania i zwalczania wyzwań w dziedzinie bezpieczeństwa informacyjnego. Stanowi organ pomocniczy i doradczy dla Komisji Europej-

---

⁷¹² M. Lakomy, *Unia Europejska wobec zagrożeń dla bezpieczeństwa teleinformatycznego – zarys problemu*, „Rocznik Integracji Europejskiej”, 2013, Nr 7, s.132.

⁷¹³ A. Kańciak, *Problematyka cyberprzestępczości w Unii Europejskiej*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego”, 2013, Nr 8/13, s. 111.

⁷¹⁴ Ibidem, s. 110.

skiej i państw członkowskich w kwestiach dotyczących bezpieczeństwa teleinformatycznego oraz stymuluje współpracę pomiędzy sektorami publicznymi i prywatnymi.⁷¹⁵

W 2005 roku przyjęto istotną i niezwykle ważną Decyzję Ramową Rady w sprawie ataków na systemy informatyczne, która wymaga od państw członkowskich wprowadzenia do krajowych systemów prawnych regulacji dotyczących skutecznego działania przeciwko podstawowym typom cyberataków. Głównym celem Decyzji było podniesienie poziomu współpracy pomiędzy organami sądowymi, policją, prokuraturą i innymi organami ścigania państw członkowskich. Decyzja wprowadziła także wspólną definicję czynów zabronionych takich, jak:

- nielegalny dostęp do systemów informatycznych,
- nielegalna ingerencja w system,
- nielegalna ingerencja w dane.⁷¹⁶

Decyzja została zastąpiona Dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/40/UE z dnia 12 sierpnia 2013 roku dotycząca ataków na systemy informatyczne.

W maju 2006 roku Komisja Europejska wydała komunikat *A strategy for a Secure Information Society – Dialogue, partnership and empowerment*, w którym stwierdzono, iż powstała potrzeba zbudowania jednolitej i bezpiecznej przestrzeni informacyjnej Unii Europejskiej. Zwrócono uwagę na budowanie dynamicznej, globalnej strategii dla Europy opierającej się na bezpieczeństwie, dialogu i partnerstwie. Nowe podejście do cyberbezpieczeństwa skupiało się na trzech głównych kierunkach działań: wprowadzeniu nowych zabezpieczeń teleinformatycznych, zaktualizowanie ustawodawstwa związanego z komunikacją elektroniczną oraz walka z cyberprzestępczością. Komisja Europejska zapowiedziała walkę ze spamem i ze szkodliwym oprogramowaniem – głównie szpiegowskim oraz wspieranie współpracy w tych dziedzinach odpowiednich służb państw członkowskich. Istotne jest to, iż zauważono potrzebę stworzenia wspólnego, europejskiego systemu wymiany informacji i ostrzegania oraz stworzenia dialogu i partnerstwa pomiędzy wszystkimi stronami, także sektorem prywatnym.⁷¹⁷

Kolejnym dokumentem Komisji Europejskiej był Komunikat wydany w 2007 roku pod nazwą: *W kierunku ogólnej strategii zwalczania cyberprzestępczości*. Ogólnym celem dokumentu było zwalczanie cyberprzestępczości na poziomie krajowym, unijnym i między-

---

⁷¹⁵ M. Lakomy, *Unia Europejska wobec ...*, s. 132.

⁷¹⁶ A. Kańczyk, *Problematyka cyberprzestępczości ...*, s. 112.

⁷¹⁷ M. Lakomy, *Unia Europejska wobec ...*, s. 133.

narodowym oraz próbowano w nim zdefiniować i określić wymiar oraz tendencje cyberprzestępczości. W komunikacie wyznaczono najważniejsze inicjatywy względem cyberzagrożeń:

- koncentrację działań na ściganiu przestępstw i na aspektach prawnokarnych przeciwdziałania przestępczości,
- uzupełnienie działań Unii Europejskiej zwiększających ogólne bezpieczeństwo w cyberprzestrzeni o elementy przyszłej strategii zwalczania cyberprzestępczości,
- efektywniejszą współpracę operacyjną organów ścigania – doskonalenie współpracy i koordynacji politycznej między państwami członkowskimi,
- współpracę polityczną i prawną z krajami trzecimi, zwiększanie świadomości poprzez szkolenia, badania, poszerzenie dialogu z sektorem przemysłu oraz czynności legislacyjne.⁷¹⁸

Komisja Europejska od 2007 roku wydała wiele dokumentów, deklaracji i komunikatów dotyczących problematyki cyberbezpieczeństwa, określając w nich najważniejsze zagrożenia i problemy, proponowała definicje zagrożeń oraz rozwiązania praktyczne.

W czerwcu 2008 roku Komisja Europejska podjęła działania na rzecz wdrożenia niektórych założeń Komunikatu z 2007 roku. Rozpoczęto program *Safer Internet Plus*, który przewidywał cztery rodzaje działań podejmowanych przez Unię Europejską. Wymieniano tu walkę z nielegalną zawartością sieci, ograniczanie szkodliwej działalności, promocję bezpiecznego środowiska sieciowego i wzmocnienie świadomości użytkowników sieci.⁷¹⁹

W marcu 2009 roku Komisja Europejska przyjęła Komunikat dotyczący ochrony infrastruktury krytycznej, który stanowił wstęp do realizacji europejskiego programu infrastruktury krytycznej. Podkreślono w nim potrzebę wyznaczenia najważniejszych składników europejskiej infrastruktury krytycznej oraz zwrócono uwagę na potrzebę ulepszania koordynacji wysiłków narodowych w zakresie cyberbezpieczeństwa. Plan zwiększenia odporności krytycznej infrastruktury UE na cyberataki został oparty na pięciu filarach:

- gotowości i zapobieganiu, który obejmuje m.in. osiągnięcie ogólnoeuropejskiego porozumienia w sprawie minimalnych standardów zabezpieczeń oraz powołania krajowych zespołów CERT we wszystkich państwach członkowskich,
- wykrywaniu i reagowaniu – budowa europejskiego systemu wymiany informacji o wykrytych zagrożeniach teleinformatycznych (EISAS),

---

⁷¹⁸ A. Kańczyk, *Problematyka cyberprzestępczości ...*, s. 113.

⁷¹⁹ M. Lakomy, *Unia Europejska wobec ...*, s. 135.

- łagodzeniu skutków oraz przywracaniu sprawności operacyjnej – opracowanie planów awaryjnych oraz prowadzenie regularnych ćwiczeń w zakresie reagowania na cyberataki przeciwko infrastrukturze sieciowej,
- współpracy międzynarodowej polegającej m.in. na opracowaniu mapy drogowej dla globalnej kooperacji w dziedzinie bezpieczeństwa teleinformatycznego,
- stworzenie standardów zabezpieczeń dla sektora ICT oraz określenie elementów europejskiej krytycznej infrastruktury teleinformatycznej.⁷²⁰

Ze względu na próby zidentyfikowania kluczowych obszarów wymagających wspólnych działań na poziomie międzynarodowym, w zakresie pojęcia wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości przyjęto w 2009 roku Program sztokholmski. Uchwalenie omawianego dokumentu stanowiło przełomowy moment w zwiększaniu bezpieczeństwa wewnętrznego państw należących do Unii Europejskiej, ponieważ zawierało wiele aspektów związanych z ochroną cyberprzestrzeni. W Programie zaliczono cyberprzestępczość do sześciu głównych priorytetów dla całej UE oraz wzywano do:

- propagowania prawodawstwa zapewniającego bardzo wysoki poziom bezpieczeństwa sieci i umożliwienia szybszego reagowania na ataki cybernetyczne,
- udzielenia pełnego poparcia krajowym podmiotom, które są odpowiedzialne za walkę z cyberprzestępczością i powiadamianie o zagrożeniach,
- współpracy z państwami nie należącymi do Unii,
- usprawnienia partnerstwa publiczno-prywatnego,
- poprawy współpracy sądowej w sprawach dotyczących cyberprzestępczości.⁷²¹

W maju 2010 roku Unia Europejska przyjęła Agendę Cyfrową dla Europy, w której podkreślano związek pomiędzy bezpieczeństwem teleinformatycznym i długotrwałym rozwojem gospodarczym i społecznym Europy. Komisja Europejska zadeklarowała w Agendzie unowocześnienie ENISA, rozbudowę europejskich zespołów reagowania na incydenty komputerowe, przygotowanie europejskiej platformy walki z cyberprzestępczością, stworzenie nowych dokumentów, przepisów i procedur reagowania na cyberataki oraz powołanie centrum ds. walki z przestępczością internetową.⁷²²

W marcu 2012 roku w ramach Europolu powołano Europejskie Centrum Cyberprzestępczości – ECC, w którym do głównych obszarów zainteresowania należała przede wszystkim

---

⁷²⁰ Ibidem, s. 135-136.

⁷²¹ A. Kañciak, *Problematyka cyberprzestępczości ...*, s. 114.

⁷²² M. Lakomy, *Unia Europejska wobec ...*, s. 136.

kim zorganizowana cyberprzestępczość, najbardziej szkodliwe akty przestępcze w sieci oraz ataki przeciwko infrastrukturze krytycznej. ECC pełni funkcje:

- centralnego punktu wymiany informacji związanych z cyberprzestępczością w Unii Europejskiej,
- wspomagania państw członkowskich przy sporządzaniu ekspertyz i przeprowadzaniu ćwiczeń,
- wspomagania dochodzeń prowadzonych przez służby państw członkowskich dotyczących przestępczości teleinformatycznej,
- reprezentowania europejskich poglądów w debatach dotyczących cyberprzestępczości z sektorem prywatnym, środowiskiem naukowym oraz organizacjami pozarządowymi.⁷²³

Od początku września 2012 roku funkcjonuje Zespół Reagowania na Incydenty Komputerowe Unii Europejskiej – w skrócie CERT-UE. Składa się on z ekspertów komputerowych pochodzących z najważniejszych instytucji unijnych, m.in. z Komisji Europejskiej i z Parlamentu Europejskiego. Za główne zadanie CERT-UE uznaje się wspieranie innych instytucji w ochronie przed atakami na systemy teleinformatyczne, które szkodzą interesom Unii Europejskiej. CERT-UE pełni funkcje wykrywania, prewencji, odpowiedzi i naprawiania uszkodzonej infrastruktury. Powołanie Zespołu stanowiło realizację jednego z najważniejszych zapisów Agendy cyfrowej dla Europy.⁷²⁴

Unia Europejska kładzie duży nacisk na wypracowywanie skutecznych dokumentów i rozwiązań w walce z cyberprzestępczością. Można tu wymienić jeszcze wiele Komunikatów i dyrektyw. Najnowszym i obecnie obowiązującym dokumentem jest ogłoszona 16 grudnia 2020 roku przez Komisję Europejską nowa Strategia cyberbezpieczeństwa UE. Za główny cel dokumentu uznano wzmocnienie odporności Europy na cyberprzestępstwa i niesienie pomocy przy zapewnianiu dostępu do nowoczesnych i wiarygodnych narzędzi cyfrowych wszystkim obywatelom i przedsiębiorcom. Nowej strategii cyberbezpieczeństwa skupia się przede wszystkim na ochronie dostępu do otwartego Internetu i oferuje nowe rozwiązania podnoszenia bezpieczeństwa, ochrony wartości europejskich i podstawowych praw każdego użytkownika sieci teleinformatycznych. Dokument składa się z konkretnych zestawów inicjatyw regulacyjnych, inwestycyjnych i politycznych w następujących obszarach:

- odporność, technologiczna suwerenność i przywództwo – planowy wzrost inwestycji w obszarze cyberbezpieczeństwa w sektorach prywatnym i publicznym, uruchomienie

---

⁷²³ Ibidem, s.138.

⁷²⁴ Ibidem, s.139.

Sieci Centrów Operacyjnych ds. Bezpieczeństwa przy wykorzystaniu nowoczesnych technologii,

- budowanie zdolności operacyjnych do zapobiegania, odstraszenia i reagowania na incydenty w cyberprzestrzeni – realizowanie programu walki z cyberprzestępczością w ramach unijnej strategii bezpieczeństwa oraz opracowanie całościowej unijnej wizji i strategii wojskowej w zakresie cyberbezpieczeństwa,
- rozwój globalnej i otwartej cyberprzestrzeni poprzez zacieśnienie współpracy międzynarodowej – zwiększenie bezpieczeństwa i stabilności w cyberprzestrzeni państw członkowskich, skuteczna ochrona dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem w internecie oraz opracowanie strategii na rzecz praw dziecka.⁷²⁵

Polska wobec problemu cyberterroryzmu

Polska, jako członek Unii Europejskiej, częściowo korzysta z jej dorobku prawnego tworząc i uzupełniając dokumentami unijnymi własne prawodawstwo. Polska narażona jest również tak, jak inne państwa, na cyberataki i zagrożenia cyberprzestrzeni. Jako suwerenny kraj posiada własne przepisy i programy reagowania na przejawy cyberterroryzmu.

W polskim prawodawstwie brakuje regulacji prawnej zawierającej wszystkie przepisy dotyczące ponoszenia odpowiedzialności za nadużycia związane z technologią informacyjną. Przepisy są rozproszone i znajdują się w różnych dokumentach - np. w Kodeksie karnym oraz w wielu innych szczegółowych ustawach, różnych uchwałach i zarządzeniach, w których poruszane są i regulowane kwestie cyberterroryzmu.⁷²⁶

Przepisy Kodeksu karnego znowelizowano pod kątem zagrożeń cyberprzestrzeni w 2004 roku w celu wprowadzenia do polskiego prawa zapisów Konwencji Rady Europy o cyberprzestępczości podpisanej przez Polskę w 2001 roku.⁷²⁷

W polskim wymiarze sądownictwa w kwestii osądzania sprawców ataków cybernetycznych podstawą jest Kodeks karny – w szczególności rozdział XIV, w którym poruszono kwestię terroryzmu oraz XXXIII, dotyczący kwestii przestępstw przeciwko ochronie informacji.⁷²⁸

---

⁷²⁵ J. Wolf, *Nowa Europejska Strategia Cyberbezpieczeństwa*, „NASK Cyber POLICY”, 2022, <https://cyberpolicy.nask.pl/nowa-europejska-strategia-cyberbezpieczenstwa/> (17.05.2022 r.).

⁷²⁶ K. Bielski, *Cyberterroryzm – nowe zagrożenie...*, s. 103.

⁷²⁷ M. Grzelak, K. Liedel, *Bezpieczeństwo cyberprzestrzeni. Zagrożenia i wyzwania dla Polski – zarys problemu*, „Bezpieczeństwo Narodowe”, 2012, nr 22, s. 132.

⁷²⁸ K. Bielski, *Cyberterroryzm – nowe zagrożenie...*, s. 103-104.

Uregulowania Kodeksu karnego dotyczą różnych kategorii przestępstw komputerowych i aktów terrorystycznych. Kodeksowe przestępstwa komputerowe zawierają w sobie hacking - art. 267, podsłuch komputerowy (sniffing) – art. 267 § 3 udaremnienie uzyskania informacji – art. 268, sabotaż komputerowy – art. 269, rozpowszechnianie złośliwych programów oraz cracking – art. 269a, posługiwanie się narzędziami hackerskimi – art. 269b, oszustwo komputerowe – art. 287.⁷²⁹

Wymienione przykłady kodeksowych przestęp komputerowych stanowią podstawę odpowiedzialności za działania cyberterrorystyczne ze względu na konstrukcję prawną. Ze szczególnym naciskiem na przestępstwa udaremniania lub znacznego utrudniania dostępu do informacji zapisanej na nośniku informacji osobie do tego uprawnionej oraz na przestępstwo sabotażu komputerowego. W Kodeksie karnym określono również typ przestępstwa polegającego na niszczeniu, uszkodzeniu, usunięciu lub bezprawnej zmianie zapisu istotnej informacji na komputerowym nośniku informacji, którym jest materiał lub urządzenie służące do zapisywania, przechowywania i odczytywania danych w postaci cyfrowej lub analogowej.⁷³⁰

Zgodnie z Kodeksem karnym przedmiotem ochrony prawnokarnej w przypadku sabotażu komputerowego jest informacja, która jest dobrem szczególnie ważnym w dobie społeczeństwa informacyjnego. Stanowi on typ kwalifikowany względem czynu zabronionego – art. 268 § 2. W tym przypadku za czyn kwalifikowany uznaje się znaczenie przechowywanej informacji dla obronności kraju, bezpieczeństwa w komunikacji, funkcjonowania administracji rządowej, samorządowej lub innego organu państwowego.⁷³¹

Z problemem bezpieczeństwa w cyberprzestrzeni związana jest nowelizacja ustawy o stanie wojennym podjęta we wrześniu 2011 roku. Zmiany dotyczyły również ustawy o stanie wyjątkowym i o stanie klęski żywiołowej. Przygotowany przez Biuro Bezpieczeństwa Narodowego projekt nowelizacji wymienionych ustaw wprowadził do polskiego prawa pojęcie cyberprzestrzeni. Inicjatywa nie stanowiła rozwiązania problemów cyberbezpieczeństwa, ale wprowadzała do powszechnego stosowania pojęcie cyberprzestrzeni w polskim systemie prawnym i stanowiła impuls do dalszych prac legislacyjnych.⁷³²

W ramach krajowych działań polski rząd podejmuje działania w celu tworzenia różnego rodzaju programów. Należy tu wymienić Rządowy program obrony cyberprzestrzeni na lata 2011-2016. Dokument zawierał wskazanie, iż w obliczu globalizacji ochrona cyberprze-

---

⁷²⁹ M. Frańczuk, *Zagrożenie bezpieczeństwa i porządku publicznego działaniami w cyberprzestrzeni jako przesłanka wprowadzenia stanów nadzwyczajnych ze szczególnym uwzględnieniem bezpieczeństwa finansowego*, „Zeszyty Naukowe. Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie”, 2014, Nr 2(926), s. 78.

⁷³⁰ M. Czyżak, *Wybrane aspekty zjawiska .....*, s.50.

⁷³¹ Ibidem, s. 50.

⁷³² M. Grzelak, K. Liedel, *Bezpieczeństwo cyberprzestrzeni.....*, s. 132.

strzeni stała się jednym z podstawowych celów strategicznych w obszarze bezpieczeństwa każdego państwa, a obiektem cyberwojny i cyberataków stały się także elementy infrastruktury cywilnej. Programem objęto przede wszystkim systemy i sieci teleinformatyczne eksploatowane przez administrację rządową, organy władzy ustawodawczej, władzy sądowniczej, samorządu terytorialnego oraz strategiczne podmioty z uwagi na bezpieczeństwo państwa, w szczególności podmioty działające w sferze bankowości oraz przedsiębiorców i użytkowników indywidualnych cyberprzestrzeni. W dokumencie wprowadzono definicje kluczowych pojęć z zakresu bezpieczeństwa w cyberprzestrzeni, takich jak:

- cyberprzestrzeń,
- cyberprzestrzeń RP – obejmuje cyberprzestrzeń w obrębie terytorium państwa polskiego i w lokalizacjach poza jego terytorium, gdzie funkcjonują przedstawiciele RP (placówki dyplomatyczne, kontyngenty wojskowe),
- cyberterroryzm,
- cyberatak,
- ochrona cyberprzestrzeni – określono ją, jako zespół przedsięwzięć organizacyjno-prawnych, technicznych, fizycznych i edukacyjnych mających na celu niezakłócone funkcjonowanie i bezpieczeństwo cyberprzestrzeni.⁷³³

Wraz z postępującą globalizacją i szybkim rozwojem technologii informacyjnych zaczęto zwracać większą uwagę do zapewnienia bezpieczeństwa teleinformatycznego. W Polsce stworzony jest dokument o nazwie Strategia Bezpieczeństwa Narodowego. Publikowany dokument wraz z doktryną bezpieczeństwa UE stanowi podstawę działań zmierzających do zmniejszenia prawdopodobieństwa wystąpienia ataku terrorystycznego. W ulepszonych i aktualizowanych Strategiach podkreślano niebezpieczeństwa, które mogą mieć swe źródła w sieci, zwracano uwagę na przestępczość cybernetyczną, bezpieczeństwo ekonomiczne, informacyjne oraz teleinformatyczne. W Strategii podkreślano konieczność zapobiegania próbom destrukcyjnego oddziaływania na infrastrukturę telekomunikacyjną państwa poprzez zmniejszenie jej podatności na to oddziaływanie. Podkreślano potrzebę tworzenia długoterminowych planów ochrony najważniejszych systemów teleinformatycznych i właściwe zabezpieczenie dostępu do informacji niejawnych.⁷³⁴

Aktualnie obowiązującym dokumentem jest Strategia bezpieczeństwa narodowego podpisana 12 maja 2020 roku przez prezydenta RP. Nowy dokument różni się od poprzedniego z 2014 roku w swoim układzie, zawiera opis aktualnego środowiska bezpie-

---

⁷³³ M. Frańczuk, *Zagrożenie bezpieczeństwa...*, s. 75-76.

⁷³⁴ K. Bielski, *Cyberterroryzm – nowe zagrożenie...*, s. 102-103.

czeństwa, określa najważniejsze cele z punktu widzenia interesu narodowego RP. Strategia umocowana jest na czterech zasadniczych filarach, są nimi:

- bezpieczeństwo państwa i obywateli,
- Polska w systemie bezpieczeństwa narodowego,
- tożsamość i dziedzictwo narodowe,
- rozwój społeczny i gospodarczy oraz ochrona środowiska.⁷³⁵

W aktualnej Strategii pojawia się nowy termin – odporność państwa – związany jest z budowaniem zdolności państwa do przetrwania w obliczu szerokiej gamy zagrożeń. Odporność państwa tworzona jest przy wykorzystaniu całości posiadanego potencjału poprzez zbudowanie systemu obrony powszechnej, w oparciu o wysiłek całego narodu. W Strategii zwraca się uwagę na zagrożenie dezinformacją, propagandą oraz podejmowaniem ofensyw w cyberprzestrzeni. Pojawia się bliżej nieokreślone zagrożenie dla bezpieczeństwa RP związane z wdrażaniem funkcjonalności technologii 5G. Podkreśla się znaczenie cyberprzestrzeni, jako piątej domeny operacyjnej. Zdolności ofensywne w cyberprzestrzeni postrzegane są nie tylko w oparciu o zasoby i infrastrukturę wojskową, ale również w odniesieniu do środowiska cywilnego. Zapisy te rozumiane są w kontekście prowadzenia zaawansowanych badań naukowych przez cywilne ośrodki w celu zwiększania zdolności do obrony w cyberprzestrzeni.⁷³⁶

Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji od 2012 roku publikuje Politykę Ochrony Cyberprzestrzeni Rzeczypospolitej Polskiej, która jest oparta na założeniach programu obrony cyberprzestrzeni. Swoim zasięgiem obejmuje administrację rządową:

- urzędy obsługujące naczelne organy administracji rządowej: Prezesa Rady Ministrów, Radę Ministrów, ministrów i przewodniczących określonych w ustawach komitetów,
- urzędy obsługujące centralne organy administracji rządowej: organy podporządkowane Prezesowi Rady Ministrów bądź poszczególnym ministrom,
- urzędy obsługujące terenowe organy administracji rządowej: wojewodów, organy administracji zespolonej i niezespolonej.
- Rządowe Centrum Bezpieczeństwa.⁷³⁷

Polityka Ochrony Cyberprzestrzeni RP jest jednocześnie rekomendowana dla administracji samorządowej szczebla gminnego, powiatowego i wojewódzkiego oraz innych urzędów. Należą do nich: Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Kan-

---

⁷³⁵ P. Orłowski, *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2020*, „Analiza KBN”, 2020, Nr 10(62)/2020, s. 1-2, <https://zbn.inp.uj.edu.pl/documents/92718966/141790394/Or%C5%82owski+P.+A62/03f6ef78-e6eb-4b75-8d6e-92554f5a3266> (21.05.2022 r.).

⁷³⁶ Ibidem, s. 3 (21.05.2022 r.).

⁷³⁷ K. Bielski, *Cyberterroryzm – nowe zagrożenie...*, s. 104.

celaria Sejmu RP, Kancelaria Senatu RP, Biuro Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, Biuro Rzecznika Praw Dziecka, Biuro Krajowej Rady Sądownictwa, urzędy organów kontroli państwowej i ochrony prawa, Narodowy Bank Polski, urząd Komisji Nadzoru Finansowego, państwowe osoby prawne i inne państwowe jednostki organizacyjne.⁷³⁸

Polityka w 2017 roku została zastąpiona dokumentem o nazwie Krajowe Ramy Polityki Cyberbezpieczeństwa RP na lata 2017-2022. Obecnie dokument ten już nie obowiązuje, zastąpiony został wprowadzoną w dniu 22 października 2019 roku przez Radę Ministrów Strategią Cyberbezpieczeństwa RP na lata 2019-2024. Podstawowym założeniem dokumentu jest systematyczne wzmocnienie i rozwój krajowego systemu cyberbezpieczeństwa. Głównym celem przyjęcia i wdrożenia Strategii jest podniesienie poziomu odporności na cyberzagrożenia oraz poziomu ochrony informacji w sektorach: publicznym, militarnym i prywatnym, a także promowanie dobrych praktyk umożliwiających obywatelom lepszą ochronę informacji. Strategia opiera na pięciu szczegółowych celach polityki rządu:

- rozwój krajowego systemu cyberbezpieczeństwa – polegający m.in. na wdrożeniu przepisów, podniesieniu efektywności funkcjonowania systemu, rozbudowie systemu wymiany informacji na potrzeby kierowania bezpieczeństwem narodowym oraz zwiększeniu poziomu cyberbezpieczeństwa usług kluczowych i cyfrowych oraz infrastruktury krytycznej;
- podniesienie poziomu odporności systemów informacyjnych administracji publicznej i sektora prywatnego oraz osiągnięcie zdolności do skutecznego zapobiegania i reagowania na incydenty – opracowanie Narodowych Standardów Cyberbezpieczeństwa i wdrożenie Aktu o Cyberbezpieczeństwie w celu zwiększenia odporności systemów teleinformatycznych administracji publicznej;
- zwiększanie potencjału narodowego w zakresie bezpieczeństwa w cyberprzestrzeni – założenie ma na celu rozbudowę zasobów przemysłowych i technologicznych na potrzeby cyberbezpieczeństwa, rozwój współpracy między sektorem publicznym i prywatnym oraz uzyskanie zdolności do prowadzenia działań militarnych w cyberprzestrzeni;
- budowanie świadomości i kompetencji społecznych w zakresie cyberbezpieczeństwa – zwiększanie kompetencji podmiotów ważnych dla cyberbezpieczeństwa RP oraz roz-

---

⁷³⁸ Ibidem, s. 104.

wijanie świadomości społecznej w kierunku bezpiecznego korzystania z cyberprzestrzeni;

- zbudowanie silnej pozycji międzynarodowej Rzeczypospolitej Polskiej w obszarze cyberbezpieczeństwa – prowadzenie aktywnej współpracy międzynarodowej na poziomie strategiczno-politycznym, operacyjnym i technicznym.⁷³⁹

Instytucjonalny wymiar przeciwdziałania cyberprzestępczości w Polsce

Nieustający i dynamiczny rozwój zjawiska cyberprzestępczości i cyberterroryzmu niesie za sobą konieczność trwałego i systematycznego monitorowania bieżących rozwiązań prawnych oraz podejmowania, a także dostosowywania, działań do pojawiających się zagrożeń.

W Polsce jednym z pierwszych organów mających na celu ochronę infrastruktury krytycznej państwa był powołany w 1996 roku Computer Emergency Response TEAm Polska – CERT Polska. Zespół ten zajął się bezpieczeństwem teleinformatycznym w ramach działalności instytutu badawczego Naukowej i Akademickiej Sieci Komputerowej – NASK.⁷⁴⁰

W celu skutecznego przeciwdziałania zagrożeniom cyberterrorystycznym oraz zapewnienia odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa teleinformatycznego państwa 1 lutego 2008 roku powołano Rządowy Zespół Reagowania na Incydenty Komputerowe (RZRnIK) – CERT GOV PL. Jego głównym celem jest zapewnienie bezpieczeństwa teleinformatycznego dla jednostek organizacyjnych Rzeczypospolitej Polski, oprócz tego za najważniejsze cele i zadania RZRnIK uznaje się:

- kreowanie polityki bezpieczeństwa w zakresie ochrony przed cyberzagroženiami,
- koordynację przepływu informacji pomiędzy podmiotami w związku z cyberzagroženiami,
- wykrywanie, rozpoznawanie i przeciwdziałanie cyberzagroženiom,
- współpracę międzynarodową w zakresie ochrony cyberprzestrzeni,
- pełnienie nadrzędnej funkcji wobec wszystkich krajowych instytucji, organizacji oraz podmiotów resortowych w zakresie ochrony cyberprzestrzeni,
- gromadzenie wiedzy dotyczącej stanu bezpieczeństwa i zagrożeń dla IKP,
- reagowaniu na incydenty bezpieczeństwa teleinformatycznego,
- analizie powłamaniowej z wykorzystaniem narzędzi informatyki śledczej,

---

⁷³⁹ M. Wrzosek, *Strategia cyberbezpieczeństwa RP na lata 2019-2024*, „NASK Cyber POLICY”, 2022, <https://cyberpolicy.nask.pl/strategia-cyberbezpieczenstwa-rzeczypospolitej-polskiej-na-lata-2019-2024/> (21.05.2022 r.).

⁷⁴⁰ W. Smolski, *Cyberterroryzm jako ...*, op. cit., s. 484.

- tworzeniu polityki ochrony cyberprzestrzeni Rzeczypospolitej Polski,
- szkoleniu i podnoszeniu świadomości,
- prowadzeniu konsultacji i doradztwa w zakresie cyberbezpieczeństwa.⁷⁴¹

RZRnIK odpowiada za zapewnienie i rozwijanie zdolności jednostek organizacyjnych administracji publicznej RP do ochrony przed cyberzagrożeniami, ze szczególnym uwzględnieniem ataków ukierunkowanych na infrastrukturę obejmującą systemy i sieci teleinformatyczne, których zniszczenie lub zakłócenie może stanowić zagrożenie dla życia, bądź zdrowia ludzi, dla dziedzictwa narodowego i środowiska naturalnego lub spowodować poważne straty materialne państwa oraz zakłócić funkcjonowanie państwa. Zespół odpowiada za wykonywanie testów bezpieczeństwa witryn dla administracji państwowej. Prowadzi również program sukcesywnego badania stanu zabezpieczeń witryn internetowych należących do instytucji administracji państwowej. Tego typu działania mają na celu określenie poziomu bezpieczeństwa aplikacji instytucji publicznych oraz wykrycie i usunięcie nieprawidłowości.⁷⁴²

CERT GOV PL ściśle współpracuje z instytucjami rządowymi i pozarządowymi, do których należą:

- Wojskowe Biuro Bezpieczeństwa Łączności i Informatyki,
- Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji,
- Policja – w zakresie cyberprzestępczości.⁷⁴³

Do innych podmiotów odpowiedzialnych za zapewnienie bezpieczeństwa cyberprzestrzeni w Polsce zalicza się Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Ministerstwo Obrony Narodowej, Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Służbę Kontrwywiadu Wojskowego, a także inne podmioty sektora prywatnego. Ich wspólnym celem jest:

- zabezpieczanie krytycznej infrastruktury teleinformatycznej państwa przed zagrożeniami płynącymi z cyberprzestrzeni,
- tworzenie na poziomie krajowym jednolitej i spójnej polityki bezpieczeństwa cyberprzestrzeni dla podmiotów sektora publicznego i prywatnego,
- tworzenie efektywnego systemu koordynacji umożliwiającego współpracę pomiędzy podmiotami sektora publicznego i prywatnego w obszarze bezpieczeństwa w cyberprzestrzeni,

⁷⁴¹ E. Lichocki, *Bezpieczeństwo teleinformatyczne sił zbrojnych Rzeczypospolitej Polski w dobie zagrożeń cybernetycznych* [w:] *Cyberterrorizm. Nowe wyzwania XXI wieku*, T. Jemioła (red.), Difin, Warszawa 2009, s. 589-590.

⁷⁴² I. Iskierka, *Zapobieganie i zwalczanie zagrożeń ze strony cyberprzestrzeni*, „Dydaktyka Informatyki”, 2014, Nr 9, s. 86-87.

⁷⁴³ E. Lichocki, *Bezpieczeństwo teleinformatyczne...*, s.590.

- niwelowanie skutków zakłóceń i incydentów komputerowych w celu minimalizowania ich kosztów,
- zwiększanie świadomości społecznej w zakresie bezpieczeństwa w cyberprzestrzeni.⁷⁴⁴

W Departamencie Informatyki i Telekomunikacji MON utworzono MILCERT dla sił zbrojnych. Lata praktyk dowodzą, iż żadna z polskich instytucji rządowych nie jest zdolna samodzielnie bronić się przed atakami hakerów. Wynikiem tego jest utworzenie systemu wczesnego ostrzegania o zagrożeniach internetowych o nazwie ARAKIS. Twórcami systemu są CERT Polska oraz Departament Bezpieczeństwa Teleinformatycznego ABW. ARAKIS zawiadamia o wszelkich próbach rozprzestrzeniania się robaków sieciowych, BOTNETów, próbach skanowania danych z zewnątrz oraz o infekcjach komputerów wewnątrz chronionej sieci. Zadaniem systemu jest wykrywanie zagrożeń, które mogą mieć znamiona ataku, a nawet mogą stanowić jedynie próbę przygotowania do niego.⁷⁴⁵

Kolejnym przykładem krajowych działań na rzecz przeciwdziałania cyberprzestępczości jest powołanie w lipcu 2014 roku Wydziału do walki z Cyberprzestępczością przy Biurze Służby Kryminalnej Komendy Głównej Policji. Podstawowym zadaniem utworzonej jednostki jest koordynacja współpracy wszystkich jednostek Policji w zakresie wykrywania i zwalczania zagrożeń związanych z cyberprzestępczością oraz wsparcie w postępowaniach prowadzonych w tym zakresie. Kolejnymi przykładami są powoływane przez środowiska naukowe zespoły eksperckie. Służą one nie tylko wsparciem w dziedzinie prewencji przed przestępstwami komputerowymi, ale także odpowiadają za dostarczenie rozwiązań systemowych w oparciu o cyklicznie sporządzane raporty dotyczące bezpieczeństwa informatycznego Polski.⁷⁴⁶

W ramach systemu ochrony cyberprzestrzeni powołano Pełnomocnika Rządu ds. Ochrony Cyberprzestrzeni oraz stworzono Międzyresortowy Zespół Koordynujący ds. Ochrony Cyberprzestrzeni RP (MZKOC). Zespół skupia jednostki administracji rządowej, co sprzyja współpracy i ułatwia koordynację prowadzonych działań mających na celu zapewnienie bezpieczeństwa w cyberprzestrzeni Rzeczypospolitej Polski.⁷⁴⁷

W aktualnej ustawie o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa powołano trzy Zespoły Reagowania na Incydenty Bezpieczeństwa Komputerowego, które są odpowiedzialne za

⁷⁴⁴ M. Grzelak, K. Liedel, *Bezpieczeństwo cyberprzestrzeni*..., s. 136-137.

⁷⁴⁵ W. Smolki, *Cyberterroryzm jako współczesne*..., s. 484.

⁷⁴⁶ A. Golonka, *Cyberprzestępczość – międzynarodowe standardy zwalczania zjawiska a polskie regulacje karne*, „Studia Prawnicze. Rozprawy i Materiały”, 2016, Nr 1 (18), s. 67-68.

⁷⁴⁷ Ibidem, s. 68.

koordynację incydentów zgłaszanych przez przyporządkowane im podmioty. Do Zespołów należą:

- CIRT NASK – prowadzony przez Naukową i Akademicką Sieć Komputerową – Państwowy Instytut Badawczy, odpowiada m.in. za rejestrowanie i obsługę zdarzeń naruszających bezpieczeństwo sieci, reagowanie na bezpośrednie zagrożenia dla użytkowników sieci, analizę złośliwego oprogramowania i systemów wymiany informacji o zagrożeniach, regularne publikowanie raportu CSIRT NASK o bezpieczeństwie polskich zasobów Internetu,
- CSIRT GOV – prowadzony przez Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego, do jego głównych zadań należy m.in. rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie zagrożeń bezpieczeństwa związanych z funkcjonowaniem państwa systemów teleinformatycznych organów administracji publicznej lub systemów sieci teleinformatycznych związanych z infrastrukturą krytyczną państwa,
- CSIRT MON – prowadzony przez Ministerstwo Obrony Narodowej, odpowiada za koordynację incydentów zgłaszanych przez podmioty podległe Ministrowi Obrony Narodowej oraz przez przedsiębiorców o szczególnym znaczeniu gospodarczo-obronnym.⁷⁴⁸

Od stycznia 2022 roku funkcjonuje powołane przez prezydenta Polski Centralne Biuro Zwalczania Cyberprzestępczości. Nowa jednostka organizacyjna Policji ma za zadanie rozpoznawanie i zwalczanie przestępstw popełnionych przy użyciu systemu informatycznego, systemu teleinformatycznego, zapobieganie tym przestępstwom oraz wykrywanie i ściganie sprawców tych przestępstw. Ma także służyć i wspierać w niezbędnym zakresie jednostki organizacyjne Policji w rozpoznawaniu, zapobieganiu i zwalczaniu przestępstw.⁷⁴⁹

Skala zagrożeń cybernetycznych na przykładzie Polski

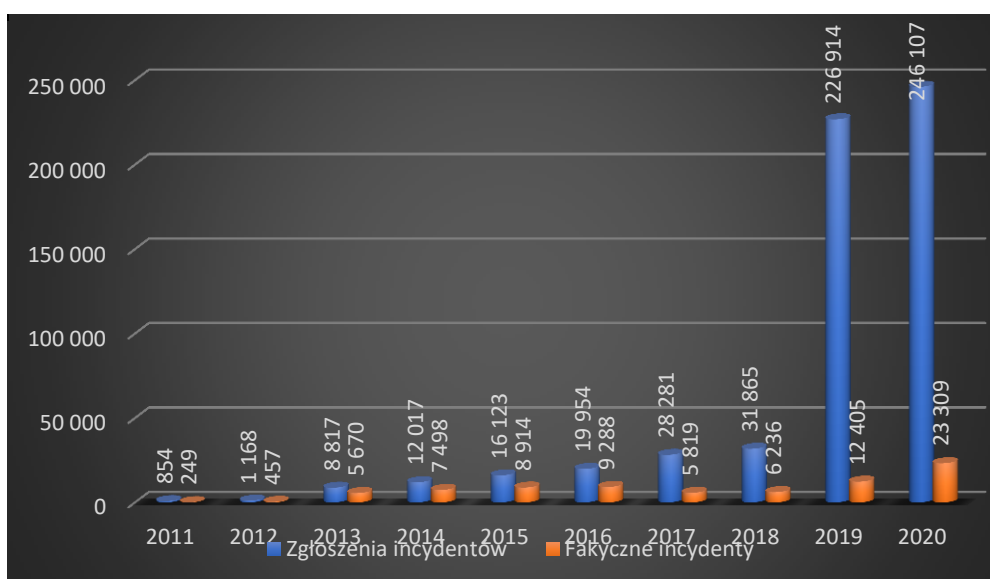
Zagrożenia pojawiające się w cyberprzestrzeni stanowią ogromny i niezwykle aktualny problem każdego z państw, w tym także Polski. Z roku na rok zwiększa się liczba zgłaszanych i rejestrowanych potencjalnych zagrożeń w cyberprzestrzeni. Dowodzą tego raporty o stanie bezpieczeństwa cyberprzestrzeni RP publikowane przez CSIRT GOV, w których eksperci zajmujący się zabezpieczaniem najważniejszych w Polsce systemów teleinformatycznych, zwracają uwagę na znaczący wzrost zagrożeń w ostatnich latach.

---

⁷⁴⁸ <https://www.gov.pl/web/cyfryzacja/zespol-reagowania-na-incydenty-bezpieczenstwa-komputerowego-csirt> (25.05.2022 r.).

⁷⁴⁹ <https://policja.pl/pol/cbzc>, (25.05.2022 r.).

Wykres 1. Zgłoszenia incydentów

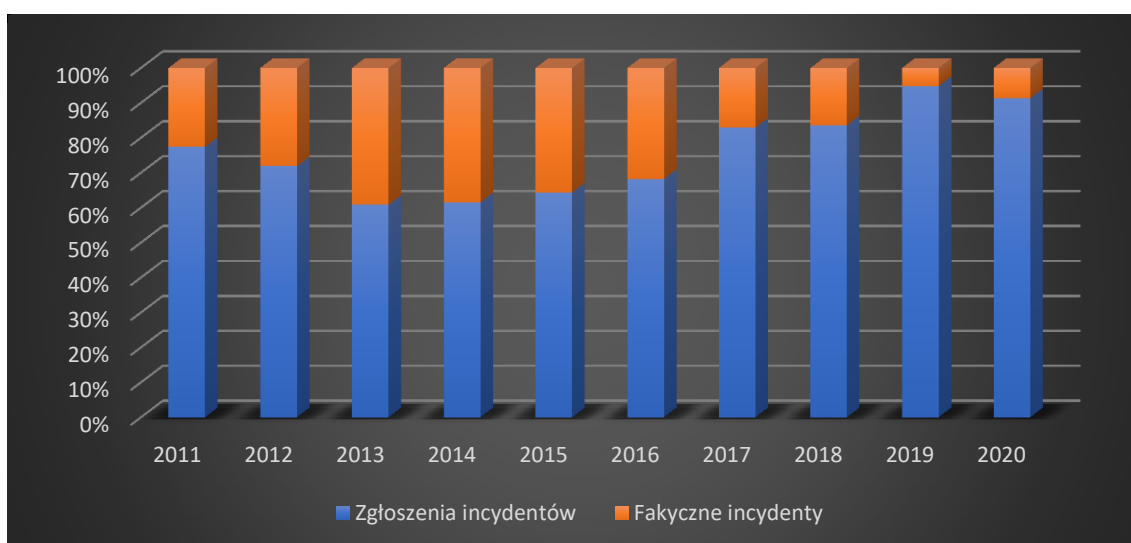

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportów o stanie bezpieczeństwa cyberprzestrzeni RP w latach 2011-2020.

Analizując liczbę zgłaszanych incydentów w okresie dziesięciu lat zauważyć można, iż charakteryzuje to zjawisko tendencja rosnąca. W pierwszych latach wzrost zgłaszanych incydentów nie jest mocno zauważalny. W latach 2017 i 2018 odnotowano znaczną liczbę incydentów, jednak ich prawdziwość była niewielka wobec ogólnej liczby zgłoszeń. Największy wzrost zgłoszeń obserwuje się w latach 2019 i 2020. Liczba incydentów wyraźnie wzrosła w 2019 roku osiągając liczbę 226 914. Nie przekłada się na to prawdziwość zgłoszeń, wśród których 12 405 stanowiły faktyczne incydenty. W ujęciu procentowym odnotowane prawdziwe zgłoszenia stanowiły 5,46 %, a w roku 2020 stanowiły 9,47 %. Porównując dwa ostatnie lata zauważyć można dwukrotny wzrost zarejestrowanych faktycznych incydentów.

Analizując liczbę zgłaszanych incydentów na przestrzeni 10 lat stwierdzić można, iż znaczny wzrost zarejestrowanych zgłoszeń nastąpił w latach 2019 – 2020. Wzrost zgłaszanych incydentów w tym okresie prawdopodobnie związany był efektem tzw. lockdown-u i pandemią wirusa COVID-19. Odmiennosc pomiędzy zaobserwowanymi zdarzeniami, a realną liczbą incydentów ma swoje źródło w tzw. false-positive, czyli niepoprawnie odnotowanym wystąpieniu niebezpieczeństwa. Stanowią je w dużej mierze efekty niepoprawnej analizy przez zgłaszającego prawidłowy ruch w sieci. Innym powodem różnicy jest powielanie tych samych zagrożeń głównie przez zautomatyzowane systemy, między innymi N6 oraz ARAKIS 3.0 GOV. Wyniki tych zgłoszeń przechodzą kolejny etap weryfikacji przez Zespół CSIRT GOV, weryfikacja decyduje o klasyfikacji do grupy faktycznych incydentów.

Wykres 2. Procentowe ujęcie zgłoszeń incydentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportów o stanie bezpieczeństwa cyberprzestrzeni RP w latach 2011-2020.

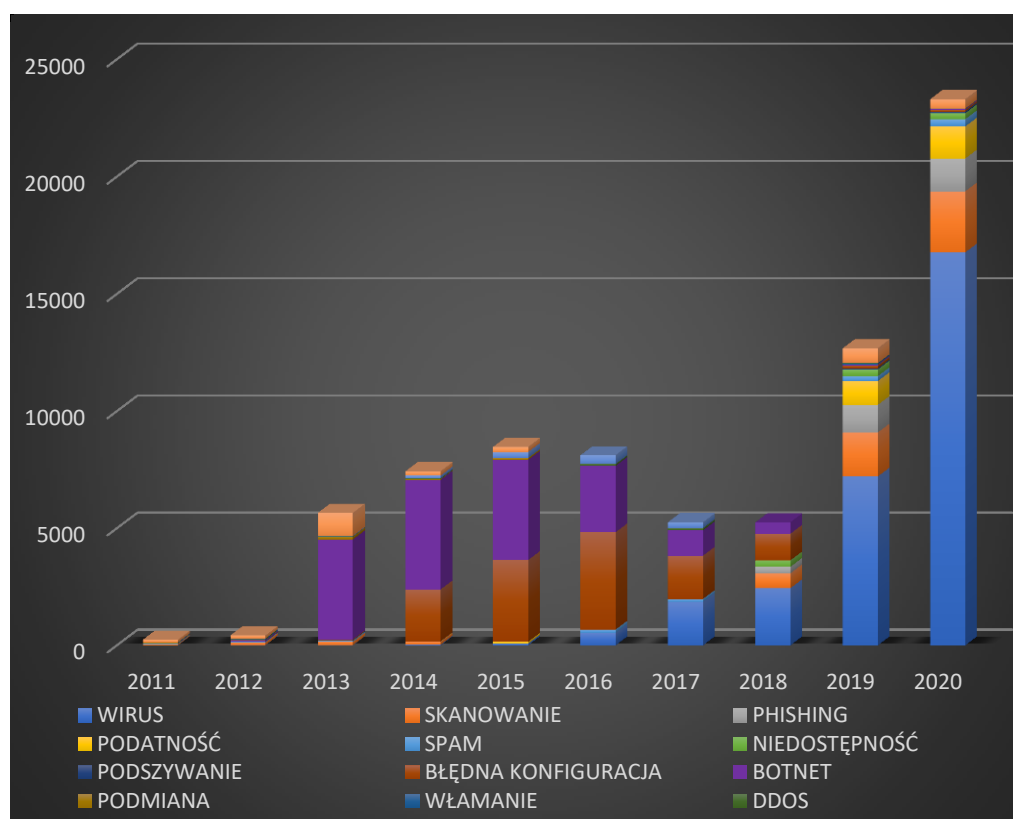
Rozpatrując liczbę zgłoszeń incydentów oraz ich prawdziwość wystąpienia zauważyć można, iż większość zarejestrowanych zgłoszeń była fałszywa. Jedynie w latach 2013 – 2015 wystąpiła dość duża liczba faktycznych incydentów.

Biorąc pod uwagę liczbę zgłaszanych zagrożeń i ataków na przykładzie 2019 oraz 2020 roku faktyczne incydenty stanowiły niewielki procent wszystkich zgłoszeń. Można stwierdzić, iż liczba prawdziwych alarmów i zgłoszeń wraz z następującymi po sobie latami zmniejsza się w udziale do całości zanotowanych incydentów. W 2020 roku odnotowano niewielki wzrost prawdziwych incydentów, jednak nadal przeważała liczba fałszywych alarmów.

Różnica pomiędzy liczbą zarejestrowanych zgłoszeń, a faktyczną liczbą incydentów wynika z występowania błędnego rozpoznania i niewłaściwej interpretacji przez zgłaszającego podejmowanych aktywności w sieci.

Wykres 3. Klasyfikacja najczęstszych incydentów zgłoszonych do CSIRT GOV

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportów o stanie bezpieczeństwa cyberprzestrzeni RP w latach 2011-2020.

Powyższy wykres przedstawia dane dotyczące rodzaju i liczby odnotowanych incydentów przez CSIRT GOV na przestrzeni dziesięciu lat. Analizując udostępnione informacje zauważyć można niewielką ilość incydentów w latach 2011-2012. W 2013 roku nastąpił wzrost liczby zdarzeń, ze szczególnym zwiększeniem incydentów o nazwie BOTNET. Można połączyć to z postępującym rozwojem technologicznym i powszechnością stosowania sieci internet.

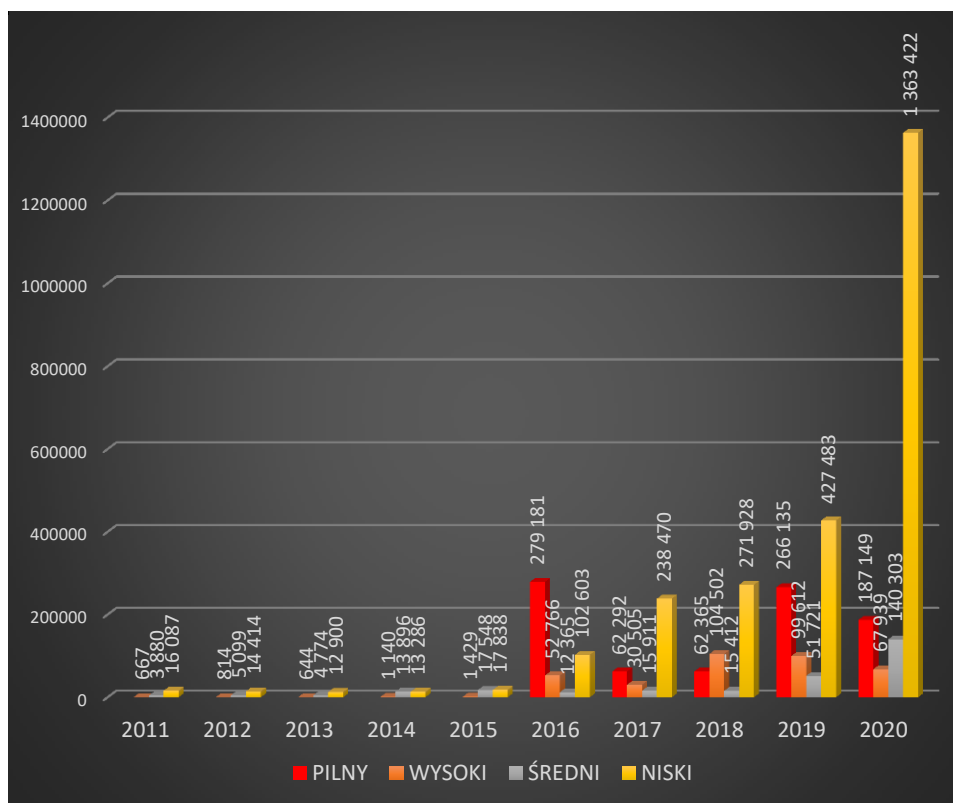
Zaobserwować można również zwiększanie się liczby zgłaszanych incydentów w okresie pomiędzy 2013 a 2016 rokiem oraz od 2019 roku. W pierwszym okresie największa liczba incydentów dotyczy BOTNETu oraz błędnej konfiguracji. W 2016 roku pojawiło się nowe zagrożenie związane z wirusami, które z roku na rok zwiększa się. Od 2019 roku stanowi już najliczniejszy incydent. Natomiast w 2020 roku stanowi największy procent wśród wszystkich zgłoszonych incydentów – około 80 %. Kolejnym zagrożeniem, które pojawiło się w 2018 roku i zwiększa się częstotliwość jego występowania jest skanowanie.

Od 2019 roku znacznie zwiększyła się liczba i różnorodność zgłaszanych incydentów. W dwóch ostatnich analizowanych latach najwięcej incydentów odnotowano wśród trzech

kategorii: wirus, skanowanie i phishing. Incydenty z grupy wirus stanowiły najliczniejszą grupę – około 72 % ogółu wszystkich zagrożeń. Polegały one głównie na próbach zainfekowania złośliwym oprogramowaniem stacji roboczych w instytucjach administracji państwowej lub u operatorów infrastruktury krytycznej. Druga grupa incydentów – skanowanie, dotyczy złośliwego lub podejrzanego ruchu wobec podmiotów podległych CSIRT GOV. Można zauważyć również tutaj tendencję wzrostową. Trzecia grupa incydentów – kampanie phishingowe – stanowi dość istotną grupę zagrożeń, ponieważ opierają się one na metodach socjotechniki i stanowią zagrożenie dla bezpieczeństwa systemów teleinformatycznych. W 2020 roku nastąpił wzrost tych incydentów o około 19 % w odniesieniu do roku poprzedniego.

Analizując przedstawione dane warto zwrócić uwagę na zagrożenie dla bezpieczeństwa teleinformatycznego, którym jest podatność czyli słabość systemów teleinformatycznych. Zagrożenie to pojawia się w 2019 roku, a w kolejnym roku zwiększa się już częstotliwość jego występowania. Warto nadmienić, iż rok 2020 jest okresem, w którym występują zagrożenia z wszystkich kategorii zgłaszanych incydentów.

Wykres 4. Alarmy na podstawie systemu ARAKIS GOV

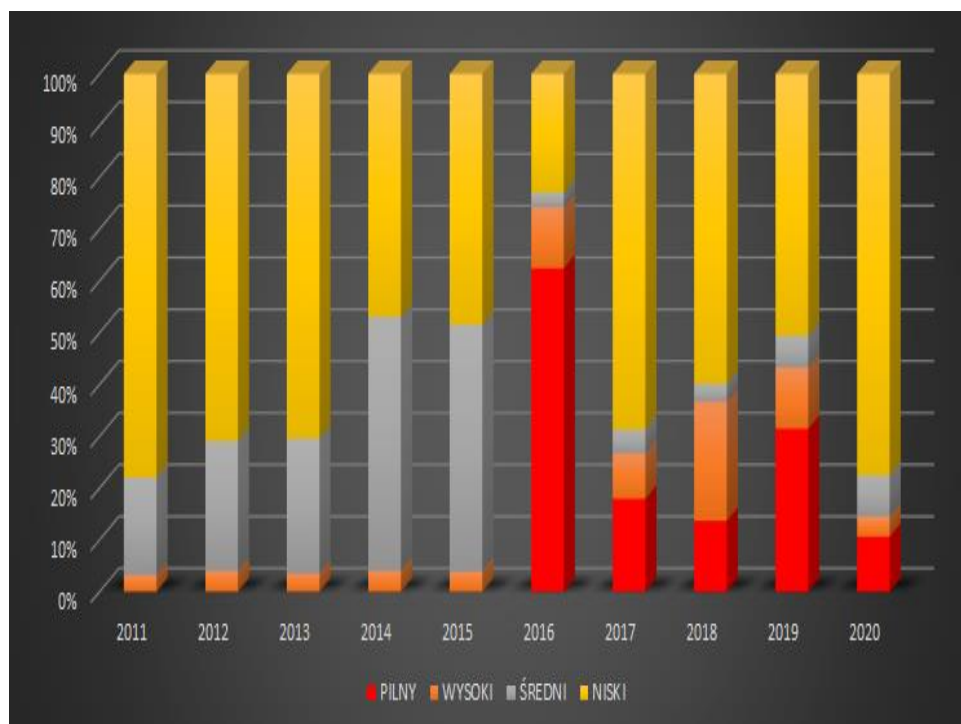
Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportów o stanie bezpieczeństwa cyberprzestrzeni RP w latach 2011-2020.

Powyższy wykres przedstawia odnotowane w systemie ARAKIS GOV alarmy na przestrzeni dziesięciu lat. W okresie od 2011 do 2015 obowiązywała skala trzystopniowa: alarmy w stopniu wysokim, średnim i niskim. Od początku 2016 roku wprowadzono dodatkowy alarm w stopniu pilnym.

Alarmy w stopniu pilnym wymagały natychmiastowej interwencji i niosły realne zagrożenie przełamania zabezpieczeń. Priorytet wysoki oznaczał średnie ryzyko i wymagał wzmożonego kontrolowania. Alarm w stopniu średnim informował o znanym zagrożeniu i łączył się z małym ryzykiem zagrożeń. Największa liczba alarmów w stopniu niskim oznaczała alarmy informacyjne dotyczące aktualnej sytuacji sieci wewnętrznej z siecią internet.

W pierwszych trzech latach przeważały alarmy w stopniu niskim z nieznacznie rosnącą tendencją zwiększania się ich liczby. Znaczący wzrost nastąpił w 2016 roku, gdzie odnotowano najwięcej alarmów w nowym stopniu - pilnym w liczbie 279 181. Jedynie w tym roku ten stopień stanowił największą liczbę alarmów. Podobną wartość zauważyć można także w 2019 roku. Od 2017 roku odnotowuje się tendencję wzrostową alarmów w stopniu niskim z największą liczbą w 2020 roku. W ostatnim analizowanym roku alarm w stopniu niskim zdominował całkowitą liczbę wszystkich alarmów, stanowił 77,5 % ze wszystkich zarejestrowanych zdarzeń.

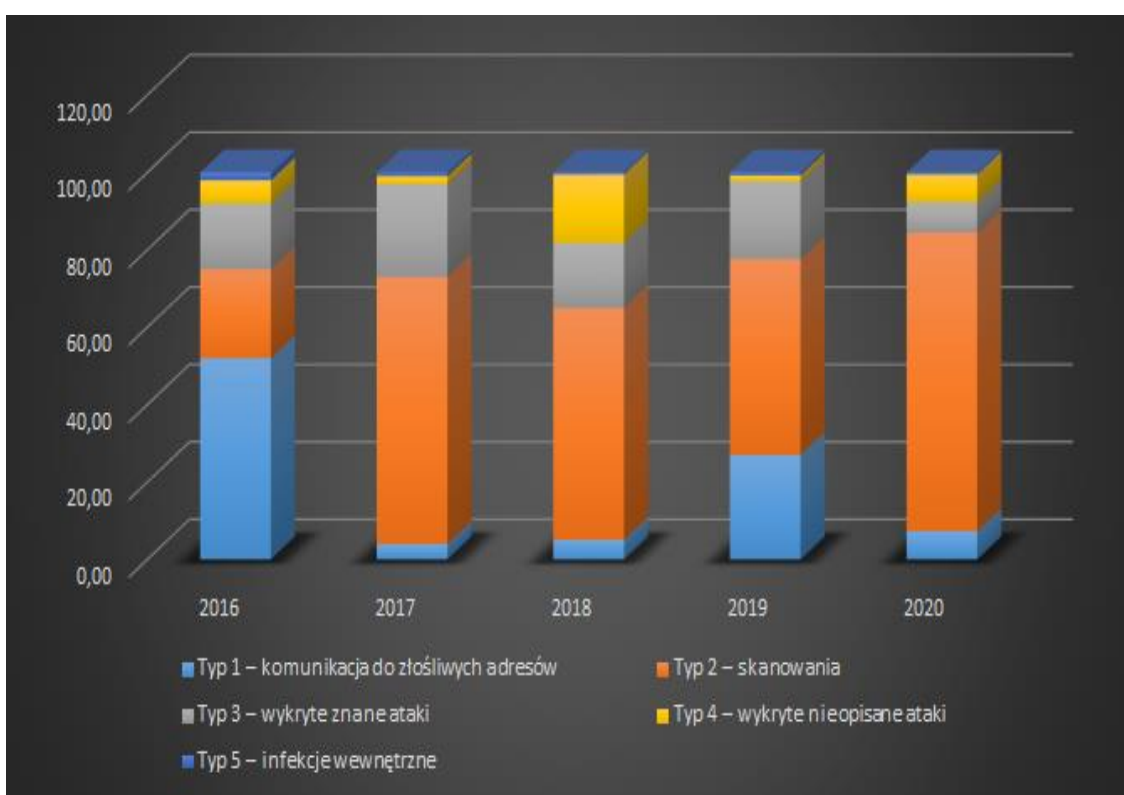
Wykres 5. Procentowy podział alarmów ze względu na stopień

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportów o stanie bezpieczeństwa cyberprzestrzeni RP w latach 2011-2020.

Powyższe dane przedstawiają procentowy udział poszczególnych stopni alarmów w porównaniu do wszystkich stopni w danym roku. Analizując lata 2011-2015 można zauważyć wzrost stopnia alarmu z kategorii średni przy jednoczesnym spadku stopnia niskiego. Od 2016 roku zmieniono gradację stopni alarmowych, wprowadzono stopień „pilny”. Po zmianie podział alarmów został przedstawiany w cztero-stopniowej skali. Rok 2016 jest przełomem w badanym obszarze czasu, ponieważ priorytet pilny wyniósł aż 62 %. Wymagało to natychmiastowej interwencji ze strony administratorów oraz groziło obejściem zabezpieczeń. Rok 2017 przyniósł znaczny spadek alarmów o priorytecie „pilny”, przeważał stopień „niski”.

Wykres 6. Procentowy podział alarmów ze względu na typ w latach 2016-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportów o stanie bezpieczeństwa cyberprzestrzeni RP w latach 2016-2020.

System ARAKIS GOV monitoruje alarmy i szczegółowo je klasyfikuje na podstawie precyzyjnych danych technicznych. Alarm po klasyfikacji zostaje przypisany do jednego z pięciu podstawowych typów:

- Typ 1 – komunikacja do złośliwych adresów,
- Typ 2 – skanowanie,
- Typ 3 – wykryte znane ataki,

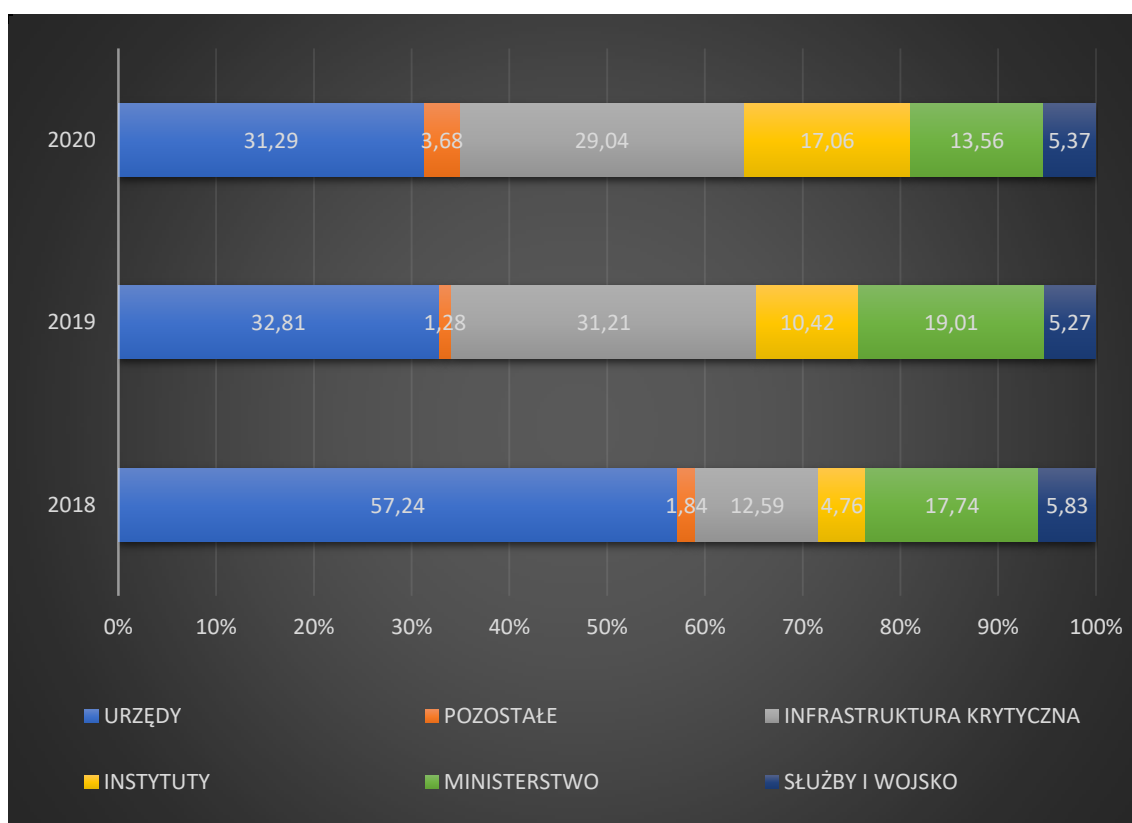
- Typ 4 – wykryte nieopisane ataki,
- Typ 5 – infekcje wewnętrzne.

Analizując przedstawione dane zauważyć można, iż tylko w 2016 roku odnotowano najwięcej alarmów dotyczących komunikacji do złośliwych adresów – Typ 1. Niewielkie zwiększenie ich liczby zauważa się jeszcze w 2019 roku. W pozostałych latach występowanie tego typu alarmu należy do mniejszości.

Alarm Typu 2 – skanowanie, występuje w każdym poddanym analizie roku. Najmniejsza liczba tego alarmu wstępuje w 2016 roku, a największe liczby odnotowanych zgłoszeń z nim związanych widać w 2017 i w 2020 roku. W tym ostatnim roku znacznie przeważa nad innymi alarmami.

Wykryte znane ataki należące do Typu 3 oprócz 2020 roku, utrzymują się na względnie stałym poziomie. Natomiast Typ 4 – wykryte nieopisane ataki, oprócz 2018 roku, należy do mniejszości wśród omawianych typów. Ostatni rodzaj – infekcje wewnętrzne stanowią niewielki procent w skali roku oraz w analizowanym przedziale czasowym

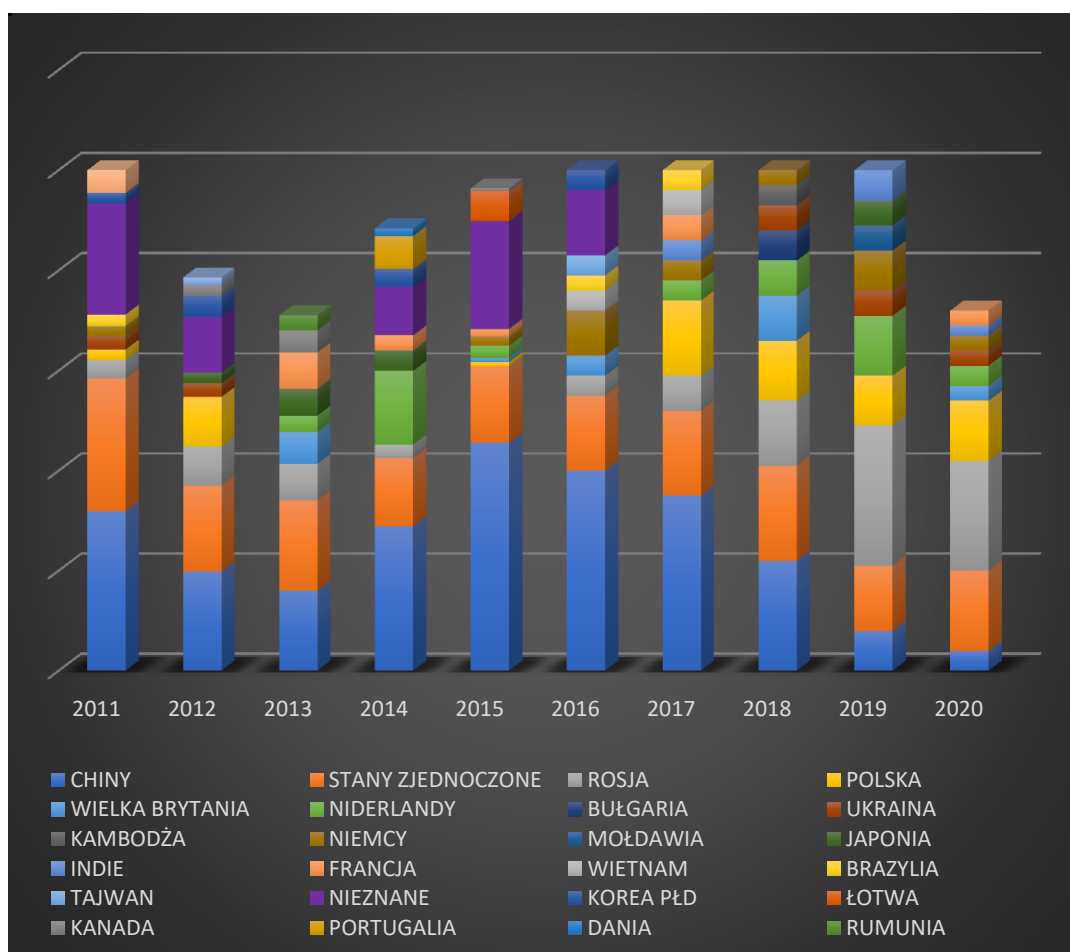
Wykres 7. Procentowy podział przepływów alarmów Typu 2 w instytucjach za lata 2018-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportów o stanie bezpieczeństwa cyberprzestrzeni RP w latach 2018-2020.

Analizując alarmy Typu 2 w instytucjach należy zwrócić uwagę na szczególne zainteresowanie organami opisanymi, jako urzędy. Spowodowane jest to przede wszystkim dużą ilością składników systemu ARAKIS 3.0 GOV rozmieszczonych w poszczególnych podmiotach. Wygenerowane alarmy przedstawiają ukierunkowanie zainteresowań osób podejmujących próbę skanowania. W przedziale czasu od 2018 do 2020 roku, a szczególnie w pierwszym roku, przeważają incydenty ukierunkowane na urzędy. Na drugim miejscu znajduje się infrastruktura krytyczna, której szczególne zainteresowanie potencjalnych oprawców objawiło się w czasie pandemii SARS-CoV-2. Tendencję wzrostową można zauważyć w alarmach dotyczących instytutów, gdzie liczba z roku na rok wzrasta. Rozważając przedstawiony podział czasowy można zauważyć stały poziom przepływów alarmów do sektora służby i wojsko, który oscyluje w ostatnich 3 latach w przedziale od 5% do 6%.

Wykres 8. Rozkład źródeł ataków na sieci monitorowane przez system ARAKIS GOV pod kątem liczby generowanych przepływów

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportów o stanie bezpieczeństwa cyberprzestrzeni RP w latach 2011-2020.

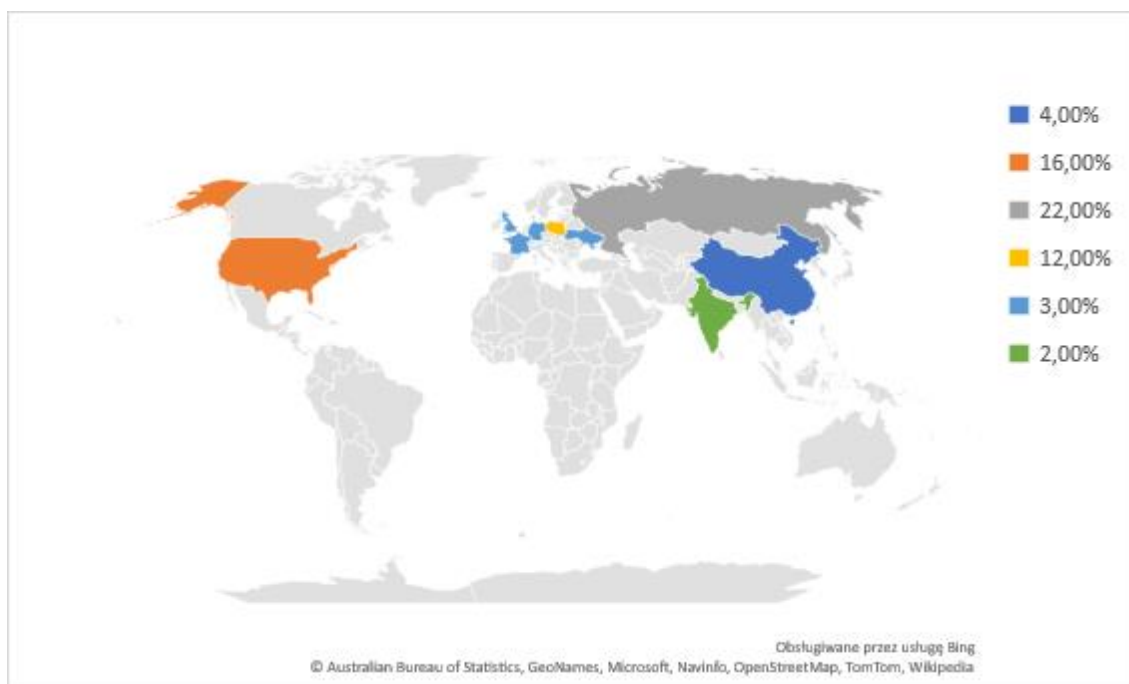
Dane pozyskane i analizowane przez system ARAKIS-GOV pozwalają zdefiniować źródło, z których pochodzą ataki. Do najbardziej aktywnych państw pod kątem generowanych przepływów można zaliczyć: Chiny, Rosję, Stany Zjednoczone oraz Polskę. Należy stwierdzić, iż Chiny generowały duży stosunek przepływów poczynając od 2011 roku. Nieznaczny spadek nastąpił w kolejnych latach, po czym punkt kulminacyjny nastąpił w 2015 roku, gdzie ilość przepływów była w okolicach 46 %. Od tego momentu można zaobserwować systematyczny spadek - w 2020 roku wartość wynosiła jedynie 4%.

Kolejnym krajem, na który warto zwrócić uwagę, jest Rosja gdzie przepływy oscylowały do 8 %. Wzrost nastąpił w 2018 roku do poziomu 13 %, a w roku 2020 wyniósł 22 %. Należy również wspomnieć o Stanach Zjednoczonych, które wykazały w 2011 roku przepływy na poziomie 26,56 %. W kolejnych latach nastąpiła tam stagnacja, którą można zamknąć w przedziale od 13 do 18%.

Wartości przepływów z Polski w 2012 roku osiągnęły wartość 9,97% co pokryło się z odbywającymi się w naszym kraju Mistrzostwami Europy w Piłce Nożnej Euro 2012. Przez kolejne lata ilość ataków była znikoma, aż do 2017 roku, w którym została osiągnięta wartość 15 %. W kolejnych latach nie odnotowano spadku poniżej 10%. Polska znajduje się kolejny raz w pierwszej dziesiątce najbardziej aktywnych państw.

Znaczące miejsce w statystykach zajmuje kategoria „Nieznane”. W ten sposób zostały określone ataki z adresów IP, które nie przynależą do żadnego z podmiotu – można przez to rozumieć sytuację, w której zastosowano podszywanie, czyli podmianę realnego adresu IP. Należy nadmienić, iż charakterystyka protokołu TCP/IP skutkuje brakiem możliwości identyfikacji bezpośredniej źródła z realnym pochodzeniem osoby odpowiedzialnej za atak. Geneza tego zdarzenia wywodzi się z potrzeby ukrycia swoich danych oraz faktycznej lokalizacji. Oprawcy mają do dyspozycji serwery proxy lub niewystarczająco chronione serwery. Jednym ze sposobów jest także wykorzystanie komputerów, które nie są aktualizowane oraz nad którymi przejęto wcześniej kontrolę. Najwyższy wskaźnik ataków zanotowano w 2011 oraz 2015 roku, który oscylował w okolicach 22 %. Od roku 2017 tego typu działanie z nieznanymi źródłami jest znikome.

Wykres 9. Rozkład źródeł ataków na sieci monitorowane przez system ARAKIS GOV pod kątem liczby generowanych przepływów w 2020 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportu o stanie bezpieczeństwa cyberprzestrzeni RP w 2020 r.

Powyższa analiza dotyczy źródeł ataków na sieci wykrytych przez ARAKIS GOV w 2020 roku. Należy stwierdzić, iż najbardziej aktywnymi krajami w tym okresie pod względem przepływów była Rosja (22%), Stany Zjednoczone (16%) oraz Polska (12%) przy wzroście uaktywnień o 2 p.p. do roku 2019.

Związane jest to z charakterem sieci Internet, w której brak jest granic. Zaobserwować można, iż infrastruktura teleinformatyczna z której pochodzą ataki prawdopodobnie jest rozproszona oraz ma swoje umiejscowienie w obrębie dowolnych krajów na całym świecie. Powyższy wykres przedstawia źródła niepożądanego infrastruktury w poszczególnych państwach.

Należy zaznaczyć, iż wykres obrazuje przepływy z państw, które znajdują się w czołówce oraz, które wykrył System ARAKIS 3.0 GOV w roku 2020. Ogólna liczba takich państw jest zdecydowanie większa, jednak liczba odnotowanych z nich przepływów jest znikoma lub niska.

Zakończenie

Rozwój nowoczesnych technologii związanych z siecią teleinformatyczną oraz szeroko pojętym internetem stwarza wiele możliwości działania i usprawnia codzienne funkcyjono-

wanie indywidualnych użytkowników, organizacji oraz państw. Niesie ze sobą również zagrożenie cyberterroryzmem i cyberprzestępczością, które obecnie stanowią nieodłączny element cyberprzestrzeni. Staje się realnym zagrożeniem dla podmiotów gospodarczych i politycznych. Niebezpieczeństwo wystąpienia ataku w cyberprzestrzeni jest realne i wielce prawdopodobne. Cyberterroryzm stanowi niezwykle istotny problem, ponieważ zagraża prawidłowemu funkcjonowaniu państw i organizacji. Cyberterroryści używają różnorodnych metod i technik w swej przestępczej działalności, uaktualniają je i dostosowują do nowoczesnych zabezpieczeń stosowanych przez zagrożonych użytkowników. Cyberterroryzm przybiera różnorodne formy, od prostych ataków mających na celu wyrządzenie szkody finansowej, do skoordynowanych ataków grup przestępczych, które mają podłoże religijne, kulturowe, ideologiczne lub terrorystyczne. Cyberterroryzm może być zagrożeniem dla szerokiej grupy bezpośrednich użytkowników sieci lub zagrażać państwu uderzając w ich infrastrukturę krytyczną.

Niezwykle istotne jest szybkie reagowanie na jakiegokolwiek symptomy ataków w cyberprzestrzeni i natychmiastowe wykrycie sprawcy. Organizacje i odpowiednie służby powołane przez Unię Europejską i państwa członkowskie skupiają swą uwagę na zapobieganiu i zwalczaniu cyberterroryzmu. Służą temu również wprowadzane i na bieżąco uaktualnianie akty normatywne, strategie, raporty itp. Prawne regulacje odnoszące się do przeciwdziałania i niwelowania cyberterroryzmu zawierają wielopłaszczyznowe podejście do niego i powinny stanowić spójną całość oraz być ze sobą powiązane.

Walka z cyberterroryzmem trwa bezustannie, wymaga ciągłego monitorowania sytuacji oraz ulepszania i doskonalenia metod oraz form przeciwdziałania i niwelowania skutków przestępczej działalności w sieci. Przez to cyberterroryzm staje się istotnym zagrożeniem, ponieważ jego sprawcy wymyślają coraz to nowsze metody i sposoby, potrafią się doskonale maskować, a ich ujawnienie sprawia niejednokrotnie ogromne trudności i nie zawsze kończy się sukcesem. Stworzenie narzędzi do walki z tym zjawiskiem w postaci przepisów prawnych i aktów normatywnych wymaga podejścia wieloaspektowego z poszanowaniem prywatności, praw i wolności obywateli, a zarazem użytkowników sieci. Muszą one być niezwykle precyzyjne i dostosowane do istniejących realiów.

Podsumowując przytoczone informacje dotyczące cyberprzestępczości i cyberterroryzmu należy stwierdzić, iż stanowią one realne i niezwykle istotne zagrożenie dla prawidłowego funkcjonowania państwa w XXI wieku. Powoływane instytucje i wprowadzane akty normatywne powinny być stale uaktualniane oraz dostosowywane do nowoczesnych metod i form cyberterroryzmu. Państwa oraz organy ścigania powinny ujednolicić swe przepisy oraz

dokumentację, by wspólnie móc przeciwdziałać narastającemu zagrożeniu. Jedynie wzajemne wspieranie się w tej nierównej walce z cyberterrorystami, przyniesie bezpieczeństwo zagrożonym użytkownikom sieci.

Bibliografia

- Andress J., *Podstawy bezpieczeństwa informacji*, Helion, Gliwice 2022.
- Bielski K., *Cyberterroryzm – nowe zagrożenie bezpieczeństwa państwa w XXI wieku*, „ACTA POLITICA Zeszyty naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego”, 2015, Nr 34(889).
- Bógdał-Brzezińska A., Gawrycki M., *Cyberterroryzm i problemy bezpieczeństwa informacyjnego we współczesnym świecie*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2003.
- Brakoniecki D., *Legal and administrative aspects of State security – selected issues* [w:] R. Kordoński, A. Kordońska, Ł. Muszyński (red.), *Wojna – konflikt – spór. Obszary rywalizacji w przestrzeni międzynarodowej. Tom 1*, Olsztyn-Lwów 2020.
- Chmielewski Z., *Polityka publiczna w zakresie ochrony cyberprzestrzeni w UE i państwach członkowskich*, „Studia z Polityki Publicznej”, 2016, nr 2 (10).
- Cunningham C., *Wojny w cyberprzestrzeni. Koncepcje, strategie i taktyki, dzięki którym przetrwasz ocalisz swoją organizację*, Helion, Gliwice 2021.
- Czyżak M., *Wybrane aspekty zjawiska cyberterroryzmu*, „Telekomunikacja i techniki informacyjne”, 2010, Nr 1-2/2010.
- Dela P.T., *Założenia działań w cyberprzestrzeni*, PWN, Warszawa 2022.
- Frańczuk M., *Zagrożenie bezpieczeństwa i porządku publicznego działaniami w cyberprzestrzeni jako przesłanka wprowadzenia stanów nadzwyczajnych ze szczególnym uwzględnieniem bezpieczeństwa finansowego*, „Zeszyty Naukowe. Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie”, 2014, Nr 2(926).
- Gizicki W., *Państwo wobec cyberterroryzmu*, [w:] *Cyberterroryzm zagrożeniem XXI wieku. Perspektywa politologiczna i prawna*, Podraza A. (red.), Difin, Warszawa 2003.
- Golonka A., *Cyberprzestępczość – międzynarodowe standardy zwalczania zjawiska a polskie regulacje karne*, „Studia Prawnicze. Rozprawy i Materiały”, 2016, Nr 1 (18).
- Grajek M., *Bezpieczeństwo teleinformatyczne – wymiar instytucjonalny*, [w:] A. Podrazy (red.), *Cyberterroryzm zagrożeniem XXI wieku. Perspektywa politologiczna i prawna*, Difin, Warszawa 2013.
- Grzelak M., Liedel K., *Bezpieczeństwo cyberprzestrzeni. Zagrożenia i wyzwania dla Polski – zarys problemu*, „Bezpieczeństwo Narodowe”, 2012, nr 22.

- Iskierka I., *Zapobieganie i zwalczanie zagrożeń ze strony cyberprzestrzeni*, „Dydaktyka Informatyki”, 2014, Nr 9.
- Janowska A., *Cyberterroryzm – rzeczywistość czy fikcja?*, [w:] L.H. Haber (red.), *Spółeczeństwo informacyjne – wizja czy rzeczywistość*, AGH, Kraków 2004.
- Kańczyk A., *Problematyka cyberprzestępczości w Unii Europejskiej*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego”, 2013, Nr 8/13.
- Klimek M., *Bezpieczeństwo teleinformatyczne i bezpieczeństwo informacji w przedsiębiorstwach budownictwa inżynierskiego*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, 2015, Nr 105.
- Kosmyńska S., *Cyberdżihad. Wykorzystanie internetu przez współczesny terroryzm islamijski*, [w:] A. Podraży (red.), *Cyberterroryzm zagrożeniem XXI wieku. Perspektywa politologiczna i prawna*, Difin, Warszawa 2013.
- Kowalewski J., Kowalewski M., *Cyberterroryzm szczególnym zagrożeniem bezpieczeństwa państwa*, „Telekomunikacja i techniki informacyjne”, 2014, nr 1-2/2014.
- Kowalewski J., Kowalewski M., *Zagrożenia informacji w cyberprzestrzeni, cyberterroryzm*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2017.
- Lakomy M., *Unia Europejska wobec zagrożeń dla bezpieczeństwa teleinformatycznego – zarys problemu*, „Rocznik Integracji Europejskiej”, 2013, Nr 7.
- Lichocki E., *Bezpieczeństwo teleinformatyczne sił zbrojnych Rzeczypospolitej Polski w dobie zagrożeń cybernetycznych* [w:] T. Jemioła (red.), *Cyberterroryzm. Nowe wyzwania XXI wieku*, Difin, Warszawa 2009.
- Madej M. (red.), *Bezpieczeństwo teleinformatyczne państwa*, PISM, Warszawa 2009.
- Marczyk M., *Cyberprzestrzeń jako nowy wymiar aktywności człowieka – analiza pojęciowa obszaru*, „Przegląd teleinformatyczny”, 2018, Nr 1-2.
- Podraży A., *Cyberterroryzm jako wzrastające zagrożenie dla bezpieczeństwa międzynarodowego w XXI wieku*, [w:] A. Podraży (red.), *Cyberterroryzm zagrożeniem XXI wieku. Perspektywa politologiczna i prawna*, Difin, Warszawa 2013.
- Potkowski P., *Czy haker może wypowiedzieć wojnę? Kazus Wikileaks*, [w:] A. Podraży (red.), *Cyberterroryzm zagrożeniem XXI wieku. Perspektywa politologiczna i prawna*, Difin, Warszawa 2013.
- Sanger D.E., *Cyberbroń. Broń doskonała*, Helion, Gliwice 2021.
- Sienkiewicz P., *Analiza systemowa zagrożeń dla bezpieczeństwa cyberprzestrzeni*, „Automatyka”, 2009, T.13 zesz. 2.

Smolski W., *Cyberterroryzm jako współczesne zagrożenie bezpieczeństwa państwa*, [w:] H. Malewski (red.), *Rodzinna Europa*, Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2015.

Suchorzewska A., *Ochrona prawna systemów informatycznych wobec zagrożenia cyberterroryzmem*, [w:] A. Podrazy (red.), *Cyberterroryzm zagrożeniem XXI wieku. Perspektywa politologiczna i prawna*, Difin, Warszawa 2013.

Szubrycht T., *Cyberterroryzm jako nowa forma zagrożenia terrorystycznego*, „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej”, 2005, R.46, nr 1 (160).

Akty prawne:

Uchwała Nr 125 Rady Ministrów z dnia 22 października 2019 r. w sprawie Strategii Cyberbezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2019-2024, (Dz. U. z 2019 r., poz. 1037 ze zm.).

Ustawa z dnia 21 czerwca 2002 r. o stanie wyjątkowym, tekst jednolity: (Dz. U. z 2017 r., poz. 1928).

Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o stanie zarządzaniu kryzysowym, tekst jednolity: (Dz.U. z 2022 r., poz. 261, 583).

Ustawa z dnia 29 sierpnia 2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej, tekst jednolity: (Dz.U. z 2017 r., poz. 1932).

Ustawa z dnia 8 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej, tekst jednolity: (Dz.U. z 2017 r., poz. 1897).

WYDANIE NAUKOWE

ROZWAŻANIA O BEZPIECZEŃSTWIE

Redakcja naukowa

DARIUSZ BRAKONIECKI

ROMAN KORDOŃSKI

Rozważania o bezpieczeństwie, D. Brakoniecki, R. Kordoński (red.), Wydawnictwo Wyższej Szkoły Agrobiznesu w Łomży, Łomża 2022, ss. 364.

ISBN 978-83-958584-1-3

Copyright © by Wyższa Szkoła Agrobiznesu w Łomży

Łomża 2022

Wszelkie prawa zastrzeżone.

Wydawnictwo Wyższej Szkoły Agrobiznesu w Łomży

18-402 Łomża, ul. Studencka 19

Tel. +48 (86) 216 94 97, fax +48 (86) 215 11 89 e-mail: rektorat@wsa.edu